Brieven. Deel 1. 9 september 1922-28 december 1929

E. du Perron

Editie Piet Delen, Jaap Goedegebuure, H.A. Gomperts, J.H.W. Veenstra en Herman Verhaar

bron
E. du Perron, *Brieven. Deel 1. 9 september 1922-28 december 1929* (eds. Piet Delen, Jaap Goedegebuure, H.A. Gomperts, J.H.W. Veenstra en Herman Verhaar). G.A. van Oorschot, Amsterdam 1977

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/du_p001brie02_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren i.s.m. dp E. du Perron Genootschap

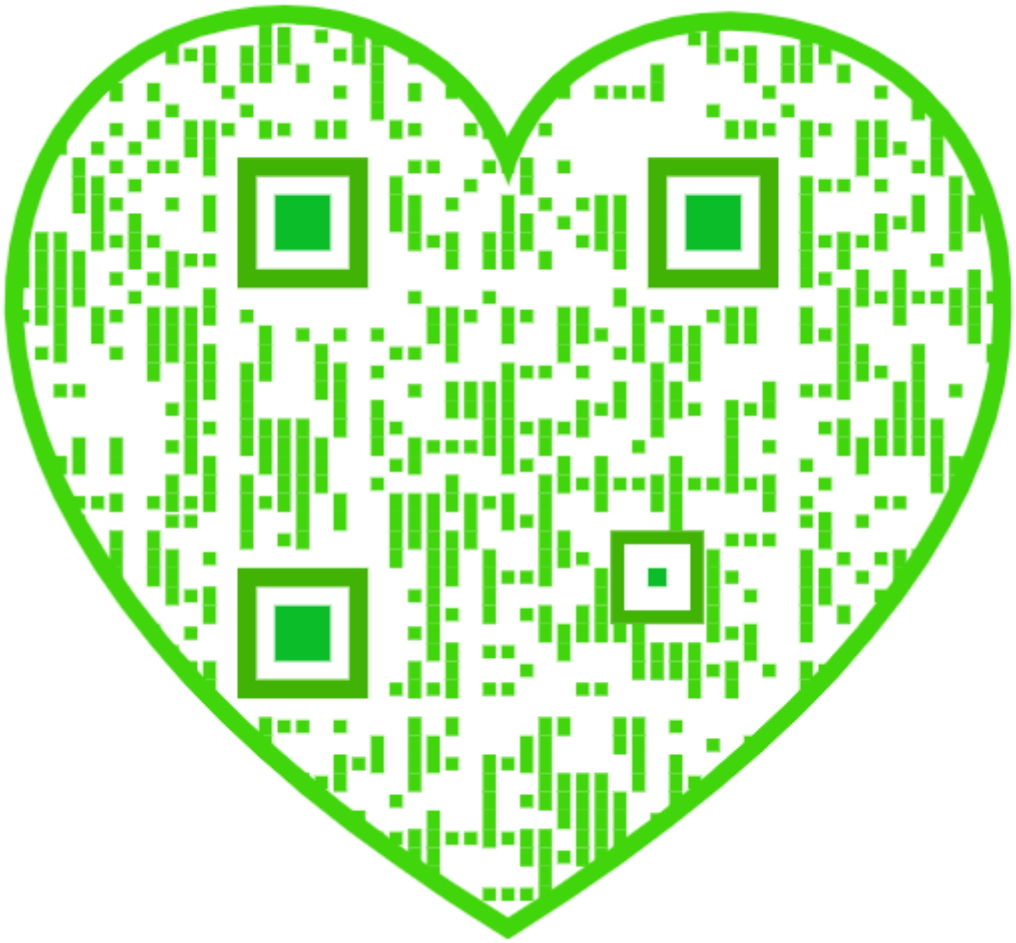

Woord vooraf

In deze uitgave vindt men *alle* brieven van Du Perron die wij hebben kunnen achterhalen (met uitzondering van de reeds gepubliceerde in de *Briefwisseling* met Ter Braak[1]). Waarom alle brieven, zal men misschien vragen. Is *alle* brieven niet een beetje veel?

Ongetwijfeld. Wie het geheel wil lezen, van de eerste brief in het eerste deel tot en met de laatste in het laatste deel, is wel enige tijd bezig en waarschijnlijk niet steeds maximaal geboeid. De auteur zelf, groot liefhebber van schrijversbrieven, heeft zijn voorkeur voor zorgvuldige *selecties* duidelijk uitgesproken: 'Zoo is één dik deel brieven, twee desnoods, soms een heerlijk bezit, maar als het er vijf of zes worden, vind ik het al knap vervelend. Ik lees liever de goede brieven van Multatuli 3× over (en verdiep ze dan), dan eindeloos door te gaan in alles wat hij maar gepend heeft, en waarin hij zich twintig maal herhaalt'.

De redacteuren van deze uitgave hebben in een eerder stadium geprobeerd zo'n zorgvuldige selectie tot stand te brengen, maar de keuze bleek niet eenvoudig. Kattebelletjes, briefkaarten met louter zakelijke mededelingen konden natuurlijk worden weggelaten, maar was dat ook het geval met langere brieven, die op het eerste gezicht doublures leken van epistels die aan één of meer andere correspondenten gericht waren? Hier toch deden zich nuance-verschillen voor, die tot interessante conclusies zouden kunnen leiden. Bovendien behelzen brieven met doublerende gedeelten vaak andere gedeelten die verschillen. Zou men gaan selecteren, couperen, 'editeren', hoe 'zorgvuldig' ook, dan zou men niet alleen verminkingen hebben aangebracht, maar ook onvermijdelijk een interpretatie, een subjectieve visie, hebben geschoven tussen de tekst en de lezer. De wijze waarop de weduwe Douwes Dekker Multatuli's brieven, selecterend, couperend en sorterend heeft gepubliceerd, is bepaald niet bevredigend. Niet alleen zit de literair-historicus met een chaos, maar ook de liefhebber, de in Multatuli geïnteresseerde lezer is niet goed bediend. Alleen de publicatie van de complete brieven en do-

1. Menno ter Braak/E. du Perron, *Briefwisseling 1930-1940*, 4 delen, Amsterdam 1962-1967, tekstverzorging en annotatie van H. van Galen Last.

cumenten, zoals door Stuiveling ter hand genomen (en die al te lang onvoltooid is gebleven) kan hier uitkomst brengen.

Men kan zich nu afvragen: is Du Perron in zoverre vergelijkbaar met Multatuli, dat wij ook bij hem behoefte hebben aan een volledige verzameling van zijn private correspondentie? Het antwoord op deze vraag hangt van een paar dingen af. Hoe goed, hoe belangwekkend vindt men hem als schrijver? Welk belang hecht men aan persoonlijke brieven in het algemeen en aan de zijne in het bijzonder?

Wat de betekenis van Du Perron als schrijver betreft, daar kan men alleen maar persoonlijke meningen over hebben. Zijn werk is een extreem voorbeeld van literatuur die in de eerste plaats *getuigenis* is, proclamatie van voorkeuren en afkeren. Dit geldt voor zijn verhalen en romans even goed als voor zijn essays, kritieken en gedichten. De vaststelling van het soort literatuur dat hij geschreven heeft, houdt overigens op zich zelf nog geen waardebepaling in. Wel kan men erbij opmerken dat juist dit soort nauw verwant is aan de persoonlijke brief. Het een is de voortzetting van het ander. Is daarom de correspondentie van een auteur die zich in zijn *werk* minder persoonlijk prijs geeft, misschien belangwekkender? Naar aanleiding van de publicatie van de briefwisseling Vosmaer-Kloos schreef Du Perron: ‘In hun brieven leert men de meeste auteurs het best kennen, of zo niet het best, dan toch op een wijze die iets onmisbaars toevoegt aan hun schrijverspersoonlijkheid; in de minder opgesmukte, minder literaire mens van de correspondentie, zelfs wanneer die correspondentie (zoals hier) bijna uitsluitend over literatuur gaat, vindt men toch altijd wezenlijke trekken onthuld, die in de literaire productie vermomd zijn, vernobeld of geheel verborgen’.

Het verschil tussen de literatuur- en de briefschrijvende auteur is bij Du Perron ongetwijfeld kleiner dan bij de meeste literatoren en zeker dan bij Willem Kloos, maar juist daardoor zijn de relaties tussen de beide uitingsvormen zo boeiend. De literatuur die hij maakte was iets minder spontaan en iets meer gestileerd dan de correspondentie, maar het masker dat hij voordeed bij de literatuurmakerij was naar zijn eigen trekken gemodelleerd. De brief is voor hem niet alleen een ongedwongener voortzetting van de literaire productie, deze laatste imiteert ook en volgt op de spontaneïteit van de brief. Brieven zijn de oervorm van de *Cahiers van een lezer*. Toen hij in Groot Nederland *Een Hollands drama* wilde bespreken vroeg hij Van Schendel de brief terug waarmee hij oorspronkelijk op het boek had gereageerd.

Alleen de hervatting van die spontane reactie, meende hij, kon zijn artikel vrijwaren van de dooie formules waar hij bang voor was. Aan de andere kant is het natuurlijk niet juist te denken dat de briefschrijvende Du Perron niet stileert, niet een klein beetje gemaskerd is. Maar juist door de compleetheid, door de 'belangrijke' brieven te zien naast de summiere mededelingen, kan men de proporties van stilering en natuurlijkheid het best in het oog krijgen. Hier is een schrijver aan het woord die niet alleen woorden gebruikte als zelf-expressie en nooit-aflatende beïnvloeding, indoctrinatie zou men bijna zeggen, van zijn vrienden, maar die ook schreef zoals anderen ademen. Deze brieven zijn niet alleen samen *levensbeschrijving*, zij zijn *leven*. Reden genoeg om niets weg te laten.

Onbeantwoord is nog de vraag of de waarde van Du Perron's werk zoveel aandacht (en zoveel ruimte!) voor alles wat hij aan brieven en briefjes gepend heeft, rechtvaardigt. Men kan zich zelfs afvragen - en wij hebben dat ook gedaan -: bewijst men een schrijver als hij was, die hoe men een en ander ook wil bezien, niet tot 'de grote scheppers' behoort, wel een dienst met zo'n uitvoerige uitstalling van zijn verbale stofwisseling?

Om die vraag te beantwoorden, moet men bedenken dat er naast die 'grote scheppers', vooral in de 20ste eeuw - maar Montaigne en allerlei 18de eeuwers waren er al eerder - andere, andersoortige schrijvers gekomen zijn, getuigers, ik-zeggers, die met een andere maat dan de 'scheppers' moeten worden gemeten. Die andere maat is een samensmelting van oprechtheid en intelligentie. Achter oprechtheid zit echtheid en moed om de waarheid over je zelf en de wereld onder ogen te zien; achter intelligentie gevoeligheid en scherpzinnigheid. Volgens die maat nu is Du Perron een groot genoeg schrijver om de publicatie van dit vele en soms kleine te rechtvaardigen.

Er zijn ook andere meningen in omloop. Was Du Perron wel moedig? Onlangs nog vroeg iemand: 'Waarom heeft hij niet meegevochten in de Spaanse burgeroorlog, zoals zijn vriend Malraux heeft gedaan? Had hij zo weinig over voor zijn overtuiging, dat hij op het beslissende moment de benen nam naar Java?' Inderdaad heeft Du Perron in de zomer van 1936 wel even de gedachte gehad dat hij Malraux naar Spanje zou vergezellen, hoewel hij zich daarbij niet zozeer een activiteit van soldaat als wel van verslaggever had voorgesteld. Enige praktische moeilijkheden deden hem van dit voornemen afzien en hij voerde in de herfst het plan uit, dat hij zeker

al anderhalf jaar met zich omgedragen had: terugkeer naar Indië. Waarom niet Spanje en wel Indië? Misschien heeft de keuze juist wel met de moed te maken die bij oprechtheid en intelligentie hoort, de moed om de waarheid over je zelf te vinden, niet precies dezelfde als de moed om een geweer af te schieten of onder bombardementen te leven.

Hij had, mag men veronderstellen, een beter inzicht gekregen in de aard van de strijdbaarheid die de zijne was. Er zijn genoeg aanwijzingen om aan te nemen, dat zijn besluit om naar Indië te gaan mede bepaald was door verantwoordelijkheidsgevoel voor zijn jong gezin. Hij meende dat hij zich in Indië financieel beter zou kunnen redden dan in Europa en dat hij er ook 'nuttiger' zou kunnen zijn. Bovendien had hij, na *Het land van herkomst* te hebben geschreven, de behoefte om dat land en die herkomst opnieuw te bekijken.

Men moet ook niet vergeten, dat zijn antifascisme niet voortvloeide uit een bepaalde politieke overtuiging, maar dat hij zich door verwerping van het fascisme zijn afkeer van *alle* politiek bewust was geworden. In het werk, maar ook in de brieven, komen de verschillen te voorschijn tussen zijn houding en die van Ter Braak, die meende dat het compromis inherent is aan ieder handelen in de maatschappij en die van Malraux, die de politiek accepteerde als aspect van Geschiedenis en Beschaving.

Zowel Ter Braak als Malraux vroegen zich, met heel verschillende uitkomsten af: hoe pas ik in deze tijd? Du Perron probeerde met grote hardnekkigheid een antwoord te vinden op de vraag: waarom pas ik er niet in?

*

Er moet wel op gewezen worden dat een groot aantal lacunes afbreuk doet aan het totale beeld. De brieven gericht aan Bloem, Malraux, Pia en Slauerhoff, om enkele van Du Perron's belangrijkste relaties te noemen, zijn, voorzover wij konden nagaan, niet bewaard gebleven. Ook het merendeel van de aan Du Perron gerichte brieven, die vaak veel hadden kunnen verduidelijken, is niet meer voorhanden, met uitzondering natuurlijk van de reeds gepubliceerde brieven van Ter Braak.

Een enkel woord nog over de annotaties. In de eerste plaats zij verwezen naar het waardevolle commentaar, vooral wat de historische

achtergrond van het decennium 1930-1940 betreft, dat H. van Galen Last in zijn editie van de Briefwisseling Ter Braak-Du Perron heeft verwerkt. In de tweede plaats dient te worden opgemerkt, dat in onze editie naar een grotere beknoptheid is gestreefd. De editeurs hebben gepoogd zich te beperken tot die feitelijke informatie die nodig is voor het ontsluiten van de tekst.

Er is veel in brieven die enkele decennia geleden geschreven zijn, dat voor de huidige lezer moet worden opgehelderd, terwijl er altijd bij de ontvanger gegevens bekend worden verondersteld, waarover de buitenstaander niet beschikt. De annotaties moeten in beide tekorten voorzien: de lezer historische, vooral literair-historische, handreiking bieden en hem tevens ophelderingen brengen van min of meer duistere toespelingen in het persoonlijke vlak. In de gevallen, dat de naspeuringen geen resultaat hebben opgeleverd, is dat geconstateerd.

Uitgangspunt was verder, dat wij ons in de noten en in de inleidingen - met uitzondering van dit Woord vooraf - zoveel mogelijk van interpretaties zouden onthouden. Sommige lezers zullen de aantekeningen te beknopt vinden, andere te uitvoerig en overbodig. De een heeft nu eenmaal een toelichting nodig die de ander, beledigd door de bij hem veronderstelde onwetendheid, van de hand wijst. Wij hebben geprobeerd ons een lezer voor te stellen die niet over de vanzelfsprekende kennis beschikt van Du Perron's tijdgenoten, voor wie dus veel feitelijks moest worden ingevuld, maar toch wel een die uit zich zelf veel begrijpt, omdat hem voor het kennisnemen van deze brieven nu eenmaal een bepaalde manier van denken niet vreemd mag zijn.

*

Dank zij betuigd aan al die personen en instanties, zonder wier bereidwillige medewerking deze uitgave niet tot stand had kunnen komen: in de eerste plaats aan degenen die persoonlijk aan hen gerichte correspondentie hebben afgestaan: F.E.A. Batten, D.A.M. Binnendijk, L.J.C. Boucher, mevr. G. ter Braak, mevr. G. Chevasson-Wauters, L. Chevasson, C. Debrot, P.H. Dubois, H.A. Ett, R. van Eyck, mevr. D. de Glopper-Bolle, A. Greebe, mevr. A. Greshoff-Brunt, R. Houwink, C.J. Kelk, W.B. Klooster, P.J. Koets, W.A. Kramers, A. Lehning, K. Lekkerkerker, R.A.J. van Lier, E. van Moerkerken, R. Nieuwenhuys, M.B.B. Nijkerk, A. van Rantwijk,

J.H. Ritman, mevr. A. Romein-Verschoor, A.F.E. van Schendel jr., G. Stuiveling, G.O. Tissing, A. van der Veen, F.R.J. Verhoeven, D. de Vries, mevr. J. Welter-Bijl, A.C. Willink, mevr. C. Wolfers-Petrucci en J. van der Woude.

Voorts aan hen die brieven van Du Perron uit privé-bezit voor publicatie hebben vrijgegeven: F.E.A. Batten, H.W. Bosscha, de erven R. Brulez, de erven Gaston Burssens, A.J. Eschauzier, H. Feriz, de erven E. Gobée, mevr. J. Kley, M.H. Knoek, H.C. Kool jr., de erven Jef Last, A. Leclercq, A. Lehning, K. Lekkerkerker, M. van Loggem, de erven J. van der Meulen, O. Périer, mevr. F. Paulhan, W. Pée, mevr. E. du Perron-de Roos, G. du Perron, J.B.W. Polak, uitgeverij Em. Querido, mevr. C. van Schendel, M. Schuhmacher, de erven Soejitno Mangoenkoesoemo, G. Stuiveling, uitgeverij De Wereldbibliotheek en mevr. C. Wolfers-Petrucci.

De volgende archieven, bibliotheken, instituten en musea stelden brieven ter beschikking: Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven te Antwerpen, Bibliothèque de la Ville de Vichy, Cornell University Libraries (Ithaca, New York), Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis te Amsterdam, Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde te Leiden, Koninklijke Bibliotheek te Brussel, Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage, het Letterkundig Museum en Documentatiecentrum te 's-Gravenhage en het Multatuli-museum te Amsterdam.

Verder is de redactie al diegenen erkentelijk die gevraagde inlichtingen hebben willen verstrekken: in het bijzonder denken wij aan de medewerkers van al de reeds genoemde instellingen die brieven uit hun archieven ter beschikking hebben gesteld; daarnaast aan de medewerkers, werkzaam bij andere archieven, bibliotheken en instituten. Met vrucht is gebruik gemaakt van de annotaties in de doctoraal-scripties van Ronald Spoor en Louis Uding, die betrekking hadden op Du Perron's brieven respectievelijk aan Jan Engelman en Constant van Wessem.

Dank ook aan mevr. Y.S. Kummer-Bitter, die de Franse brieven, en aan J.A. Verdoorn, die de Soendanese teksten vertaalde en aan diegenen die de tekst van brieven, annotaties en apparaat hebben uitgetypt: mevr. G.A.M. Delen-Schütz, mevr. M.C. Delen-Jongerius,

Els van Doorn, Mariska Hammerstein en mevr. Y.S. Kummer-Bitter.

Bijzondere dank komt verder toe aan het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, dat deze uitgave in financieel opzicht mogelijk heeft gemaakt, aan het Prins Bernhard Fonds, dat het vertaalwerk heeft gesubsidieerd en aan de Nederlandse Organisatie voor Zuiver-Wetenschappelijk Onderzoek, die het redactionele werk bij de voorbereiding en bij de realisatie heeft gesteund.

H.A. Gomperts

Verantwoording van de tekstverzorging

Deze verantwoording kan beknopt zijn, omdat de manier waarop wij Du Perron's brieven uitgeven en toelichten grotendeels voor zich zelf spreekt. Van belang is vooral dat het laatste deel een omvangrijk personen-, titel- en zakenregister zal bevatten, dat mede dient ter aanvulling van de annotaties, alsook een inventaris waarin alle brieven die deze uitgave in chronologische volgorde presenteert, nog eens geordend per geadresseerde worden opgesomd.

In deze editie zijn de brieven aan Menno ter Braak die al werden gepubliceerd in de *Briefwisseling 1930-1940*, verwerkt in de nummering. Naar deze brieven wordt verwezen door middel van eenzelfde cursief kopje als waarvan wij alle brieven, briefkaarten en prentbriefkaarten hebben voorzien; hun nummer in de *Briefwisseling* staat telkens tussen haakjes achter hun nieuwe nummer.

Open- en ingezonden brieven worden hier, bij wijze van toegift (want echte brieven zijn het zelden), alleen afgedrukt indien ze niet al in Du Perron's *Verzameld werk* staan.

Tekstpresentatie

In de *presentatie* van de tekst van Du Perron's brieven is enige formalisering - aanpassing van de beperkte mogelijkheden en specifieke eisen van een boekuitgave - onvermijdelijk gebleken; *de teksten zelf* daarentegen worden precies zo afgedrukt als ze zijn geschreven: in de eigen spelling van de auteur en zonder dat eventuele fouten, verschrijvingen, afkortingen, weglatingen, dittografieën, inconsequenties e.d. in de tekst zelf worden opgelost of hersteld. Indien er van deze algemene regel in een individueel geval wordt afgeweken, wordt daarvan altijd melding gemaakt in een annotatie.

Voorts gelden de volgende regels:

- Adres en afzender op de envelop (of de plaats die brief- en prentbriefkaarten ervoor inruimen) worden niet overgenomen, maar als de manier waarop de geadresseerde wordt aangeduid afwijkt van de gebruikelijke, wordt dat in een annotatie vermeld.
- Ook voorgedrukte briefhoofden worden niet overgenomen, maar alleen in een annotatie samengevat.

- De afbeelding op een prentbriefkaart wordt altijd in een annotatie beschreven. Dat geldt echter niet voor de kleine plaatjes die soms op briefkaarten staan, we mogen immers wel aannemen dat die Du Perron gewoon geleverd werden en dat hij ze niet zelf uitkoos.
- De tekst van een brief wordt als doorlopend geheel afgedrukt, zonder dat wordt aangegeven dat de schrijver aan een nieuw blad begint of doorschrijft in de kantlijn, oorsteboven boven de aanhef of iet dergelijks; zijn bladzijdecijfers en aanduidingen als ‘z.o.z.’ worden dienovereenkomstig weggelaten. Een - aanvullende - tekst op de envelop wordt onder de brief afgedrukt, met de vermelding in een annotatie dat er van zo'n tekst sprake is.
- Indien een tekstgedeelte onleesbaar is of ontbreekt (doordat het papier is afgescheurd bijvoorbeeld), wordt geen poging tot herstel ondernomen, maar volstaan met puntjes tussen vierkante haken en een toelichting in de annotatie. Mogelijke passages - in dit eerste deel zijn er geen - waarvan de auteursrechthebbenden en de redactie van mening zijn dat ze nog niet voor publicatie vrijgegeven kunnen worden, worden op dezelfde manier behandeld. Doorhalingen worden noch vermeld noch ontcijferd.
- Als er geen enkele twijfel over bestaat hoe een onbrekend tekstgedeelte geluid moet hebben, zoals meestal in geval van perforatie, wordt het stilzwijgend ingevuld.

Tot formalisering is besloten in de volgende gevallen:

- De aanhef van een brief staat, als hij boven de eerste regel is geschreven, altijd linksboven afgedrukt; de ondertekening, als ze onder de laatste regel staat, altijd rechtsonder.
- Du Perron's indeling in alinea's wordt uiteraard gehandhaafd, maar ook als hij dat zelf niet doet wordt er - in verband met mogelijk vollopen van voorafgaande regels - toch ingesprongen. Na een witregel wordt nooit ingesprongen.
- Ook toevoegingen *bovenaan* de brief die niet rechtstreeks met de tekst ervan in verband staan, worden in de regel *onderaan* afgedrukt, na een eventueel postscriptum en na de toevoegingen die al onderaan stonden. Dit omdat de volgorde waarin het geheel geschreven is zó waarschijnlijk het beste wordt weergegeven. Van een dergelijke ingreep wordt altijd verantwoording afgelegd in een annotatie. Teksten boven de aanhef die klaarblijkelijk vóór die aanhef zijn geschreven, behouden hun plaats vanzelfsprekend.
- Kantlijnaantekeningen die naar de belendende tekst verwijzen, worden niet achter de brief, maar onderaan de *pagina* afgedrukt.

Voor *alle* verwijstekens die Du Perron gebruikt (sterretjes, cijfers, strepen) hanteren wij asterixen; als hij zelf geen verwijsteken gebruikt, voegen wij een rondje (^{o}) toe. Kantlijnaantekeningen die niet naar een bepaalde passage in de tekst van de brief verwijzen, worden behandeld als 'toevoegingen'.

- Elke onderstreping - enkele, dubbele, golflijn - wordt weergegeven door cursivering. Van meervoudige of anderszins van de gewone afwijkende onderstrepingen wordt melding gemaakt in een annotatie, behalve als het een boek- of andere titel betreft. Onderstreping van de ondertekening wordt genegeerd.
- Du Perron's aanhalingstekens - enkele, dubbele of hoekjes - worden altijd weergegeven door *enkele* en binnen een aanhaling door dubbele. Zijn gebruik van ronde of vierkante haken nemen we daarentegen over. Als de vierkante haken editiesymbool zijn, zijn ze als zodanig herkenbaar door de puntjes ertussen en het cijfer dat naar de annotatie verwijst.

Volgorde

Zoals gezegd worden de brieven afgedrukt in chronologische volgorde en dienovereenkomstig doorlopend genummerd.

Als Du Perron verscheidene brieven op één dag heeft geschreven, wat nogal eens voorkomt, worden die alfabetisch per geadresseerde gerangschikt, tenzij er aanwijzingen voor een onderlinge volgorde voorhanden zijn. Indien één brief op meer dagen is geschreven, wordt hij ondergebracht bij de eerste datum, zonder dat er bij de latere naar die eerste terugverwezen wordt.

Uitgangspunt van de chronologische volgorde is steeds de dag waarop Du Perron aan een brief begint te schrijven, niet de dag waarop hij hem voltooit of verstuurt of die waarop de geadresseerde hem ontvangt.

Datering

Du Perron's eigen datering wordt uiteraard afgedrukt, zonder inmenging van de tekstverzorgers. De dateringen in het kopje boven een brief zijn in veel gevallen en soms ook de daar vermelde plaats van verzending door ons gereconstrueerd en niet altijd met volkomen zekerheid. Daar moet aan toegevoegd worden dat van een stellige datering of uitgesproken vermoeden alleen verantwoording

wordt afgelegd in een annotatie indien die berust op een bron buiten de editie die ook in de annotaties nergens genoemd wordt.

Of een datering mede op het poststempel zou kunnen berusten, kan de lezer afleiden uit de kwalificatie ‘briefkaart’ of ‘prentbriefkaart’ in het kopje of uit de inventaris, waar vermeld wordt of de envelop bewaard gebleven is. Overigens: als een nauwkeurige datering van Du Perron in strijd bleek met het poststempel, gaf in alle gevallen het poststempel de doorslag.

Indien een brief's nachts geschreven is, wordt hij gedateerd op de volgende dag, die dan genoemd wordt; als volgt: ‘Zaterdagnacht’ (Du Perron) leidt tot *‘10 (zondag) maart 1930’*.

Inventaris

De reeds genoemde inventaris in het laatste deel, waarin de brieven worden opgesomd per correspondent en waarin vermeld wordt of de envelop bewaard is, bevat ook nog de volgende informatie:

- het nummer van elke brief in de chronologie
- indien het origineel verloren is gegaan, dat de tekst die wij geven die van een afschrift is
- waar de brief in kwestie thans bewaard wordt
- waar en wanneer hij eventueel eerder is gepubliceerd.

De annotaties

Over de annotaties moet hier voornamelijk nog worden opgemerkt dat een belangrijk deel van de informatie die men daar zou kunnen zoeken te vinden is in het biografisch overzicht en de lijst van publicaties van Du Perron waarmee deze uitgave opent, in de inleidingen per deel op de brieven en in het bijzonder in het register. In alle gevallen waarin een door Du Perron genoemde naam of titel voldoende toegelicht zou zijn met één enkele kwalificatie plus jaartal(len) - bijvoorbeeld: ‘Frans schrijver (1783-1842)’ of ‘roman van Stendhal (1830)’ - wordt die informatie niet in een annotatie, maar uitsluitend in het register gegeven.

Van veel voorkomende voor- en bijnamen en pseudoniemen, die eveneens via het register op te lossen zijn, wordt zo nodig bovendien achterin elk deel een verklarend lijstje opgenomen.

Ten slotte, in de annotaties wordt gebruik gemaakt van de volgende afkortingen voor periodieken:

AH	*Algemeen handelsblad*
BN	*Bataviaasch nieuwsblad*
CB	*Critisch bulletin*
DGW	*Den gulden winckel*
DNE	*De nieuwe eeuw*
Driehoek	*De driehoek*
DVB	*De vrije bladen*
Gemeenschap	*De gemeenschap*
Getij	*Het getij*
Gids	*De gids*
GN	*Groot Nederland*
IC	*Indische courant*
K & O	*Kritiek en opbouw*
NDNI	*Nieuws van den dag van Nederlandsch Indië*
NRC	*Nieuwe Rotterdamse courant*
NRF	*La nouvelle revue française*
Overzicht	*Het overzicht*
OW	*Opwaartsche wegen*
Standaard (B)	*De standaard* (Belgisch)
Standaard (N)	*De standaard* (Nederlands)
Stem	*De stem*
Telegraaf	*De telegraaf*
Vaderland	*Het vaderland*

Biografisch overzicht

		PUBLICATIES
1899	2 november geboren te Meester-Cornelis, bij Batavia, Nederlands-Indië.	
1906	Verhuizing naar Balekambang, af en toe in Soekaboemi.	
1911	Terug in Meester-Cornelis. Lagere school.	
1913	HBS. Verhuizing naar Bandoeng. Privaatlessen.	
1915	Kennismaking met A.E. Batten.	
1917	Privaatlessen.	
1919	Journalist bij *Het nieuws van den dag van Nederlandsch-Indië* te Batavia.	
1920	Reis over Java. Werkzaam bij de bibliotheek van het Bataviaasch Genootschap.	
1921	Vertrek met het gezin naar Europa. 28 september aankomst te Marseille. Vestiging te Brussel. Kennismaking met Clairette Petrucci.	
1922	Februari. Begint te schrijven aan *Een voorbereiding.*	
	Maart. Verblijf in Montmartre, Parijs. Kennismaking met o.m. de schilder Oscar Duboux.	
	Mei. Kennismaking met Pascal Pia.	
	Schrijft *Manuscrit trouvé dans une poche* (voltooid in juni).	

Oktober. Terug naar zijn
ouders te Brussel.

1923	Januari. Schrijft *Het roerend bezit*. Juni. Leest *Barnabooth* van Valery Larbaud.	*Manuscrit trouvé dans une poche*
	December. Schriftelijk contact met Franz Hellens.	
1924	Kennismaking met Franz Hellens, Jozef Peeters en Fernand Berckelaers (Michel Seuphor). Kiest het pseudoniem Duco Perkens.	
	Maart. Kennismaking met A.C. Willink. Begint te schrijven aan *Kwartier per dag.*	
	April. Eerste tijdschriftpublicatie in *Het overzicht.*	
	Mei-december. Reizen naar Zwitserland en Italië.	*Het roerend bezit* (twee drukken)
	Augustus. Schrijft in Lugano *Claudia.*	
	Oktober-november. Schrijft *Agath.*	*Kwartier per dag*
	December. Schrijft *Een tussen vijf* en *De poging tot afstand.*	
1925	Januari-maart. Schrijft *Filter.*	*Agath*
	Maart. Kennismaking met Paul van Ostaijen en Gaston Burssens. Oprichting van *De driehoek.*	
	April. Begint te schrijven aan het eerste *Cahier van een lezer.*	*De behouden prullemand*
	Mei-juni. Schrijft *Voor de famielje.*	*Claudia. Filter*

	Augustus. Schrijft *Zittingen voor een damesportret.*	*Een tussen vijf*
	Oktober. Schrijft *Een bloempje aan 't eind.*	
	November. Kennismaking met A.A.M. Stols.	
1926	Januari. Laat meedelen dat Duco Perkens is overleden.	‘Volledig werk van Duco Perkens’ onder de titel *Bij gebrek aan ernst*
	Febr. Schrijft *Het boozige boekje*. 2 maart. Geboorte van Gille, zoon	

	van Du Perron en Simone Sechez. Vestiging van de familie Du Perron te Gistoux.	
	April. Schrijft de drie laatste hfdstn. van *Een voorbereiding.*	*Het boozige boekje*
	2 september. Zelfmoord van zijn vader.	
	Oktober. Schrijft *De koning en zijn min.*	*De koning en zijn min*
	Reis naar Frankrijk en Zwitserland.	
	November. Kennismaking met André Malraux.	
1927	Januari. Schrijft *Nameno's terugkeer* en begint aan *Een manneke alleen.*	
	Mei. Terug in België.	*De behouden prullemand,* tweede druk
	Juli. Schrijft *Ieder zijn kwelling*	
	September. Schrijft *Het drama van Huize-aan-Zee* en *Ballade der Polderlandsche onrustige kapoenen.*	*Een voorbereiding Ballade der Polderlandsche onrustige kapoenen*
	Oktober. Schrijft *De derde Nameno* en *Voor alle zekerheid.*	*Alle de rozen of Het gesprek bij maanlicht. Poging tot afstand*
	December. Schrijft *Het sonnet van burgerdeugd*. Maakt in de loop van het jaar kennis met Jan Greshoff.	*Sonnet van burgerdeugd*
1928	Februari. Schrijft n.a.v. het overlijden van Odilon-Jean Périer *Gebed bij de harde dood.*	
	Maakt kennis met Jan van Nijlen en A. Roland Holst.	

Juli. Simone Sechez ondergaat een ernstige operatie.	*Gebed bij de harde dood*
Oktober. Schrijft aan een roman (Godiusverhaal).	
26 november. Trouwt met Simone Sechez.	
December. Maakt kennis met J. Slauerhoff en C.J. Kelk.	*Bij gebrek aan ernst,* 2e dr. *Poging tot afstand,* 2e dr.

1929	Januari. Reis naar Italië.	
	Mei. Beëindigt de *Cahiers van een lezer.*	*Cahier van een lezer 5*
	Augustus. Correspondeert met Eveline Blackett.	
	November. Reist naar Oxford en ontmoet er Eveline Blackett.	
	December. Reist naar Lugano.	*Nutteloos verzet*
1930	Januari-maart. Verblijft te Amsterdam.	*Parlando*
	Oktober. Schrijft 'Gesprek over Slauerhoff' en voltooit het Godius-verhaal.	
	November. Raakt in briefwisseling met Menno ter Braak.	
	December. Kennismaking met Menno ter Braak.	
1931	Januari-februari. Prisma-polemiek.	
	Schriftelijk contact met H. Marsman en Jan Engelman, daarna kennismaking met hen.	
	Februari. Kennismaking met Fred Batten.	
	Mei. Schriftelijk contact met S. Vestdijk.	*Voor kleine parochie*
	Juni. Vertaalt *Le pauvre chemisier* van Valery Larbaud.	
	Juli-augustus. Schrijft *Uren met Dirk Coster*. Elisabeth de Roos logeert op Gistoux.	*Een voorbereiding*, tweede druk
	September. Vestigt zich in Den Haag.	

	9 september. Oprichting van *Forum*.	*Vriend of vijand*
1932	9 maart. Scheiding van Simone Sechez.	
	17 mei. Huwelijk met Elisabeth de Roos, daarna reis naar Lugano.	Tijdschriftpublicatie van *Uren met Dirk Coster*
	21 september. Vestiging te Meu-	

	don-Bellevue bij Parijs.	
	Oktober. Mislukte poging te beginnen met het schrijven van *Het land van herkomst.*	*Bij gebrek aan ernst*, derde druk *Mikrochaos*
	December. Solliciteert naar het Parijse correspondentschap van *Het vaderland*. Schrijft *De smalle mens.*	
1933	3 januari. Zijn moeder overlijdt. Financieel debacle.	
	10 maart. Begint *Het land van herkomst* te schrijven.	*Uren met Dirk Coster* *Tegenonderzoek*
	Juni. Het met Pia uitgegeven *Bouquet poétique de médecin* wordt een financieel fiasco.	
	Oktober-november. Verblijf in Bretagne om aan *Het land van herkomst* te werken.	*Nutteloos verzet*, tweede druk
1934	Januari-april. Vertaalt *La condition humaine* van André Malraux.	
	Augustus-september. Via Spanje naar Tanger.	
	December. Verblijf in Bretagne.	*De smalle mens*
1935	Maart. Voltooit *Het land van herkomst* en begint aan de vertaling van *Fermina Marquez* van Valery Larbaud.	
	8 april. Geboorte van Alain, zoon van Du Perron en Elisabeth de Roos.	*Het land van herkomst*
	Breuk met Slauerhoff.	
	November. Verblijf in Bretagne.	

		Mikrochaos, tweede druk
1936	Januari. Naar Nederland ter voorbereiding van de oprichting van het Comité van Waakzaamheid van anti-nationaal-socialistische intellectuelen.	
	Voorjaar. Zoeken naar een betrekking.	

	Augustus-september. Afscheidsreis langs zijn vrienden.	
	13 oktober. Vertrek per boot naar Ned.-Indië. Maakt aantekeningen voor het *Scheepsjournaal van Arthur Ducroo.*	*Blocnote klein formaat* *Graffiti*
	10 november. Aankomst te Tandjong Priok. Na kort verblijf te Bandoeng, vestiging Tjitjoeroeg.	
1937	Januari. Schrijft aan *Het Scheepsjournaal van Arthur Ducroo* en *De grijze dashond.*	
	Februari. Schrijft *De man van Lebak.*	
	Kennismaking met E.F.E. en G.M.G. Douwes Dekker.	
	Mei. Reis over Java naar Bali.	
	Juli. Begin van de medewerking aan *Bataviaasch nieuwsblad.*	
	September. Schrijft de tweede en derde dialoog over het detective-verhaal en werkt de eerste om.	
	Oktober-november. Verblijf te Garoet.	*De man van Lebak*
	Schrijft *Schandaal in Holland.*	
1938	Vestiging te Batavia. Werkt op het Landsarchief als daggelder.	
	Februari. Schrijft *Multatuli tweede pleidooi.*	

1 juli. Weg van het Landsarchief. Voltooit *De muze van Jan Compagnie.*

Kennismaking met een aantal jonge Indonesische nationalisten.

1 september. Vestiging te Bandoeng.

Lid van de redactie van *Kritiek en opbouw.*

	Oktober-december. Polemiek met Zentgraaff. Verblijf in ziekenhuis wegens longontsteking en hartaanvallen.	*Multatuli tweede pleidooi Het sprookje van de misdaad*
1939	Januari. Begint te werken aan *Van Kraspoekol tot Saïdjah.*	
	Treft voorbereidingen voor het tweede verhaal van *De onzekeren.*	
	April. Begint aan *Indisch memorandum in Kritiek en opbouw.*	
	Juli-augustus. Verblijf te Buitenzorg. 12 augustus vertrek naar Nederland. Na het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog, op 1 september, twee maal wisselen van schip.	
	21 september. Aankomst te Vlissingen.	*Schandaal in Holland*
	Oktober-november. Werkt aan *De bewijzen uit het pak van Sjaalman.* Vestiging te Bergen (N.H.), afgewisseld met verblijf te Den Haag, waar hij op het Rijksarchief gegevens over Dirk van Hogendorp zoekt.	
1940	Januari. Schrijft *Multatuli en de luizen.*	
		Multatuli en de luizen Een lettré uit de 18e eeuw: Willem van Hogendorp
	14 mei. Overlijdt aan angina pectoris	
		De bewijzen uit het pak van Sjaalman

1941	*De grijze dashond* *Parlando. Verzamelde gedichten*
1943	*Scheepsjournaal van Arthur Ducroo*

Inleiding
Brieven 9 september 1929-28 december 1929

De jonge Indischman, die in september 1921 in Europa aankwam, was in de jaren 1921-1929 een zoekende. Hij probeerde de literatuur te vinden die hem fascineerde, de oudere en de moderne. En hij zocht zich zelf als schrijver, zijn plaats tegenover *de literatuur en met veel twijfel, zijn plaats* erin.

Tegelijkertijd was hij op zoek naar een grote liefde of misschien ook wel naar kleine liefdes en in verband daarmee naar een plaats voor zich zelf in *of, als dat beter zou zijn,* buiten *de maatschappij.*

Europa beleefde stormachtige tijden, revoluties die al dan niet doorgingen, inflatie, reactie, restauratie. In Italië kwam het fascisme aan de macht (in 1922) en in Parijs, waar hij zich vestigde op de traditionele bohémiensheuvel Montmartre, stroomden uit alle werelddelen kunstenaars en snobs samen - maar nu met Montparnasse als het nieuwe centrum - om de grote kunstrevoluties te vieren: expressionisme, futurisme, kubisme, dadaïsme, surrealisme. En om zich daar de 'verloren generatie' te voelen, de gehavende, gedesillusioneerde cynische jeugd die de eerste wereldoorlog met zich mee zou blijven dragen.

De grote liefde hoopte hij al onmiddellijk te vinden in een jong meisje van Italiaans-Belgische afkomst, Clairette Petrucci, die hem aardig vond, aanmoedigde en afwees en die later met de dertien jaar oudere Belgische beeldhouwer Marcel Wolfers trouwde. Men vindt de echo's van dit korte, maar niet onbelangrijke drama in een aantal gedichten en in de roman Een voorbereiding, *waarin Andrée Maricot min of meer de rol speelt van Clairette. De episode is soberder en minder verhuld weergegeven in hoofdstuk 30 van* Het land van herkomst, *waar Ducroo's 'eerste grote ontmoeting in Europa' Teresa wordt genoemd.*

Mevrouw Wolfers, wier echtgenoot begin 1976 op hoge leeftijd is overleden, heeft zich bereid verklaard de tientallen brieven die zij in 1921 en 1922 van Du Perron ontvangen had ter publicatie af te staan. Zij zouden deze uitgave geopend hebben, als zij ze ook had kunnen terugvinden, wat jammer genoeg tot nu toe niet het geval is geweest. Wij moeten daarom volstaan met wat zij wel heeft opgedolven: de twee brieven aan haar moeder en nog enkele aan haar zelf die van later dateren.

Du Perron's verblijf op Montmartre in 1922 bracht hem o.a. in kennis met de schrijver en journalist Pascal Pia, die als vriend en wegwijzer veel voor hem betekend heeft. Hij schreef in die tijd het modernistische Manu-

scrit trouvé dans une poche, *waarvan hij Clairette een enigszins gekuiste versie aanbood. De uitgave in eigen beheer leidde tot de kennismaking met Franz Hellens en via zijn kring van jonge kunstenaars met o.a. Odilon-Jean Périer. Overigens verbleef hij in deze jaren het meest in België, eerst in Brussel waar zijn ouders zich gevestigd hadden, en later in Gistoux, toen zijn vader daar een 'château' had gekocht, waar hij vooral 's zomers was; de wintermaanden werden in diverse Brusselse appartementen doorgebracht.*

In het milieu van de Antwerpse avant-garde maakte hij kennis met de constructivistische schilder Jozef Peeters, met Fernand Berckelaers (later bekend als Michel Seuphor) en A.C. Willink. Ook kreeg hij publicatie mogelijkheid in Het overzicht. *In het najaar van 1924 begon Peeters met Du Perron de uitgeverij* De driehoek. *Bij de oprichtingsvergadering van het gelijknamige tijdschrift in februari 1925 vond de ontmoeting met Paul van Ostaijen plaats. De samenwerking van dit driemanschap duurde echter niet zo lang; bovendien voelde Du Perron zich al spoedig vervreemden van het modernisme. Als teken dat er een periode voor hem afgesloten was liet hij begin 1926 de mededeling verschijnen dat Duco Perkens, het pseudoniem waarvan hij zich tot en met de verzamelbundel* Bij gebrek aan ernst *bediend had, te Cap Martin aan de Côte d'Azur overleden was.*

Een eigen stijl ging zich aftekenen in het in 1925 gestarte essayistische dagboek Cahiers van een lezer, *en in de verhalen die hij van 1926 tot 1928 schreef en die in* Nutteloos verzet *werden gebundeld. Eenzelfde ontwikkeling laat zich aanwijzen in zijn poëzie.*

Terwijl Du Perron een eigen vorm voor zijn werk zocht, was hij tevens bezig het terrein van de Nederlandse literatuur te verkennen. Hij trachtte medestanders om zich heen te groeperen en tegenstanders te situeren in een duidelijk afgegrensd gebied. Met figuren van wie hij de geschriften niet op prijs stelde, zocht hij bij voorbaat geen contact, maar schrijvers die hem boeiden benaderde hij per brief of door hun een van zijn in kleine oplaag gedrukte boekjes te sturen. Van de kennismakingen in de jaren 1927 en 1928 plaats vonden resulteerden die met Jan Greshoff, Jan van Nijlen, André Malraux, A. Roland Holst en J. Slauerhoff in een jarenlange, meestal ook hechte vriendschap. Op Gistoux had hij ruimschoots gelegenheid zijn vrienden gedurende korte of langere tijd te laten logeren.

Du Perron's leven werd voor het belangrijkste deel gevuld door de literatuur: schrijven, lezen, werk van vrienden corrigeren, privé-drukken verzorgen. Literatuur was derhalve ook het belangrijkste onderwerp van zijn correspondentie. Over een aantal ingrijpende gebeurtenissen van niet-literaire aard welke gedurende deze jaren plaats vonden is in de bewaarde brie-

ven weinig of niets te lezen. Over de geboorte van Gille, zoon van Du Perron en Simone Sechez, op 2 maart 1926, en de zelfmoord van zijn vader op 2 september van datzelfde jaar vinden we in de correspondentie geen mededelingen. Het huwelijk met Simone Sechez, op 26 november 1928, wordt terloops vermeld.

Tot 1927 is het aantal opgespoorde brieven betrekkelijk gering (er moeten er veel verloren zijn gegaan); vanaf dat jaar neemt de correspondentie geleidelijk toe. De dood van Paul van Ostaijen in maart 1928 maakte een einde aan zijn eerste intensieve correspondentie. Met Gaston Burssens begon hij toen een frequente briefwisseling over het uitgeven van Van Ostaijen's werk. Eind november opende hij met een lange brief de correspondentie met Anthonie Donker.

In de loop van 1929 maakte Du Perron een aantal reizen naar Nederland om vrienden op te zoeken. Tot dan toe waren zijn contacten met het vaderland verlopen via het regelmatig publiceren van boekbesprekingen in Den gulden winckel *en - minder regelmatig - van creatief werk in* De gids. *Het begin en het eind van het jaar werden gemarkeerd door bezoeken aan respectievelijk de familie Van Schendel in Florence en A. Roland Holst in Ascona. In november vond het 'Britse avontuur' plaats toen Du Perron op uitnodiging van de studente Eveline Blackett, met wie hij sinds drie maanden in briefwisseling stond, naar Oxford reisde. De ontmoeting met zijn correspondente beantwoordde echter zo weinig aan zijn verwachtingen dat hij na één dag al naar Gistoux terugkeerde. Het is ons niet gelukt zijn brieven aan Eveline te achterhalen.*

Ondanks de vele uitgaven die Du Perron deze jaren het licht deed zien was het werk dat erin was opgenomen van een betrekkelijk geringe omvang, en het resultaat van veelvuldig omwerken en opnieuw samenstellen. Bij het herschrijven van het verhaal over Godius ontstond het plan voor de romanreeks De onzekeren, *dat pas jaren later, en dan nog maar voor een klein deel gerealiseerd zou worden. In 1927 had hij al de roman* Een voorbereiding *gepubliceerd, waarvan hij nog een tweede versie zou schrijven. Nadat het door Du Perron, Burssens, Blijstra en Van Ostaijen geredigeerde tijdschrift* Avontuur *na de dood van de laatste was opgehouden te bestaan, bleef Du Perron uitzien naar een eigen tijdschrift. Hij zou tot september 1931, toen* Forum *werd opgericht, moeten wachten.*

1. *Aan R. Petrucci-Verwée*[1]*: Brussel, 9 september 1922*[aant.]

Bruxelles 9 Septembre 1922

Chère Madame,

Je vous écris ceci pour vous présenter d'abord mes excuses pour ma déplorable nonchalance dans le choix de mes enveloppes; mais quoique la lettre que vous avez lue a dû vous être désagréable, je suis au fond très content qu'elle vous a involontairement instruite, car je me sentais le dernier temps vraiment trop hypocrite envers vous. Vous l'avez mérité un peu en me traîtant toujours de 'gosse'; mais tout de même je me sentais malhonnête. Je me rappelle nos conversations de Quinto[2], quand vous me parliez de mon retour aux Indes avec un coeur laissé somewhere, puisque cela serait une chose si naturelle à mon age et qui me serait arrivée même si j'avais été au Kamschatka! Pourtant vous saviez très bien que j'aimais Clairette et personne autre et vous savez que je l'aime toujours; et très très probablement (il faut ajouter ceci) je l'aimerai toujours, n'en vous déplaise. Ce que vous ne saviez pas peut-être (mais puisque je veux être franc jusqu'a la fin 'amère' maintenant j'avoue que je n'arrive pas à croire que vous, avec votre intelligence et votre jugement, ne vous seriez doutée de rien!) c'est que Clairette aussi m'aime... un peu; rassurezvous, madame, un *tout petit peu*, quoi qu' elle en dise, car elle me critique toujours avec des yeux point 'aveuglés par l'amour', croyezmoi, et il me faut encore un bien sérieux effort et peut-être beaucoup de temps pour qu'elle m'aime vraiment. Mais j'ai le temps, maintenent que je ne partirai plus aux Indes, même quand mes parents iraient, et j'attendrai avec la tenacité calme que les anglais appellent 'de chien', *doggedly*, s'il le faut.

Seulement je n'aimerais pas vous avoir comme 'ennemie secrète'. Vous êtes une vraie *force*, madame, je m'en rends compte, et en même temps je vous trouve vraiment trop sympathique pour aimer que vous le seriez; ce n'est pas pour me faire une 'alliée' de vous que je dis ceci, c'est plutôt (car je comprend que vous ne pouvez pas m'approuver) pour vous avoir en... 'ennemie ouverte', si je peux m'exprimer ainsi. Alors comme les acteurs de théatre (les seuls gens toujours implacablement décidés) je dis: 'J'accepte le combat!!!!' avec

1. Claire Amine Petrucci-Verwée (1873-1956), de moeder van Clairette P op wie DP in 1921 verliefd geworden was.
2. De Petrucci's woonden afwisselend in Brussel en Florence, 'Villa de Pazzi, Colonnata per Quinto'.

quatre points d'exclamation. Je vois que vous riez et que vous dites: ‘le gosse...’ mais, je rie aussi en ce moment! Donc: je ferai de mon mieux pour vaincre, je vous en avertis, que voulez-vous, madame, gosse ou pas gosse, *j'aime* Clairette, *au moins autant que tout autre*, et c'est plus fort que moi et je sens que c'est elle qu'il me faut comme compagne de guerre, et personne ‘besides’, et je ne pourrais jamais me résigner à rester inactif, même s'il existent quelques messieurs apparemment plus ‘dignes’ d'elle, et même pour vous faire plaisir. - Voulez-vous m'écrire ce que vous en pensez? Si vous avez des reproches à me faire, soulagez-vous. Mettons que pour cette fois-ci je vous ai consulté en ‘sage amie dont je respecte l'expérience’; mettezvous en ma place: que feriez-*vous?*

Je voudrais bien savoir aussi si vous me détestez tout à fait maintenant et comme quoi vous me considérez. Pour rien au monde je voudrais jouer de la comédie maintenant et vous sourire bêtement et vous parler p. ex. de ‘poules’ et d'autre volaille et sentir que vous ne m'aimez pas et pas du tout peut-être. Dites-moi franchement si je vous ai sérieusement mécontentée et si vraiment vous seriez tellement contrariée que j'aime Clairette, dès que je serais plus heureux que les autres.

J'espère que vous pourrez apprécier ma franchise au lieu de m'en vouloir et suis, madame, bien respectueusement à votre service, -

Eddy

P.S. Permettez-moi, de vous féliciter encore personnellement de l'anniversaire de Clairette et de vous envoyer (en jouvenceau mondain) mes meilleurs voeux pour l'installation de votre château.

2. *Aan R. Petrucci-Verwée*[1]*: Brussel, 5 november 1922*[aant.]

Bruxelles, ce 5 Novembre

A.D. 1922.

Tres-Vénérée Madame,

Le pauvre petit jeune homme Eddy du Perron est un garçon inoffensif et doux, qui surtout Vous aime bien, mais qui, hélas, Madame, devant certaines Choses perd, par le comble de son inoffen-

1. Op de envelop: ‘Le très-indigne clerc Eric Grave à la Très-Vénérée, Magnanime et Clémente Dame Madame Claire R. Petrucci, Châtelaine de Quinto, etc. etc. etc. en sincère prosternation.’ Brief in schoonschrift geschreven.

sivité même, le peu de présence de logique, qui est sienne, quand il se trouve en douce tranquillité. Ainsi, Madame, quoique chargé d'une importante mission, il n'a point trouvé le courage de se rendre en Votre Présence, et s'est contenté de boire à distance, par ses oreilles qui sont vos esclaves, les sons harmonieux de quelques-uns de Vos Paroles...

Or, moi, Eric Grave[2], qui suis ami du dit Eddy du Perron, et qui me vante parfois d'avoir certaine zèle de clerc, je m'enhardis jusqu'à Vous écrire, afin de Vous transmettre, bien humblement devant Votre Chaussure, la commission qu'a failli Vous porter mon ami, étant: Vous inviter de bien vouloir honorer sa familie et sa demeure par Votre Présence à l'heure du goûter, le jour que Vous serez, Madame, amplement remise des fatigues qui ont osé Vous approcher, et que Vous aurez retrouvé l'occasion de répandre autour de Vous Votre Bonté et le Bonheur même.

Je suis, agenouillé à côté de mon distrait ami, chaque fraction de seconde le Vôtre à commander,

Eric Grave

3. *Prentbriefkaart*[1] *aan J.E.E.P. Duboux*[2]*: Dijon, 12 juni 1923*[aant.]

Madame!

Je ne vous envoie pas mon âme,
Je n'ose point vous l'infliger,
Votre goût cultivé, Madame,
Méprise l'accent étranger,
Pour moi ce serait presqu' un drame
Si vous alliez me corriger.

2. Pseudoniem dat DP ook wel gebruikte bij het signeren van tekeningen.
1. Reproductie van J.-B. Greuze's portret van een *Jeune Villageoise* (Musée de Dijon).
2. Julia Eugenie Eucharis Pensierosa Duboux, zuster van de Zwitserse schilder Oscar Duboux. DP, die enige tijd een verhouding met haar had, droeg zijn in augustus 1924 geschreven verhaal *Claudia* aan haar op. In oktober 1927 schreef hij aan Van Ostaijen dat hij alle contact met de Duboux' verloren had (zie ook brief 176). Het is niet zeker of deze kaart, die geen poststempel draagt, wel is verzonden. Hij werd aangetroffen in de collectie van A.C. Willink. Andere correspondentie met Julia Duboux is niet teruggevonden.

Agréez ce portrait de femme,
Modeste, charmant et léger,
Comme un compliment abrégé.

C'est vraiment peu se soulager
Que de dire *si* peu, Madame.

Dijon, 12 Juin 1923.

4. *Aan A.C. Willink: Brussel, 21 april 1924*

Beste Carel Willink[1.],

Je briefkaart is (tusschen veel Paaschwenschen voor keukenmeid en booien) nog wèl gearriveerd; hierbij dus het cliché.

Ik ga Dinsdag (morgen) naar Antwerpen om met Berckelaers[2.], Joostens[3.] en nog iemand de boekenstapel zoo glorierijk mogelijk van de hand - en schouders! - te doen. Je kunt de rest van de pegels dus spoedig verwachten, of, om het extra-goed te zeggen: binnen *afzienbaren* tijd.

(M'n vulpen doet raar.)

1. Voordat zij met corresponderen begonnen, was de Nederlandse schilder Albert Carel Willink (geb. 1900) reeds DP's gast geweest in diens ouderlijk huis te Brussel, en wel in maart 1924. In diezelfde maand hadden zij met elkaar kennis gemaakt bij Jozef Peeters in Antwerpen, naar wie DP - op zoek naar publicatiemogelijkheden - door een Antwerps boekhandelaar was verwezen. De belangstelling van DP en W voor het Europese modernisme vormde een geschikt vertrekpunt voor een langdurige vriendschap. DP was in het bezit van surrealistische manifesten van o.a. Louis Aragon en André Breton en gaf die W te lezen. Uit hun samenwerking op het vlak van literatuur en beeldende kunst vloeiden vele bezoeken en een jarenlange, geregelde correspondentie voort.
2. Belgisch tekenaar, auteur en kunstcriticus (geb. 1901), die sedert 1918 zijn literaire werk publiceerde onder het pseudoniem Michel Seuphor. DP is via Peeters of W met hem in contact gekomen. Ofschoon zij gecorrespondeerd hebben, lagen zij elkaar niet erg. DP's brieven aan Fernant Berckelaers zijn niet teruggevonden.
3. Belgisch schilder en beeldhouwer (geb. 1889), vriend van Paul van Ostaijen. DP kon later met Paul Joostens niet goed opschieten.

Veel succes toegewenscht met de voorbereiding op het toekomstige werk en mogelijk meer nabij dito; een poot van je

EduP.

Brux. 21-4-'24

5. *Prentbriefkaart*[1] *aan A.C. Willink: Luxemburg, 25 april 1924*

25-IV-'24

Beste Willink,

Je tweede briefkaart heden-morgen ontvangen, 10 minuten vóór een overhaaste vlucht naar den trein; many thanks voor den mooien kant. Amsterdam? - I don't think; tenzij misschien in Aug. (om je te halen?) B.[2] zal je weldra nogmaals 50[x] zenden.
De V

DP.

6. *Aan J. Peeters: Monte Brè, 21 augustus 1924*

M. Brè 21 Aug. '24.

Beste Peeters,[1]

Dank voor brief en uitknipsel. Grappig dat Berckelaers zoo'n vooruitzienden blik heeft. Misschien wordt de uitgeverij nu een kwestie van *uit*stel? Tant mieux, dan ben ik in Brussel terug; ik vertrek wschl. 17 Sept. van hier. Wat onzen bundel betreft, stel hem maar op 5 frank; ik zou zelfs zeggen, gerust op 6 frank, vind je niet? het is een luxe-uitgaafje met beperkte oplage. Ik had intusschen

1. Foto van La vallée de l'Alsette en les roches du 'bock' te Luxemburg.
2. Berckelaers.

1. Belgisch schilder (geb. 1895). Jozef Peeters, secretaris van de Antwerpse Kring Moderne Kunst en - met Berckelaers - redakteur van *Het overzicht*, was een vriend van Van Ostaijen. DP maakte met hem kennis in januari 1924. De kleine 'roman' *Het roerend bezit* kon daardoor, in mei van dat jaar, verschijnen als uitgave van *Het overzicht*. In het najaar van 1924 richtte P met DP de uitgeverij De Driehoek op. Als eerste uitgave verscheen in november 1924 de dichtbundel *Kwartier per dag*, op naam van Duco Perkens. De 'Typografiese schikking en verluchting' was in handen van P. De prijs werd vastgesteld op 6 frank en de oplage bedroeg 250 ex. De drukproeven waarvan in deze en volgende brieven sprake is, betreffen telkens deze bundel. Voor bibliografische gegevens over DP's gepubliceerde werk, zie *Vw* 7.

gaarne de volgende proeven nog hier, zeg den drukker maar dat hij ze direkt hierheen opzendt, dan krijg jij ze weer van mij. De opdracht bijv. wil ik veranderd hebben. Inplaats van het boekje aan mijzelf op te dragen, wil ik dat nu doen:

Aan de kritikaster die[*]
de méést der volgende verzen
als krankzinnig zal aanhalen[2.]

Ainsi soit il et pas autrement. De goeie heer de Bom[3.] - ondanks ZEd's complete onverantwoordelijkheid, want de man kan geen proza-regel van een vers onderscheiden - heeft mij dit in de pen gegeven. Je weet trouwens dat uit z'n verband citeeren een van de meest gebruikte truukjes is van het ‘métier’. Men hoeft dus niet eens de Bom te heeten om dat mopje toe te passen, men kan Querido zijn of de Meester. Jammer dat je me geen andere, en nòg vermakelijker kout, kunt opzenden, - ik kreeg je brief aan het diner en had moeite om niet in m'n eentje te zitten grinniken. Die leelijke Oscar Duboux ook, die zich Jacques laat noemen op den koop toe, hoe kan mijnheer de Bom zooiets nu laten passeeren? Als hij Emanuel heet, dan heet-ie Emanuel, of nou ja, voor 'n enkele goeie vrind desnoods nog Manus, en voor z'n vrouw (als ze erg 'r best gedaan heeft) Mannie - ook wel met 'n y geschreven - maar *hij* zou 't toch nooit in z'n kop krijgen om zich bijv. Siegfried te laten noemen? of Romeo? of Adam?

De zon laat mij hopeloos geel-en-wit; er is niks aan te doen: ik laat me blakeren en verander niet van kleur. Geen kameleon-constitutie klaarblijkelijk. Overigens gaat alles best; Herr Doktor verklaart zich zufrieden. Ik laat m'n beste Duitsch sissen en knallen en als je de lui hier gelooft moet het zeer ‘komiesj’ zijn. Ze noemen mij ‘Mijnheer’ inplaats van ‘Mein Herr’ - uit pure hoffelijkheid zeker. Uit pure hoffelijkheid speel ik soms schaak met leelijke dames. De tijd gaat om. Ik hoop spoedig, en ongemerkt, voor u beiden te staan en u de terra-cotta handen te drukken. Geloof mij steeds.

uw toegenegen D.P.

* Variant: *Aan het kritikusje dat*

2. Deze opdracht heeft DP uiteindelijk geschrapt.
3. Emmanuel de Bom (1868-1953) besprak onder de kop ‘komkommeriana’ in het Antwerps dagblad *Volksgazet* van 16 augustus onder meer *Het roerend bezit:* ‘Het is om te wanhopen: die Perkens is overal geniaal - op 't randje af dus van den waanzin.’

P.S. - Van Casteels[4.] ontving ik een nogal aardig schrijven. (En wàt zegt de groote Van Ostayen?)

7. *Briefkaart aan J. Peeters: Monte Brè, 29 augustus 1924*

M. Brè, 29 Aug.

Beste Peeters,

Laat mij niets meer opzenden na 2 Sept. - ik vertrek wschl. al den 5^{en} of 6^{en} van hier; de kuur heeft mij veel goed gedaan en ik dacht voor de nieuwe kou naar Br. terug te gaan om er een en ander in orde te brengen en dan maar weer opnieuw te vertrekken. Ik schrijf je zoodra ik terug ben, houd de proeven dus vooreerst maar bij je. Mocht je een uitgever hebben gevonden, des te beter. Ik ontving van B. een schrijven, waarin hij met geen woord repte over het journaal[1.]; vanmorgen kwam jouw kaart. Alles blijft dus bij het oude (als tenminste het nieuwe niet beginnen gaat!) Maar als we weer samen zijn kunnen we dit beter bespreken, ik moet ook mijn vader daarvoor in den arm nemen. Zooals gezegd heb ik hier vrij veel gewerkt; je zult wel zien.[2.] Ik voel mij uitstekend en 'combattif'. Nu - tot spoedig dus - hartelijke groeten aan u beiden van steeds je

D.P.

8. *Briefkaart aan J. Peeters: Brussel, 16 september 1924*

Brux. 16 Sept.

Beste Peeters,

Ik ben overijld in de goede stad Br. teruggekomen, maar heb een boel in de familie te doen gehad en aan den anderen kant veel in Zwitserl. onafgedaan gelaten. Ik vertrek eerstdaags weer, naar Parijs en Lausanne, of liever: naar Lausanne over Parijs, en denk eerst tegen

4. Franstalig Belgisch auteur. Maurice Casteels was een vriend van P en werkte tweemaal mee aan *Het overzicht* en verder aan *De driehoek* en *7 Arts*. DP vertaalde zijn roman *Sander Meykamp*, zoals hij meedeelt in 'Herinneringen aan "modern" Vlaanderen' (*Vw* 7, p. 502).
1. De ondertitel van *Kwartier per dag* luidde: *Reisjournaal/Bruxelles/Luxemburg/Bellinzona/Milano/Firenze/Venezia/Gardone/Stresa/Antwerpen 15.3.24-15.6.24.*
2. DP schreef te Monte Brè o.a. het verhaal *Claudia*.

eind Sept. (26 of 27) definitief - en officieel! - te Br. teruggekeerd te zijn. De 200 fr. voor den clicheur worden je eerstdaags toegezonden; de rest doen we later samen af. Houd de drukproeven of zend ze hierheen: 3 rue de B.V.[1.] Au revoir!

een haastige poot van
je D.P.

9. *Aan J. Peeters: Brussel, 9 oktober 1924*

Brux. Vrijdag.

Beste Peeters,

Ik zal dezen Zondag zeker niet kunnen komen. Mocht ik volgende week kunnen dan schrijf ik je.

De kaart geef ik eerstdaags te drukken en zal er 'toezicht' op houden voor zoover in *mijn* vermogen ligt. Ik ontvang Dinsdag a.s. een proef van den omslag (in kleur), wil je die ook nog zien?

Waar moet de prijs op den omslag gedrukt staan? Onmiddellijk onder den driehoek, of ergens (links? of rechts?) onderaan de bladzij?

Wat het uitgeven betreft: 1000 frs. is zeker wel optimistisch gezien; ik gaf het cijfer ook meer als voorbeeld, dan omdat ik eraan geloofde! - Met 2/3 v/d winst *wanneer ik voorschiet*, stel jij je dus tevreden; in de gevallen waarin ik *niet* voorschiet en dus eigenlijk buiten de uitgeverij sta, en wanneer jij dus eigenlijk het geheele werk alleen doet, wil ik ook met winst niets te maken hebben, en sta je gaarne mijn 'aandeel' af. Dit lijkt mij niet meer dan billijk. Maar wanneer ik niet voorschiet, door wie zou je dan (behalve in de gevallen waarin jij voor jezelf uitgeeft) de reclame-, verzend- en andere kosten willen doen dragen? Door den klant? Mij wel maar -

De kwestie is: is dit de gewoonte? Ik had niet graag dat men onze uitgeverij voor armer en bijgevolg zwakker dan andere, gewone kleine uitgeverijtjes aanzag. Per slot van rekening is het riskeeren van een 60 à 70 frs. per keer nog niet zoo extra-gewaagd; dat heb ik er althans nog wel voor over. Maar ik laat je graag de volledige leiding, als zijnde verreweg meer 'vakkundig' dan ik; dus zeg maar wat je het

1. Belle Vue-straat 3 te Elsene was sinds 17 juli 1923 het ouderlijk huis van DP. Daarvóór woonde het gezin in het huurhuis Léon Vanderkinderestraat 424 te Ukkel, dat in september 1921 betrokken werd en het eerste adres in Europa van de DP's was.

beste lijkt. Stel, om eens wat op te noemen, de strenge heer Seuphor geeft bij ons uit. Welke condities wil je hem dan stellen?

Nog iets over ons boek. Ik heb besloten er niet meer dan *250* exemplaren van te doen drukken; aldus het beschouwend als een werkelijke kleine luxe-uitgaaf. Je ziet *hoe* optimistisch ik tegenover den verkoop sta! (ik stelde het getal gisteren met den drukker vast, en kreeg je brief heden-morgen). Ik wilde je ook voorstellen niet te veel exemplaren aan allerlei hopeloos verstopte rotbladen te zenden, en de oplaag aldus te verdeelen:

200 ex. voor de verkoop (en stock!!!)

30 ex. voor de pers (*niet meer*)

10 ex. voor Jozef Peeters

10 ex. voor Duco Perkens

———

250 ex. - zijnde de geheele oplaag.

Ik zou graag zoo spoedig mogelijk je nieuw logies zien, maar ben voorloopig alweer onder doktersbehandeling. Mogelijk kom ik *volgenden* Zondag; ik waarschuw natuurlijk. Hoe staat het met de tapijten en gobelins? Is er alwat te zien? Dank voor de goede wenk betreffende warme kleeding. Old man, tot ziens, groeten en de handdruk.

Steeds je DP

10. *Aan A.C. Willink: Pallanza, 20 december 1924*

Pallanza, 20 Dec. '24

Beste Willink,

Hierbij de photo's; ze hadden misschien wat beter afgedrukt kunnen zijn, maar wat zullen we er aan doen, ik zit voorloopig te Pallanza, dat uitgestorven lijkt; je hebt er geen idee van hoè men zich hier verveelt. Ik heb uit radeloosheid dan ook de *Eén tussen Vijf* geschreven; het is zelfs geheel klaar; een dezer dagen zal ik het aan Alice Nahon[1] zenden, omdat dat adres veiliger is, mocht jij dus dezen brief goed en wel in handen krijgen (ik ben ook je Amsterdamsch adres

1. Belgisch dichteres (1896-1933). De vader van deze populaire schrijfster dreef in de jaren twintig ‘De Nederlandsche Boekhandel’ te Antwerpen. Na de kennismaking van DP met Alice Nahon verbleef zij later enige tijd op Gistoux als gezelschapsdame van mevrouw Du Perron. De brieven die DP aan haar geschreven heeft zijn niet teruggevonden.

kwijt, merk ik) schrijf haar dan een kaartje opdat ze je het ding direct door kan zenden. Het is nog al lang geworden, anderhalf maal zoo lang als *Het Roerend Bezit* of *Claudia*[2]; dat komt: het verhaal interesseerde mij tenslotte zoo weinig dat ik het als het ware in een brief heb gelascht dien ik *jou* gescheven heb, en waarin ik je van alles en nog wat ('van en over mijzelf en anderen') vertel. De brief[3] is met zorg, het verhaal met gewilde nonchalance geschreven; naarmate het verhaal minder wordt neemt de brief toe. De indruk die de lezer, aangenomen altijd dat we noch met een slokop noch met een slaper te doen hebben, moet krijgen is deze: De heer Duco Perkens is bij toeval en zonder doel, zooals het heele bestaan van dien heer zonder doel schijnt te zijn, in het doode seizoen te Pallanza beland, waar hij het idee krijgt om een verhaal dat hij ergens onvoltooid heeft gelaten eens af te schrijven; aangezien hij met zijn vriend Willink, die blijkbaar een modern schilder is, schijnt afgesproken te hebben dat deze het eventueel van plaatjes zou voorzien zendt hij het dien heer W. op; maar al schrijvende schijnt de heer D.P. ingezien te hebben dat hij toch eigenlijk zijn tijd verknoeit en ondanks alles beter zou doen met meer de frissche lucht in te gaan, hetgeen al meer en meer blijkt uit den brief die het verhaal-zelf omlijst. Of nu de brief interessanter mag heeten dan het verhaal? wie zal dat zeggen? - men gelooft echter wel dat de heer D.P. hem tenslotte interessanter is gaan vinden. Enz. De ons gunstiggezinde lezer knoopt er philosofische gedachten aan vast; de ander zegt: snert! en daarmee uit. Wat willen we ook an ders?

Ik hoop dat je geen bezwaren zult hebben tegen het volledige afdrukken van je naam; commercieel gesproken is dat toch *in ieder geval* reclame. Ik heb hier en daar ook nog wel dingen gezegd die me op het hart lagen; het ding is niet heelemaal nonsensikaal. Ik ben benieuwd wat je er in goed- en wat af- zult keuren. Schrijf me eens spoedig naar het adres dat ik je eerstdaags zal opgeven, vermoedelijk uit San Remo. Ik wacht hier feitelijk alleen het geld af dat me zal veroorloven verder te reizen. Bizonderheden over mijn verblijf hier staan in *den* brief!

Ben je nog bij mijn vader geweest, en heeft hij de 300 franken

2. Op dat tijdstip nog niet uitgegeven.
3. De brief aan W die *Een tussen vijf* omlijstte en die DP met het handschrift van het verhaal aan Alice Nahon heeft gezonden, is niet teruggevonden. DP heeft deze brief voor de druk van *Een tussen vijf* laten vervallen.

voor je schilderij neergelegd? Tot dusver kreeg ik maar één brief van huis, dat was in Lausanne, en daar stond het niet in. Nu, beste kerel, tot spoedig en zelfs: tot ziens. Ik denk niet dat ik erg lang aan de Côte d'Azur zal blijven, misschien vinden we elkaar nog eerder dan we verwachten te Parijs terug. Nogmaals dank voor de moeite die jullie je gaat geven voor mijn vracht boeken; wees met Mary[4.] hartelijk de hand gedrukt

door je D

11. *Aan C. Wolfers-Petrucci: Nice, 26 december 1924*[aant.]

Nice, Hotel d'Europe, 26-XII-'24

Ma chère Clairette[1.],

Je me permets de vous écrire parce qu'une idée m'est venue, assez brusquement: j'aimerais vous demander des dessins pour un conte que j'écrirai bientôt[2.], peut-être ici, peut-être ailleurs; mais probablement ici puisque je n'ai rien à faire et préfèrerais rester un peu sur place. Voilà un mois à peu près que j'erre, que je n'arrive pas à me sentir chez moi. D'abord j'étais fort content d'aller à Paris; une fois là-bas j'avais envie de retourner à Bruxelles; de retour à Bruxelles je me sentais attiré par la Côte d'Azur, et je suis retourné à Paris; de là je suis allé à Lausanne où il faisait froid et où la vie était chère. Je me suis enfui à Pallanza, croyant que ce climat vaudrait celui de la Riviera. En effet, le climat n'était pas trop mal, mais le pâtelin dormait désespérément. C'était insupportable; au bout d'une semaine, et après y avoir terminé un autre récit, commencé en septembre, je suis allé à Milan; de là à San Remo où je comptais rester. Impossible, j'avais assez goûté aux petites plages charmantes et aux soirées soporifiques; le lendemain même j'ai repris le train, et me voilà à Nice, que je n'aimais pas. Raison peut-être pour l'aimer maintemant, en somme cela a du bon. Pour me lier j'ai payé ma chambre dix jours d'avance. Je serai donc certainement ici jusqu'au 6 janvier.

4. Mary Vorsman, vriendin van W.
1. Clairette Edmée Amine Petrucci (geb. 1899), zie Inleiding. Zij was met M. Wolfers getrouwd in december 1923. Slechts enkele van DP's brieven aan haar zijn teruggevonden.
2. DP schreef dit verhaal pas in oktober 1925 en gaf het de titel ‘Een bloempje aan 't eind’.

Voilà pour le conteur, parlons maintenant du conte. Si j'arrive à en faire ce que je voudrais, ce sera une histoire terriblement pure. Il s'agirait d'un jeune homme qui convoite, mais aussi platoniquement que possible, une jeune fille et qui, évidemment, se tracasse 'trèsbeaucoup' avec cette convoitise. Et cela doit traîner, remplir tout le conte. Puis, brusquement, au moment le plus inattendu, la jeune fille cueille une fleur et l'introduit dans la boutonnière du jeune homme. Le jeune homme se trouve aux cieux. Rideau.

Ce sera tout; mais il faut que ce soit assez 'travaillé'. J'ai, sans préméditation je vous assure, tout d'un coup pensé à vous pour illustrer cela. Voulez-vous 3 ou 4 dessins? Depuis 'Het Roerend Bezit' je m'amuse à écrire des récits, parce qu'un roman m'ennuirait trop. Du reste ces récits sont des petits romans. J'ai écrit pendant ma cure au Monte Brè une histoire que j'ai intitulée 'Claudia' et dont l'intrigue est assez banale; pourtant Pascal Pia, en qui j'ai beaucoup de confiance, prétend que ce n'est pas trop mal et Creixams a consenti de l'illustrer. La troisième histoire (celle de Pallanza) s'appelle 'Une parmi Cinq' et est assez scabreuse, malgré que le ton soit négligé et un peu ingénu. J'avoue que je serais assez content de scandaliser quelques honnêtes critiques néerlandais, - davantage; car c'est fait. Puis, comme pour me reconcilier avec les fervents du NOBLE, mon futur conte pur. Ecrivez-moi si vous acceptez d'y collaborer par quelques dessins. Je vois assez bien sur la page de titre: Avec 3 [ou 4] dessins de Clairette Petrucci, - ou de Clairette Wolfers, si vous préférez.

Je n'oserais pas vous remercier d'avance mais attend avec - j'allais dire: impatience, votre réponse. Mon adresse se trouve en haut de cette lettre. À vous lire donc, j'espère, cordiale poignée de main de votre

Eddy

Bonne et Heureuse Année![3] (je regrette ne pas avoir assez de place pour y ajouter un petit paysage d'hiver.)

Excusez-moi pour la forme, un peu primitive de l'adresse; j'ignore complètement le numero de votre demeure.[4]

3. In schoonschrift geschreven.
4. Deze opmerking is boven de brief geschreven. In plaats van het huisnummer schreef DP op de envelop: 'au-dessus du Magazin Schlobach'.

12. *Aan A.C. Willink: Cap-Martin, december 1924 of januari 1925*

Cap-Martin, Zaterdag.

Beste Willink,

Je brief kwam den avond van den morgen waarop ik mijn briefkaart verzond. Je vraagt me je te schrijven, als ik ‘niet te ziek’ ben; van ziek-zijn is zelfs geen sprake meer: sedert veertien dagen maak ik tochten, droog me in de zon bij Rumpelmayer (en een kop koffie), verlies geld aan de speeltafel en ‘coule le parfait amour’ met een Italiaansche schoone die helaas een tikje te zuinig is op 'r eige'. Ik antwoord dus, zooals je ziet; maar nu, wèlke ‘overtuiging’ verlang je van me? Ik kan moeilijk iets gaan verdedigen wat je slecht vindt, of beter, trachten je aan te praten wat je nu eenmaal niet aanstaat (de gustibus - niet?); ik zou misschien kunnen aanvoeren dat ik niet - of niet meer, wat op hetzelfde neerkomt - gestreefd heb naar de ‘sterkte’ die jij blijkbaar eischt, en ik meen je geschreven te hebben hoè ik graag had dat men de *Eén tussen Vijf* zou zien. Onbeduidend, onbelangrijk en de andere grieven van een gewichtig en gewichtigwillend publiek; laat ons aannemen dat ik een onbeduidend verhaal heb *willen* schrijven. Dat ik dus de onbeduidendheid ervan inzie, en het toch uitgeef (publiceer!) Ik begrijp alleen niet waarom *jij* me raadt niet uit te geven: dat is erger dan burgermans-welgemeend, dat is, messire, bijna een ouwehoerenbedenking, met uw verlof gezeid. Zelfs aangenomen dat je gelijk zoudt hebben ten opzichte van de waarde van het ding, dan zou ik me immers nog niet zoo ‘voorzichtig’ kunnen gedragen? Dus, Duco Perkens, zijn geafficheerde onverschilligheid getrouw, werpt het publiek zijn gewrocht - of misgewrocht - voor, en basta! Mocht zijn vriend Willink daarentegen, ‘omreden’ het wondje in het kootje van zijn rechterwijsvinger, of andere bezwaren de uitgave nièt willen verluchten, dan kan natuurlijk aan het geheel een treffende noot worden toegevoegd waarin bijv. zal staan: ‘De illustrator, na lezing verd. md hebbende zich met deze historie verder in te laten, zien wij ons gedwongen de historie zonder illustratie te doen verschijnen’, of iets dergelijks (liefst geef ik als reden: onwil - wegens antipathie - van den illustrator.)[1] Verder kan ik als je dat zoudt willen, alle *Willinks* in *W*'s omzetten, tenzij je een voorkeur hebt voor *X*.?

1. DP had W gevraagd de uitgave van *Een tussen vijf* te willen illustreren, en dat is uiteindelijk ook gebeurd. De titelpagina vermeldt: ‘Met vier tekeningen van C.A. Willink’.

This, noble youngster, can I do,
And more than this I cannot.

Eerlijk gezegd is wat mij het meest interesseert in *Eén tussen Vijf* de houding van Duco Perkens en zijn, om bijna met Perk te spreken:

'tusschen (schrijver-)zijn en niet-(schrijver-)zijn zweven'.

Maar laat dat je lauw en vraag je een 'sterk' verhaal, eilaas, heer graaf, dan scheiden zich onze wegen. Je hebt dus gelijk, en ik misschien ook. De rest bespreken we wel in Parijs.

Dus tot ziens, kerel, en groeten aan Mary. Is het haar reeds - (bereids!) - gelukt de aanminnige Gloria Swanson[2.] te zwansen? De opbrengst van de boeken zie ik ter gelegener tijd nog wel, desnoods tot je het gemakkelijk kunt missen: in het ergste geval kan je er me een teekening voor geven. De repr. Zilveren Bruiloft[3.] krijg ik dus eerstdaags? Vielen Dank en ook nogmaals voor de moeite die je je voor die boeken gegeven hebt. Nu, tot spoedig ziens en de V van

Yours DP.

P.S. - Van 'meeligheid' (zelfs met 2 e's) spreken staat je lang niet fraai; dat woord is even studentikoos-onbenullig als: kast, ploertin kachel-zijn enz. waar wij zooveel bezwaar tegen hadden.

13. *Aan J. Peeters: Brussel, 8 februari 1925*

Brussel, 8-11-'25

Beste Peeters,

Na goede beschouwing, ziehier wat ik voorstel te geven in het eerste nummer van *De Driehoek*[1.].

Kolom 1-4: Artikel van Willink, vnl. gericht tegen de weltevreden dommel van Holland, met een enkel woord over Vlaanderen.

2. Beroemde Amerikaanse filmster (geb. 1898).
3. Kubistisch schilderij van W uit 1924.
1. Verschil van opvatting tussen Berckelaers (Seuphor) en P en Berckelaers' vertrek naar Parijs leidden tot het einde van *Het overzicht*, februari 1925, en tot de oprichting van een nieuw tijdschrift door P met DP bij diens eigen, gelijknamige uitgeverij: *De driehoek*. Op de oprichtingsvergadering in het atelier van P, begin februari, was Paul van Ostaijen aanwezig, die na zijn medewerking aan *Het overzicht* door P en DP voor het tijdschrift aangetrokken werd. Van *De driehoek*, 'Maandschrift voor konstruktivistische kunst', verschenen tien nummers, het eerste op 1 april 1925, het laatste op 1 januari 1926.

(Dit artikel zoo mogelijk te illustreeren.)

Kolom 5-6. Gedichten van Gaston Burssens. (Liever dan V. Ostayen, 1e omdat B. genietbaarder is voor het groote publiek, waarmee wij, alzoo in een eerste nummer, een weinig rekening moeten houden, 2e omdat B. door de uitgave van zijn *Piano* juist een weinig 'à la mode' is, 3e omdat ik V. Ost. iets anders wilde laten schrijven, je zult verderop zien wat.)

Kolom 7. Stuk van Jozef Peeters, liefst, dunkt mij, een serie kunstaforismen in den trant van je Katecheo van den Modernen Kunstenaar[2]. (Aldus zouden wij den breedvoerigen toon vermijden van *twee* bepaalde *artikels*.) (Ook met illustr.?)

Kolom 8. Bespreking door P. van Ostayen van Dirk Coster's z.g. moderne anthologie 'Nieuwe Geluiden'. Naar aanleiding van die bespottelijke opvatting, en z.g. propaganda, van *het nieuwe*(!) is n.l. zéér veel te zeggen. V. Ost. lijkt mij wel de man om er zijn woordje tegenin te laten hooren. De boekbespreking kan klein-gedrukt worden, vind je niet, mocht de verdeeling zooals ik die aangaf je typografisch gezien slecht lijken, dan kan je de schikking veranderen, bijv. voor art. Peeters de bovenkant van kolom 7-8 en voor de boekbespreking de onderkant, 'enfin je doe-maar'.[3]

Ik had liefst dat de no's aan het begin van iedere maand uitkwamen, met het oog op de duitenkwestie; dus bereid je voor dit no 1 in begin Maart te zien verschijnen. Moeten er dan geen stappen vooruit gedaan worden? de 'aanzoeken' aan medewerkers, een omzendkaart misschien? de abonné-vangst, enz.? - allemaal dingen die je tienmaal beter weet dan ik, maar waarvan je me op de hoogte moet houden voor het geval er geld noodig is (wat me niet onwaarschijnlijk lijkt!) Hoe groot wordt onze oplaag? 500 of 1000 ex.?

Wat de verzen in de volgende nummers betreft lijkt dit mij de beste lijst; in no 2 verzen van P. van Ostayen; in no 3 van Duco Perkens, in no 4 van M. Seuphor; in no 5 van H. Marsman. Dan zullen we verder zien. In no 6 misschien wat van Marnix Gijsen. Of van een nieuwe man die zich kan hebben opgedaan.

Aan jou het program van de *plastiek.*

Voor no 2 zou je als *artikel* (om niet 'hoofd-artikel' te zeggen) een

2. 'Katecheo aan den Kunstliefhebber', in *Het overzicht* nrs. 18-19, okt. 1923, p. 105.
3. Voor de inhoud van het eerste nummer van *De driehoek* zie 23n1.

studie kunnen vragen, een kultuur-historisch en quasi-wetenschappelijk overzicht van Marinetti over de Italiaansche moderne beweging; voor n° 3 van bijv. Ivan Goll over de Fransche; in n° 4 van Walden over de Duitsche; in n° 5 van Van Ostayen over de Grootnederlandsche; in n° 6 van den een of ander over de Russische, of Amerikaansche of Engelsche - of, wat me beter lijkt, van Bourgeois bijv. over de Fransch-Belgische (ofschoon dit eigl. een onderdeel is van de Fransche).[4.] - Zoo gaan we voort: de bedoeling is het publiek te doen zien dat er *is*: een beweging, een àndere nieuwe-geest[5.] dan die gepredikt door Havelaar-Coster en satellieten.

De boekbesprekingen kunnen verzorgd worden door V. Ost., en misschien Burssens, en mij; voor mijn part ook door Seuphor wanneer die zich ‘fatsoenlijk’ kan houden. We drukken niet één *onhebbelijke* kritiek af, en zeker niet over mede-modernisten. Met de z.g. ‘eerlijkheid’ van Berckelaers die niet verder ziet dan zijn neus lang is - een merkwaardig slechte eigenschap voor een revue-directeur - mogen wij ons niet (of *nog* niet) inlaten.[6.]

Antwoord spoedig. De poot van je

DP

P.S. - Ik ben bij den drukker geweest, maar eigenl. bevallen zijn machine-letters mij heelemaal niet, en zetsel met de hand wordt natuurlijk te duur. Vraag dus liever eerst aan Koekelberg; ik zal hier naar een andere drukkerij gaan.

14. *Aan J. Peeters: Brussel, 9 februari 1925*

Brussel, Maandag.

Beste Peeters,

Hierbij een plattegrond van de kamer waarin de kast zou komen te staan:

De lengte van het muurvlak is ongeveer 1M.60, ik heb dus op ±5 c.M. links en rechts van de kast gerekend, wat best gaat, vooral wanneer de kast niet te diep wordt. Het deurtje geeft geen belemmering, want het is een tochtdeurtje dat naar beide kanten openslaat; boven-

4. Deze inhoudelijke voorstellen van DP zijn niet gerealiseerd.
5. Vertaling van het modernistische begrip ‘esprit nouveau’.
6. Over de relatie DP-Seuphor en DP's modernisten-tijd zie ‘Herinneringen aan “modern” Vlaanderen’ (*Vw* 7, p. 500-502).

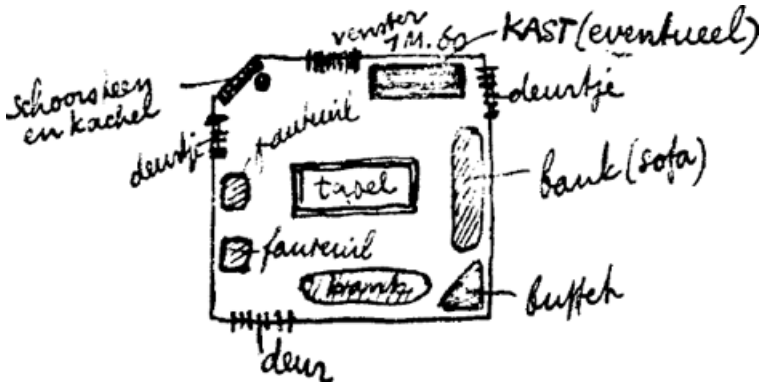

dien heb ik voorlopig geen andere plaats. ‘Ter hoogte van de oogen’, d.w.z. *staande.*

De kamer is ± 3 M. in het vierkant; het is het groene middenhokje waar vroeger mijn schrijftafel stond, je weet wel.

Bij voorbaat dank voor ontwerp en 5 ex. K w.p.D., die morgen wel hier zullen zijn.

De tweede drukker die ik op het oog had: Place du Grand Sablon, schijnt verhuisd naar een onmogelijk achterbuurtje, maar mijn boekhandelaar heeft namens mij rendez-vous gegeven (Woensdag a.s., dus overmorgen) aan een drukker die buiten werkt, in een dorp waarvan ik den naam alweer kwijt ben, - een of andere *Sint* natuurlijk - en die zéér goedkoop en, volgens hem, zeer bevredigend ook, moet werken. Ik heb gevraagd den man te zeggen dat hij Woensdag meteen een paar staaltjes zetsel meebrengt. Ik zend je die dan op, aan jou om te oordeelen; en geef je meteen zijn adres, *jij* schrijft hem dan verder of je het met hem probeeren wilt of niet. Waar de meeste reclame's, aanduidingen, etc. toch van jou zullen komen is het beter dat de man meteen weet voor wien hij eig[1]. werkt; ik zou hem dan alleen van tijd tot tijd, indien wenschelijk, wat kunnen ‘narijden’. Het dorp schijnt op een kwartier sporen afstands van Brussel te liggen. Enfin, Woensdag meer hierover.

Willink heeft zich op je aanraden in groote haast met een dokter verstaan en voelt zich nu veel geruster, wat hem blijkbaar in staat gesteld heeft een stuk van het artikel[1] te schrijven. Van schelden is geen sprake. Overigens schrijft hij het geheel alleen; ik heb alleen maar den opzet van het ding en enkele details met hem besproken. We zijn

1. Zie 15n1.
1. Zie 15n1.

er beiden van doordrongen dat de toon, ofschoon polemisch, rustig, hoogstens hier en daar wat ironisch, moet zijn; z.g. hartstochtelijke tiraden liggen immers algeheel buiten onze lijn. Ik geloof dat we elkaar in dit opzicht dus over en weer volkomen verstaan.*

Wat denk je van mijn voorstel van gisteren? (aangaande n° 1.) Nog iets: met 'illustreeren' van de twee bedoelde stukken, n.l. die van Willink en jou, bedoelde ik het in den tekst zetten van een of ander cliché, natuurlijk niet een speciaal voor den tekst vervaardigd plaatje; begrijp me dus niet verkeerd. Zou je dus event, iets hebben wat je geschikt lijkt? bij je eigen stuk natuurlijk iets van jezelf, maar bij dat van W.? Het zou mij n.l. aardig lijken als ons eerste nummer reeds 'geïllustreerd' uitkwam.

Ons beider hartelijke groeten aan ubeiden.

Steeds t.t. DP.

15. *Aan J. Peeters: Brussel, 13 februari 1925*

Brussel, Vrijdag

Beste Peeters,

Net was ons briefje[1] weg of je kaart werd mij gebracht. Ik schrijf vandaag nog aan Chevalier om hem rendez-vous te geven voor Maandag of Dinsdag; direct daarna schrijf ik je dan weer.

Jammer dat Burssens maar één gedicht kan geven; enfin, waar niet is....

Ik zal, als jou dat liever is, *Piano* bespreken. Dat artikeltje[2] krijg je dus eerstdaags.

Nog een woordje over het mislukte 'hoofd-artikel'. Je zult misschien gedacht hebben dat het een mopje van ons was, maar beste kerel, het was bijna een drama. Willink heeft bladzijden en bladzijden geschreven; goede en minder goede; maar zoodra er een doorloopend geheel van moest komen viel het zaakje in elkaar. Gisteravond en van-

* Ook in onze antipathie tegen het voorwoord, de door journalisten zoo teerbeminde 'openingsrde'.

1. Niet teruggevonden brief van DP en Willink, waarin zij P meedeelden dat het openingsartikel niet meer door Willink geschreven zou worden.
2. In *De driehoek* 1 (1925) 1 (april), p. 4.

daag heb ik er mij mee bemoeid en gepoogd vasten vorm aan de vluchtende massa te geven. Maar terwijl ik het artikel met W. besprak verdwenen zijn theorieën, grieven, enthousiasmen. We hebben elkaar 'au pied du mur' gebracht; wat ons overbleef was natuurlijk de overtuiging *persoonlijk* het moderne te willen, zonder één reden te kunnen opgeven waarom een ander het ook zou moeten doen, veel minder nog het modernisme te kunnen aanpraten. En dan, wèlk 'modernisme'? Het onze? het jouwe? dat van de z.g. Hollandsche school? W. had een flinke moot tegen die z.g. Holl. school (van Plasschaert) geschreven; al onderzoekende begon hij te merken dat hem de overtuiging ontbrak die heeren op goede basis verwijten te doen; we hadden toch niet kunnen schrijven: 'Die klooien zijn ons zeer antipathiek, omdat ze wat anders willen doen dan wij' -? alzoo niet in een hoofdartikel. Kortom, we kwamen meer en meer op het idee alles maar goed te vinden (in principe, natuurlijk, niet in detail, maar over welke détails hadden we moeten spreken?)

Toen dus dàt brok in het water gevallen was bleven ons zoowat twee velletjes over; wat daarin stond was nogal goed, maar neutraal; bij het overlezen vond W. dat het evengoed *niet* als wèl gezegd kon worden. Toen heb ik die velletjes verscheurd en hij heeft je zijn brief geschreven.

Als ik maar eenigszins de man was om zonder zelfcritiek een critisch artikel te schrijven zou ik het hebben gedaan; maar dat is mij ten eenenmale onmogelijk. Ik zal trachten den *indruk* dien ik van Burssens heb (bepaald geval = détail) te *motiveeren*, en dat zal wel lukken; tusschen dat en een soort acte-van-geloof in 3 of 4 kolom en voor een eerste nummer van een nieuw blad is eenig verschil. Men moet daarvoor of de overtuiging of het temperament van een voorman hebben, wil men eerlijk zijn; - anders doodgewoon een kletsmeier zijn die voor vaderland en vorst een lang praatje 'in de gewenschte richting' aan elkaar lapt. Ik ben noch het een noch het ander; het spijt mij overigens wanneer ik je in zeker opzicht in den steek moet laten. Hoe denk je nu die 4 eerste kolommen te vullen?

Met een paar cliché's erin zou jouw artikel (zoonoodig wat uitgebreid) natuurlijk best voorin kunnen komen te staan; maar laat ik je in dat opzicht mijn goede raad besparen.

Je sprak ook van annoncen: in principe zijn die mij (vooral waar ons blad slechts 4 pag. zal hebben) *niet* sympathiek. Tenzij alleen voor eigen uitgaven.

Voor tekst-omzendkaart heb ik geen gegevens. Is het niet geschikter bij n° 1 - dat als proefnummer beschouwd kan worden - een bestelkaart voor 't abonnement te leggen?

Tot Dinsdag.

Je DP

16. *Aan M. Premsela*[1.]*: Brussel, 14 februari 1925*

Brussel, 14-2-'25

Mijnheer,

Uw opmerkinkjes over *Carnet Bric à Brac* en mijn boekje[2.] kwamen mij, daar ik ongeveer twee maanden in het buitenland was, eerst heden onder oogen. Ik weet niet of u misschien een persoonlijke veete met 'Het Overzicht' in het reine heeft gebracht, maar hecht er aan u even te zeggen dat ik een dergelijken winkelierstoon in een boekbespreking zeker niet van ù (u is immers Martin Permys?) had verwacht. Hier in Vlaanderen, in de *Volksgazet* bijv. waren uw onbeduidende hatelijkheidjes natuurlijk volkomen op hun plaats geweest. Het spijt mij ook te zien dat een Nederlandsch onderwijzer in het Fransch, die, al zit hij wat uit het gedrang, ten slotte nog de gebr^{s} Tharaud heeft vertaald[3.], een zoo volkomen blijk geeft van zijn onbekendheid met het surréalisme. Misschien kan het Januari-nummer van uw *Gulden Winckel* u inlichten; de heer Roëll althans heeft de zaak wat beter bekeken alvorens erover te schrijven.[4.] Tot besluit nog dit: mijn volgend uitgaafje zal den prijs van drie frank niet over-

1. Martin Jacob Premsela, Nederlands letterkundige (1896-1960). Bracht zijn jeugd en middelbare schooltijd door in Antwerpen, waar hij klasgenoot van Paul van Ostaijen is geweest. Studeerde daarna Frans te Amsterdam en Groningen en werd leraar. Debuteerde als dichter in *Het getij* en publiceerde onder het pseudoniem Martin Permys toneel, verzen en prozaschetsen. Was ook vertaler en criticus.
2. In *DGW* 23 (1924) 12 (dec.), p. 188 besprak P zeer kort *Het roerend bezit* en Seuphors dichtbundel, die in 1924 te Antwerpen verschenen was. Beide boekjes waren uitgaven van Het Overzicht.
3. P's vertalingen, *De schaduw van het kruis* en *Pogrom*, verschenen in 1923 en 1924 te Baarn.
4. W.F.A. Roëll publiceerde in *DGW* 24 (1925) 1 (jan.), p. 15-17 zijn 'Brief uit Parijs', die voor een groot deel gewijd was aan 'Psychisch surrealisme', 'Het surrealisme een volledige levensleer' en 'Physiek surrealisme'.

schrijden; ik ben het nog niet met mijzelven eens over de keus van het papier.[5.]
Met groeten
Duco Perkens

Adres:
E. du Perron
3 rue de Belle-Vue
Bruxelles.

17. *Aan J. Peeters: Brussel, 16 februari 1925*

Brussel, Maandag.
Beste Peeters,
Vanmorgen je rustig briefje gekregen. Natuurlijk heeft mijn mede-uitgeversélan (om het mooi te zeggen) volstrekt niet door de mislukking van dat artikel geleden; of (om het nòg mooier te zeggen) de geldschieter du Perron heeft zich van het échec des medewerkers Perkens geen bal aangetrokken. Hierbij intusschen van dien heer een artikeltje over Burssens. Voorloopig is dit alles wat ik als bijdrage geven zal; Willink echter werkt aan een ontboezeminkje dat hij je denkt op te sturen als het klaar is. Aan jou om erover te beschikken. Het eerste nummer opent dus met een artikel van jou - tracht dit, want je kunt het best, niet alleen plastisch maar ook meer algemeen te maken -, daarna...? Met het oog op de nogal erg gunstige kritiek die ik van Burssens heb gegeven, zag ik nu toch liever weer een paar gedichten van P. van Ostayen geplaatst, - al geeft hij dan verderop nog een boekbespreking. Dat is te verkiezen boven den indruk dien we anders licht zouden maken van adoration mutuelle. Bovendien heeft B. dan meer tijd om voor het April-nummer op z'n minst *twee* gedichten te geven. Schrijf hem dit maar, als je wilt. Kan je mij de adressen opgeven van Burssens, V. Ostayen en Martin Permys? - Wil ook Roel Houwink - adres red: 'Vrije Bladen'[1.] -

5. *Het roerend bezit* kostte vijf frank. Premsela had opgemerkt: 'Het papier is echter ditmaal mooi en de letter prettig'.
1. *De vrije bladen*, onafhankelijk maandschrift voor kunst en letteren, zoals de ondertitel vanaf de derde jaargang (1926) luidde, verscheen in tijdschriftvorm van 1924-1932. In 1925 maakte Houwink deel uit van de redaktie.

uitnoodigen tot medewerken, ik heb kritieken van hem gelezen die zeer sympathiek waren; dus Houwink en Marsman als Hollanders. Den heer Permys evenwel (M. Premsela) heb ik in een kwaaie bui, over zijn alleszins schofterig kritiekje op Carnet Bric à Brac en Roerend Bezit een onaardig briefje geschreven; zien wat - en of - hij antwoordt. *Mijn* opinie over Burssens is wat zacht; ik ben in werkelijkheid niet zóó tevreden met zijn bundel, maar om verschillende redenen, waarvan niet de minste is dat ik geen lust heb door het neerhalen van een wèrkelijk modern mensch de jongeheertjes van Het Fonteintje[2.] en dgl. een hart onder den riem te steken, heb ik gemeend mij in deze termen te moeten uitdrukken. Bovendien is de *houding* van den man mij sympathiek en heeft zijn werk ongetwijfeld kwaliteiten. Geef mij jouw gevoelen omtrent die kritiek. Dat van den vriend en dat van den revue-directeur.

Het ontwerp van de boekenkast bevalt mij uitstekend. Dank, en hierbij dus de teekening terug. Ik had het hout liefst niet al te donker gevernist. De laadjes beneden zijn niet absoluut noodig.

Dinsdag-avond

De drukker is zoonet hier geweest (mijnheer Chevalier v.d. Court Saint-Etienne). Een bezwaar is dat hij alleen Waalsche zetters heeft; hij vraagt of de tekst zooveel mogelijk getijpt zou kunnen worden. Ik heb hem, met je briefkaart in de hand, de opgave gedaan; hij vroeg evenwel tijd om te berekenen, en zal je het antwoord direct schrijven; jij antwoordt hem dus of je het doet of niet. Als hij niet *veel*[3.] billijker is dan de anderen (wat ik eig[1]. niet geloof) dan is het niet aan te bevelen bij hem te gaan, vind ik. Ik denk dat Koekelberg het meest gewenschte adres blijft (goede keus van letters, bekendheid met Vlaamsch, etc.); zijn er geen andere drukkers in Antwerpen? die stad lijkt mij toch goedkooper dan Brussel, en we zouden zoodoende verzendkosten (v. drukker naar jou) uitsparen.

Voor de 500 briefkaarten met hoofd v. De Driehoek vraagt hij 17 fr. 50.

Met hartelijke groeten

je D.P.

2. R. Herreman, K. Leroux, R. Minne en M. Roelants.
3. Tweemaal onderstreept.

18. *Aan C. Wolfers-Petrucci: Brussel, 12 maart 1925*[aant.]

Brux. 12-3-25

Chère Clairette,

Ne m'en veuillez pas si je ne vous ai répondu plus tôt. Je suis rentré depuis quelque temps, il est vrai, mais votre lettre - qui était venue deux jours après mon départ à l'hôtel où j'étais à Nice - m'a suivi en Corse, d'où je me suis enfui peu de jours après y être arrivé. Bref, quand je rentrais à Bruxelles votre lettre sommeillait encore tranquillement au bureau de poste à Ajaccio. Ce n'est qu'environ trois semaines plus tard que je la recevais ici, et quoique, même alors, je ne vous aie pas immédiatement répondu, vous ne seriez pas tout à fait trop bonne de m'excuser, vu que Bruxelles - ou février à Bruxelles - n'a guère tardé à m' 'influencer' comme d'habitude, et qu' à l'heure qu'il est, je viens de me rétablir après une grippe assez tenace. Qui d'ailleurs était admirable à faire passer le temps.

Pour reprendre notre projet - de collaboration: je n'ai plus rien écrit depuis mon retour, je n'ai donc pas le texte à vous présenter. Je l'écrirai sans doute un jour, si l'ON me prête vie. Alors je vous avertirai sans faute et, si vous n'aurez pas changé d'idée, vous vous mettrez, à votre tour, à l'oeuvre. Je vous remercie beaucoup, en tout cas, de bien avoir voulu me promettre votre.... que faut-il dire? assistance? concours? grâce?

Je vous remercie aussi pour votre bonne idée de me faire connaître une 'jeune femme suisse très gentille et sympathique'. Qu'appelezvous *jeune*, Clairette? je veux dire: en pareil cas? Et cette gentillesse, en quoi consiste-t-elle? je veux dire: aimeriez-vous me présenter à une femme-à-aimer, ou à une femme-à-conversations? Prévenezmoi, je vous prie: dois-je avoir l'air bon, ou plutôt intelligent? Ou indifférent, ce qui, paraît-il, est autrement recommandable. Si j'accepte, je compte sur vous pour diriger mes maladresses; peut-être, qui sait, pour en tirer du charme.

Comment va votre maman? Il faut absolument que j'aille la voir, un de ces jours. Malheureusement le vent me repousse souvent - si ce n'est la grêle ou quelqu'autre horreur - dès que j'ose mettre les pieds dans la rue. Mais de toute façon j'irai voir, et bientôt, si je la trouve chez elle.

Je saute une ligne: pour prouver que j'ai longtemps pensé. Sans trouver quoi que ce soit, s'entend; sinon, je ne penserais pas. C'est extra

ordinaire comme j'éprouve de la difficulté à écrire - ajoutez à cela que je ne sais vraiment trop que vous raconter. Tout va bien, sauf le temps, qui malheureusement est pour beaucoup dans le *tout*. Dans le mien, en tout cas! Je n'ose pas vous demander si vous lisez, vous pourriez dire oui. Moi j'arrive - par un effort de volonté? - à détester de plus en plus les livres. Cela s'appelle: démolition de ma chimère (voir Le Spleen de Paris, quelque part au commencement). Et, figurez-vous, depuis ma rentrée je ne me suis pas découvert des envies de voyager.

Comment allez-vous?

Veuillez déposer mes respects dans le berceau de Janine et me croire bien votre

Eddy

19. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 16 maart 1925*

Brux. 3 rue Belle-Vue

16-3-25

Geachte Heer Van Ostayen,[1.]

Sta mij toe u per zelfde post een exemplaar herzien *Roerend Bezit* te zenden; de cijfers en twee plaatjes, die ik op de lange duur onbenulliger vond dan de andere, zijn vervallen; verder is hier en daar een zin, een uitdrukking gewijzigd. Natuurlik is het verhaal overigens aan zijn vrijwel 'banaal' gegeven blijven vastzitten; ik zag trouwens geen reden dàt ook te veranderen.[2.]

Heeft u het grappige artikel van de heer U. van der Voorde in de

1. Paul van Ostaijen is tot zijn dood in maart 1928 met DP bevriend geweest. DP schreeflater over hun kennismaking: 'Ik heb Van Ostaijen voor het eerst ontmoet in Februari of Maart 1925, te Antwerpen, bij Jozef Peeters, op de oprichtingsavond van het blaadje *De Driehoek*. Hij trof mij toen als onhandig, achterdochtig en voorzichtig. Later heb ik gemerkt dat hij in de intimiteit, d.w.z. als hij zijn achterdocht had afgelegd, een groot gevoel voor humor had en zelfs hartelijk lachen kon om de officiële posities en wat men de galons en strepen zou kunnen noemen van de Literatuur.' Zie: 'Bijdrage nummer zoveel', in *Vandaag* 1 (1929) 4 (april), p. 80-81; (*Vw* 2,176-180). De relatie tussen D P en Van Ostaijen ligt vast in een tamelijk intensieve briefwisseling, die gelukkigerwijs tweezijdig bewaard is gebleven. Zie G. Borgers, *Paul van Ostaijen. Een documentatie* (Den Haag 1971).
2. Over ontstaan, herschrijven en uitgeven van *Het roerend bezit*, zie 'Herinneringen aan "modern" Vlaanderen' (*Vw* 7, p. 500-501).

Nwe Rotterdammer gelezen? De vraag aan het slot, die bijna tot God gericht schijnt te zijn, is treffend, - daarbij een doorslaand bewijs van 's mans géést.[3] Verder is het R.B. begrijpelikerwijs voor hem een novelle, want, nietwaar, het beslaat maar een paar bladzijden... Vermakelik is dat, die klassifikatie gebaseerd op zoveel of zoveel c.M.[2] druk. Letterlik de énige die wat verder heeft gezien, is uzelf. Woorden van dank en dgl. komen tussen ons (ondanks de onderlinge bewieroking waarvan de heer v.d.V. de Overzicht-mannen beschuldigt: die heer moet wèrkelik fameus goed ingelicht zijn!) niet te pas, maar mag ik u toch mijn oprecht genoegen bekennen over die juiste opmerking van u: 'Nergens is het een verhaal of novelle'. In laatste instantie is het mij onverschillig wàt het is. Maar juist omdat ik (en *niet* zoals u veronderstelde 'instinktmatig') een roman-en-raccourci heb willen geven was die opmerking van u - die ik immers niet kende - mij bizonder welkom. Enfin, een kleine schrijvers-voldoening - want overigens krijg ik van u immers ook 'op mijn pokkel'.[4]

Heeft u - om op een ander praatje te komen - al wat uit-te-geven proza in uw papieren gevonden? verhaal, novelle, korte roman, gefingeerd of echt dagboek, proza-gedicht(en), aantekeningen, losse gedachten, weet ik wat al meer (als het maar niet direkt tot kritiek behoort), en waarmee u een klein Driehoek-uitgaafje zoudt kunnen vullen? Peeters schreef mij hierover niet meer; wel dat n° 1 zal uitkomen met 3 à 4 van uw gedichten (ik had hem n.l. gevraagd met het oog op de nogal 'zoete' bespreking die ik in dat nummer van Burssens geef, geen gedichten van hèm daarin op te nemen, zoals aanvankelik de bedoeling was, juist om niet de schijn van onderlinge bewieroking te hebben - alsof men zich van zó gemakkelike argumentjes zou kunnen vrijwaren!)

Mijnheer van Ostayen, ik groet u, in de hoop dat ik u met dit wschl. onverwachte praatje niet te zeer lastig ben gevallen. Mocht u lust hebben terug te schrijven, dan zie ik gaarne enige regels van u tegemoet. Geloof mij intussen uw dienstwillige

Duco Perkens

3. De slotregel van de bespreking van *Het roerend bezit* in de *NRC* van 7 maart 1925 luidde: 'Maar of [...] 'sheeren Duco Perkens' mengeling van zeer onrijp talent en zeer verdachte geblaseerdheid aan God zal behagen?'
4. In *Het overzicht* nrs. 22-23-24, febr. 1925, besprak Van Ostaijen *Het roerend bezit* en *Kwartier per dag*. Zijn oordeel over de roman-in-'t-klein was niet ongunstig. Daarentegen stond hij nogal kritisch tegenover de gedichten.

20. *Aan R. Houwink: Brussel, 18 maart 1925*

Brussel, 3 rue Belle-Vue,
18-3-25

Geachte Heer Houwink,[1.]

Ik had Peeters beloofd voor het eerste *Driehoek*-nummer een paar boeken te bespreken en was door hem gewaarschuwd dat ik uw *Novellen*[2.] te verwachten had; gisteren kwamen die inderdaad, maar meteen zag ik dat uzèlf een exemplaar voor mij bestemd had. Moet ik u voor dit soort onderscheiding dank zeggen? In alle geval, een oogenblik dacht ik: 'Hoe komt-ie aan mijn naam?' - tot ik me natuurlijk herinnerde dat ik het genoegen had in één *Overzicht*-aflevering met u geprezen en met vele anderen afgebroken te zijn, nog niet eens zoo lang geleden zelfs.[3.]

Dus: dank (of niet; zooals u het liever heeft.)

Ik heb mijn bespreking zooeven aan Peeters verzonden. Er was haast bij, het nummer moet 1 April verschijnen. Misschien had ik beter gedaan er wat langer op te denken - wat voor de vuist wordt opgediend... - maar enfin, ook deze manier moet haar goede zij hebben en ik geloof niet dat, gegeven mijn afkeer van kritiekjes-schrijven, lang wachten bij *mij* goed zou hebben gedaan.

Ik benijd u haast den rustig-overtuigden toon die u in uw besprekingen weet aan te slaan. Ik las er enkele met groot genoegen in *Den Gulden Winckel*, - die van Ritter en die van Zernike.[4.] In hetzelfde blad werd ik, met winkeliershatelijkheidjes die ik van hem allerminst verwacht had, 'in een hoekje gezet' door M. Premsela. Ik dacht er toen over een volgend recensie-ex. voor *D.G.W.* te verzenden met erop gekrabbeld: 'te bespreken, zoo mogelijk door R. Houwink'. Ik

1. Roel Houwink (geb. 1899) was op dat moment redakteur van *De vrije bladen.* Hij was ook redakteur van *Opwaartsche wegen.*
2. Uitgegeven te Zeist in 1924. De bundel werd besproken door DP in *De driehoek* 1 (1925) 1 (april), p. 4.
3. Dit slaat op de bespreking van *Het roerend bezit* en *Kwartier per dag* door Paul van Ostaijen, die in hetzelfde nummer zijn beoordeling van *Novellen* van H begon met de zin: 'Eindelik een goed boek uit het land waar dat knier van een Geertje met haar uit Medan-geïmporteerd kamelotspiegeltje nog steeds als het literaire optimum geldt'.
4. Als criticus werkte H ook mee aan *DGW*. In 23 (1924) 12 (dec.), p. 183 en 184-185 besprak hij resp. P.H. Ritter Jr., *Het gracieus avontuur* (Amsterdam 1924) en E. Zernike, *Zondebok* (Blaricum 1924).

was er zeker van dat, hoe weinig ook sympathiseerend met een geschrift van me, u het afbreken op een andere manier zoudt hebben gedaan. We zullen zien of de toekomst me geen gelijk geeft.

Mijn meening over uw bundel leest u binnenkort. Ik groet u hier dus, met verzoek mij te gelooven

gaarne uw dienstw. Duco Perkens

21. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 26 maart 1925*

Brussel, 26-3-25.

Geachte Heer van Ostaijen,

Dank voor uw brief en gegeven uitleg; het laatste was overigens niet nodig geweest. Bij herlezing van uw bespreking zie ik dat u 'instinktmatig' in ruimer zin nam; dit bleek mij vnl. uit een zin aan het slot, daar waar u zegt dat in de poëzietjes het instinktmatige weten onvoldoende de voorstelling ondersteunt; ik kwam tot mijn opvatting v.h. woord door de meer direkte tegenstelling in het begin: 'een veeleer instinktmatig dan wel bewust weten' etc. - enfin, het doet er ook niet toe. - Wat *Kwartier per Dag* betreft, zeide ik u reeds dat ik het bundeltje zelf ook niet als poëzie beschouwde. Het is een serie reis-aantekeningen, wat bont en hier en daar naar het 'poëtiese' zwemend wellicht, maar tenslotte, in één woord, een reis-journaal met minimum van journalistiek.

Ik ben gekomen tot uw definitie van poëzie[1]. Een vaag en uiterst ondankbaar onderwerp. Ik voor mij erken ronduit dat ik er niets van weet. Iedere opvatting hier moet m.i. persoonlik zijn. Ik herinner me vroeger de definities van Wordsworth en Coleridge gelezen te hebben en na lezing even arm gebleven te zijn. 'Poëzie is woordkunst', zegt u; en ik heb er vreê mee. Maar eigenlik is alle literatuur woordkunst, of behoorde het te zijn. 'Poëzie is niet gedachten, geest, fraaie zinnen, is noch doctoraal noch dada' - mogelik, maar zowel in gedachten als in geest als in fraaie zinnen als in wat doctoraal is of dada kan poëzie zijn, *is* ze dikwels. Desondanks, wanneer u wilt, maar onlochenbaar; Alfred de Vigny, Tristan Corbière, Sully Prud'homme, Louis Aragon zijn voor mij poëten. Spel met woorden is heel aardig

1. 'Poëzie = woordkunst. Poëzie is niet: gedachte, fraaie zinnen, noch doctoraal, noch dada. Zij is een voudig een in het metafysieke geankerde spel met woorden'. Zie: P. van Ostaijen, *Verzameld werk* 4, p. 380.

en kan een even goede uiting van poëzie zijn als een ander, pourvu er een poëet aan het woord is - van zich uit lyrieker, zoals u zegt -, maar er zijn ogenblikken waarin dit spel ontaardt in een vrij vulgaire jacht op jeux-de-mots.* Bedoelt u daarenboven een spel, naar betekenis, of naar klank? Naar klank zou ons brengen tot het 'De la musique avant tout chose' van Verlaine. Veel van Burssens behoort daartoe, volgens mij; een poëties, en zo u wilt, woordkunstig spelmet-woorden zie ik b.v. in:

'gierlanden
van rozen rood
om het hoofd van de minnaar
die zich doodt
onder rozen-hypnose'

maar aller-onaangenaamst vind ik een, als kinderachtige ui aandoend, (ofschoon misschien niet aldus bedoeld!) fragmentje als:

'en in de lichtstad
jichtstad
schichtstad' (e.a.)[2.]

- maar, zoals gezegd, er is hierover uren-lang te praten zonder tot een vergelijk te komen. Misschien is het afgezaagde deuntje van de Génestet nog het wijste woord dat ooit over poëzie gezegd werd; maar op een definitie lijkt het niet.[3.]

Heeft u over uw grotesken met Peeters reeds gesproken? Ik ver klaar mij uiterst benieuwd ze gedrukt te zien. In het eerste n° van de □ komen, zag ik, vier verzen van u, waaronder het in *Der Sturm* verschenen *Vlerken* dat voor mij een der beste kortere gedichtjes is die ik tot dusverre van u zag. Van de 3 andere in de □ verschijnende zag ik alleen de titels, ik verwacht veel van 'Mari'![4.]

Ik kreeg voor hetzelfde nummer de *Novellen* van Houwink en *Piano* te bespreken: ik heb gepoogd dit zo 'ongewichtig' mogelik te doen. De grote moeilikheid van bespreken ligt in het zonder te veel

* Ook bij Seuphor voorkomend wanneer hij Frans schrijft.

2. De twee citaten zijn ontleend aan resp. de gedichten 'Rozen' en 'Jean Jaurès' uit de bundel *Piano*.
3. DP doelt hier waarschijnlijk op de De Génestets 'Jong-Hollandsch binnenhuisje' uit *Laatste der eerste* met de regels: 'Poëzie schuilt overal,/Overal, mijn vrienden!/'t Is de vraag maar wie haar al,/Wie ze niet kan vinden'.
4. Bedoeld is 'Marc groet 's morgens de dingen'.

pretentie weergeven van een altijd min of meer subjektieve mening; onelegant onhebbelik als F.B. zou ik niet gaarne zijn. Maar het werkje is geen genot voor me.

Wanneer ik in Antwerpen kom (wat voorlopig wel niet gebeuren zal?) zal ik u zeker gaarne ontmoeten. Wilt u mij, wanneer u in Brussel is, eens komen opzoeken, u is welkom. Schellen aan de portecochère en vragen naar *Eddy* du Perron. Ik woon apart, zoals u wschl. niet weet, in een dépendance v/h huis van mijn ouders,[5.] daar slijt ik mijn lui en leeg Brussels bestaan. Tot nader en gaarne

uw dienstwillige
D Perkens

22. *Briefkaart aan A.C. Willink: Brussel, 7 april 1925*

Beste Willink,

Waarom hooren we niets van je? Wat voer je uit? Peeters wacht met ongeduld op je aforismen. Maak er haast mee als je wilt dat ze in n° 2 zullen komen.[1.] N° 1 heeft vertraging door den drukker die verkiezings-weeën doorgemaakt heeft, de copie voor 2 moet dus eerstdaags al 'ter perse' om herhaling v/h grapje te voorkomen. Werk je? Ken je Chasalle[2.]? Hoe is de Distelvink-avond[3.] afgeloopen? Ik heb niets uitgevoerd en na je vertrek eig[1]. alleen nog twee besprekinkjes gegeven. *Claudia* verschijnt eerstdaags.

Schrijf spoedig; *de V*
van je D.P.

7-4-25.

5. Een appartement boven het koetshuis van het huis in de Belle Vuestraat.
1. Noch in nr. 2 noch in een van de volgende nummers van *De driehoek* zijn aforismen van Willink verschenen.
2. Frederik Chasalle: pseudoniem van Constant van Wessem.
3. 'De Distelvinck werd gesticht als de persoonlijke band van de medewerkers aan De Vrije Bladen, een vriendengemeenschap, die ons niet slechts in naam vereenigt. Hare onderlinge bijeenkomsten zullen mede den heksenketel brouwen, waaruit De Vrije Bladen haar wapenen tot den aanval en den opbouw smeden kan'. Zie *DGW* 24 (1925) 1 (jan.). p.19. Bij de opsomming der leden wordt W overigens niet genoemd.

23. *Briefkaart aan A.C. Willink: Brussel, 11 april 1925*

Brux. 11-4-25.

Beste Willink, Dank voor de inlichtingen die mij zeer van pas kwamen. Zooals je nu weet is n° 1 van de □ uitgekomen.[1] We zullen probeeren een serie: ‘Verhalen v.d. Driehoek’ uit te geven: alles hangt v.d. drukkosten af. Daarin komt een tweetal rotesken van V. Ostaijen, jouw verhaal als het af is; mijn *Een tussen Vijf*. Geregeld zal de verschijning intusschen niet zijn; na Aug. misschien één verhaal per twee maanden. We'll see. Illustreeren is aardig maar kost geld, men betaalt al gauw 100 frank (en meer) voor een paar lijn-cliché's. Ik zal er V.O. eens over schrijven; misschien dat die een paar kanalen weet. Wat is die v. Wessem overigens voor een vent? Met Houwink wisselde ik een paar regels. Doe je best om spoedig wat te zenden.

Nu - de rest, de V enz. Steeds je

D.P.

24. *Aan A.C. Willink: Brussel, 1 mei 1925*

1 mei '25

Beste Willink,

Hoe staat het met je pennevrucht[1]? Van Peeters vernam ik dat-ie af is(?) Zend hem[*] in dat geval spoedig op. Heb je n° 2 van de □ reeds? je zult daarin de serie *Cahiers* zien aangekondigd, waarin ook jouw verhaal eventueel zou kunnen verschijnen Kan je als frontispiece geen houtsnede leveren? dit bespaart ons clichékosten: ± 28 francs. Stuur het ms. aan Peeters of aan mij op, zooals je verkiest; we

1. Het eerste nummer van *De driehoek* (april 1925) opende met een stuk van Jozef Peeters ‘Over kunst’. Paul van Ostaijen publiceerde zijn gedichten ‘Feest’, ‘Haar ogen of de goed gebruikte wensvorm’, ‘Vlerken’ en ‘Marc groet 's morgens de dingen’. De rubriek ‘Boekbesprekingen’ was verzorgd door Jozef Peeters en Duco Perkens, die de bundel *Piano* van Burssens en *Novellen* van Houwink besprak. Het nummer bevatte plastisch werk van W. Alkema, J. van de Zee, Jozef Peeters, Jos. Leonard, K. Maas en V. Servranckx.

1. *Het weten komt langzaam* (Antwerpen 1925. Cahiers van De Driehoek) verscheen eind november, opgedragen aan Duco Perkens en voorzien van een kubistisch frontispice-portret van W door diens Duitse vriend, de schilder en dichter H. Behrens-Hangeler.

* haar

kondigen dan den titel vooruit aan; liefst in Juni reeds (op een kaartje in de □ te sluiten). Ik zend je gelijk met dezen een paar Holl. boekjes waar je plezier aan kunt beleven! - vooral de crimineel-geestige '..... scherts' van den heer Francken[2]. De houtsnede van *Zondebok*[3] kan je misschien een idee aan de hand doen; je bent zelf niet on vaardig in die kunst, dunkt me. Wat je opinie over de □ betreft; ik ben het, zooals je misschien wel voorzag, vrijwel met je eens; intusschen, zooals het is, is het nòg lofwaardig! dus....

Hier gaat alles als gewoonlijk. Misschien kom ik spoedig in Amsterdam, misschien gar nicht. In ieder geval tot weerziens! Je

EduP.

25. *Prentbriefkaart*[1] *aan J. Peeters: Amsterdam, begin mei 1925*

Serieus-Hartelijke Groeten uit AMSTERDAM:
C.A. Willink
Duco Perkens
(mitarbeiter des □ 's)

26. *Aan A.C. Willink: Brussel, 13 mei 1925*

Brux. 13 Mei.

Beste Willink, Dank voor MS. en opdracht[1], gisteren ontvangen. Je verhaal bevalt mij in vele opzichten; ik kom hier nader op terug - zal je uitgebreid schrijven welke passage's, etc. De spelling, hier en daar onzeker heb ik ijverig in orde gebracht, en verder de noodige verbuigings-*n*'s erin gewerkt, die noodig zijn waar je de-Vries-en-te-Winkelsch spelt-en-schrijft! - Ik zend het MS. vandaag naar Peeters, zien wat die ervan zegt. - Nu de kwestie 'reminiscenties': de pijnlijke! Grappig genoeg hebben, wat 'te voorzichtig zijn' betreft, wij elkander niet kùnnen beïnvloeden, omdat ik n.l. die geheele laatste alinea op de drukproeven aanbracht. Daarbij is het gebruiken van de-

2. Waarop dit slaat kon niet achterhaald worden.
3. Deze novelle van Elisabeth Zernike was verlucht met een houtsnede van Fokko Mees.
1. Kermisfoto van DP en Willink.
1. Zie 24n1.

zelfde gemeenplaats niet zoo erg. Onaangenamer trof mij het zoenen en terugzoenen van Suze en Albert dat sprekend op een phrase betreffende Bob en Betsy[2.] lijkt, maar dit is ook niets omdat ik die phrase bij mij zal om werken (je dwingt mij, wat heel heilzaam is, wat anders te vinden). Je zin evenwel: 'Zijn stappen klonken hard op de keien' heb ik veranderd in: 'Het is hard loopen op keien', wat uitstekend met den volgenden zin samengaat - dit om Seuphor (denk aan de stappen op de kasseien!) geen genoegen te geven. - Wat Ritter betreft, natuurlijk is die in noot 4 *niet* bewust sarcastisch geweest, die zin geef *ik* aan zijn woorden.[3.] Nu kerel tot nader; als gezegd schrijf ik eerstdaags meer. Steeds je

DP

27. *Aan A.C. Willink: Brussel, 19 mei 1925*

Brux. 19 Mei.

Beste Willink,

Ik ontvang juist van Peeters je boekje terug, ook door hem gewogen en niet te licht bevonden. Hij waardeert het vnl. als 'strijdboekje'[1.], ik om nog andere redenen. Weet je intusschen dat ook Bob, uit de door jou te recht minder geapprecieerde *1 tussen 5*, je eenigszins is bijgebleven? Bob denkt telkens: 'Ik ben niet van gisteren'; Albert: 'Ik moet er nog eens over denken'. Soort eensgestemdheid. Maar overigens lijkt je stijl, en vooral je verdeeling van de materie (om het eens geleerd te zeggen) zoo weinig op mijn procédé's dat vmdl. niemand sporen van analogie tusschen ons zal ontdekken. Er is meer overeenkomst waarneembaar tusschen vele erkende persoonlijkheden. *Het Weten komt langzaam* is met al z'n onzekerheden, zonden tegen compositie-wetten en andere zijsprongen een opwekkend geschrift dat onze aandacht vermag te boeien. Ik ben benieuwd naar wat Van Ostaijen ervan zeggen zal[2.]. Het verschijnt 1 November a.s.; je hebt dus allen tijd om over de event, illustratie na te denken.

2. Twee figuren uit het verhaal *Een tussen vijf*, dat Willink kende en dat door DP nog in portefeuille gehouden werd, zodat wijzigingen mogelijk waren.
3. DP besprak in *De driehoek* 1 (1925-1926) 2 (mei), p. 4 P.H. Ritter Jr.: *Het gracieus avontuur* (*Vw* 2, p. 8-10).
1. Vanwege zijn modernistische frontpositie.
2. In zijn correspondentie met DP heeft Van Ostaijen zich hierover niet uitgelaten.

(Waarom geen houtsnede, of sneden?) Weet je dat je me nog altijd *Bezette Stad* zou zenden? please do. En als je tegen een boekje aandwaalt dat in de termen valt om in de □ besproken te worden, zend ongevraagd een aanteekening erover. Nu dag. Je
DP.

28. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, eind mei/begin juni 1925*

Geachte Heer van Ostaijen,

Ingesloten een voorlopige redaktie van de bespreking der 'Nieuwe Geluiden'. Ik hoef u er geen kommentaar bij te leveren. Schrijft u mij s.v.p. rondweg alle opmerkingen, bedenkingen etc. welke bij u mochten opkomen, en stuurt u me dan alles zo spoedig mogelik terug. Ik heb mij gehaast om u juist vóór uw vertrek naar Duitsland inzage te kunnen geven; licht breid ik het stuk hier en daar nog wat uit.[1.] Ik heb al schrijvende gemeend niet te lang over u te kunnen 'praten' anderszins dan als 'een der door Coster besproken Vlaamse modernen', - ik kom liever later in een ander artikel uitgebreider op uw werkwijze en betekenis terug. Vergeef mij dit enigszins pedante stijltje: ik zit nog half onder de juist afgeschreven boekbespreking - leugenaar degeen die beweert dat zulke werkjes geen invloed op je hebben. Ik bereid me voor op een bad, en een wandeling, en op nog wat anders.

De foto's bracht ik nog niet omdat de heiligendagen zelfs op de kleinste 'Kodaks' hebben ingewerkt. Mochten ze niet afgedrukt zijn voor uw vertrek dan zend ik ze u onmiddellik naar Duitsland. Heeft u de proeven v./d *Trust* ontvangen[2.]? Ik zag ook de drukker nog niet, om dezelfde vrome reden.

Tot spoedig hoop ik; gaarne uw
DP.

3 rue Belle-Vue, Maandag

1. DP heeft zijn bespreking van Dirk Costers bloemlezing naar aanleiding van de in juli 1925 verschenen tweede, vermeerderde druk nog bijgewerkt. Ze werd geplaatst in het zesde *Driehoek*nummer, van september 1925; zie: *Vw* 2, p. 12-18.
2. Voor de Driehoek-cahiers stond Van O zijn groteske *De trust der vaderlandsliefde* af, die - na het in mei verschenen verhaal *Claudia* door Duco Perkens als tweede nummer in juli 1925 zou uitkomen.

29. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 8 juli 1925*

Brussel, 8-7-25.

Beste Heer van Ostaijen,

Tussen de laatste stappen vóór het vertrek[1]: laatste praatjes met advokaten, plaatsbespreken in de trein, pakkerij en dan - de korrektie van de *Trust* (indien de proeven komen!) niet te vergeten, nog even dit 'rapport': nu niet meer als drukker.

Ik heb gedurende uw afwezigheid *Het Sienjaal* met aandacht gelezen. Er staat veel in dat waarde voor mij heeft, veel dat geheel langs mij gaat. Maar een dergelike mening is van *iedereen* te verwachten en allerminst krities. Het enige is dus te preciseren wàt *mij* getroffen heeft: en dan? Zien in hoever *wij* voor hetzelfde voelen? Maar de schrijver staat altijd anders tegenover zijn werk, zelfs wanneer hij erin slaagt het volkomen als dat van een ander te beschouwen, als de lezer.*

Toch, laat ons even zien. Voor *mij*, is in deel 1 van grote waarde: *Het Avondlied*, lang zonder lang te zijn, sterk, serré en vol trouvailles; *De Appel* is mij sympatiek, evenzo het *Wiegeliedje voor de Geliefde*. Maar het mooiste, misschien van de héle bundel, is mij wel het *Lied voor mezelf*, dat, rytmies gesproken, haast een voorloper schijnt van uw *Berceuse presque nègre*. Een opmerking: ik had, voor het tegelijk lange en hortende in de deining van het laatste vers, gaarne gelezen:

'met de baren van *de* Kristus, met de baren van de Loreley'.

Intussen, ik vind dit gedicht, dit werkelike lied, werkelik bizonder.

In deel 2 releveer ik: *Verlangen, Stad* en het door u (?) ook aangestreepte begin van *James Ensor*. In deel 3 natuurlik *Het Sienjaal*, ofschoon ik zeer vèr sta van de persoon des dichters, wat natuurlik krities niet zou mogen gelden. En dan staan door het hele boek overal nog haken.

Nu zou ik inplaats van een persoonlike 'note' over uw werk te schrijven (kritikus voel ik mij minder en minder) veel liever u zelf aan het woord laten. Men weet over 't algemeen niet wat men is omdat men zich laat afleiden door wat men graag zou willen zijn; met enige inspanning vermag men vrij zuiver vast te stellen wat men

1. Naar Nederland, op of onmiddellijk na 8 juli.

* Hij heeft meer gegevens. De lezer moet ze vinden.

was. Zoudt u ons geen bondige analyse kunnen geven van de Paul van Ostaijen van 1918? Bijv. naar aanleiding van het *Eerste Boek van Schmoll*[2]? Als de red. □ een kort woord vooraf liet gaan (dat zij u uitgenodigd heeft etc.) en als u dan gaf: een exposé van uw tegenwoordig streven en van uw opvatting van moderne poëzie, met tegelijkertijd een auto-kritiek op uw literair verleden? Dit lijkt mij interessanter, volledíger, zuiverder dan de opinie van X of IJ of Perkens.

Of wilt u dit niet, zal ik dan het art. schrijven, doch u laten spreken, à la interview? Maar dan lezen we 't samen door.

Dit art. lijkt mij in 't bizonder interessant voor Holland. De Vlamingen kennen u; daarginds kent men u door Coster!

Now look here. Ik schrijf u, zodra ik in Holland ben, mijn adres: antwoord u me dan uitgebreid. Half Augustus ben ik, denk ik, zeker terug. U komt dan in Brussel of ik in Antwerpen, tegen die tijd is misschien ook het boek van Schmoll verschenen? Het recensie-ex. voor de □ zenden we dan aan Houwink, en in het volgend nummer komt uw - of ons - artikel. Als dan de heer Coster de herdruk van zijn bloemlezing uitgeeft komt in het daaropvolgend nr. de bespreking die u kent. Dit lijkt mij een klein plan-de-campagne; gaat u ermee akkoord?

Kunt u me werkelik *Music-Hall* niet lenen? ik zal het met toewijding voor de 18-jarige lezen!

Uw boeken en tijdschriften worden in goede orde bijeengehouden, daarbij het portret door Topp. Bij ons eerstvolgend ontmoeten krijgt u dus alles terug.

Heeft u nog moeite gedaan voor Arnim, Hoffmann & Chamisso?

Ben ik u misschien nog geld ervoor schuldig? Schrijft u me dit s.v.p., dan stuur ik het u uit Holland. Nu, tot spoedig, hoop ik. Met beste groeten, als steeds uw D.P.

P.S. ('s avonds): De proeven zijn gekomen; ik heb ze nagekeken; er waren nog altijd vrij veel fouten in. Ik heb Breuer gezegd u direct de auteurs-ex. te zenden.

2. Hier is voor het eerst sprake van de nieuwe dichtbundel die Van O van plan was uit te geven, met als titel een ontlening aan een in België destijds veel gebruikt pianoboek voor beginners. *Het sienjaal* verscheen in 1918, *Music-Hall* - Van O's debuut - in 1916.

30. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 26 juli 1925*

Brussel, 26-7-25 (Zondag)

Beste Heer van Ostaijen,

Gisteren stelde ik me ‘ter plaatse’ (de mij eindelik geopende drukkerij Breuer) op de hoogte van wat we het Ongeval van de Trust mogen noemen. Ik kwam dan te weten dat inderdaad de verzending van 300 gewone ex. naar Peeters en van 30 luxe-ex. naar u, op 18 Juli l.l. had plaatsgevonden.

Hier dus een zeer dikke streep achter.

Of nog dit: Wanneer krijg ik een exemplaartje van u? Ik ben er zeer benieuwd naar. Naar het definitieve uiterlik, en naar de overgebleven fouten.

Ik zend u morgen een ex. *Filter*: de kwatrijnen.[1.]

Nu het volgende in uitgebreider antwoord op uw schrijven:

Het zou mij veel genoegen doen u binnenkort te spreken. We kunnen over verscheidene dingen dan sneller en doeltreffender ‘handelen’, om de fraaie Nederlandse term te gebruiken die zelfs op de minne van toepassing blijft; we zouden het artikel ook in elkaar kunnen zetten dat u, als ik goed verstaan heb, dus liever door mij zag getekend. Maar aan de andere kant: wanneer u in Peeters *niet* de goeie God ziet, waarom hem zoveel gewicht toe te kennen dat u zich, om zijnentwil, uit de □ terug zou trekken? Peeters latend voor wat hij is en de verantwoording latend voor wat hij schrijft, kunt u, dunkt me, beter rustigweg uw eigen stem doen horen. Geef toe dat wanneer juist onze beste medewerkers het veld ruimen, Peeters, vanzelf en zelfs zijns-ondanks, een te groot overwicht gaat krijgen. Intussen, ik ben bereid mijn handelwijze in deze kwestie naar uw houding te regelen.[2.] Dus, als u het ‘interview’-systeem prefereert, mij wel.

Ika Loch blijft dus in de serie: wat mij plezier doet. Zoals gezegd,

1. *Filter. Negen-en-veertig kwatrijnen* werd geschreven van 28 januari tot en met 17 maart 1925 en was kennelijk zojuist in druk gereed gekomen.
2. Reeds spoedig na de oprichting van *De driehoek* en nog vóór het verschijnen van het eerste nummer ontstond er onenigheid tussen Jozef Peeters en Van O. De eerste was gekant tegen medewerking van de door Van O aangetrokken Floris Jespers en weigerde tevens Van O's ‘Huidegedicht aan Singer’ op te nemen, waarin Jespers genoemd werd. Toen Peeters niet van houding wilde veranderen, trok Van O zich uit het tijdschrift terug. Peeters noch DP konden hem bewegen alsnog mee te werken.

indien u groter druk wenst, geven we deze groteske alleen uit en laten de *Stad der Opbouwers* voorlopig vervallen.[3.]

Nu over de Duitse fantasten. Ik vond te Utrecht, bij de Jood Cohen, geheel ongezocht Hoffmann's *Gesammelte Werke* in 5 dikke banden, als ik deze anders laat binden komt er nog een vrij behoorlike editie van. Dat is dus afgedaan. Dezelfde Jood Cohen beloofde me moeite te zullen doen voor een aardige, geïll. editie van *Peter Schlemihl* Andere verhalen heeft Chamisso bij mijn weten niet geschreven.

Van Achim von Arnim vond ik niets. Als u daar dus nog iets van ontdekt -, gaarne.

Heeft u de brief met foto's in Duitsland nog gekregen? Zoniet dan kan ik natuurlik nieuwe afdrukken bestellen.

Ik heb gedurende uw zijn in Duitsland voornamelik gewerkt aan een nieuwe verzameling van wat u voor 't gemak poëziën noemde, en die ik ter uwer eer *Proza met Wit* zal heten.[4.] Ik zou ze u zelfs, met een fraaie zin, op een apart blaadje voorin, willen opdragen. Wanneer u hier is en het bundeltje doorgekeken zult hebben vertelt u me wel of u die opdracht aanvaardt.

Ik denk me zo gauw mogelik van deze ‘uitzonderlikheid’ zoals u zeide te genezen. Ik besef volkomen mijn te laat komen in de strijd, mijn te laat protesteren tegen de rebellen, en mijn te laat overlopen naar hun zijde. Hoe het zij, voor 't ogenblik ben ik nog met hart en ziel ‘rebel’. We zullen afwachten welke wijzigingen de toekomst brengt. Indien het waar is dat ‘pour un homme de lettres, mourir à trente ans, c'est mourir au berceau’, dan heb ik zelfs nog tijd te verspillen. En dit is, voor het minst, een *aardige* bezigheid.[5.]

Met hartelike groeten

uw D.P.

3. Van O was wel bereid mee te blijven werken aan de Cahiers van De Driehoek. Een volgend nummer zou de grotesken *Het bordeel van Ika Loch* en *De stad der opbouwers* bevatten. Vanwege het gebruik van een grotere letter kwam de tweede, reeds gepubliceerde groteske te vervallen.
4. Deze bundel is nooit verschenen.
5. Deze laatste alinea is een reactie op Van O's recensie van *Het roerend bezit* en *Kwartier per dag* in *Het overzicht*, waarin deze geschreven had: ‘De dichter Duco Perkens, bevindt zich in de lamentabele toestand van iemand die besloten heeft moderne gedichten te schrijven en nu met dit voornemen in de Groene Aap is gelogeerd. Waar wij tans naar een consolideren van het in een anarchisties élan veroverde zoeken, is het tragikomiese geval van het verlangen naar het uitzonderlike, van geen praemisse uit, nog interessant’. De Franse uitspraak is niet achterhaald.

31. *Aan R. Houwink: Brussel, 6 augustus 1925*

Brussel 6 aug. '25

Waarde Houwink,

Hieronder een spoed-antwoord op je amicaal schrijven:

Kom hier wanneer je wilt, je bent natuurlijk welkom. M'n adres weet je; alleen ben ik, moet ik erbij zeggen, in de wintermaanden nooit hier, tegen November vertrek ik meestal naar zonniger streken. Ik spoorde laatst voorbij Zeist; ik was ook een paar dagen te trecht, doch zoozeer in beslag genomen door onliteraire zaken van bijna pijnlijken aard dat ik je niet kon opzoeken. Daarbij wist ik niet of jouw examen-wee[1] geleden was.

Wanneer de ontmoeting plaats heeft zal je zien dat ik niet heelemààl lijk op het portretje dat Max Jacob (in '22) van me krabbelde[2]; trouwens, de *niet*-gelijkenis alleen mag m.i. een auteur (en dan een van mijn slag!) bewegen z'n konterfeitsel in een geschrift te plakken; jij zult dit wel met mij eens zijn: ik las in Holland zijnde ergens in een boekwinkel, d.i. in een onopengesneden ex., een stuk van Querido over je[3] - 'de wreede mond en uitgezakte kaak van Fénélon'! (de heer Q. lijkt op Barnum, wat zal hij er aan doen?) Hij zegt intusschen een paar goede dingen over je, o.a., als ik goed onthouden heb: 'Hij is detaillist en wil syntheticus, lyricus en wil epicus zijn'. (Het tweede is m.i. meer waar dan het eerste; vooral lyrisch gezien lijken mij je uitingen synthetisch genoeg.) Maar 't grappigste was aan 't eind het soort compromis dat hij met jou en Marsman scheen te willen sluiten.

Ik las dat opstel gaarne in zijn geheel en op mijn gemak; kan je 't me niet eens opsturen? je krijgt het spoedigst weerom.

MS. trouvé dans une Poche[4] dateert van Juni '22. Ik woonde toen sedert een maand of drie in Parijs en was tot een soort razernij ge-

1. H studeerde rechten te Utrecht.
2. H kende deze portrettekening waarschijnlijk uit de bundel *Filter*, waarin hij stond afgedrukt.
3. In: Is. Querido, *Over literatuur* (Amsterdam 1924, p. 229-248). Querido schrijft: 'Laten wij verwachten dat hij mét H. Marsman, óók een begaafd moderne, "de fictie van den nieuwen mensch" bestrijdt.'
4. DP's eerste afzonderlijke, in het Frans geschreven, publicatie, ie in januari 1923 te Brussel gedrukt en verschenen was.

dreven door een overmaat van - met veel te veel logika gelezen - moderne literatuur. Zoo ontstond een pamflet, opzettelijk in nog slechter Fransch geschreven dan mijn Fransch van dien tijd; het is in 500 ex. gedrukt geworden, maar de heele oplaag is verloren gegaan en ik heb er mij niet verder om bekommerd; op 't oogenblik bezit ik nog maar één exemplaar. - Ik kan je dit natuurlijk, wanneer je er op gesteld mocht zijn, toezenden; maar laat me je de lezing gerust afraden. Je kwam wschl. aan den titel door 't artikeltje waarin Casteels ons beiden besprak[5]? men heeft er wel andere dingen van gezegd. In *Le Disque Vert* (het blad van den door Slauerhoff zoo onmatig geroemden Franz Hellens) gaf men mij in overweging ‘de me faire mécanicien ou géomètre’[6]; men kan het daar gemakkelijk mee eens zijn, dunkt me.

Jammer dat ik geen Duitscher ben? Misschien. Voorloopig ben ik blij veel minder Vlaming te zijn als ik wel lijk! Denk je hier eens aan? En over dat neerkomen: *wààr* kan me niet bezighouden; *òf* is knellender, maar hangen, of zweven, heeft z'n goede zij (zooals helaas alles!); *hoè*, op je pooten is, voor 't minst genomen, goedkoop. Of ik je antipode ben? Waarom? Ik geloof er niets van. Het is zoo erg lastig bovendien om - vooral ‘werkelijk’ - de antipode van wie 't ook zij te zijn.

Voor je bespreking[7] houd ik me begrijpelijkerwijs aanbevolen. Als je me weer eens schrijft, wil je me dan in een paar woorden vertellen welke plaats Chasalle in de Holl. letteren inneemt? Waarom geef je aan de □ niet een stuk over het nieuwe N. Nederl. *proza*[8]? Waarom geef je ook vooràl niet een bloemlezing werkelijk ‘nieuwe geluiden’? En laat de heer Coster in dikgezwollen studies andere Dostojevski's onmogelijk maken, wat hem immers veel beter afgaat: - doode menschen die door zijn beduimeling géén infectie

5. Maurice Casteels, ‘Littérature néerlandaise’ (over *Kwartier per dag* van DP, *Wenduyne aan Zee, Te Parijs in Trombe* van Seuphor en *Novellen, 1920-22* van H) in 7 *Arts* 22 (2 april 1925).
6. H.M. [Henri Michaux] over *Manuscrit* in *Le disque vert* 2 (1923) 3 (dec), p. 31: ‘Sûrement l'auteur doit se connaître à monter et démonter bicyclettes et mécaniques. Que ne se faisait-il mécanicien ou géomètre? Il eût peut-être éviter l'internement’.
7. Om welke het ging kon niet achterhaald worden.
8. In nr. 3 van *De driehoek* had Houwink over de ‘Moderne Noord-Nederlandsche dichtkunst’ geschreven. Over het proza is er van zijn hand in dit tijdschrift niets verschenen.

meer kunnen krijgen, of erger. - Waarde Houwink, tot nader en de hartelijke groeten.
D.P.

32. *Aan C. van Wessem: Brussel, 1 november 1925*

Brussel, 3 rue Belle-Vue
1 Nov. '25
Zeer Geachte Heer Chasalle,[1.]

Ik haast mij u nog vóór mijn vertrek naar zonniger gewesten - overmorgen - te antwoorden. De Driehoek is niet geheel en al ter ziele, doch ik vrees eenigszins uitgedroogd door Peeters' exclusief 'konstruktivisme'.[2.] Dat het sedert eenigen tijd niet verscheen is evenwel meer direkt aan Belgische drukkers-stakingen te wijten; binnenkort ontvangt u wel drie nummers tegelijk. - Wat de Cahiers betreft, zij zullen zonder twijfel na hun eerste serie (die reeds een nummer meer telt dan aanvankelijk werd besloten) ophouden te verschijnen; het tijdschriftje zelf zal trouwens de 12 nummers niet overleven. Dit werd bij de oprichting emotieloos voorzien; hoe zou het anders? de abonné's maken hoogstens de verzendkosten goed. - Hierme is u ingelicht niet alleen ten opzichte van het broos bestaan des Driehoeks, maar van ieder 'modern' beweginkje in Vlaanderen, althans literair - en voor zoover *ik* weet.

Van Peeters vernam ik dat u een Belgisch uitgever, of verkooper, zocht voor uw boeken. Heeft u bij den Nederlandschen Boekhandel, St. Jacobsmarkt, te Antwerpen, geprobeerd? Hier in Brussel zijn twee verkoopers van Nederl. boeken; 'Gudrun' en 'de Standaard', beide Boulevard Emile Jacquemain (ook zonder nummer komt het

1. Toen Constant van Wessem (1891-1954) zijn eerste brief aan DP schreef, had hij al ruim tien jaar literaire bedrijvigheid achter de rug. Hij behoorde tot de leidende figuren van *Het getij* en *De vrije bladen*. Onder zijn pseudoniem publiceerde hij in het juli-nr. van *De drie hoek* een stukje, 'Verveling der verveling'. In de volgende aflevering, van augustus, waren hij en DP beiden vertegenwoordigd: DP met een stukje over Jean Cocteau, waarin hij releveerde dat Van W in Holland een lezing over Cocteau had gehouden; Van W besprak waarderend DP's gedichtenbundel *Filter*.
2. DP kon zich steeds moeilijker verenigen met de rechtlijnige opvattingen van Peeters inzake kunst. Het is mogelijk, dat hij hier meer rechtstreeks doelt op het 'Manifeste pour la peinture', dat Peeters publiceerde in *De driehoek* 1 (1925) 7 (okt.); zie ook: 'Herinneringen aan "modern" Vlaanderen': *Vw* 7, p. 502.

terecht). Doch ik raad u aan event, alles terdege met de heeren vooruit te behandelen, of beter nog dit door uw Hollandschen uitgever te laten doen.

Met vriendelijke groeten gaarne uw dienstwillige

EduPerron

33. *Aan A.C. Willink: Brussel, 3 november 1925*

Brussel, 3 Nov. 's avonds.

Beste Willink,

Je kaartje ontvangen; vandaag werd verder om allerlei te late dingetjes besloten het vertrek uit te stellen, tot den 14en. Ik verwacht dus *hier* je wat meer gekleurd oordeel. Wat de illustratie aangaat, ziehier wat ik je, na 'rijper beraad' zou willen voorstellen.[1]

1. Omslagteekening; of niet, (alnaarmate je je voor het genre geïnspireerd voelt).
2. Portret van den schrijver - reproduktie van je schilderij[2] - maar alleen toe te voegen aan laat ons zeggen *30* auteurs-exemplaren, hors commerce.
3. Negen frontispieces; voor de negen deeltjes v/h werk.

Ik zou de reproductie v/h schilderij extra goed willen hebben; een soort phototypie of zoo. Voor de verspreiding v/h boek heb ik vandaag ook, en geheel ongezocht, een 'gelukkige' ontmoeting gehad: met zekeren heer A. Stols, drukker en uitgever te Maestricht, daarbij bibliophiel; iemand die een serie werkjes uitgeeft: To The Hayppy Few, kleine boekjes van-en-voor 'vrienden' (o.a. Houwink), in oplaagjes van 50 en 100 ex. Deze heer dien ik bij Simonson[3] trof (wiens naam als uitgever op mijn boek zal komen te staan) bood me, in ruil voor een vrij idiote inscriptie in zijn ex. van *Filter* (dat Simonson hem gegeven had) aan, mij in Holland met event, uitgaven etc. van dienst te zijn; zijn firma staat in relaties met allerlei boekhandels zoowel in Nederland als in Vlaanderen. Bref, hij wilde 200 ex. voor zijn rekening nemen; S. verspreidt er hier wel een 100-tal; rest dus 200 ex.; waarvan 50 voor de pers en 50 voor mij, en laat ons zeggen: 25 voor jou; en 75 als 'reserve', of 'stock'! Je ziet, we zijn in vollen handel.

1. Voor *Bij gebrek aan ernst*.
2. *Du Perron en zijn 'muze'* (1925).
3. Raoul Simonson. Bibliofiele boekhandelaar en uitgever te Brussel, die de uitgave verzorgde van *Filter* en de eerste druk van *Bij gebrek aan ernst.*

Ik verzoek je te gelooven dat ik je deze wellicht vervelende details alleen overbreng omdat ik veronderstel dat de eventuele verspreiding - le lancement! - van je illustraties je belangstelling niet heelemaal onwaardig kan zijn.

- Wat zegt Miesje[4.] er overigens wel van?...

Neen, beste Willink, wees niet boos (no, my dear Willink, I beseech you, be not angry), ik heb je maar wat willen 'plagen'. Ik hoop spoedig van je te hooren dat mijn *Bloempje* je volle goedkeuring heeft - anders, om met den heer Brunclair[5.] te spreken: 'zijt ge nen worst'.

Met hartelijke groeten
je D.P.

P.S. - Je *Langzame Weten* (waarvan ik vandaag weer de drukproeven reclameerde) heeft een zeer sympathieken indruk gemaakt op mijn vriend Tissing[6.]; het is mij evenwel niet gelukt dit oeuvre met bijbehoorende droge gezicht voor te lezen. Hij vindt het nu dan ook bijna *begrijpelijk*; - als idiotie, wel te verstaan. Kerel, òf we geappreciëerd worden of nièt; ons lot is te blijven zweven ver boven het medegevoel onzer medeburgeren!!

(*Duco Perkens*[7.])

P.P.S. - Ingesloten een briefje van den heer Naeye[8.]; wil je hem er zelf niet op antwoorden?

34. *Aan A.C. Willink: Brussel, tussen 3 en 27 november 1925*

Beste Willink,

Je briefkaart komt zoo in mijn handen (ook je brief ontving ik.) Ik zal Breuer opbellen en over afdruk cliché spreken; de prijsvermeerdering zal niet groot zijn. Wat □ 5 en 6 betreft, Peeters had je

4. Maria (Mies) van der Meulen, de latere eerste vrouw van Willink.
5. Victor Brunclair (1899-1944) was medeoprichter van *Ruimte* en vast medewerker aan *Vlaamsche arbeid*. Voorzover bekend heeft DP geen contact met hem gehad.
6. Adé Tissing, vriend uit de tijd dat DP in Bandoeng (Java) op de middelbare school zat, was met verlof in Brussel.
7. Dubbel onderstreept.
8. Bedoeld is misschien de schilder Hyppolite Daeye.

die reeds kunnen zenden; ik weet niet waarop hij wacht; hij heeft sedert lang al die nrs. in z'n bezit. (Intusschen zal ik er je ook nog wel een ex. van opsturen, ik moet er nog enkele hebben.)

Het *Bloempje*[1.] kan je goedkeuring dus niet wegdragen. Tant pis. Als ik me zou moeten verdedigen zouden de argumenten me niet ontbreken, maar waar dient zooiets toe? De schrijver is niet de lezer, zou Peeters zeggen. Bennie's alleenspraakjes kunnen bijv. m.i. niet gemist worden omdat men zich er anders geen rekening van geeft hoe het jongemens, zich geregeld analyseerend, tot plannen geraakt die hij nooit (of alleen per ongeluk, als in de laatste scène met Charlotte) tot uitvoering weet te brengen. Wat het knal-effektje betreft van den trein - hoe kinderachtig van je om daar nog aanstoot aan te nemen. Natuurlijk is je grief meer dan gegrond! - Ik zal er een noot bij zetten: 'Dit flauwe grapje dat het misnoegen van alle "modernen" moet wekken is uit een zeker respekt voor passeïsdsche methoden onvernietigd gebleven'.[2.]

En waarom de *ernst* van m'n schrijverschap? Door het kwantum van m'n geschriften? Doch tenzij men ophoudt met schrijven, wat ik van plan ben (zal ik als Bennie *niet* slagen?) is een dergelijke groei onvermijdelijk.

Ik ben nog altijd niet weg kunnen gaan om verschillende redenen. De ongewone lastigheid van mijn vader. Een nieuwe griep, hoewel sluimerend, in eigen cellen. Geldgebrek veroorzaakt door het wegzenden en onderhoud van Simone,[3.] (dit kan nog vier maanden duren maar stommiteiten moeten GEBOET worden). Tenslotte een nieuwe 'verovering' die een en ander met een balsempje schijnt te overgieten. Punt; maar misschien komt er meer.

1. 'Een bloempje aan 't eind' werd geschreven in spetember/oktober 1925 en voor het eerst gepubliceerd in *Bij gebrek aan ernst* (1926).
2. Aan het eind van Toneel 8 reageert de reiziger in de benedencouchette op een 'alleenspraak' van Bennie met 'Mag ik u verzoeken niet hardop te dromen?', waarbij DP de volgende noot geplaatst heeft: 'Deze mislukte grap die het ongenoegen van alle "modernen" moet wekken werd uit eerbied voor de "passéisten" behouden.' Zie *Bij gebrek aan ernst* p. 157; in *Vw* 1 zijn grap en noot verwijderd.
3. Simone Sechez, dochter van een mijnwerker uit Henegouwen, dienstbode en verzorgster van DP's moeder. Hij had een verhouding met haar en zou drie jaar later, in november 1928, met haar trouwen. Het wegzenden is waarschijnlijk een gevolg van een van de vele ruzies tussen mevrouw DP en Simone, die in verwachting was van Gille, DP's zoon, die op 2 maart 1926 geboren werd.

Misschien vertrek ik toch nog wel: begin December of zoo. Vertrek ik niet dan vervalt hoogstwschl. *Windstilte* uit m'n 'oeuvre'. Wanneer denk jij de plaatjes te maken? Ik vraag me af of ze niet zóó gedrukt zouden kunnen worden:

Dus op de losse vellen zelve die als titelblad buiten den eigenlijken tekst staan, met opschrift en opdracht boven en beneden. Maar misschien zou jij dan het opschrift erbij moeten teekenen? Schrijf mij hier nog over, dan krijg je de teekening die hier reeds is, terug.

Nu m'n beste, tot ziens. Als steeds je

D.P.

35. *Aan A.C. Willink: Brussel, 27 november 1925*

Brussel, 27 Nov. '25

Beste Willink,

Hieronder eenige spijkers met koppen.

Ik ga vooreerst *niet* weg. Als ik nog ga bericht ik het je. Antwoord dus tot nader order hierheen.

Vandaag zend ik je 14 ex. van *Het Weten*. Ik heb een ex. achtergehouden, schrijf mij welk nummer ik moet invullen. (Bij overlezing

het ding zeer goed, en zelfs vol verborgen schoonheden, bevonden. Ik raad je aan: schrijf méér.)

Wat besluit je met de illustratie? De drukker zit mij na; ik ben verplicht je voor een ultimatum te stellen. Als het idee je nog aanlokt, zend me dan alle teekeningen vóór einde December.* Gaat dit niet zeg het dan direkt, dan komt het ongeïllustreerd uit. Je moet weten dat de eerste proef - met zeer weinig fouten! - kompleet teruggegaan is.

Je hebt dus de keus tusschen de plaatjes maken op voorkant (hierover schreef ik je reeds; dus dan komt de titel erbij) of achterkant (zonder titel, en direkt tegenover de eerste bladzij van de tekst). Misschien is het tweede, achteraf beschouwd, wenschelijker. Enfin, zie zelf of je al of geen lust hebt om in je teekeningen letters te verwerken.

Windstilte[1.] is geschreven. Ik zend je eerstdaags de kopij (zonder eenige illusie overigens ten opzichte van je goedkeuring, ditmaal: de zaak rijmt!)

Now; antwoord spoedig en de vermaarde V.

Je DP.

36. *Aan A.C. Willink: Brussel, tussen 27 november en 1 december 1925*

B.W.

Hierbij *Windstilte*.[1.]

In alle haast je

D.P.

37. *Aan A.C. Willink: Brussel, 1 december 1925*

Brussel, 1 Dec. '25

Beste Willink,

Dank voor briefje en toezegging van illustraties. Ik blijf liever ‘consequent’. Dus géén letters.

* Liefst *half* December, zelfs.

1. De tekst van *Windstilte* bestaat uit 16 strofen, voorafgegaan door een gedicht van H.J.M. Levet. Het geheel heet geschreven te zijn te: *‘Cap Martin, Dec.'25’* en werd opgenomen in *Bij gebrek aan ernst.*
1. De kopij is bij het briefje bewaard.

Wat zou je ervan denken om binnenkort weer eenigen tijd in Br. te komen? Je zou je met V. Ostaijen (die belang stelt in je werk) in verbinding kunnen stellen, eenige stukken in zijn zaal - of vóórzaal!! - kunnen exposeeren. - Ik woon vanaf 3 Dec., behalve hier, met mijn zwangere vrouw in de rue Keyenveld, nr. 115. Je kunt me dus ook daarheen schrijven (het is op drie pas van den nieuwen drukker[1.])[*] Eenige huizen verder: in nr. 7 woont mijn vriend Tissing, alleen op een tweepersoonskamer. Je zou, waneer je er voor voelt, die kamer met hem kunnen deelen: hij is voor alle onverschilligheid vatbaar. Alleen voor eten zou je moeten zorgen, d.i. we eten allemaal buiten.

Maar wellicht schijnen deze plannen je luchtkasteelen, - of het besliste tegendeel.

Ik heb geen ex. meer van *1 t. 5*; vraag aan Peeters. Ook ik heb met hem sedert lang geen kontakt. Ik ben zeer benieuwd 8-9 te zien. Waarom zend je niet iets op?

Van *Windstilte* en *Voorde Famielje*[2.] zend ik je binnenkort de drukproeven. Mijn tekst is bij den drukker.

De heer de Mets[3.] lijkt mij doorgeprikt.

Ik geloof dat ik hiermee op alle vraagpunten van je brief heb geantwoord. Tot nader dus.

Als steeds

je D.P.

38. *Aan A.C. Willink: Brussel, 12 december 1925*

Br. 12 Dec. '25

Beste Willink,

Je brief ontvangen, na verzending van Windstilte. Dank bij voor-

1. Het kolofon vermeldt: ‘Bij gebrek aan Ernst werd gedrukt bij Brian Hill, rue de l'Arbre Bénit 106 b, te Brussel’.

* Dus voor opzending v/d illustr. het gewenschte adres.

2. Deze reeks prozagedichten, waarvan fragmenten in *De driehoek* verschenen waren, werd opgenomen in *Bij gebrek aan ernst*. De gedichten zijn genummerd I t/m IX en worden voorafgegaan door ‘Een liedje vooraf’ en besloten met ‘Een liedje achteraf’. Ze zijn geschreven te ‘Brussel, Juni '25’.
3. Onder de titel ‘π’ publiceerde Bob de Mets in *De driehoek* 1 (1925-1926) 6 (sept. 1925), p. 2-3, een dialoog tussen ‘Het mannetje’ en ‘De bezoeker’.

baat voor gemaakte en te maken illustraties; ik twijfel er niet aan of ze zullen bevredigend zijn. Wat doe je voor *Een t. Vijf*? ik had graag de koppen van tenminste Maurits en Willie behouden! (Max en Erik zouden beter kunnen.) Wat een 'idee' voor de andere dingen betreft, ik ben even onvruchtbaar als jij en mis den blik van den teekenaar. Voor *Kwartier per Dag* een panorama, een hotel, een ruiterstandbeeld, een hotelkamer met open venster, de reglementen v/e hotel (ingelijst), een raam boven een meer, een manneke in reisjas; enz. (??) *Voor de Famielje* zou kunnen worden opgetuigd met iets meer abstrakts; een verzamelbeeld van 9 verhaaltjes kan ook; enfin, licht vind je zelf iets als ik je de tekst zend. (ik wacht met ongeduld op de tweede proef.) - Voor *Windstilte* een soort tegenhanger - dit is zoo goed voor het evenwicht - v/d illust. voor *Kw.p. Dag*; een strand, een Côte d'Azur-gezicht, een kasino of een café, met of zonder manneke(s). Enfin, je doe maar. Het zal toch wel op een 'kompositie' uitdraaien, hoe minder anecdotisch hoe beter. - Het portret wordt in 30 ex. gegeven niet voor de goedkoopte maar voor de rariteit (de bibliophilische)! Begrijp dit toch, barbaar! - En wat maak je voor den omslag? Dit is van groot gewicht, want de drukkers hebben werkelijk weinig heerlijks (typografisch en voor den eersten aanblik.) Dus, een klein ontwerp van genie, alsjeblieft. Toch vrij *sober*, liefst. En nogmaals dank.

Dagdag.

EduP.

Ik zend je zoodra ik ze krijg de proeven van *Voor de F.*

39. *Aan A.C. Willink: Brussel, 15 december 1925*

Brussel, 15-12-25.

Beste Willink,

Hierbij de proeven v. *V. de Fam.*

Haast je met de teekeningen, want de drukker is klaar - ik geef morgen, uiterlijk overmorgen de 'bon à tirer'; het wachten is daarna alléén op de illustratie.

Zend me dus alles zoo spoedig mogelijk en naar het volgend adres:

72, rue Vanderschrik

Saint-Gilles, Bruxelles.

Ik ben vandaag verhuisd.[1.] Tot spoedig dan en dank bij voorbaat. Het electr. licht ontbreekt nog en ik schrijf onder een kaarsje.

Je DP.

40. *Aan A.C. Willink: Brussel, 21 en 22 december 1925*

St. Gilles, 21-12-25.

Beste Willink,

Als ik zei dat de teekeningen mij tegengevallen zijn, zou je aan een soort wraakneming gelooven? Ik heb ze trouw naar den clicheur gebracht. En toch... hier hooren vele vele puntjes. - Ik had gedacht illustraties te zullen krijgen in den trant van de frontisp. voor het *Damesportret*. Ik krijg een produktie fijne lijntjes die af en toe vormen aannemen à la Grosz. De zelfmoordenaars bijv. - vooral de onderste man met het kromme pistooltje - doen me sterk denken aan den zelfmoord des Masturbanten[1.]...? Ik heb je in lang niet zoo 'Duitsch' gezien. Dit is ten slotte geen verwijt; maar waarom, zelfs Duitsch voelend, blijf je zoo houden van loederachtige leelijkmanskinderen? Het manneke voor *Filter* bijv. (waaruit ik met schrik een gelijkenis ophaal met een krabbel die je van MIJ maakte in de *Dôme* te Parijs[2.]) zou me haast in 'burgerlijk' kwaad humeur brengen. Ook het SMOEL van *Claudia* is om op te *poepen*.[*] - Bij den *koning* heb ik den geschreven regel weg moeten krabben, omdat de strophe waarin die voorkomt niet meer in *Kw.p. Dag*, maar vóór *Filter* staat; in tusschen, het standbeeldje voldoet. Nameno staat merkbaar in je antipathieënboekje opgeschreven! De teekening voor *1 t. 5* is me ook tegengevallen (Max en Erik zijn lulliger dan ze ooit waren). 'In die Beschrenkung zeigt sich der Meister'!!! De kriebelige achtergrond van dit prentje (in tegenstelling met de forsche van b.v. het Hermien[3.]-por-

1. Met Simone naar een eigen appartement.
1. Tekening van George Grosz (1893-1959).
2. Willink heeft verscheidene tekeningen van DP gemaakt. Welke tekening DP hier bedoelt, kon niet achterhaald worden.

* Om je drek op te loozen (Stärcke nr Lautréamont[4.]), drie dagen en nachten lang - was het niet?

4. J. Stärcke, Lautréamont-vertaler: (1917).
3. De dame van het *Damesportret*.

tret) vind ik ook zwak. De twee eenige teekeningen waarmee ik mij *goed* vereenigen kan zijn dus Hermien en de plaat voor het *Bloempje*. De laatste, de chimaera, is aardig, maar mìj wat te 'anecdotisch' - vooral de verwilderde houding van den kerel. Enfin. De omslag is.... goed, maar te konstruktivistisch Peeters-opvatting), naar mijn zin. - Tòch wel.

Ik had eigenlijk veel liever gehad dat je *alles* in den trant van je *Juffrouw in Romantisch Landschap*[5] had geïllustreerd; de ironie van dàt ding lijkt mij verfijnder. Déze teekeningen zouden beter in een Kurt Schwitters-geschrift hebben gestaan. Maar enfin... (tweede zucht): ze *zijn* er.

Toch veel dank voor werk en snelle aflevering. Je zult mij evenwel moeten toestaan de teekeningen betrekkelijk klein te doen reproduceeren. Ongeveer 11 bij 8 als formaat van de grootste, de kleinste ongeveer 9 bij 6. Ze komen dan, zooals m'n oorspr. plan was, tusschen titel en opdracht, en met wit op den achterkant. Dus zoo:

(Je zult zien dat ze zoo nog beter uitkomen dan heelemaal alleen op even pagina en tegenover een bladzij tekst.)[6]

Enfin (derde zucht): nu maar afwachten...

Als omslag, neem ik vmdl. crème, of helder wit, papier.

Je spreekt me over het cahier van Chasalle. Dat zal inderdaad niet meer door de uitgegeven worden.[7] 1e is de serie overvol (met een cahier méér dan aanv. werd besloten) en heb ik geen lust een tweede serie te beginnen; 2e heeft de heer Ch. bij veel goeds de minder aangename hebbelijkheid pure Cocteau-vondsten zonder bronvermelding in zijn tekst te zetten. Ik zou je met het cahier en Cocteau's werk

5. Schilderij van Willink uit 1925, later getiteld *Dame in landschap*.
6. *Een tussen vijf* was opgedragen 'Aan Noer-ed-Din ibn Suleyman, mijn neef': DP's achterneef Norbert Inger, wiens moeder getrouwd was geweest met een Islamiet geworden Hongaar die zich Suleyman Ibn Inger Abdulla noemde.
7. Zie 41 n1.

in de hand vijf of zes van die ‘delicten’ kunnen aanwijzen. Je zult je herinneren dat ik indertijd Chasalle juist tegen de beschuldiging van Cocteau-naschrijven in, heb verdedigd; na lezing van dit cahier zie ik me helaas verplicht te gelooven aan Cocteau-*over*schrijverij.[8] - Kan dit als reden gelden? misschien niet eens. De andere, gebrek aan geld, of aan lust tot uitgeven van méér geld, is, dunkt me, beter.

Wat de heer Blijstra betreft, ik zie geen Chasalle-invloed in hem, maar ben geneigd je in gemoede te vragen of de man in het gewone leven niet Willink heet? Zooniet, dan kan je veilig aannemen dat hij je ‘met vrucht’ gelezen heeft. Ik zal de *Cascaden*[9] eerstdaags aan Peeters zenden; hoogstwschl. komen ze in nr. 10. *Ik* vind ze ook wel aardig! ja.

Het formaat van mijn boek is grooter dan je denkt (n.l. volstrekt niet dat van de drukproefjes). Het is ± 20 bij 13; gewone roman hier. Je omslagteekening komt er dus groot genoeg op. Schrijf Peeters zelf over *Het Weten*; voor een bedeeling in boekwinkels is hij altijd te vinden; vraag 50 ex. om mee te beginnen.

Zoodra de illustraties geclicheerd zijn stuur ik ze je terug. En sur ce - WAARDE - tot een volgend maal.

Nogmaals dank en als steeds je

D.P.

P.S. Als je eens in een ‘moderne’ boekwinkel komt, zou je dan eens willen kijken of het art. dat Houwink over me geschreven zou hebben reeds in de *Vr. Bladen* is verschenen[10]? als het ergens staat is het vmdl. nà nr. 7. Nrs. 1-6 ken ik.

Houwink zelf waant me wschl. ergens in 't Zuiden.

P.P.S.[11]

22 December.

Ik ben nogmaals bij den drukker geweest om over het event, portret (Duco Perkens door Willink) te spreken; ik had het n.l. liefst in phototypie. Maar dit procédé schijnt hier vrijwel onbekend en duur - of wordt anders zoo ruw beoefend als, voor ons, NIET wenschelijk is. Een similé-cliché is vervelend, en tant que matière. Ik zou je dus willen voorstellen een teekening te maken die door een lijn-

8. Over Jean Cocteau, zie *Vw* 2, p. 10-12.
9. ‘Cascade I’ en ‘Cascade II’ werden opgenomen in *De driehoek 1* (1925-1926) 10 (jan. 1926), p. 1-2.
10. Voorzover bekend is dit artikel niet verschenen, vgl. brief 31.
11. Dubbel onderstreept.

cliché te reproduceeren zou zijn: bijv. naar het schilderij dat bij me thuis hangt en waarvan je een photo hebt, of een geheel nieuw ding. Maak het dan een beetje sterk, zoek een moment uit waarin je je 'sterklijnig' gestemd voelt. Of, als je me absoluut in brokkelige beverige leelijkheid wilt 'daarstellen', dat het tenminste met 'fijne geest' - niet met 'meedoogenlooze schimp' - gebeure! - Ik noemde gisteren Grosz, maar als ik me de smoelementen van Claudia*, v/h manneke voor *Filter*, en van de zelfmoordenaars voorstel (Nameno niet te vergeten) denk ik ook aan Rouveyre, je weet wel, de hatelijke verzamelaar der *Visages des Contemporains* (heb ik jou dat bundeltje niet gegeven?) Mocht je voor een geteekend portret voelen, - maak er bijv. een lijstje om, - stuur het me dan binnen enkele dagen; als het erg goed is laat ik het dan nog, bijwijze van tegenwicht, in alle ex. afdrukken. - De 30 bibliophielen krijgen dan een photo-afdruk van het geschilderd portret extra.

Wat denk je ervan?

In ieder geval: ik dank weer bij voorbaat.

(*a.v.*)

41. *Aan A.C. Willink: Brussel, 2 januari 1926*

Brussel, 2-1-26.

Beste Willink,

Dank voor portret en hetzelfde (happy new year) toegewenscht. Het portret is te laat voor algemeene bedeeling; er komen dus 30 reproducties van. Ik zie er nu 'lief' uit: eenige aftrekkers-neigingen niet tè na gesproken (onanisten zijn dikwijls lief). - Wat de overschrijverij betreft die je nader verklaard wenscht, natuurlijk doel ik niet op vertaald of onvertaald maar tusschen ' ' gezet en vermeld Cocteau-werk. Ik spreek van den gewonen Nederl. tekst v. Chasalle. Ongelukkigerwijs heb ik zijn cahier[1] niet hier, maar ik herinner mij 't volgende: een vergelijking tusschen de mentaliteiten van d'Annunzio en Marinetti, die (de toelichting uitgezonderd, een toelichting waar men niets aan verliest) letterlijk overgenomen is uit *Carte Blanche*: en het is niet zoo maar een kleine vondst van Cocteau! - Ch.

* Waarom heeft het wijf eigenlijk een hazenlip? Dat moet je mij toch ook eens UITLEGGEN!

1. Vermoedelijk betreft het hier het door De Driehoek uit te geven, maar nooit verschenen cahier, waarvan een aantal stukken uiteindelijk in *De fantasie-stukken van Frederik Chasalle* (1932) terecht zullen zijn gekomen.

spreekt verder over een joli garçon, fin tireur enz. die geen tijd verliest met mooi mikken; deze vgl. komt voor, naar aanleiding van Balzac en Flaubert, in *Le Secret Professionnel*. - Let op het stukje over Charley Chaplin dat van Ch. weldra in een of ander tijdschrift verschijnen zal. Chariot wordt daarbij vergel. met een electrische vonk die door zijn films gaat (door Chasalle, en zonder verwijzing, of ‘ ’ of wat 't ook zij); lees nu het interview van Fr. Lefèvre met Cocteau - eerst verschenen in *Les Nouvelles Litteraires* maar nu herdrukt in *Une heure avec*... (1e of 2e bundel, ik geloof 2e[2.]). Zoo is er meer. Maar enfin, ook hiervoor kunnen we ons ‘waarom niet?’ laten klinken. Chasalle zou op deze ‘methode’ niet gekomen zijn zonder de achterlijkheid van het Nederl. publiek (dat ‘If Winter comes...’ en ‘De Rozenkrans’ uit hoofd kent[3.]).

Dag *waarde*; tot nader.

Je D.P.

42. *Aan A.A.M. Stols: Brussel, 26 februari 1926*

Brussel, 3 rue Belle-Vue

26 Febr. '26.

Geachte Heer Stols,[1.]

Zoudt u eventueel - d.i. zoo spoedig mogelijk! - genegen zijn een heel klein boekje[2.] voor me te drukken? geheel in den stijl der verzen van Jo Landheer[3.] (die ik bij Simonson zag), en in vijftig exemplaren, voor *mij* - ik sta u gaarne toe eenige exemplaren, desgewenscht, voor uzelf te drukken. De tekst is in versmaat en bedraagt 225 regels, dus met titel, opdrachtje en ‘rechtvaardiging’ mee ±240 regels. Er zijn twintig gedichtjes (epigrammen, boutaden), waarvan het langste

2. ‘Jadis, il circulait dans son film comme l'électricité dans une usine, comme un thème de fugue.’ Zie: Frédéric Lefèvre, *Une heure avec*... (Première série. Paris 1924. Les documents bleus 5, p. 109).
3. Sentimentele romans van resp. Arthur Hutchinson en Florence Barclay. *The Rosary* was destijds ook als toneelstuk erg populair.
1. DP had op 3 november 1925 kennis gemaakt met de Nederlandse drukker en uitgever A.A.M. Stols (1900-1973). Deze ontmoeting vond plaats bij de boekhandelaar Simonson (zie 33n3). De relatie tussen DP en Stols werd bepaald door hun interesse in literaire uitgaven.
2. Het gaat hier om *Het boozige boekje*.
3. Het in de serie To the Happy Few uitgegeven bundeltje *Golven* (1925).

22 regels groot is; er is dus mogelijkheid elk stukje op één bladzijde te krijgen; dit maakt twintig bladzijden, plus twee bladzijden voor het titelblad (ik had liefst géén Franschen titel), en twee bladzijden voor achterin, dus totaal 24 blz. Zoudt u me prijsopgaaf willen doen? want Hollandsch drukwerk is perkfekt, maar o die in Belgische franken omgerekende Hollandsche prijzen! - Enfin, ik sta onder de bekoring van uw boekjes en wil mijn best doen er eentje van mij zóó gedrukt te krijgen.

Schrijft u mij binnen-kort?

Met beleefden groet gaarne uw dienstwillige

EduPerron

P.S. Blijft u bij uw voornemen 200 ex. van de volledige werken van dien armen Perkens te 'bedeelen'[4]? Het boek is gedrukt en kan in April bijv. - (1 April?) - uitkomen.

43. *Aan A.A.M. Stols: Brussel, 4 maart 1926*

Brussel, 4 Maart '26.

Geachte Heer Stols,

Dank voor uw snel en welwillend antwoord. Met den prijs wil ik gaarne accoord gaan; wat formaat en papier betreft blijf ik - tenzij u persoonlijk ernstige bezwaren heeft! - het model Landheer boven model Holst-du Bellay verkiezen.[1] Ik had voor mijn epigrammetjes en boutaden n.l. graag een *klein* boekje, en zoo'n beetje vierkant vind ik niet onaardig. Wat het papier aangaat, de kleur is mij vrijwel hetzelfde, zoolang zij varieert tusschen oker en helderwit, maar de naam Pannekoek is mij bepaald onaangenaam. De vrouw die koeken bakken wou en de interviewer van Den Gulden Winckel (is het trouwens niet dezelfde persoon?) hebben mij altijd een beetje ontstemd; dus, als u dit papier gebruikt, dan gaarne zonder vermelding. Eén

4. Bij hun eerste ontmoeting had Stols DP toegezegd 200 ex. van *Bij gebrek aan ernst* in Nederland te zullen verspreiden (zie brief 33). Toen de bundel in februari in 500 ex. gedrukt was, zag hij er plotseling van af. De samenwerking tussen DP en Stols zou beginnen bij DP's eerstvolgende uitgaafje, *Het boozige boekje*, dat in februari 1926 werd geschreven en in april door Boosten & Stols gedrukt werd.
1. In 1925 had Stols *De afspraak* en *La deffence et illustration de la langue françoyse* uitgegeven.

kleur volstaat. Ik zend u gelijk met dezen, als aanget.[d] document, de kopij.

Met den verkoop van Perkens zal Simonson zich dan alleen moeten bezighouden. Tant pis. U zoudt hem misschien nog aan eenige adressen kunnen helpen?

Mijn naam is E. du Perron, niet Edu Perron; ik geef u deze inlichtingen als een 'geval van punctuatie'.

Met nogmaals dank en vriendelijken groet

uw dienstw.

E.[2.] duPerron

44. *Aan A.A.M. Stols: Brussel, 8 maart 1926*

Brussel, 8-3-26.

Geachte Heer Stols,

Dus wèl formaat Landheer.

Wat papier betreft, houdt u het mijn betrekkelijke onbekendheid met drukkersmateriaal ten goede wanneer ik alweer op deze zaak terugkom, maar... is Van Gelder niet altijd zeer wit, en niet getint verkrijgbaar? 'Or', wanneer ik vier dagen geleden nog niets tegen wit had - en eigenlijk nog niet heb -, ik heb sindsdien een nieuw boekje van u bij Simonson gezien: *Les Batiks*; waarvan het papier mij buitengemeen aantrekkelijk leek. Het is getint, en - vrees ik - van PANNEKOEK. 'Edoch' - zoudt u het tòch niet kunnen gebruiken, en het voor de gelegenheid Van Gelder heeten, of, zooals ik reeds eerder voorstelde, naamloos laten? De aanduiding betreffende 't papier zou in de door mij opgestelde 'justification de tirage' (wat is de Hollandsche technische benaming?) moeten komen tusschen: 'in vijftig exemplaren' en 'buiten den handel'. (De tekst zal nu wel in uw bezit zijn.) U is overigens vrij die redactie, waar dit u noodig lijkt, te wijzigen.

Ik zie met spanning de drukproeven tegemoet, minder als auteur, verzeker ik u, als uit pure liefhebberij, of laat ons zeggen: liefde, voor uw inderdaad *keurige* typographie. Ik heb vanmorgen weer het smaakvolle hoofd van uw briefpapier bewonderd: de *j* van *Trajectum* is over-seduisant.

Dank voor de lijst van boekhandelaren mij toegezegd. Ik denk

2. Een verticale pijl accentueert de punt achter de 'E'.

echter dat Simonson beter doet zich met één firma in Nederland te verstaan. Met hartelijke groeten, uw dienstw.

EduP.

45. *Aan A.C. Willink: Brussel, vermoedelijk 14 maart 1926*

Brussel, Zondag X Maart.

Beste Willink,

Den brief en den bloemzoeten Jongeman oftewel het Portret van den Jongenheer Lulletje Rozewater ontvangen.[1] Je afgrijzen voor den 'burger' schijnt zich omgezet te hebben in een sardonische serviliteit: 'aangezien je dìt eischt, welnu ziedaar!' En de mooie, vrindelijk - of ernstig - kijkende juffrouwen (mèt uitdrukking ziet-u, mèt uitdrukking) worden gevolgd door mooie jongemannen met ondulations-Marcel(le) in het haar, en die margrietjes raadplegen. Ik heb er vréé mee en hoop dat de 'burger' deze zoetheid voor zoeten koek opeet. Maar geloof je werkelijk aan mogelijken verkoop? Op welken grond, vraag ik me af.

Ik vind het evenzoo 'bewonderenswaardig' als je spreekt van onze boekjes bedeelen. Ik voor mij wensch er mij niet de minste moeite voor te getroosten. De heer Stols heeft zich al (vanwege 'ontzettende drukte') teruggetrokken; hij zou mij evenwel een lijst van boekhandelaren zenden. Om wàt mee te doen, Grands Dieux? Het eenige is - als we de kans willen loopen tenminste op grooter schaal uitgescholden te worden - dat Simonson zich met één Nederlandsch uitgever verstaat; den man, onder eenigszins aannemelijke condities (95% van den verkoop voor *hem*?) zoo goed als de heele oplaag stuurt, met verzoek dat in Holland te lanceeren. In heel Vlaanderen zie ik geen dertig exemplaren verkocht - bij grondige en hoog-altruïstische bedeeling. Ergo... Natuurlijk je kunt me de vraag stellen: 'Maar waar druk je dan in Godsnaam voor?' Ik vraag het me ook af.

Deze auteursijdelheid - of is het boekenliefhebberij - is onuitroeibaar. D.i. zoolang men er niet wat beters voor in de plaats heeft. Dat ééns komt, misschien. En amen.

Mocht jij vanjouw kant in Amsterdam een 'bedeeler' willen zoe-

1. DP doek waarschijnlijk op het schilderij *Heer met bloem*, dat W in 1926 maakte. Het is ook mogelijk dat 'den bloemzoeten Jongeman' slaat op het iets oudere schilderij *Heer met rozen.*

ken, ga je gang, en verwijs den man naar Simonson. Het adres staat in het boek. Ik schreef gisteren aan Peeters.[2.]

Tot nader en als steeds
je DP.

46. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 19 maart 1926*

Brussel, 19-3-26.

Beste van Ostaijen,

Ik ben zoeven naar de *Vierge*[1.] gegaan om je even persloonlik te zeggen hoezeer ik in mijn schik was met je, voor mij zo gunstig uitgevallen, oordeel: minder om de gunstigheid misschien als om het feit dat je juist wèl die kwaliteiten releveerde die ik in mijn weinige geschriften heb willen leggen. Ik heb - eigenlijk altijd - gepoogd een stijl te schrijven die ‘vlot’ genoemd kan worden (al hangt het er enigszins van af door wie!), en ‘on-artistiek’ volgens opvatting Goncourt-Mannen van '80[2.]; gemakkelik-lezend (en als jij gemakkelik leest zet Mevrouw Meyers-Mulder onder zuchten de bril weer af), en nergens de inhoud verpletterend, zonder - hoop ik - naar journalisten-taal te zwemen. Volgens jou schijn ik erin geslaagd te zijn; je oordeel is voor mij van waarde; ik ken je voldoende om te weten dat je veeleer karig bent met lof en, waar lovend, je termen kiest; wat je dus in je slotzinnen zei was het schrijvend deel van mijn(e) ziel aangenaam. Ik kom er voor uit; wat natuurlik sympatiek van mij is. Mag ik er meteen bij bekennen dat mijn ‘aisance’ dikwels zeer schijnbaar is? *Een Bloempje* heb ik in iets meer dan één dag geschreven, maar *het Damesportret* heeft mij veel moeite gegeven[3.]; de vlotheid daarin is - ik zou willen zeggen: ‘grondig bestudeerd’. Kan je je verenigen

2. Brief niet teruggevonden.
1. In verband met de exploitatie van zijn kunstgalerie A la Vierge Poupine was Van O per 1 oktober 1925 in Brussel komen wonen. Daardoor konden DP en hij elkaar gemakkelijk opzoeken, waarmee voor een groot deel het hiaat van zeven maanden verklaard kan worden, dat hun briefwisseling vertoont. Van O heeft geen bespreking van*Bij gebrek aan ernst* gepubliceerd.
2. Herhaaldelijk heeft DP gewezen op de woordkunst à la de gebroeders Goncourt en de tachtigers als een verwerpelijke prozastijl. Zie bijv. *Vw* 2, p. 158, 329 en 687.
3. Beide verhalen, ‘Een bloempje aan 't eind’ en ‘Zittingen voor een damesportret’, werden voor het eerst in *Bij gebrek aan ernst* gepubliceerd.

met het bijeenbrengen van al mijn geschrijf in één volume; ik meen: vind jij als buitenstaander in deze, vaak vrij veel van elkaar verschillende 'genres' één schrijver (die arme Duco Perkens!) terug? Heb ik het verwijt niet verdiend, in zo grappige vorm door jou aan de heer Grauls gedaan: de auteur heeft gedacht, ieder lezer moet er maar een stukje van zijn gading in vinden(!) Ik ben ongetwijfeld niet van invloeden vrij gebleven. Enfin, ik zou haast als Musset gaan zeggen:

> Surtout, considérez, illustres seigneuries,
> Comme l'auteur est jeune et c'est son premier pas!

Maar ik bedenk tijdig dat jij - als Gide - een verdediger bent van de Invloed.

Het grappigste is misschien dat ik, en ik zeg het werkelik niet om 'interessant' te schijnen, liefst helemaal niet meer schrijven zou. Of - wat ik nog altijd doen kan - schrijven en uitgeven in nooit meer dan 50 exemplaren. Het is zo'n genot zichzelf van tijd tot tijd de rug toe te draaien; en de vraag doet zich dan op, evenals bij andere genietingen: wat heeft het publiek daarmee van doen?

Heb je *Het Huis*[4.] van de heer Gijsen ontvangen? Ik zou het beminnelik hebben gevonden als niet overal de vinger van heeroom, bij gebreke aan die van GOD, mij uit zijn werk tegendreigde[*]. Ik hoop van harte er binnenkort een kritiek van jouw hand over te zien verschijnen; ofschoon natuurlik, beste van Ostaijen, alvorens je je daaraan waagt, ik je wel aanraad enige malen de voorrede des vroeden paters overluid op te zeggen, want inderdaad: heb jij, voordat je van die voorrede kennis nam, *heb jij je plaats van kunstenaar hierbeneden wel begrepen?*

Tot spoedig ziens hopelik en met hartelijke groet.

Je EduP.

47. *Aan A.A.M. Stols: Brussel 16 april 1926*

Geachte Heer Stols,

In dank de proeven ontvangen, die hierbij teruggaan. Een tweede proef is voor mij onnoodig; de eerste de beste corrector kan dunkt

4. Deze dichtbundel (1925), die voorzien was van een inleiding door pater C.A. Terburg O.P., werd pas veel later door Van Ostaijen besproken in *Vlaamsche arbeid* 22 (1927) 3 (juni).

* Om wel sierlik als Boutens te zijn.

mij die enkele fouten nagaan en laat u dan maar drukken. Denkt u aan het getinte papier? (dat op het boekje zelf, zie ik, naamloos blijft).

Het passend omslagje laat ik gaarne aan u over. Ik verheug mij - en bijna uitsluitend typografisch - vooruit op de ontvangst van mijn 50 exemplaren.

Tot nader dus en gaarne uw dienstw.

EduPerron

Brussel 16-4-25.

3 rue Belle-Vue

48. *Aan A.A.M. Stols: Brussel, 19 juni 1926*

Brussel, 19 Juni XXVI.

Geachte Heer Stols,

Uw brief en twee pakketten ontvangen, waarvoor dank. De boekjes zijn, ik kan in dit geval moeilijk zeggen ‘boven’ - maar *naar* verwachting voortreffelijk. Ze zijn in ieder opzicht geworden zooals ik ze mij gewenscht had, dus... Maar u moet van dit soort lof zoetjesaan bij voorbaat verzekerd zijn.

Het exemplaar dat ik voor u persoonlijk bestemde heeft u denkelijk eveneens ontvangen? Ik zond u gisteren tien andere exemplaren (no^{s} 41-50); ingesloten vindt u de fl.75- in Hollandsche bankbiljetten.

Daar ik met-dat-al niet gaarne zag dat u eenig verlies zoudt lijden in deze affaire, ben ik gaarne bereid het verdere surplus met u te vereffenen. Het afstaan van de tien exemplaren heeft voor mij - en zeker financieel - geen beteekenis: ik zou ze niet verkocht hebben, verheug mij in weinig lezers, en vind een scribent met stock in huis een weerzinwekkend personage.

Wil mij dus opgeven hetgeen ik u nog verschuldigd blijf en ik zend het u, zoo spoedig mogelijk, per postwissel.

Met beleefde groeten uw dienstwillige

EduPerron

49. *Aan A.C. Willink: Brussel, 23 of 30 juni 1926*

Brussel, Woensdagav.

Beste Willink,

Mijn ouders met bediendenstoet en andere heerlijkheden ‘houden

verblijf', sedert eenigen tijd, ten kasteele van Gistoux,[1] - en ik, sedert een goede maand met rheumatismus behept, woon in de verlaten veste 3 rue Belle-Vue (met de beminnelijke Louise alleen, tegenwoordig 'concierge'). Kun je je beter moment denken om weer eens wat over te komen?

Dus, als je er voor voelt en het geld voor den trein bijeen kunt brengen, je bent hartelijk uitgenoodigd. Ik houd je vrij voor, laat ons zeggen, 10 dagen (met begin Juli denk ik naar Parijs te gaan) - het eenige wat je noodig hebt is dus de goede wil en de treinkosten tot hier.

Neem een en ander mee als je komt; misschien komen we ongezocht tot een vruchtbaar samenwerken[2]!

Maar kom, als je kan, dadelijk. Schrijf je antwoord op een klein stukje papier, maar doe er een enveloppe omheen waarop je schrijft: Mlle Louise Liban, 3 rue Bellevue, Brux. - want brieven op *mijn* naam worden van het postkantoor (dat geen drie du Perrons uit elkaar kan houden) meestal naar Gistoux doorgezonden. En dan heb ik ze twee, drie dagen later eerst hier. Dus, als boven aangegeven, en hopelijk tot ziens.

Steeds je EdP.

50. *Aan O.-J. Périer: Brussel, vermoedelijk 26 juni 1926*[aant.]

Bruxelles, samedi
(3 rue Bellevue)
Mon cher Périer,[1]
M'en voudriez-vous si je vous réclamais *mon* exemplaire de votre

1. In het voorjaar van 1926 kocht DP's vader het Château de Gistoux van graaf Dumonceau de Bergendal, laatste vertegenwoordiger van een verarmde adellijke familie. Op 27 maart werden de DP's ingeschreven in het bevolkingsregister van Chaumont-Gistoux, gelegen bij Waver tussen Brussel en Namen.
2. Gedurende de tweede helft van 1925 hadden DP en W voor 't laatst geprobeerd een literaire co-productie tot stand te brengen. Het resultaat moest een alternerend verhaal worden, waarvoor zij afwisselend de paragrafen zouden schrijven. Deze samenwerking bleef uiteindelijk zonder vrucht en het verhaal onvoltooid. Een bewaard gebleven fragment, getiteld 'Aan de familie', is gepubliceerd in *Tirade* 17 (1973) 184-185 (febr. - maart), p. 104-108; zie ook, in hetzelfde nummer J.H.W. Veenstra, 'Bij een curiosum'.

1. Met Odilon-Jean Périer (1901-1928) maakte DP kennis in 1924 ten huize van hun gemeenschappelijke vriend Frans Hellens, waarschijnlijk bij gelegenheid van een van de literaire avonden die Hellens geregeld organiseerde. P behoorde tot een groep Franstalige Belgische schrijvers die zich La Lanterne Sourde noemde en korte tijd een blad van die naam uitgaf. Kort tevoren was zijn roman *Le passage des anges* verschenen. In februari 1928 overleed hij ten gevolge van reumatiek aan de hartspier, wat DP memoreert in 'Gebed bij de harde dood'.

‘Passage des Anges’? Je l'ai vu derrière la vitrine d'une librairie et je l'aurais acheté si je l'avais cru suspect. Mais ce que j'en ai vu chez vous m'a probablement suffi pour que j'ose même vous le demander.

Je vous rappelle par cette même lettre que vous m'avez encore promis - il est vrai sans fixer quelque date - un portrait de Barnabooth (comte d'Aquibajo).[2.] Oui, vous avez fait cela.

Comment allez-vous, Périer? Moi, j'ai goûté aux rhumatismes - en grande partie musculaires - un ‘effet du froid’ qui m'était resté inconnu. Bon, je suis édifié; à notre prochaîne rencontre, si vous voulez, nous nous en donnerons des nouvelles.

En attendant je me réserve aux Anges; - tout en restant assez bien à vous

Eddy duPerron

P.S. Je ne vous remercie pas d'avance, paree que j'aimerais le faire après.

P.P.S. - Parlant des Anges pourqoi sur le portrait de la bande rose avez-vous un aspect à ce point terre-neuve?

51. *Aan O.-J. Périer: Gistoux, vermoedelijk 3 juli 1926*[aant.]

Gistoux, samedi.

Mon cher Périer,

Je vous ai écrit une lettre problamement ridicule et je commence à croire que c'est juste que, comme réponse, j'ai eu jusqu'à présent - rien. D'ailleurs, étiez-vous à Bruxelles? et supposé que vous y étiez, était-ce une raison de vous réclamer un livre (promis; surtout promis!)? Bon; à l'heure qu'il fait je suis arrivé à page 63 (qui est blanche ou à peu près) de votre livre. J'ai été continûment, délicieusement, étonné; c'est charmant, à peu près ‘incompréhensible’, et je l'ai lu

2. Door P getekend portret van dit personage van Larbaud, die de titel ‘graaf van Aquibajo’ had gekocht.

presque comme si c'était un roman policier. J'aime ces phrases isolées qui se suivent, qui ne forment presque jamais ‘corps’. Imaginez-vous Rocambole, qui lui aussi est un peu, beaucoup, ange, écrit autrement. Mais évidemment, ici, il y a - ne vous défendez pas - la pensée en plus! Quant à moi je me suis refusé à la découvrir, à la détacher du reste, si vous préférez (mais vous ne préférez rien), - vraîment, il me semble qu'on n'a qu'à se laisser flotter sur vos phrases et à se contenter - assez voluptueusement - de ce qu'on nomme en litérature l'atmosphère (voir page 7). Bref, faites-moi la grâce d'enlever à ce que je vais dire tout sens vulgaire, alors, voilà: ‘C'est terriblement gentil.’

Je me demande seulement pourquoi les poésies sont imprimées en plus petits caractères. L'avez-vous voulu ou est-ce la N.R.F. qui ‘fait ça comme ça’? Il me semble que l'atmospère qui est partout, (en tout cas jusqu'à présent) poétique, ne devient - en tant qu'atmosphère poétique - à peine plus dense dans les morceaux intercalés, - d'ailleurs, je veux bien que vous les ayez intercalés, mais (toujours jusqu'à présent) il me semble que le lecteur croira plûtot écrits spontanément après ce qui précède et que l'élévation poétique, si élévation il y a, paraît quasi fatale, et en quelque mesure, logique.

Enfin, jusqu'à présent, et quoiqu'il diffère assez de l'auteur du *Citadin*, je n'ai su voir qu'un *poète* à l'oeuvre. Je vois que vous parlez de contes-de-fées, mais enfin, si on ne se laisse pas trop tromper par le miracle pour le miracle, il y a des contes-de-fées, avec beaucoup plus de miracles, beaucoup, ‘très-beaucoup’, plus prosaïques.

Mais peut-être unjour nous donnerez-vous la traduction en prose des aventures d'Alpha-Michel-Misère[1.] qui sera, assez simplement, le journal intime de XXXX. XXAX. (Odilon-Jean Périer). - Je ne suis peut-être pas si indiscret que vous le croyez car, si votre livre est un jeu, je n'y vois pas un jeu de cache-cache. Je ne cherche ni dans, ni derrière, vos anges[*]; s'ils sont vous, après tout, que voulez-vous que ça me fasse? Même je vous avouerai, moi qui ne suis qu'à la page 63, que j'aimerais mieux ne pas trouver plus loin, même pas à la page 222, la clé des anges. - Mais j'aimerais assez recevoir, si jamais ce journal paraissait, un exemplaire *des mains de l'auteur*: (vous aimez le mot, vous vous en servez, ironiquement ou non, peu importe).

Au revoir, peut-être, et bien à vous

EduP.

1. De drie engelen uit *Le passage des anges.*

* Je les *accepte*, aussi paresseusement possible.

52. *Aan O.-J. Périer: Gistoux, 5 juli 1926*[aant.]

De Gistoux, près Wâvre (Brabant-Wallon)[1.]

Mon cher Périer,

Je me trompe probablement mais il me semble - aujourd'hui, lundi 5 juillet (je pense) 'XXVI, 9 heures du matin - que je vous dois une suite à ma lettre concernant les anges. Maintenant, j'ai lu tout. Si j'ai pu croire un instant que vos anges allaient s'amuser - et nous amuser - vous m'avez, l'auteur m'a, terriblement détrompé. Quelle histoire navrante d'anges déchus - déchus tellement plus lamentablement que ceux de l'Apocalypse, tellement moins glorieusement! si c'était là pour vous un jeu?... Quelques lecteurs ‘intelligent’, qui auront tout compris diront: ‘Périer a ecrit une satyre contre des jeunes gens qui se croient différents du reste’. (Votre explication des pages 157-158 ne vous épargnera pas ce louange.)

Tandis que vos amis n'ont qu'à se résigner, qu'à vous citer en choeur: ‘Notre histoire est noble et tragique’... Enfin, ils sont désespérants mais en somme aimables, vos anges; Alpha aussi, malgré sa supériorité. Du reste, je n'y crois pas. Si Alpha s'est envolé, je vous assure qu'il n'est pas allé trés loin.* Déjà il était devenu ‘trop de ce monde’. Le seul en qui, en tant qu'ange, j'ai foi, est Jacques Durand. Si vous écriviez ses aventures - en manière de ‘suite’; au fond, vous nous devez cela.

1. De tekening stelt de drie engelen voor.

* Si on ne l'a plus revu, c'est qu'il s'est caché; sijaques Durand l'a vu ‘glisser’, c'est qu'il était Jacques Durand.[2.]

2. Alter ego van P.

Quand on a lu tout le livre il n'est plus étonnant. Il est parfois excellent, me semble-t-il, j'aime en particulier *Les Rois Mages* (presque uniquement pour Jacques Durand), *Alpha Equilibriste* (là il y a une phrase magnifique que je vous demanderai la permission de citer: 'Je ne découvre rien qui vaille la peine de s'y engager' - phrase que Michel et Misère tourneront contre Alpha un jour, si jamais ils se retrouvent, phrase qui les excuse, Michel et Misère, qu'Alpha le veuille ou non), puis, je dirais 'évidemment', *Dans un Fauteuil*. Cela aurait pu s'appeler: *Alpha corrompu*. Car enfin, il a beau mépriser le public davantage que ce vieux gaga et trouver le vieux gaga estimable comparé au public, le fait qu'il accepte cette comparaison-là l'accuse. Si en ce moment, souriant toujours, mais pour de bon dégoûté, il aurait pris son vol... mais ce clin d'oeil, si *intelligent* soit il, le vend. Il continue à jouer, comme le tém oigne le chap, suivant, mais ce n'est plus, dirait Jarry, qu'avec de la plus pure merdre. (Mais - eh, la merdre netait pas mauvaise!... évidemment).

Périer, (mon cher auteur!) soyez bientôt gai, suffisamment pour cesser d'être cruel, ne regardez, s'il le faut, ni vous ni 'quelques personnes que vous aimez', et faites de Jacques Durand un ange impeccable.

Je vous remercie pourtant sincèrement pour ces anges-ci, ces *'vrais* anges'. Parce que Alpha est le plus divertissant je ne vous reproche même pas votre partialité en faveur d'Alpha. Je vous dédie le dessin en haut de cette lettre; ne riez pas: Alpha, plus tard, a porté des moustaches, pour accuser une certaine ressemblance avec Arsène Lupin; Michel, comme vous avez dit, est devenu beaucoup plus gros et les sacs sous ses yeux sont devenus plus ronds; Misère, dès qu'il fréquentait le café des littérateurs, portait des lunettes Windsor (plus tard il ne pouvait pas perdre cette habitude). - M'enverrez vous le portrait de Barnabooth?

Je vous serre la main

EduP.

53. *Briefkaart aan O.-J. Périer: Gistoux, 8 juli 1926*[aant.]

Mon cher Périer,

Votre billet me plaît, il est rempli de votre joie, sincère; et je vous félicite de tout coeur. J'espère vous retrouver plus tard; quand vous aurez retrouvé le loisir de n'être pas toujours, ou d'être moins sou-

vent, mondain. J'aurais peut-être voulu vous parler du sujet qui vous intéresse, exclusivement, aujourd'hui, mais pardonnez-moi d'être trop peu qualifié. De là cette simple carte. Croyez pourtant que je partage tout-à-fait-selon-mes-moyens votre bonheur et recevez un cordial shake-hands de votre

EduP.

Gistoux, jeudi.

54. *Aan A.C. Willink: Gistoux, 9 juli 1926*

Beste Willink,

Ingesloten de photo's die je vermoedelijk het meeste interesseeren? Mogelijke desiderata volgen. (Amice.)

Ben je nog in Antw. geweest? Van O. gesproken? Wat nieuws? - Ik bedoel, welk zakelijk nieuws.

Het tijdschriftnr. is nog steeds niet opgedaagd.[1.]

Ik verwacht binnenkort wat van je te hooren. Als je Dinger spreekt - en zelfs Krul - bied ze geen 400 maar 350 ex.; Simonson hield er graag een vijftigtal (‘men kan nooit wéten!...’) in stock.[2.]

Ik ontving een kort schrijven van Houwink, met bericht dat hij in *Elzevier's* een stukje over me gepleegd had, verder dat hij een N. Nederl. kroniek is begonnen in *Vl. Arbeid*[3.], nog verder dat hij werkt*. Overigens INDERDAAD geen nieuws! Neen heusch niet.

Schrijf spoedig. En tot zoolang de hart. groeten van

je EdP.

1. De tweede aflevering van *Het woord*, door Jan de Vries, Lajos von Ebneth en Jean Demets uitgegeven tweemaandelijks kunsttijdschrift. Er verschenen vier nummers, alle in 1926.
2. Omdat de verkoop van *Bij gebrek aan ernst* in België nihil was, probeerde DP het grootste deel van de oplage via uitgever W.N. Dinger te Bussum in Nederland te slijten. *Het woord* 1 (1926) 2 (juli) bevat de mededeling dat *Bij gebrek* verkrijgbaar is bij Jack Krul, Gedempte Gracht 20, 's-Gravenhage.
3. In *Elsevier's geïllustreerd maandschrift* 36 (1926) 12 (dec.), p. 423-424 besprak Houwink *Bij gebrek aan ernst*. Onder de overkoepelende titel ‘Noord-Nederlandsche letteren’ publiceerde hij in *Vlaamsche arbeid* 21 (1926) drie artikelen, die bedoeld waren ‘ter orienteering’.

* D.i. hij is ‘in betrekking’ en schrijft veel, niet voor zijn genoegen (ik citeer).

O ja, Zondag zijn we per auto tot Nivelles geweest en hebben teruggaande den slag van Waterloo[4.] gezien. Wil je de briefkaarten?

Mijn rheumatiek groeit.

Gistoux, 9-7-XXVI.

55. *Aan A.C. Willink: Gistoux, tussen 9 en 17 juli 1926*

Beste Willink,

De heer Krul heeft, mijn dapperen toon ten spijt, tot dusver diep gezwegen. Het best is misschien ZEd. te laten 'veroccideeren'.

Je hebt nr. 2 van *Het Woord*[1.] natuurlijk ook gelezen. Sympathiek van houding - 'kunst-politisch' gezien! - niet altijd sympathiek van toon. Er is een Multatuliaansche ergernis in en behoefte om allerlei betweters hun betweterij voor te houden die ik mij niet goed verklaar. Nr. 1. was lang niet zoo krijgshaftig. Maar, zooals ik Demets vandaag in een langen la-angen brief schreef, de houding is, dunkt me, wel heilzaam.

Wat zeg je wel van mijn naam zoo maar onder die van Mitzitch[2.] (mon cher Lioubomir!) en Walden, Herr Herwarth, Donnàwettà! von *Der Sturm*? Had je nou eens lekker van mij niet gedacht, hè? (Ik ook niet.) Je stukje[3.] is aardig genoeg, en munt vnl. uit door een zekere beschaving in de grappemakerij.

Je hebt me niet geschreven of je Van O. nog hebt gezien. Vergeet ook mijn phototjes niet. De jouwe heb je nu ontvangen?

Nu, wat Dinger betreft, waar je maar den eersten Zondag heen moet, ziehier:

1° Er is geen Belgische prijs. Met het oog op den val van den frank zou ik hem dus willen aanraden alles voor zijn rekening te nemen; te behandelen als Hollandsch boek. Laat het prijzen van het boek aan hèm over en vraag wat dàn zijn condities zijn. Lijken die je billijk,

4. Film van een namaak-slag die permanent gedraaid wordt in een bioscoop bij het gedenkteken op het slagveld.
1. In *Het woord* 2 (juli) stonden van DP de gedichten 'Auteurs' en 'Twee uitbarstingen'.
2. Op de eerste pagina van *Het woord* stond DP genoemd bij de buitenlandse medewerkers. Hij had van Mitzitch *Avion sans appareil* besproken in *De driehoek* 1 (1925-1926) 10 (jan. '26), p. 3 (*Vw* 2, p. 18-20).
3. Op p. 2 was W's prozastukje 'Oplossing' afgedrukt.

laat hem dan een ‘contract’ in duplo hierheen overmaken. Ik stuur hem dan 350 exemplaren, waarop *alleen zijn naam* voorkomt, als uitgever.

2e. Simonson houdt 50 ex. hier (te Brussel) voor mogelijke bestellingen van menschen die alreeds zijn naam als uitgever hebben gezien. Zeg er intusschen bij dat tot dusver in Brussel niet één exemplaar verkocht werd.

3e. Spreek hem, ondefinitief, over de uitgaaf van Hooft[4]. In 200 ex. hoogstens, goed papier, zonder aanteekeningen, met portret, prijs fl. 2.50 à fl 3. Interesseert het hem dan schrijf ik hem bizonderheden. Maar zeg vooral dikwijls: ‘eventueel’.

Dit is voorloopig alles. Ik verzend dit briefje morgen. Mocht voordien nog een antwoord binnenkomen dan schrijf ik 't erbij. Anders, dank en groeten.

Je EdP.

56. *Aan A.C. Willink: Gistoux, 17 juli 1926*

Gistoux, 17 - VII.

Beste Willink,

Ingesloten een briefje van Krul dat ik heden (Zaterdag) eerst ontving. Ik hoop dat je niet naar hem doch naar Dinger bent gegaan. Schrijf me den uitslag dadelijk, dan stuur ik den heer Krul de gevraagde ex. en schrijf erbij dat het zaakje al in orde is. Als ik later iets ‘moderns’ voor hem heb? - voorloopig lijkt mij Dinger (zoo op een afstand en als uitgever) méér interessant. Als je nog niet bij Dinger bent geweest, meld me dit dan ook, per kaart, dan schrijf ik hem vast vooruit. Ik denk dat ik voor de Hooft ook beter bij hem terecht ben; bij Dinger, bedoel ik nog altijd! -

Nu, *AMICE*, overigens geen nieuws, althans niet zoomaar - verbeeldje - in de gauwigheid. Tot nader dus en natuurlijk (en natuurlijkerwijs): de V, (je weet wel).

Je EdP.

4. Verschenen als: P.C. Hooft, *Minne-dichten*. Der besten het best 1 (Bussum 1926). Het kolofon luidt: ‘Deze keurbundel, bevattende vier-en-vijftig minne-dichten van Pieter Corneliszoon Hooft (1581-1647), versierd met een portret van den dichter door C.A. Willink, werd gedrukt op de persen van Alphons Breuer, Elsene Steenweg 313, te Brussel, in tweehonderd exemplaren’. Er werd niet bij vermeld dat de keus van de gedichten van DP was.

57. *Aan A.C. Willink: Parijs, 14 augustus 1926*

Aux Deux Magots.[1.]

14 Aug tusschen 2 & 3

's middags - een héété middag.

Beste Willink,

Ik *ben* in Parijs: snakkend naar lucht, en naar een spoedige terugkeer.

Het is hier warm, Warm. WARM. Iedereen is wèg. Pia[2.] ligt in een hospitaal. Ik weet met mijn eenzaamheid hier nog minder raad als elders.

Seuphor is een gelukkig mensch. Ik benijd hem niet, maar erken zijn groote superioriteit - op mij althans - wat levenslust betreft, en Ausdauer in Modernisme.

De heer Demets leest mij een beetje de les omdat ik niet trouw genoeg medewerk. Uw naam heb ik in den kop van mijn blad gezet, schrijft hij, en dat verplicht U eigenlijk tot iets!

(Deze rake opmerking werd voorafgegaan door auto-analytische belijdenissen.)

Ja -... enfin. Jij die mij beter dóór hebt, vergeef me - ende begrijp - deze schaarsche en krachtelooze zinnen. Ja, zend me spoedig het konterfeitsel van den Drost[3.] op, naar Gistoux maar, dat lijkt me nóg het veiligst.

Tot nader; en met mijn laatste energie, de hand.

Je EdP.

58. *Aan A.C. Willink: Gistoux, 21 augustus; Brussel, 26 augustus 1926*

Gistoux, 21 Aug.

Beste Willink,

Het portret van den heer Hooft, mij op zoo milde en onmiddellijke wijze toegezonden, is inderdaad niet anders dan ‘perfect’ te noemen; ik maak je mijn onverholen compliment.

De heer Dinger stelde mij voor - als het boek fl. 3. per ex. verkocht

1. Parijs' café, boulevard St. Germain.
2. DP leerde Pascal Pia kennen toen hij in 1922 een half jaar te Montmartre verbleef. Via hem kwam hij tot het lezen van Nerval, Paulhan, Malherbe, Jarry, Gide, Stendhal en anderen. Vgl. *Vw* 2 p. 173-176.
3. P.C. Hooft.

zou worden - mij per ex. - per *verkocht* ex! zacht wat! - fl. 1,25 te zenden. Ik heb er niets tegen je daarvan fl. -,25 = een kwartje, per verkocht ex. af te staan. Lijkt dit je, ook voor komende werkjes, billijk? Je loopt dus mèt mij de risico, maar deze is gering, 200 ex., werkelijk, moeten gaan, en in dat geval krijg je voor een houtsnede ongeveer 200 kwartjes, is gelijk: vijftig gulden.

Dit is een kwestie tusschen jou en mij, ende gaat den heere Dinger nietmetal aan.

Overigens, gaat deze eerste proef niet op, dan wil ik mij verdere moeiten besparen.

Zou ik je volgende maand in Parijs terugzien? Wie weet? Zou het huis nr 3 rue Belle-Vue verkocht worden? ah, Willink! Willink! wat spieghelt ghij mij voor?

In ieder geval - tenzij dan de Dood, doch foei! - in ieder geval, tot ziens. Aanvaard mijn dank voor je welgemeende zending en mijn vingeren voor je vingeren. Je voelt dat het zelfst. naamw. bedoeld werd.

Je EdP.

Tusschen haakjes, je portretsnede is m.i. beter nog dan die van Vibert, en zonder twijfel oneindig beter dan het werk van den houtsneêmaker die door de firma Stols wordt ‘geëxploiteerd’.

Brussel, 26 Aug.

Ik heb dit papier nog wat aangehouden vnl. om je de behouden aankomst van je blokje te berichten. Vanmiddag kreeg ik bericht van Breuer dat hij het ontvangen had; waarmee aan het afdrukken een begin kan worden gemaakt. Over een goede week hoop ik je het resultaat te kunnen vertoonen. Ik heb in de ‘justification de tirage’ (hier zouden ze rustigweg vertalen: ‘trek-rechtvaardiging’) den naam Mierevelt door dien, zooveel schooner, van Willink vervangen. Als Vibert en anderen - Ouvré bijv., om van den Hollandschen virtuoos niet te spreken - hun sneden teekenen zie ik niet in waarom jij, na een zoo voortreffelijk proefstuk op dit gebied, je naam verzwijgen zou. Dit kan hoogstens vergeeflijk worden geacht bij eenigszins doodvretende jongeheeren van mijn allooi die in feite niet anders doen dan wat liefhebberen. (Neem dezen zin bij uitzondering maar voor vollen ernst; ik begin n.l. ernstiger en ernstiger te walgen van mijzelf en mijn bestaan.) Wat jou betreft, ik hoop van harte dat je, na 't verschijnen van de Hooft, verschillende bestellingen van uit-

gevers ontvangt. Als de kerels een béétje smaak hebben kan dat zelfs niet uitblijven pourvu de Hooft goed gelanceerd wordt. Wie weet, hoor ik hier in mijn binnenste een stem fluisteren, of dàt niet het voornaamste nut van het boekje zal blijken te zijn?

- Ik heb Demets tenslotte maar mijn moordenaarshistorie[1], het eenige wat ik bezat! gezonden; maar wat doet de man ermee, het ding vergt minstens 18 kolom! Zou hij het gaan splitsen? in dat geval hoop ik voor acht maanden, van drang tot productief-zijn verschoond te blijven. In 's hemelsnaam, waar moet het vandaan komen?
- Verdere berichten spaar ik je.

P.S. Je sprak van geestelijk exhibitionisme; in verband met armoede, onmacht, etc. Ik besef meer en meer dat je gelijk hebt; dat men een ferm-staande penis uitstalt, soit - maar met welke bijbedoeling presenteert iemand zijn impotent garnaaltje?

59. *Aan A.C. Willink: Bazel, 24 november 1926*

Bazel, Woensdagavond, 24 Nov. '26.

Beste Willink,

We zijn hier Maandagavond aangekomen maar niet hedenmorgen weggegaan. Dit scheelt ons even 250 Zwitsersche franken! - spreek me daarna nog van Zwitsersche properheid (in anderen zin dan den huishoudelijken). De andere dagen waren bij Cook vooruitbetaald; het is dus de prijs voor één dag! - Maar het was de bitterste noodzakelijkheid - of de snerpendste, die ons hier hield; want, met een bijna onuithoudbare tandpijn (juister: gat-van-de-tandpijn) hier aangekomen ben ik den volgenden morgen zoodra de man mij eenigszins hebben kon naar een dentiest geloopen die met koelheid constateerde dat in de wond het kaakbeen blootlag, en verder ontstoken was, wat èrg kon worden zei-d-ie, zoodat ik maar veel met een vocht dat-ie me opgaf spoelen moest, wel eens ieder half uur, en ja, verder kon-ie me niet helpen, want hij had een drukke clienteele, en erg veel eraan te doen was er ook niet. Veel spoelen

1. Het verhaal ‘Zo leeg een bestaan’ werd in twee gedeelten opgenomen in *Het woord* 3 (september) en 4 (november) en herdrukt in de bundel *Nutteloos verzet*.

maar om grootere infectie te voorkomen. En verder nietwaar? *de tijd*...

Intusschen verging ik van de pijn. Dus dien heelen dag en vandaag ben ik - om mij wat te verwennen na het gezwerf door Parijs in avondkou en het voor de 2e maal verwerken van de Salon d'Automne - in de kamer gebleven, met warme compressen rechts-onder op mijn tronie; en spoelen om het half-uur natuurlijk. Ik heb erbij gewonnen dat de pijn wat gezakt is, of opgetrokken, ongeveer in mijn oor. Enfin, het is in dubbelen zin een *afleiding*. En nu? *de tijd!*

Ik heb ook, begrijpelijkerwijs, en om mij schadeloos te stellen voor het mankeeren van twee rijtoeren, verwoed gelezen. O.a. het heele theater van Clara Gazul (van Mérimée) in één dag; en ik zend er je een gedeelte van. De tekst is wat erg goedkoop romantisch, en slechter dan de rest, maar de illustraties erin zijn misschien wel de beste. Ik dacht dat het je als zoodanig intereseeren kon en herinnerde mij ook je handigheid in 't binden. Met een papieren kaftje erom zou dit nog een elegant luxe-boekje kunnen lijken. En onleesbaar is het niet; zelfs een beetje beter (ware 't slechts van taal) dan *De Twee Weezen*[1], die je best zouden kunnen boeien als je, zonder de conversatie van Berckelaers (op *aers*)[*], in de Dôme zit. - Enfin, zie zelf maar. (Ik bedoel: in het *boekje*.)

Wij gaan morgen door, en zijn, zonder catastrophen, tegen half 5 te Lugano. Dan is ons adres voor 5 dagen: Hotel du Parc. Daarna, want het zal wel net zoo'n onmogelijk hotel zijn als hier, wat de prijzen betreft, als het ons gelukken mocht minder gevild - en Dorbeen[2] zou erbij zeggen: ‘doch niettemin gevuld’ - verder in Zwitserland te leven, gaan we direct door naar Menton; over Milaan en Genua. (Ik zie met schrik de Italiaansche en dan wéér de Fransche douane tegemoet! - *wij reizen met 22 colli's*.)

Uit Lugano hoor je meer van mij. Bestudeer het Parijsche naakt, bid voor het gat van mijn tand en geloof mij bij leven

je goede vriend

EduP.

1. Een voor de Tweede Wereldoorlog populair volksstuk naar het Franse *Les deux orphélines* van Adolphe d'Ennery.

* Spelling v. Vondel. De Vries en te Winkel schrijven: *aars*.[3]

3. Vgl.: Berckelaers (en art)/Seuphor (en or), ‘Mariages et divorces’, in het laatste nummer van . Zie ook DP in zijn , Vw 2 p. 174.

2. Personage uit de *Camera obscura* dat de gewoonte heeft woorden te verdraaien.

60. *Aan A.C. Willink: Menton, 16 december 1926*

Menton, 16-12-26.

Beste Willink,

Je beide brieven kwamen in mijn bezit. Ik ben nu sedert vier dagen in Menton, in het Hôtel Savoy et Saint-Georges. Mijn moeder heeft in Nice echter iets anders ontdekt dat haar meer aanstaat; dat wordt dus een 'vast adres', voor een maand of drie. Het is: Hotel Volnay, Jardin Albert I^{ier}, Nice. Wij zijn er vanaf 22 December.

Ik bedenk meteen dat jij ook spoedig weggaat. Waarheen? Naar een ander hotel in Parijs, of Parijs uit om er voorloopig niet terug te keeren?

Ik heb je niets te vertellen. Het verblijf in Lugano werd bekort omdat het leven er ondanks alles, te duur werd; toen zijn we twee dagen in Genua geweest; nu zijn we hier en als gezegd, den 22^{en} breken we weer op. Ik denk, als mijn familie zich een beetje geïnstalleerd voelt, alleen de reis te hervatten, al weet ik nog niet waarheen. Nu weet je in groote trekken wat gebeurd is en te gebeuren staat met me. En détails zijn er niet.

In dit hotel heb ik een ontmoeting gehad. Terwijl ik aan een tafeltje achter een kop koffie zat, werd mijn oor verrukt door een plooibare vrouwestem en de verzorgde accentueering van ons beminde Hollandsch: - Mijnhéér!... Bent u een Hollander? (woordelijk). - Ik kijk op en zie een bejaarde dame, een van goeden huize, half over mij heen gebogen. - Ja, mevrouw, antwoord ik, ik ben een Hollander. - O!... - Waarom? vraag ik dan op de welwillendste manier. - Neen, omdat de ober mij zei dat hier een Hollander was. - Ja, ik ben een Hollander, mevrouw, ik kom uit Indië. - O!... Dag Mijnheer. - Dag mevrouw.

Ik zend je vandaag een Fr. vertaling van Rilke: *Les Cahiers de Malte Laurids Brigge*, Het wordt algemeen gewaardeerd, geloof ik[1]; maar dit is de tweede keer dat ik het niet lezen kan. Jij bent meer aan de Duitsche atmosfeer gewoon dan ik; misschien weet de man je te overtuigen. Mij schijnt zijn sensibiliteit gewild; bijna anstellerig. Brigge, op zijn kamer in zijn cahiers schrijvend, over de menschen en de menschheid, schijnt mij te vergelijken bij een ras-onanist die over vrouwen zou schrijven. Maar misschien vergis ik mij; zeg jij mij maar eens wat je in den man ziet als je hem bestudeerd hebt.

1. De vertaling van Maurice Betz was in 1926 al aan zijn zevende druk toe.

Mijn vertaling van *Lunes en Papier* vordert niet.[2.] Het is bizonder moeilijk werk trouwens, en ik ben niet voldoende erop uitgerust. Ik heb geen goede Nederl. - Fransche, noch een goede Nederlandsche dictionnaire, noch een Larousse. Misschien stel ik dat dus uit tot ik weer in België terugben (eind Maart misschien al).

Nu beste Willink, tot nader. Als steeds

Je EdP.

61. *Aan A.C. Willink: Nice, 1 januari 1927*

Nice, Nieuwejaar '27.

Beste Willink,

De kaart met groeten van *Miesje*, Willink[1.] niet te vergeten, ontvangen. Oprecht dank, en leg ook mijn respecten (zooals men dat in slecht Hollandsch noemt) aan de voeten van de Jongedame. Mag ik je een heilvol nieuwjaar wenschen ook? 'Nou zeg! het bèste!'

Ik blijf hier vermoedelijk nog eenige dagen, tot de 5e of mogelijk tot de 8e, en ga dan - ik weet nog altijd niet waarheen. 's Nachts in mijn bed heb ik een ontembare energie, ik meen dan koffers te kunnen pakken, treinen in grootste vaart in en uit te kunnen springen, naar Napels te kunnen gaan, of Sicilië, of Jerusalem, of elders. Het eind van alles zal wel zijn dat ik nog eens tot Avignon kom of tot Vichy. Italië trekt me aan maar het grensstation Vintimille (Ventimiglia) schrikt me af. Ik heb er, hier komende, vier uur zoek gebracht - moeten brengen - wachtend op de ± 22 colis bagage die met een volgenden en te-laten trein kwamen (d.i. *niet*-kwamen).

Om niet te veel te lezen(!) heb ik hier wat 'gewerkt', oude dingen wat omgewerkt, omdat ik niet in staat ben ièts nieuws te geven. Ik wilde je vragen twee teekeningen voor me te maken, met de pen; of anders, liever nog, houtsneden. Het een moet dienen als frontispiece voor de vijf verhalen in *Bij Gebrek aan Ernst* (Roerend Bezit - Claudia - Een tussen Vijf - Damesportret - Bloempje aan 't Eind), die ik apart denk te laten herdrukken en uit te geven bij *Het Sienjaal* (van Ostaijen), misschien vermeerderd met een soortgelijk verhaal. Als je erg lui bent uitgevallen, sta mij hiervoor dan nogmaals het portret van 'de Dame'[2.] af, de beste teekening uit *B.G.a.E.*, dan laat ik

2. Jeugdwerk van Malraux (1921), door DP een 'grillige fantasie' genoemd (*Vw* 2 p. 133). De onvoltooid gebleven vertaling is nooit verschenen.
1. 'Miesje' heel groot, 'Willink' heel klein geschreven.
2. Zie omslag DP-nummer van *Tirade* (febr. - maart 1973).

die grooter clicheeren. Misschien zou dit zelfs zoo kwaad niet zijn; tenzij je je gansch anders gestemd voelt en de oude inspiraties wenscht te 'désavoueeren'... - De andere prent zou kunnen komen te staan in een herdruk van een gedeelte van *B.G.a.E.* dat ik *Poging tot Afstand* wil noemen en dat bevatten zal: een omgewerkte *Kwartier per Dag, Filter* (zooals het is), *Voor de Famielje* (zooals het is) en *Windstilte,* vermeerderd met enkele strophen.[3.] Je voelt de volledige nutteloosheid van dit alles, het soort liquidatiewerk, en bijgevolge de erg gratische daad die ik van je verwacht. Als je lust hebt, kom dan in April of Mei weer wat in Gistoux logeeren; wil je er dàn aan werken, mij best. De uitgaven zijn niet voor dadelijk, maar ik schrijf er je over zoolang het mij interesseert. (En 't zakt al...)

Wanneer verlaat je Parijs? Heb je Daura[4.] nog gezien? Een vriend van hem, schreef hij mij, heeft een reproductie van je *Schoone uit Bolivia*[5.] gekocht. Ik werk niet aan de vertaling van het boekje van Malraux, zooals ik je misschien al schreef? omdat ik maar één ongelukkige dictionnaire tot mijn beschikking heb. Ook dat wordt dus uitgesteld tot terugkeer in Gistoux. Je moet werkelijk maar zien over te komen.

Schrijf me waar je zit en hoe je 't maakt. Groeten aan Miesje, en je weet wel, de
-

Je EdP.

62. *Aan A.C. Willink: Villefranche-sur-Mer, 21 januari 1927*

Villefranche-sur-mer 21-1-27.

Beste Willink,

Ik ben weer van adres veranderd, en mijn moeder heeft een villa

3. De vijf verhalen uit *Bij gebrek aan ernst* werden vermeerderd met 'Ieder zijn kwelling', 'Nameno's terugkeer' en 'De derde Nameno' en pas in 1928 bij Stols uitgegeven. *Poging tot afstand* bevatte naast de genoemde poëzie de verzen uit *Het boozige boekje* en verscheen bij W.N. Dinger in 1927.
4. Pedro Daura, Spaans landschapsschilder, die tussen 1920 en 1930 in Parijs leefde en werkte. Zoals uit brief 65 blijkt zou Daura DP's verhaal 'Zo leeg een bestaan' illustreren. De eventueel hierover gevoerde correspondentie is niet teruggevonden.
5. Schilderij uit 1925 van staand vrouwelijk naakt, getiteld *Ariadne* of *Ariadne uit Bolivië.*

gehuurd, genaamd *Le Calme*. Dat is dus het veiligst voor 't geval je niet direct terugschrijft: Villa L.C., Villefranche, France (Alpes Maritimes), er is nog een ander Villefranche n.l. bij Lyon. Ik persoonlijk woon in een hotel, doch daar ik iederen dag van kamer en huisheer kan veranderen... Ik heb zelfs vage plannen om naar Tunis te gaan. Toch voel ik mij hier wel prettig; ik heb kennissen gemaakt zelfs, een oude heer die in zijn jeugd polemist was, journalist, politicus, enfin candidaat-minister, en die na een ongeluk dat hem voor zijn verder leven belette te loopen van koers veranderd is en zich op de kunst heeft geworpen. Toen werd hij dramaturg, leeraar in de Italiaansche taal en letteren, en schilder. Hij maakt zonsop- en dito onder-gangen. Ook impressies (zegt hij) van straten bij regen. Een klant merkte met groote stem op dat hij nooit een schilderij zou koopen van Villefranche bij régen! Toen zei de oude heer dat het oord van de impressie niet Villefranche was, maar Florence. De klant was direct gekalmeerd. De oude heer, wiens naam is Ferdinando Ciotti[1.], geeft een aardig schouwspel als mensch. Hij heeft ook een werkelijk imposante collectie oude meesters - een Titiaan, een Van Dijck, een Tintoretto, - hij voert gezellig het woord (ik heb vergeten te vertellen dat hij ook advocaat was, is) en reciteert con fuoco uit Dante. - De andere kennis, die ik bij hem tegen het lijf geloopen ben, is ook een schilder, maar niet ouder dan 26 jaar en met liefde voor het moderne, maar - zegt hij - er zijn 50.000 schilders in Parijs en daaronder niet ten volle 50 met talent. Deze man is Pool, een stevige knaap met een energieke kin, die in de avondkou loopt zonder overjas en wiens adem naar knoflook ruikt. Verder trommelt hij niet onvlug op de piano. Zijn naam is Joseph Jarema.[2.] - Er is dan nog een Hollandsche schilder in de stad, een man met puntbaard die naast de villa van mijn moeder woont. Hij heet zooiets van Zielken[3.], maar ik voel mij nog niet gedrongen zijn kennis te maken. Ik wandel nogal, voor mijn doen, en voel mij weer wat op slag met de pen. Ik heb een verhaaltje klaar in den toon van Perkens, getiteld *Nameno's Terugkeer*. Het is een soort vervolg op *het Roerend Bezit*, maar lijkt meer op *Claudia*, in zijn

1. Niet geïdentificeerd.
2. Schilder van sterk vereenvoudige geometrisch-abstracte doeken (geb. 1900). Jarema logeerde in november 1929 op Gistoux (zie brief 354). Vermoedelijk heeft hij met DP gecorrespondeerd. Die correspondentie is niet teruggevonden.
3. Charles Louis Philippe (‘Philip’) Zilcken (1857-1930), schilder en etser.

ensemble. Ik ben aan een ander stuk begonnen dat tot titel krijgt *Een Manneke in Nood*.[4.]

En jij? Wat broedje uit, behalve de trouwplannen? Je moet Miesje als het zoover is hartelijk van me gelukwenschen. Jijzelf ontvangt de felicitaties natuurlijk bij ons wederzien, anders kan ik je niet warm genoeg de hand drukken. Simone is sedert veertien dagen bij mevr. Heringa onder dak gebracht, en 'helpt mevrouw' daar, en krijgt van een Duitsche dame, Fransche lessen. Maar dit wil niets zeggen, want vandaag of morgen is ze bij ons terug, dat kan niet anders.

Ingesloten een besprekinkje van onze *Hooft*, uit *Museum*.[5.] Ik zou het aardig vinden als het je een paar bestellingen bezorgde, uitgaande van zwaargeleerde philologen. Ik laat het hierbij want nieuws heb ik feitelijk heelemaal niet. Met beste groeten dus je

EdP.

63. *Aan A.C. Willink: Villefranche-sur-Mer, 28 januari 1927*

Villefranche, 28-1-27.

Beste Willink,

Zou je mij een dienst willen bewijzen? Ingesloten gaat een photo van een schilderij (het formaat staat op den achterkant aangegeven: het is nogal groot) dat in Italië is en aldaar door eenige kenners wordt toegeschreven aan Jan Vermeer van Delft. Men gaat verder: het model dat voor dit doek gediend heeft heet hetzelfde te zijn dat gezeten heeft voor *de Kantwerkster* van het Louvre; - je kent het misschien wel, en anders vind je gemakkelijk een reproductie. Zou je je nu met deze photo tot een paar Hollandsche kenners willen wenden en hun meening erover inwinnen? De vraag is: zou dit schilderij, te oordelen naar de photo, een werk van Vermeer van Delft kunnen zijn? Is daar kans op, dan zou de persoon aan wie dit doek toebehoort er eventueel mee naar Holland (of België) willen gaan om het daar een museum of verzamelaar aan te bieden. - zou je dus misschien ook

4. Bij het omwerken van zijn roman *Een voorbereiding* heeft DP aan de mogelijkheid gedacht de uitvoerige eerste drie hoofdstukken, die lange gesprekken en overpeinzingen bevatten, apart uit te geven. Hij heeft dit idee laten varen en toen grote stukken geschrapt. Zie ook brief 71, waarin het nieuwe stuk 'Een manneke alleen' heet.
5. *Museum. Maandblad voor philologie en geschiedenis* 34 (1926-1927) 4 (jan. 1927) p. 108.

het oordeel kunnen inwinnen van den een of anderen conservator, bijv. - en liefst - van het Rijksmuseum? Vraag ook de meening van kunsthandelaars en schilders die op de hoogte zijn; ik vermoed dat je ook voor jezelf met die lui te maken hebt, je zou de photo dan in een portefeuille kunnen steken. Heb je genoeg inzichten geslikt, zend mij de photo dan terug - probeer ze zoo min mogelijk te beschadigen - en aanvaard bij voorbaat mijn vriendelijksten dank. Steeds je

EdP

P.S. - Nieuws heb ik nog altijd niet voor je. Dat komt dus te gelegener tijd. Schrijf jij van jouw kant als er wat is. Je weet het adres: Villa Le Calme, Chemin de la Darse, Villefranche-sur-mer.

64. *Prentbriefkaart*[1] *aan A.C. Willink: Villefranche-sur-Mer, 3 februari 1927*

B.W. Wil je mij een boekje opzenden dat ik eens te Br. voor je kocht? *Fumée* van Tourguenieff (Nelson-editie). Het is, idioot genoeg, 'uitverkocht', en ik zou het graag lezen. Adres: Villa Le Calme, Villefranche-sur-mer (France). Dank bij voorbaat en als steeds je

EdP.

65. *Aan A.C. Willink: Villefranche-sur-Mer, 13 maart 1927*

Villefranche s/mer 13-3-27.

Beste Willink,

Dank voor de teruggezonden photo en voor de gedane moeite. Ben je al getrouwd? Je moet mij daar toch eens over schrijven: formaliteiten, voor- en nadeelen, impressies, enz. Ik geef mij nog heelemaal niet gewonnen, maar misschien overkomt het mij ook, - il ne faut jurer de rien, zooals onze grootmama's zegden. Heb ik je al eens verteld dat ik een nieuw verhaaltje heb geschreven dat *Nameno's Terugkeer* heet? ik denk haast van wel; het is vrij lang geleden gebeurd en nadien is alles weer tot rust teruggekeerd, zoo *schijnt* het althans.

1. Afbeelding van sinaasappelboom met bloesem en vruchten.

Is het Maartnummer van Demets nog uitgekomen[1]? Hij schreef mij dat hij, voor een lezing, meen ik, gedwongen werd zijn inzichten in de Kunst (*ja-a*)[2] te formuleeren (o, te FORRRMULEEEREN!) en dat hij bij die gelegenheid was geraakt tot de absolute nul. Bijgevolg heeft hij zijn boekenkast of de inhoud van dezelve, of de inhoud mèt dezelve, verpatst In hoeverre deze geste een catastrophe voor het menschdom representeert laat ik aan jou over uit te maken. Goed; hij héeft dan de absolute nul gevonden, en wil niets meer te maken hebben met de konstruktivisten, en wil van *Het Woord* een litterair blaadje - uitsluitend litterair - maken, want... nu komt het! hij wil vooreerst wat op de door hem gevonden formules, schrijft hij, voortbouwen. Ik moet je bekennen dat die bouwerij op de absolute nul mij wat vermakelijk voorkomt, maar laat ons afwachten. Misschien... misschien... voordat wij het *lijkje* zullen hebben gezien..Misschien wordt het ook een soort agentschap voor bescherming en algemeene verspreiding van de nul, en misschien zou Tzara eventueel niet ongenegen zijn het beschermheerschap te aanvaarden? Wat *wij* ermee te maken hebben is mij een beetje een raadsel. De nul is mij sympathiek, maar ik zou mij geenszins de moeite willen geven er propaganda voor te maken. (En toch wed ik dat Demets meent dat ik - en jij evenzoo - tot dusver nooit iets anders heb gedaan.) - Een ander praatje; ik wou je vragen aan een paar houtsneden voor mij te beginnen; dan is dat afgedaan; je weet, het gaat om een frontispiece voor *Poging tot Afstand* en een dito voor *Bij Gebrek aan Ernst* (nieuwe en gesplitste uitgave). Het eerste houdt in: Kwartier per Dag - Filter - Voor de Famielje - Windstilte - Het Bozige Boekje; - het tweede: Roerend Bezit - Claudia - Een tussen Vijf - Damesportret - Bloempje aan 't Eind - Nameno's Terugkeer, dus uitsluitend de verhalen. Het beste is, dunkt mij, iets absoluut buiten den tekst om te geven in den *toon* van het geheel. Maar als het een ‘compositie’ wordt, dan - is het noodig het te zeggen? - liefst een niet al te drieen rechthoekige. Ik heb liever de dame bij Solon - die voor een soort beschermvrouw zou kunnen doorgaan, of muze, of prototype vrouwefiguur, enz. als bijv. je omslagteekening voor het ‘oude’ *B.G.a.E.* dat door Peeters anders toch al zoo slecht geapprecieerd werd.

Ik vertrek van hier denkelijk den 21^{e}n en hoop begin April in

1. Na het vierde nummer, november 1926, was *Het woord* niet meer verschenen.
2. Met een golflijn onderstreept.

Brussel terug te zijn. Misschien huur ik te Brussel zelf direct een appartement en zou je, als je lust hebt, wat bij me kunnen logeeren. Maar - als je toch niet schildert - laat dit je niet verhinderen eerder aan het houtsnijden te gaan. Na je prestatie voor het portret van Hooft verwacht ik van jou in déze lijn juist werkelijk aardige dingen. Daura heeft mij een beetje teleurgesteld; ik denk dat van zijn illustratie van *Zo leeg een bestaan*, en trouwens van de heele uitgaaf, niets zal komen, en ben er nogal blij om.

Laat spoedig wat van je hooren. Het zal mij oprecht genoegen doen je spoedig terug te zien, geloof mij als altijd je

EdP.

P.S. Mijn 'roman'[3] is ter perse, en toch eigenlijk verdomd beroerd, - het viel mij extra op toen ik de nette drukproeven kreeg. Het eind gaat nog, maar de eerste helft is soms weerzinwekkend. Maar wat kan *ik* er aan doen?

P.P.S. - *Als* je getrouwd bent, wil Miesje van harte voor mij feliciteeren.

Van ± 23 Maart tot 2 April is mijn adres: Hotel Buckingham, 43 rue des Mathurins, Parijs.

66. *Aan A.C. Willink: Gistoux, 18 april 1927*

Gistoux, 18-4-27.

Beste Willink,

Je brief kwam mij in Parijs in handen. Het voorstel dat je mij erin doet heeft, hoezeer misschien ook door de noodzakelijkheid voorgeschreven, voor mij bitter weinig bekoring, als ik mij zóó fleurig mag uitdrukken. Ik zou zooveel voor je willen doen als ik maar kan, doch liefst zonder je voor een paar frontispieces, voor mijn eigen boeken althans, te moeten betalen. Als je liever geen houtsneden maakt omdat dit te bewerkelijk is, twee penteekeningen zijn mij ook welkom. Maar laat ons hier liever later over spreken. Ik heb misschien ook nog een werkje voor je waarmee je wat verdienen kunt; n.l. als je je in staat voelt z.g. erotische teekeningen van Grosz te fa-

3. *Een voorbereiding.*

briceeren(voor de 11.000 Verges van Apollinaire). Ikzelf heb ernstige uitgeversplannen! ja-a, daar spreken we óók nog over... Wat denk je ervan om volgende maand een dag of tien bij me te komen logeeren? Ik heb, vanaf 7 Mei, twee kamers uitkijkende op de avenue Louise, en dan staat heel Gistoux ook nog half voor ons open. Als je tegen 10 of 11 Mei eens kwam opdagen? (je ziet, ik neem een minimum van tijd voor het vervolmaken van mijn installeering).

In ieder geval, hopelijk tot spoedig. En vóór ik het vergeet, begin Juni, is de heer Dinger mij afrekening verschuldigd van de tot dusver verkochte boeken, en komen, hopelijk, voor jou de eerste kwartjes van de Hooft!

Steeds je EdP.

67. *Aan P. van Ostaijen: Gistoux, 22 april 1927*

Gistoux, 22-4-27.

Beste van Ostaijen,

Gelijk met deze verzend ik *Koning en Min*[1] en *Champavert*[2]. Als de laatste bundel je vermoeit, lees dan alleen de twee laatste verhalen; Passereau is niet onaardig kwa verhaaltrant en Champavert benadert het meest Maldoror (d.i. de voorbeelden van M.) Ik zend je eerstdaags *Nameno's Terugkeer* en *Het Lied van Vrouwe Karola*[3]; mocht de ballade je bevallen en Jespers genegen zijn er een frontispiece voor te maken (verkapt-eroties, anders vinden we misschien niemand om er een cliché, of afdrukken, van te maken?) dan zou ik het toch wel apart willen uitgeven, met niet meer dan 4×2 verzen op één bladzij, in vette letter.

Vergeet je van jouw kant niet mij *Maria Monk* (de echte)[4] toe te sturen? geef mij dan op wat je er nog voor hebt moeten neerleggen. Wil je het zelf eerst doorkijken dan doe je dat natuurlijk. Zend mij ook s.t.p. het zinnetje betreffende de bloedschande, uit de Sade, het kan mij prachtig tot epigraaf dienen.

Ik heb Breuer gesproken over een blaadje in 200 ex. van 16 blz.

1. *De koning en zijn min*, erotisch gedicht van DP, niet in *Vw*.
2. 'Contes immoraux' van Pétrus Borel (1809-1859), gepubliceerd in 1833, herdrukt in de *Oeuvres complètes* (1922).
3. Deze erotische ballade bleef onuitgegeven.
4. *Maria Monk, de zwarte non* (1853) is de vertaling van het Amerikaanse *Awful disclosures of Maria Monk* (1836).

twee kolomme-druk. Hij vroeg ongeveer 1000 francs! Dit lijkt mij overdreven. Ik ben benieuwd naar wat jij in Antwerpen te horen krijgt.

Op de volgende velletjes[5] schrijf ik voor je over alle *Cartes Postales* van H.J.-M. Levet, geschreven tussen 1900 en 1902, verschenen in kleine periodieken als *La Vogue, La Plume, La Grande France*, voor het eerst (en de enige maal) verzameld door Larbaud en Fargue in 1921. Levet was vice-consul; men heet hem: 'frère aîné de Barnabooth'; maar ik vind hem meer verwant aan Morand[6] (de mode van uitdrukkingswijs daargelaten).

Tot spoedig, en steeds je
EduP.

NOOT. Henry Jean-Marie Levet, né le 13 janvier 1874. Chargé de mission dans l'Inde et l'Indo-Chine par le Ministre de l'Instruction Publique (décembre 1897-juin 1898); Officier de l'Académie (février 1899); Vice-Consul de 3e classe; Chargé des fonctions de Secrétaire-Archiviste, à Manille (novembre 1902); Chargé de la Chancellerie de Manille (décembre 1902); Chargé de la Chancellerie de Las Palmas (février 1906); mort à Menton, boulevard du Midi (1906).

Behalve de tien 'cartes postales' die ik voor je heb overgeschreven, schreef hij nog dertien andere gedichten; twee losse verschenen in de *Courrier Français* van 1896; de andere verdeeld in twee plaquettes: *Le Drame de l'Alleé*(1897) en *Le Pavilion ou la Saison de Thomas W. Lance*(1897), een en ander erg symbolisties.

68. *Aan A.C. Willink: Gistoux, vermoedelijk 7 mei 1927*

Gistoux, Zaterdag.

Beste Willink,

Met het oog op allerlei omstandigheden - in hoofdzaak financieele - zou ik je willen aanraden eerst in Juni over te komen, en ver-

5. Bij de brief zijn vijf blocnotevellen waarop DP tien gedichten van Levet heeft overgeschreven.
6. DP had in zijn 'moderne' jaren een grote bewondering voor Paul Morand. Hij vermeldt in zijn *Autobiografisch overzicht* (*Vw* 7 p. 504) de invloed van Morand op *Kwartier per dag, Claudia* en *Zittingen voor een damesportret*.

moedelijk tegen den 10^en van die maand. Hoe is het huwelijk[1.] ingewijd? ik heb je, zooals je je misschien herinnert, lang van tevoren gefeliciteerd, maar doe het nogmaals, en wil ook je vrouwtje van mijn groote deelneming in de plechtige gebeurtenis overtuigen. Ik hoop van harte dat jullie een lang en vruchtbaar echteleven gaat beginnen, vol zonneschijn en kinderstemmen! - Over mijn bibliomaan-kuurtjes harrewarren we, zooals je met veel smaak voorstelt, later; op het oogenblik trouwens ben ik zeer in beslag genomen door reëeler dingen, - ja-a, 'reëeler' dingen,... maar aan een zó pas-getrouwd man kan ik moeilijk, zó dadelijk, over dit 'reële' dier 'dingen' in bizonderheden treden, dat zal je me toegeven? Tot later dus, maar in ieder geval tot ziens.

Je EdP.

Mijn adres is: 9 rue Belle-Vue,[2.] - zes nummers hooger dan het verkochte huis.

69. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 16 mei 1927*

Brussel, 16-5-27.

9 rue Belle-Vue

Beste P.v.O.

Ik voel verbazend veel voor je plan een paar dagen samen ergens door te brengen, en wat het logies betreft, als het voor jou goed genoeg is kan ik het natuurlik ook voor lief nemen. Schrijf me zo spoedig mogelik uitgebreider hierover, liefst met opgaaf van de kosten (per dag). Zodra je het met jezelf eens bent geworden, reis ik naar je toe; we zouden misschien samen uit Antwerpen kunnen vertrekken?

Het herzien van Vrouwe Karola wordt dan een vakantiewerkje. Ik ben bij voorbaat bereid alle strofen te schrappen die je overbodig voorkomen: ik heb n.l. de overtuiging dat ik er te veel in gezet heb, maar jij kunt als onbevooroordeeld lezer beter herkennen wàt.

Tot spoedig ziens, nietwaar?

Je EdP.

1. W was op 27 april 1927 getrouwd met Mies van der Meulen.
2. Het huis dat DP's vader had gekocht om er zijn op veilingen vergaarde meubels op te slaan.

70. *Aan A.C. Willink: Gistoux, 28 mei 1927*

Gistoux, 28 Mei '27.

Beste Willink,

Ik zie met schrik en leedwezen de kansen verminderen op je komst hier in Juni. Ik breng het einde van deze maand te Gistoux door, met het oog op de voeding gratis; maar begin Juni moet ik voor een paar dagen naar Knocke en half Juni voor een week naar Parijs; je zult zeggen dat ik, goed uitgerekend, dan tegen 21 Juni terug zal zijn, en daar is niets tegenin te brengen, maar... zouden de contanten mij dan niet nog méér ontbreken dan deze maand? Je zult het met mij eens zijn dat wij beter doen een nieuwe toevoer van specie af te wachten. Dus, wat denk je van begin Juli?

Ik zend je gelijk met dezen 1 ex. van den roman[1], waarop ik je meer dan genoeg heb voorbereid. Officieel verschijnt-i bij Dinger pas 1 Juli, maar ik heb mijn 20 exemplaren alvast verzonden. Je krijgt er een ex. van het *Hooglied van Salomo* bij, in de vertaling van Renan, die ik in een idiote bui in 15 ex. heb laten drukken.[2]

Je huwelijksbootje vaart natuurlijk in ‘goudovergoten en welriekende wateren’. Het *Hooglied* zij mijn bruidsgeschenk aan het gelukkige jonge paar. - ‘Mets-moi maintenant comme un sceau sur ton coeur, comme un anneau sur ton bras, car l'amour est fort comme la mort; la passion est inflexible comme l'enfer’[3]... Overweeg die woorden, mijn vriend, door de maagd tot haar bruidegom gesproken!

Tot nader en als steeds je

EdP.

71. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 3 juni 1927*

Brussel, 3 Juni 1927.

Beste van Ostaijen,

Dank voor je brief die mij veel genoegen heeft gedaan. Ik erken dat ik in de eerste plaats blij ben dat het relaas van Watteyn's mislukt hu-

1. *Een voorbereiding.*
2. De vertaling van E. Renan, *Le cantique des cantiques*, verscheen voor het eerst in Parijs in 1860. De uitgave van DP wordt niet vermeld in de *Bibliographie* Batten-Stols.
3. Citaat te vinden op p. 173 van de uitgave 1860.

welik[1] je leesbaar is voorgekomen; ik begrijp dat je het om *andere* kwaliteiten appreciëert, maar toch, als je me geschreven hadt: ‘Mijn waarde, je moet het mij niet kwalik nemen, maar ik begrijp heus niet wat je er toe heeft kunnen drijven zo'n prul uit te geven’ - ik geloof dat ik mij best op je standpunt had kunnen plaatsen. Zozeer heb ik eigenlik alle mogelijkheid tot oordelen over dat boek verloren. Ik ben er in '22 aan begonnen, ik ben er - telkens in andere omstandigheden, en met een, ook uitsluitend literair gesproken, telkens veranderende smaak - mee voortgegaan tot half '23; toen kon ik er met de beste wil van de wereld geen slot aan ‘draaien’, en ondertussen had ik het *Roerend Bezit* geschreven dat mij die hele historie te resumeren leek. Dit lijkt mij, uit een oogpunt van métier beschouwd, wel het grappigst: dat de ± 250 blz. van Watteyn feitelik een soort voorstudie vormen voor de ± 20 blz. van Nameno's ongelukken. Alleen de 3 laatste hoofdstukken, daar waar boven staat Boulez, April '26, werden inderdaad in die tijd in één adem achter elkaar geschreven, in 3 dagen geloof ik. Toen had ik blijkbaar het vereiste ‘recul’ - want om de sentimentaliteit van het einde der Andrée-episode (de laatste brief) uit te doezelen had ik een einde nodig dat een zeker tijdperk zou beslaan. Die brief had ik in werkelikheid geschreven in Februari of Maart '23; ik heb dus 3 jaar nodig gehad voor dat zo haastig vertelde einde. Dit brengt de voltooiïng van de roman, zoals dat heet, op bijna vijf jaar! maar *Madame Bovary* werd heus anders bewerkt. Alleen met het begin heb ik allerongelukkigst zitten haspelen. De akeligste herinneringen heb ik wel aan de moeite die ik gehad heb vóór ik mijnheer Watteyn in Parijs kreeg. Ik heb er zelfs over gedacht dat gezanik apart uit te geven onder de titel *Een Manneke Alleen* (het was toen drie maal zo lijvig als het nu is, hfdst I, II, III n.l.) Gelukkig heb ik eindelik besloten wat niet spontaan geschreven was tenminste spontaan te schrappen en zo is ruim 2/3 van het geheel vervallen (lange gesprekken met Arnold Meerman, eenzame omdwalingen, enz.) Dezelfde metode heb ik op de rest toegepast, maar voorzichtiger; toen was ik er zowat. Maar nogmaals, erover oordelen kan ik feitelik helemaal niet. Je moet mij later eens uitleggen wàt er volgens jou voornamelik de waarde van uitmaakt. Schiet het verhaal werkelik goed op? maar dan toch met veel banaliteiten erin? trouwens, als verhaal, dunkt mij, is het een ‘snert-verhaal’. Er moet dus iets anders zijn: misschien een zekere toon? Maar als ik de brieven

1. *Een voorbereiding*.

van Watteyn aan Andrée lees huiver ik toch voor de Hollandse verlovingsdrama's die hij zo erg, daar, benadert. Er zijn pagina's en pagina's die ik heb laten staan om niet van mijn held, inplaats van een belachelik personage, een onmogelik personage te maken. Anders gezegd: Watteyn moest nu eenmaal Watteyn blijven, helaas. - Nu wat de stijl betreft begreep ik dat die je welkomer zou zijn dan het knappe proza van Van den Hoek[2.] bijv., maar, dacht ik, zou die kleine verdienste de rest goedmaken? Je brief doet mij nu geloven dat 'de rest' misschien ook nog zo beroerd niet is. Maar je moet mij later toch nog eens zeggen waarom. Willink, die natuurlik ook een exemplaar ontving, reageerde met een meesmuilend zinnetje. Iets van: 'je moet het de boekbespreker niet kwalik nemen die schrijven zal: Na lezing van *Een Voorbereiding* wordt men gewaar dat het gedoe der "internationalisten" eigenlik een verkapte armoede is, hier hebben we tenminste een belangrijk document voor de wederopleving der Nederlandse literatuur' (waarmee hij natuurlik op die verdomde, rasechte verlovingsdrama's doelt). Enfin... Zou ik ook Burssens met een exemplaar genoegen kunnen doen, denk je? ik zend er je dan één voor hem (en zou dusdoende zelf het genoegen smaken mijn stock van 2 ex. tot één te hebben terggebracht).

...En ja, de inleiding van Queselius[3.] is misschien wat ik met het meeste plezier geschreven heb, vooral het P.S. met de laatste knal over Mussolini!

Het poëem dat je in enkele exemplaren gedrukt zou willen hebben kan ik best eens uitgeven, als het niet *te* lang is; in Augustus bijv. Ik zou het in ieder geval met graagte lezen; het is toch niet eroties?? Een eroties poëem, desnoods zonder één 'vak-term', maar in de juiste kadans geschreven, is iets waar *jij mij* mee verrukken zou! of, om mij de uitdrukking van Marsman eigen te maken: 'stormenderhand veroveren'. Kan je mij die *Oppervlakkige Charleston* niet zenden, en het opstel over Gijsen[4.]? - Heb ik je al gezegd dat ik in Gistoux alle laadjes heb onderste-boven-gehaald om de mij gezonden Vl. Arbeid te vinden[5.]? zonder resultaat, dus Tissing zal ze op de kop hebben getikt

2. Begin mei had DP aan Van O de novellenbundel *Het kostelijk leven* van Gerard van den Hoek opgestuurd.
3. Alleen bij de eerste druk; wél herdrukt in *Voor kleine parochie, Vw* 2 p. 20-23.
4. Gepubliceerd in resp. *De gemeenschap* 3 (1927) 4 (april), en *Vlaamsche arbeid* 22 (1927) 3 (mei-juni).
5. In *Vlaamsche arbeid*kon Van Ostaijen regelmatig zijn poëziekronieken publiceren.

(hij heeft trouwens ook een boekje van me gegapt dat heette *Le Divan d'Amour du Scherif Suleyman*, misschien ken je het? en mogelik andere dingen, tot dusver onontdekt.) - De korrespondentie met Marsman zou ik in jouw plaats aanhouden, hoezeer jullie inzichten op het ogenblik ook van elkaar mogen verschillen (ik denk aan je mening over zijn laatste bundel[6], 'voor Querido en Scharten geschreven') je hebt in hem toch, botweg gezegd, een andere *bodem* om desgewenst proeven op te nemen. Precies zo voel ik mij staan tegenover Houwink, die mij ook nog steeds superieur lijkt aan zijn werk. Marsman's laatste bundel is misschien een inzinking? en zou dat verwonderlik zijn voor een jong wezen dat in Holland groeien moet? Zijn behoefte jou te schrijven is, onbewust misschien, het tasten naar een mogelike steun - om niet te zeggen 'het verlangen naar een geestverwant'. Voor de onherroepelik-overtuigde religieuze gemeente is hij après tout misschien toch te fris.

Ik ga eerst Maandag (6), mogelik Woensdag naar Knocke. Schrijf mij dus als je wilt - of zend mij tenminste het gevraagde - vóór die datum hierheen: 9 rue Belle-Vue. Ik zit hier weer wat uit de 'famieljegeest'; vandaar misschien ook wel deze lange brief.

Begin Juli krijg ik Willink over; wij zouden hem misschien naar Viersel kunnen meenemen? hij is de minst storende onder de stervelingen. En misschien, zo met z'n drieën, in een hopelik warme maand, brouwen we ongemerkt en ongezocht iets waar we later om kunnen lachen.

Ik wou dat ik rijk genoeg was om binnen afzienbare tijd dat tijdschrift met je te beginnen. Maar ik word bedreigd met allerlei trieste uitgaven die toch nodig schijnen, vooralsnog. Enfin, hier praten we beter over. In ieder geval tot spoedig, en geloof me als steeds van harte je

EdP.

72. *Aan R. Houwink: Parijs, 11 juni 1927*

Parijs, 11 Juni XXVII.

Beste Houwink,

Je brief heeft mij hierheen gevolgd: ik ben niet als jij, ik kan het landleven bizonder slecht verdragen. Misschien heb ik er teveel mijn

6. *Penthesileia.* Zie: P. van Ostaijen, *Vw* 4 p. 272.

bekomst van gehad in mijn kinderjaren; en ook, in mijn tegenwoordig leven (waarmee ik bedoel: sedert 6 jaar) is het aan nietsdoen geen gebrek, wat ook een aardige omkeer brengt in iemand's 'lusten en neigingen'. En ik heb weer wel met je gemeen dat de literatuur achter de schermen mij nooit goed bezig-gehouden heeft: ik ken in België twee of drie dichters die ik nog geen tweemaal op een jaar zie, en in Holland jou alleen, dien ik nooit gezien heb (behalve op een portret bij Peeters en op een teekening in *D.G.W.* van Wybo Meyer) en met wien ik correspondeer - je weet in welke mate. Ik zou nog altijd lid moeten worden van het een of andere Vlaamsch Literair Genootschap; - er is zelfs in Brussel zooiets, geloof ik, maar ik moet er den eersten stap nog zetten. Mijn kleine ondervinding op dat gebied heeft mij veroorloofd op te merken dat een schrijver, alleen genomen, wel eens aangenaam kan blijken te zijn, maar dat een verzameling literatoren bepaald niet aan te hooren is. Ik heb kameraden die ik ieder afzonderlijk had leeren apprecieeren op slag onuitstaanbaar zien worden omdat ze tegenover elkaar in hun rol van 'schrijver' kwamen. Ik spreek nu over Belgen en Franschen, maar het zal overal elders wel hetzelfde zijn. (Het resultaat van een en ander is geweest *Het Boozige Boekje*.) - Mijn Hollandsche vriend Willink, die in Amsterdam woont, vertelde mij vroeger dat hij wel eens getuige was geweest van bijeenkomsten van 'De Distelvinck' - ik heb ééns geweten in welke societeit - 'maar het grappige was, vertelde hij, dat je er altijd de *bij*mannen druk zag doen: de dikke mijnheer Kelk, en een paar studenten als Campert, Binnendijk en Scholte; maar Marsman, Slauerhoff en Houwink ontbraken meestal'. (Ik geef je het verhaal zooals hij het mij gedaan heeft.)

Jij die nu zegt, 'het wordt benauwend zooveel te willen en zoo weinig te kùnnen', geloof je dat je, in mijn omstandigheden verkeerend, voortdurend literair werkzaam zou zijn? Ik niet. *Quand on se laisse envahir par la paresse...* zei LaRochefoucauld; ik heb het op mezelf waargenomen. Ik zou tien, twintig maal meer kunnen doen dan ik doe, maar ik voel me meestal met behagelijke lamheid geslagen. En bovendien, het is maar goed ook dat de een of andere reden ons belet een fabriek van copie te worden. Stel je voor dat je werd als Querido, of zelfs als Scharten-Antink.

Je uitspraak over het boek (van Watteyn, m'n waarde, niet van Perkens!) wacht ik met zooveel geduld af als je zelf maar wilt. Misschien vertel je me dat zelfs mondeling, als ik in September een glas port bij je kom halen; ik zit dan eerbiedig tegenover je, kijk naar mijn

schoenen, en waag af en toe een schuchter glimlachje... In afwachting dank voor dit briefje, waarmee je me toch weer een beetje op de hoogte hebt gehouden, en voor het nieuwe adres. Laat ons nu zeggen: tot ziens! en een ferme hand van je

EdP.

73. *Aan C. Wolfers-Petrucci: Parijs, 11 juni 1927*[aant.]

Paris, 11-6-1927.

Chère Clairette,

Votre lettre m'a suivi jusqu'ici, où je passe quelques jours, mettons 'pour oublier la campagne'. Elle a été très gentille, votre lettre; je m'en suis aperçu en la relisant, car la première fois - que voulezvous? vous comprenez, n'est-ce pas? Après tout ce temps qu'il ne m'a pas été donné d'avoir sous les yeux de votre écriture... Aussi, vous le voyez, je réponds sans tarder; peut-être un peu sans réfléchir. Vous pourriez croire, sinon, que je boude ou que j'aie plus que jadis 'l'économie de ma personne'. Il ne faut pas le croire; même jamais. En beaucoup de choses je n'ai guère changé, et quand je pense à vous ce n'est jamais, je vous l'assure, qu'avec beaucoup de gentillesse.

Moi aussi - pourquoi ne pas le reconnaître? - j'ai été ému (un peu) en vous envoyant ce méchant roman.[1.] Je me suis aussi souvenu de votre mère me prêchant l'exemple de Goethe, qui s'était débarassé de tout un premier amour en écrivant Werther. C'est accorder beaucoup d'importance à une pièce de littérature, si sincère que cela soit; n'êtes-vous pas de mon avis? - Moi j'ai publié ce roman parce qu'il était écrit; je n'y ai ajouté que la fin, soit les trois derniers chapitres, que j'ai écrits à Gistoux, en deux jours. Et puis le dessin! (ah, je me rends compte que vous ne m'en avez pas félicité; j'avais cru que vous auriez aimé au moins la robe de la dame.) Maintenant il faut que je vous avoue que ce roman est parfaitement superflu. Il existait déjà - mais je ne l'ai su que trop tard - dans un chapitre de *Penses-tu réussir*? - et autrement bien écrit; et en français d'ailleurs, - le chapitre intitulé: 'En Façon d'Epithalame pour un Mariage Manqué' (Chapitre II je crois). Vous devriez, si vous ne le connaissez pas encore, lire tout le livre, qui est délicieux; on dirait du Toulet plus sincère; - c'est de Jean de Tinan.

1. *Een voorbereiding.*

Voilà pour la littérature.

Vous me demandez des nouvelles concernant ma vie actuelle; vous me faites même une série de questions. Je vais y répondre en suivant votre liste; alors voilà. Si je travaille? oui, par moments; beaucoup trop peu pour me prendre au sérieux, beaucoup trop, hélas! pour mériter le beau titre *d'oisif*, que je me donne parfois (dans mes moment de folle présomption). Je suis encore un assez bas ambitieux. Mais enfin, j'essaie de me corriger.

Si je suis content de moi-même? - Oh! Clairette! Non; sincèrement non; jamais! - sauf après quelque discours fait en présence et pour le bénéfice de quelque vieille dame, mais alors, n'est-ce pas, on est dans un état d'esprit un peu spécial, je veux dire: digne de commisération. Et d'ailleurs, être content de moi même, si vous saviez - c'est un peu à vous demander: Qu'ai-je donc fait pour l'être? - Autre question: Non, je ne suis plus un aspirant-bohême, ni même, je crois, un bohême. Mais (il ne faut pas m'en vouloir) je serai le dernier pour vous dire que ce que je suis devenu vaut beaucoup mieux. Et je n'ai pas toujours de mouchoir pour me moucher; vous voyez que je n'arrive pas à éviter tous vos pièges - mais que ceci du moins vous serve de preuve que j'apporte à vous répondre toute la sincérité voulue. - Avançons: Si je suis heureux? - Non, tout de même... Ne serait-ce pas un peu malheureux? Mais je vois que vous vous reprenez, que vous ajoutez: ‘Autant que vous pouvez l'être’. - Dans ces conditions, *oui.*

Vous comprenez, avec l'âge on apprend à mieux se connaître (quoi qu'en disent certains philosophes), ou à connaître du moins ses *possibilités*. On demande moins, un peu moins, la lune. Alors, les désillusions - ces causes principales de ce qu'on appelle ‘le malheur’ - deviennent un peu moins méchantes; un peu plus tièdes, si j'ose dire.

Si j'ai de beaux tableaux? (oh, cette descente aux choses concrètes!) - oui et non; les mêmes, quoi? Je n'ai pas dépensé beaucoup d'argent pour cela; peut-être ai-je eu tort. On ne vole plus mes livres (vous vous en êtes souvenu!); j'écris, assez rarement, une ‘nouvelle chose’ - assez peu de chose -; je deviens moins que jamais un grand écrivain, et - autre aveu - j'attrape toujours des rhumes par imprudence. (Quand je vous disais que je n'avais pas changé tant que cela!)

Vous ne demandez plus rien. J'ai répondu à tout; j'ai fait un peu comme à la confession, comme la belle pénitente qui se borne à répondre au questionnaire du directeur d'âme - et dont le coeur bat pendant qu'elle pense à tout ce qu'elle n'aimerait *pas* avouer. Car j'ai

fait un tas de bêtises, bien entendu, et des choses peu convenables, et même pas convenables du tout - vous ne vous en doutiez pas? - je suis toujours, au fond, de fort mauvaise compagnie, il n'y a pas à dire.

Maintenant, avouez qu'il ne serait pas très convenable non plus que je continue à vous parler de moi sur cette deuxième feuille; parlons donc d'autre chose, d'Angenot[2.] si vous voulez. Eh bien, moi j'ai eu l'heur de ne plus l'avoir vu du tout et depuis bien longtemps. Il avait le don de m'exaspérer, finalement, de me décourager même, avec ses pitreries. Alors, j'ai fait le sacrifice de son amitié. (Et voilà pour lui, comme disent les conteurs arabes). Vous me parlez aussi de Teirlinck. C'est un écrivain fort capable, et, ce qui est mieux, un des esprits les plus souples parmi les auteurs flamands contemporains. Il a su, le mieux entre les écrivains de sa génération, rester jeune; ses essais de théatre 'moderne' n'ont pas été particulièrement heureux, mais il peut se contenter d'avoir écrit ce singe d'ivoire que vous me citez (et qui a fait son renom), et un petit chef-d'oeuvre qui s'appelle: *Mijnheer Serjanszoon, Orator Didacticus*. Je ne vous conseille pas de le lire; la langue en est assez 'savante', mais c'est écrit dans un ton très personnel et c'est plein d'esprit, c'est même inconcevablement spirituel pour un livre flamand, car les flamands, vous ne l'ignorez pas, ne sont peut-être pas exempts d'une certaine drôlerie, ou même, si vous voulez, d'une certaine humour, mais ne comprennent à peu près rien à ce qu'en France on appelle de l'esprit. Or, M. Serjanszoon a autant d'esprit au sens français du mot qu'un bon personnage d'Antole France, que M. Bergeret par exemple. C'est une comparaison par à peu près, car, comme je vous l'ai dit, Teirlinck a su être absolument personnel.

Quant à l'homme, je n'en sais rien. Il parait qu'il est parfois assez drôle. Vous devez savoir mieux en juger, vous qui le connaissez. Il s'est occupé - ou s'occupe encore - de politique, je crois? Vous pensez s'il m'échappe complètement dans ce domaine!

Maintenant, fidèles au principe de garder le meilleur pour la fin, parlons de vous, de Janine, de... de Claire,[3.] si je ne me trompe. Il m'est difficile, je l'avoue, de me vous imaginer en soigneuse maman. (Il y a, au fond, si longtemps que je vous ai connue!) J'ai vu Janine deux fois, je me souviens que la première fois elle avait le teint assez basané - et que la seconde, à mon grand étonnement, je l'ai trouvée

2. Marcel Angenot, een uit Gent afkomstige Franstalige schrijver.
3. Dochtertjes van Clairette W.

toute rose. Et mademoiselle Claire? ou Clairette? A vous de m'en parler. Auriez-vous par hasard l'intention de faire de ces deux demoiselles des petites Brugeoises? Mais pour ce qui est de votre aptitude à devenir campagnarde, vous me permettrez de n'en croire que fort peu de chose. Les pommiers, les poussins, les moutons même, tout ça est charmant, mais enfin la campagne n'est pas que cela. Moi, en tout cas, à Gistoux, je ne m'amuse que médiocrement. Pourtant les payages y sont jolies, je m'imagine qu'ils ressemblent un peu à ceux de certaines contrées de l'Angleterre (Kent, Surrey); le terrain est ondoyant et tout de même pas trop accidenté; on peut y faire de ravissantes promenades. Eh bien, quandje suis à Gistoux je m'enferme tout le jour - au désespoir de ma mère -, je lis, je mange, je dors; aussi suis-je devenu gros et bouffi, tout ce qu'il y a de plus laid. (Voilà, il n'y avait que ce portrait physique qui manquait aux autres détails.)Non, décidément, moi je n'aime pas du tout la campagne, et j'ai surtout horreur des paysans, ces êtres bornés, médisants, hypocrites, calculateurs, voleurs, qui n'ont même pas assez de franche stupidité pour être bons, au moins. Bien plutôt que d'être jamais campagnard je me ferais marchand de coco, si vous n'y voyez pas d'inconvénient; d'ailleurs j'exerce de temps en temps un métier analogue; mon ami Pia prétend que j'ai de la vocation pour la librairie érotique.

Je vais vous quitter, Clairette; j'ai peur de vous incommoder en vous écrivant, comme ça, une lettre qui en longueur pourrait déjà rivaliser avec quelques-unes d'autrefois. Mais j'ai voulu vous détromper pour le cas que vous auriez pensé que j'ai cessé d'être bavard. Ma mère va bien, en tout cas beaucoup mieux, et vous envoie son meilleur souvenir. Ecrivez-moi de temps en temps, si vous voulez, à Gistoux ou au 9 rue de Bellevue où j'ai deux chambres au-dessus d'une succursale de Delhaize (c'est très pratique pour le pain et beurre). Surtout n'oubliez pas de me dire tout le mal que vous dira Teirlinck, ou quelque autre, de mon ‘roman’, et croyez-moi toujours

votre ami Eddy

74. *Aan R. Houwink: Brussel, 14 juni 1927*

Beste Houwink,

Ik vraag me af wèlken brief ik je kan hebben gezonden, of beter: wàt de enveloppe bevatte die ik je vanuit Parijs zond. Photo's mis-

schien? (photo's van een nieuwe liefde); of een lang Fransch epistel? (aan een oude dito). Zeker *niet* het jou toegedachte proza. Ik vind dit terug - na terugkeer te Brussel - in een enveloppe zonder adres. Met een beetje cijferen vind je de oplossing. Ik had drie gesloten enveloppen en geen inkt meer in mijn vulpen; ik ben toen met enveloppen en vulpen naar de lees-en-schrijfzaal gegaan... Het grappigste zou zijn als ik jou den brief aan de oude liefde en haar de photo's van de nieuwe dito had gezonden. (Zoo zal het ook wel zijn.)

Hoe het zij - hierbij je brief, mèt enveloppe, als bewijs; en wil mij zoo spoedig mogelijk het 'andere' terugsturen, - naar Gistoux liefst.

Bij voorbaat dank en vele verontschuldigingen.

Je EdP.

Brussel, Dinsdag 14.

75. *Aan A.C. Willink: Gistoux, 20 juni 1927*

Gistoux, 20-6-27.

Beste Willink,

Als alles dus een beetje meeloopt zie ikje volgende maand hier, - in Gistoux, in Brussel ook, een beetje, en in of om-en-bij Antwerpen. Paul van Ostaijen en ik hebben n.l. afgesproken om, als de prijzen eenigszins billijk blijven, een weekje samen door te brengen in wat V.O. - waarschijnlijk terecht - de 'Antwerpsche kempen' noemt. Me dunkt, je zou een voortreffelijke Dritte im Bunde kunnen zijn. En ik heb goede hoop wat betreft de prijzen. In Knocke, waar ik eerstdaags heen ga, vraagt men niet meer dan 25 frs. per dag voor kamer en eten in een vrij behoorlijk pension. En de 'kempen' zijn minder bezocht als het strand, zelfs in België.

Het zal mij in ieder geval veel genoegen doen je terug te zien en je droge ironie weer aan te hooren. Tracht het zoo in te pikken dat je in de tweede week overkomt. V.O. zou naar logies en andere practische bizonderheden informeeren; ik wacht dus rustig zijn rapport af en rapporteer aan jou verder.

Maar laat deze afwachting mij geen beletsel zijn je een pakje boeken te sturen dat mij hindert (je kent mijn gevoeligheid...): Ik stuur je dus gelijk met dezen mijn laatste *luxe*[1]-exemplaar *B.G.a.E.* door jou verlucht, en waarmee je misschien iemand onder je familie-en-kennissen kunt ongelukkig maken - of (men moet op alles voorbereid

1. Dubbel onderstreept.

zijn) gelukkig misschien wel: om het talent des verluchters, zooniet des schrijvers. Verder mijn 2 laatste ex. *Boozige Boekje*, om je te bewijzen dat ik inderdaad opruiming wensch te houden, en 1 ex. (ook het laatste) van de 20 ex. herdrukte *Prullemand* (een keuze, ditmaal, 20 verzen inplaats van 40 - je kunt het riskeeren - en dan: in 'uniform', waarmee ik zeggen wil dat voortaan alles in hetzelfde groene omslagje zal verschijnen.) Wat ik hiermee 'bewijzen' wil heb je al lang geraden: mijn groeiende onverschilligheid voor den goeden smaak van den lezer en dito minachting voor eigen ijdelheid, zooals je elders hebt kunnen lezen. En verder, een afwezigheid van vrees - voortaan - voor afkeur-volgens-literaire-mode. Waarmee ik niet zeggen wil dat die verzen niet slecht zijn, - en trouwens, je weet ongeveer wat ik ervan denk, - maar als ze slecht zijn, zijn ze het om 'eigen slechtheids wille' maar niet omdat ze bijv. nooit in *Het Overzicht* hadden kunnen staan. (WAS?)*

Wat de herdruk betreft, die heeft plaats gehad uit overwegingen van biblio-pathologischen aard die je toch zouden ontsnappen, ook al deed ik mijn best je alle symptomen toe te vertrouwen. *Summa summarum*: aanvaard, lees of lees niet, meesmuil, maak er je kachel mee aan of niet - je m'en contrefous, pourvu dat de rommel hier het huis uit is. Je mag me dus met gerust geweten alle woordjes van dank besparen.

Tot spoedig ziens, en als steeds je

EdP.

76. *Aan A.C. Willink: Gistoux, 23 of 30 juni 1927*

Beste Willink,

Ik antwoord onmiddellijk op je expresse-brief. Ziehier de kwestie: mijn broer[1] + vrouw + 4 kinderen komt in Juli over, en op Gistoux logeeren; het huis is dan propvol, maar... als je je zou willen behelpen is er natuurlijk *altijd* een mouw aan te passen (ik veronderstel dat je alleen bent, want met Mies zou het moeilijker, of kostbaarder, kunnen zijn.)

Het beste is dus dat je doodeenvoudig komt. We zullen verder dan

* Hoogduitsch.

1. Oscar A. van Polanen Petel, halfbroer van DP, die getrouwd was met Erna A. Britt en op Java administrateur van een cultuuronderneming was.

wel zien. Ik verwacht je dus in Brussel of Gistoux tegen 10 juli (je schrijft mij hier nader over).

Tot spoedig ziens dus! Beste groeten van

EduP.

Gistoux, donderdag.

77. *Aan A.C. Willink: Gistoux, 17 juli 1927*

Gistoux, Zondag.

Beste Willink,

Na je vertrek heb ik Greshoff thuisgebracht[1] en van hem twee boekjes gekregen, die gelijk met dezen naar je toegaan. Na 1924 heeft hij een paar werkelijk vrij aardige dingen gemaakt, zooals je zelf zien zult. Ik zette kruisjes bij wat ik aardig vond. Lees deze eerst, voor de grap. Daarna zeg je misschien van de rest: 'Nou, nou...'

Heb jij, of heb ik, de houtsnede van Hooft? Greshoff heeft beloofd die af te drukken in Den Gulden Winckel. Ik ga morgen weer naar Brussel en zal bij Breuer kijken; zend jij hem anders naar de Red. D.G.W. p/a Hollandia-Drukkerij, Baarn.

Ik geloof dat Gr. iemand is die meevalt in het gebruik. Hij heeft tenminste een gezellige soort hartelijkheid, eenvoudig en niet gemaakt. Maar de heer Stols dien hij Sander noemt woont vlak bij hem en ik heb niet veel lust dien man te dikwijls te ontmoeten; bovendien woont Gr. zelf in een onmogelijke buurt (à la Houwink).

Van Malraux ontving ik een nieuwe kat: hij heeft niets tegen de clandestiene uitgaaf van Jarry[2], en raadt mij die zelfs aan. Dat moet ook dan maar gauw gebeuren, maar de heer Stols krijgt eens geen ex., en vriend Simonson ook niet. Ik wil maar eens een beetje kleingemeen doen tegen die klein-naar-zich-toe-graaiende bibliopielen.

Vraag Blijstra gauw zijn definitief oordeel over De Ontmoeting.[3] De rest is ter perse, dus... Laat hij mij ook, als hij wil, zijn één-akters sturen. Ik schrijf hem eerstdaags zelf, maar laat hij niet te officiëel eerst op dat briefje wachten. Hartelijke groeten

Je EdP.

P.S. - Gr. vond je (het was een ongevraagde meening) zeer sympa-

1. Jan Greshoff was op 15 juli 1927 in Brussel komen wonen, Auguste Reyerslaan 23, Schaarbeek. Door Stols leerde DP hem direct daarna kennen.
2. Zie 90n4.
3. Zie 83n1.

thiek. Ik mag lijden dat-i je houtsnede zoo heerlijk vindt dat-i al zijn invloed op Stols aanwendt om je meer dgl. werkjes op te dragen; moest Stols daarvoor mijnheer Franken den bons geven, het zou er mij niet minder plezier om doen.

Vergeet niet je ouders - en ook Mies - nogmaals van harte te bedanken[4].

78. *Aan A.C. Willink: Gistoux, 2 september 1927*

Gistoux, Vrijdag 2 Sept.

Beste Willink,

Veel dank voor het ex. *Reigen*[1]. Inderdaad, het is zoo kwaad niet en voor het oogenblik ben ik er best mee tevreden. Ik ben net uit Parijs terug en heb nieuwe kamers in Brussel, 250 frs. per maand goedkooper, in de rue Saint-Jean (nr. 21). Je kunt me daarheen schrijven of hier in Gistoux, om het even. De teekeningen kan je maken wanneer je wilt; haast is er niet bij. Het 'drama'[2] is nog steeds niet geschreven; andere dingen houden mij bezig. Tegen 13 of 14 Sept. ga ik naar Holland: Rotterdam, Amsterdam, Haag - als ik een of twee dagen bij je zou kunnen logeeren zou mij dat zeer aangenaam zijn. Ik heb dan tijd om dien heer Dinger zelf te spreken (hij heeft niets meer van zich laten hooren) en een paar puntjes op een paar i's te zetten - al geloof ik niet dat het veel helpen zal. Hoe is het den heer Hangeler[3] in Nederland bevallen? Grappig dat deze jongeman, die een zeer aangenamen indruk op mij maakte, er zoo half-romantisch uitziet. Hij had een discipel van Arndt kunnen zijn, zoo met zijn pet een beetje speciaal gedragen op het in den nek wat dikke en lange haar, en zou den Tugendbund volstrekt geen oneer hebben aangedaan. Ja ja, met ziet, om met verstand te spreken, dat het uiterlijk toch maar bedriegelijk kan zijn... Je ingespannen werken voor de tentoonstelling[4] (hoe onverwacht dan ook) strekt *jou* weer tot eer, en wij zien dat reisjes naar heilige plaatsen en blauwe zeeën bevre-

4. In kader.
1. Arthur Schnitzler, *Reigen. Zehn Dialoge* (1903).
2. Het verhaal 'Het drama van Huize-aan-Zee'.
3. Behrens Hangeler, een vriend van W.
4. Van 10 september tot 9 oktober exposeerde W met de Hollandse kunstenaarskring in het Stedelijk Museum te Amsterdam.

digende resultaten kunnen hebben. Om je wat van dézen kant te vertellen, Simone is dan eindelijk in een eigen kamer te Brussel geïnstalleerd en heeft met veel moed en opgeruimdheid het modistenvak ter hand genomen. Ook haar verhuurdster is haar momenteel nog zeer sympathiek, en evenzoo een andere dame die haar veel dictée's toedient in de Fransche taal. In Gistoux schijnt alles wonderdadig kalm, alleen de vrouw van den chauffeur maakt een crisis door van jalousie en snikt nachten lang. Kortom, alles heeft het aangename air van de stilte die, zooals je weet, altijd een nieuwen storm voorafgaat.

Van Paul van Ostaijen heb ik niets meer vernomen. Het zou toch een bedroevend teeken zijn van mijn onwetendheid indien Vlaanderen's meest talentvolle jonge dichter geheel ongemerkt den hemel ware ingegaan. Maar ik geloof het niet, en ik hoop dat hij frisch en dik zijn sanatorium tot reclaam begint te strekken. Schrijf hem, als je lust heb, maar naar Antwerpen (Albertstraat 44); ik zal het van mijn kant ook eerstdaags doen.

Nu, mijn beste, de rest in Holland. Schrijf me toch even of je me hebben kan. Mijn beste groeten aan Miesje, mijn ‘respekten’ aan de familie natuurlijk, en voor jezelf de hand.

Je EdP.

Ik raad je aan te lezen van Dostojevski, *De Vreemde Vrouw en de Man onder 't Bed.* De vertaling is zenuwschokkend maar het verhaal zal je amuseeren. Het is een Kurt Schwitters van 1848.

79. *Aan P. van Ostaijen: Gistoux, 4 september 1927*

Gistoux, 4 Sept. '27.

Beste Van Ostaijen,

Wat gebeurt er met je?[1.] Willink en ik hebben eerst geduldig op je kaartje gewacht, toen het niet kwam, op het adres van je herstellingsoord. Toen ook dat niet kwam is Willink met zijn vrouw vertrokken: naar Lourdes, naar Hyères, naar weet ik al niet wat voor heilige plaatsen en blauwe zeeën. Ze zijn teruggekeerd en vernamen van mij het even volmaakte uitblijven van bericht van Paul van Os-

1. Op 6 september vertrok Van O naar het sanatorium ‘Le vallon’ in Miavoye-Anthée.

taijen. Ze zijn weemoedig naar Holland gegaan. Ik ben van mijn kant naar Parijs getogen. En zie, ik ben terug en nog steeds is daar geen bericht van de kranke dichter. Schrijf mij nu toch in drie zinnetjes wat dit alles te beduiden heeft? Je bent nu toch hopelik geheel opgekalefaterd? Ik wil niet anders aan je denken dan alsof je dik en frisch je Kurhaus tot reklaam begint te strekken. Zo is het, en anders niet! Maar dit is geen reden om niet te schrijven. Geef me dus zonder verwijl een paar goede berichten en geloof me met hartelike groeten als steeds je

EduPerron

Adres: Brussel, 21 rue St. Jean.

80. *Aan A.C. Willink: Gistoux, 6 september 1927*

Gistoux, Dinsdag.

Beste Willink,

Veel dank voor de teekeningen, die mij tenslotte toch uitstekend van pas komen daar ik juist gisteren, bij Breuer zijnde, besloot de twee boekjes vóór mijn vertrek nog in druk te geven (de man met de roode knevels heeft n.l. een ‘combine’, voor wat de betaling betreft, aangenomen). Intusschen geloof ik niet meer dan één teekening van deze te kunnen gebruiken. De twee zijn allebei even aardig - en wat je nieuwe stijl betreft zou ik mij niet beter kunnen wenschen - maar het is jammer dat ze zoo ‘pedant-’ achtig aandoen. De juffrouw met duif en zeegezicht op achtergrond komt heel goed bij *Poging tot Afstand* zullen we zeggen, maar de ander? Ik heb lust haar achter te houden voor een toekomstig half-erotisch werk. Als je voor *Bij Gebrek aan Ernst* (de zeven verhalen nu dus) niets anders kunt teekenen (dit ‘kunnen’ staat in verband met je 'andere werkzaamheden) zend me dan nog maar eens het portret van de gravinne du Monceau. Maar we kunnen dit zaakje even goed of beter regelen als ik in Holland ben. Ik denk 14 Sept. in Rotterdam te zijn, en 15 Sept. 's avonds in den Haag, daar dan misschien een paar dagen te blijven, dus tegen 17 of 18 Sept. bij jou te komen. Ik schrijf je uit den Haag nader. Zal ik het portret van Duco Perkens voor je meebrengen? Schrijf me dit naar 21 rue St. Jean, en zend daarheen ook - als je 't doet - der gravinne beeltenis. - Ik heb eindelijk een in 't Nederlandsch geschreven roman in handen die aangenaam leest (voor ons), het is de eerste roman van den dichter van ‘'t Fonteintje’: Mau-

rice Roelants.[1.] - Heb je het ontstellende schandaal gelezen veroorzaakt door het boek van juffrouw Alie Smeding, *De Zondaar*? Gruwelijke pornographie schijnt dat te zijn, en de arme schrijfster is *als vrouw* aangevallen in de bladen - ja - en een martelares gelijk wordt zij door iedereen *door de modder gesleurd*. Weliswaar hebben eenige brave harten als de heeren Van Eckeren en Pannekoek hun pennehouder voor haar in de weer gebracht, maar het ziet er toch hopeloos voor de juffrouw uit, want, zegt zij, nu is zij een *eenzame* en zal wel niet meer trouwen.[*] Men zou lust krijgen haar te logeeren te vragen om te zien of men haar inzake pornographie toch niet nog wat practische kennis zou weten bij te brengen. De heer Nijhoff, de Dichter, een van haar voornaamste belagers, heeft verkondigd dat haar pornographie ook als zoodanig niets waard, want niet vroolijk genoeg, was; hij, Nijhoff, hield best van pornographie - op z'n tijd - maar dan moest die ook vroolijk zijn: zooals, zegt de grappenmaker, in sommige boeken van Anatole France, en bij Pierre Louijs het geval is. Ze hebben toch een aardig idee van pornographie, die lulletjes rozewater... France?? En Louijs? Dat is voor hem: Aphrodite en Le Roi Pausole. Ik heb lust hem te vragen of hij met die vroolijke pornographie bedoelt: de verzen over kontneuken (die ik je heb voorgelezen), Les Trois Filles de Leur Mère, of misschien L'Histoire du Roi Gonzalve et Des Douze Princesses?[**] - Je moet dat schandalige boek, De Zondaar,[2.] toch eens te pakken zien te krijgen; ik wed dat je er niet eens een krullende neus van krijgt. - Nu, mijn waarde, tot spoedig.

Steeds je EdP.

1. *Komen en gaan* (1927).

* Maar toch, *verbitterd*, zegt zij, is zij *niet*.

** Of, wellicht! le Manuel de Civilité pour Petites Filles du Monde? (dat meesterwerk voor zeker soort oude heeren).

2. Verschenen in 1927,2 dln. Voor de bespreking van G. van Eckeren en M. Nijhoff zie: *DGW* 26 (1927) 6 (juni), p. 131-134 en *De gids* 91 (1927) 8 (aug.), p. 316-318. Het interview van G.H. Pannekoek stond in hetzelfde nummer van *DGW*, p. 175-182. Daarin zei Alie Smeding o.m.: 'Door het schrijven van De Zondaar, dat ik schrijven moèst, heb ik alles verloren en is de naam Alie Smeding erger geworden dan een gemeen woord. Als ik van plan was te trouwen had ik het boek niet geschreven, en als ik getrouwd was ook niet' (p. 176) en: 'Ik ben geen verbitterde oude vrijster geworden. Dat kan ik niet, ik ben niet verbitterd, al zoudt U dit misschien denken' (p. 181).

P.S. - Misschien is de teekening die je voor Een Bloempje aan 't Eind maakte, toch meer representatief voor de 7 verhalen van de nieuwe *B.G.a.E.* Zend me dus ook die teekening als je 'm nog hebt. Grooter geclicheerd is-i misschien ook nog beter. Het formaat van de cliché's zou ditmaal zijn: ± 16×10 c.M.

P.P.S. - Met het *Drama van Huize-aan-Zee* eindelijk een begin gemaakt. Het eerste deel is veel makkelijker te schrijven dan het eind. Maar het eind interesseert mij meer. Enfin, er zijn 15 pagina's geschreven op de ± 60; alles kan nog mislukken dus.

81. *Aan R. Houwink: Gistoux, 24 september 1927*

Gistoux, 24.9.27.

Beste Houwink,

Dank voor je brief en tant pis voor de mislukte ontmoeting! Natuurlijk had ik beter gedaan je behoorlijk vooruit te waarschuwen, maar erg zeker van mijn bewegingen ben ik nooit, dus ik dacht het er zóó op te kunnen wagen. Enfin, ik heb je naambordje bewonderd, en, door een ruit en een zachtgetint gordijn, een vogelkooitje in je salon. Verder heb ik in de straat waar je woont[1] mogen kijken naar twee op elkaar geloopen trams en naar de commentaren van de andere kijkers mogen luisteren. Mijn waarde, had ik veel meer kunnen wenschen? het was alles bij elkaar genomen een leerrijke tocht. Had ik geweten aan welke uitgeversfirma je verbonden was (ik weet dit nù, dank zij je enveloppe), ik had je nog daarheen kunnen vervolgen. Je telefoontje werd in ontvangst genomen door den oudsten firmant der gebroeders Willink: oom en vader van den schilder van dien naam, mijn vriend. Die oom zal niet goed begrepen hebben wat je van hem wilde; je hadt op den vader moeten ‘vallen’, ook daar hadden we pech. Het lange slapen is bij mij regel, maar in Amsterdam had ik bovendien het excuus van geen enkelen nacht vóór 2 uur in bed te zijn geraakt. Maar hoe lang we er ook over praten... We moeten ons maar troosten met de gedachte dat... enz.

Je drukke werkzaamheden als uitgever schijnen je toch niet te hebben belet eenige nieuwe boekjes van eigen hand te doen ver-

1. In september 1927 woonde H te Amsterdam, Adm. de Ruyterweg 440bis. Hij was toen werkzaam als directie-secretaris van Elseviers Uitgeversmaatschappij.

schijnen. Ik zag *Maria*, en *Christus' Ommegang*, meen ik, *door*... ik weet het al niet meer. Misschien heeft mijn uitgesproken 'onchristelijkheid' je weerhouden mij een exemplaar van het een of het ander te zenden. Ik wacht dus met gelatenheid en berusting - eigenschappen die ik op mijn manier kweek - op ander werk. Wanneer verschijnt de roman waar je mij vroeger eens van sprak? een jeugdwerk dat je bezig was om te werken; 'lijkenschennis' noemde je het toen, geloof ik, en misschien noem je het nu nòg zoo...[2.]

Het is mogelijk dat ik met Paul van Ostaijen en twee of drie anderen binnen niet al te langen tijd een blaadje doe verschijnen: in November of December misschien al; mocht je lust hebben ons af en toe iets te sturen, van harte. Maar - ik bedenk dat alle kolommen van goedbetalende tijdschriften voor je open staan, zoodat geen enkel voordeel, zelfs niet dat van litteraire roem, voor jou bij ons valt te verwerven, en het zou mij persoonlijk onaangenaam zijn als je uit philantropische beweegredenen alleen erin toestemde mee te werken. Nu is er nog een kleine kans dat je tòch nog af en toe iets pleegt dat je moeilijk ergens anders kunt plaatsen, en voor ons zou zooiets de beste aanbeveling zijn; dus... Maar als het zoover is schrijf ik er je uitgebreider over.

Tot nader, in ieder geval, en als steeds, met hartelijken groet, je

EduP.

82. *Aan P. van Ostaijen: Gistoux, 3 oktober 1927*

Gistoux, 3.10.27.

Beste van Ostaijen,

De nieuwe maand is gekomen, de portemonnaie heeft zich weer een beetje gevuld, en de schrijver dezer regelen voelt zich gereed naar zijn zieke broeder te reizen. Ik moet echter gaan vanuit Gistoux. Er gaat een eerste tram om half 7 's morgens tot Chastre, vandaar kan ik gaan tot Namur, waar ik tegen 10 uur, 9 uur misschien wel, kan zijn. En dan? Namur-Hastières? En dan?... Kan je me niet even schrijven hoe ik precies moet doen, en of er mogelikheid is in één dag heen en terug te gaan?

2. Vermoedelijk heeft dit betrekking op de kleine roman *Marceline* (1927), die Houwink in 1927 schreef en waaraan waarschijnlijk een ouder prozafragment ten grondslag heeft gelegen.

Ik zond je twee boeken[1] (die je misschien al kende!) en twee Gulden Winckels,[2] waarin o.a. over u, heer, en mij gehandeld werd - *over* u en *door* mij is wellicht juister, hoewel niet: over u door mij.[3] De heer Herreman heeft zelfs op je gewed, wat ik sympatiek van hem vind. Hij breekt een lans voor je tegen Van Cauwelaert, wat ik niet van hem had verwacht. Is de reden te zoeken in jullie beider vriendschap voor Toulet? of ligt de oorzaak véél dieper?

Ik heb je veel dingen te vertellen als ik bij je zal zitten, dus moet me van tevoren goed de plicht opleggen de kranke dichter niet te vermoeien. Trouwens, je zegt wel: 'Tot zover en niet verder!', als Witte van Haamstede op het Manpad, en ik speel dan de rol van de Vlamingen. Schrijf mij spoedig - want ik vertrek 10 Okt. a.s. uit Gistoux en zou je liefst vóór mijn vertrek opzoeken. Geloof mij als steeds, met hartelike groeten, je

EduP.

P.S. - De nieuwe *B.G.a.E.* gaat eerstdaags ter perse, bevattende dus: de 5 verhalen der eerste uitgaaf + Nameno's Terugkeer. Aanvaard je de opdracht van het ensemble? (De andere vervallen). Er ligt ook al een nieuwe bundel klaar onder de titel *Nutteloos verzet*. Deze bevat 4 verhalen: Zo Leeg een Bestaan, Historie van Gevoel, Ieder zijn Kwelling, en Het Drama van Huize-aan-Zee. *Misschien* komt er een vijfde bij.

83. *Aan A.C. Willink: Gistoux, 4 oktober 1927*

Gistoux, Dinsdag.

Beste Willink,

De brief door jou en Blijstra in zulke bevorderlijke omstandigheden inéén gezet - hij draagt er trouwens de sporen van - heeft me verblijd en opgewekt. Gelijk hiermee gaat een briefje naar den au-

1. J.C. van Schagen, *Narrenwijsheid* (1925) en August Vermeylen, *De wandelende Jood* (5de dr., 1927).
2. *DGW* 26 (1927) 8 (aug.) en 9 (sept.). In dit laatste nummer een bijdrage van Herreman en een ingezonden brief van DP.
3. Deze ingezonden brief (*Vw* 2 p. 28-30) ging over het geval *De zondaar* en was tevens DP's eerste van een lange reeks bijdragen aan *DGW*. Na het vrij onbekende *Het woord* was dit het eerste Noordnederlandse tijdschrift dat werk van DP heeft opgenomen.

teur van *Huiselijk Geluk* om hem gerust te stellen. Als je mocht merken dat hij eigenlijk toch veel blijft voelen voor *De Ontmoeting*,[1.] dring er dan maar weer met broederlijke bezorgdheid op aan dat hij het mij opstuurt. *Ik* wil het er, after all, met het grootste genoegen inzetten! Een goede raad van onzen kant is erg lief, maar moet niet een soort zachte dwang worden.

Op mijn vorigen brief kreeg ik eigenlijk geen antwoord; je hadt hem waarschijnlik nog niet toen je den jouwen verzond. Ik heb je nu de blijde mare te verkondigen[*] dat ik gisteren in één dag, van nog een verhaaltje bevallen ben dat het teruggenomen *Ieder zijn Kwelling* in de nieuwe *B.G.a.E.* vervangen kan. Het is een derde - en allerlaatste! - Nameno, zich afspelend tusschen een Musa en Nameno van beiden diep in de zestig, en, als een klassiek tragedie, binnen de 24 uur. Er staan misschien niet ongrappige dingen in, deze surprise wordt je dus gereserveerd! - Ik begin vandaag aan het tweede Alexis-verhaal dat heeten zal: *Voor Alle Zekerheid*. Het derde Nameno-verhaal heet *Het Laatste Treffen*.[2.] Je zult toegeven dat het baren van het *Drama* mij aan den gang heeft gebracht. Ik snak dan ook van tevoren naar de welverdiende rust.

Tot nader, groeten aan de familie.

Je EdP.

De Romancier heeft allen zwarten inkt van dit Kasteel ganschelijk verbruikt.[3.]

84. *Aan A.C. Willink: Gistoux, 5 oktober 1927*

De ballade der polderlandsche onrustige kapoenen

Gedicht bij het verschijnen van Nijgh en Van Ditmar's boekje: Wat de Pers zegt van De Zondaar door Alie Smeding.

1. Van de prozastukken ‘Huiselijk geluk’ en ‘De ontmoeting’ werd alleen het eerste opgenomen in Blijstra's bundel *IJzeren vlinders.*

* *verkonden* is mooier.

2. Evenals ‘Het laatste treffen’, welke titel DP veranderde in ‘De derde Nameno’, werd ook ‘Ieder zijn kwelling’ opgenomen in *Bij gebrek aan ernst*. ‘Voor alle zekerheid’ zou deel uitmaken van *Nutteloos verzet*.
3. Boven de brief geschreven, in kader.

Mejuffrouw Smeding heeft het boek gebaard
Dat Polderland een noodkreet zou ontlokken.
Elk kunstman heeft zich erop blind gestaard
Om er zijn klein artikel uit te fokken.
Borel zelfs voelt zijn rein gemoed bezwaard,
Hij keek nooit verder dan Kwan-Yin haar rokken,
Een oude viespeuk kwijlt licht in zijn baard,
Maar hij's geschoren, en hij luidt de klokken:
‘Blijv' Polderland voor zùlke taal bewaard!’
De - v Rozewater zijn fameus geschrokken.

De stok in 't hoenderhok geeft steeds misbaar,
De knorkapoenen wagglen rond hun hokken.
Hopman en Lapidoth zeggen: ‘'t Is waar
Misschien, maar 't kan de menschen schokken.
Een onbekende mag zo schrijven, maar
Mejuffrouw Smeding kan veel koopers lokken...’
Sade, Restif, Cleland! waakt over haar!
Hoedt u voor de oude bokken die gaan mokken:
Polderland's leestrommels zijn ingevaar!
De - v Rozewater zijn fameus geschrokken.

't Verhaaltje is minder sterk toch als gewaagd,
Een goede maag kan heel wat sterkers slokken.
Een leeraar, door zijn vrouw, in bed, geplaagd,
Krijgt bijgevolg pleizier in dienstbre sokken.
Het komt méér voor, en Meester Ritter vraagt,
Vol weemoed: ‘Hoe ver zijn wij?...’ Zonder jokken:
Het is niet ver. Polderland blijft wel maagd.
De Zondaar is wat boersch en wat betrokken,
Louijs, zegt Nijhoff, heeft hem meer behaagd.
De - v Rozewater slechts zijn zéér geschrokken.

Envoi

O Goddlijke Aretino! daal op aard
Een oogwenk om van schateren te stokken,
En trek dan elk Kapoen wat aan zijn staart:
Die - v Rozewater zoo fameus geschrokken!
E. du Perron

B.W. - Je briefje en Conrad's bibliographic[1] zijn vanmorgen in mijn bezit gekomen; 's middags was daar ook het boekje over De Zondaar. Het heeft mij de bovenstaande ballade ontlokt, die ik aan Greshoff heb gezonden met verzoek ze ergens te plaatsen. Gaat dat niet, dan wordt-i op losse velletjes gedrukt en naar de redactiebureau's gezonden. Tot nader!

Je EdP.

N.B. Let niet te veel op het papier. De romancier heeft ditmaal al het gewone papier gebruikt, en deze vellen zijn hem door de Nicht van wijlen Van Gogh (Vincent)[2] geschonken. Plasschaert[3] is ook een L.I. Amen.

85. *Aan P. van Ostaijen: Gistoux, 6 oktober 1927*

Gistoux, Donderdag.

Beste van Ostaijen,

'De akelige vent' zal je zeggen, maar... ik zal de eerste dagen nog niet kunnen komen. Nu is dit weer niet helemaal mijn schuld, maar mijn moeder wil plotseling van hier weg, omdat er net een nieuwe meid is die 'bedorven' zou worden en omdat de chauffeur...enfin, om redenen van hoog-politiek-huishoudelike aard. Ik ga dus vanuit Brussel naar je toe, wat, after all, misschien ook veiliger is, gegeven de aansluitinkjes die ik 's avonds overal zou kunnen missen (hièrheen). Laat ik de dag dan ook maar vaststellen, en zeggen: Ik kom Vrijdag a.s., vanuit Brussel, dus over een week. Als het je niet schikt heb je dan nog alle tijd mij af te bestellen, naar de rue St. Jean 21. Hoor ik niets dan is het in orde en kom ik aangezet: ik neem dan een trein direkt naar Dinant, of zo mogelik naar Hastières.

In afwachting van mijn komst wil ik intussen nog wel proberen je wat te amuseren. Gelijk hiermee gaat een boekje: 'Wat de Pers zegt over De Zondaar door Alie Smeding' - iets verrukeliks, simpelweg.

1. Misschien bedoelde DP 'biographie': in dat geval zou hij van W ontvangen kunnen hebben G. Jean-Aubry, *Joseph Conrad. Life and Letters* (1927, 2 dln).
2. Marie van Gogh, een vriendin van mevrouw Du Perron die tijdelijk op Gistoux verbleef. Zie ook 233n3.
3. Albert Plasschaert, o.m. criticus beeldende kunst van *De groene*.

Vooral als men zo achter elkaar leest hoe al die heren, ieder naar eigen trant, het *verhaaltje* navertellen. Het bespaart iemand meteen de moeite de 2 delen te lezen, of altans te kopen; ze kosten 7 gulden (of 9 gulden?) zoveel. Het boekje persbeoordelingen kreeg ik gisteravond door Willink toegestuurd; het heeft mij de volgende ballade ontlokt in de stijl van Tailhade - die ik als hors - d'oeuvre gaarne in een paar kranten verspreid zou zien. Daar is ook wel kans op, ik heb het ding meteen naar Greshoff gezonden. Anders druk ik hem op losse vellen en stuur die zo naar de redaktiebureau's.

Dus voilà:

Ballade der polderlandsche onrustige kapoenen

Geschreven bij het verschijnen van Nijgh & Van Ditmar's boekje: Wat de Pers zegt van De Zondaar door Alie Smeding.

Mejuffrouw Smeding heeft het boek gebaard
Dat Polderland een noodkreet zou ontlokken.
Elk kunst-man heeft er zich op blind gestaard
Om er zijn klein artikel uit te fokken.
Borel zelfs voelt zijn rein gemoed bezwaard,
Hij keek nooit verder dan Kwan-Yin haar rokken,
Een oude viespeuk kwijlt licht in zijn baard,
Maar *hij*'s geschoren, en hij luidt de klokken:
‘Blijv' Polderland voor zùlke taal bewaard!’
De Lullen Rozewater zijn fameus geschrokken.

Dé stok in 't hoenderhok geeft steeds misbaar,
De knorkapoenen wagglen rond hun hokken.
Hopman en Lapidoth zeggen:‘'t Is waar
Misschien, maar 't kan de menschen schokken.
Een onbekende mag zoo schrijven, maar
Mejuffrouw Smeding kan veel koopers lokken...’
Sade, Restif, Cleland! waakt over haar!
Hoedt u voor de oude bokken die gaan mokken:
Polderland's leestrommels zijn in gevaar!
De Lullen Rozewater zijn fameus geschrokken.

't Verhaaltje is minder sterk toch als gewaagd,
Een goede maag kan heel wat sterkers slokken:
Een leeraar, door zijn vrouw, in bed, geplaagd,
Krijgt bijgevolg plezier in dienstbre sokken.
Het komt méér voor, en Meester Ritter vraagt,
Vol weemoed: 'Hoe ver zijn wij?...' Zonder jokken:
Het is niet ver. Polderland blijft wel Maagd.
De Zondaar is wat boersch en wat betrokken,
Louijs, zegt Nijhoff, heeft hem meer behaagd.
De Lullen Rozewater slechts zijn zéér geschrokken.

Envoi

O Goddlijke Aretino! daal op aard
Een oogwenk om van schateren te stokken.
En trek dan elk Kapoen wat aan zijn staart:
Die Lullen Rozewater zoo fameus geschrokken!

Maar inplaats van het woord 'lullen' dat misschien wat sterk is (gegeven de omstandigheden!) zet ik: - ^{v} wat eigenlik ook vermakeliker is. Als je lust mocht hebben het ding naar *Vl. Arbeid* te sturen? met een begeleidend woordje dat ook afgedrukt zou kunnen worden? ik brand van verlangen het overal verspreid te zien, ik ben nooit misschien nog zo eerzuchtig geweest![1.]

Wat nu de opdrachten betreft van die vorige uitgaafjes: je m'en balance. Die waren gericht aan: Duboux, een Zwitser, met wie ik alle kontakt verloren heb; zijn zuster, dito-dito; mijn neef Suleyman die zich wel troosten zal, de C^{sse} du Monceau, die niet genoemd wordt en die ik eens per jaar bij ongeluk ontmoet, en de maîtresse van mijn vriend Bas Tissing, die erbij genomen werd omdat ze in het bezit was van een overheerlike naam (Trijntje de Vos). - Er is nu nog een 7^{e} verhaal bijgekomen (dat komt ervan als je de dingen persklaar maakt): het is een derde Nameno - dat is jouw schuld! - en het heet: *Het Laatste Treffen*. Het begint met een brief aan jou,[2.] die verdere kommentaar hier feitelik overbodig maakt. Je zult wel zien; ik neem het voor je mee. Als je het gelezen hebt moet je proberen een betere

1. De ballade is noch in *DGW* noch in *Vlaamsche arbeid* gepubliceerd, maar op losse vellen gedrukt en door DP zelf verspreid.
2. DP heeft de brief aan Van O die evenmin als het manuscript van het verhaal is teruggevonden, niet gepubliceerd.

titel ervoor te vinden, nu je toch dagen lang doorbrengt op een chaise-longue.

Ik ben bezig aan een 5e verhaal voor *Nutteloos Verzet*, waarvan het schema geheel klaar ligt, en dat een 'nieuw avontuur' is van Alexis uit *Zo leeg een Bestaan*. (Ik bedenk daar dat je dit personage niet kent omdat hij nog niet voorkwam in de drie stukjes die in *Het Woord* werden afgedrukt.) Dit 5e verhaal zal heten: *Voor Alle Zekerheid*. Ik weet nog niet aan wie ik de bundel zal opdragen: hij komt verreweg het meest toe aan Pia, maar het is een beetje idioot Hollandse boekjes op te dragen aan iemand die grote lol heeft als hij op zijn Frans 'brievenbus' heeft gezegd en 'posterijen'.

In de bloemlezing van Greshoff[3], die er een is voor schoolgebruik of iets dergelijks, zullen zeker geen 12 sonnetten staan van Van der Voorde. Ik denk dat de 'beroemdste figuren' er zes, zeven verzen in krijgen, hoogstens, maar ik heb er niet verder naar geïnformeerd omdat ik er zelf speciaal 12 gedichten voor wou schrijven en achteraf bleek dat ik helemaal niet was gevraagd. Greshoff is geen onaardige kerel: hij is uit Holland gevlucht omdat de geest onder de kollega's hem te bar werd, en schrijft soms dingen in een luchtige toon, die op zichzelf, in een Hollander, al 'verblijdend' werkt.

Intussen, de *Mélopée* hoef je niet meer voor hem over te schrijven; die heeft-i al in een nr. v. *Vl.A.* teruggevonden. 'Het is een pràchtig gedicht', heeft-i mij gezegd. Ikzelf zit me ook nog altijd in stilte te verheugen dat je er nog een stuk of wat zo zult schrijven en dat ik er dan eentje van cadeau krijg... Salmon schreef: 'les poètes, lorsqu'ils sont pauvres, s'envoient pour leurs étrennes leurs derniers livres enveloppés de faveurs, afin de croire qu'ils recoivent aussi des bonbons.' Het is een zin die diepe indruk heeft gemaakt op Malraux wiens verlangen het is dat-i onsterfelik worde. Ik help hem dus die gedachte te verspreiden en citeer ze de laatste tijd iedere week.

De rest praten we Vrijdag af, als ik geen tegenbericht ontvang. Je schrijft me niets van jezelf, moet ik daaruit opmaken dat alles goed gaat - redelikerwijs altans? Je moest je iedere week laten fotograferen op dezelfde plaats en in dezelfde belichting en die foto's rondzenden aan je vrienden, vooral aan vrienden als Herreman, die op je wedden. In ieder geval mijn beste wensen, nogmaals tot spoedig, en een ferme hand van je

EduP.

3. Zie 124n3.

86. *Aan A.C. Willink: Gistoux, 10 oktober 1927*

Gistoux, Maandag.

Beste Willink,

Ik heb je door Blijstra laten zeggen dat *Voor Alle Zekerheid* mislukt was, maar de geesten van Musa en Nameno - wellicht - hebben anders beschikt. Ik had 15 blz. geschreven, in groote haast, omdat wij Zaterdag van hier zouden gaan, en ik begreep dat in Brussel vooreerst van schrijven niet veel zou komen. Ik verscheurde die 15 blz. en gooide ze in den prullemand. Maar 's avonds - omdat de prullemand nog niet leeggemaakt was - haalde ik ze er weer uit en deed die stukjes in een enveloppe. Men kon nooit weten, misschien dat in betere dagen... En ik kon licht een paar zinnetjes en ideetjes eruit gebruiken. Intusschen komt mijn moeder mij vertellen dat er geen dènken aan is om Zaterdag te gaan; dat zij Woensdag eerst kan vertrekken! Zoo stond ik voor vier nieuwe dagen van ballingschap. Eergisteren dus (Zaterdag) haalde ik de stukjes uit de enveloppe en schreef de heeleboel in een nieuw cahier over, de mooie rose cahiers waarop FARDE staat. Ik veranderde sommige dingetjes, schrapte en voegde bij; 's avonds schreef ik er een nieuw stukje achter. Gisteren (Zondag) had ik den laatsten dag te beschrijven van Alexis. Ik heb mij dien laatsten dag, die ook op een Zondag viel ('de laatste Zondag van de 27e maand'), hier trachten in te denken. De gebochelde kapper komt er in voor, de smid (Félix), en de kerkklokken. Het is toch werkelijk niet al te slecht geworden. Gistermorgen om elf uur had ik alles af en kon front maken naar een plotseling overgekomen neef, planter en man van zaken.[1] Als-i tijdig verschenen was had ik hem er misschien ook nog in geplakt... Enfin, deze is dienende om je te vertellen dat het verhaal met den mooien titel toch in elkaar zit, en dat je het misschien niet eens zoo erg ongrappig vinden zoudt.

Blijstra heeft van *De Ontmoeting* afgezien. Vraag hem een dertiende verhaal te schrijven, niet langer dan drie of vier vellen desnoods, maar zonder bijgedachten aan de krant opgesteld. Het is aardiger voor het getal, en zou den bundel misschien ook beter afsluiten. Vergeet niet hem dit te vragen. Hij heeft nog allen tijd; het kan er tot aan het eind van de maand nog gerust bij 'gecomponeerd' worden.

Voor het blokje met Hooft's portret zal ik zorgen.

Zoodra ik in Brussel ben denk ik op zoek te gaan naar een nieuwe

1. Waarschijnlijk Henri du Perron, zoon van DP's oom Louis.

kamer. Mogelijk ben ik Donderdag of Zaterdag wel weer opnieuw geïnstalleerd. Vrijdag ga ik naar Miavoye-Anthée, naar vriend Paul van Ostaijen. Hij schrijft mij hartelijke brieven, maakt het nog heelemaal niet goed, maar amuseert zich met Mej. Smeding en de Polderlandsche kapoenen. Van Pia kreeg ik nog geen letter antwoord.

Misschien is hij te ziek, misschien ook ligt er een brief voor mij in Brussel.

Ik heb het gevoel hier in Gistoux dit jaar overvloedig te hebben gewerkt en een Brusselsche rust van een jaar verdiend te hebben. Mijn Fransch uitgeverswerk ook wacht mij; de Russin heeft haar vertaling ingediend en 'bereids' 3000 frank ontvangen. À l'oeuvre maintenant, messieurs les condottières! Vive Pouchkine! à bas du Perron![2.]

Ik heb een baard die mij tot over de borst golft, van al dat werken.

De *Faust* van Goethe is gekomen; ik heb er een huiverig oog in geslagen. Sie können Herr Hangeler meinentwegen sagen das es doch ein Dreckscheisse-Sprache ist! ook al voert Goethe de pen. Hij laat *erschüttert* rijmen op *umwittert*, dat een beschaafd man ervan siddert. (Ik hóór het ze daarbij blaffen.) Nu mijn waarde, nogmaals het beste. Groeten aan je gemalin, je ouderpaar, en waarom niet juffrouw Stanislawa? (de rozewangige S. met de korte vingeren.)[3.]

Je EdP.

87. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 20 oktober 1927*

Brussel, Donderdagavond.

Beste Van Ostaijen,

Ik ben zeer tevreden en ontevreden met de berichten. Dat alles zo goed gaad - betrekkelikerwijs - vind ik prachtig, maar de historie op zichzelf lijkt mij griezeliger dan *Zo leeg een bestaan*. Ik hoop van harte dat je het gewenste resultaat nu zult bereiken en dat al deze lijdensmoed de genezing dan ook verhaast.[1.] Houd me in ieder geval

2. Stols en DP hadden plannen gemaakt voor Franse uitgaven, o.a. voor vertalingen van Poesjkin. In dit kader verscheen in 1930 bij Stols: A. Puchkine, *Les récits de feu Ivan Pétrovitch Bielkine*, traduits du russe par G. Wilkomirsky, eaux-fortes d'A. Alexeïff.
3. Joegoslavisch dienstmeisje van W's moeder.
1. In het sanatorium onderging Van O een pneumothorax-behandeling, waardoor zijn zieke linker long op non-actief gesteld werd.

op de hoogte, en als ik hier, of zelfs in Antwerpen, iets voor je zou kunnen doen, laat het mij zonder aarzelen weten.

Veel dank nu voor het Alpenjagerslied[2]; ik heb het een paar maal overgelezen en het *blijvend* aardig gevonden. Is: 'elkaar voorbij' niet eenvoudiger (gladder) en zuiverder dan: 'aan elkaar voorbij?' of staat *aan* er speciaal voor het rytme, dat horten moet? In je opdracht kan ik het laatste woord niet ontcijferen: (niet lezen in gezelschap van...?) schrijf me dit woord nog, gekalligrafeerd!

Ik ben blij dat *Nutteloos Verzet* je heeft kunnen boeien, en onderschrijf alle opmerkingen en bedenkingen die je erover maakte. *H/a Zee* zal ik ongetwijfeld nog wat omwerken: de lijnen wat strakker aantrekken, dunkt me, over het algemeen. Wat die repliek van V.[3] betreft, ook daarin heb je gelijk: ik zal bij het bewerken van je aantekening gebruik maken. Natuurlik zou in de mond van V. het banale van die repliek onbanaal kùnnen klinken, maar ik geef je direkt gewonnen dat men beter iets onbanaals kan neerzetten. Ik zal die hele konversatie trouwens rijker trachten te maken, als ik ze in het net overbreng (dit is het enige voordeel overigens van in het-netbrengerijen). - Verander als je wil de *bloese* van Alexis in wat je het beste lijkt. Ik schreef 'bloese' om 'jas èn hemd' te vermijden, maar tant pis! - misschien kan je beter zetten: 'kleren', of 'jas en broek', iets vluchtigs dat niet approfondisseert.[4] Het is een vervelend iets dat je soms voor dergelijke bijkomstigheden - gemene valstrikjes door de logika gespannen - vrij veel inspanning moet overhebben. - Wat mijn eigen schrijfwijze betreft, heb je misschien ook gelijk, maar *twede* glijdt me uit de pen en *tweede* vind ik opeens deftig als ik tòch vereenvoudigd schrijf, en als je spreekt over mijn 'gebrek aan verantwoordelikheidsgevoel als schrijver' heb ik een flauw vermoeden dat je me zit te verneuken! *Goïen* schreef ik in onwetendheid; ik zal er dus *gooien* van maken, en me troosten met de gedachte dat het eenvoudiger is dan *gooyen. Vlooien* wordt dus ook met twee o's geschreven? maar dan voel ik me weer triest als ik elders *kloten* met één o moet schrijven: want waar zijn twee o's meer dan in dìt woord op hun plaats? - Je zou me later groot plezier doen met me de ballade van *Vrouwe Karola* terug te zenden, met tussen haakjes gezet de stro-

2. Opgedragen aan DP.
3. Vincent uit 'Het drama van Huize-aan-Zee'.
4. Aan het eind van 'Zo leeg een bestaan' is 'bloese' inderdaad in 'kleren' veranderd (*Vw* 1 p. 447).

fen die je overbodig lijken. Ik voel n.l. ook dat er te veel strofen in staan, maar ik heb tevergeefs trachten uit te vinden welke. Als lezer kan je dat veel beter voelen; zonder nadenken.

Ik hervat hier even ons gesprek waar het door de auto werd afgebroken. Ik sprak toen over het 'gemak' dat ik had, prosodies gesproken, en je lachte omdat je dat geen reden leek, waarschijnlik. Ik bedoelde ook niet dat ik door dat gemak altijd de satyrieke kant uitging, maar dat die zucht tot satyre, die zich anders even goed (wschl.) in proza zou hebben geuit, nu die versvorm neemt, die ondanks alles relief geeft aan een betoog, als-i met een beetje smaak (wat iets anders is dan poëties gevoel) wordt gebezigd. Dit is wat ik bedoelde toen ik zei: 'Het is immers zelden bête'. - Vóór alles stellen we dus weer vast dat je gelijk had toen je beweerde in mij geen lyrikus te zien; op een andere schaal overgebracht is mijn 'poëzie' dus meestal die van de man die omdat-i een lesje niet onthouden kan er een knittelrijmpje van maakt, als bij:

'Dertig dagen heeft November,
April, Juni en September', etc.
of: 'Solomon Grundy,
Born on Monday,
Christened on Tuesday', etc.

maar ook diè rijmpjes kunnen soms grappig uitvallen. Dit wat *Het Bozige Boekje* betreft en aanverwante *prosodie*. In *Windstilte* heb ik daarentegen, meen ik, toch een ander spel gespeeld, maar het kan zijn dat ik mij vergis. Als alles nog eens gedrukt is zou je het aan een onderzoek kunnen onderwerpen en me dan zeggen wat je mening erover is. Ik vrees alleen maar dat het geen genade in je ogen zal vinden vanwege de 'geregelde vorm'.

Nu, mijn beste, schrijf me lang en breed over jezelf en wat je verder wilt als de behandeling niet te uitputtend voor je wordt. Anders begrijp ik het wel en wacht geduldig. Op lektuur kan je rekenen. Vooral in November als ik op mijn appartement zit en mijn boeken bij me heb kan ik je geregeld wat toesturen. En nogmaals, als ik wat voor je doen kan, van ganser harte.

Het beste! houd je ferm, en een stevige poot van je
EdP.

88. *Briefkaart aan P. van Ostaijen: Brussel, 29 oktober 1927*

Brussel, 29-10.27.

'Mon cher ami!' zoals de nette boekhandelaren hier zeggen; ik heb je lange brief ontvangen, waarvoor dank, en waarop ik uitgebreid zal antwoorden zoodra ik weer een eigen home heb: Donderdag dus of Vrijdag. - Zend mij, naar: 28 Avenue Emile Duray,[1] *Nutteloos Verzet* als je het niet meer nodig hebt; als 'document recommandé'; en de *Barbaarse Dans*. Ik zou dit laatste misschien door Stols kunnen laten uitgeven in *enkele* exemplaren; voel je daar iets voor? Evenzo een verhaal uit *N. Verz*. Bizonderheden hierover volgen. Minne's *Zoete Inval* is bij de binder; je zult daar dus wat op moeten wachten, maar ik zond je gisteren een *D.G.W.* en zend je morgen *De l'Assassinat considéré comme un des Beaux-Arts* van Thomas de Quincey (vert. Fontainas). Daarna iets anders, vmdl. *De Verkeerde Kist* van Stevenson (in Holl. vertaling). Daarna nog meer. We'll see. Pia is hier en houdt mij erg op; maar eerstdaags - deze week nog - volgt een lang schrijven. Houd je ferm en ontvang de hartelike groeten van je

EdP.

89. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 7 november 1927*

Brussel, Maandag.

Beste van Ostaijen,

Wees niet boos als ik je niet méér schrijf: ik ben druk bezig mij te installeren en doe allerlei dringende en overbodige boodschappen, heb dan nog onaangenaamheden hier en daar, bref, zal niet tot een behoorlike brief kunnen komen dan over enige tijd. Mijn adres is: *13, rue Lesbroussart* (niet 89, daar woonden twee devote oude jongejuffrouwen die zoveel noten op hun zang hadden dat ik op het laatste ogenblik naar iets anders heb moeten uitkijken; zo woon ik nu boven een hemdeverkoper). - Ik zend je gelijk met met deze: een verhaal van Malraux dat in *Commerce* heeft gestaan[1] en een bundeltje van Greshoff.[2] - Van al wat ik je opzend hoef je me niets terug te

1. DP logeerde tijdelijk in het Hotel des Anglais te Brussel. Emile Duraylaan 28 was het Brusselse appartement van zijn moeder.
1. 'Voyage aux îles fortunées', in *Commerce* 1927, nr. XII. In november 1928 verscheen een bewerking van dit verhaal bij Gallimard te Parijs als afzonderlijke uitgave onder de titel *Royaume-farfelu*.
2. Mogelijk *Aardsch en hemelsch, Anch'io* of *Keurdicht (1907-1927)*.

geven behalve *Si le grain ne meurt* en dit verhaal van Malraux. - Zend me ook zo spoedig mogelik het *Nutteloos Verzet* en als je kan, en wilt, de *Barbaarse Dans*. Mag ik Stols vragen die in enkele exx. te drukken in zijn serie 'To the happy few'? hij is zo vriendelik tegen me, de laatste tijd!... Schrijf me ook weer eens, vnl. hoe het je gaat. Het zou mij oprecht genoegen doen te vernemen dat men je langzaam maar zeker opkalefatert. Geloof me in ieder geval steeds van harte je

EdP.

90. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 10 november 1927*

Brussel, 10.11.27.

Beste van Ostaijen,

Ik ontvang daarjuist je schrijven en haast mij er op te antwoorden. In de eerste plaats echter: dank voor het teruggezonden manuskript!

Volge de uitleg over het schrijven van Dinger. Zoals hij je schreef was ik - of liever waren Blijstra[1] en ik - de 'beginners' van het zaakje. Blijstra, die ik in Amsterdam leerde kennen, en die zelf in een uitgeversfirma werkt, raakte zeer enthousiast over de goedkope drukprijzen in België en begon te spreken over de mogelikheid van een tijdschriftje met *enkele* medewerkers. Wij zagen toen als mogelik: jou, wij beiden, Burssens, Marsman en misschien Houwink. De naam 'De Papieren Boot' was er een uit 6 die wij ieder, in een cafétje, opschreven. Ikzelf vond hem noch erg goed noch erg slecht, maar de anderen vonden dat het aardigst. Méér dan een vooruitzichtje was het tijdschrift voor ons toen echter niet.

Twee dagen later komt de heer Dinger. Hij wordt met de eventuële *mogelikheid* in kennis gesteld, en daar hij zelf het voornemen heeft zich tot een solied schrijver te ontpoppen, maakte hij zich op zijn beurt warm voor het geval. Zowel aan Dinger (die toen alleen als 'producer' in aanmerking kwam) als aan Blijstra heb ik gezegd dat ik eerst jou erover zou willen spreken, en dat ik, als het tijdschrift iets goeds moest worden, je niet genoeg kon aanraden als... redakteur? direkteur? administrateur?... bref, als *de* man voor het tijdschrift, voor Vlaanderen. Goed.

Toen ik terug was in Gistoux begon ik weer minder voor het

1. In het voorjaar van 1927 ontmoette DP met Willink in Américain Rein Blijstra, die werkzaam was bij het Hollands Uitgeversfonds en in die tijd bij Willink inwoonde.

zaakje te voelen. Ten 1e was daar je ziekte, 2e de toch beperkte ruimte, ook als Blijstra en ik financiëel zouden bijdragen, enfin - toen ik je sprak heb je gezien dat ik je erover sprak, maar als over iets *mogeliks* en meer niet. Ik wist toen van 's heren Dinger's plannen niets af. Ik dacht nog steeds aan dezelfde 5, 6 medewerkers en aan een blaadje van 24 zijdjes 's maands.

Toen ik in het hôtel des Anglais zat ontving ik een lange brief van Dinger. Hij was in een zeer vurige korrespondentie geraakt met Blijstra (dit weet ik van Blijstra die zich kostelik met hem vermaakt) en gekomen tot het vaste besluit dat tijdschrift uit te geven. Dat hij er zich 4× zoveel van voorstelt als het worden kan, heb ik hem geschreven; zonder mij evenwel als medewerker, of financieel, terug te trekken. Wat hij nu wil is, geloof ik, een flink uitgebreid ding de wereld insturen, zoveel mogelik met de geldelike bijdragen der medewerkers. De keuze der medewerkers is geheel van hem! Ik heb noch de heer de Dood, noch de heer Tingen, noch de heer Mussche (die tot mijn groot genoegen Achilles schijnt te heten) aanbevolen; maar in jouw brief staan weer meer medewerkers dan in de mijne, omdat ik, die heren ziende opgegeven, hem vroeg waarom hij dan ook niet het drietal Minne-Roelants-Herreman zou inviteren? - Het grappigste van het geval is dat die heer Dinger als uitgever-scribent zich het vuur uit de voeten zal lopen terwijl hij als uitgever alleen misschien een meer kontemplatieve houding had aangenomen. Maar aan de andere kant schijnt hij niet te begrijpen dat met zoveel medewerkers en een zo klein blaadje het geheel zeer best een kollektie fonds de tiroir zou kunnen worden.

Zijn bedoeling is: het tijdschrift bij Breuer te laten drukken, dus in België, en niet in Holland zoals je veronderstelde. Daarna, op de x nrs. x nrs te geven, voor België, aan jou, als jij de redakteur voor Vlaanderen zou zijn, en op de rest invoerrechten te betalen (uit zijn eigen zak; - trouwens, hij wil ook aan de drukkosten bijdragen). Voilà, de kwestie is nu: of jij wilt, of niet wilt.

Wat het geldelik bijdragen betreft, zou ik hem doodgewoon zeggen dat dat je niet konveniëert, ook als je het redakteurschap aanvaardt. Wat evenwel de rest aangaat: je moet niet uit het oog verliezen dat je eigenlik, als je redakteur bent, de zaak zeer goed anders kunt regelen als de heer Dinger dat momenteel inziet. Ten 1e: hij heeft die mensen gevraagd; maar willen al die mensen? - en zo zij willen, in welke mate zullen zij aan dat tijdschrift bijdragen? - *In werkelikheid*, als je zou meewerken, staan wij met ons vieren: Jij,

Blijstra, Dinger en ik. Burssens zal ook niet neen zeggen, als jij en ik meewerken. Wat de rest betreft: het behoort tot het blaue Hinein van de heer Dinger. Ik ben er zeker van dat hij jou vóór die anderen geschreven heeft, omdat ik hem destijds in Amsterdam gezegd heb dat ik jou zag als de enige man voor Vlaanderen. - Je kent mijn karakterloosheid in dergelijke omstandigheden: meneer Mussche, meneer Gijsen, en zelfs meneer De Dood! je m'en fous comme de feu mon pucelage! - Maar ik ben simpel medewerker. Jij, als redakteur voor Vlaanderen, kunt je eisen stellen. Het beste is dat de heer Dinger direkt begrijpt dat àls je het zaakje op je neemt, je er ook op gesteld bent een eigen plaats in het tijdschrift in te nemen.

Ik geloof dat je tegen de medewerking van Minne-Roelants-Herreman (maar nogmaals, de vraag is: willen die heren?) minder bezwaar hebt dan tegen de medewerking van Mussche, de Dood en Tingen (wie is die Tingen?) Maar neem die medewerking toch ook weer niet te zwaar op, want ik vrees dat de heer Dinger je alleen nog maar een ‘plannetje’ heeft voorgelegd. (Als ik zeg: ‘ik vrees’ is het voor de heer Dinger.)

Ik hoop dat de zaak je nu volkomen duidelik is. Résumons: ik geloof dat je met die heer Dinger nog alles kunt doen wat je *zelf* wilt. Maar laat hem desnoods medewerken, daar hij betalen wil en opdat hij het heilig vuur als uitgever niet verlieze. En ook omdat zijn werk, mocht het niet van de eerste rang zijn, ook niets kapot zal maken. Blijstra is een aardige knaap - absoluut niet literair, die een aangenaam onverschillig Nederlands schrijft, en die (hij is geloof ik 24 jaar[2].) misschien nog wel iets zeer sympatieks geven zal. Wat Dinger is of worden kan ontgaat mij. Laat ons voorlopig zeggen: ‘er is veel goede wil bij de man’.

* * *

Ik ben nu vrijwel geïnstalleerd, maar er zijn verschillende dingen in de familie die niet kloppen. Gide heeft een moeilikheid vermeden toen hij van Lafcadio een bastaard maakte vrij van diverse familiebanden. - Je schrijft me niets over de *Barbaarse Dans*. Ik herhaal mijn voorstel, in de hoopje er een plezier mee te doen. Je moet weten dat Stols een goed vriend is van Greshoff, en dat, sedert Greshoff mijn

2. Op dat moment was Blijstra 26.

werk niet als waardeloos beschouwt, hij vol belangstelling schijnt en zelfs een artikel aan mij wijden wil - ja, mijn waarde, Stols, niet Greshoff - in Den Gulden Winckel. Dergelijke dingen zijn toch te grappig om er zich aan te onttrekken! De heer Stols die schrijft zoals ik voetbal, heeft tot dusver twéé artikelen op zijn geweten: één over Rilke, en één over Valéry. Als hij nu een derde aan MIJ wijdt! voél je wel.... enz. enz. Ook gaat er geen dag voorbij zonder dat ik onrustig met mijn kont over mijn stoel schuif - hetgeen plaats heeft zodra ik aan dat artikel begin te denken. Ik van mijn kant heb een artikel aan D.G.W. beloofd over Van Schendel[3]; - ik doe dit met genoegen omdat V.S. werkelik voor mij de enige man van smaak is - Couperus uitgezonderd die dood is - onder de 'beroemde' Nederlandse prozaïsten. Tussen haakjes, Greshoff heeft mij zijn armoede bekend inzake Duits-georiënteerde medewerkers, en zijn afkeer om de onvermijdelike Nico Rost onder de arm te nemen. Voel jij er niet wat voor die rubriek op je te nemen?je hebt, vermoed ik, de grootstmogelike vrijheid, en het wordt wschl. gehonoreerd. Ik heb Gr. daarover niet gesproken, maar àls je er wat voor voelt, wil ik het gaarne doen. Schrijf me dus hierover: 1. of je wilt dat ik moeite doe voor *Barbaarse Dans* (Stols drukt oneindig beter dan wèlke Belgiese drukker ook, en zeker dan onze goedkope B. drukkers) en 2. of ik Greshoff zal aanraden jouw medewerking voor Duitse letteren te verzoeken.

Die honderden cM^3 die men in je long blaast vervullen mij altijd van weë kriebelingen, vnl. over de ruggegraat. Maar als het je werkelik vooruithelpt heb ik er vrede mee. Tracht zo gauw mogelik gevechtsklaar te zijn ook voor dreigende tijdschriften. *Volière* vind ik wel een aardige titel; de zelfbespotting ervan is Stendhaliaans en strekt de heer Dinger, als hij hem gevonden heeft, tot eer!

Pia trouwt overmorgen hier in Brussel met een juffrouw die hij door mij in Knocke heeft leren kennen. Het is een tragi-komies geval waar ik misschien nog eens een verhaal - of een onderdeel van een verhaal - van maak...

Je krijgt eerstdaags weer verschillende boekjes: rot en groen dooreen, zonder onderscheid. De verteltoon van Stevenson is aardig, maar het verhaaltje is Engels en pover. Ken je *Het Vreemde Geval van Dr. Jekyll en de heer Hyde*? het is voor mij verreweg het meesterwerk

3. 'Arthur van Schendel. Enkele aanteekeningen', in *DGW* 27 (1928) 1 (jan.), p. 12-14 (*Vw* 2 p. 47-50).

van S., en Marcel Schwob is er kapot van geweest (vgl. *Coeur Double* e.a. verhalen). Als je het niet kent, zend ik het je op; met een andere roman, *The Ebb-Tide* (in Franse vertaling) waar heel Conrad uit is voortgekomen, en dat m.i. oneindig interessanter is dan zijn zo beroemde boekaniers-romans à la Defoe (*Kidnapped, Catriona, Treasure Island, Master of Ballantrae*). Er is nog een andere Stevenson waaraan ik vrij grote waarde hecht; het zijn de 3 Zuidzee-vertellingen die hij *Island Night's Entertainments* genoemd heeft. Ook die kan ik je, als je wilt in een Franse vertaling - een vrij beroerde! - bezorgen.

Ik laat vandaag een buitengewoon smerige Pierre Louijs drukken, waar ik zaakjes mee hoop te doen, een roman van meer dan 200 blz. ms. die heet: *Trois Filles de leur Mère*. Als het klaar is krijg je een ex. De Jarry is bijna af[4]; over een veertien dagen heb je misschien jouw boekje. Je ziet dus dat ik je niet vergeet, en trouwens, hier heb je een brief van bijna 6 blz.

Tot nader! Houd je goed; la mano van je

EdP.

91. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 15 november 1927*

Beste v. Ostaijen,

Hierbij de brief van Dinger die ik inderdaad zo stom was te vergeten (ik wist dat je er nog op moest antwoorden). Ik zelf heb ook nog zoiets ontvangen; als gezegd, hij maakt zich warm! Ik bied je - of jullie - of ons - voor de 2 eerste nrs. aan: *Het Drama van Huizeaan-Zee*. (Het tijdschrift krijgt 32 blz., en ieder deel zal ± 16 blz. in beslag nemen.) Mij dunkt: in nr. 1. nog een goed gedicht van jou, als het lang is, of een paar kleine; een kort prozastukje van Blijstra; misschien iets van Dinger, en dan is er misschien nòg plaats voor het een of ander, - een boekbespreking of zo. De medewerkers of 'deelnemers' (om met Dinger's subtiele onderscheiding mee te gaan) buiten ons vieren hoeven voor nr. 1. dus niet eens iets te geven; tenzij misschien Burssens. Ja, als het enigszins kan is het wel zo aardig als Burssens er ook meteen in staat.

Greshoff is naar Holland maar heeft beloofd zo gauw mogelik 'aan mijn deur te verschijnen'. Hij wordt dan binnengesleurd en over

4. Alfred Jarry, *Poèmes*, avec un portrait de Jarry d'après Picasso, 'tirés à trente exeraplaires aux frais d'un amateur'; uitgave in eigen beheer, evenals *Trois filles*.

de Duitse letteren - of het gebrek der Duitse letteren - in zijn Gulden, zegt-i, Winckel, gekapitteld. - Met Stols heeft het minder haast; - het is zelfs beter dat-i de kopij kort na voorafgaande bespreking ontvangt.

Ik zend je binnenkort *Jekyll & Hyde*[*], en *Le Reflux* (dit laatste is een goede vertaling van *The Ebb-Tide* door Teodor de Wyzewa). Geef me je opinie over het verhaal van Malraux.

Nog iets: ik heb Dinger over een prospektus van bij hem verkrijgbare boeken gesproken: vier zijdjes, met op ieder zijdje een titel en uittreksels uit verschenen recensies - afbrekende en goede, zoals je dat wilde; en ieder auteur maakt zijn eigen zijdje klaar. Op blz. 1. dacht ik te zetten: *Bezette Stad*; op blz. 2. *Een Voorbereiding*; op blz. 3 *IJzeren Vlinders* van Blijstra[1]; op blz. 4.....? on verra.[**] Wat denk je hiervan? als je met Dinger akkoord gaat, kan je hem je zijdje vast toesturen; jij kunt daarmee, dunkt me, veel eerder klaar zijn dan de anderen. Als ik *B.G.a. Ernst* wilde opgeven had ik ook wel wat, maar ik wil daar niet over praten, met het oog op de herdruk (nieuwe prospektus in verschiet!!) Vergeet van der Voorden niet, a.u.b.

Wat dat opzenden van *Bezette Stad* naar Dinger betreft, heeft hij gelijk; het is onnodig hem de hele resterende oplaag te zenden, waarover invoerrechten betaald moeten worden en die voor een groot deel later misschien weer terug moet. Zend hem 50 exx. hoogstens, liefst in twee of drie pakken, dan ontduikt hij misschien de invoerrechten. (Zet niet 'uitgever' op het pakket.) Mocht hij er meer wensen dan kan je hem achteraf nog altijd een nieuwe 20 of 30 bezorgen. - Ik ben van plan het voortaan ook zo in te richten.

Ik verzend mijn brief zoals-i is om je niet meer tijd te doen verliezen. Tot nader! steeds je

EdP.

P.S. - Als je met Dinger akkoord raakt, laat het tijdschrift dan ook maar met één Januari 1928 verschijnen. Je bezorgt me uit M.-A. alle

* dat als literair oeuvre zeker noch met Conrad Veidt noch met Lionel Barrymore verwantschap vertoont.

1. *Bezette stad* was in 1921 in Antwerpen verschenen als uitgave van Het Sienjaal. *Een voorbereiding* en *IJzeren vlinders* werden onder toezicht van DP in Brussel gedrukt en door Dinger uitgegeven. De novellenbundel van Blijstra was op dat moment nog niet verschenen.

** Heeft Burssens niets?

hints en dat eerste nummer breng ik dan wel in orde. Tegen dat het ‘veradministreerd’ moet worden ben je klaar, of anders kan ik dat ook voor die ene keer wel doen. Trouwens, zolang ik in Brussel ben, sta ik geheel tot je dienst. Wij naderen December. Maak je dus op de kopij bijeen te brengen voor 15 December (ik reken op 14 dagen voor het drukken.) Sapristi! ik begin me ook warm te maken, zie ik...

13 rue Lesbroussart
Dinsdag 15 Nov.

92. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 23 november 1927*

Brussel, Woensdagavond.

Beste van Ostaijen,

Je hebt verdomme alweer gelijk! Ik heb je brief gelezen en kan niet anders meer willen dan verschijnen met Februari (niet met Januari). Het is voor alles beter, misschien ook voor de *vorm* van het blad zelf. Wij moeten echter met 64 blz. verschijnen, of minstens 56. - In nr. 1. komt dan: *Boere-charleston* en *Alpejagerslied* (2 blz.), een stuk proza van Blijstra (3 blz.), iets van Burssens (1 blz.), iets van Dinger (1 blz.), het hele *Huize-aan-Zee* (36 blz.), proza van jou (5 blz.); dat zou nog maar maken 48 blz. - (wat duivel, heb je 't ook misschien al zo uitgerekend?) - dus je ziet: ook als Burssens, Blijstra en Dinger ieder een blz. erbij krijgen, dan is er nòg ruimte. De vraag is: in hoeveel exx. moet het blad gedrukt worden? Als het 200 exx. is, dan moeten wij rekenen op ± 250 frs. de 16 blz., dus op 750 frs. de 48 blz., d.i. op ± 53 gld. Blijstra, Dinger en ik wilden ieder fl. 10 in de maand geven, dus fl. 20 in tweemaal die termijn; wij zouden dus nog 7 gld. hebben = ± 95 frs. Acht blz. meer (om op 56 blz. te komen) zou ± 125 frs. moeten kosten, maar als ik Breuer garandeer dat het tijdschrift minstens 6 nrs. zal hebben, dan doet hij het wel, denk ik, voor wat wij geven kunnen, of desnoods doet een van ons: jij, Burssens of ik, die 30 frs. per 2 mnd. erbij. Dus: waarom niet 56 blz? - Maar nu de kosten die met de administratie gepaard gaan? misschien moet daarmee ook gerekend worden, tenzij Dinger, in Holland, jij in België, die voorschieten, met de bedoeling en in de hoop ze uit tenminste *enkele* abonnementen en verkochte nrs. terug te krijgen. - Hoe denk je je de verdeling ook in? Honderd exx. voor Vlaanderen (naar jou), honderd exx. voor Holland (naar Dinger)? En de medewerkers,

hoeveel exx. krijgen die van elk nr. waar iets van hen instaat? en de redakteuren? - Ik stel je deze vragen omdat je veel meer van die dingen afweet dan ik, maar je hoeft ze *mij* eigl. niet te beantwoorden; schrijf er Dinger over; en geloof van te voren dat ik overal mee akkoord ga. - Als Burssens in de redaktie komt, is er dunkt mij een even kwalitatieve als kwantitatieve meerderheid voor Vlaanderen: Van Ostaijen, Burssens en E. du Perron aan de ene, Blijstra en Dinger aan de andere kant?! het is niet om onszelf te vleien, maar vóór ik nadere proeven van het kunnen dier beide heren heb, meen ik te mogen opmaken.... Ik stel je voor: de redaktie voor Vlaanderen liever met Burssens te doen (officiëel altans); ik beloof je plechtig dat ik je helpen zal overal waar ik kan en waar je het wenst, en als ware mijn naam in de verfijndste letters op het prospektus gezet. - Ja, dat prospektus ook, of die cirkulaire! stel *jij* die in 's hemelsnaam op, anders krijgen we van Dinger iets ontstellends. Zend hem aan D. op ter goedkeuring, en laat hem desnoods wijzigen - als de eerste inspiratie maar niet van hem komt. - *Résumons*: 1 Febr., postcheck op jouw naam, 56 blz. als het kan - en als je je toch verveelt: beproef de cirkulaire. *Le Reflux* en *Jekyll & Hyde* zend ik Vrijdag of Zaterdag: reken dus uiterlik Maandag bij jou. (Ik heb ze n.l. niet hier en moet ze ophalen). Hart. gr. v. je

EdP.

93. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 24 november 1927*

Donderdagmorgen.

B.v.O. - Ik krijg een grappige brief van Blijstra die Dinger niet goed verdragen kan en die krachtig tegen VOLIÈRE protesteert. ‘Noemen jullie dat ding IN GODSNAAM niet ‘Volière’! zegt hij. *Hij* wil nog altijd: DE PAPIEREN BOOT. Ik niet, gegeven vooral de nieuwe vorm (2 mndliks tijdschr. van 56 blz.) van het orgaan. Zoek jij ook wat. Ik heb vrij lang met een naam rondgelopen die mij nog altijd heel goed lijkt: AVONTUUR. Het lijkt mij goed als tegenstelling van de ROEPING-mensen en de anderen die LEIDSTAR of zoiets op hun blad zouden kunnen zetten. Het lijkt mij goed om de verschillende betekenissen die het heeft, om de klank van het woord en omdat het niet direkt aan een vroeger blad met soortgelijke naam doet denken. Wat mij in VOLIÈRE het meest hindert is dat de ver-

gelijking met vogeltjes - of, als je verkiest: de term aan de vogelwereld ontleend - mij van DE DISTELVINCK schijnt afgekeken. Ook, dat het feitelik geen Nederlands woord is. - Maar misschien vind jij iets beters. Schrijf spoedig.

Groeten.

Je EdP.

94. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 26 november 1927*

Brussel, Zaterdag.

2611.27.

Beste Van Ostaijen,

Het beste is, dunkt mij, het idee van het bedrukte omslag te laten varen. Je hebt gelijk, als de brief of anti-kritiek erg aardig is kunnen we hem een goed plaatsje geven, anders niet. Overmorgen staan er stukjes als van De Dood[1.] in ons blad. - Goed, ik maak dus deel uit van de redaktie. Trouwens, zoals je je lijstje opstelde behoeft er niet eens bij te staan *wie* voor Holland en wie voor Vlaanderen, de vijf namen en dan: *adres* voor Holland: Dinger; *adres* voor Vlaanderen: jij? Stel nu gauw de cirkulaire op en sluit ze in je antwoord aan Dinger! - 'Zangzaad' was overheerlik![2.] - Schrijf D. dat je akkoord gaat met AVONTUUR. Ik schrijf Blijstra vandaag over die naam, hij gaat wschl. ook akkoord. Ik heb Dinger gisteren geschreven: dat jij en ik voor een 2 mndl. tijdschrift waren - met het oog op verzending, port, administratie, verkoop zelfs, en niet het minst: *vorm* - dat het 1e nr. 'bezet' was of nagenoeg, dat we voor verdere medewerkers alias deelnemers later nog altijd konden zien, en dat hij mij eens moest opgeven *wie* van de door hem genodigden reeds *ja* hadden gezegd. - Neen, alsjeblieft geen Bonset[3.] - hoe kòmt Dinger daarbij? als het een beetje wil bedoelt hij er een vriendelikheid mee tegenover jou! - wat van den Aker betreft, dat moet jij uitmaken; Brunclair eveneens. Van mij: een blanco papiertje in deze. Maar ik heb wèl lust om Minne, Roelants en Herreman te vragen; niet direkt misschien, maar later. (Bij Roelants denk ik aan *proza*.) De vraag is of die heren, die in *De Gids* verschijnen, willen. - Het voornaamste is: het systeem

1. C. de Dood, journalist van *Het volk* en schrijver.
2. Dinger had Van O voorgesteld een rubriek met de titel 'Zangzaad' op te nemen, een naam waarmee Van O de spot dreef.
3. I.K. Bonset, schrijversnaam van Theo van Doesburg.

van lezen: als we dat met ons vijven moeten doen, kan dat geld kosten. Maar zoiets zal het toch moeten worden. Bespreek dit met Dinger. Het zuiverst is, dunkt me, ieder ontvangen stuk doet de ronde en ieder van ons vijven legt er een papiertje bij: vóór, blanco of tegen. Als ieder nu maar geen 14 dagen over het lezen doet zou het best gaan. - Stevenson heb ik niet speciaal voor jou bij Henriquez gehaald: het wàs gekocht en uitgeleend; ik heb het alleen van daaruit laten verzenden. Zo komt er misschien nog wel meer. Nu, tot nader. Hartelike groeten, je

EdP.

P.S. - Als je eerstdaags 2 detective-verhalen van Gaboriau ontvangt, schrik dan niet: Le Crime d'Orcival is uitstekend, en het 1e deel van Monsieur Lecoq een meesterwerk. Cocteau vindt die dingen heerlik en zegt dat, om een gelijk plezier te ondervinden, men bij Stendhal moet gaan reeds of Balzac. Er is veel van aan. Het is slechter nog geschreven, maar Gaboriau was verre van een stommeling. Probeer maar. Er is géén overeenkomst tussen Gaboriau en de Ivans of andere Holl. detectief-verhalen! Déze zijn trouwens v/h Twede Keizerrijk, en geschreven vóór Conan Doyle (Sherlock Holmes).[4.]

95. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 29 november 1927*

Brussel, 29 Nov. '27.

B.v.O.

Ingesloten een brief van Dinger. Dit bespaart mij lange uitwijdingen. Hij stuurt *Program* (een kwatrijn), *Bespiegeling* (een gedichtje van 9 regels), en 15 kwatrijnen. Het geheel erg dragelijk: ik zend ze je op in een volgende brief, als je wilt, anders wordt deze te zwaar. Blijstra wil graag in nr. 1. een één-akter, *Het Spookslot*. Ik zie mij dus gedwongen plaats te maken, maar doe dit zeer gaarne. Ik zie nu voor nr. 1.

Van Ostaijen, Verzen		2 blz.
idem, Proza		5 blz.
Dinger, Verzen		3 blz.
Burssens, Verzen		3 blz.(?)
Blijstra, Eén-Akter		16blz.
	Dus:	29 blz

of la-

4. Zie ook *Vw* 2 p. 127-129, waar DP iets dieper op deze en andere detectives ingaat.

ten we het ruimer nemen, 32 of 33 blz. Ik zou dus een verhaal moeten geven van ± 24 blz. Voor de helft van *H.-a.Z.* is dit te veel, voor het geheel, te weinig. Ik zie ook op tegen het in tweën snijden, mede met het oog op de proefnummers. Toch gaf ik liefst voor dit eerste nummer iets werkelik goeds. Je weet waarover ik beschik: geloof je niet dat het beste is: *Zo leeg een bestaan* te geven, al heeft het dan ook gedeeltelik in 'Het Woord' gestaan? In 'Het Woord' verscheen hfdst I-III; IV-VII zijn dus inédit. Een onaf verhaal= geen verhaal. Dus, met een beetje goede wil... Schrijf me wat je hiervan vindt. Bedenk ook dat *Historie van Gevoel* véél minder is en dat *Voor Alle Zekerheid* desnoods zou kunnen verschijnen na, maar moeilik zonder, *Zo leeg een Bestaan*[1]. Als je 'ja' zegt is alles opgelost: ik vraag voor de vorm nog het gevoelen van Dinger en Blijstra. - Ik heb ook nog andere bezwaren tegen de publicering, in tijdschrift, van *Huize-aan-Zee*: vnl. het persoonlik karakter ervan. Mijn boeken, zoals je weet, verschijnen in 120 exx., en met 3 andere verhalen: passe! - maar in een tijdschrift-nr. en vooral in tweën gesneden: men zou kunnen denken dat ik de dood van mijn vader als een soort 'interessantheid' op zichzelf heb geëxploiteerd. - In nr. 2 denk ik niets te geven (of misschien een boekbespreking of iets dergelijks? ik denk aan: 'Bladen uit de Cahiers van een Lezer',[2] en die te tekenen Kristiaan Watteyn?) - maar voor nr 3 heb ik wel een nieuw verhaal klaar, waar ik al lang mee rondloop; laat ons het tenminste hopen, de Winter ten spijt!

Ik heb Dinger gezegd dat ik zijn *Program* niet op blz. 1 wil: 1e omdat ik jou (als zijnde de bekendste van ons allen) voorop wou hebben; 2e omdat ik zijn éne kwatrijn *Program* niet met een gedicht van een ander kan laten samengaan, zodat het erop neer zou komen dat hij de eerste plaats innam; 3e omdat ik ook tegen dit verdelen-zelf bezwaren heb en het werk van de medewerkers liefst bij elkaar zag. Ben je dit met mij eens?

Wat de vast te stellen oplaag en prijzen betreft heeft hij zich met

1. 'Zo leeg een bestaan' werd inderdaad opgenomen in de eerste aflevering van *Avontuur*. Alle verhalen die DP hier noemt zijn uit *Nutteloos verzet*, waarvan Van Ostaijen het manuscript reeds gelezen had.
2. Het plan om fragmenten uit de *Cahiers van een lezer* in het tweede nummer te plaatsen, is niet doorgegaan. Ze verschenen pas in 1928-1929 in een oplaag van 30 exemplaren, in eigen beheer uitgegeven. Het nieuwe verhaal, 'De avonturiers', voltooide DP in februari 1928. Het werd opgenomen in *Nutteloos verzet* en is niet in *Avontuur* gepubliceerd. Aan vankelijk wilde DP het de titel 'Historie van klappen' geven.

jou te verstaan. Ik ga bij voorbaat akkoord. Alleen geloof ik dat, vóór wij de abbonné's krijgen, wij met 200 exx. genoegen kunnen nemen (behalve dan de 300 exx. voor nr. 1). Het Alfa-papier is vrij duur, zodat het verschil, vooral bij 6 nrs., niet te verwaarlozen valt.

Schrijf hem dat ik zijn brief heb doorgezonden en dat - enz. Zeg ook dat je met *Avontuur* akkoord gaat en dat Burssens èn ik in de redaktie komen. En wat je hem meer te vertellen hebt; het beste is, dunkt mij, *zijn voorstellen te voorkomen.*

Tot nader. Houd je ferm en geloof me steeds je

EdP.

96. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 29 november 1927*

II

B.v.O. - Ik zend je Dinger's gedichten maar tegelijkertijd, in een andere enveloppe. Voor de port komt het op hetzelfde neer. Stuur ze me terug maar de *brief* mag je verscheuren. (Ik hèb erop geantwoord, ik schrijf vlijtig, want ik ga niet uit, met deze vervloekte kou.) - Ik vergat je in het andere briefje te zeggen dat ik er tegen ben nu reeds zijn boutade tegen *NU*[1] te plaatsen. Laat ons in nr. 1 voor onszelf spreken en tegen niemand. Komen de *Nu*-mensen ongezocht tegen ons los dan kunnen we het hekeldichtje van Dinger plaatsen, met misschien nog wat erbij. Merkje: Dinger heeft op rijm leren schelden van Kloos (die het zelf ook altijd vrij zieligjes gedaan heeft).* Hij had beter gedaan van Tailhade de kunst af te kijken. Als de versvorm er alleen maar is om de woorden een zekere klem bij te zetten, laat het dan tenminste *vlot* gaan!

Je EdP.

1. *Nu. Algemeen maandblad* werd opgericht in oktober 1927 en stond onder redaktie van Is. Querido en A.M. de Jong. Het eerste nummer veroorzaakte nogal wat opschudding en lokte veel reacties uit van de groep rondom *De vrije bladen*. Zie ook 124n1.

* Ken je dit heerlike gestotter (tegen J.-K. Huysmans):

> ... uws kops
> Afslaan niet waard zijnd, waard zijnd wel des strops
> Bloedstremming onafwendbaar...

Daar is dit gedichtje van Dinger een vlindertje bij.

P.S. Schrijf jij Burssens maar om hem uit te nodigen. Je hebt daartoe minstens evenveel 'recht' als ik!

97. *Aan A.C. Willink: Brussel, 1 december 1927*

Brussel, Donderdagavond.

Beste Willink,

Tout vient à temps pour qui sait attendre - en ik heb een bundel inlichtingen (en verzen) ontvangen van Dinger, het manifest niet te vergeten. Ik heb hem zeer uitgebreid teruggeschreven, vnl. om hem te zeggen dat ik met alles accoord ga, dus waarom ook niet met het manifest? en dat ik fl.10. in de maand (eventueel) zou bijdragen. Laten we nu afwachten wat-i doet, wat Blijstra doet, wat Van Ostaijen doet, wat de heele phalanx doet die Dinger denkt bijeen te brengen. Ik schreef hem ook over het maandplaatje! - ja, het jouwe.

Sebastiaan[1.] is gelezen en teruggegaan. Daar ga ik ook al mee accoord. Buikpijn heb ik er niet van gekregen. De stijl van de heer Hondius, ik bedoel: zijn woordkeus en vertelwijs zijn me zelfs sympathiek. Dat al zijn personage's de puberteitsperiode nog niet te boven zijn en met beurt om beurt erotische en Leger-des-Heils-gevoelens rondloopen - wat kunnen *wij* daaraan doen? Voor sommige menschen *is* zoo'n toestand misschien wel het hoogst-denkbare drama[*] Dat wij daartoe niet behooren is - wie weet - misschien wel ons ongeluk. - Mr Hondius herinnert mij aan Arland: een Arland met minder fut dan toch. - Ik heb net een meesterwerk achter de kiezen, iets eerste-rangs, van de 1^{e} tot de laatste=506^{e} bladzij: *Jean Barois* van Roger Martin du Gard.[2.] Het is in de N.R.F. verschenen; als je eenigszins kunt, lees het dan; er zit geen sprank humor in, maar het is geweldig. En misschien treft het jou meer nog dan mij.

1. J.M. Hondius, *Sebastiaan* (1923).

* Vgl. het ontroerende gedicht van Dinger van dien man die zoo pijnlijk geforceerd uit keezen ging.[3.]. -

3. Mogelijk bedoelt DP een van de 'Kwadrijnen' die in 1 (1928) 1 (febr.) stonden; het vijfde luidt: 'Terwijl haast ooveral achter de ruiten/het licht gedoofd wordt, loopt in 't donker, buiten,/(geluk en leed zijn ongelijk verdeeld)/nog iemand naar zijn loopschen hond te fluiten.'

2. Zie ook *Vw* 2 p. 176 en 187.

Ik wacht op de 2e proef van de *Vlinders*. Zeg B. dat ik mij wel met de verzending aan de Vl. bladen belasten zal: die bladen vragen, zooals je weet, 2 exx. voor een recensie, die ze dan soms nog niet eens geven. ‘Rottig’, misschien, maar als je op de Vlaamsche kritiek gesteld bent -. Ik kan V.O. natuurlijk wel om een recensie vragen voor één ex.! en erg veel bladen komen er ook niet in aanmerking. Laat zeggen: 14 of 16 exx. naar de verdommenis, en 10 die ik bij ‘Gudrun’[4] kan brengen. Dan gaan er dus een 175 exx. naar Holland, en de rest gaat Blijstra en Dinger aan. Ook met de verdeeling van de duiten ga ik accoord, zooals ik, geloof ik, al heb geschreven.

Maar géén 75 cents als prijs! Het feit dat het boekje in België gedrukt is, moet geen reden zijn om ook het Holl. publiek te laten profiteeren. Die Belgische drukker is *onze* trouvaille, en gegeven het geringe aantal liefhebbers voor onze waar, verdedigen wij ons ook met hand en tand. Later, als men om *onze* boeken *elkaar* zal vertrappen doen we *misschien* anders. Maar voorloopig zeker niet. Probeer dit Dinger uit te leggen, d.i. door Blijstra uit te laten leggen.

Het ‘mede-collega’-schap tusschen die twee heeren is mij nog niet genoeg omschreven. Is het er een op ‘socialistisch’ of op ‘uitgevers’- gebied? of is het *mede* voor nr.1. en het *collega* voor nr.2. en hebben wij dààrom die zeldzame woordcombinatie? - Hoe het zij, ik wacht op de één-acters.

Dinger is een beste jongen, vol warmte en vooruitstrevendheid. Lach maar niet te veel om hem: hij laat ons misschien allemaal in zijn kielwater (heet het zoo niet?) over een jaar of wat. In ieder geval heb ik er niets op tegen dat hij ‘het tonnetje op gang houdt’ zooals hij dat zegt. Ik raad Bl. aan hetzelfde te doen als ik: meewerken, meebetalen en verder toekijken. Het is veel aardiger dan manifesten verbeteren, zelf schrijven, abonnementen narijden, en andere dergelijke grappen. En de *sneers* over het gedoe worden zóó ook veel makkelijker, behalve dan oprechter en spontaner.

Stuur me als de bliksem de gevraagde pagina uit *B.G.a.E.* als je 't niet gedaan hebt. Anders m'n dank. Tot nader; beste groeten aan allen.

Je EdP.

4. Vlaamse boekhandel in Brussel.

[5.]Ik heb bij mevr. Moens[6.] een partijtje *foto's* ontdekt (uit de stock van den ouden Moens) - iets onbetaalbaars. Belgische galanterie uit den tijd van de walsen van Berger. Ik zal ze je allemaal zenden als je de 11.00000[7.] illustreeren gaat.

98. *Aan A.C. Willink: Brussel, 3 december 1927*

Brussel, 3 Dec. '27.

Beste Willink,

Veel dank voor het overgeschreven oordeel des heeren Coenen.[1.] Ik kende het nog niet, en niemand had er mij van gesproken, je hebt dus de verassing in heel haar volledigheid op je geweten. - Ik zend je gelijk hiermee, in allen haast, 5 exx. *Poging tot Afstand*, 2 voor jou en Blijstra, de rest voor den teekenaar. Die kerels hebben natuurlijk toch lekker geen apart velletje voor de frontispiece genomen, maar hij is toch behoorlijk afgedrukt. Eerst waren ze zoo stom geweest het kwatrijn van Khayyam[2.] op de achterzijde van de teekening zelf te drukken zoodat het dwars door de pram van de juffrouw kwam kijken. Ik heb ze dat over laten doen, vandaar de twee overblijfseltjes van de weggegooide blz. - De brief aan Blijstra kan je, vermoed ik, bij hem nog lezen; dat ik hem aan Blijstra schreef vond zijn oorzaak in het feit dat ik al een overvloedige correspondentie voor het tijdschrift voer en dat ik altijd denk: 'die twee zijn wel één' (geestelijk gesproken, natuurlijk). Trouwens, boozig was mijn brief geloof ik niet, ik had voornamelijk bezwaren tegen jouw *sneers*, niet omdat ik daar niet tegen kan, maar omdat ik in dit geval ze toch werkelijk niet heb verdiend. Ik doe sedert een tijdje mijn uiterste best om het zaakje zoo goed mogelijk in elkaar te krijgen (rekening houdende

5. Alinea linksboven de brief geschreven.
6. Eigenares van de door DP veel bezochte Librairie Moens, Galerie Bortier, Brussel.
7. *Les onze mille verges*, van Apollinaire.
1. In *GN* 25 (1927) p. 551-552, over *Een voorbereiding*. Coenen oordeelt uiteindelijk positief: 'Mij dunkt, tenslotte, hier is een persoonlijkheid goed begrepen en geestig geteekend'.
2. Het kwatrijn luidt, in de vertaling van E. Fitzgerald: 'But leave the Wise to wrangle, and with me/The Quarrel of the Universe let be:/And, in some corner of the Hubbub coucht,/Make Game of that which makes as much of Thee'. In de tweede druk van *Poging tot afstand* (1928) is het weggelaten.

met bezwaren van Blijstra, van Van Ostaijen, en inspiraties van Dinger), en ik veronderstelde dat je alles wist, omdat Blijstra je op de hoogte had gehouden. Als dit niet het geval is, is het jouw schuld of die van Blijstra: jullie wonen niet zo ver van elkaar, en Blijstra, als Redactielid!! is toch zéker op de hoogte. Steek dus bij hem je licht op, dan bespaar je mij een *vierde* portie explicaties. Op dezelfde manier houdt Van Ostaijen zijn vriend Burssens op de hoogte. - Ik heb me vnl. vergist omdat je me schreef: 'hij biedt mij... aan, tegen betaling' - geef toe dat het voor twee uitleggingen vatbaar is! En verder neem je die Dinger veel te veel au sérieux (ik kan het niet genoeg zeggen). *Au fond* is Roelofsz[3] misschien een veel gevaarlijker persoontje: *hij* heeft misschien net karakter genoeg om jullie gezamenlijke productie te bederven? Die grapjes zijn erg aardig, en van jou kan ik me voorstellen dat je er zeker plezier in vindt; maar bij Roelofsz - neem me niet kwalijk - lijkt het mij een manier om in jouw mantel verstopt óók in de kunst te komen. Let wel, ik zou dit niet denken als je me niet gezegd had dat hij zeer ernstig urenlang over de kunst kon ouwehoeren; - van iemand die zelf heelemaal geen ambities heeft zou het weer zeer verklaarbaar zijn - (iemand à la Pia); maar van iemand die ouder is dan jij, die meent nog eens een coup de génie te zullen uithalen, die met ideeën over kunst en schilderkunst opstaat en naar bed gaat en er voor vergeet zijn tanden te poetsen - halte-là! daar lijkt me zooiets *verdacht*. Maar ik kan me vergissen en eindig om je niet te doen gelooven dat ik tegenwoordig veel voel voor preeken. - Nogmaals dank voor de kritiek van Coenen en hartelijke groeten - ook aan Mies - van je

EdP.

P.S. Die verdomde Pia, sedert-hij getrouwd is, zwijgt me volkomen dood en stuurt maar steeds niet die tekst van de 11.000 roeden. Maar aangezien hij NIETS zendt van wat ik hem vraag, is dit niet erg verontrustend.

P.P.S. Dinger heeft mij eens geschreven van een bundeltje, uit te geven, van jouw teekeningen. Stond *daarover* niets in zijn brief? Als ik mij goed herinner wilde hij zelfs een prijsvraag uitschrijven voor de begeleidende kwatrijnen.

3. De schilder Charles Roelofsz.

99. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 3 december 1927*

Brussel, 3 Dec.

Beste Van Ostaijen,

Je cirkulaire ontvangen en naar Blijstra doorgezonden. Tussen haakjes: hij heet Rein(ier?) (hard?), maar wil zich alleen maar *R*. noemen. - De cirkulaire vond ik zeer vermakelik; Bl. moet ze maar naar Dinger sturen.

Maar nu iets minder aardigs. Ik heb bij Breuer naar de prijzen gevraagd en allerlei kombinatietjes geprobeerd, maar de zaak wordt duurder dan ik dacht. Zelfs als wij het Alfa-papier laten varen en er een behoorlik vergé voor in de plaats nemen (waar Breuer een grote stock van heeft, en dat mooi wit en solide is) kost een nr. van *48* blz. in 200 exx. gedrukt ons 900 frs. Hij kan, zegt hij, het niet goedkoper doen. Voor 300 nrs. vraagt hij 950 frs, voor 250 nrs. 925. Als we 56 blz. nemen wordt het duurder omdat er dan een half vel moet worden opgelegd, dit schijnt een onplezierig ding te zijn voor een drukker! - Het is waar dat we als w e het vergé nemen een groter formaat krijgen (*iets* groter) en dus een paar regels per blz. winnen: de kompositie is berekend op 38 regels de volle pagina; maar gedichten als *Boere-charleston* en *Alpejagerslied* zetten we natuurlik ieder op een afzonderlike pagina (het twede heeft 30 regels.) - Ik wil het eerste nr. toch graag op 56 blz. houden - wat moet ik anders weer doen met die vertelling! - In dit formaat en in deze druk beslaat Blijstra's *Spookslot* weliswaar slechts 13 of 14 blz., maar *Zo Leeg een Bestaan* vraagt toch licht 24 blz. Dat wordt: 38 blz. voor deze twee dingen, dus 10 blz. voorde drie anderen. Zie jij kans jezelf, Burssens en Dinger op 10 blz. te krijgen?

De vraag is: hoeveel blz. precies zal het *Kluwen van Ariadne* innemen? kan je dit niet uitrekenen? of is het elasties? ik bedoel: bestaat het uit korte stukken? Van Dinger zouden wij voor nr. 1. bijv. niet meer dan 2 pp. verzen kunnen geven; n.l. *Program, Bespiegeling* en 9 of 10 kwatrijnen (waarom hij ‘kwadrijnen’ schrijft weet ik ook niet.) Als Burssens zich ook tot 2 pp. beperkt, dan blijven er 6 over voor jou (6 inplaats van 7, en gegeven het grotere formaat komt het misschien op hetzelfde neer.) Nu is er de mogelikheid dat ik mij vergis en dat *Zo leeg een bestaan* niet 24, maar 22 blz. inneemt, dan waren wij allemaal gered. Wij zullen dus proberen toch maar met 48 blz. toe te komen: 950 frs. (voor 300 exx.) is al een aardig sommetje, (fl. 30.-= ±450, en 2×fl. 30= fr. 900, dus je ziet, er blijven 50 frs. ontbreken).

Waarom vraag *jij* Marsman niet? jij hebt met hem in briefwisseling gestaan. Ik kan Houwink vragen, als je dat wilt. Ik heb alleen vrees dat die heren, juist omdat ze èn goed èn officieel zijn, hun afval insturen. - Vraag ook Helman en Engelman, te gelegener tijd. Ik voor mij wil noch Roelants noch Herreman speciaal vragen; maar als ik ze tegenkom (wat mogelik is, want het zijn beide goede vrienden van Greshoff) zal ik ze mondeling een hint geven, en *via* Herreman bijv.: Minne (de onzichtbare).[1.]

Dinger heeft per slot *niemand* gevraagd (als ik heb welbegrepen). Dat is het grappigste. Ik vrees ook dat niemand erg happig zou zijn, als hij de vrager speelde. Vraag jij liever. - Dat mopje van 'ik zoek een uitgever' was ik al lang van plan, stiekem weg te werken. Ik geloof dat je gelijk hebt en dat Dinger in zijn kwatrijnen slingert tussen wijlen Duco Perkens en Kloos. Of beter nog: het is een bewonderaar van Kloos die met zeker genoegen Perkens gelezen heeft. Maar enfin... Hij heeft ook nog *verhalen*. Je schrijft me niets meer van jezelf; gaat alles goed? Voor die postcheck-historie zal ik informeren; maar ik vrees, als jij, dat je je handtekening zult moeten zetten. Is het bureau in Brussel, ook voor Antwerpen? Nu, tot nader, 't beste! en de poot.

Je EdP.[2.]

Dr. Jekyll & Mr. Hyde eindelik via 'Gudrun' verzonden.[3.]

100. *Aan A.A.M. Stols: Brussel, 8 december 1927*

Brussel, Donderdag.

Beste Stols,

Je zou me toch een genoegen doen als je de *Lucifer* en *Adam in Ballingschap* van Nypels bij Gudrun voor me bestelde. Ik vermoed n.l. dat je als uitgever zekere korting geniet waardoor die boeken mij goedkooper zouden kunnen komen; ik betaal dan alles tegelijk af, zooals de kantoorklerken zeggen: aan het begin van de volgende

1. Minne hield zich wegens zenuwstoornissen afzijdig van het culturele leven. Hij woonde een tijdlang als boer op het platteland.
2. Met gelijke post zond DP aan Van O een exemplaar van *Poging tot afstand*, zojuist gereed gekomen, met de opdracht: 'Aan Paul van Ostaijen/Nogmaals deze oude bekende./(Een Sjinees spreekwoordt zegt:/"Men moet van zijn vrienden/veel verdragen"./*E.d.P.* 3.12.27'.
3. Boven de brief geschreven, in kader.

maand (dat het begin van het volgend jaar is). Bij voorbaat hartelijkst dank.

Van jou krijg ik dus de 3 opgeschreven werkjes + Théophile de Viau.[1]

Vergeet niet in het kwatrijn[2] te verbeteren... 'maar tot in Chaos houdt de Mensch zijn Stand'... als je het tenminste niet met huid en haar de prullemand in-werkt.

Tot Zaterdagavond half 9 in de Deux Clefs.

Je EdP.

101. *Aan A.A.M. Stols: Brussel, 9 december 1927*

Brussel, Vrijdagmiddag.

Beste Stols,

Ik schrijf je uit bed, verontschuldig mijn briefje als het er niet te netjes mocht uitzien. Die Hollandsche mist heeft mij keelpijn bezorgd, een verstopte neus, koortsigheid en steken in mijn rug. Kan van alles worden, misschien ook niets niemendal, maar reken niet op mij voor Hellens, Zaterdagavond.

Ik ben intusschen wel voor je werkzaam geweest, en ziehier eenige aanteekeningen en bevindingen.

I. *Voltaire*. Zou ik voorloopig maar laten schieten. Behalve het eeuwige viertal: Zadig, Candide, L'Ingénu, La Princesse de Babylone, komt m.i. maar één kleine roman (of groot verhaal) in aanmerking: *Le Taureau Blanc*. De rest bestaat uit kleine verhaaltjes die dikwijls achter een van de vier 'beroemde' grootere zijn uitgegeven, of tesamen met Micromégas; - en dan is er nog *L'Homme aux Quarante Ecus*, dat verwoed philosofisch is en zonder actie; allesbehalve een 'roman'. Dus: Le Taureau Blanc, met een dik vraagteeken.

II. *Diderot*. Hier blijf ik stemmen op *Le Fils Naturel*. Vooral als je er een aardige préfacier voor kunt vinden. De menschen die Ra-

1. In 1927 gaf Stols van deze Franse dichter (1590-1626) *Sonnets de Théophile de Viau, suivis de la Requeste au Roy* uit.
2. Het vermoedelijk na een recent bezoek van DP aan Stols geschreven en in handschrift bewaarde kwatrijn luidde oorspronkelijk: 'Gistren Itaalje, maar vandaag ook Holland/De klei is hard, men loopt in mist verloren,/Maar zelfs in Chaos houdt een elk zijn Stand:/De uitgever Stols woont in den Hoogsten Toren.' Stols woonde in een hoog flatgebouw te St. Lambrechts-Woluwe bij Brussel.

meau, Jacques, Bougainville, Le Rêve d'Alembert etc. hebben gekocht in allerlei bibliophielen-uitgaafjes kunnen er licht iets voor voelen.

III *Stendhal*. Ik zou toch maar geven, als het eenigszins kan: *Suora Scolastica*. Het is vrij lang geleden uitgegeven, moeilijk te vinden en vrij duur (toch zeker veel duurder dan 40 frs.). De vraag is dus alleen: zijn er rechten op of niet?

IV. *Mérimée*. Met *L'Occasion* (en een voorrede van Larbaud) hebben we, geloof ik, werkelijk iets goeds. Als je tijd hebt, kom Zaterdag of Zondag het ex. dat ik voor je heb klaarliggen bij mij ophalen. Er ligt ook een goedkoop ex. bij me, dat je kunt gebruiken voor den druk. Als ik jou was gaf ik dit als eerste nummer van de serie (of anders *La Double Méprise*), gevolgd door een Stendhal.

V. *Balzac*. Ik heb een oud ex. van *Jane la Pale* opgeschommeld, (Bruxelles 1837, bij Meline, Cans et Compagnie, 2 kleine deeltjes, maar ieder toch ± 250 blz.) Het ex. behoort mij niet toe, maar je kunt het meenemen om het zelf door te kijken. Het lijkt mij wat lang! Het grappige is alleen dat het als een nieuwigheid van Balzac zou kunnen worden beschouwd (door de *niet*-kenners), omdat B. het later heeft omgewerkt, meen ik, en in ieder geval herdoopt. Je zou het dan moeten laten afdrukken naar dézen tekst. - Maar anders kan je misschien beter iets veel kleiners nemen als *L'Enfant Maudit* of zoo; - vraag aan een Balzac-kenner wat hij je aanraadt, als je *niet* wenscht te vervallen in de zooveelste herdruk van La Grenadière, La Fille aux Yeux d'Or of Le Colonel Chabert.

VI. *Gobineau*. Ik ben druk bezig zijn Nouvelles Asiatiques te lezen. Ik geloof niet dat er iets in staat dat ik je meer kan aanraden dan *Akrivie Phrangopoulo*. Maar hierover later meer. (Ken je *Adelaïde*? en *Mlle Irmois*? N.R.F. Ik vond er niet veel aan; het deed mij een beetje denken aan de Stendhaltjes van Arland. Tot dusver is *Akrivie* voor mij verreweg de beste novelle van Gobineau.) - Ken je *Scaramouche*, door Pichon uitgegeven? ik niet. Is dàt misschien iets?

Als ik de eerste zes van de serie zou moeten aankondigen zou ik dat, vooreerst althans, zoo doen:

1. Mérimée, L'Occasion (préface de Valery Larbaud). La Double Méprise?
2. Stendhal, Suora Scolastica (préface de Léautaud? Arland?)
3. Goubineau, Akrivie Phrangopoulo (préface de Malraux?)
4. Balzac,.....? (préface de E. Jaloux?)
5. Barbey d'Aurevilly? Nerval? Baudelaire?

6. Diderot? Voltaire? Sade? Of: La Dame de Pique van Pouchkine, vertaald door Mérimée.

Je ziet, de twee laatste vinden we zeker wel. Naar de 4 eerste zou je alvast kunnen informeeren. De kwestie van rechten voor deze speciale Stendhal, en voor Gobineau, en de keus van de Balzac. Als het kan, kom spoedig de boeken bij me ophalen. Beste groeten, je

EdP.

P.S. - Er is nòg een mogelijkheid met *Jane la Pale*. Het verhaal zit aldus in elkaar: Een jongedame, Eugénie d'Arneuse wenscht te trouwen met den hertog de Landon, maar de hertog, ofschoon hij in principe met het huwelijk accoord gaat, kan er zich niet voor warm maken. (Dit is blz. 1-190.) Uit respect voor de juffrouw echter decideert hij zich en schrijft haar in een brief van een goede 100 blz. de geschiedenis van zijn eerste liefde en van de vrouw die hem nog altijd dwars zit. Dat is: *L'Histoire de Jane la Pale* (ou Mémoires d'Horace, duc de Landon-Tangis): van blz. 191-245 van deel I en van blz. 1-60 van deel II; dus ± 100 blz, zooals ik zei. *Dit verhaal vormt een uitstekend geheel*. Je zou het eruit kunnen lichten en het geven onder bovengenoemden titel, die trouwens zóó, midden in het boek staat. - Je zou het ook kunnen zetten: *Histoire||de||JANE LA PALE*, en boven den tekst, in cursief of kleine capitalen: 'Le Due Horace de Landon-Tangis à Mademoiselle Eugénie d'Arneuse' (omdat hij aan het begin en het einde nog zinspeelt over het huwelijk tusschen hun beiden.) - Maar... misschien vind je het minder prettig dat aan het eind de Jane van den brief ook nog in het verhaal voorkomt. De roman heeft n.l. na den brief nog een kleine 200 blz. In den brief zelf wordt natuurlijk geen vervolg voorzien: de duc zegt dat hij niet meer weet wat er van Jane geworden is en dat hij hoopt dat zijn huwelijk met Eugénie haar beeld (dat van Jane) verdrijven zal... Het kan dus eigenlijk niet mooier.

Het beste is dat je zelf het boek even doorneemt. Lijkt de brief je opzichzelf mooi genoeg dan geef je rustig die 100 blz. onder den titel van Balzac zelf en je zou de aardigheid behouden van een werkelijke Balzac te geven naar een ouderen tekst en die niet meer onder dien titel in zijn volledige werken voorkomt. Om nog niet eens te zeggen dat er voor sommige menschen een speciale bekoring van dezen titel kan uitgaan; bijv. voor de bewonderaars van *La Petite Jeanne Pale* van Jean de Tinan.

V'la.

102. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 10 december 1927*

Beste Van Ostaijen,

Ik schrijf je slordig en weinig, want ik schrijf je uit bed. Veel te lang zonder mikmak rondgelopen bij zoveel kou en mist; nu dus weer een beetje betalen voor het ademen in deze wereld. - Ik zend je gelijk met dezen een Kurt Schwitters van 1847, geschreven door Dostojevski, en een bundeltjes van Houwink[1] uit de serie To the Happy Few van Stols - je ziet dan meteen het genre. Het is misschien wat Hollandsch, maar het is keurig. Stuur me je *Barbaarse Dans* als je wilt dat-i zo gedrukt wordt (ik heb er Stols al over gesproken). - Kopie van Burssens wordt volledig geplaatst; ik leg alles bij elkaar; eigenlik heb ik alles al behalve de kopie van jou. Geef op Kluwen van Ariadne aan *wat* eventueel zou kunnen vervallen (met een × in potlood b.v.)

Tot nader; steeds je

EdP

103. *Aan A.C. Willink: Brussel, 10 december 1927*

Brussel, 10 Dec. '27.

Beste Willink,

Een snel antwoord op je brief.

Laat de heele zaak v/d 11000 lullen vooreerst maar varen. Ik ontvang (geen 20 minuten geleden) een jammerbrief van Pia. Alles gaat beroerd! Hij denkt voorloopig niet aan de 11.000 verges. Je kunt me beter de tekst terugsturen.

Over de teekeningen heb ik nog niet geschreven, ik bedoel aan V. Ostaijen, maar hij gaat zeker wel accoord. Hierover dus nader. De boel gaat niet ter perse vóór Januari en de eerste teekening *heb* ik hier.

Een beter bericht. Stols loopt den laatsten tijd erg warm: ik heb hem een uitstekend idee aan de hand gedaan voor zijn fransche uitgaven: hij wou me directeur maken van een bepaalde serie! (ik ben ervan geschrokken), hij gaat een lang artikel over me zetten in den Gulden Winckel, misschien gaat-i me volgend jaar uitgeven, bref, het is prachtig. Ik heb van deze goede disposities geprofiteerd door hem te laten beloven jou werk te bezorgen. Hij heeft je adres genoteerd; licht vraagt hij je binnenkort iets: een portret van Malherbe

1. *Zes kleine elegieën.*

of zoo. Ik heb gezegd dat je verdomd goed gedocumenteerd bent, allerlei portretten hebt, enz. en dat je speciaal vergeild bent op 17e eeuwers met snorren en baarden. Al wat je noodig hebt bezorg *ik* je, als het zoover is; je zegt maar altijd dat je bent voorzien.[1.]

Ander iets. Hij geeft een serie 'rijmprenten' uit: no 1 is verschenen (houtsnede van...?) gedicht van Greshoff; no 2 is.....? gedicht van Timmermans; nu wil Stols een rijmprent van *ons* = houtsnede van jou, gedicht van mij. Begin maar vast. Snijd maar wat je wilt; mijn gedicht pas ik dan wel aan. - Maar ik vergeet dat je altijd scharrelt met maten en dikten. Ik zal dus de 1e rijmprent vragen en je die opsturen.[2.]

Beterschap met Mies! (Ik schrijf je anders ook uit bed, en ook met keelpijn.)

Hartelijke groeten; steeds je

EdP.

Ik woon *13 rue Lesbroussart.*

P.S. - *Poging tot Afstand* zal nog wel komen. Ik vertrouwde het pak toe aan Henri, die natuurlijk weer het noodige heeft 'gewacht' met verzenden.

De circulaire van V.O., is wat de commerciële vormen aangaat, nog verre van volledig.

104. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 11 december 1927*

Brussel, Zondag.

Beste Van Ostaijen,

Ik krijg zojuist je cirkulaire[1.] terug, die door handen is gegaan van Dinger en Blijstra. Ik heb alles netjes overgeschreven en in de Vries en te Winkel-spelling gezet voor de rust van de lezer. Zie je of er nu nog mee akkoord gaat, en stuur ze mij dan terug.

Maar nog iets. Willink en ik hadden indertijd afgesproken dat, als

1. Noch van het artikel in *DGW* noch van de opdracht aan W. is het gekomen.
2. De eerste drie rijmprenten waren: 1. *De vaders*: gedicht van J. Greshoff, houtsnede van J. Franken Pzn. 2. *Sonnet van burgerdeugd*. 3. *Kerstliedeken*: Middeleeuws gedicht en tekening van Felix Timmermans.

1. De oorspronkelijke tekst is te vinden in Borgers, *Paul van Ostaijen, een documentatie*, deel 2, p. 1122-1123.

het tijdschrift verscheen, hij een pentekening zou maken voor ieder nummer. Zo'n cliché kost 60 frs., maar die betaal ik dan buiten de rest om. We wilden die cliché's dan bij elkaar leggen en later een kleine map uitgeven met een paar inédits, en ik zou dan een tekst erbij schrijven, of we zouden (wat misschien aardiger is) ieder een tekst voor een tekening kunnen geven, wij vijf en mogelike latere medewerkers. In het tijdschrift komen de tekeningen dan vooreerst zonder tekst. Wat denk je ervan?

Als je het goedvindt, zet dan op de inhoudsopgaaf van nr. 1 nog: 'Dit nummer (en ieder volgend nummer) zal bovendien een tekening brengen (of bevatten) van A.C. Willink.'[2.] - Blijstra en Dinger hoef ik niet meer te vragen.

Heb je ontvangen 'Le Grand Dieu Pan', een Engels verhaal door Toulet vertaald. Het is feitelikje reinste onzin, maar als men op een lange stoel ligt... De geest heeft soms van die rare berustingen.

Tot nader; met beste wensen en handdruk steeds je

EdP.

P.S. - Ik dacht de cirkulaire te laten drukken in het formaat en op het papier van het tijdschrift. Zeg nog even in hoeveel exemplaren? Het postcheck-nr. zetten we wel in nr. 1 zelf; dat *weten* we dan.

P.P.S. - De franse dichter Delavigne (ah, ce Casimir!) heb ik laten vallen om niet de indruk te geven dat we de mensen bij voorbaat willen doodslaan met citaten.[3.]

105. *Aan A.A.M. Stols: Brussel, 14 december 1927*

Brussel, Woensdag.

Beste Stols,

Zou je een dezer dagen niet even bij me kunnen komen, liefst 's

2. Deze toevoeging is aan het slot van de circulaire afgedrukt (maar alleen het eerste nummer bevat een tekening van Willink).
3. DP had in Van O's ontwerp het volgende: 'Wie zegt daar: "dat is onbescheidenheid en grootheidswaan?" - Vergeet die tegenspreker dat, volgens de franse dichter Delavigne, Columbus tot de manschap zei: "drie dagen en ik geef u een wereld"' veranderd in: 'En wie daar zegt: "dat is onbescheidenheid en grootheidswaan!" vergeet dat, naar getuigenis van sommigen, Columbus' etc.

middags? De dokter heeft me verboden gedurende eenigen tijd uit te gaan, en ik heb verschillende dingen met je te bespreken.

Wat Gobineau betreft: ik heb nu de zes *Nouvelles Asiatiques* gelezen; een paar ervan zijn zeer goed, maar toch, voor een aparte uitgave zie ik niets dat meer in aanmerking komt dan *Akrivie Phrangopoulo*. Ik houd het boek voor je aan, voor 't geval je het zelf door wilt zien. *Akrivie* staat in *Souvenirs de Voyage* (Grasset).

Jane la Pale après tout onbruikbaar. Ik heb het nu van alle kanten bekeken: het is een hyper-romantisch òndingˆ! - Jammer, want de titel was ‘alléchant’.

De rest mondeling.

Met beste groeten

gaarne je EdP.

13 rue Lesbroussart:

tram 81 tot de Pl. Ste Croix,

vandaar 10 stappen de hoogte in.

106. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 14 december 1927*

Brussel, Woensdagavond.

Beste van Ostaijen,

Dank voor de cirkulaire, die naar de drukker is gebracht. Breuer heeft mij ook de definitieve prijzen opgegeven. 48 blz. van 40 regels per blz. (druk van Poging tot Afstand) op een goed vergé, komt ons, in 300 exx. op 990 frs. In 250 exx op 935 frs. en in 200 exx. op 880 frs. Hier in is begrepen een behoorlik solied omslag met titel en inhoudsopgaaf op de voorkant. Moet er meer op het omslag dan wordt het duurder.

Mij dunkt, laat ons voor nr. 1:300 exx. nemen en 990 frs. bij elkaar brengen; en ons voor de rest met 200 exx. tevreden stellen, 100 voor hier en 100 voor Holland.

De cirkulaire kost 85 frs. (in 300 exx.)

De kaarten, 250 voor jou en 250 voor Dinger, kosten tesamen 35 francs.

Dat maakt, tesamen, een kleine vóóruitgaaf van 120 frs.

Het cliché voor Willink wordt op een apart velletje gedrukt, en door mij betaald. Wat denk je van de rest?

- Ik geloof, wat de kopij betreft, dat alles zich prachtig schikken

zal. Blijstra heeft n.l. besloten zijn *Spookslot* eerst in nr. 2 te plaatsen. Hij geeft eerst *De Noodlottige Kogel* (een werkelik aardig verhaal, een van de beste die hij geschreven heeft), plus nog twee kleinere prozastukjes. Je *Kluwen van Ariadne* kan dus geheel behouden worden (tussen haakjes, ik heb het met veel plezier zonet gelezen), je twee gedichten ook. De indeling van nummer 1 wordt dus, als ik goed zie, zo:

P. van Ostaijen, Boere-Charleston	1.
id., Alpejagerslied	2.
id., Kluwen van Ariadne	3-7
E. du Perron, Zo een leeg bestaan	8-33
Gaston Burssens, Oud Liedje	34
id., Duel Schilder-Dichter	36-38
W.N. Dinger, Verzen	39-41
R. Blijstra, De Noodlottige Kogel	42-45
id., Kwartetconcert etc.	46-48

Deze volgorde lijkt mij ook de beste.[1]

Ik zend je vandaag een ‘livret’ uitgegeven door Périer en R. de Geynst[2]. Niet onaardig maar... En dan zegt men niets verder. Laat ons zeggen, alsof we over heel iets anders spraken: ‘Hij is zo beminnelik jong, die Périer.’

Ik lees tot mijn grote voldoening dat je langzaam vooruitgaat. Ik mag vooreerst niet uit van de dokter. Het sneeuwt, het vriest, het is om de hele donderse boel aan elkaar te piesen. Ik ben zoeven naar Breuer geweet, maar Breuer is op precies 15 pas afstands; als ik me dan goed inbaker... Het is toch een rottige geschiedenis als je zo'n konstitutie hebt. Ik moet dan altijd aan jou denken om me weer met het leven te verzoenen. Jij hebt je dan toch blijkbaar nog een beetje meer verwaarloosd... Wanneer zullen wij rijk genoeg zijn om een modern landhuis te kunnen bezitten in Rapallo of Fiesole?

Heeft Greshoff je al geschreven? Hij zit voor het ogenblik weer

1. De inhoud van het eerste nummer van *Avontuur* kwam er uiteindelijk als volgt uit te zien: Van O en DP overeenkomstig DP's opgave, van Burssens ook nog het gedicht ‘Invitation à la valse au clair de lune’, na Burssens' bijdragen drie prozastukken van Blijstra (ook ‘Romantisch beeld’) en ten slotte Dingers gedichten ‘Proogram’, ‘Bespiegeling’ en vijftien ‘Kwadrijnen’.
2. De zojuist verschenen eerste aflevering van een klein tijdschrift, *Premier livret*, waarop door de dood van Périer in februari 1928 nog slechts een *Deuxième livret* is gevolgd.

in Holland maar heeft me verleden week 2 of 3 maal je adres gevraagd.
Nu, mijn beste, voorlopig tot dusver.
Je EdP.

P.S. Dat menen een gevaarlike wet is bleek onduidelik voor Blijstra[3]. Vandaar vnl. die 'uitbreiding' van mij. Het tussenvoegseltje van de 'tweelingbroeders en tegenvoeters' was van Dinger (aanmerkelik beknopt door mij.) Zo krijgt ieder z'n zin.

P.P.S. - Après tout is het misschien beter als ik Dinger helemaal achteraan zet. Dan eindigt de revue op de 'kwadrijnen'. Ik heb hem gevraagd of dit woord een afleiding uit het Perzies was. Hij heeft nog niet geantwoord.

107. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 15 december 1927*

Brussel, Donderdagavond.
I ('Het weer is nog altijd even rottig.')
Beste van Ostaijen,
Gelijk met deze verzend ik een Nederl. vertaling van *Het Niebelungenlied*.[1] Jij die zo goed thuis bent in Germaanse letteren en dus ook in Germaanse rytmen en wendingen, jij hebt er misschien wat aan. Het schijnt dat die oude heer Brans 25 jaar op die vertaling heeft zoek gebracht, en dat zijn Nederlands poëem nu ook getrouw de maat van het origineel in al zijn schoonheid en gebrekkigheid weergeeft. - Hoe het zij, ik voel me erg bekocht aan dat boek, en nu ik het 3 of 4 maal tevergeefs - en op verschillende plaatsen - beproefd heb te lezen, geef ik het je gaarne cadeau. Moge 't je, mocht je er niet in kunnen zwijmelen, nog eens voor een citaat of verwijzing van dienst kunnen zijn. - Mijn opvoeding is trouwens zozeer verwaarloosd dat ik helemaal ongevoelig ben voor het epos, geloof ik, of het van Homeros, Vergilius, of Théroulde komt. Maar dit Niebelun-

3. DP veranderde het in 'het menen van men is een een gevaarlijke soort wet'. Dingers toevoeging in de gedrukte *Avontuur*-circulaire luidde: 'Wij behouden ons dus het recht voor, ons in het avontuur tweelingbroeders te betoonen of elkanders tegenvoeters te zijn.'
1. *Nibelungenlied* (1926). Een toelichting vermeldt: 'Naar den middelhoogduitschen tekst en in de oorspronkelijke versmaat door J.M. Brans'.

gen-lied spant voor mij de kroon. Die ‘Doornijksche Hagene’ lijkt me een Perrol met de Rode Hand,[2] maar dan ontdaan van alle faktoren die aanleiding zouden kunnen zijn tot amusement. Die blonde Siegfried is om op te schieten, wat een poen van een kerel! wat een blaaskaak en wat een draak, (draak hijzelf, veel meer dan het arme dier dat-i om zeep heeft gebracht). Die Brünhilde en Chriemhilde - godverdomme! ik vrij nog liever met twee van de gemeenste matrozehoeren die er in Antwerpen te vinden zijn. Ik vind het geheel in één woord onmogelik, een summum van wansmaak, van geouwehoer en belachelikheid. Als die kerels op het eind malkaar allemaal kapotslaan wordt het voor mij een poppekast-massacre. - Je moet mij toch eens eerlik vertellen wat *jij* van dat beroemde poëem denkt. - Het Roelandslied heb ik nog nèt kunnen lezen, maar ik was toen wat jonger. Nu: of het hoge Literatuur betreft of roman-feuilletons, het enige wat mij een verhaal doet slikken waarin men elkaar met zwaarden en degens te lijf gaat is een zekere verve die mij amuseert. Het moet schrille kleuren hebben en vlug vlug opschieten. *Les Trots Mousquetaires* lijkt mij het onovertroffen meesterstuk van het genre; ik houd ook van de *Chroniques Italiennes* van Stendhal (als ik het niet hoef te vergelijken met *Rouge et Noir* of *La Chartreuse*). Maar je voelt dat, om elkaar schielik en goed te vermoorden, men niet gehinderd moet worden door de versmaat; vooral als die versmaat, zoals in dit Niebelungenlied, zo allemachtig kreupel is. Er moeten dus wel andere waarden schuilen in dit zo beroemde gedicht. - Intussen, de taal van Ariosto is, naar het schijnt, buitengewoon zoetvloeiend, en volgens sommigen meer genuanceerd en soepel dan de taal van Dante; maar als ik één canto van de *Orlando* binnen heb, denk ik met welbehagen aan die heerlike vraag van de kardinaal d'Este: ‘Dico, messer Ludovico, dowe siete andata pescare tanto coglionerie?’ Ludovico had die avond een lang gezicht, want hij had net zijn mooiste passages voorgedragen. In de Italiaanse poëzie ken ik twee grote dichters: Aretino en Baffo. De *Sonnetti Lussoriosi* zijn heerlik: praat me van diè degenstooten en in dàt rytme toegebracht! Het leven is zo verdomd kort, dat ik me werkelik afvraag hoe er mensen zijn die dagen kunnen doorbrengen met het lezen van zwaarbezongen kloppartijen. Maar jij ligt op een lange stoel, hebben we al meer gezegd, en jij vindt misschien heel wat anders in dit oud-Germaanse heldendicht. In ieder geval, schrijf mij erover, en waar ik dwaal, laat

2. Jeugdheld van DP, uit *De schaapherder* van J.F. Oltmans.

het licht schijnen op mijn pad. Houd je goed, tot nader, geloof me steeds je
EdP.

P.S. - Wat de betaling van die 120× betreft voor cirkulaire en kaarten, me dunkt, we moesten ieder maar een 5e deel geven, d.i. 24 frs. Zend me dit geld zodra je kan en vraag Burssens of hij mij ook zoveel zendt. Dinger en Blijstra erover geschreven. Ik heb Dinger ook de gegevens verstrekt betreffende prijzen etc. en hem gevraagd zich met jou te verstaan. Voor de praktiese regeling van verzending,* en andere administratie hoef je mij dus niet te antwoorden. Ik hoor later dan wel wat jullie samen hebben uitgemaakt. -
EdP.

Een gewoon nr. (in 200 exx) kost ons dus 880×. Wij hebben 60 fl. = ± 850 frs + 100 frs van Burssens en jou samen, nietwaar?

108. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 16 december 1927*

Vrijdag.

II

Beste van Ostaijen,
Ik stel voor met het 'Avontuur' een kleine storm te provoceren in letterlievend Nederland. Met nr. 2, als je wilt, openen wij *onze* enquête. Ieder 'jongere' mag er aan meedoen; wij brengen iedere keer de antwoorden van twee of drie mensen. Ingesloten een vragenlijst die je moet keuren. Ik geef er meteen *mijn* antwoorden bij.[1] Als jij hetzelfde doet, dan Burssens en de twee anderen kan het een vermakelik spelletje worden. - Schrijf jij nu weer eens zo'n kwasi-serieus praatje als je voor de cirkulaire hebt gedaan, om er de enquête mee te verklaren. Spreek maar over zelfportretten door reflex of zoiets. Ik ben verdomme benieuwd *jouw* antwoorden te lezen! Wij drukken de vragen eerst: en dan de antwoorden van drie mensen; dat zou alles bij elkaar nog geen 5 blz. innemen, tenzij ieder antwoord een hele akte van geloof (of van berouw) inhield.

* De kwestie van porto o.a.!!!
1. DP's enquêtetekst is niet teruggevonden. De vragenlijst en DP's antwoorden veroorzaakten een controverse tussen hem en Van O, die tot een principiële standpuntbepaling geleid heeft.

Voilà alweer, mijn beste. Tracht je tijd zo goed mogelik door te komen en als het je plezier kan doen, denk dat ik ook opgesloten zit.

Steeds je
EdP.

Als je akkoord gaat, zend de lijst dan maar door naar Burssens. (Ik heb er *geen* kopie van genomen.)

109. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 22 december 1927*

Brux. 22-12.27.

Beste van Ostaijen,

Ingesloten de 'strijdlustige' brief van Dinger (van een zeer bescheiden strijdlust overigens en eindigend met de bekentenis van een 'lezing in kleine - maar goede - kring'); - wat de administratie beteft, doe je alles maar met hem af buiten mij om, dat is afgesproken. - Dank voor de frs. 25 voor cirkulaire. - Greshoff zal je zeker nog schrijven, hij is voor de hele Paas- en Nieuwejaars-misère naar Holland, maar komt begin Januari verkwikt en energiek terug en dàn... zie je! Bon, je zult eens zien. - Mijn hart heeft even stilgestaan toen ik las van je buitenzitten bij deze kou. Godbewaarme, ik zou op de een of andere manier zorgen dat ik alle dagen een reaktie met verhoogde temperatuur had. Wat is dat voor *barbaarsheid*? - De cirkulaire van *Opbouwen*[1.] heb ik gezien en prachtig bevonden; die mensen die niets 'onverlet' zullen laten en het ook over het 'leven' dus willen hebben. Pauvres sacs à merdre tout de même, om met Ubu te spreken die ondanks alles toch een àndere kerel was! - Je hebt zeer schoon gelijk wat betreft het 2e deel van *M. Lecoq* en ik ben stom geweest om te vergeten je te zeggen dat je desgewenst dat maar ongelezen moest laten. Het eerste deel had gevolgd moeten worden door een résumé van dat twee*e*de[2.*] deel in 2 of 3 hfdst. hoogstens. Maar Lecoq is levend, nietwaar, het is niet de fantoom-detektief die alleen maar aan zijn pijp zuigt, tegen het eind zijn revolver trekt en

1. Maandblad, uitgegeven in Brugge. Het eerste nummer verscheen in januari 1928.
2. De tweede e dubbel onderstreept.

* Ik zie met schrik dat ik daar twee e's heb gezet; is dat invloed van P.v.O.?

alles mooi opknapt in drie zetten. *Le Crime d'Orcival* is als ensemble veel beter, en het drama buiten Lecoq om wordt veel korter verteld en is èn eenvoudiger èn interessanter (op zichzelf beschouwd ook). - En ah! wat ik ook nog zeggen wou: het 2e deel van *M. Lecoq* dus is inderdaad slecht, maar... de *Nibelungen* is oneindig slechter! Ik verwacht nog altijd een praatje van je daarover.

Een grapje op zichzelf is de grap die Dinger meent te maken met ‘avonturiers’. Ja-a-a, dat was niet gepiest!... Dat hadden jij en ik nu eens lekker niet gevonden, wat?

Mijn vragelijst en antwoorden krijg ik dus van Burssens terug. Maar jou vind ik in dit geval een vage grappemaker. Zo meteen krijgt Dinger gelijk met zijn hekel tegen dat redakteurschap van ons. Want ‘eilieve’: waarom ben jij niet verkiesbaar als redakteur? en voilà des idées! zou het mondaine Franse meisje zeggen. Wij wensen - altans ik wens - in onze antwoorden de grootst mogelike eerlikheid, EERLIKHEID, ja, zie Dirk Coster, mijnheer! Als jij vindt dat de grootste dichter is: Paul van Ostaijen, en de interessantste dichter ook: Paul van Ostaijen, dan schrijf je netjes en voluit twee maal onder elkaar: Paul van Ostaijen, en je zegt er desnoods bij: ‘omdat....’ - Neen, mijn beste, doe alsjeblieft mee aan die grap, ik bid je, en laat het zònder inspanning geschieden. Wat je daar allemaal gevraagd wordt, weet je sedert lang, en het tegendeel maakje zelfs de kat niet wijs. Ik zou willen voorstellen dat de hele ‘redaktie’ in nr. 2 op de proppen komt: Dinger incluis, en als alle antwoorden binnen-zijn zal ik een openingspraatje schrijven, zó boeiend en zó sprankelend van vernuft en geest, zie je, dat iedere aanvaller van te voren overrompeld, ontwapend en verkracht staat. Dan zeg jij óók eens tegen mij: - Ah, toi, tu es un brave! - Dus voorwaarts marsj! van Ostaijen in top, of het hele spelletje intresseert mij niet meer. Wees nu eens niet koppig, zoals de moeder tot het kind zegt dat voor deze keer géén sjelei op z'n boterham b'lieft, - en doe in je volgend epistel je antwoorden, zonder inspanning* en gewetensbezwaren. Als *ik* op vraag 1 en 2: P. van Ostaijen zie staan, dan begin ik een boere-charleston en roep: bravo! bravo! bravo! (bravo, wel te verstaan, voor van Ostaijen.)

Ik heb van Greshoff een boekje te leen gehad van Albert Helman: *Zuid-Zuid-West*, bij De Gemeenschap verschenen. Wat is dat een aardige, lieve jongen, wat schrijft-i een wèrkelik sympatiek proza, en

* ja, vooral zonder inspanning

wat zou hij een frisse, aardige kijk op de dingen hebben als hij ook al niet zo vergodsdienst was. Dat vind ik nu akelig jammer van zo'n jongen als Helman. Van Wies Moens kan het me niets schelen omdat de man, buiten zijn godsdienst om, zowel wat stijl als wat smoelwerk aangaat voor mijn part direkt de poubelle mag vullen; en dan heb ik nòg zo'n aterling gezien met een fysionomie om er (in Maldororstijl) 'drie dagen en drie nachten lang zijn drek op te lozen'; die man stond in *Erts* en was onlangs kapot gegaan, wat voor die heren (van *Erts*) reden was om er een ongelooflike rotstudie van die man over Baudelaire in te zetten (zo in de toon geschreven van de concierge die haar verloren 'regels' beweent). Was dàt een vent! - kan het Bruning zijn?[3.] - een smoel, mijnheer! een paar onverdragelike oogjes achter een brilletje, en van die dunne zwarte ongelijke haren die men bij sommige zéér gehavende veldratten aantreft. Zie je, als ik zo'n vent tegenkom en ik lees dat-i er niet meer is, dan kan ik er niets aan doen, maar dan verzucht ik uit de grond van mijn hart: 'Wat goed dat-i zo gauw verrekt is'. - En dan die studie over Baudelaire, daarachter... niet alleen het smoel van de casuïst, maar in *alle opzichten* 'le vicaire aux pieds sales'. En zo'n lulletje weet natuurlik niet dat Baudelaire schreef: 'Rien que le contact d'un curé souillon suffit pour me rendre athée'. Er zijn zo van die gezegden die men die heren niet genoeg zou kunnen toedienen. 'Notre Baudelaire' van de *Roseau d'Or* en nu van die Bruning(?) en de Rimbaud waar Claudel een mystikus van gemaakt heeft, à l'instar van zusje Isabelle en schoonbroer Paterne Berrichon...[4.] Het is om te kotsen, en de eenige 'vruchten' die een dergelijke reklame-voor-gekwelde-zielen afwerpt zijn figuren als van der Voorde. - Je moet me toch eens inlichten wat dat voor mensen zijn daar in De Gemeenschap. Is Helman de enige aardige jongen of is er meer zo in verzeild? Tot welke groep behoort die Engelman? (de naam voorspelt niet veel goeds...) Jij die de prestaties van die mensen volgt, geef me eens een overzichtje. Dit *Zuid-Zuid-West* is voor mij zeer genietbaar (voor mij die bovendien een mede-'koloniaal' ben van die Helman, al kom ik ook uit tegengestelde richting), maar de inleiding en epiloog krijg je natuurlik van me cadeau. God is de jager, God is de lamp, God is de berg, God is

3. Inderdaad Gerard Bruning.
4. Stanislas Fumet, *Notre Baudelaire* (1926); Arthur Rimbaud, *Oeuvres. Vers et proses*, éd. Paterne Berrichon, met een voorwoord van Paul Claudel (1912). Berrichon schreef ook: *Jean-Arthur Rimbaud, le pòete* (1912). Isabelle is een zuster van Rimbaud.

de... ik geloof God-verdom-ze! dat ze alleen nog maar niet geschreven hebben dat God de bordeelhouder was van deze wereld, en toch, zie eens aan, wat een beeld! - Ik zal toch eens zo'n praatje gaan houden, op een keer, voor ‘Avontuur’ (je moet mij dan eens een schuif jong-christelike lektuur bezorgen).[5.] Misschien schrijf ik ook nog eens een ‘Gebed aan de Veelbesproken God’, in rijmloze verzen, natuurlik, à la Wies Moens. - En als dat alles nu werkelike ernst was - onder ons gezegd - maar het is niets anders dan een kwasi-automatiese, STOMME REAKTIE. Men merkt het overigens aan de toon, een werkelike godsdienstigheid zou ons, of wij zouden willen of niet, ontroeren. - Ah! mijn twede velletje is vol. Ik druk je ongodsdienstig de hand en wens je het beste. Je

EdP.

110. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 22 december 1927*

Brussel, 22.12.27.
('s avonds)

B.v.O. - Van het minder slechte weer profiterend ben ik zoeven uitgeweest en heb bij Breuer van alles en nog wat opgehaald; vandaar dit derde schrijven, vandaag.[1.] *Mocht* Blijstra je bevallen schrijf hem dan een ‘hartelik woordje’. Zijn adres is 53 Reinier Claessenstraat, Amsterdam. Zijn voorletter R., zooals ik je geloof ik reeds schreef (en o jee! het staat natuurlik ook op het boek[2.]). Claude le Petit was een ongedurige jongen die op 17-jarige leeftijd een pastoor doodsloeg; natuurlik doet zich ook hier de vraag op of het niet uit een te groot verlangen naar GOD gebeurde; - en die overigens op 22- jarige leeftijd door de Jezuïeten is verbrand voor het schrijven van zijn satyrieke dichtbundel *Le Bordel des Muses ou les Neuf Pucelles Putains*. Het gedicht wat ik je hierbij zend[3.] is onuitgegeven: Lachèvre

5. Het praatje over dejong-katholieken kwam niet in *Avontuur* te staan. DP plaatste het in zijn *Cahiers* en verwerkte er een groot deel van deze brief in. Zie *Vw* 2, p. 50-55.
1. Het tweede, een briefkaart, is niet teruggevonden.
2. *IJzeren vlinders*, waarvan DP aan Van O een exemplaar had gezonden.
3. Een door DP verzorgde uitgave in dertig ex. van Claude le Petits *l'Adieu des filles de joye à la ville de Paris* van 1657. De fragmenten van ‘Paris ridicule’ etc. vormen gedeelten van de bundel *Le bordel* etc., die opgenomen zijn in *Les oeuvres libertines* (1918). Over Le Petit zie ook *Vw* 2, p. 52.

heeft het in een revue voor 17e eeuwse dingen afgedrukt, maar apart van zijn overig werk, waarvan fragmenten verschenen *Paris Ridicule* (Doyon, La Connaissance, nog zeer onlangs), en moeiliker te vinden: *Rome Ridicule* en *Madrid Ridicule*. Bref, Le Petit was een soort Rimbaud als mens - een even grote vagebond ook - al had hij niet zoveel 'genie'. - Ik eindig, na hierin werkelik het briefje van Dinger te hebben gesloten.

Je EdP.

111. *Aan A.C. Willink: Brussel, 23 december 1927*

Brussel, 23.12.27.

Beste Willink,

Stols heeft de vlucht genomen naar Holland, en hoogstwschl. zie ik hem tegen 5 of 6 Januari eerst terug. Ik verkeer dus geheel in jouw omstandigheden van afwachten maar. Greshoff is ook naar Holland. En verder gaan heden de IJzeren Vlinders verzonden. Als ik meer geld had gehad had ik Blijstra gisteravond getelegrapheerd. - Het omslag is niet erg mooi, maar de rest is zeer net, de teekening niet het minst.

Ik heb met deze kou voortdurend gevangen gezeten, - kan je dus niets vertellen. De verhalen van Tchekov zijn na aandachtige lezing door mij gekozen: je zou, dacht ik, ze wel erg aardig kunnen vinden.[1] - Ik ontving vanmorgen een voorstel van Bl. tot het inrichten van een rubriek in het tijdschrift in het genre van de Marginalia van de Vr. Bladen (die ik niet ken), enfin, een soort 'opmerkingen in 3 regels'. Ik heb er niets tegen, wil hem dit zeggen; ik zal er Van Ostaijen bij gelegenheid over schrijven: ik geloof dat hij ook sedert lang voor zooiets voelde.

Het sonnet dat Stols mij voor de rijmprent gevraagd heeft, is geschreven en heeft zelfs het voordeel, misschien, van bij verkoudheid geschreven te zijn. Het moet, zei Stols, bij den burger in de gang worden opgehangen en zoo zoetjes aan door 'denzelve' van buiten worden geleerd.

Hierbij dus vast de tekst.

1. Welke verhalen dit waren werd niet achterhaald.

Sonnet van burgerdeugd[2.]

De trammen tuimlen door de lange straten;
Al 't leven buiten, en de ramen dicht;
Wat thee voor ons, en de avond te verpraten.
De lamp streelt rustig ons voornaam gezicht.

Inbrekers, wurgers, roovers en piraten,
En de eerste Zondvloed en het laatst Gericht -
Elke onrust heeft ons deugdzaam hart verlaten.
O thee! o vriendschap! o kalmeerend licht!

Straks koestert ons het donker; morgen loopen
Wij opgefleurd te koopen of verkoopen:
Tragedie blijft tragedie, klein of groot.

Genoeg vermoeienis om 's nachts te slapen;
Alle overgangen tusschen lach en gapen;
En aan het eind, de Liefderijke Dood.

Zie of het je voldoende voor een ‘snede’ inspireert. En als je *mij* een plezier wilt doen, toe, vergeet de *thee* niet...

Ik weet met-dat-al nog heelemaal niet of Stols er wel tevreden over is. Misschien moet ik het wel overmaken??

Enfin, houd je goed, verzorg de vrouw en je gezwollen liezen en geloof aan de ‘koesterende’ gevoelens van je vriend den sonnetschrijver,

EdP.

112. *Aan G. Burssens: Brussel, 25 december 1927*

Brussel, 25.12.27.

Waarde Burssens,[1.]

Dank voor het geld. De cirkulaire zal eerstdaags wel verschijnen;

2. Vóór de uitgave als rijmprent verschenen in *De gids* 92 (1928) 4 (april), p. 41. *Vw* 1, p. 55.
1. Gaston Burssens (1896-1965), Belgisch dichter, fabrikant, vriend en bewonderaar van Van Ostaijen. DP kwam met hem in schriftelijk contact door oprichting van *Avontuur*. B heeft over de eerste indrukken die DP op hem maakte geschreven in ‘Dagboekbladen’, in *Podium* 7 (1951), p. 274-75.

ik weet niet of je het praatje kent dat v.O. ervoor geschreven heeft; het is werkelik wel aardig. Hoeveel exx. wens je persoonlik ervan? De oplaag is 800 exx. (waarvan 500 voor Holland).

Voor de tweemaandelikse nummers draag je dus, evenals v.O. 50 frs. bij. Een nummer van 48 blz. (40 regels per blz.) groot-octavo kost ons, in 200 exx. gedrukt (± 100 voor Vlaanderen en 100 voor Holland): 880 francs. Dinger en Blijstra dragen ieder fl.20. per nummer bij, dat is dus ± 560 frs., V.O. en jij 100 frs. dat wordt 660 frs., en ik ook fl.20 of ± 280 frs., dat wordt 940 frs. - je ziet, er schiet dus zelfs nog wat over voor de port of dergelijke uitgaven. Hierbuitenom betaal ik nog een lijn-cliché per nummer: ± 75 frs. Willink geeft de tekeningen, die hij later in een bundel denkt uit te geven, met teksten van ons allen. Als we genoeg abonné's krijgen zouden wij voor 1929 het tijdschrift kunnen uitbreiden of - zo houden, maar zonder financiële bijdrage van onze kant.

Wat je misschien ook interesseert is de inhoud van het eerste nummer (dat in *300* exx. verschijnt, met het oog op de reklame).

Dat wordt ongeveer zo:

P. van Ostaijen	, Boere-Charleston	1 blz.
-	, Alpejagerslied	1 blz.
-	, Kluwen van Ariadne	5 blz
E. du Perron	, Zo leeg een Bestaan	24 blz?
G. Burssens	, Oud Liedje	1 blz.
-	, Duel Kunstschilder X. Dichter Z.	4 blz.
R. Blijstra	, De Noodlottige Kogel	3 blz
-	, Kwartet-Concert	2 blz
-	, Romanties Beeld	1 blz
W.N. Dinger	, Verzen en kwatrijnen	3 blz.

Je ziet: het eerste nr. komt vol zonder enige kritiese bladvulling; een zo grote verzameling scheppend werk is, voor Holland altans, bijna ‘ontstellend’! Ik zou je willen vragen mij nog een gedicht te sturen als je dat hebt, 1^{e} omdat je voorlopig vooral bekend bent als dichter (en dit eerste nummer voor een heleboel mensen met een voorstelling gelijk staat), 2^{e} voor het ‘evenwicht’, - waarmee ik bedoel dat het *Oud Liedje* alleen een beetje schraal staat tegenover de 4 blz. van *Het Duel*. De plaatsruimte hangt eigenlik erg af (in dit eerste num-

mer) van het oppervlak dat mijn verhaal zal beslaan), maar ik geloof eerder dat het minder wordt als 24 blz. Er zouden dus best een groter of twee kleinere gedichten van je op een openvallende bladzij kunnen staan.

Nu een andere kwestie. V.O. schreef mij dat hij mijn vragen en antwoorden voor een ‘enquête’ die ik hem voorstelde aan jou had doorgezonden. Hij vond die ‘enquête’ wel aardig, zei hij, maar bleef er zelf liefst buiten. Zo intussen heb *ik* het niet bedoeld. Ik stel voor dat in nr. 2. de hele ‘redaktie’ tenminste op de proppen komt. Als de antwoorden van de anderen niet erg veel langer worden dan de mijne wordt dat een kwestie van 6 à 7 blz. (ook als ik er, zoals V.O. mij verzocht, een praatje aan laat voorafgaan). - V.O. meende dat de redakteuren zelf niet in aanmerking kwamen om ‘gekozen’ te worden; dit is niet mijn gevoel; ik zal wel iets in het praatje vooraf zetten over ‘volstrekte eerlikheid’ of zo: het soort eerlikheid dat niet schroomt zijn gal te spugen aan de ene kant, maar dat aan de andere kant evenmin schroomt zichzelf voor de interessantste man in de letteren te houden. Als V.O. dus vindt dat hij zelf de grootste of de interessantste dichter is, of beide, dan vult hij voor mijn part rustig zijn eigen naam in, met of zonder motivering. Hetzelfde geldt voor jou. Ik schrijf je dit hopelik tijdig genoeg opdat je je geen geweld aandoe bij het opmaken van je antwoordelijst. Ik weet dat je V.O. als dichter zeer hoogschat; is deze hoogschatting zo dat je hem direkt boven iedere andere levende - of jongere - dichter stelt, laat je dan niet weerhouden door V.O.'s - of je eigen - ‘redakteurschap’. En nogmaals: als we antipatiek genoeg durven zijn om sommige lievelingen van het groot publiek uit te moeren, laat ons er dan ook maar antipatiek genoeg bij durven zijn om het verwijt van ‘adoration mutuelle’ te riskeren. - Daarom ook, voordat ik mijn praatje vooraf opstel, had ik graag eerst al onze antwoorden binnen.

Ik zend je, gelijk met deze, een ex. van Blijstra's eerste bundel, *IJzeren Vlinders*. Blijstra is als mens een erg aardige kerel, en wat dit eerste werk betreft, het is verre van volmaakt, maar het geeft, dunkt mij, verwachtingen, vooral ook omdat het uit Holland komt. Het is tenminste alvast geen mooischrijver, geen zedemeester en geen Godverkrachter (vat dit laatste woord niet verkeerd op: voor *mij* zijn de ergste Godverkrachters die prille oude hoeren die geen tien regels meer kunnen schrijven zonder God op de een of andere manier ertussen te werken). Uit Holland komend lijkt mij Blijstra's werk, met al zijn fouten en tekortkomingen, tenminste *fris*. En teken erbij aan

dat de man werkelik zo goed als geen auteurs-ijdelheidjes heeft.

De heer Dinger is een heel ander iemand: als schrijver en als mens. Ik verwacht van hem, om eerlik te zijn, hoogstens ‘dragelike’ dingen. Maar hij heeft zich erg warm gemaakt voor het blaadje (het heeft zelfs niet veel gescheeld of hij had er de ongelooflikste kerels bij gehaald), en als hij als uitgever en medewerker - wat zeg ik? mede-REDAKTEUR! - genoeg warmte overhouden blijft... Trouwens (men moet optimist zijn, een enkele keer), misschien grijpen er in de man, door zijn min of meer gedwongen ‘avonturierschap’, de grootste veranderingen nog plaats! Wij smalen dus niet ende wachten.

Ziezo: mogen deze 4 blz. je enigszins hebben ingelicht. Ik kreeg gewetenswroeging over een zo afwezige redakteur. Doe nu alle voorstellen die je wilt: je weet, je hebt evenveel ‘stem in het kapittel’ als ieder van de vier anderen. Tot nader; geloof me, met hartelike groet je

EduP.

113. *Aan O.-J. Périer: Brussel, 26 december 1927*[aant.]

13 rue Lesbroussart

26.12.27.

Mon cher Périer,

J'ai reçu hier soir le portrait de M. Barnabooth dont je vous remercie bien cordialement. Je m'étais rendu chez vous la même aprèsmidi entre 3 et 4 heures, j'avais sonné mais personne n'était venu ouvrir et les volets étaient clos. Tout à l'heure j'ai essayé de nouveau; même histoire. J'ai admiré votre porte qui est vraîment élégante et le numéro de votre maison qui est en italique. Puis j'ai laissé glisser dans la boîte aux lettres deux petits bouquins qui vous étaient destinés depuis longtemps et qui vous amuseront, j'espère. Et voilà. Je ne sais plus si vous êtes à Bruxelles ou au Zoute et je vous écris à tout hasard. Faites-moi signe quand vous serez rentré ou entré en possession des deux bouquins et de ce mot.

Croyez-moi bien à vous

EduPerron

P.S. Le journal du fameux Jack[1] est bien au-dessus de mes forces (hé-

1. Waarschijnlijk gefingeerd dagboek van Jack the Ripper.

las!) - Et quel genre de ‘documents’ désirez-vous sur l'amour? il faudrait m'expliquer cela, car entre nous...

Mais dans une dizaine de jours j'aurai qq.chose pour vous qui vous intéressera sûrement. (Moi aussi j'ai mes petits mystères.)

P.P.S. Ah!. j'ai oublié de vous dire que j'ai aussi téléphoné à ‘l'heure du diner’. Pas de réponse. Recommencerai-je demain?

114. *Aan A.C. Willink: Brussel, 28 december 1927*

Brussel, 28.12.27.

Beste Willink,

De kou is een beetje verminderd, maar overigens is het toch nog merkwaardig vies weer. Ik ben twee drie keer uit kunnen gaan en met natte voeten thuisgekomen. Nog zoo'n beschikking van niks, zoo'n winter! Is Miesje beter en zijn de liezen geslonken? In ieder geval, om je op te vroolijken zend ik je de vrucht van mijn winteruren. Ik moest nog altijd een paar erotische gedichten schrijven voor *Kontakten*.[1.] Hier zijn ze dan (en het boekje is klaar):

Stanza's voor Sofie[*]

Sofie, zal dus je kut steeds onbespoten blijven
Omdat je man is dood?
Behoor je naar den geest tot de uitgedroogde wijven
Die smullen van oud brood?

Een vrouw als jij zoo schoon, met zulke ferme borsten,
Is ànder voedsel waard,
En kieze vrijelijk uit de allergrootste worsten
Van hemel en van aard!

Een ieder die je ziet voelt ras zijn pik verstijven
En smelten zijn gemoed.
Zal 't knopje van je kut nooit meer in pielvocht drijven
Of zwemmen in den vloed?

1. Vermoedelijk is dit de titel van een geplande publicatie van DP's erotische poëzie. Het boekje is echter nooit gedrukt.

* Sofie of Sophie.

Het is niet goed, Sofie, te kniezen om een kerel,
Sedert zoo lang verrot,
En je arme kittelaar te bergen als een perel
In een vergeten pot.

Een kittelaar verlangt dat men hem poetse en schure,
Niet met de hand alleen,
Maar met een warmen lul, opdat hij niet verzure,
Kaars-recht en hard als steen.

Ay steenhard, maar toch zacht, want als de zachtste zijde,
Fluweel-zacht is zijn hoofd.
Je zoudt eens zien, Sofie, hoe je van vreugde schreide
Werd weer je kut gekloofd.

Een dronken bruiloftszang zou in je boezem schallen
Wreef men je kittelaar weer,
En minziek greep je hand de kostelijke ballen
Gezwollen van het smeer.

Je hoofd werd rood als wijn, je wangen zouden gloeien,
Je mond zou open-staan,
En opener de snee waarin het smeer zou vloeien
Bij 't klimmend harder gaan.

Kreeg ik je kut, Sofie, ik zweer je ik zou haar smeren
Zes keeren zonder rust;
En vóór de dageraad opnieuw zes groote keeren
Met ongeknakten lust.

Ha! zoo een ganschen nacht elkander te beworstlen,
Mijn dolk diep in je schoot,
Wijl je behaarde wond mijn blooten dolk zou borstlen
In spartelenden dood!

Steeds schooner zou je ontwake' en hechter zouden kleven
Mijn wapen en je schee,
En uit mijn golven steeg je tot het nieuwe leven
Als Venus uit de zee!

Sofie! Sofie! maak haast, verlaat de grauwe zonde!
Verlos je kittelaar!
Gebied mijn dolk te bore' een nieuwe, frissche wonde
Door 't welig tierend haar!

Want welbeschouwd, kan 't zijn, Sofie, dat de oude lippen
Niet gansch zijn saamgegroeid?
Als 't waar is dat zoo lang geen duimpje zelfs mocht glippen
In 't gat zoo schaars-besproeid.

Het is een troostloos dal, een oord van booze droomen
Verwilderd en onfrisch,
Waar door 't verstopt kanaal soms klagelijk komt stroomen
Een heel klein straaltje pis.

Een gansch verlaten kut is meer nog uit den Booze
Dan een verlaten boot.
Al stierf de kapitein, heeft geen van de matrozen
Een welgeschapen kloot?

Vervloekt de huichlarij die meent te mogen schutten
Een kut tegen een pik!
Die maakt dat zooveel schimmel bloeit op zooveel kutten
Zoovele duimen dik!

Sofie, je schudt het hoofd, maar wil nog even hooren
En zink dan in den dut;
Dit is de grootste ramp een schoone vrouw beschoren:
Een ongesmeerde kut!

Je ziet, het geheel is niet van zekere *grootheid* ontbloot! Het is trouwens geschreven in de maat van de beroemde ‘Consolation à M. Du Périer sur la mort de sa fille’, van Malherbe. Zonder dat mijn verzen een oogenblik de vergelijking met het origineel zouden kunnen doorstaan, is er toch iets van de plechtigheid van toon in overgewaaid. Je moet natuurlijk, als je mijn poëem op een familieavondje zou willen voorlezen, de verzen goed scandeeren. Anders gaat veel van de schoonheid van het ensemble verloren.

Goed; hier volgt een ander dingetje in een hupscher maat. Het heeft trouwens ook al een veel minder nobel opschrift:

[Maar ik zet het liefst op de volgende blz. voor de meerdere fraaiheid van compositie:]

Liedje voor een oude hoer

Amanda, je jaren,
Je grijzende haren,
Je vingers als scharen
Deren mij geen zier,
Want slechts in jouw armen
Kan men zich zóó warmen,
Een hoorn in je darmen
En geil als een stier.

De paarsroode randen
Om je oogen, je tanden
Zoo zwart als je schande
Van hoer lang-verrot,
't Is niets, want je prammen,
Je tepels als krammen,
Je dijen als hammen
Zijn 't hoogste genot.

Zoolang je kunt graaien
Naar ballen, doen laaien
De lullen, en draaien
Ze glad in je hel,
Zoolang zal je blijven
Het Wijf van de wijven
Die wrijven de stijven
Tot lappen rauw vel.

De gretige lippen
Die niets laten glippen,
De sliertende slippen
Van je kale trut,
Hebbe' op alle wijzen
De wortels, radijzen,
Komkommers, saucijzen,
Geslikt en beschut.

Maar wat mij doet branden
En valle' in je handen,
Ten spijt van Yolande
Zoo blank en zoo blond,
Het zijn je twee billen
Die persen en drillen
Als mijn pijl mag trillen
In 't gat van je kont!

Zonder overdrijving mag gezegd worden dat dit van een veel minder hooge inspiratie getuigt. Ik zou je zelfs willen afraden dit vers voor te dragen op den familieavond. Het moet bovendien hier en daar nog wat worden verbeterd. - Daarentegen, is volgens mij, van een zeer verfijnde toon weer, de volgende in rondeelvorm gehouden toespraak tot de een of andere voorname Haagsche dame (ik denk aan die nicht die op 40 jaar is getrouwd met een weduwnaar van in de 50 en van wie ik nog steeds niet zeker weet of ze wel haar maagdom verloren heeft.) Daar gaat-i; luister!

Rondeel voor Jehanne

Een lui, mevrouw, had u sinds lang doorstoken
Spraakt gij niet steeds van 't stikkende berouw
Dat zwart boven der minne vlam zou smoken
En van uw heer, dat beeld van huwlijkstrouw
Dat zelfs in bed steeds houdt zijn broek geloken.
Het blijft de fraaiste hulde aan iedre vrouw:
Een lui.

Al heeft uw heer nooit bij u ingebroken,
De zaak is klaar en hoeft niet lang besproken,
Het is: een heer zoo sloom en vroom en lauw:
Een lul.

Zoek geen poëtische pretenties achter dit maaksel van mijn bevroren handen waarvan het generaal-opschrift luidt: ‘NAAR OUD GEBRUIK’. Moge het je éven hebben kunnen vermaken - ik heb niet verwacht dat het je van geestdrift zou doen brullen of op andere wijze in lichte-laaie zetten! Je zou me tòch een zeer groot plezier doen als je er het een of ander succesje - hoe huiselijk en klein

ook - mee zou kunnen bereiken: bijv. als Miesje er met niet al te veel mishagen naar zou luisteren of als je moeder in den een of anderen regel een souvenir zou hervinden uit haar kinderjaren. - In afwachting van je lof of blaam blijf ik als steeds
je zeer toegewijde EduPerron

VEEL $\frac{\text{OUDE}}{\text{NIEUWE}}$ JAARSWENSCHEN.

115. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 28 en 29 december 1927*

Brussel, 28.12.27
Beste van Ostaijen,
Ingesloten een wat kort briefje van de heer Dinger die er de pest over in heeft dat hij een antwoord terugontving op zijn antwoord over die ‘kwadrijnen’-kwestie. Op mijn vraag n.l. of het een afleiding uit het Perzies was heeft hij geantwoord dat hij dr schreef om ‘klankassociaties met Jan Klaassen's vrouw te vermijden’, verder omdat dr gemakkeliker was uit te spreken dan tr en omdat men toch ook schreef ‘quadraat’ en ‘quadrille’. - Ik heb hem toen attent gemaakt op de nieuwe ‘klank-associaties’ die zich hebben voorgedaan nu hij aan het ‘kwâ-dreinen’ ging, en heb gevraagd of iemand die b.v. ‘dualisme’ te lang vond ook voor het gemak ‘bilisme’ zou mogen schrijven omdat men immers ook schrijft ‘binocle’ en ‘bigamie’. - Dergelijke vragen komen natuurlik niet te pas; dus hij is, geloof ik, een beetje boos...
Ingesloten verder een uitknipsel dat ook van hem komt. De cirkulaire zal ik eerstdaags ophalen. Dinger vraagt 500 exx. Ikke 10 exx. Blijstra?... Burssens?... De rest is voor jou. Er worden 800 exx. gedrukt. Dinger vond dat 500 exx. voor hem erg krap gerekend was (hij heeft blijkbaar grote plannen).
Nu moet ik vanjou weten, gegeven de ‘goedkeuring’ van Dinger, of je ook met het omslag zoals ik me dat dacht, akkoord gaat.
Ik dacht het ongeveer zo:

Vandaar zijn vraag of je je *naam* wenst of ‘Het Sienjaal’. Inplaats van '28 kan natuurlik ook staan: Februari 1928. Verander wat je niet goeddunkt. Moet boven ‘Avontuur’ misschien nog: ‘2 mndl. tijdschrift’ staan? - Moet binnenin ook nog iets herhaald worden: redaktie- & administratieadressen of zo? (liever niet; met het oog op de bereken-

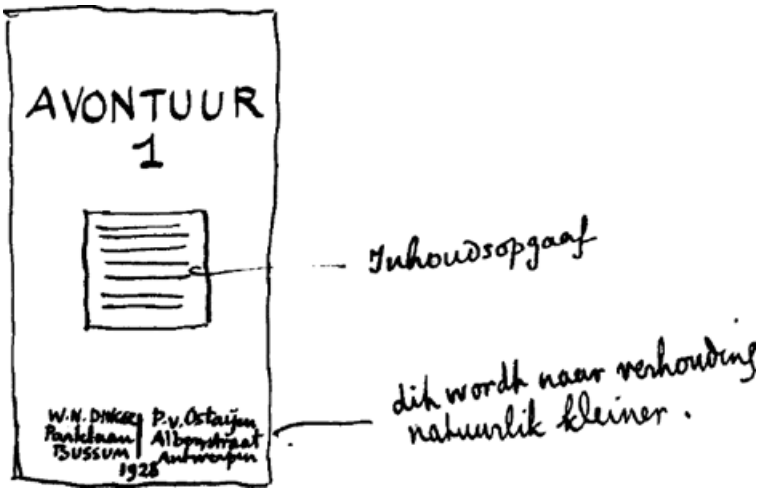

de prijs). In de tekst zelf zag ik liefst niets, met het oog op het bijeenbinden van de nummers: geen hoofd zelfs. Op blz. 1. komt *Boere-Charleston*. Misschien aan de voet van de eerste bladzij in klein kursief te herhalen: *Avontuur 1*. (*2.* enz). Met nr. 6. geven we los-ingelegd een titelpagina en inhoudsopgaaf: 2 blz. voor vóór en 2 voor achter.

Waar moeten de praktiese dingen dus vermeld worden?
Schrijf me spoedig terug, en geloof me
steeds je EdP.

Het papier voor het omslag kan zijn licht (mos) groen of oranje. Ik vind het eerste beter.

29.12.27

II

B.v.O. - Ik maak de enveloppe weer open omdat daarjuist je lange brief binnenkwam. Na lezing daarvan voel ik mij - vreemd genoeg - min of meer beschaamd, terwijl feitelik, van uit de burgelike moraal uit oordelende - jij dat behoorde te zijn! Ik onderzoek mij dus en merk dat mijn beschaamdheid is: 1e vrees dat je zoudt kunnen denken dat ik op die voorgeschreven schaamte van jou gerekend had. 2e dat ik mij misschien eerder klein voel omdat ik mij in de hoek gedreven zie door de logika van je betoog. Daar is n.l. ook nog die ‘Lecoq-hinderlaag’! - Montrond die terwijl hij met kaarten valsspeelde op een dergelijke manier werd betrapt verdedigde zich niet

maar gooide de betrapper zijn kaartspel in het gezicht met het antwoord: ‘C'est possible que je triche, mais je n'aime pas qu'on me le dise!’ Waaruit een duel voortkwam, maar waardoor de kwestie verplaatst werd. - Gegeven echter onze grotere vriendschapsverhouding moet ik mij op een zuiverder manier verdedigen.

Goed, ik zal proberen tot een even grote openhartigheid te komen, omdat openhartigheid in *dit* duel nu eenmaal *het* wapen schijnt te zijn. 1e. Je zegt: je waande mij je supporter en je ziet mijn toejuichingen in de eerste schermutseling gaan naar de tegenpartij. Maar ik zie geen ‘schermutseling’ en geen ‘tegenpartij’ waar jij die ziet. En ik ga zo ver te beweren dat, zag ik ze wèl, zoals jij, ik plichtshalve aan jouw zijde zou blijven staan. - Toen ik die enquête voorstelde dacht ik juist aan een mogelike, te vinden lijn, terwijl de antwoorden voort zouden komen niet uit de strijder, niet uit de partijman in de kunst, maar uit het individu. Anders waren sommige van mijn antwoorden geheel anders geweest. 2e. De Lecoq-hinderlaag gaat niet geheel op. Er is, in dergelijke gevallen, toch altijd een kleine kwestie van ‘mimetisme’, en ik heb, om je aangenaam te zijn, zeker dingen gezegd of (mooier uitgedrukt) ‘toezeggingen gedaan’ (let wel: toezegging, altijd, tegenover mijn eigen gevoel) waar ik, alleen gelaten, zelfs niet over zou hebben gedacht. Bijv. ik zou het erg vervelend vinden - *waarlik*! - als jij op de vraag wie de interessantste prozaschrijver is, zou antwoorden: E. du Perron! Ik zou achteraf misschien erg gevleid zijn en mijzelf voorhouden: ‘maar als hij nu niet anders kòn?’ - mijn spontaanste bedenking zou zijn: ‘had hij dat nu maar niet gedaan!’ Denkje nu even in mijn plaats tegenover jou. Mijn antwoorden - de eerste! - mijn vragelijst vergezellend, naar jou toe, om je te vragen wat je erover denkt, en met op 2 punten: P.v. Ostaijen - mijn beste, zeg wat je wilt, maar *mij* had het niet verwonderd als je dat verdomd goedkoop had gevonden. Maar ik houd hier misschien te veel rekening met de mens v.O. en niet met de strijdende dichter v.O. (Je ziet n.l. Minne en Houwink als een soort tegenpartij.) - Toen je me, lang na die eerste toezending, schreef dat je wel niet verkiesbaar zou zijn, heb ik niet aan een hinderlaag gedacht maar gemeend dat je eenvoudigweg op jezelf wilde stemmen en ik gaf mijn antwoord. Maar dit antwoord gold voor jou, en stel dat het voor mij kon gelden, het kon toch niet meer gelden voor mijn antwoordelijst vóór deze gedachtewisseling geschreven. Dezelfde die ik toen was ben ik nu ook nog, zal je, hoop ik, *niet* zeggen? Ik zou weer van dat zeker ‘mimetisme’ spreken en zulke bij voorbaat overtuigde

mensen zijn wij niet (denk aan de Grote Vriend uit *Huize-aan-Zee*, die man heeft bestaan (bestaat trouwens nog) en heeft mij ondanks al zijn toewijding altijd hartgrondig geërgerd) - of altans ben *ik* dus niet. Ik ga zelfs zover van te beweren dat zouden jij, Dinger, Blijstra en Burssens vóór mij op die vragelijst hebben geantwoord en zouden jullie antwoorden mij bekend zijn geweest, mijn lijst wschl. geheel anders zou zijn uitgevallen. Het was daarom ook verkeerd van mij je mijn antwoordelijst toe te sturen en van jou om ze aan Burssens bekend te maken. De grappigheid van B's antwoorden is misschien door mijn lijst veroorzaakt. Ik moet je trouwens ook zeggen dat ik die grappigheid in dit geval minder apprecieer. Ik zou ongelogen veel geestiger antwoorden kunnen geven: maar dààr kwam het niet op aan: en ik zie daarin tot mijn spijt niets anders dan ‘un moyen de biaiser’. De man die naar het schijfschietterrein gaat, met een pispot gewapend, oogst altijd een zeker succes. En dan is er geest en geest: overal waar B's geest niet ontwijkend is, vind ik hem zelfs zéér aangenaam (b.v. in antw. 12. ‘De ouderen zijn te oud geworden en de jongeren insgelijks’.) Tenslotte zou ik dus *toch* de vraag willen stellen: waarom heeft Burssens, die veel meer het principe van je poëzie is toegedaan dan ik, niet rondweg geantwoord - *zij 't met een geestigheid*: - P.v. Ostaijen? Het antwoord bovendien: ‘de man die nooit een gedicht schreef’ is, als je er even over nadenkt, niet een geestigheid, zelfs niet ontstellend, of verbluffend nieuw, of om welke reden ook vermakelik, maar laat ons erkennen, vrijwel een domheid. - Ja, maar hij had lust die domheid op die plaats te schrijven? Waarom dan, zeg ik, ten koste - of ten prejudice, van Paul v. Ostaijen? - Waarmee ik, begrijp me wel, mijn partijtje schuld niet op Burssens wil endosseren, maar alleen zeggen wil dat je andere supporter Burssens m.i. volstrekt niet ontkomt aan de door jou ten opzichte van mij geformuleerde verwijten (laten we gemakshalve ‘verwijten’ zeggen, zij 't tussen aanhalingstekens), en dat hij - en dààrop wil ik neerkomen - dus blijkbaar dezelfde schroom heeft gevoeld, of wat het zijn mag, als ik.

Als de kwestie je interesseert - menskundig gesproken - drijf hem dan tot dezelfde openhartigheid als waartoe je mij dreef en geef gerust mijn argumentatie op of stuur hem deze brief. We zullen zien waar hij toe komt, *als hij niet wederom het antwoord met een grap ontwijkt.*

Na deze twee blz. - of neen, bijna vier, merk ik dat ik nog maar mijn houding heb aangegeven, en dat ik, om de openhartigheid

kompleet te maken, nog te antwoorden heb op het concept dat je je van du P. - over - v.O. gevormd had. Nieuwe inspanning dus:

Je supporter ben ik - het hangt ervan af tegenover wie. Tegenover de idioten die beweren dat je raadseltjes opgeeft, poëtiese ruïnes maakt, enz. - enfin, je kent het lijstje - ja, door dik en dun. Ik leg ze eenvoudigweg uit dat je je nooit met hun verlangens opgehouden hebt, en dat wat je geeft iets anders is dan dat waar ze over spreken. Goed: hier staan we dus op een terrein van principen. Nu wat betreft mijn persoonlike bewondering tegenover je poëzie, die is niet onverdeeld. D.w.z. ik bewonder de veelzijdigheid en het sportmanschap waarmee je telkens weer een nieuw probleem aanvalt en oplost: maar buiten deze problemekwestie om zijn er betrekkelik weinig verzen van je die mij direkt treffen. D.w.z. ik geef mij, als ik een vers van je goed vind, meestal te veel rekenschap ervan waarom ik het goed vind - ik bedoel: om welke voorbijgaande, 'kultuurhistoriese' redenen. Zoals Marsman schreef: 'het zijn geen charlestons' zou ik, als het erom gaat je poëzie volledig te bewonderen, kunnen zeggen: 'het zijn geen 'melopée's' (geloof ik: je weet wel: de maan en de man en de kano). Maar waar Marsman zich misschien nog plaatst op een standpunt van 'modern kritikus', is mijn standpunt dat van de bête lezer. Eigenlik hèb je dus ook niets aan mijn mening. Sommige van je gedichten treffen mij dóór hun knapheid, of vaardigheid of wat je het noemen wilt, heen: b.v. de *Boere-Charleston; Nachtelike Optocht* vind ik bizonder sterk en het *Alpejagerslied* bizonder geestig*. Maar daartegenover staan hopen gedichten die ik volkomen tegenover ieder ander zou weten te verdedigen, maar die - dit moet ik voor mijzelf toch erkennen? - mij in laatste instantie niets doèn. En wat ik bij Minne zo apprecieer is juist dat de formule, of het principe van zijn poëzie me ternauwernood aangaat, maar dat-i me treft, 3 op 5 keer. - Had ik dus ook aan 'strijd' gedacht, of was de vragelijst niet door mijzelf opgesteld om in ons tijdschrift te verschijnen, maar bijv. in *Groot-Nederland* of *De Nieuwe Gids* of zo, en hadden mijn antwoorden een 'kultuurhistories' karakter moeten hebben, ik zou mij *verplicht* hebben gezien op vraag 2 te antwoorden: P.v. Ostaijen. - Om dezelfde reden zou ik opgeven als de interessantste levende Fransman: Gide, terwijl ik, voor mijzelf, en om zijn enkele *Barnabooth* meer voelen blijf voor de op het ogenblik half kaduke Larbaud.

* Ik bedoel dus: geheel buiten overwegingen van modern of niet modern 'kunnen' om.

Je hebt dikwels gezegd dat ik geen poëet ben: en ik heb het altijd gaarne aangenomen. Ik ben niet ongevoelig voor het rytme en de vorm van de poëzie en geloof dat daarbuiten geen gedicht kan *bestaan*; maar, dit eenmaal toegegeven, en als we beginnen te spreken over de nu-eenmaal-bestaande gedichten, dan krijg je van mij gaarne heel Toulet bijv. cadeau voor het éne *Le Voyage* van Baudelaire, en heel Cocteau voor *Le Bateau Ivre* van Rimbaud dat naar de vorm in betrekkelik geregelde kwatrijnen geschreven is; en de hele surrealistiese school voor *The Ballad of Reading Gaol* van Wilde. Hiermee is dus voor jou eenmaal te meer bewezen dat het ware gevoel voor wat zuivere poëzie mag heten bij mij niet aanwezig is? Ook als ik Apollinaire verrukkelik vind zal het dus wel zijn om andere dan zuiver-poëtiese redenen, en hetzelfde geldt natuurlik weer voor de *Mélopée, Nachtelike Optocht*, enz. Aan jou trouwens om het mechanisme te verklaren; ik ben voor het ogenblik alleen maar openhartig - en konstateer.

Wat mijn antwoord op de vraag betreffende de kritiek betreft: dat was een half-ontwijkend antwoord: ik dacht aan het verdomde gekritiseer en ge-essayeer in Holland van Jan-en-Iedereen en schreef daarom: ‘ze doen het *allemaal* zo goed, enz.’ Ik noemde de notities van *bijv*. Roel Houwink omdat dat eigenlik geen kritieken zijn, en meer om het genre aan te geven dan de man. M.a.w. ‘ik vind dat er te veel gekritiseerd wordt en voel er niet voor, maar als ik iets goed zou moeten vinden dan maar het genre wat er het minst op lijkt’. Maar dit antwoord *blijft* onserieus. Serieus gesproken stel ik je als kritikus ver boven Houwink. Maar krijg je dan niet als konkurrenten Nijhoff en Van Eyck, mensen die ik niet ken? En bovendien: ik heb erover gedacht je naam daar te zetten, maar vond het idioot tegenover jezelf om je dus wel als kritikus te vermelden en als dichter niet. De jonge Hollanders zouden ook licht kunnen zeggen: ‘zie je wel, de Vlamingen vinden zelf dat die v.O. eigenlik meer een kritikus is dan een dichter’ - en ‘die Vlamingen’ zouden zijn: E. du Perron, in Batavia geboren.

Zes blaadjes nu. Maar als men ook tot zo'n openhartigheid gedwongen wordt!... Als je nu maar niet opnieuw gekwetst bent en als je nu maar van mijn *zeer oprechte en zeer grote waardering* overtuigd kon zijn! - Wat die enquête betreft: gegeven het feit dat de zaak je eigenlik niet meer interesseert, gezien ook de onvoldoende antwoorden van du Perron en Burssens, overwogen de bizonderheid dat Dinger en Blijstra tot dusver onwetend werden gelaten, be-

peinsd ook nog dat zo'n enquête eigenlik toch tot niets leidt en dat een grappemaker even goed op iedere vraag zou kunnen antwoorden: ‘ik lach er om’, of ‘Het laat me koud’, of ‘Ik veeg er mijn gat aan af’ of ‘Hier ga ik op zitten’ en zo met 12 variaties één anwoord zou kunnen geven, gezien, herzien en nogmaals nagezien dit alles, stel ik, overigens zonder enige dwingelandij voor, de hele boel in de prullemand te deponeren.

Als deze gederailleerde ‘enquête’ alleen aanleiding zou zijn geweest tot ons beider zo grote openhartigheid, - welaan! dan hebben we er altijd dàt bij gewonnen, misschien...

* * *

Andere punten.

1. Schrijf liever zelf aan Dinger over Hondius. Ik schrijf niet aan verstoorde mensen die kortaffe briefjes schrijven; - en ik heb reeds kortaf op de mij door Dinger gedane vragen geantwoord. Dus vooreerst...
2. Het kaft van *IJ.V* werd door Blijstra zo verlangd, en Dinger zal er ook nog wel over kankeren. Deze man wilde b.v., ‘op bij hem uitgegeven boeken tenminste’, geen ‘onderkastletter’ meer op de omslag!! - omdat zoiets, voor een Hollands oog wel erg ‘onrustig’ werd, schreef-i erbij. Enfin, overdoen misschien?
3. Houwink zal ik vragen als ik hem het 1e nummer van ‘Avontuur’ zend. Dan weet-i meteen waar-i aan toe is.
4. Vraag jij Helman nog? Waagje het erop? - Good luck dan!
5. Over katolieke letteren enz. schrijf je me dus nog. Je zult ook daar met je veel grotere kritiese blik mij wel moeten kapittelen over mijn spontane en eenzijdige antipatie. Maar *hier* antwoord ik dan vooruit à la Creixams: - Tu diras à ces gens que tu as vu du Perron et que du Perron t'a dit qu'il les emmerde tous!

Tot slot mijn beste wensen met het nieuwe jaar. Je bent de enige onder al mijn vrienden en kennissen tegenover wie deze formule mij niet als een formule voorkomt. Ik hoop n.l. van harte dat je eind Januari beter zult zijn dan eind December, en eind Februari beter dan eind Januari. En dat de rest, naar rato, zal ‘rech kom’.

Een ferme poot van je
EdP.

116. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 30 december 1927*

Brussel, 30.12.27.

Beste van Ostaijen,

Ik ontvang daarnet een briefje van Burssens, waarin het volgende over de 'enquête':

'Inmiddels zullen mijn antwoorden, die ik naar v.O. zond, wel in je bezit zijn. Waarschijnlik bevallen ze je niet, maar het is me waarlik niet mogelik ernstig te antwoorden. Slechts op de twee eerste vragen zou ik in geweten ernstig kunnen antwoorden met: Paul v.O. Maar achter de andere vragen kan ik niet meer Paul v.O. zetten* en wat dan? Dan heb ik alles als een lolletje beschouwd en lijkt het mij best zo. Natuurlik staat het jullie vrij mijn zienswijze niet te delen en dan nemen jullie mijn antwoorden niet op; op één lijst meer of minder komt het dan ook niet aan en voor mij hoef je je niet te gêneren**. - Ik zou het jammer vinden als v.O. niet aan de enquête mee deed. Met jou vind ik dat hij gerust achter vragen 1, 2, 4, 5, 7 en 9 zijn eigen naam kan zetten; de lezers zijn dan vrij dit als ernstig of nieternstig te aanzien. Met nieuwjaar ga ik heel wschl. v.O. bezoeken en zal dan het geval met hem bespreken.'

Nieuwjaar is overmorgen. Je kunt hem dan ook van jouw kant met alle dokumenten in de hand het deraillement van de 'enquête' uitleggen.

Geloof me intussen nogmaals met hartelike groeten en beste wensen,

steeds je EdP.

117. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 3 januari 1928*

Brussel, Jan. '28.

Beste van Ostaijen,

Ik zal je ontwerpen voor het kaft van 'Avontuur' bij Breuer brengen en hem vragen ze allebei te drukken. Ik zend je ze dan op met staaltjes van het papier: je stelt je het groen n.l. te donker voor, mis-

* Après tout, waarom niet (Noot van mij.)

** Dit is tenminste prettig, gegeven de prullemand-plannen die ik nog steeds voor zijn en mijn antwoorden 'koester'. Ik hoef dus misschien niet meer een speciale toestemming te vragen.

schien. - Als het praatje voor de binnenkant steeds hetzelfde blijft zal hij het, dunkt me, ook wel voor niets doen. Dat komt dus in orde.

Wat moet er gebeuren met de cirkulaire? Hoeveel exx. wens je in Miavoye-Anthée te ontvangen? Zal ik de pers-exx. van hieruit verzenden? stuur mij dan je lijst.

Wat betreft het eerste nr. van *Avontuur*, het beste is, dunkt mij, dat ik 140 exx. naar Dinger, 140. exx. naar jou zend, en de rest: 20 exx. tussen Burssens, Blijstra en mijzelf verdeel.

Nu onze 'waardebepaling': Ik geloof dat we alles gezegd hebben wat er te zeggen viel en dat je slotzin, de vergelijking tussen Gezelle & Baudelaire (die inderdaad veel beter is dan de mijne tussen Baudelaire en Toulet), ook het laatste woord in de kwestie mag zijn. De rest zou alleen nog maar als illustratie kunnen gelden. Ik begrijp nu ook beter de houding van Burssens.

Het is overigens bijna beangstigend, de onwaarschijnlike rollen waarmee de lezers hun auteurs soms bedélen. Wies Moens een expressionist? hoe is het nodig geweest dat ooit tegen te spreken! Als ik de vomitieve persoon van de man wegdenk en daarna de celstraf die van zijn figuur dat Pellico-misbaksel heeft gemaakt, en dan alleen de schrijver moet zien - nu ja, dan doet zich één vergelijking op: die met de vermaarde uitvinder van het vrije vers waar destijds iedereen zich over vrolik heeft gemaakt, de heer Gustave Kahn.[1] Om een dergelijke reden heeft men Moens voor een modern dichter kunnen aanzien: 'Moens immers rijmde ook niet meer' - maar tussen dat en specifiek een expressionist!...

Je vergelijking tussen Bruning en Dinger is au fond misschien erg vleiend voor de laatste. Dinger is feitelik zo onbetekenend dat ik hem nooit zie, als schrijver, terwijl ik Bruning - maar ach! de man is dood - naar de geest voortdurend onder zijn kont zou willen schoppen. Het is toch je ware leerling van Coster, de eerste van de klas zelfs, op die school. - Mijn praatje over de katolieke jongeren is geschreven, maar waarvoor zou ik het in 'Avontuur' zetten? Je hebt gelijk: het is te individueel. Ik heb het, met herinneringen uit mijn brief aan jou, geschreven in een cahier dat ik sedert lang houd en waarin ik dgl. dingen aanteken. Misschien zal ik het nog wel eens uitgeven, maar dan in weinig exx. voor mijn vrienden en mijzelf en met een vage titel als: *Mijn neus in de boeken* of zoiets. Het grootste stuk werd

1. Moens: *Celbrieven* (1920), Pellico: *Le mie prigioni* (1832). In de inleiding van Premiers poèmes (1891) beweerde Kahn de uitvinder van het 'vers libre' te zijn.

op nieuwjaar geschreven; gisteravond na lezing van je brief, heb ik er een stukje aan toegevoegd. - Ik scheur die blzn. uit het cahier en stuur ze je op, opdat je ze doorzie. - Geloof vooral niet dat het lafheid van mij is, als ik de gelegenheid laat voorbijgaan met die vrome heren te polemiseren. Neen, ik ben heus te zeer doordrongen van de eenzijdigheid van mijn kant, en mijn natuur of temperament of mentaliteit of bekrompenheid of wat het zijn mag staat mij nu eenmaal niet toe een andere houding aan te nemen. En bovendien, geloof ik minder en minder aan de polemiese lusten bij die mensen. De geest daar is er een van: zwaarwichtig en gezellig lang onder elkaar liggen ouwehoeren, want, voorwaar! 'Wij zijn bijeengekomen niet om elkaar af te breken maar om elkaar aan te vullen'. - Greshoff is werkelik een aardige vent: een paar weken geleden kwam hij bij Gudrun en die mijnheer van der Leest zei: - Een nieuw tijdschrift, mijnheer Greshoff, ziet u eens: *Opbouwen*. Zegt dat u niets? Moet u daar geen abonnement op nemen? - Goede hemel! zei Greshoff, man! opbouwen! Als je ooit eens een tijdschrift hebt dat *Afbreken* heet, dan zal ik er misschien eens over denken. - Dat vond die heer van der Leest wel erg gek voor een serieus revue-direkteur (van mij had hij niet anders verwacht natuurlik).

Ik heb je Stendhal gestuurd en Omar Khayyam (de laatste in de door Gide zo geprezen vertaling van Grolleau).[2.] Omar is na de 'Prediker' voor mij wel de man die de minst verfoeilike dingen over de Dood heeft gezegd: in de derde plaats komt Villon.[3.] Natuurlik, de toon van het 'nutteloos verzet', zal je zeggen. Maar het *is* zo verdomd moeilik om tegenover dat vooruitzicht een houding aan te nemen die èrgens naar lijkt. Daarom vind ik zo'n frase als die van Helman (zie mijn aantekening) zo'n intense flauwe kul. De Dood is voor de sterkste man onaangenamer dan voor een schooljongen de laatste avond van de vakantie. Men moet volkomen uitgeleefd zijn en voor 3/4 dood om een zeker genoegen te vinden in het kompleet doodgaan. Trouwens, ik geloof dat er oneindig minder religieuse lafheden zouden zijn, was daar niet dat *enkele* vooruitzicht van de Dood.

Ander praatje. Als ik nogmaals mijn antwoord op die vraag betreffende de kritiek moest formuleren zou ik dat zo doen (ik herinner me n.l. iets van jou dat ik waarlik tienmaal beter had kunnen citeren dan de notities van Houwink): 'Ik weet het waarlik niet,

2. Welk boek van Stendhal DP had gezonden is niet duidelijk. Grolleau's vertaling *Quatrains* verscheen in 1922.
3. Zie ook *Vw* 2, p. 55-61.

enz. - maar het heerlikste stuk krities proza dat ik in jaren las is een aantekening van mijn vriend Paul van Ostaijen over de patriottiese dichter Ter-Lasne.' - Want waarlik, individueel gesproken, en hoe volledig en precies en scherp enz. enz. ik je kronieken vind aan Van den Oever gewijd, Nahon, Burssens, Gijsen e.a., voor mij, zie je, zijn die 15 à 20 regels over die obscure Ter-Lasne je krities meesterwerk![4.] - Bovendien gaf ik zo'n antwoord, dan verviel ook de mogelijkheid dat de jong-katolieken en dgl. zich een verkeerde voorstelling zouden vormen als bijv. dat ik je wel als kritikus zou aanvaarden en als dichter niet. Dan bleef, voor mijn eigen gevoel en ieder ander's oordeel, mijn zeer subjektief standpunt bewaard.

- Dat zijn weer 3 grote bladzijden: het bijvoegsel niet meegeteld. Ik haast me alles te posten. Tot nader en als steeds met hartelike groeten

je EdP.

118. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 6 of 7 januari 1928*

Beste van Ostaijen,

Gelijk hiermee gaan naar je adres: 20 exx. cirkulaire (op papier en in het formaat v/h tijdschrift) en 20 bestelkaarten.

Ik zend 20 cirkulaire's aan Blijstra en 20 aan Burssens. Ikzelf houd er 10.

Ik heb dus nog 300-70=230 exx. tot je beschikking. Wil je die in Miavoye-Anthée hebben of moet ik van hieruit de verzending doen? In dat geval, zend mij een opgaaf.

Ik heb de drukker gevraagd je beide ontwerpen uit te voeren, maar zonder lijst. Laat ons het liever strak en eenvoudig houden: tenzij je ziet dat er een lijst *moet* zijn: wat wel van de letters vnl. zal afhangen.

'Avontuur' zonder hoofdletter lijkt mij toch niet erg goed, te oordelen naar de cirkulaire.

Maar ik heb een felgeel papier gevonden dat veel beter is vind ik dan het lichtgroene en oranje. Ik sluit het staaltje hierbij.

Tot nader. Steeds met beste groeten je

EdP.

4. Deze opmerkingen, waarmee DP op de enquête-kwestie terugkomt, hebben betrekking op Van O's korte bespreking van *Vingt-deux poèmes belges* (1924) door Ter-Lasne in *Vlaamsche arbeid* 15 (1925) 1 (jan.), p. 40; door Burssens ook afgedrukt in zijn *Paul van Ostaijen zoals hij was en is*, p. 65-66.

119. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 10 januari 1928*

Brussel, 10 Jan. '28.

Beste van Ostaijen,

Dank voor je brief en de teruggezonden cahier-bladen. Neen, we zullen ze toch maar niet in *Avontuur* publiceren. Mijn voornaamste reden gaf ik al op, en overigens zou ik het bepaald beroerd vinden als door mijn toedoen alleen, onze abonné's hoofdzakelik uit ‘vrijdenkers’ zouden moeten bestaan. - Wat je zegt over het klare zeggen en het lege ouwehoeren is feitelik wel het voornaamste. Daarin dus staan wij tegenover Rousseau en naast Stendhal. C'est quelque chose! - Jezus was niet vervelend omdat hij iets te zeggen had; hij ging recht op de man af vanuit ‘de volheid des gemoeds’ en zijn tijdgenoten stelden hem tegenover de hogepriesters in de eerste plaats om zijn *boeiende* persoonlikheid. (Hij leerde als een ‘machthebbende’ enz.) De kerkelike schrijvers daarentegen, als ze ons niet treffen door een zekere naïveteit, die bovendien dikwels meer uit de tijd dan specifiek uit de vroomheid stamt, zijn hol-versierend. Al dat z.g. lyrisme naar en over God verbergt hun leegheid en gebrek aan originaliteit. Saint-Augustin zelfheeft pagina's geschreven oneindig bêter dan die van Gaboriau; beter vermomd, of verkapt onder de *stijl*, maar *bêter*: herinner je maar eens de manier waarop hij ons duidelik zal maken waarom een heel klein kind reeds blijken geeft van de erfzonde. Het is inaan en om van te spugen. - Er is volstrekt geen reden waarom iemand ons niet evenzeer met vroomheid zou ontroeren als met iets anders - daar zijn bijv. prachtige passage's bij Silvio Pellico - maar meestal is de vrome lyriek niet anders dan de zware en onverkwikkelike randversiering van vrijwel lege bladzijden. - Dit zou ik ook weer in mijn ‘cahier’ kunnen zetten.

Iemand die ingespannen aan God zou denken, zou enige blzn. moeten verkrijgen van het gehalte van het boek *Job*. Maar het euvel is dat de meesten van uit hun traditioneel geloofje uit er maar wat op los lullen. En als zodanig is Moens het *type* van de nietszeggende ouwehoer. Want zelfs zonder speciaal geestige of ‘originele’ invallen, dus trouw blijvend in de melk-en-suiker-toon, kan men méér bereiken: getuige Tagore. Trouwens, naast zijn produkten, zijn er twee bewijzen voor 's mans grondige inintelligentie: 1^0 zijn portret; 2^0 het grote sukses dat hij vrijwel onmiddellik heeft bereikt.

Ik heb mij hartelik geamuseerd met je kritiek over *Le Crime d'Orcival*. Over de zeer juiste dingen die je aanstipt heb ik waarachtig

nooit gedacht. Maar ik heb wschl. meer detektive-romans gelezen dan jij: het maakt je op bepaalde punten immuun, net als het vele gaan naar de Amerikaanse film. Trouwens, jijzelf schrijft niets over het eigenlike drama: Hector - Berthe - Sauvresy (als ik mij de namen goed herinner). Dàt gegeven, beter behandeld, zou niet geheel misplaatst zijn geweest bij Balzac of Stendhal: (bij de eerste toch minder dan bij de twede). Maar je voornaamste grief is misschien: 'het is slecht geschreven'. Dat is het natuurlik in hoge mate. En toch, het is heel dikwels boeiend *verteld*. - Ik durf je nu Paul de Koek ook niet meer zenden: al geldt hij als zeer bizondere zieke-lektuur. Je bent te weerbarstig en mist de gave je op een onschuldige aangename manier te *willen* laten verneuken!...

Wat Creixams' uitlating betreft, kijk *jij* achter de schermen. Dat mag niet! Jij bent nu juist de enige persoon die bij mijn aanhaling net moet doen of hij nooit van die Creixams gehoord heeft! Tussen haakjes: hij schijnt op het ogenblik weer in de grootste misère te zitten; ik hoorde het toevalligerwijs van de heer Pulings - je weet wel, de dichter-schrijver *Pulings*,[1] een groot man met snorren.

Ik stuur je gelijk hiermee weer 10 cirkulaires, mèt kaarten. Zeg mij ook of ik bij de van hieruit te verzenden cirkulaire's (aan de bladen) een kaart moet doen, en of ieder blad één of twee exx. krijgt.

Heb ik goed gelezen: Cuylitsstraat (voor de *Boekengids*)? Je schrijft soms bijna in een soort spijkerschrift. Voor *Volksblad* enz. is het de Alfred.....? straat.

Ik zal je de drukproeven zenden, als brief, zodra ik ze ontvang.

Tot nader! Met ferme poot als steeds je

EdP.

P.S. Ik heb voor Blijstra 3 exx. *IJ.V* te verzenden aan Belgiese bladen. Welke raad je me aan?

120. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, omstreeks 19 januari 1928*

Beste van Ostaijen,

Ingesloten je lijst weer terug. *Alles* is verzonden. Dat maakt dus een 65 exx. cirkulaire minder. Blijstra vroeg mij er nog 15. - Als Din-

1. Dubbel onderstreept. Gaston Pulings woonde in Brussel. Hij was een vriend van de Spaanse schilder Pedro Creixams, met wie DP al enkele jaren bevriend was.

ger inderdaad die 500 exx. bedeelt... en ‘deskundig’ bedeelt...

Ik weet intussen niets meer van Dinger. Hij zwijgt tegenover mij volkomen: toch ontving hij, achter elkaar, de gevraagde exx. *Poging tot Afstand*, de 500 exx. cirkulaire en de bestelkaarten op zijn naam. (Mijn nog wat ‘kortaffer’ briefje heeft hem schijnbaar ontdaan.)

Het best is ook dat *jij* alles met hem afdoet, altans voor ons blad. Jij staat in een zuiverder positie tegenover de man; je kunt veel beter de puntjes op de i's zetten.

Wat onze ontmoeting betreft[1]: als ik mij niet vergis kom je in de gare du Luxembourg aan? Je bent dan toch in ieder geval verplicht over te stappen. Als ik je daar dus afhaalde, zouden we een half uurtje kunnen praten in het hôtel de Gembloux, dat vlak tegenover het station staat en dat een heldere, propere zaal heeft (zeer weinig bezoekers). Ik breng je dan de overige cirkulaire's. (Ik kom met de auto en transporteer je verder.)

Zou je me willen terugsturen: het 1e livret van Périer, als je het nog hebt? Ik zend je gelijk met deze het 1e nr. van een nieuw frans-belgies revuetje: *Echantillons*. Het opent met een afschuwelik bête inleiding van juist die ‘Populings’.[2] Hij schrijft als een onderofficier, maar daarbuitenom nog schijnt hij zo ongeveer tot de ontdekking gekomen te zijn dat hij nooit met de franse kollega's op één niveau zal komen te staan, en dit schijnt hem reden genoeg om de ‘broeders’ een overtuigd belgiese nulliteit voor te preêken. De pluim die hij Jaloux, in het voorbijgaan maar uitvoerig, in de kont steekt (Jaloux is immers een der hoofdmedewerkers van het blad *Les Nouvelles Littéraires* dat zowaar sedert enige tijd zijn kolommen voor ‘Populings’ heeft opengezet) is karakteristiek voor 's mans stijl en ‘manier’. Ik heb hem een paar keren bij Hellens ontmoet en met zwaar, overtuigd geluid een paar stommiteiten horen verkondigen*, die - ik moet het erbij zeggen - door iedereen werden opgemerkt en door niemand tegengesproken. (En ik heb het achteraf niet eens verkorven toen ik op de vraag hoe ik hem vond, antwoordde: ‘Il me semble que c'est vraîment le belge dans toute sa splendeur.’)

In *Echantillons 1*[3] heb ik werkelik genoten van het gedicht *La Visite*,

1. Van O had DP geschreven dat hij op 21 of 22 januari via Brussel naar Antwerpen terug zou reizen. Een complicatie verhinderde echter zijn terugkeer uit het sanatorium en verslechterde zijn gezondheidstoestand definitief.
2. Pulings: ‘Un essai, Aiguillage’, in *Échantillons* 1 (1928) 1 (jan.).

* over Gide en over *Barrnabotte*, wat iets anders is dan *Barnabousse.*

3. Het tijdschrift bevatte onder de verzameltitel ‘Cinq poèmes’ het gedicht ‘La visite’ door Odilon-Jean Périer, en ‘Orphicum litus’ door Léon Kochnitzky.

van Périer. De taal - ook qua musikaliteit - lijkt mij perfekt. Zeg mij eens of ik mij vergis. Ken je die Kochnitzky? Wat hij schrijft is dikwels volstrekt niet onaardig, maar ik geloof dat zijn zuiver-*dichterlike* kwaliteiten met de mijne gelijk staan.

Je krijgt eerstdaags Jarry. Begin volgende week.

Nu mijn beste, houd je taai. Een poot van je

EdP.

121. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 22 (zondag) januari 1928*

Beste van Ostaijen,

Ik heb er het land over in, niet omdat je niet tijdig in Antwerpen terug zult zijn, maar omdat je dàt nu weer overkomen is! Ik zend je tot vertroosting een paar Nederlandse werkjes. Schrijf me spoedig een kaartje om me op de hoogte te houden, wat de gezondheidstoestand aangaat. Ik heb zo juist (het is 3 uur in de morgen) iemand gesproken die met zeer veel belangstelling naar je informeerde: Maurice Roelants. (Ik heb hem ook iets gevraagd voor 'Avontuur'.) - Schrijf me wanneer je komt, opdat ik je van het station kan halen en met de auto verder brengen, - als mijn vermoeden, wat je reis betreft, tenminste juist is. - De 8 nieuwe adressen hebben een prospektus toegestuurd gekregen. Houd me op de hoogte en houd zelf de moed erin! Veel beste wensen en een ferme poot van

je EdP.

(Zaterdagnacht, d.w.z. Zondagmorgen.)

122. *Aan G.H. 's-Gravesande*[1]*: Brussel, 29 januari 1928*

Brussel, 29.1.28.

13, rue Lesbroussart

Zeer geachte heer,

Ingesloten de proeven[2] terug. Ik heb voornamelik alles in nieuwe

1. G.H. 's-Gravesande (1882-1965), vroeger G.H. Pannekoek geheten. Van Indische afkomst. Nederlands literatuurhistoricus, werkte bij het dagblad *Het vaderland*. Hij schreef een korte biografie: *E. du Perron. Herinneringen en bescheiden* (1943).
2. Van DP's gedichten voor *Lyriek* (zie 124n3). 's-G had DP voorts om gegevens gevraagd voor een bibliografie in die bloemlezing.

spelling omgezet en titels gezet boven de twee eerste gedichtjes. Wat de bibliografie betreft: ik schreef tot dusver vooral proza, maar hieronder volgt opgaaf van de enkele plaquetjes waarin verzen voorkwamen:

Kwartier per Dag, reis-journaal, door *Duco Perkens*, typografies versierd en geschikt door Jozef Peeters, uitgave van *De Driehoek*, Antwerpen, - (250 exx.) *1924.*

Filter, 49 kwatrijnen van Duco Perkens, met een portret door Max Jacob, bij R. Simonson, Brussel, 75 exx. *1924.*

Deze zelfde en andere verzen komen voor in:

Bij Gebrek aan Ernst, zijnde de verzamelde werken van Duco Perkens, uitgegeven door E. du Perron, met omslagtekening en illustraties van A.C. Willink, bij W.N. Dinger, Bussum, *1925*, (500 exx.) (Hierin stonden n.l. ook 5 proza-verhalen.)

Verder onder mijn eigen naam: *E. du Perron,*

Het Bozige Boekje, gedrukt voor de schrijver in 50 exx door A.A.M. Stols, te Maastricht, *1926.*

En nu, tenslotte, de *verzamelde gedichten* in:

Poging tot Afstand, met een tekening van A.C. Willink, bij W.N. Dinger, Bussum, (120 exx.) *1927.*

Dit laatste boekje - het enige waarover ik nog beschik - zend ik u gelijk met deze. Ik geloof al uw vragen te hebben beantwoord maar blijf gaarne bereid u de inlichtingen te geven die u eventueel nog wensen zoudt.

Geloof mij, mijnheer, met beleefde groeten, hoogachtend
uw dienstw. E.duP.

P.S. - Kan het ook van belang voor u zijn dat behalve dit alles een bundel vnl. jeugdverzen gedrukt werd voor mijzelf (in 15 exx!) onder de titel *De Behouden Prullemand*,[3.] met een portret door Creixams (verzen van 1915-1922.)?

123. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 29 januari 1928*

Brussel, 29.1.28.

Beste van Ostaijen,

Hoe onaangenaam die nieuwe inzinking weer! Enfin, je niet op-

3. De eerste druk van *De behouden prullemand* had een oplage van 12 exemplaren, zoals op het titelblad vermeld staat; de tweede, met de helft verkorte, een van 20.

winden en met berusting ondergaan. Ik hoor hopelik tijdig vooruit wanneer je komt; je vindt me dan aan de trein zonder mankeren. Ingesloten de mogelikheden voor het omslag. In betere letter kan hij *avontuur* niet zó groot drukken, maar als wij dan alles in kapitalen lieten zetten? *avontuur, nr.1, eerste jaargang* en het woord *inhoud*?

Zend me deze proeven omgaand terug.

Zo *leeg een bestaan* neemt maar 20 blz. in. Met breed uitmeten ben ik zover gekomen dat ik nu maar 2 pagina's te kort kom: ik heb Dinger, Blijstra en jou gevraagd om kopij, maar alles zal wel te laat komen. Ik zal in dat geval die 2 blzn. doen innemen door de tekening van Willink en wel op pag. 1 & 2:1 blank, met onderaan, rechts, herhaald: Avontuur 1. Februari 1928. (op twee regels en in vette letter bijv.), en op pag. 2. het cliché, front naar jouw *Boere-Charleston* (op pag. 3). Dit is misschien nog niet eens zo slecht; het rondt de bundel beter af en het kost het apart drukken van de tekening minder. Ik zal ook zien af te dingen op 2 blzn. minder kompositie.

Voor nr.2 had ik de kopij liefst zo spoedig mogelik. Maar daarover spreken we elkaar misschien nog wel bij gelegenheid. Tant mieux als Jarry je is meegevallen. Ik heb gisteravond verwoed geworsteld met *De Anatomische Les* van Marsman. Intelligent?... ja... - maar nog zo'n Godverdommesse literator*. Hierover misschien later meer.[1.]

Met hartelike groeten je

EdP.

124. *Aan A.C. Willink: Brussel, 3 februari 1928*

Brussel, Vrijdag 3.2.28.

Beste Willink,

Je bezending schimp-en-verachting-scheuten der jongeren - der zich respekterende jongeren - tegen *Nu*,[1.] ontvangen. Veel dank, ik

* Het zijn zulke mensen die je de lust geven voor goed met alle literatuur af te doen en een bordeel op te richten of negers te bekeren.

1. In zijn *Cahiers* heeft DP een ‘Fragment van een niet verzonden brief aan P.v.O.’ opgenomen, dat gedateerd is ‘febr. '28’ en begint met: ‘Ik heb gisteravond geworsteld met *De Anatomische Les* van Marsman. Het is weer om te rillen zo gewichtig’ (Vu> 2, p. 61-64).

1. In de brochure *Anti-schund*, waarin ook een artikel van Menno ter Braak was opgenomen, had E. Michel (later een bekend fascistisch publicist) een stuk geschreven in Amsterdams dialect: ‘Oufer wat “NU” jongt’. Van E. Wichman (dadaïst en later ook fascist) was een tekening afgedrukt, waarbij het onderschrift luidde: ‘Zouden wij niet samen een Tijdschrift kunnen stichten?’

lees graag van die stukjes, al zijn ze ook onbeholpen. Het pogen, daar gaat niets van af, was zéér schoon; en één artikel was voortreffelik: dat van Michel (wie is die Michel?). Die tekening van Wichman, stelt die twee lullen voor? Enfin, *Nu* schijnt beneden alles te zijn, tant mieux! Ik heb het nooit in handen gehad, maar gegeven de redaktie van De Jong en Ies...[2.] ik geloof het gaarne.

Je kunt je blokje voor het sonnet snijden en regelrecht naar Stols zenden: 80, Avenue des Cerisiers, Wolluwe Saint-Lambert, Bruxelles. (De heer A.A.M. Stols). Hij zal je dan zeker wel het geld ervoor sturen: fl.40. of fl.50., het is altijd wat. Ik ben erg goed met Stols sedert enige tijd: hij gaat mijn *Nutteloos Verzet* uitgeven, op zijn kosten, en je weet, zijn uitgaven zijn voortreffelik. De man zelf is trouwens, als je hem beter kent, een zéér geschikt persoon: men moet er de Uitgever natuurlik wat afkrabben. Maar spelen we niet allemaal een rolletje, wij, betekenisvolle mensen?

Ik schrijf een vijfde verhaal voor *Nutteloos Verzet*: het heet *Historie van Klappen*. Overigens weet ik er nog niets van te zeggen.

Greshoff heeft drie gedichten van mij gezonden naar de heer Mirande, een leraar met wie hij een grote bloemlezing *Lyriek* maakt, in 4 delen, ook bestemd voor gymnasia en H.B.S. en.[3.] Het gevolg is dat ik hele brieven ontvangen heb van die heer Mirande[*]: 'ik neem mijn eigen, mijn enige plaats in enz.' De gekozen gedichtjes zijn: 1 Hij is alweer gegroeid, de koning... 2. Men had de man vermoord, enz. 3. Het Sonnet van Burgerdeugd ('bereidwillig door Stols afgestaan'). Ik heb veel lol in mijn buik bij mijn stijgende beroemdheid. Heb ik je al geschreven dat er een grappig stuk over mij staat van Reimond Herreman - mij onbekend - in *Den Gulden Winckel*[4.]? Greshoff

2. A.M. de Jong en Is. Querido.
3. In 1928 verscheen bij Tjeenk Willink te Zwolle een door Greshoff en A.F. Mirande verzorgde bloemlezing in één deel, *Lyriek*, met van DP de gedichten 'Oefenplaats', 'De nieuwe moord van Raamsdonk' en 'Sonnet van burgerdeugd'. In het laatste deel van de óók door Greshoff en Mirande samengestelde vierdelige schoolbloemlezing *Lyriek* (1927) werden pas - zes - gedichten van DP opgenomen in de herdruk van 1933.

* ook nogal kluchtig, ik zal ze je bij gelegenheid laten zien

4. 'Kroniek der poëzie. Richard Minne. - J. Greshoff. - E. du Perron', in *DGW* 27 (1928) 1 (jan.), p. 22-25, wat DP betreft over *Poging tot afstand* en *Alle de rozen.*

heeft er een portretje bij gezet, naar een tekening van Creixams. Toen ik je zei dat we fatalerwijs beroemd gingen worden!!!!!.....

Ik krijg aardige brieven van Malraux, maar Pia zwijgt zeer ende is zeer getrouwd. Ik ga Maandag a.s. voor een paar dagen naar Parijs. *Avontuur* komt morgen of overmorgen klaar. Heb je de Jarry ontvangen?

Wat doe je zelf, voor het huisgezin en voor de beroemdheid? - Er ligt een aangetekende brief voor me op het postkantoor, vermoedelik geld van Blijstra. Doe hem mijn hartelike groeten, zo ook aan Miesje en je ouders, en geloof me, als steeds

je EdP.

P.S. - Van Ostaijen is er zeer slecht aan toe en schrijft moedeloze krabbeltjes. Het zou me leed doen als men hem er niet bovenop bracht. - Chlorinde[5.] staat in nr.1. Zend me een tekening voor nr.2 (van *Avontuur*).

P.S. - Als men *De Anatomische Les* gelezen heeft krijgt men innig de pest aan Marsman. Oók, after all, een opgepronkte literator.

125. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 3 februari 1928*

Brussel, Vrijdag 3.

Beste van Ostaijen,

Het doet mij werkelik leed te horen dat het je zo weinig goed gaat. Berusting is in jouw geval wel de hoogste vorm van moed. Haast je niet, onderga en wacht af; laat ook het tijdschrift je geen zorgen baren. Ik laat vandaag drukken, daarna 140 exx. naar Dinger zenden en 140 exx. naar je Antwerps adres. Mocht je vooreerst niet terug kunnen gaan, dan zou je Burssens kunnen schrijven dat hij naar je huis gaat, het pak opent en de eerste verzendingen doet. - Ik moet Maandag a.s. nodig naar Parijs en denk er een weekje te blijven. Maar schrijf mij in ieder geval een kaartje als je naar A. teruggaat.

Het omslag zal ik zien zo goed te krijgen als ik enigszins kan. Ik liet het gisteren op geel papier drukken om te zien, ik verwacht de proef vandaag. Nu, mijn beste, houd je ferm. Dr. Pauporté, *mijn* longenman, een van de beste Brusselse doktoren op dat gebied, vertelde

5. Tekening zonder titel van vrouw met spiegel.

mij dat de pneumothorax uitstekende resultaten oplevert; hij heeft die behandeling op iemand toegepast die zeer ver weg was; de man is op het ogenblik marconist of zoiets op een schip en schrijft hem ieder jaar: hij maakt het uitstekend, heeft af en toe last van een gewone verkoudheid, die op gewone wijze verloopt. Dus: geen *al* te zwarte gedachten en rusten, ook naar de geest, of beter, naar het gemoed. Tot nader; een ferme poot.

Je EdP.

126. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 11 februari 1928*

Beste Paul v.O.

Hoe gaat het er mee? Ik kom terug uit Parijs en vind geen lettertje van je. Ben je nog in Miavoye? ben je in Antwerpen? Schrijf me een woordje om me uit de ongerustheid te halen en om me te zeggen hoe het er mee staat.

Van Dinger een hoop ingezonden kopy ontvangen, treurig over 't algemeen. Als je veel moed hebt zend ik je die paperassen; anders kan ik ze net zo goed terugsturen, met je advies ‘tegen’. Liever wij alleen zonder medewerkers dan met dit slag van medewerkers.

Tot nader, m'n beste. Schrijf me vooral hoe je je voelt. Houd de moed erin. Een ferme poot van je

EdP.

Brussel, Zaterdag.

127. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 14 februari 1928*

Brussel, Dinsdag 14 Febr.

(Sint Valentijn).

Beste P.v.O.

Ik ben in de eerste plaats verdomd blij dat je weer zowat in orde bent; ik heb me waarachtig een beetje ongerust over je gemaakt. Je laatste moedeloze briefje en geen lettertje bij thuiskomst; ik dacht: ‘Die arme van Ostaijen heeft het misschien zwaar te verantwoorden’. Maar als het niet meer was dan een stukje tureluursheid is het veel minder erg, après tout. Ja, als die brave Burssens nu maar je instrukties opgevolgd heeft; het pak *is* naar Antwerpen. Heb je een nummer ontvangen? hoe vind je het? Ik heb bij nadere beschouwing overal

één streepje (het dunne) onder de letters op de omslag laten vervallen; het zag er heus wat al te stijf en gegalonneerd uit (nadat *Avontuur* in kapitalen was gezet).

Het pak ingezonden kopij gaat dus door mij voor jou afgekeurd naar Dinger terug. Het gedicht van Marsman[1.] heeft ons beider *voor*. Ik stuur het naar Blijstra 'pour la forme', die is er natuurlik ook *voor*.

Heb je Albert Helman gevraagd?

Voor nr. 2 heb ik een één-akter van Blijstra (13 blz.) en een verhaal (4 blz.); Dinger zal zich ditmaal ook wel niet onbetuigd laten; wil jij Burssens zeggen dat hij mij zo spoedig mogelik zijn papiertjes zendt, en krijg ik ook jouw bijdragen zo gauw het kan? Ik zou Breuer alles liever morgen willen geven dan overmorgen: hij is tergend langzaam. - Tenzij er een te kort aan kopij is houd ik mij in nr. 2 koest. Voor 3 heb ik een korter verhaal (± 14 blz), het heet *Ieder zijn kwelling*, geloof ik.

Blijstra en Willink zouden graag 2 of 3 cliché's per nummer zien: ik ontving een vrij aardige tekening van zekere Roelofsz (iets in de trant van Magritte); het zou op een halve bladzij kunnen staan achterin. De vraag is alleen: wie die cliché's zal moeten betalen; en die vraag doe ik de heren per zelfde post. Ik wil wel één cliché voor mijn rekening nemen (± 60 frs.), maar ook niet meer. Voor dit eerste nummer heb ik ook al de port te betalen gekregen, een kleine 70 frs. Dus...

Ik zal zien je zo gauw mogelik een 'lijvige roman' te sturen; voor het ogenblik heb ik niets van die-n-aard. Ik zend je maar een bundel verzen van Theun de Vries (door Marsman zeer gewaardeerd)[2.] en twee bundeltjes van Jan van Nijlen[3.], in afwachting, en nog wat anders dat ik zo van Stols krijg. Mijn binder is een ellendeling; hij schiet niet op en ik heb ruzie met hem gemaakt; het gevolg was dat ik bij een andere binder ben moeten gaan. Dit verklaart je waarom ik zo goed als niets thuis heb. Over een weekje krijg je: 'La Vie et les Confessions d'Oscar Wilde', par Frank Harris (2 dikke delen, Mercure de France).[4.] - Wacht, ik heb toch wat voor je: een leven van de Prince

1. 'Romanisches Café', dat Marsman toegestuurd had aan Van O en dat in het tweede nummer werd opgenomen.
2. *Terugkeer* (Trajectum ad Mosam 21, 1927). Marsman schreef zijn positief oordeel in de *NRC* van 24.9.1927.
3. *De lokstem en andere gedichten* (To the happy few, 1925) en *De vogel Phoenix* (Trajectum 26,1928).
4. Zie ook *Vw* 2, p. 78-86.

de Ligne en een ander van Rivarol[5.] - zoals je zult zien: onopengesneden; stuur ze me, als je ze uit hebt, terug.

Nu, m'n beste, tot nader. Tot spoedig ziens, hoop ik!

Steeds je EdP.

128. *Aan A.A.M. Stols: Brussel, vermoedelijk 16 februari 1928*

Brussel, Donderdag.

Beste Sander,

Malraux zou graag willen weten of je de uitgaven van *Les Aldes* ontvangen hebt en wanneer hij er jouw uitgaven voor in de plaats krijgt.

Ik heb hem zijn grappigste verhaal gevraagd: *Ecrit pour une Idole à trompe* dat onuitgegeven is (± 80 pagina's Scarlatti); mijn bedoeling was het jou te bezorgen. Dit kan een zaakje worden, gegeven het succes van *Les Conquérants*. Hij schrijft terug: 'Rien ne presse à cet égard', maar zegt niet neen. Schrijf hem *er zelf om* (zeg dat je van mij weet dat hij dat verhaal nog heeft), vraag hem zijn condities en, voor 't geval je 't illustreeren wilt, wie hij wenscht als illustrator. Ik zou willen voorstellen: Alexeïeff, die voor den tekst geknipt is. Stel het Malraux voor, of vraag iemand anders die niet *te* duur is. Je kunt alles ronduit met hem bespreken: het is een reeë vent zonder de minste flauwe kul.

Tot nader. Steeds je

E.

Zend hem ook een ex. de passe van de *Voyage d'Urien*; hij zal dat zeer apprecieeren.

129. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 18 februari 1928*

Brussel, Zaterdag.

Beste van Ostaijen,

Ingesloten een briefje van Blijstra, met voorstellen, de cliché's betreffende. Wat vind je dat ik erop kan antwoorden? Schrijf me een

5. L. Dumont-Wilden, *La vie de Charles-Joseph de Ligne* (1927) en L. Latzarus, *La vie paresseuse de Rivarol* (1926).

kort briefje hierover dat ik aan Blijstra en Dinger kan doorzenden.

Zend een nr. *'Avontuur'* an Roel Houwink, 440 bis Admiraal de Ruyterweg, Amsterdam. Ik heb hier *niets* meer. Ik vraag hem dan wel mee te werken, als hij een nummer gezien heeft.

Goed, voor nr. 2 of 3 geef ik dus *Ieder zijn kwelling*. Maar... ik weet iets beters. Ik heb een verdomd aardig verhaal gelezen van G. Vriamont, de zwager van Herreman, - hij is niet bepaald een schrijver, meer zoiets van een piano-verkoper - maar dit verhaal is alleraardigst, voor mijn smaak; het is een beetje plantureus Vlaams (of Limburgs), heeft de toon van een roman picaresque en heet *De Exploten van Tabarijn*. Stols heeft het voor de schrijver gedrukt in 45 exx.[1] - het is dus zo goed als een inédit. In *'Avontuur'* zal het ongeveer de ruimte innemen van *Zo leeg een bestaan*, 2 of 3 blzn. meer misschien. Ik stel voor dit ding op te nemen, dat ook uitstekend met de titel van onze revue in overeenkomst is. Ik zal Vriamont 1 ex. vragen, het jou opsturen, en als je het aardig vindt, zien gedaan te krijgen dat hij het afstaat - niet bepaald het exemplaar, de tekst, bedoel ik.

Jij stuurt me dus één gedicht.

Gelijk hiermee gaat naar je toe: *De Terugkeer uit Holland* van Valéry, door Stols vertaald[2]; en zo gauw ik het van de binder terug heb krijg je het leven enz. van Wilde.

Je niet vermoeien, je niet opwinden, en zeker niet *te* gauw naar huis reizen. Houd je taai, de wil vermag een heleboel. Als je je daar maar niet zo verveelde..., maar ik kan me voorstellen dat het iets afschuweliks voor je moet zijn. Enfin, binnenkort de lente, m'n beste, en na de winter die we gehad hebben mogen we op een behoorlike lente hopen. Houd je ferm! De poot van je

EdP.

P.S. - Jij en ik vóór het gedicht van Marsman, Blijstra en Dinger wschl. tegen. We zullen Burssens in het geding moeten betrekken. - Stuur me de brief van Blijstra terug; hij moet nog naar Dinger ook, misschien.

1. In oktober 1927. Het verhaal is nooit in *Avontuur* verschenen. Joris Vriamont had in Brussel een handel in muziekboeken en -instrumenten.
2. En ingeleid: P. Valéry, *De terugreis uit Holland* (1926).

130. *Aan G. Burssens: Brussel, 20 februari 1928*

Zondag.

Beste Burssens,

Gegeven de toestand van onze Paul v.O. zullen we in nr.2 van 'Avontuur' op niet veel tekst van hem kunnen rekenen, tenzij, zegt hij, hij tijdig naar Antwerpen terug kan. Anders, zoiets van één gedicht. Wil jij mij nu zo spoedig mogelik je kopie doen toekomen? liefst nog wat proza ook.

Ingesloten een gedicht, dat door alle hollandse revues geweigerd werd, van Marsman. Je moet stemmen of je het opgenomen wenst of niet. V.O. en ik zijn er voor, Blijstra (en wschl. Dinger) er tegen. Je stem zal dus de doorslag moeten geven. Stuur het mij omgaand terug, met tekst van jezelf.

Dank vooruit; hartelike groeten,

EdP.

13 rue Lesbroussart

Brussel

131. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 24 februari 1928*

Brussel, Vrijdag 24-2.

B.v.O.,

Burssens zendt mij daarnet twee gedichten en een zeer aardig stuk proza. Hij vraagt mij het je door te zenden, omdat hij vreest dat het de mensen 'zou kunnen afschrikken'. Er komt een 'soldatehoer' in voor en er wordt over een 'bordeel' gesproken, maar het is helemaal niet erg. Het stuk heet *Charlie Chaplin en de revolutie: een kritiek op de koöperatieve beweging*. Ik ben zozeer van je goedkeuring overtuigd dat ik het maar naar Breuer breng: je kunt die vent niet te vroeg laten beginnen! Als ik nu nog een verhaal geef (± 12 blzn), komen we ongeveer 7 blzn. te kort. Zend mij als je kan vast dat éne gedicht.

Blijstra zond mij nog een tekening van zekere K. Postma[1] - werkelik niet onaardig. Willink is weer lui. Voor dit nr. 2 kunnen we dus die 2 tekeningen geven: ik betaal het ene cliché, Blijstra het andere. Voor het vervolg zullen we moeten zien. Ik blijf bereid één cliché per nummer te betalen. In ieder geval zal ik Blijstra je bedenkingen overbrengen.

1. Kor Postma, surrealist en magisch realist, exposeerde later o.m. met Willink.

Dinger schijnt verstoord en laat tenminste niets van zich horen. Ik schreef hem zojuist een brief[2] waarop hij, naar ik hoop, zal antwoorden. Anders, tant mieux; voor mijn part trekt hij zich als Coriolanus terug uit deze 'beweging'; het zal mij alleen van zijn fl. 20.-bijdrage per nummer spijten. Tussen haakjes, ik heb voor nr. 1 noch van Burssens noch van jou iets ontvangen: aan pegulanten bedoel ik. En met de 48 frs. verzendkosten naar Dinger alleen, moet ik Breuer nog een kleine 150 frs. voor nr. 1 betalen. Blijstra is n.l. ook ten achter met 10 gldn.

Ik ontving Rivarol en zond je in afwachting van beters (dat ik misschien morgen krijg) een 'lijvige' roman van Gobineau,[3] maar ik vrees dat je er niet in zwijmelen zult. Morgen zend ik je - wschl. - Wilde, en een kleine roman van Tchekov, *Salle 6,* een meesterwerkje volgens mij. In afwachting dus niet brommen.

Het is een hele korrespondentie, met zo'n tijdschrift, en vooral die Dinger hangt me de keel uit. Als we iemand anders voor die fl. 20.-per nummer konden vinden, zocht ik meteen ruzie met de vent, inplaats van hem nog beleefd en eerbiedig te 'konsulteren'. Maar ik heb zo'n idee dat het toch wel tot ruzie komt. Ik zou mij vergissen als hij op het ogenblik niet bezig is, met vogels van eigen pluimage een ander maandblad op te richten.

Ziedaar weer wat nieuws. Je schrijft me niet hoe het ermee gaat! Houd me op de hoogte, en geloof me

steeds je EdP.

P.S. - Ik zou waarachtig vergeten je te vertellen dat Karel van de Woestijne (zegt Greshoff) 'verrukt is, gewoonweg, over je twee gedichten'. Het eerste vindt hij in zijn soort volmaakt, en beide doen hem vinden dat je de volle hoogte bereikt van je persoonlik talent; of, als je anders wilt, dat je je volle persoonlikheid bereikt in deze branche - als ik het zo zeggen mag - van talent.

(Over mij heeft goddôme! niemand iets gezegd. Alleen Stols: - ja, die vond dat *Zo leeg een bestaan* vrij beroerd was. Wat duister van konstruktie; hij had er zich meer van voorgesteld.)

2. DP's brieven aan W.N. Dinger zijn niet teruggevonden.
3. Waarschijnlijk *Les Pléiades* (1874).

132. *Aan R. Houwink: Brussel, 26 februari 1928*

Brussel, 28 Febr. '28.

Beste Houwink,

Heb je een nummer van *Avontuur* ontvangen? - ik vroeg Paul van Ostaijen er je een te zenden; en ik herhaal mijn uitnoodiging eraan mee te werken. Je ex-mederedacteur - thans misschien tegenstander? - Marsman zond voor nr. 2 een gedicht van 1922, dat, zei hij, overal in Holland geweigerd werd. Het was ons een dringende aanbeveling het zonder verwijl te plaatsen. Jij hebt misschien ook zoo'n jeugdzonde waar een 'ernstig' tijdschrift zich liever niet over ontfermt? - Enfin, zend wat je wilt, maar als het eenigszins kan, zend wat. Mijn adres is voor het oogenblik: 13, rue Lesbroussart, Brussel. Bij voorbaat dank en

steeds je EduPerron

133. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 26 februari 1928*

Brussel, Zondag.

Beste Paul v.O.

Ik heb Dinger vals beschuldigd: gisteravond kwam hier een groot pak kopie van hem en een lang schrijven waarin hij uitlegde dat... enz. Enfin, hij heeft veel te doen gehad.

Andere historie. In zijn pak kopie stak een boekbespreking.[1] Ik heb die weggelegd omdat: 1e ik niet weet of wij in *Avontuur* boekbesprekingen zullen plaatsen (Blijstra en ik voelen er niet veel voor); 2e omdat wij, àls wij er wel plaatsen, beter kunnen wachten tot er meerdere bijeen zijn. Die zouden dan, buiten Dinger, moeten komen van Burssens en jou, want ik heb niet de minste lust er te schrijven (voor een blad als het onze). - Let wel, dat ik niet spreek over groter krities werk, als jouw essays in *Vl. Arbeid*. Ofschoon ik toch liever had dat, als wij krities werk plaatsten, dit niet bepaald één bundel of boek betrof, maar een schrijver of dichter, of, liever nog, een kunstrichting. Je begrijpt wat ik bedoel: ik zou in de 48 blzn. per 2 mnd. die wij moeten brengen, het willekeurige en afgeroffelde van het genre 'notice' willen vermijden. Wat denk jij erover?

1. Over een boek van Cornelis de Dood, waarschijnlijk het in 1927 verschenen *De benevelden.*

Deze kwestie staat op het ogenblik dus zo: Blijstra en ik *tegen*; Dinger *voor*. - Ingesloten die bespreking van Dinger.

Zend me zo gauw je kan het gedicht. De boekbinder heeft me weer verlakt. Ik zend je misschien Maandag of Dinsdag *Salle 6* van Tchekov.

Dinger heeft Blijstr - voor wat de illustraties betreft - ongeveer hetzelfde antwoord gegeven als jij. Die zaak is dus afgedaan. Wij plaatsen, als het kan, twéé cliché's, waarvan ik het ene betaal, en Blijstra of de betrokken tekenaar, of beiden, zoals het uitkomt, het andere. En af en toe zetten wij er maar één (bijv. als de tekeningen te beroerd zijn).

Op het ogenblik heb ik voor nr. 2 een tekening van Postma (nogal Duits geïnspireerd en 'griezelig') en een ander van Roelofsz, (waar ik je al over sprak).[2.] Waar wij die dingen plaatsen om, zoals Willink zegt, 'de droogheid van de brochure te breken', zijn ze beide mooi genoeg. Vraag jij ook eens een verloren tekening aan Jespers bijv. - maar altijd liefst iets dat in lijn cliché te reproduceren valt. - In nr. 3 zetten we weer wat van Willink.

Schrijf me gauw een woordje en zeg me vooral hoe het je gaat. Een ferme hand van steeds

je EdP.

Houwink heb ik om medewerking gevraagd. Is hem een nummer toegezonden?

134. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 28 februari 1928*

Brussel, Dinsdag 28.

Beste Paul v.O.

Veel dank voor geld en verzen. Ingesloten het poëem van Brunclair terug. Ik stem hartgrondig *tegen*. Et v'là.

Breuer is met zetten van 'A.2' begonnen. Ditmaal zijn we, hoop ik, eerder klaar. Heb ik je al gezegd hoe het wordt? Ziehier:

P. van Ostaijen, *Twee Gedichten*; H. Marsman, *Romanisches Café*; E. du Perron, *Ieder zijn Kwelling*; G. Burssens, *Met Gitaar-Begeleiding, Tweede Fantasia, Charlie Chaplin en de Revolutie*; R. Blijstra, *Het spookslot, Man en Paard; Stadspanorama*; W.N. Dinger, *Amoureuse Kwatrij-*

2. Geen van beide tekeningen stuurde hij Van O ter beoordeling toe.

nen. Het Einde van de IJdele Man. De Insektoloog in Bed, Stippellijntje: een onvolledige kroniek. (Over dit laatste heerliks zal ik je maar niet te veel vertellen.) - Daarbij twee tekeningen van Roelofsz en van Postma.[1.]

Ik hoop van harte dat het je beter gaat. Je hand lijkt koortsig: heb je nog altijd koorts? of mag je, bij het mooie weer dat we gaan krijgen (en zo af en toe reeds hebben) weer op en naar buiten? Ik vroeg je bij herhaling me wat over jezelf te schrijven; ik verzeker je dat deze vraag bij mij geen 'simpele formaliteit' is.

Houd je ferm; het beste; - de poot van je

EdP.

135. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 1 maart 1928*

Brussel, 1 Maart '28.

Beste Paul v.O.,

De binder heeft mij alweer verlakt: nu komt hij pas Zondag. Ik zal dus minstens tot zolang moeten wachten om je *Salle 6* en Wilde door Harris te zenden. Maar je krijgt ze vast. Ik zend je vandaag *Les Dieux ont soif*, een vrij leesbare France. En over een paar dagen, de enige werkelik leesbare France, *La Révolte des Anges* (als je het nog niet kent). Ik zit mij, in afwachting van mijn eigen boeken, zo te verdommen dat ik allerlei twedehandsboekjes koop en doorlees. Voor het ogenblik ben ik bezig mijn antipatie tegen France aan te wakkeren: die vent is verdomme *in zijn beste ogenblikken* een leraar die mopjes tapt voor de klas. Men meet werkelik weer eens de kolossale stommiteit na van het grote - ook het grote belezen - publiek, als men het sukses beschouwt van zo'n France. *Le Lys Rouge* is ongetwijfeld het domste boek dat ooit met ijver in elkaar werd gezet; van liefdesromannetjes gesproken, ik zou haast *Een Voorbereiding* gaan bewonderen, als ik er *Le Lys Rouge* naast leg. *La Rôtisserie de La Reine Pédauque*, als je er alle leraar-discoursen (met leraars-geest) uit gooit, wordt een vlotte, niet onvermakelike 18e eeuwse roman. *Thaïs* is een manuel de religion et de philosophie tot verhaal omgewerkt, in het genre van de 'manuels pour dames'. En de rest is beneden alles - wel

1. De inhoud van het tweede nummer komt vrijwel overeen met DP's opgave. De twee gedichten van Van O zijn 'De oude man' en 'Ogen', Marsmans gedicht werd achter Burssens' bijdrage geplaatst, de prozaschets 'Portretstudie' van Dinger verving diens 'Stippellijntje', bovendien werd van hem nog een gedicht 'Het noodlot' toegevoegd.

te verstaan, altijd in hetzelfde genre. Ik heb France sedert 1921 niet meer in de hand gehad; ik geef me rekenschap dat het een oneindig ergerliker zaadzak is dan ik ooit heb kunnen vermoeden. D'Annunzio zonder de hele klassieke kultuur, France zonder zijn filosofiese en religieuse biblioteek (om op de twee kanten van de balans te leggen), in Godsnaam wat bleef er van die twee grote mannen over? Een beetje mooischrijverij, en overigens: een oorspronkelik talent niet groter dan dat van een Georges Ohnet[1]; werkelik.

Ik heb gisteren drukproeven nagekeken voor Dinger en ze hem doorgezonden. Die 'kroniek' van hem is griezelig van stommiteit. Ik heb hier en daar in de marge een aantekening gezet, maar de vent zal er natuurlik geen rekening mee houden. En het bedonderdste is dat zijn kroniek - hoe we 't ook draaien - natuurlik zal worden aangezien voor 'de houding van *Avontuur*'. Het beste zou misschien tòch zijn - altans voor de eerste jaargang - alle krities werk te weren. Op grond daarvan zou ik hem die kroniek dan kunnen terugsturen (maar eerst gaat-i naar jou toe, je moet het fraais ook eens zien.) Die 'fooneetiesche' spelling van de man verbergt(?) de schreeuwendste onkunde; hij schrijft 'Amoureus*che*[2] (!) Kwadrijnen'. Ik heb hem ditmaal een voudigweg gezegd dat hij die *fout* had te verbeteren en dat ik hem de keus liet tussen *s* en *z*. Morgen gaat hij het 'fooneetiesch' over 'boosche' mensen hebben! - In de kritiek die jij op het ogenblik hebt schreef hij, ook 'fooneetiescherwijs', *falen* met een *v*. (Ik heb dat verbeterd). - Zouden wij heus maar niet in de volgende 5 nrs. nog uitsluitend creatief werk zetten, ook als tegen-prestatie van het geëssayeer van de Hollandse jongeren? Jij hebt in Antwerpen toch nog wel een paar onuitgegeven grotesken? Schrijf me spoedig terug en zeg me hoe je je voelt bij dit mooie weer? (Ikzelf heb weer griep of zo.)

Tot nader. Steeds je

EdP.

P.S. - Daar komt nèt een enveloppe binnen van Blijstra, inhoudende 25 gldn. en ingesloten gedicht (voor jou) van een man van (*gezond*) verstand.[3] Breng het waar het wezen moet.

1. In zijn tijd populaire, later nagenoeg vergeten romancier.
2. Dubbel onderstreept: ch.
3. Een parodie op het 'Alpejagerslied'.

136. *Aan P. van Ostaijen: Brussel, 7 maart 1928*

Brussel, Woensdag.

Beste P.v.O.

Ik zend je vandaag wat beters: vier 'chroniques italiennes' van Stendhal. Intussen, *La Révolte des Anges* is een super-France! Er zijn ogenblikken dat het lijkt op een goede Willy.[1.]

Met het boek van Hellens[2.] heb ik niet de minste haast (maar dan ook niets). Ik hoop dat het je niet verveelt... Zend me echter *Si le grain*... terug, als je het toch tweemaal gelezen hebt.

Dumont-Wilden is misschien beroerd, maar de Prince de Ligne is een heerlik individu. Je moet van hem lezen: *Mes Ecarts* en *Fragments de ma Vie*, die wemelen van de geestige zetten en opmerkingen van een man van de wereld (met ogen en een brein). Men kan Ligne met Stendhal vergelijken, als mens, dus met Beyle als je wilt. Hij heeft een hoop geschreven ook, maar weinig literatuur.

Vriamont - die ik tot dusver twee maal heb gezien (en die mij ongeveer hetzelfde zei als jou) - lijkt me een aardige baas. Hij heeft iets Rabelaisiaans: hij is vol leven en ik geloof dat het fond eerlik is. Hij vroeg me hoe je het maakte, in welke omgeving je zat, enz. - ik heb hem daar een beeld van gegeven waaruit hij afleidde dat je je o.a. geweldig moest *vervelen*: en zo kwamen we op die boeken. Ik geloof dat hij spontaan en zonder enige bijbedoeling heeft gehandeld. Dat is al wat ik je van hem te zeggen weet.

Dinger heeft *Stippellijn* achtergehouden; maar ik zal je een drukproef sturen. Ingesloten een ander lekkernijtje: je cadeau aan mij wekt bij velen dichterlike neigingen! Ik had gedacht iets te schrijven van:

> Een heer die verstand van dichten heeft
> en een heer die lezen kan met gezond verstand,
> dat is: de ene heer heeft van dichten verstand
> en de andere heer heeft niets dan zijn gezond verstand,

enz.

en te eindigen met zoiets als:

> hoe brengt de heer die van dichten heeft verstand
> zijn dichten aan het verstand van die heer met alleen gezond verstand?

1. Pseudoniem van Henri Gauthier-Villars en van hem en zijn vrouw Colette. Zie ook *Vw* 2, p. 140.
2. *Réalités fantastiques*, tweede druk (1923).

en natuurlik:

> dat hij van dichten nooit zal hebben verstand
> dat is zijn recht,
> dat is het volste recht van die heer met niets dan gezond verstand.

Maar laat maar.

Houd je goed en schrijf me als je een beetje kan. Geloof me steeds met ferme 5,
Je EdP.

137. *Aan P. van Ostaijen*[1.]*: Brussel, 17 maart 1928*

Brussel, Zaterdag 17.

Beste Paul v.O.

Dank voor de boeken; de Malraux[2.] had je kunnen houden, après tout, omdat er eerstdaags een betere editie van verschijnt. - De zaak met Burssens lijkt mij goed in orde gebracht.[3.] - Het zal mij een groote vreugd zijn je 25 Maart terug te zien, als het je nu lukt terug te gaan. In ieder geval doet het mij reeds genoegen te vernemen dat de temperatuur zich betert.

Nieuws is er niet. Het vele prachtigs uit de pers heb ik je opgezonden. - Zend mij, als je ze niet meer nodig hebt, de twee bundeltjes terug van Jan van Nijlen en ook de bespreking van de Dood door Dinger. Dinger gaat intussen ook geheel akkoord met uitsluitend kreatief, voorlopig. Hij zond ook 285 frs., dat is zijn beste zijde. Zeg Burssens dat hij mij 100 frs. zendt voor nrs. 1 en 2, wil je?

Nu, houd je goed. De hand van je
EdP.

Ik heb ook weer met koorts in bed gelegen, ondanks het mooie weer.

1. Laatste brief van DP aan Van O, die de volgende ochtend dood op bed gevonden werd. Op 20 maart werd hij begraven.
2. *Royaume-farfelu.*
3. Burssens had zich bereid verklaard het Vlaamse deel van de administratie voor *Avontuur* op zich te nemen.

138. *Aan A.C. Willink: Brussel, 17 maart 1928*

Brussel, Zaterdag 17.

Beste Willink,

Ingesloten een briefje dat ik van Stols ontvang. De man is sedert eenigen tijd in niet te besten doen (financieel gesproken). Ik ook niet, zoodat ik die fl.40. van nergens bijeen weet te brengen! Schrijf mij nu of je kans ziet die 100 exx.[1.] à 40 cent te verpatsen? Ikzelf neem er wel 25 voor mijn rekening en stuur je het geld daarvoor direct op. Zie jij nu hoever je komt en als we Stols dan bijv. de rest in baar geld vroegen? Ik antwoord hem niet voor ik weet wat jij wenscht; schrijf me dus spoedig terug en doe het briefje van S. weer in de enveloppe.

Dadag!

Je EdP.

Je kunt natuurlijk op betaling aandringen en dan doet-i het, maar zou dit ‘slim’ zijn met het oog op volgende bestellingen? Stols is werkelijk een *goede* vent en als de crisis in den Franschen boekhandel voorbij is, doet hij ook wel weer zaken; hij zou je dan licht kunnen vragen voor ‘serieuser’ werk, gegeven de waardeering die hij voor je heeft. Enfin, ik luister.

139. *Aan A.A.M. Stols: Brussel, vermoedelijk 20 maart 1928*

Beste Sander,

Gelijk hiermee gaat naar je toe - als drukwerk - de P.C. Blessebois,[1.] zorgvuldig verdeeld. Ja, geef het nu maar zoo gauw mogelijk aan den drukker! - Ik sluit hierin de frs. 20. die je voor mijn taxi hebt uitgegeven, omdat ik bang ben ze anders te vergeten. Vergeet jij van jouw kant niet *Suora Scolastica* voor me te koopen bij dat vreeselijke wijf van Dietrich.[2.] Eerstdaags verschijn ik overigens wel weer bij je.

T.T.E.

1. Van de rijmprent *Sonnet van burgerdeugd.*
1. Pierre Corneille Blessebois (ca. 1646-ca. 1700), Frans auteur van erotischgalante komedies en verhalen.
2. Boekhandel in Brussel.

140. *Aan A.C. Willink: Brussel, 20 maart 1928*

Brussel 20 Maart.

Beste Willink,

Het overkomt mij wel eens mijn vrienden te willen helpen *omdat*, en niet *opdat* ze mijn vrienden zijn. Maar je hebt gelijk, ook zóó kan het een beroerden indruk maken, - wanneer niet alles direct van een leien dakje gaat.

Ingesloten dus 300 francs; al wat ik deze maand missen kan (zonder hulp van mijn Mama). De rest volgt begin volgende maand, en zonder mankeeren.

Met groeten, ook aan Mies,

EduP.

141. *Aan G. Burssens: Brussel, woensdag 21 maart 1928*

Brussel, Maandag.

Beste Burssens,

Ik kan je niet uitdrukken hoe afschuwelik ik deze historie vind. En waarom die arme Paul in Miavoye begrafen, waaruit hij zolang gesnakt heeft weg te komen! (Hij was er heengegaan om nu eens 'serieus aan te sterken'.) Arme, arme kerel. Ik ben er gisteren niet heen kunnen gaan, - je brief kwam bovendien te laat, - maar in de zomer gaan we er eens samen heen, als je wilt, ik hecht eraan te zien *waar hij ligt*. Hij had mij ongeveer hetzelfde geschreven als jou, de 12e van deze maand.[1] Wanneer is hij gestorven en hoe is dat opeens zo gekomen? schrijf mij nadere bizonderheden: ik weet zo helemaal niets, behalve dat hij dood is.

En ja, zijn gedichten moeten verschijnen, zo spoedig mogelik, zo volledig mogelik en in een *behoorlike* uitgave. Er is hier in Brussel een uitstekend drukker die betrekkelik goedkoop is: Van Buggenhoudt. Voor de administratie moeten we een serieus uitgever hebben: ik meen dat Paul mij gesproken heeft van 'De Sikkel', maar anders zal ik een beroep doen op Stols. - Ik heb een korte aantekening geplaatst, door jou en mij ondertekend, onder zijn twee laatste verzen in *Avontuur*[2]; ik ga een lang stuk over hem plaatsen, met portret, in

1. N.l dat het beter met hem ging en hij op 25 maart zou terugkeren naar Antwerpen.
2. 'Met onzegbare weemoed brengen wij hier de laatste gedichten die Paul van Ostaijen ons bij leven zou afstaan. Hij is gestorven, even 32 jaar oud, in de volle ontwikkeling van zijn bizonder talent, in een klein sanatorium in de omstreken van Dinant, na een langgerekt, bitter lijden. Hij behoorde tot hen die zich niet laten vervangen. Wij betreuren de vriend, niet minder als het talent. G. BURSSENS, E. DU PERRON.'

Den Gulden Winckel.[3] Maurice Roelants heeft een zeer sympatiek stukje gestuurd naar *De Telegraaf*[4] en zich tegenover mij op een hartelike, geroerde wijze uitgelaten. Hij schrijft: 'Ik heb gezegd wat ik meen: dat uw vriend misschien de hoogste poëtiese potentie bezat van alle Vlaamse jongeren. Zijn dood is een onschatbaar verlies voor de poëzie. Ik ben tevreden dat ik hem nog tijdig heb kunnen betuigen hoeveel waardering ik voor hem had. Het is een arme troost, maar wat wilt gij?'

Ja, het is een arme troost, en wij wilden zo véél anders. Maar wij willen nog enige dingen. Schrijf mij wanneer het de familie van Ostaijen schikt ons te ontvangen. Ik kom dan naar Antwerpen over om met jou die uitgave te bespreken. Er zou ook nog een bundel grotesken van hem verschijnen, heeft hij mij gezegd; hoe ver is het daarmee? Wij zouden enige onuitgegeven grotesken en gedichten kunnen brengen in *Avontuur*; - als het van mij afhangt - en er is genoeg - wordt nr.3 een kompleet P.v.O.-nummer.

Voor de 5e man in *A*. zullen we later nog wel zien. Misschien Richard Minne (die intussen ook zeer ziek is, daar in Waerschoot); enfin, we zullen zien. Voorlopig zal jij, administratief althans, onze arme vriend moeten vervangen, beste Burssens. Ik heb die adresverandering op de binnenkant van het omslag aangebracht. Neem een postcheknummer en sluit een papier in, in de nummers bestemd voor abonnés.

Nu, tot zover. Ik hoop op een uitvoerig schrijven. Geef mij ook een klein beeld van de begrafenis.[5]

De hand van je

EduP.

3. 'Paul van Ostaijen†', in de rubriek 'Necrologie': *DGW* 27 (1928) 4 (april), p. 119-120.
4. 'Paul van Ostaijen†', in De *telegraaf* 22.3.1928, ochtendblad. De dag ervóór had er reeds een zeer kort stukje in dezelfde krant gestaan, 'De beteekenis van wijlen Paul van Ostaijen', vermoedelijk eveneens van Roelants.
5. In de *Schelde* van 22.3.1928 publiceerde Burssens een verslag 'Bij Paul van Ostaijen's uitvaart'.

- Ik wist het adres niet van de heer Constant v.O., maar heb de familie, aan Paul's adres, getelegrafeerd. Betuig ze, als je ze ziet, nogmaals mijn oprechte deelneming.

142. *Aan G. Burssens: Brussel, 24 maart 1928*

Brussel, Zaterdag 24.

Beste Burssens,

Ik ontvang daar de uitnodiging voor de lijkdienst op Dinsdag,[1.] - waarvoor dank. Ik zal daarbij echter niet tegenwoordig zijn, omdat ik 1^0 zeer weinig godsdienstig, maar 2^0 volkomen on-kerks ben. Schrijf me dus nog wanneer in de daaropvolgende week bijv. de heer Van Ostaijen vader ons zou willen ontvangen voor de bespreking van de uitgave van Paul's laatste verzebundel. Wij zouden *alles* moeten verzamelen (van *Ruimte* tot *Avontuur*) wat verspreid is in tijdschriften, plus misschien enige inédits? - Tot hoever is de bespreking met 'De Sikkel' gekomen? dit is een belangrijke vraag. *Heeft* P.v.O. een bundel samengesteld, of valt die nog samen te stellen? Moet er een inleiding in die bundel staan? en van wie? een portret misschien? Mij dunkt, beide.

In ieder geval tot ziens. Misschien gaat Maurice Roelants, die, in tegenstelling met mij, zegt hij, wèl gelovig en wèl kerks is, in mijn plaats Dinsdag naar Antwerpen.

Met beste groet, je

EduP.

143. *Aan G. Burssens: Brussel, 24 maart 1928*

Zaterdagavond.

Beste Burssens,

Ik schreef je vanmorgen, maar daarjuist komt je schrijven waarin je me enige dingen vertelt en omgaand antwoord vraagt; ik haast me dus... Welnu, het voorstel van De Bock[1.] is uitstekend! - Ja, voor die keuze uit vorig werk is veel vóór en veel tegen te zeggen, maar mij dunkt, veel meer vóór dan tegen: gegeven de omstandigheden. Paul

1. 27 maart in de parochiekerk van de H. Jozef te Antwerpen.
1. Eugeen de Bock (geb. 1889), oprichter en beheerder van uitgeverij De Sikkel (1919) en uitgever van het expressionistische tijdschrift *Ruimte.*

hield niet meer van *Music-Hall* (hij heeft het mij nooit willen laten zien) maar dit wil niets zeggen. Het is de kunstenaar die een overwonnen standpunt opgeeft, dat daarom interessant kan blijven voor de lezer, en onmisbaar voor de juiste kennis van zijn ontwikkeling. Die bundel is geheel uitgeput; ik stel voor er een flinke keus uit te doen. Evenzo met *Het Sienjaal*, waarin hele stukken staan die Paul zelf nog wel goed vond: als 'Marcel Schwob, Lied voor Mezelf' en enige andere waar wij eens nog al lang over hebben gesproken. Als ik de bundel vóór me heb, vind ik ze gemakkelik terug. De keus is dus zo moeilik niet. *Heb* jij de twee bundels? Maar *Bezette Stad* is een andere kwestie. Ten eerste is het typografies element daarin veel sterker dan in al het andere werk; ten twede vormt het veel meer een afgerond geheel; ten derde is het niet uitverkocht, en kan niemand er een betere uitgave van maken dan de bestaande die door Paul zelf - of onder zijn toezicht - werd verzorgd. Ik ben dus tegen opname van *Bezette Stad*; en vind dat we beter de keuze uit *Music-Hall* en *Het Sienjaal* ruimer konden nemen. Ook aan de ontwikkelingsgang van P.v.O.'s werk doet dit niets af of toe, daar immers, zoals zijn broer ons meedeelde, vele verzen die nu nog ongebundeld zijn in dezelfde tijd van *B.S.* werden geschreven. - *B.S.*, volgens mij, is een monument apart.

Wat de andere bundels betreft, ik zie ze ongeveer zo: Een bundel krities proza, waarin *alle* opstellen in Vl Arbeid en elders verschenen.*

Een bundel bestaande uit de drie grote grotesken: *Ika Loch, Trust en Bende v/d Tronk.*

Een bundel korte prozastukken, geheten *Kluwen van Ariadne* (bij Mesens dus); waaraan zouden kunnen worden toegevoegd enige kortere grotesken in Vl. Arbeid enz. verschenen (en die niet in Vogelvrij[2.] staan).

Dat maakt dus, au fond, één grote dichtbundel, een flinke bundel krities proza, een grotere en een kleinere bundel ander proza. Als De Bock de drie eerste dingen voor zijn rekening neemt, mogen we, dunkt me, tevreden zijn. De vraag is: onder welke voorwaarden?

Jij deelt die natuurlik aan Paul's vader en broer mee. - Ik ga Maan-

* Ook de kortere, die dikwels heel geestig zijn!

2. Een bundel grotesken uit 1927 die pas in maart 1928, enkele dagen na de dood van Van Ostaijen, verscheen, als uitgave van De Witte Raaf te Antwerpen. Zie ook 159n1.

dag naar Jespers (of is het Mesens die Ch^ée de Wâvre woont? ik kon dit uit je brief niet goed opmaken).
De rest hoor ik dan wel weer. Met beste groeten
je EdP.

P.S. Moet je niet een schriftelik kontrakt met De Bock aangaan alvorens je hem het recht toezegt te publiceren - en zelfs het prospektus te drukken?

144. *Aan R. Herreman: Brussel, 24 maart 1928*

Waarde Herreman,[1.]
Zou je mij een uitknipsel kunnen bezorgen van het artikel dat je over Paul v.O. in *Vooruit* hebt geplaatst en dat - volgens Jan van Nijlen - verreweg het beste is dat over hem werd gepubliceerd[2.]? Ik had gehoopt je gisteren in de 'Lunette' te zien. Laat mij nu zeggen: tot volgende Vrijdag? -
En veel dank bij voorbaat voor het stuk.
Gaarne je
EduPerron

Brussel, Zaterdag 13, rue Lesbroussart

145. *Aan G. Burssens: Brussel, 26 maart 1928*

Brussel, Maandag.
Beste Burssens,
Ik ben bij Oskar Jespers geweest en heb het ms.[1.] gezien. De titel is: *De Feesten van Angst en Pijn*, en het houdt 18 gedichten in, waarvan

1. Met Karel Leroux, Richard Minne en Maurice Roelants behoorde de Belgische schrijver Raymond Herreman (1896-1971) tot de dichters van *'t Fonteintje*, een groep waarmee DP zich verwant voelde. Vermoedelijk had hij kort tevoren met H, die in Brussel woonde, kennisgemaakt in het ook door hem regelmatig bezochte café 'Lunette'.
2. Een In Memoriam; *Vooruit*, 23 maart
1. Dat Van Ostaijen speciaal voor deze vriend, aan wie hij de bundel ook opdroeg, geschreven had.

3 lange: *Barbaarse Dans, Angst, een dans*, en *De Marsj van de Hete Zomer*. Alles is zeer typografies ineengezet en in verschillende kleuren uitgevoerd. Het ms. is trouwens een boekdeel op zichzelf. De gedichten zijn van 1918-1921 ontstaan, dus tussen *Sienjaal* en *Bezette Stad*. - Jespers zegt terecht dat, om de bedoeling van Paul niet te verraden, de tekst precies als in het ms. aangegeven moet worden uitgevoerd. Het beste is dus dat je De Bock dit ms. sinjaleert en dat De Bock zich met Jespers in verbinding stelt voor een aparte uitgave, als hij dat óók wil. Anders geeft Jespers deze gedichten elders uit, met geld bijeengebracht onder de vrienden. Zo werd voorlopig afgesproken.

Verder heb ik van Jespers meegekregen: *Music-Hall* en *Het Sienjaal.* Uit het eerste zouden wij m.i. moeten opnemen: *Vergelding* (blz. 68-70); *Wederzien* (blz. 75); *Plakkage* (N^{r} 2) (blz. 76); het gedicht dat op blz. 82-83 staat; *Aan René Victor* (blz. 90-91); *Valavond* (blz. 98); *Stemming*? (blz. 99-100); *Liedje*? (blz. 112-113); en misschien *Avond* (blz. 122). Geef mij op welke gedichten jij prefereert, opdat ik die met aandacht leze.

In *Het Sienjaal* zoeken we samen uit als je eens bij me bent. Zou je deze woensdag niet kunnen komen? Ik ben van 2 tot 3 bij de tandarts maar overigens de hele dag thuis. Neem, als je komt, mee wat je reeds bijeen gebracht hebt.

Met beste groeten, je

EdP.

De gedichten uit *M.H en H.S.* schrijf *ik* over - zodra de keus bepaald is - zo heb ik dan tenminste ook wat gedaan! Probeer dus Woensdag even te komen.

P.S. Ik ga morgen naar Mesens.

146. *Aan G. Burssens: Brussel, 29 maart 1928*

Brussel, 29.

Beste Burssens,

Eerstdaags gaat nr. 2 van *Avontuur* naar je toe: d.i. 100 exx. Het nummer van de postsjek heb ik niet meer op de binnenkant van het omslag kunnen aanbrengen, maar dit hoeft ook niet. Je sluit een postsjekformulier in ieder nummer voor een abonné bestemd, en

vult daarop zelf het postsjeknummer in, of laat dat erop drukken. - Mijn artikel over P.v.O. is klaar en verzonden. Nu maar zo spoedig mogelik dat *portret.*

Houd me op de hoogte van je bevindingen en roep mij op zodra je mij nodig hebt, of kom op een Woensdag hier om de zaken met me te bespreken. Ik heb via Greshoff en A. Roland-Holst ook Van Dishoeck gepolsd over een eventuele uitgave van Paul's gedichten. Dat zou natuurlik nog veel beter zijn, met het oog op de algemene boekhandel en het grote publiek. - Ook over de kritiese opstellen kunnen wij het *misschien* met die firma eens worden.

In ieder geval: voorzichtig met De Bock!

Schrijf me ook wat Mesens heeft verteld, en of hij mij het ms. van *Kluwen v.A.* wil afstaan of wat? - Denk er vast over wat wij van Paul's inédits in Avontuur 3 zullen brengen.

En het ms. bij Jespers?

Hartelike groeten

je EdP

147. *Aan G. Burssens: Brussel, 31 maart 1928*

Brussel, Zaterdagavond.

Beste Burssens,

Akkoord voor het laten vallen van *Stemming, Liedje* en *Avond.* Daarentegen nam ik graag het eerste stuk van *Herfst* (blz. 44-45), dat reeds sterk Paul's persoonlik rytme heeft.*Jonge Lente* nemen we dus op; ik heb het al overgeschreven. Wat het grote gedicht *Music-Hall* betreft, ik sta daar een beetje onwillig tegenover. Al die ‘illuzie’ erin... Enfin, dat moeten we nog eens samen bekijken. Met het oog op de titel van het ensemble zou het natuurlik geraden zijn er wèl een stuk uit te plaatsen. Maar wèlk?

Je keuze uit het *Sienjaal* lijkt mij uitstekend en geheel met Paul's eigen inzichten in overeenstemming. Ik heb alles overgeschreven, met uitzondering van *James Ensor* en *Zaaitijd* waar ik niet bizonder voor voel. Vind je deze twee gedichten erg goed? - Ik had graag bij de acht andere, door jou gekozen: *Wiegeliedje voor de Geliefde* (28), *Koffiehuis* (36) en vooral *Februarie* (37-38).

Schrijf mij hier nog over. Ik had graag alles klaar als je Woensdag komt. 5 uur is zeer geschikt. - Ik zal het lange gedicht *Music-Hall* nog aandachtig van voor naar achter, en andersom, doorgaan.

Breng zoveel mogelik kopie mee: de verzamelde gedichten en ook de kopie voor *Avontuur 3*. Blijstra en Dinger staan ook gaarne hun plaats af; we kunnen dus 48 blzn. met tekst van Paul vullen, maar... *is* er zoveel?

Met hartelike groeten

je EduP.

148. *Aan F. Hellens[1.]: Brussel, maart of april 1928*[aant.]

Brux. vendredi matin.

Mon cher ami,

Impossible de venir ce soir: Simone est tombée de l'escalier (chez Gr.), sur sa tête, ou à peu près, et se trouve depuis 3 jours dans un état déplorable. Je t'écris ceci parce que je crains que Greshoff non plus ne viendra chez toi ce soir, sa femme ayant la fièvre et ses deux enfants étant malades aussi.

Bref, c'est la défaite sur toute la ligne néerlandaise...

Pour les mêmes raisons je n'ai su coucher sur papier qq. chose de potable pour ton bouquin.[2.] Mais j'ai envoyé le papillon-modèle à Malraux, le priant de vouloir me remplacer, ce qu'il fera certainement (et combien avantageusement)! Il fera parvenir la notice directement à Grasset - (n'est-ce pas?)

Au revoir, mon cher Hellens, dans des moment meilleurs! Mes respectueuses amitiés à ta femme, et la main de ton

EduP.

Je suis depuis le soir de l'accident chez ma mère, 28 avenue Emile Duray.

1. Met de in het Frans schrijvende Belgische auteur Franz Hellens (ps. van Frédéric van Ermengem, 1881-1972) maakte DP kennis kort nadat *Manuscrit trouvé dans une poche* besproken was door Henri Michaux in het december 1923 verschenen nummer van *Le disque vert*, dat mede door H. werd geredigeerd. Het initiatief tot de eerste ontmoeting ging uit van H, met wie DP spoedig bevriend raakte en van wiens kennis van de Franse literatuur en contacten met Franse auteurs hij profiteerde. Bij H, die iedere vrijdag bevriende kunstenaars aan huis ontving, leerde DP waarschijnlijk schrijvers als Neel Doff, Marie Gevers, Paul Méral en Odilon-Jean Périer kennen. Aan deze oudst bewaarde brief zijn vermoedelijk andere voorafgegaan.
2. De roman *La femme partagée* (1919).

149. *Aan J. van Nijlen: Brussel, 3 april 1928*

Beste van Nijlen,[1.]

Ik heb de bloemlezing[2.] van 64 blzn. op 80 blzn. gebracht en er nog in opgenomen: (uit *Het Licht*) *Wensch, Langs de Vaart* en twee liederen; 'Zoo blij, zoo blank, enz.' en 'Het is zoo innig droef en treurig'; (uit *Naar het Geluk*): *Na den Zomer, Bij 't Licht der Lamp, Zomer in Gelderland*; (uit *De Lokstem*) *Revolutie, Het Wachtwoord* en *De Tulp*; (uit *De Vogel Phoenix*) *E Cinere Phoenix, Trouw, Aan een vriend* en toch *De Hondsdagen*. Zeg mij als je liever wat anders hebt.

Zou je niet een titel willen bedenken voor het geheel? Wij zetten dan op het titelblad (als bij de bloemlezing van Greshoff[3.]):*//.....//Een keuze uit de gedichten van//Jan van Nijlen*, enz. - wat aardiger zou zijn dan:*//J.v.N.//Verzen*//enz.

Geef mij, als het kan, dien titel Vrijdagavond op in De Lunette. Tot ziens; met hartelijke groeten

je EduP.

13 rue Lesbroussart

Dinsdagmorgen.

150. *Aan G. Burssens: Brussel, 3 april 1928*

Dinsdag.

Beste Burssens,

Vergeet niet, als je morgen komt, zoveel mogelik kopie van Paul mee te nemen voor Avontuur 3. Ik ga Zaterdag a.s. naar Gistoux en zou de drukker liefst reeds wat geven. Ik heb erover gedacht om - als er niet genoeg inédits mochten zijn, die 48 blzn. te vullen met overzichtelik werk: b.v. een gedicht uit *Music-Hall*, twee gedichten uit *Sienjaal* en verschillende verspreide gedichten. Een kompleet v. Ostaijen-nr. moèt het toch worden. Hoe is dat verhaal dat in die

1. Met Jan van Nijlen (1884-1965) maakte DP waarschijnlijk kennis in het begin van 1928 ten huize van Greshoff. Aanvankelijk voelde Van N zich niet erg aangetrokken tot DP, die bekend stond als 'het rijke jongetje met een kasteel en een auto', zoals hij schrijft in zijn *Herinneringen aan E. du Perron* (1955), maar al gauw werd hij een van DP's beste vrienden.
2. Uit Van N's gedichten: *Heimwee naar het zuiden*, door DP samengesteld en in juli 1929 in eigen beheer uitgegeven.
3. *Ketelmuziek*, zo'n zelfde uitgave (uit 1928).

grijze portefeuille zat? het kortere bedoel ik (niet *de Bende v/d Tronk*). Breng dat in ieder geval hier; we zetten het dan voorop, met een jaartal.[1.]

Gegeven dat je voor de bundel van De Sikkel toch een meer kritiese - of altans explikerende - inleiding zult moeten schrijven, kon je voor *Av.3*. misschien een soort prozagedicht geven. Of beter nog: een gedicht op Paul, als je je daartoe geïnspireerd voelt. Ik schrijf dan nog wel een noot van een regel of vijf.

Steeds hartelik je

EduP.

151. *Aan A.C. Willink: Brussel, 3 april 1928*

Beste Willink,

Ingesloten, als overeengekomen, het ontbrekende. Stols zal je vanuit Maastricht wschl. een afdrukje van de houtsnede zenden; je zult dan wel zoo goed willen zijn daarop aan te geven, de kleuren die je wenscht: - liefst niet meer dan twee of drie kleuren. Ik heb ook je tweede brief met aandacht gelezen en heb de wijsheid daarin vervat, zooal niet volkomen geappreciëerd, dan toch met verwondering bij je waargenomen. Amsterdam (laat ons zeggen: Amsterdam) heeft een merkwaardigen invloed op je, - m.i. althans. Enfin...de beste groeten.

Je EdP.

Brussel, 3 April.

152. *Aan J. van Nijlen: Brussel, 3 april 1928*

Beste Van Nijlen,

In afwachting van Greshoff's openingsdicht heb ik het volgende sonnet[1.] in een mij zoo deftig mogelijken toon (daarom niet minder

1. Het derde nummer van *Avontuur* was voor twee-derde gevuld met werk van Paul van Ostaijen. Na de gedichten ‘De Moordenaars’ en ‘Maskers’ kwam het verhaal ‘Tussen vuur en water’, dat gedateerd was op 6-9 October 1919.
1. ‘Bij een bundel van Jan van Nijlen’ met de beginregel:‘Beminnelijk poëet, ontgoochelde Van Nijlen,’. Opgenomen in de bundel *Parlando* (1930); *Vw* 1, p. 56.

gemeend) voor je bundel geschreven. Zooals Gr. zeer terecht zegt, kunnen er verschillende gedichten van je vrienden in staan, b.v. twee vóór en twee achter, als bij de 17e en 18e eeuwsche dichtbundels. Deze verzen worden dan cursief gedrukt. Wat denk je van het geval? en kan je, zonder jezelf te veel geweld aan te doen, dit mijn sonnet aanvaarden?

Tot Vrijdagavond.

Je EduP.

13 rue Lesbroussart

Dinsdagavond.

153. *Aan G. Burssens: Brussel, 5 april 1928*

Beste Burssens,

Zoeven bij O. Jespers geweest. In het kort komt de zaak hierop neer: hij ziet voorlopig geen kans zijn ms. uit te geven en heeft het mij afgestaan: Ik schrijf het over. *Alles* moet in de bundel van De Sikkel komen; vijf of zes dingen zetten we in *Av. 3*.

Jespers (O.) geeft ook een tekening voor ons nr. Wat zegt Jespers (F.)? Me dunkt: liever toch geen portret; dat zal De Bock trouwens ook niet prettig vinden, als hij hetzelfde portret voor de bundel moest houden.

Vergeet niet mij ook de twee grotesken (van Mesens afkomstig)[1] te zenden.

Tot nader.

Je EdP.

154. *Aan G. Burssens: Brussel, 6 april 1928*

Brussel, Vrijdag.

Beste Burssens,

Gelijk hiermee zend ik je de *Feesten van Angst en Pijn*, minus de eerste 6 blzn. (twee gedichten, *De Moordenaars* en *Maskers*) die ik bestemd heb voor ‘Avontuur’.

Dit onderdeel van Paul's grote bundel komt dus tussen de keuze uit *Het Sienjaal* en de in de tijdschriften verspreide gedichten. Het

1. Welke stukken dit zijn, is niet achterhaald.

zijn gedichten van 1918-1921 (dit voor je inleiding).

Zet onder de Franse titel van Het Sienjaal nog even: *Aan mijn broeder Constant.*

Vgl. de tekst die ik je zend met andere, gedrukte teksten die je misschien nog zult tegenkomen (*Barbaarse Dans* en *In Memoriam H.v.d.R.* zijn immers verschenen[1.]) en wijzig de tekst altijd naar de gedrukte lezing die immers wsch. van later datum is en door Paul zelf bezorgd werd. Maar de *volgorde* van De Feesten moet natuurlik behouden blijven. Jespers dringt hier terecht op aan.

Houd mij van de door jou verzamelde gedichten op de hoogte. Hoe zullen wij dit laatste onderdeel van het boek noemen? *Verspreide Gedichten* of toch maar *Eerste Boek van Schmoll*? - voor de titel van een onderafdeling komt het er minder op aan. Als we Schmoll nemen verklaar je in de voorrede even waarom.[2.]

De zes ontbrekende blzn. zend ik je zo spoedig mogelik; d.w.z. met de andere gedichten[*], zodra Breuer mij de eerste drukproef zendt. Dit voor het geval de Bock erg spoedig zou willen beginnen.

Tot nader. Met beste groeten je

EduP.

155. *Aan J. van Nijlen: Brussel, 10 april 1928*

Beste Van Nijlen,

Ik vertrek Zaterdag naar Gistoux en zou je, vóór mijn vertrek, nog een soort afscheidsbezoek willen brengen. Of voel je er wat voor *bij mij* een glas wijn te komen drinken? Ik laat de beslissing gaarne aan jou over. De vraag is: wil je Woensdag- of Donderdagavond? (anders gezegd: morgen of overmorgen?)

Met hartelijke groeten je

EduP.

13 rue Lesbroussart

Brussel.

1. Resp. in *Vlaamsche arbeid* 13 (1923) 7-8 (juli-aug.), p. 260-264; en in *Ruimte* 1 (1920) 8-9, p. 100.
2. Het ‘Eerste boek van Schmoll’: een pianoleerboek voor beginners. Van Ostaijen is van plan geweest zijn ‘verspreide gedichten’ onder die titel te bundelen.

* ik bedoel: de door jou overgetijpte

156. *Aan A. Roland Holst: Brussel, 11 april 1928*

Brussel, Woensdag.

Beste Adrianus, Adriaan, Jaan of Jany,[1.]

Dank voor den langen - gegeven de omstandigheden zéér langen - brief, die mij vóór alles te verstaan geeft dat het je inderdaad beter gaat dan men van hieruit zou kunnen opmaken. Jan heeft mij eenige dingen verteld: o.a. dat je in goede handen was en vooruitging, maar het krantenbericht van die overbrenging naar een hospitaal was toch vrij onrustbarend. Ik kreeg dat bericht *na* mijn brief, en had niet zóó gauw antwoord verwacht. Ik heb twee maal pleuris gehad en kan mij een dubbele pleuris dus min of meer voorstellen. Ik hoop dat de 'merdecins' (zooals Jarry zei) je niet *te* veel naalden en spuitjes in je huid gestoken hebben? In ieder geval: het ergste zal nu wel geleden zijn?

Tracht *werkelijk* op Gistoux te verschijnen. Het banket van den poëet Karel van de Woestijne zal je wel moeten opgeven, maar neem je voor 'zoo spoedig mogelijk later' in deze oorden terug te komen. Buitengemeen fantastisch zal het, geloof ik, niet gauw zijn,[*] maar we vinden ende zullen ons althans openstellen voor wellicht àndere bekoringen. Me dunkt dat de schoone maand van Maey het aangewezen tijdvak mag heeten: - als we tenminste, na dezen vrij normalen Winter, met een vrij normaal zomertje, een niet al te Belgisch zomertje, beloond worden; waar après tout veel kans op is.

Van Ostaijen, onder ons gezegd, kan zich 1001-maal vergist hebben, maar hij was tenminste het tegendeel van een bijlooper en in hooge mate rusteloos en intelligent. Ik, die hem veel beter heb gekend dan de heer Cornette, zou niet zoo spoedig hebben durven verklaren dat hij geen 'litterator' was, 'maar een beminnelijk mensch': hij was, helaas, al te dikwijls een 'litterator', en welke kwaliteiten hij ook als vriend mag hebben gehad, 'beminnelijk' in de gewone opvatting van het woord was hij nu juist precies *niet*. Maar er zijn onder

1. Met A. Roland Holst (1888-1976) had DP kort tevoren kennis gemaakt via Jan Greshoff. Aan deze brief, geadresseerd aan de R.K. Ziekenverpleging te Hilversum, moet minstens één - niet bewaarde - vooraf zijn gegaan. RH had de dichtbundels *Verzen* (1911), *De belijdenis van de stilte* (1913), *Voorbij de wegen* (1920) en *De wilde kim* (1925) gepubliceerd. Hij was redakteur van *De gids*.

* Je kent blijkbaar België nog niet!

zijn latere gedichten - die verreweg zijn beste zijn, quoi qu'en dise de heer Coster[2.] - toch zeker wel een tien, vijftien voortreffelijke aan te wijzen: hoe dan ook beschouwd (mits onbevooroordeeld).

Wat je over *Zo leeg een Bestaan* zegt is misschien juist; ikzelf kan dat moeilijk beoordelen. Het verhaal is van Januari 1926. Jan van Nijlen, die het als verhaal zeer 'knap' vond, had er ook allerlei bezwaren tegen, vnl. omdat het er zoo in toeging over (en met) moorden. Maar wat mij amuseert in deze is dat het *eigenlijke* drama van de Wederopstanding voor mijn gevoel met het drama van Jan van Nijlen zelf verwant is! Als je dóór de Moord heenduikt om er dat uit te halen wat de heer Coster zoo afgrijselijk veel keeren de 'menschelijkheid' heeft genoemd, dan ben je heusch niet zoo heel erg ver van Jan van Nijlen af (dunkt me) die misschien de liefste man is dien ik ooit heb ontmoet. - Intusschen, wat je over dat vooropgezette cynisme van heel een generatie zegt is natuurlijk *heel* juist. Alleen: die generatie is tot dusver niet bepaald in Nederland ontbloeid, waar, zooals we met Jan hopen malen besproken hebben, ondanks alles de ethica domineert, ook - neen, vooral, bij de jongeren.

Ik heb nog vier verhalen in dialoogvorm geschreven die toch een anderen toon hebben, en die trouwens ruim een jaar na *Zo leeg een bestaan* 'ontstonden'. Jan van Nijlen, die ze in ms. gelezen heeft, beweert dat ze misschien minder 'knap', maar ook minder 'cerebraal' zijn en 'warmer van toon'. Kan dit je geruststellen? Anders is Gistoux misschien alweer de aangewezen plaats - en de Maey-maand de aangewezen tijd - om er zelf een vorschend oog in te werpen! Je kapittelt me maar vrijuit waar je dat wenschelijk oordeelt; ik ben er gevoelig voor, maar in den goeden zin van het woord.

Ik sluit hierin een gedicht, onmiddellijk geschreven na den dood van O.J. Périer.[3.*] Zal je het ook cynisch vinden: - wie weet? maar vooropgezet is het zeker niet. Het is waarlijk wat ik ongeveer tot God te zeggen zou hebben - over den dood - als ik het soort conversatie met hem houden mocht dat de vrome mensch een wààr gebed noemt. Het *is* dus, ondanks alles, een gebed. En wat de wèl voor-

2. Zie de inleiding van diens bloemlezing *Nieuwe geluiden*, 2de. dr., p. XXXVII-XXXVIII.
3. 'Gebed bij de harde dood' (*Vw* 1, p. 69-74). Périer was op 22 februari aan een hartvergroting overleden.

* Op wien trouwens de heele zevende strophe slaat.

opgezette assonances betreft, dat heb ik gedaan met het oog op menschen als Jan Walch die idiote verwijten doen aan menschen als Slauerhoff. Jan Walch schijnt nog zeer opgevuld met de rimes riches van Hugo. Dus:

> Un soir de demi-brume à Londres
> Un voyou qui ressemblait à
> Mon amour vint à ma rencontre
> Et le regard qu'il me jeta
> Me fit baisser les yeux de honte[4.]

is voor hem een crimineel-slecht-rijmend - en wie weet: slechtklinkend? - gedicht.

Beste Adrianus, Adriaan, Jaan of Jany, ik vrees dat het, ook al zou je het èrg mooi vinden, niet bepaald tot de verkwikkingen van het ziekbed des herstellenden zal mogen worden gerekend. Ik stuur je dus, gelijk hiermee, maar in een afzonderlijk pakket, nog wat andere lectuur. Als er iets mocht zijn wat je in 't bizonder interesseerde, geef het mij dan op, ik zal mijn best doen het je te bezorgen. Hellenz ligt zelf voor het oogenblik met koorts, en het een of andere averij in borst, longen of aanverwante deelen, te bed; maar je groeten zullen hem trouw worden overgebracht nog vóór mijn vertrek naar Gistoux (dat Zaterdag plaats heeft). Heb ik je mijn adres daar opgegeven? - het is: Château de Gistoux, Chaumont-Gistoux, (België). Want het is een dubbele gemeente, iedere gemeente behebt met een afzonderlijken veldwachter. Na dit wetenswaardigs druk ik je hartelijk de hand. En nogmaals:

Het beste!

Je EdP.[*]

4. Eerste strofe van ‘La chanson du mal-aimé’ uit de bundel *Alcools* van Apollinaire.

* *Noot bij E:* Ik heb niets tegen ‘Eduard’ - zoo heette de eerste gemaal van mijn moeder - maar ik heet *eigenlijk*, als Lear's goede zoon en Poe: Edgar (zonder d). En dan nog Charles, niet naar Baudelaire maar naar mijn vader. Charles-Edgar du Perron de Gistoux! (dat Jan mij nog niet bekeerd heeft tot de ‘Action Française!’[5.])

5. Greshoff bewonderde in zijn jonge jaren de schrijver Charles Maurras, die een van de leiders was van deze ultra-rechtse beweging.

157. *Aan F. Hellens: Gistoux, 17 april 1928*[aant.]

Gistoux, mardi
(Château de Gistoux Chaumont-Gistoux) pour préciser.

Mon cher Hellens,

Me voilà depuis 3 jours à Gistoux où je laisse pousser ma barbe et où - je ne sais pourquoi - je me suis rejeté en pleine antiquité: *Job, Le Satyricon* et Du Bellay à la fois! A propos de *Satyricon*, tu devrais m'envoyer ton exemplaire de ce bouquin, car tu as, je crois, la traduction de Tailhade, tandis que moi, ici, je dois me contenter de l'ouvrage d'un pion - honorable peut-être, à ton avis, puisqu'il a été imprimé dans la collection Budé[1.]? N'importe, je préfère ce vieux gueulard de Tailhade; lors, sois gentil et envoie-moi ce bouquin. Donne-moi aussi - je veux dire *surtout*, des nouvelles de ta rougeole; je serais heureux de te savoir débarrassé de ça! Comme quoi on ne peut jamais être trop prudent quand on a un père - soit dit pour M. Choura (tu excuseras mes fautes d'orthographe, surtout en langue russe[2.]). Non, mais blague à part, dis-moi que tu vas tout à fait bien et que tu ne fais plus dire à Mme Doff[3.] (ma reine ou marraine) que les hommes - ah! les hommes! supportent bien mal la Maladie. Veux-tu qu'en échange du Satyricon je t'envoie les *Pensées et Entretiens* d'Epictète, cette espèce de type qui supportait tous les maux sans broncher, pour, disait-il, 'en tirer profit'? Tu verras, avec Epictète, tu ne feras qu'une bouchée de ta rougeole - je veux dire: tu n'aurais fait que - car je suppose malgré tout qu'elle doit être depuis longtemps avalée, digérée, perdue... (pour le dire *bien*).

Bon, écris-moi un mot pour me tranquilliser. As-tu reçu des nouvelles de Malraux? De Grasset? Moi j'ai dû le renseigner (Malraux, pas Grasset) des prix des paquebots partant au Congo. Il a toujours l'intention de FOUTRE LE CAMP (les capitales sont de lui) et pourtant, pourtant, la belle série qu'il va diriger à la N.R.F.[4.]! M. Racine

1. Van Petronius' satire bezat DP de onbetrouwbare bewerking van F. Nodot uit 1693 (heruitgegeven door de Association Guillaume Budé). De gevraagde vertaling van L. Tailhade verscheen in 1922.
2. H's vrouw, Maroussia was van Russische afkomst.
3. Neel Doff (1858-1942), Franstalige schrijfster van Nederlandse afkomst, toen getrouwd met de Antwerpse advokaat G. Sérigiers.
4. André Malraux (1901-1976), die DP in november 1926 in Parijs had leren kennen, was sinds 1928 als 'directeur artistique' verbonden aan de uitgeverij van het tijdschrift *La nouvelle revue française* onder leiding van Gaston Gallimard.

par M. Giraudoux, M. Montaigne par M. Gide; rien que pour commencer: bref, des écrivains - des *grands* écrivains français morts dirigés par des grands écrivains français vivants, et Malraux dirigeant - tout simplement, comme ça, les vivants, si écrivains et si grands soient-ils! - 'Ah! (comme m'a dit quelqu'un) ce monsieur-là ne doit pas être le premier-venu'. - Quant à Pia: ça va, paraît-il, assez mal. Sa femme a été malade, lui est très fatigué et découragé. Et évidemment, il n'écrit pas. Tu devrais aller le voir, quand tu seras à Paris, et me donner tes impressions. Quand pars-tu?

Cela dépend de la rougeole, évidemment? Il n'y a pas à dire: il faut la semer - hardiment (comme tu dis) quand tu mets le courteau dans un roman.

Écris-moi bientôt; l'antiquité c'est très bien et Gistoux aussi, mais tout de même...

Mes amitiés à ta femme, la main de ton

EdP.

P.S. - Si tu partais bientôt à Paris, n'oublie pas de m'y acheter le fameux Iango (ou Fado) des Passinheros (?) - (tu excuseras encore mes fautes d'orthographe en langue portugaise.) Merci d'avance! Tu as bien les amitiés du poète Roland-Holst qui va mieux, mais se trouve toujours à l'hôpital à Hilversum.

158. *Aan G. Burssens: Gistoux, 19 april 1928*

Gistoux, Donderdag.

Beste Burssens,

Het schijnt dat *D.G.W.* uit is,[1.] maar ik heb nog geen exx. Zend je een nr. zodra ik er hier heb. Neen, het is niet nodig dat ik ook de inleiding[2.] teken; of we zouden initialen moeten zetten. Teken jij maar alleen; dat lijkt mij minder 'would-be'.

Ik ben ervoor het gedicht op *Singer* in de gedichtebundel te plaatsen; daar we immers ook het franse dingetje voor F. Jespers[3.] daarin

1. Met een artikel van DP over Van Ostaijen. Zie 141n3.
2. Voor de uitgave van Van Ostaijens gedichten.
3. 'F. Jespers schildert een haven'. Zie 167n1.

opnemen; maar je zou de ‘twijfelachtige’ stukjes bijeen kunnen brengen in een soort appendix (met een korte aantekening).

Wat je me van C.v.O. schrijft vind ik zeer bedroevend. Arme kerel! laten we proberen hem in zover nog ter wille te zijn; het is zoveel niet wat hij vraagt.[4.]

- Zend me zo spoedig mogelik de tekening van F. Jespers en minstens voor 2 blzn. inleiding,: prozagedicht, gedicht, of wat je wilt, voor *Avontuur*. Dus ± 60 regels druks.

Dank bij voorbaat en steeds gaarne je

EdP.

Wat zegt de Bock van de bundel *komplete grotesken*? Je schrijft hier niet over.

159. *Aan G. Burssens: Gistoux, 21 april 1928*

Gistoux, Zaterdag.

Beste Burssens,

Gelijk hiermee verzend ik naar je adres 1 ex. ‘Den Gulden Winckel’ waarin portret van en artikel over Paul. Wil je dit ex. - of een ander - ook eens brengen naar Constant v.O. en hem wel mijn zeer hartelike groeten doen?

Het ms. van *Feesten* is zonder twijfel zeer moeilik te reproduceren en in ieder geval wordt het een kostbare kwestie. Er zijn zeker wel zes of zeven kleuren, maar de typografiese moeilikheden zijn minstens zo groot als in *Bezette Stad*. Het beste is dat De Bock er Jespers zelf over schrijft, met wie hij trouwens toch over de uitgaaf zou moeten onderhandelen. Maar *mijn* gevoelen is dat Paul beter gediend is met een komplete goede uitgaaf (zelfs zonder tierelantijnen) in één flinke bundel. Voor de kuriositeit zou men de *Feesten* later dan nog eens apart kunnen reproduceren.

Maar tenslotte is dit een kwestie tussen de B. en O. Jespers. - Alleen: het geld dat er allicht in gaat zitten zou *vooreerst* beter besteed zijn aan een zo kompleet mogelike bundel grotesken en krities proza, vind-je niet? Als Paul's volledige oeuvre kon verschijnen, binnen

4. Constant van Ostaijen leed aan tbc. Wat zijn wensen waren m.b.t. de dichtbundel is niet bekend.

niet al te lange tijd, in drie flinke bundels, zou dat m.i. de beste dienst zijn die wij hem konden bewijzen.

Wat je van plan bent die kerels van ‘De Witte Raaf’ te doen, lijkt mij uitstekend. Laat ze direkt door R. Victor aanschrijven. Ik heb het idee, nu Francken zegt er helemaal niets meer mee van doen te hebben gehad, dat wij hier staan tegenover een vrij schunnige affaire.[1.]

Krijg ik eventueel ook nog drukproeven van jou of van ‘De Sikkel?’ Ik ben wel erg nieuwsgierig dat alles bijeen te zien, dat kan je je, hoop ik, indenken? *Wanneer beginnen ze*?

Nu, zend me spoedig de tekening van F. Jespers en ± 60 regels voor het nr. van ‘Avontuur’.

Steeds je EduP.

160. *Aan F. Hellens: Gistoux, 21 april 1928*[aant.]

Gistoux, 21.4.28.

Mon cher ami,

Tu as été bien gentil de m'envoyer si vite *Le Satyricon*. La traduction de Tailhade est tout de même très bien (même si ce n'était plus absolument Pétrone), et puis il y a aussi la préface qui est des plus réussies. Ce qui est drôle encore c'est qu'il dit avoir mis entre crochets les fragments apocryphes de Nodot, mais, en comparant son texte avec celui de la collection Budé, on se rend compte qu'il s'y trouve d'autres fragments apocryphes - notamment un très long de page 28 à 43 qui ne se trouve pas entre crochets et qui doit être de Tailhade lui-même. - Mais autre histoire: Pia sera lundi à Bruxelles, et y restera probablement trois jours. Je tâcherai de venir te voir avec lui, et si je ne pouvais venir je lui dirai d'aller te voir, de toute façon, avec sa femme. Je crois que les affaires vont un peu mieux à présent. Voilà, le reste à bientôt.

Bien ton EduP.

Je te renvoie *le Satyricon* par la même poste en te remerciant encore.

1. Wat er precies aan de hand is geweest met de uitgave van *Vogelvrij* (zie 143n2) in de serie De Witte Raaf van uitgeverij P. Ruquoy-Delarde-Van Uffelen te Antwerpen, is niet achterhaald. In 1929 werd het restant door De Sikkel overgenomen en ongewijzigd gepubliceerd als tweede uitgave.

161. *Aan A.C. Willink: Gistoux, 23 april 1928*

Gistoux, Maandag.

Beste Willink,

De afdruk met kleuren[1] en de twee linosneden ontvangen, waarvoor dank. De lino's komen dus in *Avontuur nr. 4.*; het ene, 'Lourdes', is, vind ik, aardiger dan het andere (waarop ik overigens met genoegen een der voor jou gestolen monsters uit Breda heb herkend). Ik vraag mij af of je niet beter zou doen je komposities minder te overladen: je lijn is opzichzelf bizonder soepel - zoals uit de houtsnede voor Stols weer blijkt - zodat een grotere soberheid bij jou volstrekt niet droog zou aandoen; integendeel, je elegantie (zullen we zeggen) beter juist zou doen uitkomen. Die motieven met 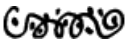 en als op de rok van die jufvrouw lijken mij geschikter voor iemand met het temperament van Peeters, als juist voor jou. Het portret van Hooft en de houtsnede voor Stols hebben iedereen getroffen als juist bizonder sierlik te zijn. Er schijnen in Holland vele kundige houtsnijders te zijn, maar de ene nog houteriger als de andere.

Om nu op onze minder aangename 'zaak' terug te komen: ik kan je zeggen dat ik ± 40 boeken heb moeten verkopen om je dat geld zo spoedig te zenden. Maar *dit* wil ik niet aanvoeren als 'steekhoudend argument' - de 'steekhoudendste' zijn je twee brieven die ik hierbij insluit. Geniet nu eens op jouw beurt van de Hollandse potigheid van nr. 1 en de niet-minder Hollandse kruidenierswijsheid van nr. 2, en laat de zaak er dan mee afgelopen zijn. Ik kan dààr juist zo verdomd slecht tegen; en heus, ik had je dat geld ook gezonden als je me anders, - *vriendschappeliker,* - geschreven hadt; ik begrijp zelfs niet dat je dat niet hebt ingezien. Enfin, het gebeurde is misschien voor ons beiden erg *nuttig* geweest. (Leve de nuttigheid!)

Met beste groeten ook aan Mies,

Je EdP.

162. *Aan A.A.M. Stols: Gistoux, 25 april 1928*

Gistoux, Woensdag.

Beste Sander,

Ingesloten een afdruk van Willink's houtsnede, met de kleuren

1. Van W's houtsnede voor de rijmprent met DP's 'Sonnet van burgerdeugd'.

erop aangegeven. Ik zou beide mannetjes maar in hetzelfde groen steken. Of ongekleurd laten? - de heele houtsnede; wat denk je?

Wanneer kom je hier? In je kwaliteit van vrijgezel moest je de serie invitatie's maar openen. Je behelpt je wel als niet alles precies prachtig is. Kom me maar gauw gezelschap houden; schrijf maar wanneer. Van Zaterdag op Zondag, of kan het ook door de week?

Nu, tot nader!

Je EduP.

Is mejuffrouw Labbei[1] al uitgekomen? Zend me ook eens - 'ter bestudeering' - een opengesneden exemplaar van Racan. - Ik herlees voor de zooveelste maal *Job*, maar de discoursen van Jahwe, worden, bij een zooveelste herlezing, wel wat belachelijk. Om Job te overtuigen dat hij (Jahwe) de sterkste is van de twee, vergelijkt hij zich met den Leviathan (den krokodil) en den Behemoth (het nijlpaard), en hij zegt: 'Ik ben sterker dan de twee, hè! Jij niet? Nou, zie je wel?'... Job steekt dan ook direct zijn gezicht in het stof.

163. *Aan A.A.M. Stols: Gistoux, 29 april 1928*

Gistoux, Zondag.

Beste Sander,

Zou je aan Van Buggenhoudt willen vragen wat hij vraagt voor een vel druks in het formaat van *Sur un air de Scarlatti* - het papier bezorg jij mij dus?? - en met zooveel regels per blz. als je zelf wenschelijk acht, in den letter dien we toen samen hebben gekozen. Denk erom: niet geïnterligneerd, zoo serré mogelijk. O, duivels! met het oog op de gedichten, en om de dispositie van *Poging tot Afstand* niet heelemaal te moeten overdoen, zouden er 32 regels op één blz. moeten komen, of, voor het minst, 30. Neem dus desnoods een kleinere letter - als-i maar niet te ijl wordt. Zou je me niet een blz. kunnen toesturen? je krijgt ze per keerende post terug.

Ik had n.l. liever alles in denzelfden letter en dan wordt het zaak een letter te nemen die, bij de gedichten, zooveel mogelijk ieder vers op één regel krijgt; je weet wel. En gegeven het formaat...

Als v.B. niet te duur is wou ik het zoo gedaan zien te krijgen dat

1. L. Labé, *Oeuvres complètes* (Maastricht 1928). De tekst was verzorgd door P.C. Boutens.

we *Nutteloos Verzet, Poging tot Afstand* en *Bij Gebrek aan Ernst* zoo snel mogelijk achter alkaar lieten verschijnen, ook al zou je grootere tusschenruimten nemen met het 'lanceeren'. Dit gedonder in mijn kasten met die paperassen begint mij te vervelen; en ik heb als het eenigszins gaat toch liever alles bij denzelfden man gedrukt.

Pia was hier voor 3 à 4 dagen en ik ben bij Ramah met hem geweest. Ik geloof dat de zaak beklonken is: Ramah zal de 11.000 Verges van Apollinaire illustreeren: 12 litho's en hetzelfde formaat als *Le Jeune Don Juan*. Zou je dit laatste dan maar niet houden? later zou het moeilijk en duur kunnen worden het terug te krijgen: het is reeds zoo goed als uitverkocht. De *11.000 Verges* zijn véél aardiger, maar enfin, het zijn *de* twee (echte) erotische romans van Apollinaire; dus... Bovendien, kan je het met boeken of zoo verrekenen. Je krijgt o.a. van mijn moeder nog ± 450 (of 430?) frs. voor *Maneschijn*; ik zou het nu zoo kunnen schikken dat ze mij dat geld geeft. Zend me ook liever een exemplaar van *Les Sonnets de Louise Labé*(inpl. van de volledige werken) en trek dat dan ook van het verschuldigde af. Onze rekening zit geloof ik zoo:

Jij mij schuldig:		585^{x}	voor A.C.W.
	en voor Don Juan(?)	200$^{x.}$	
		———	
		785$^{x.}$	
Ik jou schuldig:			
	Suora Scolastica	.....?	
	30 exx. Sonnet v. Burgerdeugd	.....?	
	Maneschijn.....	435?	

Of heb ik van mij naar jou of van jou naar mij nog iets vergeten? Je kunt het veel gemakkelijker bij jou nazien. Zend me dus in ieder geval een ex. *Sonnets de L.L.* en laten we zien de zaak uit de wereld te helpen tot ons beider meerdere zielerust.

Je kunt nu voorloopig niet meer komen omdat we hier de eerste logé's[1.] hebben; sedert vandaag: die bruine mijnheer met dat sympathieke vrouwtje. Zoodra er plaats is, waarschuw ik weer!

Heb ik je reeds gefeliciteerd met de verloving van je zuster? Of heb je dat liever niet, bij geval? (het hangt, dunkt me, een beetje van je toekomstigen zwager af).

1. Deze logees konden niet geïdentificeerd worden.

Ik zal probeeren je op te zoeken als ik weer in Brussel kom; de vraag is wanneer?...

Schrijf me in ieder geval hierheen; en dank, bij voorbaat, voor het boek. Voor al je reis- en andere avonturen houd ik beide ooren open. Ik heb het gevoel dat ik je nog allerlei dingen zou moeten vertellen, maar dat ze voor het oogenblik zoek zijn. Ik heb vnl. vele sonnetten uitgebroed,[2.] dewelke te vinden zijn bij Jan.

Dus, mijn zeer beste, tot nader.

Steeds gaarne je

E.

164. *Aan G. Burssens: vermoedelijk te Gistoux, april 1928*

Beste Burssens,

Ingesloten je inleiding terug. Ik vind het heel goed zo; ik vind deze inleiding zelfs beter dan die voor de *Gedichten.*

'zondigen... aan' is niet goed. Schrijf: 'te kort komen aan' of 'zondigen uit kollegiale *òn*hartelikheid' dan.

De eerste vier regels zijn misschien overbodig.

Ik schrijf je in grote haast, houd mij deze kortheid dus ten goede.

Ik veronderstel ook dat je de tekst nodig hebt voor Debock.

Gudrun, Brussel (B^{d}. Em. Jacqmain) vroeg reeds 2 × om 1 ex. van Avontuur 2.

Eerstdaags meer en steeds van [...][1.]

165. *Aan A. Roland Holst: Gistoux, 10 mei 1928*

Gistoux, Donderdag.

Beste Jany,

Moet ik je wederom bedanken? De vraag is: voor wàt? Ik hoor je weer zeggen: 'I return thanks etc.' Neen, daar stellen we ons niet aan bloot! Maar, op de een of andere wijs, ben ik (zoo voel ik) je minstens dank schuldig. Niet voor het feit op zichzelf dat je mijn gedicht[1.] in *De Gids* hebt gezet. Dit vind ik prettig, maar dààr zit het hem niet; het is maar altijd weer voor de aardige, de alleszins vriend-

2. Welke sonnetten dit zijn kon niet achterhaald worden.
1. Ondertekening afgescheurd.
1. 'Het gebed bij de harde dood', in *De gids* 92 (1928) 9 (sept.), p. 320-323.

schappelijke manier waarop. Ik dank je voor de sympathie die je achter mijn gedicht hebt gezet, en die het zoo zacht en zeker in *De Gids* heeft geblazen. Zooals ik vanmorgen aan Jan Greshoff schreef[2]: hij en jij zijn misschien verdomd slechte revue-directeuren, omdat jullie er zoo absoluut den toon niet van aanslaan. Maar misschien is dit een te persoonlijke indruk van mij. Hoe het zij, ik ben, laat ons zeggen, zeer geneigd je voor de vriendschap te danken die je me toedraagt, gedachtig aan het woord van LaRochefoucauld dat 'nos amis ne nous sont pas redevables de l'amitié qu'ils nous portent', of iets dergelijks. Zoek het zelf maar uit en *geloof het.*

Wat het gedicht zelf betreft: tant mieux als het einde beter is als het begin. Maar je vat mijn preoccupatie met den polemiek-kant wat ernstig op; eenmaal uitgemaakt hebbende dat ik het in assonancen zou schrijven, heb ik verder aan dien heer Walch heusch niet meer gedacht en is ook de berijming - of 'be-assoneering' - vrijwel vanzelf gegaan. Neen, als het begin zwakker is, zal dat komen omdat ik, om met een sportterm te spreken, nog niet voldoende op slag was; that's all. Ik herinner mij dat ik vrij lang ermee heb rondgeloopen - met het idee bedoel ik, zonder één regel te formuleeren; toen, kort na den dood van Périer, schreef ik eerst één strophe; de eerste; toen, den volgenden dag, een stuk of vijf, zes strophen; toen ben ik uitgegaan, naar de bioscoop of zoo, heb er heelemaal niet meer aan gedacht (want ik had de bedoeling het rustig aan, bijv. met 3 of 4 strophen per dag te schrijven); toen ik thuiskwam had ik hoofdpijn, voelde me somber gestemd (mijn kamer in Brussel is 's avonds vrij melancholiek), en met die hoofdpijn heb ik plotseling nog een strophe of 3, 4 geschreven. Toen ging ik naar bed; ik had het papier weggelegd; de hoofdpijn bleef echter en ik kon niet slapen; naarmate mijn brein doorwerkte verdween de hoofdpijn, maar mijn brein kon niet ophouden strophen te vormen; telkens ging ik weer naar bed en telkens, na een vijf of tien minuten moest ik opstaan, het licht opdraaien en een nieuwe strophe op papier zetten. Dat duurde zoo tot drie uur, half vier in den morgen. De laatste strophe die ik zoo schreef was:

'De waarlijk-harde Dood daalt neer in veerenbedden...' Ik voelde dat toen als een climax waarop ik kon inslapen. De volgende morgen, direct na het opstaan, heb ik het heele slot[3] er aan toegevoegd:

2. DP's oudste brieven aan Greshoff zijn niet bewaard.
3. Het gedicht telde in *De gids* 24 strofen. Later voegde DP er 4 aan toe. Zie brief 218.

om tien uur was alles klaar en ben ik ermee naar Jan Gr. gegaan, die den vorigen morgen tegen hetzelfde uur bij mij was geweest en aan wien ik toen 4 of 5 strophen, en tout et pour tout, had voorgelezen. Veranderingen heb ik er *bijna* niet in aangebracht. - Ziedaar het heele processus van dit poëem, waar ik ± 14 dagen over wou doen en dat ik, met uitzondering van de allereerste strophe, in precies een etmaal voltooid heb: want de uren van de nacht telden mee en wie weet of gedurende de bioscoop mijn onderbewustzijn niet voortgewerkt heeft? - Ik geloof aan poëtische inspiratie als een functie van onszelven, beïnvloed door omstandigheden (volkomen physieke ook) die ons ontgaan. Misschien, als ik géén hoofdpijn had gehad - van ongeveer 8 uur 's avonds tot 2 uur 's nachts - had ik een heel ander gedicht geschreven en dat best *minder* goed geweest kon zijn. - Je zegt van Rossetti: 'Hij heeft zich volkomen uitgesproken zonder de geringste overweging naar buiten', maar, gegeven zijn keurige ars poetica heeft hij dan toch voor het minst de preoccupatie voor den vorm gehad: de 'prosodische', die bij iemand van zeer veel smaak meer dan 80% kan worden van het gehalte kùnst; kunst wordt gemaakt, in laatste instantie, al is ze ook alleen te maken voor den kunstenaar. De persoonlijkheid van den kunstenaar staat bij die kunst zoo dikwijls er buiten, en dat is waar ik zoo'n hekel aan heb; - ik weet wel dat die scheiding niet geheel te maken *is*; dit neemt niet weg dat voor sommigen iemand wiens persoonlijkheid voor 80% òninteressant is, voor 80% kunstenaar kan zijn.* Stendhal is geen kunstenaar. Flaubert wel! Als Baudelaire zoo groot is (voor *mijn* gevoel de grootste dichter van de 19e eeuw) dan is hij het niet als dichter, dus kunstenaar, alléén. Het menschelijk apports van Baudelaire in de poëzie is zoo formidabel. En als jij de Engelsche poëzie zoo ver boven de Fransche stelt heb je, uit een zuiver kunst-oogpunt beschouwd (en als wij de meerdere schoonheid van de fransche taal buiten beschouwing laten die dan toch ook nog een voorname factor is) waarschijnlijk volkomen gelijk. Ik geloof dat de Engelschen met meer assiduïteit, en nauwgezetheid, zuivere poëzie hebben bedreven. Maar als we gaan zoeken naar wat anders,** in den poëet,

* Ik denk bij de Franschen aan bijv. zoo iemand als Samain, een vent die de kunst heeft afgekeken bij Verlaine en overigens de directeur zou kunnen zijn van een modeblad.

** wat rijkers? wat onrustbarenders, wat 'menselikers' alweer, maar in een speciale betekenis genomen? het is bête, maar het is misschien het beste uit te drukken door het verlangen van de Engelsche tourist: *something curious*!

dan wordt het een heel andere kwestie. De Franschen die het meest voor een competitie met de Engelschen in aanmerking komen zijn Malherbe, Chénier, Moréas, Hérédia, enz. Ik heb je dien avond bij Hellens gezegd wat ik tegen de Engelsche kunst (in het algemeen, dus ook de poëzie) heb: die vrij traditioneele jacht op 'real en pure beauty'. Van Spenser tot Rupert Brooke voel ik het er telkens in; het zijn zulke - hoe zal ik zeggen? - zulke verduiveld *nette* dichteren (so verry *smooth*), en met zoo erg veel meesterschap en talent. Als ik mij een week lang in de perfectste Engelsche poëzie had opgesloten, zou ik snakken naar een Villon, een Baudelaire, een Rimbaud, een Corbière![*] - Maar ik praat tegenover jou misschien wel erg aan doovemansdeur, gegeven je Engelsche opvoeding,[4.] je absolute vertrouwdheid juist met diè kunst, en je afkeerigheid van deze. Ik geloof niet dat je met de zelftevredenheid van een Vermeulen me zult tegenwerpen 'dat je op schurken en schavuiten sinds lang bent uitgekeken', maar je kunt zeggen dat wat ik in de poëzie zoek feitelijk niet tot het domein van de poëzie - en wie weet, eerder tot dat van de psychiatrie? - behoort. Well, you are right then. En tòch zou ik willen zeggen: 'De Engelsche *poëzie* is *grooter* dan de Fransche, maar de Fransche poëeten zijn zooveel *interessanter* dan de Engelsche als de Engelsche poëzie grooter dan de Fransche kan zijn.'[5.]

Wij zouden het over deze kwestie nog zeer lang kunnen hebben; zoekende, de part et d'autre. Maar het ongelukkige bij een waardeering van poëzie is altijd dat verd..de *gevoel.*

* * *

Hier heb ik een bad genomen. Ik kom nog even op Rossetti terug. Ja, ik zal me zoo spoedig mogelijk zijn gedichten aanschaffen; en geef me nog wat andere curieuse figuren op. Ik heb werkelijk behoefte aan een Engelsche kuur (al breek ik soms een lans voor de fransche poëeten!) Zijn er ook curieuse Amerikanen?

* En ik vergeet mijn goede Jarry! zoo gek en zoo geniaal! Hoe vind jij hem eigenlijk: volkomen onuitstaanbaar (op den duur)?

4. RH had van 1908 tot 1911 aan de universiteit van Oxford gestudeerd.
5. Een deel van deze brief heeft DP overgenomen in zijn *Cahiers* (*Vw* 2, p. 76-77).

Thomas Deloney was een prozaschrijver uit den tijd van Shakespeare; vertaald (N.R.F.) door Abel Chevalley. Het is werkelijk de moeite waard, dunkt mij, hem in het Engelsch te lezen.

Je vriend J.C. Bloem, met wien Stols en ik erg hebben opgetrokken (- *na* het feest van K.v.d.W.[6.]) heeft mij Sherard bezorgd. Is dat boek van Ingleby[7.] de moeite waard? heeft de man Wilde *gekend*? In dat geval zou je broer mij genoegen doen het mij ook even te zenden.

Natuurlijk kan je in Augustus hier logeeren. Maar is het absoluut noodig het alléén in Augustus te doen? Jan en Atie komen hier in de eerste week van Juni; van ± 3 tot 10 Juni; als jij nu tegen den 7^{en}, 8^{en} kwam, hadden wij gedacht, zou dat pràchtig zijn! Wij komen je dan met de auto van Brussel halen, en je gaat van het station direct naar Gistoux door. Je blijft dan ook nog wat nà hun vertrek rustig hier opknappen. In Augustus is het wel èrg warm, en bovendien: Jan heeft me je prouesse met zorg verteld - er zal dan van opknappen wel geen sprake meer zijn. Gegeven de snelle vorderingen die je maakt ben je dàn natuurlijk geen 3 dagen in Gistoux te houden, omdat alleen de stad aan al je verlangens zal kunnen beantwoorden! Tusschen haakjes: heb je opgemerkt dat je geestelijke preoccupatie met de binnenkomende non je physiek geenszins heeft verhinderd te doen wat gedaan moest worden?... Je zult misschien zeggen dat ik dit ook aan je complice zou moeten vragen; maar toch, het wàs een prestatie, daar gaat niets van af! en de kwestie is dus toch maar altijd weer of de stòf aanwezig is. Intusschen, mocht je de bewuste dame een dezer dagen terugzien, zeg haar dan dat ik je hulde heb gebracht, maar haar in die hulde geheel heb opgenomen.

Dat negerverhaal: ja, eigenlijk had de blanke den boy moeten opeten. Maar, zou Stendhal zeggen: ‘c'est d'une bonne tête dramatique’, alleen, het zou verder van de waarheid af zijn. Want het verhaal van Périer is natuurlijk een wààr verhaal. En denk aan de gevoelige zielen die nu, door de vereeniging van dien Europeaan en zijn zwarte beminde, *in* den boy tevreden zijn gesteld... Er is een theosofische strekking vast te knoopen aan dit neger-avontuur.[8.]

6. Met Bloem en Stols had DP een feestmaal ter ere van de 50ste verjaardag van Karel van de Woestijne bijgewoond. (Zie de bij die gelegenheid gemaakte foto, afbeelding 56 in *Schrijvers prentenboek* 13).
7. R.H. Sherard, *The life of Oscar Wilde* (1906), zie ook *Vw* 2, p. 78-83. En L.C. Ingleby, *Oscar Wilde* (1907).
8. Welk verhaal van Périer bedoeld wordt, is onduidelijk.

Geef me je nieuw adres op, als je uit de R.K. Ziekenverpleging weg bent. Maar probeer begin Juni hier te komen. Het zou je veel meer moeite kosten als je Jacques Bloem zou moeten opzoeken in de Lemmer.[9] In drie of vier uur, met een rustig treintje, ben je in Brussel, en vandaar naar hier met een auto in drie kwartier langs een sympathiek weggetje. En dan kan je een warm bad krijgen en direct in bed kruipen als je dat verlangt. Maar je bent tegen 10 Juni natuurlijk al zoo sterk als wat, en zult je alleen tegen tocht en dgl. in acht moeten nemen. Behalve dat ik je graag vóór Augustus terug zou zien is daar ook voor jou nog de reden dat Gistoux eigenlijk geen goede voorbereiding voor Normandië is.

> Een beetje duinen, een beetje stad,
> Maar niet van 't eene in 't andre gat!

- het is een levenswijsheid voor den reiziger-genieter die ik even voor je op rijm breng. Nu, Jany, tot hier; - en tot nader. Met ferme hand steeds je
Ed.

Noot bij de beschouwing over Fransche en Engelsche poëzie:

Ik herlees juist, dezer dagen, FitzGerald's Omar Khayyam[10]; en ik geloof dat ik het nooit zóó mooi heb gevonden als bij deze x-ste herlezing. Maar nu ik het beschouw in verband met onze discussie, zie ik het opeens ook als een klein maar vrij treffend voorbeeld voor wat ik je zeggen wou, en des te beter omdat het aan de Engelsche poëzie (en zelfs uit de Rossetti-periode) is ontleend. Ik heb alle vertalingen van O. Kh. die mij in handen gekomen zijn: Fransche, Engelsche, Hollandsche, met elkaar vergeleken: die van FitzGerald lijkt mij nog steeds verreweg de fraaiste. Wschl. omdat ze zoo weinig trouw is. Wij hebben hier den vrijen loop van een Engelsch poëetentemperament, alleen maar ‘backed up’ door een persoonlijkheid, door het *fond* van den ouden Pers Khayyam. En de combinatie wordt prachtig: prachtiger (daar ben ik van overtuigd) dan Khayyam in het Perzisch zijn kan. Je zult me misschien spreken van een zekere overeenkomst in persoonlijkheid tussen FG. en OKh. Maar dan toch met een geweldig verschil van *graad*! Als iedere Engelsche dichter *zijn* Omar Khayyam achter zich had, zou ik je geen oogenblik meer tegenspreken. (Daar wou ik op neerkomen.)

9. Bloem was in mei 1928 griffier geworden van het kantongerecht in De Lemmer.
10. De beroemde 19de eeuwse Engelse vertaling van de *Rubaiyat*.

Andere noot. Ik zie onder de door jou opgegeven titels van Rossetti's gedichten (overmorgen ga ik naar Brussel en heb ik een exemplaar): *Nuptial Sleep*. Is dat een pornografisch sonnet?

Slotnoot. Ik sluit hierin een portret van Hooft, door Willink gesneden. Kan je dat misschien in de een of andere editie van je plakken. Het is nogal zwierig, vind-je niet?

E.

166. *Aan A.A.M. Stols: Gistoux, vermoedelijk 12 mei 1928*

Gistoux, Zaterdagavond.

Beste Sander,

Dank voor de proeven die hierbij alweer teruggaan. Ook van dit boek ontving ik gaarne een tweede proef; vooral omdat de Kollewijnsche spelling de drukkers wat vreemd ligt. Zooals je ziet heb ik al de opdrachten van de verhaaltjes afzonderlijk laten vervallen; ik wilde hetzelfde doen in *Poging tot Afstand*, want het is voor mijzelf wel aardig, maar onpartijdig beschouwd een beetje kinderachtig. - Overigens geldt ook hier (in *B.G.a.E.*) die kwestie van nieuwe pagineering als je de teekening wilt laten vervallen. Wat heb je besloten met *P. tot A*? Ik kan natuurlik ook wel die dubbele blz. benutten voor een inleiding, woord vooraf of iets dergelijks, maar doe het *liever* niet. Misschien vind jij er wat anders op. Heb je ook al iets gevonden als houtsnee, fleuron, of wat het wezen moet, voor omslag en titelblad?

Ik ben nog altijd beroerd. - Voilà. Beste groeten van steeds je

E.

167. *Aan G. Burssens: Gistoux, vermoedelijk 15 mei 1928*

Gistoux, Dinsdag.

Beste Burssens,

Ik ontvang vandaag eerst - en zend je gelijk hiermee alweer terug - de proeven van *Eerste Boek van Schmoll* (zonder *Het*.) De tekst kan ik niet nakijken, omdat de kopie ontbreekt, maar ik vertrouw hierin op jou. De indeling daarentegen lijkt mij geheel arbitrair. De enige volgorde die wij ons kunnen veroorloven is een chronologie-

se; probeer deze dus te herstellen. *Boere-Charleston* en *Alpejagerslied* en Paul's twee laatste gedichten; ook de *Zelfmoord des Zeemans* en wat hij nog meer in Miavoye geschreven mag hebben, moet natuurlik achterin staan. Ook heeft het appendix zoals het nu is, geen zin. Toen ik je van een appendix sprak, bedoelde ik daarin op te nemen alle 'twijfelachtige' gedichten die - ofschoon sedert lang geschreven - door Paul zelf nooit gepubliceerd werden. *Alles* wat Paul zelf gepubliceerd heeft mag natuurlik niet in de appendix gezet worden*. Als zijn 'manier' met de jaren veranderd is, doe je het best dit te doen uitkomen door de chronologiese volgorde alweer. In de appendix zou je dus alleen kunnen zetten de door Constant v.O. teruggevonden, ongepubliceerde, gedichten: de twee franse met die *p's*[1]; desnoods ook het kleine franse gedicht uit 'Marie'[2] (tegen Casteels, maar dit weet niemand), het grote gedicht Singer naaimasjiene (dat Paul in de Driehoek wou zetten) en de door jou teruggevonden poëtiese grotesken. Of maak je hiervan een apart onderdeel: grotesken? Dit zou mij liever zijn. Zet daarbij dan dat franse gedichtje uit Marie. En laat de appendix dan maar vervallen; dat lijkt mij nu veel beter (en ook minder pedant).

Nog wat anders: je zet bij de dik gedrukte zinnen: 'kursief', maar het kursief dat men voor dit lettertype heeft is afschuwelik; miezerig, ineengedrukt, onooglik. Laat het dus liever dik gedrukt blijven. Overtuig je maar eens van deze kwestie, en laat in ieder geval *niet* afdrukken voordat je dat kursief hebt gezien. (Ik zag het in de vorige proef en liet er vette letter van maken!!)

In *Banlieue* heb ik 'Flaubert' in 'Flobert' veranderd. *Flau*bert is een fout van Paul; hij dacht aan de franse schrijver; de geweerfabrikant schrijft zijn naam met een o.

In *Oppervlakkige Charleston* (ook achterin zetten, even vóór de *Boere-Charleston*) staat: 'Oklahoma'. Dit moet, *geloof ik*, zijn: 'Oklahoma'. Ik heb hier in Gistoux geen aardrijkskundig woordeboek of atlas; zou jij het even willen nazien?

In *Facture Baroque* staat: 'Geen kent het S.O.S.-gesein geenzijds der

* Op de *Berceuse presque nègre* was hij bijv. heel trots. Het was een van zijn voorleessuksessen.

1. 'F. Jespers schildert een haven' en 'Poème', *Vw, poëzie 2* p. 166 en 167.
2. 'Thématique', in het Brusselse tijdschrift *Marie* 1 (1 juni 1926); Borgers, *Paul van Ostaijen* 2 p. 1121.

z*i*nnekim[3.]', Is dit goed? Ik denk van wel, maar men kan nooit weten, zoals de voorzichtige schoolmeester zich uitdrukt.

- Je kunt ook zetten: 'Appendix: Grotesken'; of GROTESKEN, en in kleinere kapitalen eronder: (APPENDIX). Maar ik voor mij, nu de bundel vóór mij ligt, zou 'appendix' geheel laten vervallen. Men merkt n.l. werkelik niet dat die gedichten minder goed zouden zijn. Het *Eerste Boek van Schmoll* moet dus eindigen met *Ogen* en *De Oude Man;* liefst *De Oude Man* achterop. (In 'Avontuur' was de volgorde willekeurig en van mij: omdat ik rekening moest houden met het feit dat die 2 gedichten op één blz. zouden staan; wat hier niet meer het geval is.)

Nu, mijn beste Burssens, schrijf mij over dit alles uitgebreid terug, en geloof me, als steeds, gaarne je

EduP.

P.S. - Verifieer ook s.t.p. de korrekties van Oskar Jespers. Hij mocht enige schrijffouten willen herstellen!

168. *Aan G. Burssens: Gistoux, 23 mei 1928*

Gistoux, 23-5.28.

Beste Burssens,

Het is prachtig dat je zoveel van Paul teruggevonden hebt, al vergemakkelikt het onze taak ook niet. Intussen, één ding is nu wel zeker: dat de grotesken *niet* alle tesamen in één bundel gezet kunnen worden.

Bovendien, zeg je, denkt De Bock *Vogelvrij* gewoon over te nemen en er een ander omslagje om te doen? Dit is natuurlik niet het meest wenselike, gegeven de drukfouten. Een nieuwe uitgaaf van die verhalen, behoorlik gekorrigeerd, zou veel beter zijn. Maar gegeven de kosten mogen we misschien niet te veeleisend zijn. Laten we dus het volgende doen:

De Bock neemt *Vogelvrij* over. Je zoudt nu een andere bundel kunnen samenstellen, geheten: *De Trust der Vaderlandsliefde en andere grotesken*. Daarin zouden staan: *De Trust der Vaderlandsliefde, De Bankroet-Jazz, Intermezzo,* het lange verhaal zonder titel dat begint met:

3. De i dubbel onderstreept.

'Welk toeval de generaal in onze stad gevoerd had', de twee kleine stukken: *Hierarchie* en *Een kort opstel over koloniaalpolitiek*; en de in 'Vl. Arbeid' gedrukte kleine grotesken die er misschien goed bijkomen (je zoudt dit moeten nakijken). - Dit zou een bundel worden iets dikker dan *Vogelvrij*. - Een derde bundel zou moeten heten: *De Bende van de Stronk en andere grotesken*, waarin, behalve dat grote verhaal, zouden staan: *Tussen Vuur en Water, Het Bordeel van Ika Loch, De Behouden Hotelsleutel, De Man met de Zwijnekop, Het Beroep van Dichter of qui s'accuse s'excuse, Jus primae noctis, Het Kluwen van Ariadne* en de stukken in 'Vl. Arbeid' die hièr beter bijkomen. De verdeling kan natuurlik ook anders worden gemaakt, maar jij kunt dit beter beoordelen wanneer je alle proza-verhalen en grotesken - korte en lange - bijeen zult hebben gebracht. Het principe is dit: alles nu bijeen te brengen in *twee,* ongeveer even dikke, delen, het ene onder het 'patronaat' van *De Bende van de Stronk*, het andere onder dat van *de Trust der Vaderlandsliefde,* Paul's twee grootste grotesken. - Mijn indeling is over het algemeen genomen niet slecht; alleen: je kunt er nog allerlei wijzigingen in aanbrengen in de praktijk (d.w.z. als je de kopie, in druk omgezet, zult moeten berekenen!)

De groteske gedichten daarentegen zou ik nu zonder bedenking bij de poëzie doen; onder een apart hoofdje dat nu dus van Paul zelf is: *Groteske gedichten*, desnoods alles in de 'Appendix'. Die appendix zou dus bestaan uit a) groteske gedichten b) twijfelachtige gedichten (als men het zo zeggen mag!). Bij de 'groteske gedichten' komt dan dat ding van de Singer Naaimachien.

Aan nr. 3 kan ik niets meer veranderen (ik spreek nu van *Avontuur*), de bon à tirer heb ik al een goede week geleden gegeven; de vellen zullen dus bedrukt zijn. Voor nr. 4 heb ik met jouw verzen en de verzen van Halbo C. Kool ook kopie genoeg; Rombouts komt dus eventueel in nr. 5. Ik heb niets tegen Rombouts (ook niets voor); en jij? Ik stem blanco. Schrijf mij wat ik van jou moet zeggen als ik deze verzen naar Blijstra en Dinger zend.

Ik zend je gelijk met deze Paul's kopie terug. Je zult dat alles - en de rest - eerst goed bijeen moeten brengen om erover te kunnen oordelen. Ik vind dat we *alles* moeten uitgeven: wat minder goed is, is nog van belang, in het ensemble beschouwd, nietwaar?

Nu, tot nader! Steeds je
EduP.

P.S. Als de Bock *Vogelvrij* niet overdrukt en de twee andere bundels

wel drukken wil, dan zou hij dit moeten doen in hetzelfde formaat als *Vogelvrij* en er ongeveer hetzelfde uiterlik aan geven: door gelijkgestemde omslagjes bijv.

169. *Aan A.A.M. Stols: Gistoux, 28 mei 1928*

Gistoux, Maandag.

Beste Sander,

Veel dank voor de 4 exx. *Harde Dood*. Het ziet er, voor mijn leeken-oog, toch verdomd keurig uit! (Jammer alleen dat de lijst zoo *in* het gedicht, eigenlijk, werd opgenomen, inplaats van achterin, of *tegenover* de titelpagina.) Ik heb Jan geschreven, omdat ik niet zeker wist of je wel dààr was, dat Malraux je ex. van *Bouddha Vivant* naar Henriquez gezonden heeft (en vraagt zoo gauw mogelijk de duiten ervoor te mogen ontvangen!) Hij schijnt zeer slecht bij kas, wat ook de reden is dat hij zijn komst te Brussel tot de volgende maand heeft moeten uitstellen. - Wanneer komt 'gijzelf' in Gistoux?

Ik zend 1 ex. *H.D.* aan Jan en 1 ex. aan Jan van Nijlen; de rest komt later wel terecht. Nu, mijn beste, nogmaals veel dank, en steeds je

E.

Is het onderhoud met den heer Gidius naar wensch verloopen?[1] of heb je een nieuw rendez-vous moeten geven in Stockholm of op Malta?

170. *Aan A.A.M. Stols: Gistoux, 1 juni 1928*

Gistoux, Vrijdag.

Beste Sander,

Ik ben geducht bezig met Paul-Louis Courier van alle kanten te bekijken, en vind - tusschen een hoop akeligs - een paar verduiveld aardige dingen in den man. Trouwens, het was de grootste leermeester van Multatuli. Als er niet zooveel van een schoolvos in hem had gezeten zou hij den kant van Stendhal zijn uitgegaan. Ik schrijf je erover omdat ik daarnet bedenk dat je de *Conversation chez la Comtesse d'Albany* apart hebt uitgegeven. Hoe ben je daartoe gekomen? en

1. Stols ontmoette André Gide af en toe.

heb je met dat boekje succes gehad? In het laatste geval zou je 't misschien nog een paar keertjes met Paul-Louis kunnen probeeren: nog een paar boekjes in hetzelfde formaat. Ik signaleer je:

1. vóór alles *een keus* uit zijn brieven (vooral uit de militaire periode, toen hij nog geen pamfletschrijver was en alle behoefte om te schrijven, en gesoigneerd te schrijven, in zijn epistels legde - die hij trouwens even gesoigneerd copieerde). Sommige van die brieven zijn meesterstukjes van vertelkunst, bijna kleine novellen. Later, na zijn huwelijk, verloopt deze briefschrijverij in een lange reeks kattebelletjes die misschien voor de kennis van zijn persoon van belang zijn, maar absoluut niet meer dezelfde charme hebben. Hij trouwde in 1814, en vanaf 1816 (tot 1824) werd hij pamfletschrijver. Zijn laatste interessante brieven zijn van 1813. Je zou tot dat jaar kunnen gaan en bijv. een 40-tal brieven kunnen geven, wat een bundeltje zou vormen van een kleine 100 blzn. Minder zou ik je niet aanraden. (Dus: QUARANTE LETTRES||DE||P.L.C., bijv.)

2e. zijn er *twee* pamphlets littéraires: 1. de beroemde 'Lettre à M. Renouard, libraire'. (over de inktvlek in het ms. van Longus), een verdomd aardig, bijtend ding! - helaas alleen een beetje lang; en 2. een pamflet tegen de 'Académie des Inscriptions etc.', nadat hij er geweigerd was; iets minder aardig, maar veel korter. De twee tesamen (wat wel beter zou zijn, omdat het zijn twee eenige *litteraire* pamfletten zijn) zouden een plaquette vormen van een blz. of 50; 60 misschien. (Dus kortweg: PAMPHLETS LITTÉRAIRES.)

3e. een *keus* uit zijn *Pamphlets Politiques*: eigenlijk zijn hoofdwerk. Maar hier is een heeleboel! - ik geloof ook wel een heeleboel voor ons totaal onbelangrijks: voorbijgegane actualiteiten enz. Ik ga er vanavond aan beginnen. Daar is natuurlijk altijd die beroemde *Petition*: 'Messieurs - je suis tourangeau, enz'. Het feit dat ik zelf zoo ònpolitisch ben georiënteerd maakt misschien dat ik er een *goede* keuze uit kan maken. Wat *mij* interesseert, zal het dus allicht wel doen door àndere kwaliteiten, bedoel ik.

4e. is er nog, eventueel, het *Proces de Paul-Louis, vigneron*, door hemzelf geschreven, en dat op zichzelf een plaquetje zou vormen van een blz. of 40. Maar ik moet het nog lezen. - (Ik kan je ook een paar goede portretten bezorgen.)

Schrijf me eens of de zaak je interesseeren kan. Ik wil dan - nu ik er toch mee bezig ben - wel probeeren een keus voor je te maken uit de brieven en de politieke geschriften (van het laatste bijv. de *3 of 4* boeiendste pamfletten tesamen of zoo?). En overigens herhaal

ik de vraag: wanneer kom je in Gistoux? Moet dat *absoluut* op een Zaterdag gebeuren? Jan en Aty komen morgen.

Nu, tot ziens in ieder geval! Hartelijke groeten van
je E.

171. *Aan A.A.M. Stols: Gistoux, 4 juni 1928*

Gistoux, Maandag.

Beste Sander,

Ik hoor van Jan dat je nog in Bussum zit. Dit is dus het vervolg op den anderen brief.

Ik heb twee bloemlezingen voor je gemaakt uit Courier. Het eerste bevat 37 brieven, het andere 5 politieke pamfletjes; het eerste wordt een blz. of 80, gedrukt; het tweede een blz. of 60. En dan zou er nog een derde plaquette te maken zijn met de twee literaire pamfletten, ±50 blzn. Alles ligt tot je beschikking, *voor 't geval je je er voor interesseert.*

Nu wat anders. Ik verzend gelijk hiermee je ex. van het 1e Cahier van een Lezer. Het 2e komt binnen veertien dagen.

En nu het voornaamste. Ga eens naar je 'vriend' Simonson om te hooren welke ongelukken hij gehad heeft met de politie - men heeft erotieken bij hem gevat, o.a. *La Maîtresse Servante* -; maar *vooral,* vraag hem jou (d.w.z.) mij*) het ex. te leenen van Douglas' gedichten verschenen bij de Mercure de France. En bezorg mij dit boek dan zoo spoedig mogelijk. Ik zou er gaarne copie van nemen. Ik heb mij n.l. Douglas' *Collected Poems* aangeschaft, waarin *alles* staat, behalve die bij de Mercure verschenen verzen (ze waren te pederastisch)!

Ik denk er over na om er een uitgaafje van te maken (met jou of alleen) in 30 of 40 ex. In ieder geval had ik ze graag in ms. gereed liggen.

Dank bij voorbaat, schrijf spoedig en geloof me steeds je
E.

172. *Aan G. Burssens: Gistoux, 7 juni 1928*

Beste Burssens,

Kan je me spoedig wat geld sturen voor *Av. 3*? Breuer reklameert

* - maar dit *niet* zeggen -

betaling. Heb je al abonnementsgelden binnengekregen? Ook daarmee zou kunnen worden betaald. Breuer moet 900 frs. hebben en noch Blijstra noch Dinger zenden geld. Je begrijpt dat zoiets voor mij erg vervelend is.

Nu, tot nader! Steeds je

EduP.

Verzend vooral die 40 à 50 exx. naar Dinger. Misschien zendt hij daarom geen geld? - omdat hij ze nog niet heeft!

Gistoux, 7 Juni '28.

173. *Aan J. van Nijlen: Gistoux, 10 juni 1928*

Beste Jan van Nijlen,

Wil je deze Zaterdag bij mij op Gistoux komen? Ik kom je dan 's middags met de auto halen, en je zou Zondagavond of Maandagmorgen naar Brussel terugkunnen, naar verkiezing. Jan Greshoff zal je het oord en de vermakelijkheden recommandeeren. Het zou mij een zeer groot genoegen doen als je er toe kon besluiten te komen Geef me dan op om hoe laat, en waar, ik je moet komen halen: (liefst zoo vroeg mogelijk).

Met hartelijkste groeten, steeds je

EduP.

Gistoux, Zondag 10.

174. *Aan A.A.M. Stols: Gistoux, 10 juni 1928*

Gistoux, 10 Juni.

Beste Sander,

Ik heb de gedichten van Douglas die niet in zijn *Collected Poems* (Secker, London) herdrukt werden, overgenomen. Er zijn er niet meer dan twaalf, waarvan acht of negen uitgesproken ‘pederastisch’. Zij heeten: Two Loves, De Profundis, Hymn to physical Beauty, Lust and Hypocrisy, In an AEgian Port, In Praise of Shame, Prince Charming, St. Martin's Summer, In Basildon Wood, Rondeau: ‘If he were here!’, Sicilian Love-Song, en A Ballad of Hate. - Alles bij elkaar, met index enz. een plaquette van 24, zeg 28 blzn.

Bij Breuer kost mij dat in 30 exx. frs. 200 à frs. 250. Maar willen

wij het bij Van Buggenhout laten drukken en wil jij dan probeeren er *een paar* exemplaren van te verkoopen? Schrijf mij hierover. De tekst ligt in ieder geval voor je klaar.

Ik zend je het boek van vrind Simonson vandaag terug; keurig verpakt en aangeteekend.

De gedichtjes van Mercedes Legrand zijn allerliefst onbeduidend[1]. De eenige charme die erin kan zitten is een charme gegapt uit de 'poésies de Barnabooth'[*]. Maar ik houd het boekje gaarne aan omdat het er zoo heerlijk uitziet, en dank er je nogmaals voor.

Tot ziens, met beste groeten steeds je

E.

Zend je me dus de 25 exx. Rijmprent[2] hierheen? Ook graag *Fratilamur*, voor de bespreking in D.G.W.[3] - Dank!

175. *Aan G. Burssens: Gistoux, 11 juni 1928*

Beste Burssens,

Gelijk hiermee zend ik Blijstra en Dinger hun kopie terug. Ik zal *Avontuur 3* alleen betalen, maar wil nu ook van dit gedonder af zijn. Helemaal alleen te moeten werken: nakijken, narijden, enz. en dan nog alleen moeten betalen of vooruitbetalen en lang op de duiten wachten, lokt mij niet aan. Misschien willen zij het zaakje voortzetten: in dat geval zullen zij zich met jou in verbinding stellen, misschien. Maar scheiden zij er ook mee uit, dan moet iedere betaald hebbende abonné zijn halve abonnement terug krijgen. Van wat er over mocht blijven - of binnenkomen, vanwege de verkochte losse nrs. of zo - hoef je geen cent naar Holland te sturen. Wij kunnen dit geld beter gebruiken voor een uitgaafje van Paul of zoiets.

Nu, tot nader dan weer. Steeds van harte je

EduP.

1. Stols had zojuist de dichtbundel *Géographies* van de Franse dichteres Mercédès Legrand uitgegeven, die voorzien was van een voorwoord door Valery Larbaud.

* (plus reminicensies uit *Rose Lourdin* misschien).

2. DP's *Sonnet van burgerdeugd*.
3. DP besprak de door Stols uitgegeven novelle van Van Schendel in *DGW* van augustus 1928 (*Vw* 2, p. 95-96).

Hierbij dus je verzen terug. Die van Rombauts zijn nog in Holland.
Gistoux, 11 Juni.

176. *Aan A. Roland Holst: Gistoux, 11 juni 1928*

Gistoux, 11.6.28.
Beste Jany,

Je ziet: ik antwoord met mijn gewone snelheid - vanuit de werkeloosheid van 'het land'. Jan en Aty hebben me juist weer verlaten; ik voel me dus echt *fit* voor een lang praatje per brief met jou. Ik zal maar een heeleboel tegelijk afdoen: de kronkelingen van je proza volgend - omdat ik tot den volgenden keer natuurlijk weer wat zal moeten wachten? Om je de waarheid te zeggen: ik liep al rond met bange vermoedens dat ik je mogelijk met het eene of andere onvoorzichtige woord kon hebben ontstemd, geschramd of zelfs gekwetst... Goed, bereid je dus voor op een heel pak tegelijk.

Het avontuur dat je me toevertrouwt en de philosofische beschouwing die je er aan vastknoopt zijn mij zeer vertrouwd en zóó sympathiek, alsof je alles voor mij alleen bedacht had. Ik ben altijd een type geweest in het genre van Abraham, een vrouw moet iets hebben van een slavinne om mij geheel tevreden te stellen. Ik heb *nooit*, beste Jany, met een vrouw 'van mijn stand' in bed gelegen; of misschien wel eens, maar zonder haar dan te bekennen (om in den Bijbeltoon te blijven). De *ernstige* coïtus is iets dat ik nog van dichterbij zou moeten leeren kennen; het *voorgevoel* ervan heeft mij meestal grondig afgeschrikt. In Indië waren al mijn vriendinnen zwart; toen ik op de boot zat (21 jaar oud, d.i. met 4 jaren 'practisch liefdeleven' achter den rug) moest ik voor het eerst een uitgekleede blanke vrouw zien. En alles wat ik sedert mijn ontscheping te Marseille verslagen heb, was van het hoeren-en-meiden-soort. Ik heb andere liefde's gehad: een mondaine Italiaansche juffrouw waar ik half mee verloofd ben geweest (daar bestaat een mislukte roman over die ik je misschien nog eens vertoonen zal)[1]; een getrouwde Zwitsersche[2] die *door* mij - ik zeg niet: *voor* mij - van een man gescheiden is waar zij sedert 4 jaar 'niets meer mee kon doen' - en die overigens met een anderen man hertrouwd is; een andere jongedame die ook met me trouwen wou, en nòg zooeen; maar met dat al:

1. Clairette Petrucci, Andrée Maricot in *Een voorbereiding.*
2. Julia Duboux.

er is geen grooter communie tusschen ons geweest dan die der handen en lippen! Zoodra ik het gevoel heb dat ik met een vrouw pràten kan, verlies ik andere behoeften. (En nu spreek ik nog alleen van sympathieke vrouwen en denk niet aan het mevrouw Van de Woestijne-soort, dat ook in het jong bestaat.) Lisette[3.] is een entretenue - of wàs het; ik ben eens met haar naar Parijs geweest en vond terugkeerende in Brussel den eigenaar op haar wachtend, of haar opwachtend: groote explicatie, rapporten kwamen uit zijn zak, door een detective sedert 2 maanden verstrekt, enz. enz! - maar Lisette kreeg ook een pleuris, en toen ze zoowat op sterven lag heeft de eigenaar haar weer in genade aangenomen en den dokter betaald. Later heeft ze de voorstellen afgeslagen van een kaduken franschen graaf (omdat-i zoo *geel* was, zei ze). Ik vind haar zoo ééns in de 2,3 maanden - gemiddeld - terug; we maken dan een reisje samen, en souvenir van die bijna dramatische Parijsche uitstap. Op het oogenblik ben ik haar zoowat kwijt; ik geloof dat ze in Blankenberge zit; dat is al. Maar met 'n beetje moeite... Suffit pour les ancillaires amours[o].

Tweede onderdeel: literaire gesprekken. Jan heeft Vermeulen al van alle kanten verdedigd; maar op het punt waarop ik hem aanval: fransche literatuur, is zijn repliek geweest: ‘ik lees hem niet, omdat ik wel weet dat hij dààr niets van weet’. En van de andere kwaliteiten van ‘Thijs’ weet *ik* niets; zoodat... Je ziet, men komt ver met wederzijdsch niet-weten. Ik zal dat stuk over Beethoven lezen (als Sander het zal hebben uitgegeven)[4.], maar... dan komt er weer bij dat ik van muziek niets weet. Ik heb het fel op ‘Thijs’ voorzien als hij over fransche boeken zit te kankeren zonder ze ook maar eenigszins te kunnen situeeren. Verkondigen dat Toulet bijv. een onbeduidend pruldichtertje is, is zéér eenvoudig, als men hem en het milieu waaruit hij is voortgekomen niet anders dan oppervlakkig kent. Ik bedoel: een mijnheer die Kloos een heel groot dichter vindt, en ook wel Ver-

3. Niet geïdentificeerd.

o Ken je deze versjes van Georges Fourest:

> Le Ruban violet orne sa boutonnière/Et lui qui se posait jadis en Charles Moor,
> Il couche maintenant avec sa cuisinière/S'avouant satisfait d'un ancillaire amour.

4. Matthijs Vermeulen, ‘Beethoven 1827-†26 Maart-1927’, in 1927 in *De gids* en herdrukt in *Klankbord* (Amsterdam 1919, p. 35-53). Stols heeft het niet afzonderlijk uitgegeven.

laine, koopt per ongeluk de *Contrerimes*; welnu, die mijnheer zal je vertellen dat hij nog nooit zulke onbeduidende versjes gelezen heeft. En zoo ongeveer leest 'Thijs' fransche boeken. Wat natuurlijk niet belet dat hij een heel sympathiek figuur tegenover Mengelberg kan slaan. (De schreeuw: Souza![5.]) Ik heb in Cahier 2 - dat over een dag of tien uitkomt en beter is dan 1, vind ik - nog eenige dingetjes over 'Thijs' losgelaten: een soort postscriptum op dat stuk in 1.[6.] - En overigens, Jany, als je hier bent, denk ik vooral lange wandelingen met je te maken: iets wat met Jan minder uitvoerbaar was, gegeven de rust die hij over het algemeen moet betrachten nog: *hij deed beter zich eens ernstig onder behandeling te stellen van een Hollandsch geneesheer* -; maar wij beiden dus kunnen grootere tochten maken dan zoo'n beetje rond Gistoux alleen; ik heb op het program: een tocht naar Grez Doiceau via Bonlez, met een maal in een dorpsherberg, en een tocht met den trein tot Namen, plus een wandeling dààr, langs de Maas. En als wij er 'in' komen, gaan we verder door, naar Dinant. Die streek is zoowat de mooiste van heel België, zooals je weet. - En, nu je om sonnetten vraagt, hier is er vast een (niet een van de beste, maar geschreven na dat uitstapje met Lisette in Namen, en naar aanleiding van een kleine gebeurtenis aan den oever van de Maas):

Bijwijze van haat

Dit is de bank: hier komen de oude menschen:
Deez dag is schoon ook voor 't verkalkt gebeent.
Hier gaan wij zitten, droomerig vereend,
En hun oud hart zal doodlijk ons verwenschen.
  Hun oude hart dat nimmer wou verflensen:
't Kent haat en liefde en bloedt nog! - en dat meent
Te kloppen voor elkaar, tot het versteent! -
Laat hen dóórstromplen, pruttelen en drenzen.

5. Vermeulen had eens als muziekcriticus van *De telegraff* opschudding verwekt door in het Concertgebouw bij wijze van protest tegen het programmabeleid van de toen wereldberoemde Willem Mengelberg luidkeels 'leve Souza' te schreeuwen. Souza was een populaire Amerikaanse componist van marsmuziek.
6. In de definitieve versie van de *Cahiers* is de kritiek op Vermeulen uit het eerste cahier niet opgenomen. Wel die uit het tweede cahier, onder de datum 20 November 1927, geschreven n.a.v. de roman *Les faux-monnayeurs* van Gide (*Vw* 2. p. 41-47).

Daar zijn ze: in 't groen een harmonie van grijzen,
Gekromd maar dichtgeärmd, als in een polonaise -
Let op het wrokkend oog van d'ouden baviaan!
  En de oude kip, zie 't trillen van haar veeren!
Zie het verslagen leger moeizaam retireeren...
De Dwaze* Jeugd zal de Oude Min verslaan.[7.]

Je reconstrueert natuurlijk gemakkelijk het geval: die twee oudjes die vol verlangen naar hùn bank aan den waterkant kwamen, en er Lisette en mij op vonden zitten. (Maar wij hadden het niet - als in het sonnet - expres gedaan!)

De andere sonnetten vind je begin Augustus als je hier bent; je kunt dan meteen uitzoeken wat je waardig lijkt om in *De Gids* opgenomen te worden; en voordien is er toch geen plaats voor. Augustus voor de *Harde Dood* lijkt mij een prachtige maand; het is dan net zoo warm, de menschen die er ongenoegen aan hebben genomen kunnen dan direct zich in den tuin wat gaan opknappen of zoo, dunkt me. Terwijl in den winter en met dichte ramen zoo'n gedicht de huiskamer zoo unheimisch vullen zou... Het is natuurlijk zuivere psychologie van Prof. Colenbrander.[8.] - Maar wat ik zeggen wou: mag ik de vrienden toch maar vast een ex. geven van het plaquetje van Stols[9.]? Tot dusver kregen alleen Jan, Jan van Nijlen, Stols zelf, mijn moeder en ik zoo een boekie. Ik wou nu nog een ex. zenden aan Jacques Bloem, aan de mannen van Het Fonteintje,[10.] en last not least aan UEd. Geef mij dus de vergunning hiertoe, en de post brengt je het oude nieuws.

Jan heeft mij een zeer kluchtig verhaal gedaan over je eersten uitgangsdag in Hilversum, d.i. over, voornamelijk, de gekompliceerde terugkeer in het hospitaal en je onverklaarbare dorst naar kwast. Dit verhaal werd in Brussel geïmporteerd door den heer 'Eef' Van Lidth de Jeude,[11.] welke heer een vrouw bezit die jij ook zoo mooi vindt, naar het schijnt. Nu, daar heb je het weer, Jany: als ik die vrouw bij

* Of: de *Valsche* Jeugd? Wat vind je beter?

7. Zie *Vw* 1, p. 54. DP heeft in de laatste regel 'Dwaze' veranderd in 'wrede'.
8. Evenals Roland Holst redakteur van *De gids*. Hij was het niet eens met de opname van 'Gebed bij de harde dood'.
9. Afzonderlijke uitgave van *Gebed bij de harde dood.*
10. Zie 17n2.
11. Journalist en schrijver, kennis van Roland Holst en Greshoff.

Jan en Aty ontmoet, kan ik mijn oogen niet van haar afhouden, zóó lief en snoezig en veredelend werkt haar beeld op mijn retina - of via mijn retina - in mijn gemoed; maar het is mij direct ONMOGELIJK mij die vrouw voor te stellen als amante. C'est une femme que je respecterais éperdument! - en toch weten wij dat iedere vrouw daar (au fond) een hekel aan heeft. Als door een zeer onmogelijke samenloop van omstandigheden die vrouw en ik ons alleen in een kamer bevonden - somewhere out of the world -, ik geloof dat ik haar alleen zeer schuchter zou kunnen toedekken; en voor mijzelf een plaats onder het bed zoeken of zoo. Ik moet je dan ook bekennen dat ik mij volstrekt niet kan voorstellen wat die enorme, sterke heer Van Lidth met haar heeft dùrven doen. En dat sedert tien jaar, als ik mij niet vergis...

Wat anders (gauw wat anders); als je me terugschrijft, geef me dan op: een niet te dure, maar behoorlijke, complete editie van Rossetti. Ik heb een Oxford-edition waarin de helft van de mij door jou opgegeven sonnetten niet voorkomt. *The Portrait* (het lange gedicht van dien naam) is prachtig! Ik lees op het oogenblik de Collected Poems van Alfred Douglas.[12.] Veel moois, maar ook veel echt maakwerk, voor mijn gevoel. Trouwens, hij vertaalt de *Harmonie du Soir* van Baudelaire, dat misschien het gemaaktste gedicht is van de heele Fleurs du Mal: je weet wel, die op bepaalde plaatsen terugkeerende regels die het zoo'n artistiek effect geven. Ik heb overigens al jouw dichtbundels (ook de twee eerste) zitten bestudeeren en in Cahier van een Lezer 3 een stuk over je gepleegd,[13.] dat Jan nogal goed vindt. Het is overigens een persoonlijke indruk en heeft niets van een studie of zelfs een kritiek. Ook mijn stuk over Wilde[14.] is zoo persoonlijk geworden dat het in D.G.W. niet kan staan. Het beslaat 23 blzn. van cahier 3, overigens. Enfin, al dit moois zal je nederig onder de oogen worden gebracht als je hier geïnstalleerd zult zijn. Ik heb tot mijn genoegen en verlichting van Jan gehoord dat je een groot liefhebber bent van de gramophoon. We hebben hier zoo'n ding als dat van Hellens en volop platen. Dus... ter afwisseling van de literatuur...

Nu, beste Jany, tot nader; over hoe lang?

Een ferme hand van je

E.

12. Waarschijnlijk de uitgave van 1919: *The collected poems of Lord Alfred Douglas.*
13. *Vw* 2, p. 91-92 en 94-95.
14. *Vw* 2, p. 78-88.

177. *Aan A.A.M. Stols: Gistoux, 12 juni 1928*

Gistoux, 12.6.28.

Beste Sander,

Heeft Jan je het ontbrekende stuk uit *B.G.a. Ernst* gegeven? En ook het papier waarop 7 gedichten staan aangegeven van Coleridge met eenige regels van een specialist over dien heer zijn werken?[1.]

Ik heb wat anders voor je, dat ik gelijk hiermee opzend. Het zijn twee verhalen van Stendhal, vrij onbekend, in den toon der Chroniques Italiennes, maar toch niet onder dien titel vallend: het eene n.l. is een Spaansch inquisitie-verhaal; het andere, ofschoon uit het Italiaansch naverteld, speelt zich af in Bordeaux tusschen een Franschman en een Spaansche juffrouw. Het is dus een 'Spaansche' Stendhal. Inplaats van *Suora Scolastica* dat men reeds à part heeft uitgegeven, zou je van deze twee verhalen een klein boekje kunnen maken: ± 60 blzn. met bijv. twee of drie houtsneden, en het kunnen noemen: *Le Coffre et le Revenant||suivi dee||Philtre*. Mij dunkt dat je dit boekje *zéér goed* verkoopen zou. (Het klinkt althans zoo inédit!)

Maar, zooals gezegd: mijn invalletjes zijn zoo 'gratis' mogelijk, beste Sander, je kijkt, mediteert even en ziet wat je doet - of niet doet.

Heb je Malraux zijn duitjes al gezonden? Ik heb zoo'n idee dat zijn reis naar Brussel erdoor kan worden verhaast of uitgesteld!

Tot ziens! Vergeet niet Atie te berichten over de goudvischkom.

Steeds van harte je

EdP.

P.S. What do you think of Douglas? Doen we het samen of doe ik het alleen?

178. *Aan J. van Nijlen: Gistoux, 13 juni 1928*

Beste Jan,

Laat ons het op dézen Vrijdag houden. Ik kom je mèt Hellens dus ophalen, tegen 12 uur of eenige minuten erover.

Steeds je Eddy

Gistoux, Woensdag.

1. Dit papier in DP's handschrift is bij deze brief bewaard gebleven. De regels zijn van A. Hamilton Thompson.

179. *Aan G. Burssens: Gistoux, 14 juni 1928*

Gistoux, Donderdag.

Beste Burssens,

Het is volkomen - maar dan ook volkòmen IDIOOT als die gedichten niet opgenomen werden! en let wel: van de eerste tot de laatste! In de *Marsj van de Hete Zomer* staan veel gewaagder woordjes. Hoogstens zou men voor die brille-lulletjes de '*kont* van de zeegod' in 'de *billen* van de zeegod' kunnen veranderen.[1.] Wel ben ik van gevoelen alles in de appendix te doen, maar spreek er eens serieus met De Bock over en laat je duidelik uitleggen het waarom. - *Wie* van de Gemeenschapsheren is er tegen? wie kènt deze gedichten? Ik heb grote lust zelf aan die kwibus* te schrijven. Mij dunkt, het moet niet al te moeilik zijn zelfs die kindertjes uit te leggen dat, bij een komplete uitgaaf van P.v.O.'s gedichten, niet vijf gedichten opeens, zo maar, zonder klemmender argumenten, zouden moeten worden weggelaten. Ben je er zeker van dat het niet een uitvinding van De Bock zelf is, omdat het anders niet meer goed uitkomt met zijn papier of zo? Zeg hem in dat geval dat wij beiden het extra-vel zullen betalen; of beter nog, zeg dat je dan liever de hele appendix terugtrekt om met deze vijf gedichten in een apart uitgaafje te doen verschijnen. In ieder geval doe wat tegen deze inepte houding.

Nu over *Avontuur*. Je doet beter aan Blijstra te schrijven, die toch stukken minder kloterig is, in zijn gewone doen, als Dinger. Zijn adres is: III, Weteringschans, Amsterdam. Maar laat die Dinger er dan ook *uit*. De oplaag zou dan tot 200 exx. beperkt kunnen blijven, en voor nr. 6 betaal ik wel weer mee. Welnu, Breuer vraagt voor 1 nr. in 200 exx. 270 frs. per vel, dus 3×270 frs. = 810 frs.; dan, voor minstens één cliché, 60 frs., dat is dus 870 frs., en voor het omslag 30 frs., dat maakt 900 frs. precies. Baseer je op 900 frs. per nummer; dat is ook wat ik voor *Av.6* heb betaald (behalve dan de 100 frs. die jij mij zond). - Voor *Av.6*. krijg je van mij 300, desnoods 400 frs. De zaak is dus ± 2300 frs. bijeen te krijgen. Zie eens wat Blijstra doet, als je hem schrijft. - De kwestie is n.l. dat Breuer nu vooruitbetaling vraagt, of althans: gedeeltelike vooruitbetaling.

Waarschuw Dinger, in geval van voortzetting, dat, als hij zwijgen blijft, je hem uit de redaktie schuift. Je zou dit dan op de binnenkant

1. Zie het gedicht 'Leven' in: P. van Ostaijen, *Vw, poëzie 2, p. 172*.

* Die Gemeenschaps-kwibus, bedoel ik.

van het omslag moeten vermelden.

Aan tekst voor nr.4 ontbreekt het je nu niet. Je zou een paar medewerkers kunnen opscharrelen en hun vragen bij te dragen, geldelik, bedoel ik. Misschien die mijnheer Rombouts en nog zo een paar. Van mij kan je *desgewenst* nog twee verhalen krijgen: *De Avonturiers* (waarover ik je reeds schreef) en *Voor alle Zekerheid* (een soort vervolg van *Zo leeg een Bestaan*). Maar als Blijstra en Dinger niet meewerken, vergis je dan niet in wat de tekst betreft: 48 blzn. is vrij véél; en je kunt niet alles met de grotesken van Paul vullen. Enfin, zie wat je doet, en wees verzekerd dat ik je graag zal helpen.

Met hartelike groeten, steeds je

EdP.

180. *Aan J. van Nijlen: Gistoux, 23 juni 1928*

Gistoux, Zaterdag.

Beste Jan,

Ik heb je een min of meer roerend verzoek te doen: mijn moeder, die je gedicht *Adieu*[1] zoo mooi vindt had er graag een afschrift van om bij het portret van mijn vader te hangen. Mij dunkt, je moest het mooi voor haar overschrijven, dan heeft ze het in des dichters handschrift. Het ergste is misschien wel dat ik het hier heelemaal niet meer heb, want de tekst van 'Heimwee naar het Zuiden' is bij Greshoff. Zend het mij dus zoo spoedig mogelijk; mijn moeder heeft er mij al bij herhaling om gevraagd.

Vanmorgen verzond ik de proeven van Les Conquérants.[2] Zend mij zoo gauw je kunt de eerste 2,3 vel terug.

Bij voorbaat dank en tot ziens! Steeds je

EdP.

Hartelijke groeten aan je vrouw, ook van Simone die weer hier is. - Heb je al antwoord van de Flémals van het huis van Orleans[3]? Wil ik anders eens voor je informeeren?

1. Uit de bundel *De lokstem*.
2. In 1928 verschenen roman van Malraux. DP was met de vertaling ervan begonnen maar zal het werk staken als het niet zeker blijkt dat er een Nederlandse uitgave kan worden verwezenlijkt (zie ook brief 209).
3. Flémal was een in Gistoux voorkomende naam, hier vermoedelijk van de eigenaar van een hotel of pension waar Van Nijlen zijn vakantie wilde doorbrengen.

181. *Aan J. van Nijlen: Gistoux, 26 juni 1928*

Gistoux, Dinsdag.

Beste Jan,

Veel dank voor de mij opgezonden foto's. Zou je er voor mij nog 1 willen laten maken van jou op den landweg, maar op ‘papier contraste’ of zooiets; vraag maar eens: het is een speciaal papier waarop de witten en zwarten scherper tegen elkaar uitkomen. - Ook had ik graag nog één afdruk van die foto met dat wagentje, maar *sans bords*, zoodat er geen stukje van den rand wegvalt: de kodakman begrijpt dit wel. (Zeg er desnoods bij dat het is om in een album te worden *geschoven*.)

Ingesloten de kiekjes die Simone heeft afgehaald; ik stuur je er de cliché's bij voor 't geval je er meerdere van zou willen laten maken. De vlek op den bol van je hoed is niet onafwendbaar.

Ik kreeg vandaag een kaartje van Jan en A.R. Holst uit Bergen. Verder een nieuw pak drukproeven van P.v.O.'s gedichten. Alles gaat dus naar wensch. Het waait alleen afschuwelijk.

Bravo voor Flémal (épouse)! Je ziet me dus vóór het eind van de maand met Simone bij je aan tafel. Wil onze hartelijke groeten doen aan je vrouw. En vergeet *Adieu* niet voor MEd's. moeder, ik bedoel Mama; HEd. zal je er zéér dankbaar voor zijn.

Nu, beste, tot spoedig!

Je E.

P.S. Je hoeft me de proeven van Malraux, nieuwe foto's etc. niet op te zenden; ik kom die wel bij je halen, den bewusten eet-avond.

182. *Briefkaart aan A.A.M. Stols: Gistoux, 29 juni 1928*

Gistoux, Vrijdag.

Beste Sander, gelijk hiermee gaan de proeven van Rossetti[1.] naar je terug. Let vooral op de afkortingen, en tracht - voor de Engelsche smaak! - er eenige onnoodige te laten vervallen. Ik heb overal waar ik niet zeker van de zaak was een pijltje gezet met een vraagteeken: aan jou om te beslissen. Bijv., is het knowl-edge, of, in dit bepaalde geval, know-ledge? - Ik ben weer flink verkouden en denk niet

1. Als nr. 3 van The Halcyon Press gaf Stols in 1928 *Hand and soul* uit

vóór Atie's verjaardag in Brussel te kunnen komen. - Krijg ik nog een andere proef van *Poging tot Afstand*? ik hoop toch van wel! - Nu, in ieder geval tot spoedig. Hartelijke groeten van je

EdP.

183. *Aan A.A.M. Stols: Gistoux, 29 juni 1928*

Gistoux, Vrijdagavond

Beste Sander,

Dank voor *Fratilamur*. Hierbij mijn bespreking voor D.G.W., wil je het lezen en aan Jan doorgeven? Overigens geen nieuws, sedert mijn briefkaart. Ik rochel en hoest even hard als gisteren en heb zoo goed als geen stem.

Ander praatje: op wat voor papier worden mijn boekjes gedrukt? Ik had liefst een soepel papier, niet het stijve dat voor Jan's verzamelde gedichten werd gebruikt. Ik houd erg veel van het witte papier van *Scarlatti* en ook van dit gele papier van *Fratilamur*; zou je dus zoo iets dergelijks willen nemen? Of zou het dan te duur worden? *Poging tot Afstand* en *Bij Gebrek aan Ernst* drukken we toch in niet meer dan 200 - of wil je 250? - exemplaren. Ik stel me ten slotte met alles tevreden als je maar een aardig omslagje vindt - iets speciaals - voor de heele serie (niet *grijs*) en als je, ingeval de gewone oplaag op dat stijve papier zou moeten worden gedrukt, tenminste een 10 of 15 exemplaren voor mij laat drukken op een mij sympathieker materie! Wat ik werkelijk PRACHTIG vind, Sander, is Ossekop! Misschien zou er dus kans bestaan tenminste *vijf* exemplaren op Ossekop te laten drukken?

Nu.....

Je Ed.

- Wat gebeurt er met den ‘espagnolistischen’ kant van den herr Friedrich von Stendhal?

184. *Aan F. Hellens: Gistoux, 1, 8, 15, 22 of 29 juli 1928*[aant.]

Gistoux, dimanche.

Mon cher ami,

Malraux est reparti samedi à 1h.25 comme il l'avait prévu. Je suis

reparti à Gistoux le soir, mais sans Simone, qui est très malade et qu'on? dû transporter dans une clinique, peut-être pour y être opérée. C'est te dire qu'au fond je suis assez content que tu n'aies pas pu venir cette fois-ci. Mais j'espère que, comme tu dis, ce ne sera que partie remise. Je suis assez embêté par la situation de Simone, - c'est vraîment une pauvre fille!

Quant à Suzanne Pia, j'ai oublié de te dire qu'elle est guérie. Pia et elle rejouent à la belote.

Toi, tâche de te retaper. Je t'ai trouvé bien mauvaise mine. En rentrant à Gistoux, hier soir, j'ai seulement trouvé la carte où tu me parlais de ta grippe. Tu es comme moi: le beau temps importe peu.

Nouvelle stupide: J'ai perdu la carte rose qu'on m'a donné pour *notre* film.[1.] Nous avons longuement cherché le numéro (au Comptoir Immobilier, 44 Place Brouckère) mais inutilement: il y avait plus de 4000 photos. Mais hier soir, au lit, je me suis cru rappeler le numéro: 3809 ou 3890 - un numéro formé de ces chiffres. Si tu as le temps, veux-tu essayer de voir si c'est juste? tu n'as qu'à dire que ton ami a perdu la carte, mais que tu crois que c'est un de ces numéros-là, et qu'il s'agit de trois messieurs avec des chapeaux feutres. Ce ‘comptoir’ se trouve tout à côté de la cinéma, place Brouckère. Je suis furieux sur moi-même d'avoir perdu une si précieuse carte, mais à quoi servent ces fureurs?

Au revoir, mon cher Hellens, écris-moi un mot ici. Toujours sincèrement à toi
EduP.

Non, Malraux n'oubliera pas d'ajouter quelque chose á sa note.[2.]

185. *Aan J. van Nijlen: Gistoux, 1, 8, 15, 22 of 29 juli 1928*

Gistoux, Zondag.

Beste Jan,

Ik ben niet meer bij je geweest om twee redenen: 1e. Malraux heeft

1. Het gaat hier waarschijnlijk om een zg. fotofilm, een toen populaire vorm van straatfotografie, waarbij van voorbijgangers een serie snapshots werd genomen die bij een bepaald bureau kon worden afgehaald. Onder de rubriektitel ‘Filmpje’ werden een aantal van deze opnamereeksen afgedrukt in jrg. 28 van *DGW*, waaronder een van Hellens, wandelend met zijn zoontje.
2. Links boven de brief geschreven.

mij zéér in beslag genomen: hij moest het Congo-museum in Tervueren zien, enz. enz. en 2e. Simone is zeer ziek en in een kliniek moeten worden opgenomen, misschien om er te worden geopereerd. Het arme kind heeft geen chance! Ik ben gisteravond alleen naar Gistoux teruggekeerd en verwacht eigenlijk ieder oogenblik een telegram. Ik schrijf je hierover dus nader of verschijn op je bureau[1] als ik, in Brussel zijnde, er eenigszins kans toe zie. Morgen bijv. ga ik naar Brussel, maar gegeven de omstandigheden... Het is zeer vervelend, maar voilà.

Vergeet je de twee afdrukken niet die ik nog van je krijg?

Nu, nader nieuws mondeling! Steeds je

Ed.

186. *Aan A.A.M. Stols: Gistoux, 7, 14, 21 of 28 juli 1928*

Gistoux, Zaterdagavond.

Beste Sander,

Ik heb de drukproef van *Bij Gebrek aan Ernst* aan Henriquez gegeven: om aan mej. Wauters door te geven (ik had n.l. geen tijd meer); dit is een kleine week geleden. Heb je die proef nog gekregen? Ik had graag een derde revisie, als het kan.

De derde revisie van *Poging tot Afstand* heb ik daarentegen bij Jan gebracht: zooeven. Van hem hoorde ik dat je reeds naar Holland was. Ik heb de blzn. aangegeven waarop nog verbeteringen moeten worden aangebracht; overigens is het hiermee in orde. Dus 'bon à tirer'; ik verlaat mij verder op UEd.

Simone wordt morgen opnieuw geopereerd; ditmaal ernstiger. Het arme kind heeft geen chance, en neemt alles gelaten aan. - Jan van Nijlen komt hier reeds overmorgen (het is haast niet te gelooven!)

Nu, beste Sander, veel hartelijke wenschen. Ik laat het hierbij; geloof me

als steeds je Eddy

P.S. - Voel je er wat voor om de cuivres voor *Bouddha Vivant* van Alexeïeff over te nemen voor 1500 fransche franken? (dus fl. 150? -

1. Het ministerie van justitie in Brussel, waar Van N vanaf 1919 bij de vertaaldienst werkte, op de duur als chef (bureeloverste).

reproductie-rechten inbegrepen). Malraux dacht dat men er misschien een Engelsche luxe-uitgaaf van zou kunnen maken.

187. *Aan A.C. Willink: Etterbeek,[1.] juli 1928*

Beste Willink,

Zooals je ziet schrijf ik je uit de kliniek, waar ik 2× per dag en eens bij nacht heenga, voor Simone. Het arme kind heeft veel te lijden gehad, de twee eerste dagen. Ik ben bij Greshoff gelogeerd. - Nu gaat het al heel veel beter. Denk aan het beloofde groetje (op prentkaart).

Dit afgedaan hebbende: onze (d.i. mijn moeder's en mijn) hartelijke condoléances met het overlijden van je vader.[2.] Het sentiment daargelaten - dat toch altijd meespreekt - begrijp ik dat ook anderszins dit verlies vrij gevoelig voor je kan zijn. Ik zeg: 'kan zijn' omdat ik de wijziging in jullie omstandigheden natuurlijk niet ken; maar, mocht je er een zwaar hoofd over krijgen, denk dan weer eens aan den Brusselschen 'levensstandaard' zooals de nette menschen zeggen, en laten wij eens zien hoever wij het samen brengen.

De verhouding thuis - de 'driehoek', zooals je zegt - verwondert mij niet erg.[*] Al die hoog-intellectueele redenaties zijn in de meeste gevallen niets anders dan de specerij voor een banaal geschiedenisje. Ik zou er in jouw geval niet te veel kracht aan verspillen, en de schotel als onsmakelijk - de Blijstra- Goethe-Dostojevsky-sausjes ten spijt - afwijzen. Een simplistisch optreden is bij dergelijke intellectueele verhoudinkjes wat de andere spelers het meest ontwapent. M.a.w.: pas op als je het óók 'interessant' gaat vinden! Het is zielig gewóón, en een beetje Amsterdamsch, bohémien (*ook* de bijgaande hooge gesprekken). Ik maak me een klein beetje ongerust omdat je Stendhal als 'ongelukkige liebhaber' citeert. Vergeet niet dat Stendhal alleen maar ongelukkig was omdat zijn uiterlijke lompheid en leelijkheid hem niet veroorloofde al de schoone dames te pikken die hem voor die aangename bezigheid geknipt schenen; en dat hij dacht te stikken van het lachen toen hij door het sleutelgat van la

1. Briefpapier van de Fondation Lambert, vrouwenkliniek te Etterbeek.
2. Jan Willink overleed in juni 1928, 58 jaar oud.

* Je herinnert je dat ik zelfs positiever feiten als 'mogelijk' veronderstelde.

Pietragrua[3] den pijmel van een rivaal kon opnemen (met het *oog* dan altijd, met het oog!) - Niets kan Blijstra beletten van Mies te houden en zekere of onzekere voorspellinkjes te doen; niets belet hem zóó *sterk* (en zóó *origineel*) te zijn 'een vriend voor een vrouw op te geven' inplaats van andersom (ik zou hem, zeer on-sterk, daartoe meteen in staat hebben gesteld), niets kan hem, als hij zich daar inderdaad toe geroepen voelt, beletten jou te vermoorden - tenzij jijzelf -; maar voor duels en bizondere handdrukken kan *jij* nog altijd, dunkt mij, bedanken? Enfin, tegen dat je meent een revolver noodig te hebben schrijf je me maar.[4]

De positie van Mies is een bijna benijdenswaardige! (Ik stel mij op half-intellectueel vrouwelijk standpunt.)

Wil je ook je moeder, onmiddellijk na thuiskomst, onze (zie boven) welgemeende condoléances overbrengen?

Sedert ik Simone zoo heb zien lijden, en haar toestand na de genezing heb overdacht, heb ik vrijwel besloten spoedig met haar te trouwen. En dit zoo kort na mijn uitbarsting aan tafel tegen mevrouw van Gogh! Maar ik versta mijzelf. De kwestie heeft zich, *voor mij*, verplaatst op een ander - misschien een 'hooger' *plan*; en overigens, voor principiëel superbe denk ik mijn handelingetjes nooit uit te geven. (Je weet dat er nog zooiets als onsterke spuitpoep bestaat, die als een probaat middel kan worden beschouwd bij sommige 'verwikkelingen').

Nu, m'n beste, tot nader. Ja, stuur de schilderijen. En informeer toch zoo gauw mogelijk naar de pensionsprijzen voor Malraux; hij laat er zooveel van afhangen. Stuur mij de drukproeven v/d Conquérants terug naar Gistoux, waar ik morgen wel weer zal zijn. Broer + vrouw en kinders zijn over. Het beste! en als steeds je

EdP.

P.S.= Van Goethe gesproken: is Blijstra niet bang dat hij op deze manier op Werther gaat lijken? Jij heet n.l. al Albert. En Kandal die op den regeeringssecretaris wou schieten, schoot in z'n eigen.

3. Angela Pietragrua, een door Stendhal beminde vrouw uit Milaan. De scène is door Prosper Merimée opgetekend in zijn opstel over 'Stendhal' in *Portraits historiques et littéraires* (Ed. P. Jourda, Parijs 1928, p. 161).
4. Mies van der Meulen, die later met Blijstra zou trouwen, en W scheidden in 1928 van elkaar.

188. *Aan A.C. Willink: Gistoux, 8, 15, 22 of 29 juli 1928*

Gistoux, Zondag.

Beste Willink,

Hierbij antwoord in snelle zetten (de familie hier laat mij weinig rust):

1. *Zaak Malraux*. Veel dank! Ik begrijp ten volle dat je moeder voorloopig tegen onnoodige drukten opziet. Ik zal M. dus schrijven precies wat je me vandaag hebt doen weten; hij moet verder dan zelf maar zien: n.l. misschien *kan* hij (voor Grasset[1.]) niet weg in September, en alleen in Augustus. Ikzelf kwam graag twee of drie dagen in begin Spetember. Tenzij.... Enfin, hierover later; er is nog tijd genoeg voor.

2. *Zaak Blijstra*. Alle 'onaardigheden' ten spijt (en nogmaals ik ben mij van bitter weinig bewust) hadden èn Blijstra èn Dinger m.i. hun aandeel in *Avontuur* tijdig kunnen betalen. *Avontuur* is om geen andere reden opgeheven dan déze. Wat de persoonlijke verhouding tusschen B. en mij betreft: die moet maar uitvallen zooals het wil. - Het stuk van Engelman kwam voor in *De Nieuwe Eeuw,*[2.] het gaat niet over Bl. alleen maar over het 1e nr. van *Avontuur*. Het nr. en de datum v/h blad weet ik niet meer (laat hij eens bij Dinger informeeren van wien ik de recensie kreeg en die er zelf wschl. een ex. van aangehouden heeft). Verder kan je Bl. in vertrouwen mededeelen dat er een stukje over hem (alléén ditmaal) heeft gestaan in den laatsten *Gulden Winckel* (Juli-nr.).[3.] De schrijver ervan is Dr. Johan Theunisz, en wat de man er, in ± 10 regels, van *IJzeren Vlinders* zegt, lijkt mij, voor een besprekinkje van zoo weinig omvang, bizonder juist.

3. Ik feliciteer *jou* van harte met Bl's teruggekeerde gemoedelijkheid. Ach, die volle harten toch!

4. Over onze uitvallen (resp. tegen je moeder en mevr. v. Gogh): Ik weet niet hoe jij tegenover den Freudiaanschen glimlach staat, maar ik geef er een Perroniaansche SCHEET voor in ruil. Mevr. van Gogh ergert mij n.l. bij *alles*[4.] wat ze zegt, dus alleen maar een tikje meer toen ze het over: 'Dan staat er niets anders op dan....enz.' had; en overigens kon ik op dat oogenblik niet weten wat ik nu weet. Ik

1. Vóór Gallimard werkte Malraux bij uitgever Grasset.
2. In nr. 553 van 29 maart 1928 oordeelde Engelman dat de inhoud van *Avontuur 1,* behalve de bijdrage van Van Ostaijen, tijdverspilling was.
3. *DGW* 27 (1928) 7 (juli), p. 220.
4. Dubbel onderstreept.

heb je al gezegd dat de kwestie zich voor mij absoluut heeft verplaatst. Ik trouw met Simone op een oogenblik waarop allerlei z.g. brave lieden naar uitvluchten zouden zoeken om een *voorgenomen huwelijk* te doen mislukken.

5. Dank voor de kaart; en veel dank van Simone zelf natuurlijk. Zij had gisteren - na het wegnemen van de 'tampon' - weer erg veel pijn; - *gedurende* het wegnemen is zij tweemaal zoowat flauw gevallen.

6. Voor de schilderijen zal ik doen *wat ik kan*. Maar nogmaals: geef mij carte blance en overstelp mij achteraf niet met verwijten; ik heb veel goede wil en weinig commerciëele genieïgheid. Denk je ook aan de photo's die ik nog krijg?

Groeten aan je moeder en Mies - en als je het vergeten hebt, doe aan de eerste mijn condoléances, en aan de tweede ook, als je het noodig oordeelt; - als ze anders n.l. *boos* op me zou kunnen worden of zoo.

Nu, mijn beste, tot nader.

Je EdP.

189. *Aan J. van Nijlen: Gistoux, 17 augustus 1928*

Beste Jan,

Zou je Zondag voor me mee kunnen brengen: *De Afspraak*[1] van onzen vriend Jany? Hij heeft er mij zooveel uit toegelicht dat ik het graag nòg eens zou lezen.

Tot Zondag! Ik schrijf je dit in haast en in de vrees niet meer op tijd te komen.

Steeds je

Eddy.

Gistoux, Vrijdag.

190. *Aan F. Hellens: Gistoux, 18 augustus 1928*[aant.]

Gistoux, samedi.

Mon cher ami,

J'ai d'abord voulu t'attendre; voyant que tu n'es pas venu, je t'en-

1. In 1925 verschenen autobiografisch prozastuk van A. Roland Holst, waarvan DP in het derde van zijn *Cahiers* onder de datum 25 augustus 1928 meedeelt dat hij het heeft herlezen (*Vw* 2, p. 104).

voie, ci-joint, le billet que tu m'as si gentiment donné, jeudi. C'est vraiment dommage qu'il y a toujours qq. chose qui t'empêche de passer du moins tout un dimanche à Gistoux. Ma mère aimerait beaucoup te connaître, Simone te reverrait avec tant de plaisir! et il y a encore Gille, qui réclame la revanche de sa première conversation avec toi, avenue Emile Duray. Si tu dois prendre le train, une fois et pour toutes, voici l'itinéraire: départ de la Gare de Luxembourg, billet jusqu'à Chastre (c'est entre Bruxelles et Namur),à Chastre on attend un quart d'heure à peu prés, puis on repart avec le vicinal qui te dépose exactement devant le château (à demander au contrôleur). D'ailleurs, si tu m'avertis, je viendrai te prendre. Il y a même moyen de te prendre à Bruxelles, si tu m'avertis à temps et si tu peut rester au moins tout le dimanche. Il ne faut pas trop laisser passer le beau temps; déjà il fait plus froid, le soir! ou ‘me trompé-je?’ Ne pourraistu pas venir ce samedi (le 25), au lieu d'àller à Benonchamps? ou ta femme ne me pardonnerait-elle pas de la priver de ta compagnie? Enfin, vois toi-même ce que tu peux faire et écris-moi ta décision. Je ne désespère pas encore de t'avoir ici, *cet été*, et te prie de me croire, comme toujours, bien ton

EdP.

Je réouvre ma lettre pour y insérer la note[1] qui te fait plaisir. C'est vraîment pour toi que je l'ai faite, car les gens de *Variétés*[2] me dégoûtent assez; tu me pardonneras donc les fautes de style et autres qui s'y trouvent sans doute et tu voudras bien les corriger avant d'envoyer l'article plus loin? Evidemment j'y ai mis ce que Malraux n'a plus pu ajouter à sa note dans la N.R.F.[3]! et pour cela *Variétés* est très bien puisque des petits idiots comme Mesens y fleurissent entre Van Hecke et Norine, à l'ombre de Max Ernst et Hans Arp. Bon! l'essentiel est que tu sois content. En cette foi je veux vivre et mourir....

à bientôt! Ton ami

EdP.

1. Een bespreking van H's *'Enfant et l'écuyère in Variétés* 1 (1928-1929) 5 (sept.), p. 270 (niet opgenomen in het *Vw*).
2. Van *Variétés*, een Belgisch maandblad dat aan de moderne kunst was gewijd en van 1928-1930 heeft bestaan, was Paul-Gusta ve van Hecke (1887-1967) de enige redakteur. Behalve kunstcriticus was hij dichter en toneelschrijver, doorgaans in het Frans. Hij toonde zich een geestdriftig propagandist van het surrealisme en voordien van het expressionisme.
3. Ook een bespreking van *l'Enfant et l'écuyère* (*NRF*, aug. 1928).

Le mieux serait peut-être de corriger cette note et de la faire taper à la machine; mais si tu veut me faire plaisir, respecte ma petite manie des points-virgules! C'a un petit air 18ième qui m'est cher, je ne sais pourquoi.

191. *Aan A. Roland Holst: Gistoux, vermoedelijk omstreeks 20 augustus 1928*

Beste Jany

Wil je my eens even schryven, of je tante Burgers nog meisjes in huis neemt? Ik vraag dit voor de dochter van den dokter alhier, een heel aardig meisje, waar Claartje erg bevriend mee is geraakt. Ik zou het gaarne zoo spoedig mogelyk weten.

Wanneer ga je naar Frankryk door en wanneer kom je in 't land terug? Wy rekenen met de grootst mogelyke vreugde op je in October. Inmiddels heel veel hartelyks, ook van Claartje, en veel pleizier.

je Jacques

St. Nicolaasga
14 Augustus 1928

Beste Jany,

Hierbij twee briefjes van Jacques[1.] die in één enveloppe kwamen, en die ik je doorzend. Heb je nog kunnen kuilen[2.] na het te laat komen - althans, dunkt mij, voor de mooie plaatsen -? of heb je moeten staan? of staande tòch gekuild, zooals de kraanvogels doen, op één been?

Jan Gr. vroeg me je adres. Jan v. Nijlen en Lidth zijn Dinsdag nog samen naar den 'Parijschen trein' gegaan maar om 1.25 vertrokken met de naïeve gedachte dat wij niet meer zouden komen! Zoo zie je toch, hoe dom de logica kan zijn....

Schrijf spoedig. Hartelijke groeten van ons allen. Je

Ed.

1. DP's brief is een onderschrift bij een getypt briefje aan RH van J.C. Bloem uit diens toenmalige woonplaats.
2. Uitdrukking van RH voor het middagdutje waarmee hij van jongsaf de 'kuil' van de dag placht te vullen. De vraag betreft de treinreis naar Frankrijk, waarheen RH na een verblijf op Gistoux was vertrokken. Waarover de beide vrienden hadden gediscussieerd vatte DP samen in het derde van zijn *Cahiers* (*Vw* 2, p. 97-194).

Het artikel over surrealisme[3.] is af en weg. Ik voel me nu weer erg lekker.

192. *Aan A.C. Willink: Gistoux, vermoedelijk 22 augustus 1928*

Gistoux, Woensdag.

Beste Willink,

Zou je nòg zoo'n briefje op de post willen doen? het is het laatste! Ik zie dus uit naar je schilderijen en zal maar vast je photo's bezorgen. Ik had deze laatste dagen juist met die heeren van *Variétés* te maken, naar aanleiding van een stukje dat ik over Hellens voor dat blad heb *moeten* schrijven! dus als wederdienst is het plaatsen van je photo's misschien niet te veel gevraagd. Ik geef ze Vrijdag aan Hellens die aanhoudend met de redactie te maken heeft.

Je hebt dus een atelier? Bravo! Het werken zal nu ook wel weer komen. Ik kom in September zeker *niet* in Holland omdat ik absoluut naar Parijs moet en daarna wel geen geld meer zal hebben. Malraux komt ook niet, neen; wschl. om dezelfde redenen. Simone heeft weer angina en koorts, en ziet eruit als een geest. Het moet niet al te lang zoo doorgaan. - Groeten aan Mies en je moeder; is de laatste weer op streek? Nu mijn beste, tot nader.

Steeds je E.

Ik heb titels gegeven aan de photo's, voor de onderschriften: anders doet van Hecke het! Aan den matroos gaf ik dezen titel: *Le marin entouré de beautés*. Aan de juffrouw met halssnoer: *Eucharis au collier de jais*. Aan de lachende meisjeskop: *Le sourire de Morgane* (ook een nymph). Aan den hond vóór de beurs: *Dernière apparition de Cerbère* (Cerberus). Aan jouw portret: *L'artiste par lui-même*. Aan de z.g. 'juffrouw in romantisch landschap' (het is niet waar, het landschap is veeleer 'klassiek'): *La Promenade de l'Heroïne*. Is het alles niet prachtig?

Zend mij ook nog een groote photo van *De Zilveren Bruiloft.*

Hierbij eenige teruggevonden briefkaarten voor je album.

Tot nader.

3. 'Surrealistische Fransche Letteren', in *DGW*27 (1928),9 (sept.) en 10 (okt.), p. 269-272 en 295-298 (*Vw* 2, p. 105-118).

193. *Briefkaart aan A.A.M. Stols: Gistoux, 26 augustus 1928*

Gistoux, Zondag.

Beste Sander,

De drukproef v. *Poging tot Afstand* is niet weg, maar moet nog bij Jan liggen, die leelijkerd! Bespaar me alsjeblieft het nakijken van een nieuwe proef; ik kan die dingen haast niet meer zien! Wacht even tot Jan terug is, wil je? De proef van *B.G.a.E.* wil ik nog wel hebben, met de nagekeken proef erbij; trouwens, die is wschl. onafwendbaar, al kwam je brief vooruit. Ik ga 3 Sept. a.s. naar Parijs en zie er wschl. Jany weer. Bedenk dus tijdig als ik er iets voor je kan doen. De colophon moet jij maar opstellen in Kollewijnsch; geen verbuigingsns, dus: 'in d e handel' en overal een enkele klinker als de medeklinker niet verdubbeld is, meer valt er niet van te zeggen. Die papiersoorten ken ik heelemaal niet! Dat getinte vergé dat je laatst liet zien, is het niet? Pannekoek of zoo? en dan de rest op het witte papier van Jan's kleine boekjes. Heb je de teekeningen nu reeds over laten clicheeren? Vergeet ook niet dat portret v. Larbaud!

Beste groeten en tot spoedig ziens. Je

EdP.

194. *Aan G. Burssens: Gistoux, vermoedelijk 28 augustus 1928*

Gistoux, Dinsdag.

Beste Burssens,

Ik ben blij weer eens wat van je gehoord te hebben al zijn de berichten niet bijster bevredigend. Wat de gedichten van Paul betreft wordt het dus 'afwachten'. Wil je mij een *afschrift* zenden van de groteske gedichten die nu niet in de bundel komen? Ik kreeg een verzoek van *Erts* om verzen van Paul in te zenden voor een In Memoriam dat zij er hem wilden wijden en zond drie gedichten uit *Avontuur*, n.l. *Mythos, Rodica en Dodica* en twee van de 3 bij elkaar staande *Gedichten*: 'mijn ogen zijn omfloersde tamboerijnen' en 'De aarden vaas'.[1] Ik wil nu die onuitgegeven grotesken ook wel aanbieden als

1. *Erts. Letterkundige almanak* (1929) bevatte een prozastuk van Van Ostaijen, 'Zelfbiografie', en de gedichten 'Rijke armoede van de trekharmonika' en 'Souvenir'.

je dat goed vindt, maar het Duitse is wschl. minder geschikt. (De keus moet n.l. 'representatief' zijn!)

Neen, ik hoorde ook - tot mijn groot genoegen - geen scheet meer van die 'Hollanders'.

Leeft C.v. Ost. nog? Hoe maakt hij het?

Ja, tracht de gelden voor verkochte nrs. op te zamelen en zend dan de *helft* van de abonnementsgelden op aan degenen onder de abonnés die reeds betaald mochten hebben. Voor de rest zou ik je willen voorstellen samen te delen; misschien krijg ik dus nog een postwisseltje van je!

Ikzelf ken geen kopers van schilderijen, maar ga eens in Brussel naar die goede heer Van Bruaene; Paul's ex-associé. Hij heeft 2 adressen: 29 rue des Deux-Eglises (atelier) en 2 Place Ste Gudule (huis). Waarschijnlik neemt hij wat van je als je het niet te duur maakt. Anders zou hij kunnen proberen het voor je te verkopen. En Mesens??

Nu, beste Burssens, tot nader. Geloof me steeds gaarne je

EdP.

P.S. Je tekening van Paul zond ik ook naar *Erts*; ze zal wschl. iets verkleind worden.[2] Er is toch belangstelling genoeg, tegenwoordig!

195. *Aan A.A.M. Stols: Gistoux, 28 augustus 1928*

Beste Sander,

Hierbij de drukproef terug, waar *ik* niets meer op heb aan te brengen. Ik geloof dat die roode verbeteringen van jou verwacht worden. Wat de colophon betreft, als je zekerheid daaromtrent wilt, wacht dan op de terugkeer van Jan (1 September) en kijk het na op de proef van *Poging tot Afstand*, waar ik het ook in 'Kollewijnsch' heb omgezet. Vier dagen langer kan het zaakje zeker wel wachten? De cliché's heb je misschien ook nog niet terug?

Ik kom eerstdaags nog wel bij je aan. Tot ziens.

Steeds je Ed.

Gistoux, Dinsdag.

2. B's tekening was reeds afgedrukt in *Avontuur* 3.

196. *Aan A.A.M. Stols: Gistoux, 31 augustus 1928*

Gistoux, Vrijdag.

Beste Sander,

Dank voor het nr. van *Commerce.*[1]

Hieronder een complete lijst van het verhalend proza van Pouchkine (of Poesjkien).

1. een vrij groote roman, wschl. zijn meesterwerk in proza: *La Fille du Capitaine* (uitgegeven door Schiffrin);

2. een kortere roman: *Doubrovsky* (bestaat in een afschuwelijke vertaling, door een Franschen consul of zooiets, in een leelijke populaire uitgaaf, die bovendien uitverkocht moet zijn. Naar dit verhaal werd *L'Aigle Noir* gefilmd, dat je misschien gezien hebt; het is zoowat de beste film geweest van Valentino);

3. een groote novelle, mogelijk on-affe roman: *Le Maure de Pierre-le-Grand* (vertaald dus door Hélène Iswolsky);

4. vijf novellen verzameld onder den titel *Les Récits de Feu Ivan Pétrovitch Bielkine* (vertaald door Gisèle Wilkomirsky en uit te geven door den vermaarden jongen uitgever Alexandre Stols);

5. een beroemde novelle, genaamd *La Dame de Pique* (vertaald door Mérimée en door anderen, omdat M's vertaling wat erg vrij is. Uitgegeven met illustraties van Choukhaeff en ook met illustraties van Alexeieff; deze laatste editie is voor mijn gevoel vrij beroerd);

6. een novelle, *Kirdgialli* (onvertaald, voor zoover ik weet).

Dan is er nog een vrij lang stuk proza dat heet: *Geschiedenis van het dorp* (Zoo-en-zoo); maar dit is geen novelle, maar eerder een soort historische studie.

Verder zijn er verschillende epische gedichten van Pouchkine, waarvan eenige trouwens vertaald, zooals:

1. *Rousslane et Lioudmilla* (zijn eerste episch gedicht);
2. *Les Tziganes* (vertaald door Mérimée);
3. *Le Tsar Saltane, Le Coq d'Oren drie andere verhalen* (die 3 of 4 maal zijn vertaald en uitgegeven, telkens onder een anderen naam; ik sprak je hierover).

Maar bóven alles staat - misschien wel HET meesterwerk sans phrase van Pouchkine - de roman in verzen (acht zangen): *Eugène*

1. Frans driemaandelijks tijdschrift (1924-1932) onder redaktie van Valéry, Fargue en Larbaud.

Oniéguine, dat men in proza zou kunnen vertalen, dunkt mij, en waarvoor je een inleiding zou kunnen vragen aan Valéry of aan Larbaud, als je het ooit uitgeeft, of aan den heer Gidius voor mijn part.

Verder drama's als *Boris Godounov*, en ik geloof nog eenige andere, geschreven onder invloed van Shakespeare. -

Houd dit papier aan, - voor het geval onze uitgaaf mocht slagen, ik bedoel: commercieel, kan je er misschien nog wat aan hebben. Bijv. je zou mej. Iswolsky kunnen vragen *La Dame de Pique* en *Kirdgialli* te vertalen en die novellen met *Le Maure de P. le Gr*. samen uitgeven, of *Doubrovsky* laten verbeteren door Hellens op die oude uitgave en apart uitgeven, vóór of na *Oniéguine*, als een ander het dan al niet heeft gedaan. Maar *Oniéguine* vóór alles, volgens mij.

Ik ben tweemaal bij je op kantoor geweest, d.w.z. op het palier en tegenover een gesloten deur - twéé gesloten deuren. Wanneer bèn je er meestal?

Jan *heeft*[2.] de proef van *P. tot Afstand*. Vraag het hem dus Zaterdag als je hem terugziet; d.i. morgen.

Tot ziens! Steeds je

EdP.

197. *Aan F. Hellens: Gistoux, 1 september 1928*[aant.]

Mon cher ami,

J'ai reçu la note de l'Enfant et l'Ecuyère et je l'ai renvoyée à Van Hecke, parce que celui-ci la réclamait ‘de toute urgence’. Quant à la note sur Desbordes-Cocteau,[1.] j'aimerais qu'on te l'envoie à toi pour que tu puisses corriger encore quelques fautes, mettre quelques virgules etc. Je pense aussi, en? réfléchissant, qu'il vaut mieux ne laisser que *sperme* et supprimer *jeanfoutresque*. Il y a déjà *la main du maître*!

Mettons que M. Cocteau ‘se révèle définitivement: afficheur, cabotin, peu délicat (ou peu scrupuleux) et même assez sagouin’. Ça a l'air moins en fureur, et plus nonchalamment dit. Tu ne trouves pas? Et ensuite, pour la fin, au lieu de ‘en d'autres mots, etc.’ on mettra: ‘Pour tout dire: un maître (ou: encore un maître) auquel il convient

2. Dubbel onderstreept.
1. Gekoppeld aan de bespreking van Hellens' roman (zie 190n1). Dit gedeelte, waarin DP felle kritiek levert op Cocteau, werd uiteindelijk geweigerd door Van Hecke en toen opgenomen in de *Cahiers*. De uiteindelijke redaktie van de tekst staat afgedrukt in *Vw* 2, p. 118-120.

de ne plus toucher. 'Ce: ‘auquel il,’ n'est-ce pas un peu choquant? Si oui, change cela.

Je te donne beaucoup de travail, mais c'est pour la bonne cause! et presque pour le bon motif.

Au revoir! tâche de venir à Gistoux ce samedi

Ton ami EduP.

Gistoux, Samedi

198. *Aan A.C. Willink: Gistoux, vermoedelijk 5 september 1928*

Gistoux, Woensdag.

Beste Willink,

Dank voor je twee ‘brieven’, maar maak ze toch niet te dik, of teeken ze dan aan, anders raken ze weg; 't is mij met Malraux overkomen. De tweede helft van mijn vertaling van *Voor alle zekerheid,*[1] waaraan ik gewerkt heb terwijl jij hier was, is nooit terecht gekomen. Het stuk van Behrens-Hangeler begint heel goed, en ik zal er met genoegen aan werken, als het zoo door blijft gaan.[2]

Variétés (hoorde ik gisteren van Greshoff) wil een speciaal nummer uitgeven gewijd aan het jonge Holland. Daarin kom je dus *zeker*, als het nr. zelf maar tot stand komt. Maar daar is zeer veel kans op, want Van Hecke en Greshoff zijn het er vrijwel over eens en de vertalers zijn ook tout trouvés.[3]

De schilderijen kwamen nog steeds niet; houd ze nu nog wat aan, want 1°. ga ik overmorgen voor een dag of tien naar Parijs 2°. gaan wij in October wschl. al naar Brussel, zoodat je de schilderijen dan dàarheen kunt zenden, 3° heb jezelf meer kans op verkoop als er wat reclame voor je gemaakt is in een blad als *Variétés* dat veel gelezen wordt in Brussel. En haast heb je niet, zou men zoo zeggen.

1. Over een vertaling van dit verhaal uit *Nutteloos verzet* is niets bekend.
2. W was begonnen aan de vertaling van een drama in vijf bedrijven van zijn Duitse vriend Herbert Behrens-Hangeler. Van de vertaling, die getiteld was *De plaatselijke redakteuren,* maar die niet geheel voltooid werd, is slechts het begin door DP gecorrigeerd.
3. *Variétés* 1 (1928-1929) 12 (april 1929). Op p. 660-661 was van DP opgenomen ‘Petites histoires pour repas de familie’, een vertaling van de ‘achtste en negende dosis’ van ‘Voor de famielje’ uit *Bij gebrek aan ernst* (1926). Verder was werk opgenomen van Boutens, Greshoff, Ter Braak, Van Halsbeke, Van Lidth de Jeude, Marsman, Slauerhoff en Roland Holst.

Heeft die dame van Antwerpen[4.] niet geantwoord of heb *jij* mijn brief uit het raam gesmeten?

Hoe gaat het er overigens mee? Hier vrij goed. Groeten aan je moeder en Mies en een handdruk van je

EdP.

199. *Aan G. Burssens: Gistoux, vermoedelijk in de eerste helft van september 1928*

Beste Burssens,

Dank voor de gedichten die hierbij teruggaan. Ze zijn voor *Erts* toch niet 'representatief genoeg (voor Paul). *Erts* is een letterkundige almanak van Nederl. jongeren die 2× verschenen is tot dusver. (Brunclair heeft in nr. 2 gestaan[1.]).

Wat is dat voor een P.v.O.-nr?[2.] Kan je mij er niet een ex. van bezorgen? Het nr. van *Vl. Arbeid* of de overdruk, dat is mij om het even, maar ik zou het toch graag in één exemplaartje bezitten.

Als je Muls ziet, herinner hem eraan dat hij *Historie van Gevoel* uiterlik in November laat verschijnen.[3.] Ik heb hem zelf hierover geschreven maar kreeg geen antwoord. Misschien ook is mijn brief weggeraakt, want ik heb Vleminxveld op het adres gezet zonder nummer.

Schrijf me bij gelegenheid weer eens en zend me zo'n aflevering. Bij voorbaat dank en steeds je

EduP.

200. *Aan J. Muls[1.]: Gistoux, 18 september 1928*

Gistoux, 18.9.28.

Zeer geachte heer,

Bij dezen bevestig ik u de ontvangst van *Historie van Gevoel*. Gaarne zal ik, desgewenscht, aan uw blad medewerken. Daar ik voor het

4. Het viel niet te achterhalen wie DP bedoelt.
1. Met de gedichten ‘Wijze maagd’ en ‘Sirocco’.
2. Zie 200n3.
3. Met het oog op het verschijnen van de bundel *Nutteloos Verzet* begin 1929, waarin het verhaal was opgenomen.
1. Jozef Muls, Belgisch essayist en criticus (1882-1961). Richtte in 1905 *Vlaamsche arbeid* op, een algemeen cultureel, maar toch vooral literair tijdschrift, dat met een onderbreking van 1914-1919, tot in 1930 zou blijven verschijnen.

oogenblik niet over proza beschik zend ik? vast eenige verzen; mocht u ze evenwel niet kunnen plaatsen, zoo ontving ik ze liefst spoedig terug.[2]

Geloof mij, zeer geachte heer, met beleefde groeten, gaarna uw dienstw.
EduPerron

P.S. - Zou het te veel gevraagd zijn indien ik u verzocht mij een ex. van het aan P. van Ostaijen gewijde nummer van uw blad[3] te doen toekomen?

201. *Aan A.A.M. Stols: Gistoux, 27 september 1928*

Gistoux, Donderdagavond.

Beste Sander,

Zou je even bij den Kodak-man a/d overkant nog één afdruk van de ingesloten clichés willen laten maken?

Heb je het cliché van Malraux met de bruine jongetjes teruggevonden?

Heb *jij* het papiertje voor de andere photo's die Maandag klaar zouden zijn? Ikke niet!

Ikke heb ook het adres verloren van den heer Kelk. Wil je het mij dus nog eens opzenden bij gelegenheid?

Chevasson is veilig overgekomen ende zit hier. Je ziet ons binnenkort. Tot zoolang de hartelijke groeten.

Je E.

202. *Aan J. van Nijlen: Gistoux 30 september 1928*

Gistoux, 30 Sept. '28.

Beste Jan,

Schrijf me eens - o vriend sedert zoo lang niet gezien! - of je be-

2. Het verhaal ‘Historie van gevoel’ werd niet in *Vlaamsche arbeid* geplaatst. Daarentegen wel acht sonnetten: ‘Beeld uit het verleden’, ‘Ander beeld’, ‘Wandeling zonder maan’, ‘Twintigste eeuw’, ‘Oproep’, ‘De bezitting’, ‘De Dorpsschoone’ en ‘Platen aan den wand’. Zie jrg. 23 (1928) 5 (okt.), p. 303-306. Met uitzondering van het laatste sonnet zijn de verzen, op enkele plaatsen gewijzigd, opgenomen in *Vw* 1, p. 46-52.
3. *Vlaamsche arbeid* 23 (1928), nr 3-4, p. 129-207.

zit: *Les Poésies Galantes et autres* van Malherbe, *Les Stances à la Nuit* van Jules Choux (zeer curieus poëem) en *Le Bonze Mèche-de-Lampe* (Chineesche historie) - alle uitgegeven in het fameuse 30 tal exemplaren door IKKE. Ik heb eenige exemplaren van deze werkjes teruggevonden en zal ze je gaarne zenden als je ze nog niet hebt.

Ik heb óók voor je - maar uitgegeven door Bernouard - een jeugdwerk van Barbey d'Aurevilly, dat je *misschien* charmant zult vinden - een vrij lange novelle in korte paragrafen, geheeten *La Bague d'Annibal*. (Het is niet in het minst diabolisch.[1.])

Overigens ben ik druk bezig met paperassen te verzamelen voor de trouweratie.[2.] Ik kom soms in Brussel, maar heb nu een Fransche vriend hier, Chevasson,[3.] en met al de boodschappen die wij samen te doen hebben komen wij altijd tijd te kort. Toch hoop ik je zeer spoedig terug te zien!

Het wordt trouwens wel wat koud hier; half October zijn we vmdl. in Brussel terug.

Nu, geef op wat je verlangt en wat niet en geloof me steeds
van harte je Eddy.

203. *Aan G. Burssens: Gistoux, 2 oktober 1928*

Gistoux, 2 Okt. '28.

Beste Burssens,

Ik ontvang een nieuw schrijven van de redaktie van *Erts* om een *onuitgegeven* bijdrage van Paul: verhaal, vers of - liefst, zeggen zij - essay. Zend jij nu maar wat je het beste dunkt: dus géén verzen die in de bundel voorkomen maar bijv. een van de andere groteske, of een verhaal, of, als er nog wat over is, een ‘essay’ (ik meen van niet?). Schrijf aan: Redaktie ‘Erts’, p/a A.G.W. Strengholt, uitgever, Heerengracht 390, Amsterdam.

Ze wensen ook *jou* in de almanak[1.]; maar wisten je adres niet. Stuur

1. Toespeling op een van Barbey's werken, *Les diaboliques*. De uitgave van de novelle is: *Ce qui ne meurt pas* I en II,*suivi de La bague d'Annibal*, éd. François Bernouard (in J. Barbey d'Aurevilly, *Les oeuvres complètes*, 1927).
2. DP's huwelijk met Simone Sechez, met wie hij al enkele jaren samenwoonde.
3. Louis Chevasson, zie brief 230.
1. In *Erts* 1929 werden drie gedichten van B geplaatst: ‘Korte zwerftocht’, ‘Amazone’ en ‘Jodelende Tyrolers’.

ze dus wat je zelf maar wil (uitgegeven of niet, liefst *niet*, natuurlik). De maxima zijn: drie gedichten en 6 blzn. proza. (Dit geldt ook voor Paul.)

Kan je ze een goed portret van Paul zenden? liefst een foto. Ook van jou wordt een portret verlangd maar liefst in croquis of karikatuur.[2.] Verder je volledige naam, geboortejaar en bibliografie, alsmede een lijst van de tijdschriften waarin bijdragen van jou voorkomen. (Voor Paul heb ik dit reeds gedaan.)

Schrijf als je wilt aan de heer Henrik Scholte en uit mijn naam. Maar er is haast bij!

Tot nader. In haast; maar steeds je

EdP.

204. *Aan J. van Nijlen: Gistoux, 3 oktober 1928*

Gistoux, Woensdag.

Beste Jan,

Het volgende in haast: ik sta op het punt met Simone naar Namur te gaan (voor een nacht) en Dinant (volgende nacht) - Vrijdag weer terug -; het zal trouwens tijd worden in Brussel een appartement te zoeken (en dan zien jullie ons spoedig weer). Ik zend je dus gelijk hiermee de boeken, maar doe erbij 1 ex. *Stendhal Erotique*[1.] (die ik dubbel had), het is een uitgaaf n.l. van mijn vriend Chevasson; verder twee boekjes die ik van Jan gekregen heb maar waar ik niet op gesteld ben en waarvan ik weet dat ik er jou een genoegen mee doe: *L'Horizon Chimérique* en *Les Dimanches de Jean Dézert*.[2.] Ik geef ze liever aan jou dan dat ik ze vandaag of morgen toch zou wegdoen, misschien; er zit een grijs kaftje om, maar je maakt er wel wat mooiers van. Ook *La Bague d'Annibal* zal in een kartonnen pakje gestoken moeten worden. Enfin, zie en oordeel zelf...

Tot spoedig en met veel hartelijke groeten ook aan je vrouw en van Simone, steeds je

Eddy.

2. B zond een foto van Van Ostaijen als kunsthandelaar te Brussel en een getekend zelfportret, die beide afgedrukt werden.
1. Vermoedelijk de door Mérimée verzorgde, bibliofiele uitgave van *Lettres libres à Stendhal* (1927).
2. Werken van Jean de la Ville de Mirmont (1886-1914), verschenen in resp. 1920 en 1914.

Laat de 3 dln volledige werken van Jean de la Ville de Mirmont in dezelfde kleur inbinden (je hebt immers de *Contes*?); bij mijn binder zou je dat - als 'plein papier' - 5 of 6 frs. per deeltje kosten, niet meer. Hij heet Zoete en woont rue Antoine La Barre, boven een bakker.

205. *Prentbriefkaart*[1.] *aan J. van Nijlen: Dinant, 4 oktober 1928*

Donderdag.

Hartelijke groeten uit deze schoone plaats waar het monument voor de slachtoffers der Teutoonsche furie ons eenige tranen heeft afgeperst.

Tot spoedig ziens!

Eddy Simone

206. *Aan F. Hellens: Gistoux, 8 oktober 1928*[aant.]

Gistoux, lundi 8.10.28.

Mon cher Hellens,

J'ai bien reçu ta carte de Fontarabie, mais où te répondre? Je t'écris à tout hasard rue de Naples pour te dire que je comprends assez bien la réflexion de Paulhan[1.] mais que, néanmoins, je suis d'avis de garder Cécile. D'abord, tu sais que c'est *vrai* et dans ces choses-là, la vérité me paraît devoir l'emporter sur la composition littéraire; ensuite, parce que de toute façon, l'arrivée de Cécile rafraîchit l'atmosphère devenu étouffante - pour le lecteur aussi - par le trio. Et puis, prise séparément, Cécile est bien, ce qui pour moi tranche la question.[2.]

Autre histoire: veux-tu, dès que tu seras rentré, demander à Van Hecke de me renvoyer ma note sur Cocteau si définitivement il a la trouille - ou d'autres scrupules. J'y tiens assez, moi, - à tort, probablement - mais cela peut toujours trouver sa place dans mes *Cahiers d'un Lecteur.*

Mon adresse est, à partir du 11 Octobre: 28, avenue Emile Duray, Ixelles-Bruxelles. Il fait trop froid ici pour y rester. Fais-moi signe dès que tu seras de nouveau en état de recevoir tes amis et crois-moi toujours sincérement à toi,

EduP.

1. Foto van Dinant.
1. Jean Paulhan (1884-1968) was van 1925-1940 hoofdredakteur van de *NRF*.
2. Er is niet achterhaald wat met 'Cécile' bedoeld wordt.

207. *Aan G. Burssens: Gistoux, 9 oktober 1928*

Gistoux, dinsdag.

Beste Burssens,

Natuurlik heb ik Paul's Gedichten[1.] *niet* ontvangen! Die De Bock lijkt mij een rotvent in optima forma. Een veertien dagen geleden kreeg ik een kaartje met niets erop als:

'Kan ik nog eenige exemplaren *Poging tot Afstand* bij u krijgen en tegen welken prijs?'

Of iets dergelijks; getekend: *De Sikkel*. Ik heb er natuurlik niet op geantwoord, en het beleefde verzoek in de prullemand gedeponeerd.

Van Muls heb ik sedert lang mijn verhaal terug. Die antwoordt tenminste behoorlik, tot dusver. Gegeven die grote omvang van onze korrespondentie...

Die arme Constant van Ostaijen![2.] Heeft hij nog een ex. van de bundel gezien?

Beste Burssens, wil jij je a.j.b. met dat exemplaar bezig houden? Dan ben ik tenminste zeker dat ik het krijg. Ik vertrek overmorgen trouwens van hier en ga voor de hele winter naar Brussel (zoniet op reis). Mijn adres is: *28 avenue Emile Duray, Ixelles-Bruxelles*. Zend mij de bundel daarheen, wil je?

Veel dank bij voorbaat en de hand van

steeds je EdP.

208. *Aan G. Burssens: Brussel, 12 oktober 1928*

Brussel, vrijdag.

Beste Burssens,

Ik ontving Paul's gedichten op pannekoek, genummerd: E.[1.] Ik vermoed dat de 4 andere letters gegaan zijn naar: De Bock, Oscar Jespers, fam. v. Ostaijen en jij. Ainsi tout va bien! Wil je De Sikkel-man beleefdelik van mij bedanken: ik heb zijn adres niet meer.

Het boek ziet er zo, op hollands, vrij goed uit, maar het formaat

1. De in samenwerking met DP verzorgde uitgave van Paul van Ostaijen, *Gedichten* (De Sikkel, 1928). Met portret en een inleiding door B.
2. De broer van Paul van Ostaijen was op 23 september 1928 gestorven.
1. Het kolofon vermeldt: 'Van dit boek werden gedrukt 5 ex. op Pannekoek, genummerd A-E, niet in den handel, 20 ex. op Pannekoek, genummerd VI-XXV en 500 ex. genummerd 26-525'.

is wat bakbeest-achtig. Er had gerust boven en beneden 6 tot 8 c.M. af-gekund, en vóór ook nog wel een c.M. of 2. Men had beter gedaan een ander formaat van papier te nemen en wat soepeler: getint vergé of zo bijv. inplaats van dit stijve dikke vaderlands. Het papier van *Paradise Regained* van Marsman (uitg. De Gemeenschap) is zo sympatiek. Maar soit...

Als ik weer wat geld heb denk ik voor mijzelf een keuze te laten drukken uit *Het Eerste Boek van Schmoll* in een kleiner formaat en op goed papier; in 30 ex. bijv. en met het portret dat jij van Paul tekende erin. Natuurlik buiten de handel. Maar ik zit op het ogenblik zeer krap in mijn financiën.[2.]

Nu, beste Burssens, tot de volgende maal. Kom me opzoeken als je lust hebt: 28, av. Emile Duray; maar schrijf een kaartje vooruit.

Steeds je EdP.

209. *Aan A.C. Willink: Brussel, 20 oktober 1928*

Brussel, 20 Oct. '28.

Beste Willink,

Ik ben uit Gistoux weg en in Brussel terug, waar mijn adres is: 28 avenue Emile Duray. De photo's zal ik aan Van Hecke geven. Ik heb je geloof ik geschreven dat *Variétés* een speciaal Holland-nummer zou geven? daarvoor zal vnl. die heer Den Doolaard zorgen (hij heeft veel photo's), dien jij eens zoo mooi hebt hooren voordragen, en die van zichzelf Spoelstra heet. (Iedereen zegt dat het een erge geschikte jongen is,... jong-sportief-dichter enz.).[1.]

Het laatste stuk van je vertaling eindigt met: ‘Greet kan ons niet hooren. Quaglia is vandaag vrijgelaten’. - ‘Vertel.’

Komt dat uit?

Ik ben druk bezig met mijn vertaling van *Les Conquérants*[2.] (verwoed succes in Frankrijk, ± 10.000 exx. van verkocht, delireerende artikelen, enz!!); ik kan mij dus voorloopig hier niet mee bezig houden. Vertaal rustig voort en geef mij dan alles tegelijk; zooals ik werk breng ik het dan in één weekje in het net. Daarna kijk jij mijn redactie weer na met het oorspronkelijke ms. er naast. Misschien wil Blijstra er je af en toe aan helpen?

2. Deze bloemlezing is nooit tot stand gekomen.
1. DP schreef over A. den Doolaard in de *Cahiers* (*Vw* 2, p. 200-206).
2. Zie 180n2.

Ik heb zijn hartelijke groeten ontvangen. Wil hem ervoor bedanken. En natuurlijk groeten terugdoen. (‘Als iemand je groet’, heeft men ons geleerd -)

Tot nader! Steeds je

EdP.

De gedichten van P.v. Ostaijen zijn uit. Zijn broer is dood.

P.S. Karel Wijbrands[3.] ziet er in werkelijkheid veel gedeukter uit. Dit portret is van heel lang geleden en dan wschl. nog geflatteerd. Hij schijnt op het oogenblik volkomen seniel geworden te zijn.

210. *Aan J. van Nijlen: Brussel, vermoedelijk 21 oktober 1928*

Brussel, Zondagavond- of nacht.

Beste Jan,

Dank voor het stuk over Malraux.[1.] Als je het noodig hebt kan je het Vrijdag terugkrijgen. Ik heb het met plezier gelezen: vooral het laatste gedeelte. - Wil je mij een grooten dienst bewijzen? Neem Vrijdag dan het ms. van *Een Voorbereiding* voor mij mee, maar streep er met rood in aan, alle passage's die je goed vindt. Ik ben n.l. aan mijn roman[2.] begonnen en kom gegevens te kort voor de biographie van mijn eerste hoofdpersoon. Zooals ik den boel nu heb uitgerekend wordt het eerste deel ± 13 hfdstn groot, waarvan er 5 geschreven zijn, of ten naastebij, en waarvan ik er 4 zou vullen met brokstukken en excerpten uit *Een Voorbereiding*. Dan heb ik daarmee afgerekend[*]. Mijn bedoeling is Kristiaan Watteyn en mijn tegenwoordige hoofdpersoon te vermengen, maar Kr.W. wordt dan op afstand be-

3. Nederlands-Indisch journalist (1863-1929). Hoofdredakteur en in 1901 eigenaar van het dagblad *Het nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indië*, waar DP in 1919 verslaggever was geweest. In zijn laatste jaren was Wijbrands berucht om zijn grove journalistiek.
1. Niet achterhaald.
2. Onvoltooid gebleven en nadien door DP ‘Godiusfragment’ genoemd; een deel ervan werd opgenomen in *Het land van herkomst*, een ander deel werd in 1936 omgewerkt en onder de titel ‘...E poi muori’ als afzonderlijk verhaal in *Groot Nederland* van mei 1938 gepubliceerd (*Vw* 1, p. 553-589).

* En ben meteen goed op dreef!

keken, en ik laat zijn dagboek-aanteekeningen en alles over Montmartre vervallen. Enfin, streep aan! en dank bij voorbaat!

Mijn tegenw. hfdpersoon heeft een véél mooier naam. Hij is 31 jaar en heet Reinald Godius.[3.]

Ik zal je Vrijdag een heeleboel te vertellen hebben; kom dus vroeg. Ik heb ook voor behoorlijke Malaga gezorgd.

Steeds je Eddy.

Misschien zet ik jou ook nog in den roman: of iemand die het midden houdt tusschen jou en Jan Greshoff[4.] (ei, ja!). - Ik moet haast maken, want ik zie tòch Indië aan den horizon.[5.]

211. *Aan A.C. Willink: Brussel, 1 november 1928*

Brussel, 1 Nov. '28.

Beste Willink,

Veel dank voor de pampieren. Ik zou er nu toch maar mee voortgaan, nu je zoo ver gekomen bent. Ik heb geen tijd er mij voor het oogenblik mee bezig te houden, maar ik *beloof* je dat zoodra alles klaar is en ik even kan, ik er een weekje aan zal besteden om alles in een Hollandsche lezing over te brengen.

Ik heb voor het oogenblik *Les Conquérants* weer laten loopen omdat men plotseling heelemaal niet zeker is van een uitgever (er wordt bij Meulenhoff geprobeerd); maar ik schrijf als een bezetene aan mijn eigen roman. Er zijn 70 blzn. van geschreven: ± 100 pag. druks. Je weet ik schrijf nogal dicht op elkaar en de blzn. zijn grooter dan deze. Ik heb de figuur van Kristiaan Watteijn benut voor één van de personage's, maar meer vanop een afstand bekeken, en alle bohèmes laten vervallen. *Een Voorbereiding* wordt hiermee dus ook definitief opgegeven; wat ik eruit overgenomen heb beslaat ongeveer 40 blzn. van dezen roman (die misschien 350 à 400 blzn. wordt.).

Van Hecke heeft de photo's; nu afwachten wat hij er mee doet. Het is eigenlijk toch ook een groote lul - ik zal je later wel eens uitgebreid vertellen waarom. Cahier 3 komt binnenkort; Cahier 4 is af (in ms.) Ja, er wordt gewerkt! Huwelijk, over een dag of tien, veer-

3. Later Evert Godius genoemd.
4. De figuur Boudewijn uit '...E poi muori'.
5. Na de dood van DP's vader in september 1926 sprak zijn moeder telkens over het plan om met haar zoon naar Nederlands-Indië terug te keren.

tien. Stuur de schilderijen maar niet op; breng ze liever mee als je weer eens komt logeeren. Ik heb een appartement, maar dat mij niet bevalt; wij zoeken iets anders. Zoodra alles beter in elkaar zit, geef ik je een teeken. Hoe gaat het met je werk? ik bedoel: *wat* maak je op het oogenblik?

Hartelijke groeten van je EdP.

Mej. Smeding was stralend: de man is een *verouderde* Zondaar.[1] - Bij Stols komt spoedig uit: *Poging tot Afstand* en *Bij Gebrek aan Ernst* (tegelijk); kort daarop, alleen: *Nutteloos Verzet.*

212. *Aan A.A.M. Stols: Brussel, 3 en 4 november 1928*

Brussel, Zaterdagavond.

Beste Sander,

Vanmorgen met Jan vóór je bureau voorbijgaande ontmoette ik je broer Clem die mij zei dat mijn twee eerste bundels ongeveer de volgende week geheel klaar zouden zijn. Als dit waar is, is het een blijde tijding! Ik wilde je nu vragen mij te zenden (zoodra de oplaag in je bezit is),

de 5 ex. op mooi papier genummerd I-V.

(Deze zijn bestemd voor mij, jou, Jan, Jany en Jan van Nijlen.)

dan: 15 ex. of 20 ex. op gewoon papier.

(Hiervan worden voorzien Jacques, Slauerhoff, Malraux, Hellens, Roelants, Herreman, Leroux, Willink, Eef Lidth en nog eenige anderen. Ik geef je dit lijstje op omdat je op die manier weet welke 'wederzijdsche vrienden' van mij al een exemplaar krijgen.)

Ik geloof dat je 50 gewone ex. buiten den handel hebt aangekondigd. Zijn daarvan dus 20 voor mij, dan blijven er jou 30 over - voor persdienst en mogelijk eenige andere kennissen? Is dit niet voldoende volgens jou, nu ja, zend mij er dan maar 15! Dus dan wordt het: 5 buitengewone + 15 gewone. Goed?

Ga niet op dit pampier zitten.

Heb je het portret van Larbaud al bij Greet[1] teruggevonden?

Geef je *Melmoth* eens aan Hellens? Zijn de portretjes (het pak) al naar Jan? Ik brengje eerstdaags eenige ex. van het geclicheerde portret van Larbaud.

1. Alie Smeding trouwde in 1928 met ds. Van Wijhe.
1. De vrouw van Stols.

Ik weet nu al weer hoe wij dat surplus van de afrekening boekentegen-houtblok-Willink vereffend hebben. O.a. met het geld dat Jacques mij terugstuurde aan jouw adres.

Laat mij *tijdig* weten hoeveel ik je bezorgen moet voor de oplaag van mijn twee eerste boekjes. Ik heb mijn moeder er al over gesproken, maar je moet toch rekenen op een maand tusschenruimte.

Nu, beste, tot eerstdaags!

Je Eddy

P.S.

Zondagmorgen.

Ik ontvang daarnet een briefkaartje van Slauerhoff - naar Gistoux gestuurd en vandaar hierheen terug - dat hij morgenmiddag (Maandag) komt; ik geloof met den trein van één uur. Maandagmorgen moet ik absoluut naar Wâvre naar den notaris; laat ons dus afspreken dat ik 's middags om half drie bijv. - tusschen half 3 en 3 uur - bij jou op kantoor kom. Mocht je ergens anders zijn met Sl. en Hellens, laat er dan een briefje voor mij achter.

Tot morgen dus.

E.

P.P.S.

Ik werk als een bezetene aan mijn roman. Als mijn broer en schoonzuster niet waren overgekomen zou het heele eerste deel nu klaar zijn. Maandagavond moet ik met de familie naar Alhambra. Wij kunnen wel samen eten maar een beetje vroeg dan; en nà de voorstelling zou ik jullie dan weer in de *Ibys*[2] of zoo kunnen vinden.

213. *Aan C. van Wessem: Brussel, 15 november 1928*

Brussel, 15 Nov. '28.

Zeer geachte heer van Wessem,

Daar ik vermoedelijk eenigen tijd in Brussel zal vastzitten, wil ik best probeeren redacteur voor Vlaanderen van uw blad te zijn; de vraag is alleen: wat wordt daarvoor van mij verlangd? Zoudt u mij dit omgaand willen opgeven? Over het honorarium zullen wij het zeker eens worden, maar de TAAK!...

Zoudt u mij ook een paar nummers van *De Vrije Bladen*[1] willen

2. Café-restaurant in Brussel.
1. Van W heeft vanaf de oprichting van *DVB* in 1924, met onderbreking van de tweede jaargang, in de redaktie gezeten, enkele jaren als secretaris. In 1928 bestond de redaktie verder uit D.A.M. Binnendijk. J.W.F. Werumeus Buning en C.J. Kelk.

zenden? ik heb het hier in geen tijden gezien. De boekhandelaren beklagen zich over den hoogen prijs,[2.] en mocht het in de bedoeling van de uitgevers liggen het blad ook meer in Vlaanderen te verspreiden, dan zou het wenschelijk zijn om voor deze landen den gulden op tien francs te stellen inplaats van tusschen veertien en vijftien (hetgeen vele Holl. uitgevers trouwens doen).

In afwachting van uw antwoord blijf ik met beleefde groeten, uw dienstwillige
EduPerron
Adres:
40 rue du Bourgmestre,
Bruxelles.

214. *Aan C. van Wessem: Brussel, 17 november 1928*

Brussel, 17 Nov. '28.

Zeer geachte heer van Wessem,

Ik heb nog eens goed over uw voorstel nagedacht en meen van het redacteurschap voor Vlaanderen van uw blad te moeten afzien. Ik vrees dat ik daarvoor, zelfs hier in Brussel, niet veel zou kunnen doen; de weinige jongere Vlamingen die wel eens wat goeds schrijven zijn u evenzeer als mij bekend en kunnen gemakkelijk uit Holland zelf door u worden aangeschreven. Het zijn: Richard Minne, te Waerschoot (België); Maurice Roelants,[1.] Centrum 26[b], Wemmei; Reimond Herreman, Rue de la Bascule 8, Uccle-Bruxelles; Karel Leroux,[2.] Alexander de Crane-straat 32, Schaerbeek-Brussel; verder Marnix Gijsen natuurlijk (adres mij onbekend en voor wien *mijn* naam vmdl. geen aanbeveling is[3.]) en V.J. Brunclair (als voren).

2. In Nederland kostte een jaarabonnement *f* 7,50, losse nummer 90 cent. Voor België werden geen prijzen op het omslag vermeld.
1. Roelants trad in 1928 al op als redakteur voor Vlaanderen.
2. Richard Minne (1891-1965), Maurice Roelants (1895-1966), Raymond Herreman (1896-1971) en Karel Leroux (1895-1969) zijn de belangrijkste dichters en redakteuren van het Gentse tijdschrift *'t Fonteintje* (1921-1924). DP heeft met Minne nooit, met de anderen slechts af en toe contact gehad.
3. Dat kwam waarschijnlijk door de unanieme weigering van een door Brunclair ingezonden gedicht voor *Avontuur* (zie brief 134).

Maar u zou nog kunnen vragen om bijdragen van Gaston Burssens, Albertstraat 57, Wilryck-Antwerpen en van Georges Vriamont - schrijver van twee alleraardigste verhalen in beperkte oplaag gedrukt: *Sebbedee*, en vooral: *De Exploten van Tabarijn*.[4.] Zijn adres is: 101, Rue Royale, Bruxelles. Méér zie ik niet onder de Vlaamsche jongeren, of beter gezegd: de anderen interesseeren mij persoonlijk althans niet in het minst. Voor het overleden *Avontuur* ontving ik destijds vele bijdragen van onbekende dichteren; het was over het algemeen bitter weinig zaaks. De menschen hierboven genoemd wil ik gaarne eens vragen iets naar *De Vrije Bladen* in te sturen, ook zonder daarvoor het 'redacteurschap voor Vlaanderen' op mij te nemen; ook mijn eigen medewerking wil ik u gaarne toezeggen, indien u daarop gesteld mocht zijn. Ongelukkigerwijs - en ook dit is een reden waarom ik liever eenvoudig medewerker inplaats van redacteur ben - heb ik zeer weinig copy die voor uw blad in aanmerking komt. Ik werk op het oogenblik aan een roman die mij minstens een jaar zal bezighouden; verzen heb ik zoo goed als niet klaar liggen, korte prozastukken schrijf ik niet en aan het genre 'essay' (in den hoog-literairen toon) heb ik bepaald een hekel. Het lijkt mij volmaakt overbodig om moeizaam drie bladzijdjes te draaien over de een of andere beroemdheid en dat als literatuur uit te geven: 'ce n'est toujours qu'une opinion...' Wat ik dus feitelijk *heb* is: een vijftal verhalen,[5.] maar waarvan het grootste minstens 30 blzn, het kleinste minstens 20 blzn. van *De Vrije Bladen* zou beslaan. (Zij zijn geschreven in den trant van *Zoo leeg een bestaan*, dat u misschien bekend is uit *Avontuur 1.*) De tekst is reeds in druk bij Stols, maar mocht u een van deze verhalen willen (en kunnen) opnemen, dan zou ik u zoo spoedig mogelijk de drukproef kunnen doen toekomen. Voordat het boek verschijnt zal er nog wel een half jaar verloopen; misschien zoudt u dus één zoo'n verhaal in twee (desnoods drie) keer kunnen plaatsen? Enfin, ik heb u hiermee vrij volledig gezegd in hoeverre u iets aan mij hebben kan en in hoeverre niet.

Geloof mij, geachte heer, overigens, met beleefde groeten, gaarne uw dienstwillige
EduPerron

4. *Sebbedee* was door Stols gedrukt in 60 ex. (1926). Voor het tweede verhaal zie 129n1.
5. Gebundeld in *Nutteloos verzet*. Van een publicatie in *DVB* is niets gekomen.

215. *Aan G. Burssens: Brussel, 18 november 1928*

Brussel, 18.11.28.

Beste Burssens,

Veel dank voor de gezonden gelden,[1] die mij uitstekend te pas komen. Ik dacht niet dat wij er nog zóveel uit zouden krijgen. Heb je bij *Gudrun* in Brussel (Bd. Em. Jacqmain) ook al het verschuldigde opgehaald? Wanneer zie ik je eens bij mij?

Die Mr. Jozef Muls is een verdomd vervelende vent en hij kan voortaan voor mijn part naar de pomp lopen. Ik zond hem 6 gedichten uit Gistoux; tot nu toe heb ik er *niets* van vernomen. Ik vroeg hem mij 1 ex. v/h Van Ostaijen-nr. te zenden; hij heeft niets gezonden en ik heb voor het nummer moeten betalen. Edelmoediger kan het niet. Enfin... Ik heb hem nu geschreven[2] die verzen[3] gauw te plaatsen of ze mij terug te sturen. Ik kan ze heel best elders kwijt. *De Gids, Groot-Nederland* en *Nederland* hebben verzen van mij opgenomen[4]; ik ontving eergisteren een aanbieding om redakteur voor Vlaanderen te worden van *De Vrije Bladen*. Mijn grote verhalen kan ik moeiliker plaatsen, maar korte stukken kom ik te kort!

Maar een ander verhaal: ik heb voor dat redakteurschap van *D.V.B.* bij nader inzien bedankt, maar zij vroegen in kontakt te worden gebracht met ‘talentvolle Vlaamse jongeren’ en ik heb jou opgegeven (met volledig adres); je kunt dus, zodra je wilt, *namens mij*, aan dat blad medewerken. Het redaktie-adres is: Constant van Wessen, Dalweg 15, Hilversum. Zij betalen fl. 1,50 per blz., dus ook per gedicht (zij plaatsen een niet àl te kort gedicht op een afzonderlike bladzij). Zie dus wat je doet. Het is het blad waar Marsman en Houwink vroeger in zaten; op het ogenblik is de redaktie samengesteld uit: Werumeus Buning, Van Wessem, Kelk, Binnendijk e.a.

Heb *jij* geen lust om er Vlaams redakteur van te worden? Als je spoedig een paar goede verzen inzendt, krijg je van de weeromstuit misschien een aanbieding. Ik kreeg ze, zonder ooit aan het blad te

1. Afkomstig van de verkoop van *Avontuur*.
2. Brief niet teruggevonden.
3. Zie 200n2.
4. In *De gids* waren geplaatst ‘Sonnet van burgerdeugd’ en ‘Gebed bij de harde dood’ (zie 111n2 en 165n1). De eerste publicatie van DP in *GN* 27 (1929) p. 372-375 betrof zes ‘Sonnetten’: ‘Begin van de lente’, ‘Stevens pinxit’, ‘Fin de siècle’, ‘O lieflijk dorp’, ‘Ter uitnoodiging’ en ‘Een groote stilte’. In *Nederland* heeft nooit werk van DP gestaan.

hebben meegewerkt noch er mij op andere wijze mee te hebben ingelaten; maar ik ben sedert enige tijd in Holland bekend door een *Gebed bij de Harde Dood* dat in verduiveld weinig opzichten op een gebed lijkt (maar enfin, het is een konversatie met GOD), maar dat in *De Gids* heeft gestaan en - op 'algemeen verzoek' zooals de pakkende bioskoop-programma's - in *Erts* zal worden herdrukt! Je zult het spoedig genoeg gewaar worden (en Paul in een strofe terugvinden); het zal je overigens vmdl. niet 'modern' genoeg zijn, ofschoon de regels meer assoneren dan rijmen. Ik werk op het ogenblik aan een GROTE roman!

Hoe gaat het je overigens? hier goed: betrekkelik gezond en voorlopig behuisd. Laat je eens spoedig zien; wij kunnen gemakkeliker een-en-ander bespreken. Nogmaals dank voor de gezonden gelden en geloof mij als steeds

gaarne je EduP.

216. *Aan A.C. Willink: Brussel, 22 november 1928*

Brussel, 22 November.

Beste Willink,

Ik dacht wel dat dit cahier 3 je maar matig bevallen zou. Maar zie de fabel van je weet wel. De 'aanhalerigheid' in mijn bespreking van Jany Holst[1.] is misschien meer te wijten aan het feit dat hij mijn vriend is dan wel aan de openstelling van *De Gids* voor MEd.'s pennevruchten. Maar overigens geloof ik dat ik niets te veel heb gezegd; die bespreking was immers gratis en ik had even goed kunnen zwijgen. Ik beschouw Holst en Van Nijlen als de twee beste dichters van hun generatie, hoe vreemd je dat misschien ook voorkomt.* Verder sprak ik niet van een verscherpte *Wilde Kim* maar van een 'saamgetrokken, verscherpte Holst', wat iets anders is en op zichzelf een soort verwijt inhoudt. Ma basta.

De lijst van je werken heeft mij diep getroffen. Wanneer kom je in de een of andere commissie (officieele)? Weet je hoe wij samen in de groote Nederl. catalogus van verschenen boekwerken (of drukwerken) in het afgeloopen jaar vermeld staan, alleen voor die

1. Zie *Vw* 2, p. 94-95.

* En ieder op eigen manier - en de manieren zijn bijna scherp uiteenloopend.

rijmprent[2]? Look here: ‘Een gedicht als wandversiering. De houtsnede is fijn sarcastisch; het gedicht, dat iedereen behoort te kennen, werd van dezen jongen dichter als eerste in *De Gids* opgenomen’. Hoe wonderwel ingelicht zijn de makers van zoo'n catalogus en hoe aangenaam streelend is zoo'n: ‘dat iedereen behoort te kennen’. Onze beroemdheid nadert met rasse schreden, o fijn sarcastische man! (Wat hèbbe me malkander gezeid?)

Nutteloos Verzet is in druk. *Poging tot Afstand* en *Bij Gebrek aan Ernst* zijn klaar en zien er snoezig uit in mooie gele omslagjes. Zoodra ik over mijn present-exemplaren beschik stuur ik je een ex. van elk op Hollandsch. - Aan den roman wordt krachtig gewerkt; deel I is klaar. Ik nam een 40-tal pagina's over uit *Een Voorbereiding* dat voor de rest definitief wordt afgeschreven (in de beteekenis van: afgezworen en in het verdomboekje gezet).

Greshoff is zwaar bezig met artikelen over de beeldende kunsten. Hij vond je portret van Miesje[3] zoo mooi dat hij graag een artikel aan je zou wijden. Jammer genoeg is hij zoo goed als nooit in Holland. Maar als hij er voor een paar dagen zit wilde hij je graag opzoeken; ik heb hem je adres gegeven, het adres van je atelier, wel te verstaan. Hij vond het idioot dat men tot dusver eigenlijk nog zoo weinig over je geschreven had.

Enfin, wees vagelijk op zijn bezoek voorbereid zonder te zeggen - en zelfs te denken - dat ik je weer ‘lekker heb willen maken’. Ik ben je vriend op mijn - aanhalerige - manier en met Amsterdamsche of andere pootigheden tapisseer ik MEd.'s aars.

Welja, ik geloof graag dat Blijstra eigenlijk een erg goede kerel is. Hij blijft après tout misschien ièts zwakker dan Goethe of Dostojevski, maar enfin... en als hij al zijn ‘branderigheid’ van een paar maanden geleden maar in een stevigen roman brengt heeft niemand reden tot klagen. Miesje.... hm ja, dat is altijd lastiger. Wij gaan in Januari verhuizen naar de Avenue des Azalées vlak bij het park Josaphat, een buurt van Brussel die je niet kent, maar die verdomd sympathiek is. Zoodra we wat definitief zijn geïnstalleerd schrijf ik je om desgewenscht weer wat te komen logeeren.

2. Bij de vermelding van *Het sonnet van burgerdeugd* in *Het Nederlandsche boek* van 1928, uitgegeven door de Ned. Uitgeversbond, luidde het commentaar: ‘Een gedicht als wandversiering. De houtsnede is fijn-sarcastisch; het gedicht werd, als eerste van dezen jongen dichter in “De Gids” opgenomen.’
3. Het schilderij *Damesportret*. Greshoff schreef pas enkele jaren later over ‘A.C. Willink’, in *Forum* 2 (1933) 2 (febr.), p. 113-122.

Aan de trouwerij wordt nog altijd gewerkt.
Met hartelijke groeten, je
EdP.

217. *Aan C. van Wessem: Brussel, 24 november 1928*

Brussel, 24.11.28.
Zeer geachte heer van Wessem,
Hoe meer ik erover nadenk hoe meer de titel van redacteur mij imponeert! Neen, tot mijn spijt, en hoezeer ik mij ook vereerd voel door de waardeering in deze van den heer Marsman, ik geef er de voorkeur aan simpel medewerker te zijn.
Ik zal u het verhaal zenden, zoodra ik de eerste proeven ervan ontvangen heb. Is u absoluut gesteld op een Vlaamsch redacteur, zoo raad ik u aan: Gaston Burssens. Hij is degeen die het meest gedaan heeft en het koppigst volgehouden voor het - tòch overleden - *Avontuur*; daarbij is hij 'Vlaming' wat hoogstwaarschijnlijk eenig gewicht bijlegt in de schaal. Zijn adres zond ik u reeds: 57 Albertstraat, Wilryck-Antwerpen. Misschien heeft u een bekender iemand op het oog (en als zoodanig zou het misschien het beste zijn eenvoudigweg Maurice Roelants te handhaven), maar er is een groot 'feu sacré' in Burssens in zake tijdschriften van jongeren.
Wat was de *Erts*-almanak weer mooi, nietwaar? en wat heeft Holland's Letterkunde toch veel interessante dames...[1] Heeft u misschien ook mijn portret gezien? Het lijkt sprekend, ofschoon ièts minder dan het uwe in *Erts* 1.[2] Enfin, u zult mij toegeven: het deel uitmaken van zoo'n almanak stemt rustig en bescheiden.
Geloof mij, geachte heer van Wessem, uw zeer dienstwillige *medewerker*
EduPerron

1. In *Erts* 1929 (verschenen nov. 1928) was werk opgenomen van Emmy van Lokhorst, Elisabeth de Roos, Nine van der Schaaf, Jeanne van Schaik-Willing en Jo de Wit, van wie, met uitzondering van Elisabeth de Roos, ook een portret was afgedrukt.
2. DP's portret was op 15 novenber 1926 getekend door Pia. Bij het prozastuk 'Piraten' stond in *Erts* 1926 een 'Zelfportret' van Van W afgebeeld.

218. *Aan N.A. Donkersloot*[1]*: Brussel, 30 november 1928*

Brussel, 30.11.28.

Beste Heer (ik stel? voor onze geachtheid te laten varen),

Ik ben zéér tevreden met uw brief! U is een van de weinige Nederlandsche jongeren die mij werkelijk sympathiek zijn, door hun werk, en buiten hun werk om. Ik waardeer het zoo in u dat u buiten al die groepeerinkjes staat. Ook daarin komt uw ziekte u wschl. ten goede. Wat is de literaire politiek grenzeloos eng en dom! De ziekte die u heeft is mij inderdaad vnl. door Paul van Ostaijen bekend, maar ik ben er lang door bedreigd geweest en mijn constitutie past zich deze klimaten nog altijd niet al te best aan. Kortom, de borst is ook mijn zwakke punt (zie b.v. sommige regels in *Windstilte*). Is mijn schrijverij u werkelijk zoo dikwijls geheel vreemd? Ik begrijp dit niet goed; het verschil van 'genre' kan daar toch niet de reden van zijn, en een beetje goede wil is voor u, dunkt mij, voldoende om door een zekere pose heen te zien. Laat ik u wat helpen met dit citaat uit Gogol (dat ik bijna als epigraafin *B.G.a.E.* had gezet[2]): 'Weinigen hebben vermoed dat zij, toen zij om mijn personages lachten, om *mij* gelachen hebben.' Ik ben Nameno geweest, Otto, Bennie, enz. - aldus beschouwd wordt het toch een heeleboel minder supreem? In ieder geval, ik voor mij heb niet de minste moeite met uw verzen. De vroomheid daarvan treft mij onmiddellijk, met al haar echtheid, haar innigheid, haar smaak en haar beheersching. De schrijver van het *Gebed bij den Harden Dood* is natuurlijk - nietwaar? - verwoed on-vroom. Ik heb een hekel aan het krachtelooze gecoquetteer van de meeste katholieke jongeren, en hun vervloekte: dit moet en dat moet niet. Niets *moet*. Iets *is*, of is *niet*. Bijna al uw verzen (ik spreek van *Grenzen*[*]) *zijn*; en verreweg het meeste werk van allerlei a priori Godsdienstige auteurs *wil* alleen maar zijn. Anders gezegd: ik geloof dat men een bekrompen idioot moet zijn om Revius niet te genie-

1. Aanleiding tot de briefwisseling tussen DP en Anthonie Donker (ps. van N.A. Donkersloot, 1902-1965) was de toezending door DP van *Poging tot afstand* en *Bij gebrek aan ernst*. Donkersloot verbleef toen voor een kuur in Arosa. In *De nieuwe stem* 18 (1963) p. 653-684, heeft hij van DP's brieven een beschrijving gegeven.
2. Schreef DP ditzelfde in het nawoord bij de derde, definitieve druk van *Bij gebrek* in 1932 (*Vw* 1, p. 598), bij het gereed maken van de kopij voor het *Vw* heeft hij het citaat alsnog opgenomen (*Vw* 1, p. 295).

* Acheron ken ik niet; Greshoff zou het mij nog altijd eens bezorgen.

ten, zoo goed als Tristan Corbière, maar ik geloof ook dat men héél intelligent en gevoelig kan zijn en zijn neus ophalen voor de ethische afkooksels van Wies Moens. En niets amuseert mij meer in de literatuur dan wanneer mijnheer Jan Engelman de verbolgenheid van den Staat (vroeger zou het zijn geweest: van de Jezuïeten) inroept over een verhaal van mij[3] - en misschien binnenkort over *Den Harden Dood*?...

Ik heb dat gedicht geschreven met een werkelijke doodsvrees, met oprechte gevoelens van haat over die instelling de Dood. Ik zou een groot gedicht willen schrijven over de Ouderdom, over de wrakke menschen voor wie de Dood een uitkomst is (om Greshoff te citeeren: een vriend en een verlosser). Maar de Dood is afschuwelijk, revoltant en redeloos, als hij komt bij sommigejonge menschen. Toen ik dat gedicht schreef had ik Paul van Ostaijen opgegeven en juist een andere vriend verloren - op een wreeder manier nog - Odilon-Jean Périer; hij was 27 jaar. Als u *Erts* nu ontvangen heeft, zult u zien dat ik het gedicht met vier strophen vermeerderd heb en die strophen zijn, geloof ik, de slechtste niet. Er is een directheid in zit z.g. *gebed* (in de beteekenis van: gesprek met God) die mij na aan het hart ligt en die misschien weinig te maken heeft met de poëzie. (U vindt Périer in strophe 7, P.v.O. in strophe 8). Als ik werkelijk aan een bepaalden God geloofde, en soms zou ik er aan willen gelooven uit een soort brutale behoefte om Hem verantwoordelijk te stellen voor sommige ‘wetten’, dan zou ik hem ongeveer zoo toespreken - of willen toespreken - als in dat *Gebed*. Ik schrijf u dit zoo maar, zonder pathos, zooals ik het u zeggen zou; leest u het niet als een soort oorkonde!

Schrijft u mij af en toe eens, als u daartoe behoefte gevoelt; stuurt u mij eens een photo van u uit Arosa of Davos. Ik sluit hierbij een kiekje in om u een menschelijker gezicht te vertoonen dan mijn portret in *Erts* (dat ik om bepaalde redenen persoonlijk toch wel erg geslaagd vind). Ik zal Greshoff de twee boekjes voor u vragen, zoodra ik hem zie, d.i. morgen of overmorgen. Wat een hartelijke, toegewijde kerel is Greshoff; zulke menschen verzoenen je met de Literatuur.

Beste heer Donker, tot een volgend maal, hoop ik. Houd u ferm

3. ‘Een publicatie als “Zoo leeg een bestaan” van E. du Perron zou, was het hier geen uithoek vol oude wijven, zeker van staatswege verboden moeten worden, of neen, eigenlijk ook niet. Aan een jongen, *die hierdoor* uit zijn evenwicht geraakt, is toch weinig verloren’ (*DNE* 29 maart 1928, p. 812).

en geloof mij met de meest oprechte wenschen voor uw gezondheidstoestand, gaarne uw

EduPerron
EduP.
40 rue du Bourgmestre
Bruxelles.

Zeer ge*

219. *Aan A.C. Willink: Brussel, 30 november 1928*

Brussel, 30 Nov. '28.

Beste Willink,

Dank voor het laatste stuk drama.[1] Ik zal de heele zaak zoo spoedig mogelijk lezen, maar pas op voor onze omgang, want je schrijft, merk ik, telkens Kollewijnsch, tegenwoordig: - 'scheeve' met één e, enz., zonder het te willen. Dat komt ervan als je geen andere Nederlandsche boeken leest dan de werkjes van den heer E. du Perron! Wat je over Holst schrijft is afdoend: je aanvaardt hem via mij, maar op afstand, daarentegen geenszins zijn slappe (??) verzen, maar nog veel minder zijn oom, den academie-directeur.[2] Ja, die oom is mij onbekend. Is het de bramenzoeker? Dat is nogal een lief boekje... Enfin. Ander praatje. Ik kreeg van Chasalle zoo maar op mijn nuchtere lijf een aanbieding om redacteur voor Vlaanderen te worden van *De Vrije Bladen*, Je weet hoe kolossaal veel ik aan dat blad heb gewerkt![3] Ik was een oogenblikje ontzaggelijk gevleid. 'Godverdomme, dacht ik, wat word ik toch beroemd...' Maar après tout, neen; ik ben zoo lang gelukkig geweest zonder *Vrije Bladen*. Ik heb dus bedankt, maar kreeg toen een herhaalde uitnoodiging, ditmaal 'gerugsteund' door de waardeering van den heer Marsman. 'Marsman' is voor de Ne-

* Ik stuur u dit velletje papier erbij om u te laten zien waar ik het op zij legde omdat mijn pen weigerde.

1. Zie 198n2.
2. R.N. Roland-Holst, de schrijver van *Overpeinzingen van een bramenzoeker* (1923).
3. Tot nu toe had DP niets in *DVB* gepubliceerd.

derl. jongeren een mot magique. Mij heeft het zeer versterkt in het besluit om te bedanken. Tweede bedankje dus; maar ik heb ze gezegd dat ik wel wilde medewerken, zoo stomweg, als ik wat had, maar dat ik wschl. niets had en niets zou hebben, zijnde geen groot schrijver van z.g. 'essays' en andere korte fraaiïgheden. Chasalle schreef terug dat zij zelfs een verhaal van mij zouden willen nemen, desnoods gesplitst in drieën. Va pour le verhaal. Ik zal ze dus *De Avonturiers*[4] zenden: die historie van die drie jonge mannen, je weet wel, die jij qua stijl en toon prefereerde. Als ze dan niet van gedachten veranderen... (Ik heb Burssens aangeraden voor Vlaamsch redacteur.)

Wat je zegt over mijn gevoelens voor Blijstra is werkelijk vrijwel ernaast. Blijstra heeft me, voor *mijn* gevoel, onhebbelijk behandeld en ik heb niet de minste lust onhebbelijkheden te laten afkoopen met een beetje gijn; te minder waar ik mij tegenover hem volstrekt *niet* onhebbelijk gedragen heb. Hij is ook nog altijd geld schuldig voor het laatste nr. van *Avontuur* en daar wordt niet over gesproken; dat hoort zoo dat *ik* dat betaal. Je begrijpt, m'n beste, dat het mij niet om die fl. 20. - te doen is maar om de flauwe kul van dat optreden. Als Blijstra zich in deze zaak net zoo lullig gedraagt als Dinger (zich verschuilen voor die duiten-kwestie achter een idioot zwijgen), welnu, dan moet je het mij niet kwalijk nemen als ik hem op dezelfde manier laat opwaaien. Die groetjes van hem, in een milde bui van relativiteits-gevoelens op papier gebracht, zijn voor mij dan matig interessant. Goed; dit alles betreft den man Blijstra. (Voeg daaraan toe alles wat *jij* mij in Gistoux van hem vertelde en dat niet bepaald erop ingericht was om mijn manier van zien in dezen te wijzigen.) Maar nu: wat je vertelt van mijn 'niets voelen voor zijn eerste pogingen in de letteren' lijkt mij klinkklare onzin. Je weet toch verdomme zoo goed als ik dat ik daar wèl voor gevoeld heb en dat ik dat 'daadwerkelijk' (wat je noemt) heb bewezen[5]! Ik geloof niet dat zijn talent ligt in het sobere, neen, het schematische toneelwerk uit *Avontuur*, maar *IJzeren Vlinders* vind ik nog altijd een aardig boekje, en ik heb Blijstra verscheidene keeren geschreven welke mogelijkheden ik in hem zag. Ik vind het allerminst belachelijk dat hij aan een grooten roman werkt, het tegendeel is waar - en als die roman klaar is, zal ik hem

4. Dit verhaal, dat opgenomen werd in *Nutteloos verzet*, is niet in *DVB* verschenen.
5. De bundel *IJzeren vlinders* was onder toezicht van DP gedrukt en door hem gecorrigeerd, waarna hij de verzending op zich had genomen.

met belangstelling, en met deferentie, lezen. Ik vind het daarentegen wèl belachelijk dat hij, alvorens die roman te schrijven, een vergelijking met Goethe en Dostojevski revendiqueert. (Deze verhalen komen van jou, dus....) Maar misschien moet men de zaak beschouwen als een soort stimulans: de stimulans van den leerling in de teeken-cursus die tot zichzelf zegt: 'Nu ga ik Rembrandt en Da Vinci verslaan!' - om tot een correct academisch naakt te kunnen geraken. Dan wordt het misschien ièts minder belachelijk, maar nog altijd nièts grooter, alle relativiteits-theorieen ten spijt. Trouwens, als men zoo 'breed relatief' voelt vergelijkt men zich 1°. juist heelemaal *niet* met Goethe en Dostojevski en wordt men 2°. niet uitgerekend op Miesje verliefd.

Dit dus als laatste mise-au-point van mijn gevoelens voor Blijstra en tant pis voor jou als je het als 'kifterij' beschouwt. Als jij mij niet zooveel over den man gesproken had in Gistoux en nu niet nog over hem schreef zou je van mijn opmerkingen over hem geen last hebben. Laat ons hem nu maar met gerust geweten tusschen ons begraven.

Ik lees je brief over om te zien wat ik nog méér heb te antwoorden. Ik zie alleen nog maar staan dat je accepteert, als vóór-oorlogsche poëzie: Kloos, Boutens, Gorter. Ja, Gorter, af en toe; maar vanuit jouw oogpunt beschouwd: Boutens *nooit*! en veel minder dan Holst. Van een aestheet gesproken, Boutens is onze ergste aestheet. Holst heeft gedichten geschreven als *De Ontkomen Zwerver* en *De Stervende Geliefden* die ons, ondanks alles, verwant blijven (ik bedoel dan: onze 'sterke' generatie), terwijl die verdomd knappe en verdomd verre en hooge prachtigheden van Boutens 'ons' absoluut *niet raken*. Maar je hebt het woord 'slappe verzen' uitgesproken, dus excit Holst, wat jou betreft. Ik heb je al eens meer gezegd dat je eigenlijk verdomd weinig verstand hebt van poëzie. Je bent intelligent en zegt soms plotseling, onverwachts, een paar rake dingen, maar het werkelijke gevoel voor poëzie heb je niet. Er is een zekere kant in een bepaald soort poëzie die je treft, maar je ontwijkt sommige moeilijkheden door een zekere dogmatiek. Het is grappig, want terwijl je je tegenover de schilderkunst - en zelfs het proza - zoo soepel mogelijk stelt, doe je bij poëzie een beetje à la Peeters. Het mag eigenlijk niet rijmen bij jou, en het rhythme mag ook niet te beheerscht zijn; dan voel je je onwennig, als Peeters bij poppetjes. Ook goed! dit alles belet Baudelaire niet een oneindig grooter dichter te zijn dan Cocteau, en alle surrealisten; dat bij Apollinaire *Alcools* niet

te vergelijken valt met *Calligrammes*[*]; dat bij Rimbaud *Bateau Ivre* zal blijven bestaan als *Les Illuminations* volkomen onleesbaar en gedemodeerd zullen zijn.

O, Willink! Willink! welk soort van oude heer zal je worden? Een kromgetrokken hypochonder die de verloren poëzie van zijn verknoeide jeugd betreurt, onder tandgekners in een stoppelbaard.

En dat je dan zelfs niet behoorlijk in je atelier kunt NEUKEN, vanwege die verdomde kuren van de Amsterdamsche juffrouwen. Je moest je op dat schilderesje wreken door een portret te schilderen van Maurits de Vries als schrijver.[6.]

Het huren van ons huis is alweer afgesprongen. Wij zoeken wat anders. Maar je kunt nù ook wel komen logeeren, après tout. Als je de reis hierheen maar bekostigt en mij een dag of vier vooruit waarschuwt.

Met beste groeten steeds je

EduP.

220. *Aan A. Roland Holst: Brussel, 11 december 1928*

Brussel, 11.12.28.

Beste Jany,

Veel dank voor je brief waarmee ik begrijpelijkerwijs meer dan tevreden was. Als ik geld had gehad, was ik naar Holland gereisd om je even in persoon te bedanken en te antwoorden. Nu krijg je maar het mooie portret[1.] dat ik hier insluit en dat zekere plechtigheid weergeeft of althans het interessantste deel ervan. (Stadhuis en photograaf bevonden zich tegenover elkander.) Beste Jany, ik schrijf je weldra langer en beter, en je krijgt nog een mooie photo van Simone alleen; een grootere. Ik voel mij op het oogenblik erg suf, dus beschouw dit maar als een geleidebriefje bij het portret.

Tot nader; een ferme hand van

Simone & Eddy.

P.S. De wethouder oftewel schepen die ons aan elkaar gehuwd heeft,

* ik bedoel: er 50 vaam bovenuit gaat;

6. W. kon hierbij geen toelichting geven. Vgl. brief 239.

1. Foto gemaakt ter gelegenheid van het huwelijk van DP met Simone Sechez op 26 november.

zei bij herhaling tegen Simone: ‘J'espère que vous serez toujours aussi hereuse que vous le semblez aujourd'hui.’ - Now, look at the photo. What do you think of it?

Mevrouw Neel Doff zei daarentegen alleen maar: ‘Votre femme a des belles jambes.’ Me thinks, there is more thruth in *that*...

221. *Aan J. van Nijlen: Brussel, 12 december 1928*

Beste Jan,

Hierbij *de* foto! Ik heb nagekeken voor wat betreft die Rouge et Noir-historie; maar tot mijn schrik zie ik dat men er niet aan tafeltjes zit maar op stoelerijen.[1.] Dus zie ik er zelf liever van af. Ik weet niet zeker of ik Donderdag in de Lunette[2.] kom; Jan Gr. gaat naar Paerels.[3.] Stuur me de proefvellen van het *Aangezicht.*[4.] Ik heb een aardiger Barbey voor je dan *Une Vieille Maîtresse*, n.l. de *Memoranda*, die veel levendiger zijn en vooral veel amusanter. Ik breng ze je wel eens op je bureau.

Nu, misschien tot Donderdag?

Groeten thuis.

Je Eddy.

Brussel, Woensdagmorgen.

222. *Aan G. Burssens: Brussel, 19 december 1928*

Beste Burssens,

Ik stond op het punt je te schrijven, toen je brief kwam. Greshoff vraagt mij n.l. om *jou* te vragen een artikel voor *D.G.W.* over Paul: herinneringen of zo, enfin iets biografies[*] Het is voor het Januari-nr. bestemd, zend het dus zo gauw mogelik.[1.] - Heb je van *de Vrije*

1. Vermoedelijk een cabaret of café-chantant. Het is niet duidelijk waar deze passage op doelt.
2. Brussels stamcafé van Van N c.s.
3. De Belgische schilder van Nederlandse afkomst Willem Paerels was een van de beste vrienden van Van N.
4. *Het aangezicht der aarde*, dichtbundel van Van N (1923).

* zo lang - of langer - als je Inleiding tot P.'s gedichten.

1. ‘Paul van Ostaijen als vriend. Herinneringen’. In *DGW* 28 (1929) 2 (febr.), p. 36-37.

Bladen geen aanbieding gekregen redakteur voor Vlaanderen te worden? ik heb je warm aanbevolen!! Maar misschien vertrouwen ze dat niet goed met jou en waren ze met mij meer op hun gemak? - Ja, ik begrijp dat je de van Ostaijense lyriek tevergeefs gezocht hebt in mijn *Gebed* en dat Savonarola, Casanova en ikke bij malkander je daarvoor niet half hebben kunnen schadeloosstellen. Maar, mijn beste, 'wat zàl ik daaran doen?' zoals de Joden zeggen! Hoogstens kan ik je veroorloven van dat niet-gedicht een stuk wèlproza te maken (als je gelooft dat het zodoende beter wordt), of het anders zonder meer dan maar als zodanig te beschouwen. Ik heb ook tegenover Paul nooit veel aanspraak gemaakt, zoals je weet, op de titel *poietes*. - Wat Greshoff betreft: je doet hem onrecht. Er is tussen hem en mij misschien alleen een zekere speelsheid gelijkend (en dan nog), maar zijn prosodie is kunstiger, heeft, laat ons zeggen, veel sierliker krullen dan de mijne. Neen, Greshoff is heus geen Dinger die in de Omar Khayyam-vorm *Filter* naschreef (zoals Paul zeer terecht zei). - Ik begrijp ook niet waarom ze in *Erts* jouw spelling veranderd hebben; ik dacht eerst dat je het zelf zo had gedaan. Het is natuurlik belachelik; schrijf er een volgende keer bij dat je geen inmenging op dit gebied wenst. - Ik bèn getrouwd, maar met de moeder van mijn (driejarig) kind, dus.... - Nu, tot nader! zend gauw het artikel, en geloof me steeds

je EdP

Hoe vond je mijn *portret* in *Erts*?

(Let niet op de schone kaart; ik schrijf je van bij mijn moeder en zelfs met haar inkt.)

223. *Briefkaart aan G. Burssens: Brussel, 19 december 1928*

Brux. 19-12-28.

Beste Burssens,

In aansluiting op mijn briefje van vandaag, het volgende: Lijkt het je niet gewenst om een recensie-ex. van P.v.O.'s Gedichten te zenden aan Dr. Giacomo Prampolini, 8 Via Besana, Milano 114 (Italië) voor een bespreking in de Fiera Letteraria (de Ital. Nouvelles Litteraires.) Die Prampolini kent ± 40 talen en schrijft zeer dikwels over Holl. en Vlaamse literatuur. Hij besprak o.a. Richard Minne, Roelants' *Ko-*

men en Gaan en mijn *Poging tot Afstand.*[1.] Maak er in ieder geval de Bock op attent. Tot nader, hartelike groeten van

je EduP.

224. *Aan G. Burssens: Brussel, 28 december 1928*

Brussel, 28.12.28.

Beste Burssens,

Dank voor het artikel dat ik zojuist ontving en dat ikzelf heel goed vind. (De heer van Eckeren zal enig bezwaar hebben tegen de grieven die je er in uit in de richting Nahon-Moens-Gijsen - maar tant pis). Het komt er nu nog op aan het stuk te illustreren. Heb je geen foto van jezelf met Paul (dat zou natuurlik het aardigste zijn), anders moet je me maar een ex. zenden van het portret van Paul dat jij getekend hebt; men zou dat kunnen verkleinen. Zend het mij maar in ieder geval (dus met of zonder foto). Daar is ook nog dat portret van Paul als militair, dat Const.v.O. ons liet zien, en dat, wat gezicht betreft, heel goed was. Je krijgt alles natuurlik behoorlik terug. Het blad *Vandaag* wil ook een artikel over P. vO. hebben; ik heb Roelants naar jou verwezen en hem gezegd dat het mij niet meer lustte over Paul te schrijven 'nu alle cornetten hem hebben ontdekt' (dit slaat op A. Cornette, een lul van een konservator die in *De Gids* doet voorkomen dat hij zeer vriendschappelijk met Paul omging en die òns in datzelfde artikel toespreekt, d.w.z. de medewerkers van *Avontuur*, met: 'Ja, heren, daar is nu eenmaal niets aan te doen: P.v.O. was P.v.O., maar jullie zullen je altijd tot hem verhouden als gewone paljassen tot de Fratellini.')[1.]. Ik zal nog wel eens publiek met het schoftje afrekenen, maar niet in een artikel aan Paul gewijd.

Ik kom nu op je brief terug. Van *Vrije Bladen* zal je wschl. niets horen tot op een goede dag het nr. je bereikt met je gedichten erin. Het is zo goed als *zeker* dat ze die gedichten zullen opnemen, geloof dat maar, ze hebben er immers zo goed als om gevraagd.[2.] Maar voor het ogenblik hebben ze wschl. geen lust zich te ontboezemen in vriend-

1. Tijdschrift en artikelen bleken onvindbaar, ook voor G. Prampolini zelf.
1. In een stukje in de rubriek 'Bibliographie' over *Avontuur*; *De gids* 92 (1928) p. 142.
2. Jrg. 6 (1929) bevatte één gedicht van Burssens: 'Hypnose' op p. 20 van het januari-nr.

schappelike korrespondenties, na mijn weigering zelfs na de betuigde waardering van ‘the one and only’ Marsman.

Je hebt misschien gelijk over die gemeenschap Minne-Greshoff-Ikke, en zo'n artikel is zelfs al eens geschreven, door R. Herreman. Wij heten daarin ‘fantaisistiese dichters’.[3] Maar ik prefereer liever géén dichter te zijn; met P.v.O. geloof ik dat mijn kracht in het proza ligt, en voor de rest verhoede God (de God van Wies Moens) dat ik in een bepaalde ploeg worde ingedeeld. Het *Gebed bij de Harde Dood* trouwens heeft niets met de ‘fantaisistiese’ poezie te maken. (Herreman bedoelde *Filter* en *Windstilte* vnl.)

Je zegt: ‘Cocteau, Apollinaire, Aragon’, enz. Ik kan je daar niet volgen. De balans van Cocteau is door mij voor mijzelf definitief opgemaakt: het is een *klier*, van wie NIETS mij meer interesseert, zelfs niet de brillante intelligentie. Hij heeft alle techniek die iemand hebben kan, maar de ziel van een dansmeester en van een cabotin.* Apollinaire daarentegen is voor mij eenvoudigweg de grootste dichter van de xxe eeuw. (Je ziet, het verschil is wèl groot.) Van Aragon akcepteer ik, als jij, hier en daar een gedicht; Aragon trouwens heeft oneindig meer fond, meer karakter in één woord als een handjevol Cocteau's - (en toch is hij mij als schreeuwer in de surrealistebende geducht antipathiek). Je hebt het ook nog over Karel van de Woestijne. Dat is zonder twijfel een groot dichter, maar voor mij, over het algemeen, vrijwel onleesbaar. Ik houd niet van zóveel room!

Maar bah! dit alles heeft niet de minste betekenis. Tot nader, en geloof me steeds, van harte je

EdP.

225. *Aan G. Burssens: Brussel, 30 december 1928*

Brussel, Zondagmorgen.

Beste Burssens,

Het is vervelend (en ik ben net zo nijdig geweest als jij) maar het is m.i. niet wel doenlik om tegen Cornette op te treden in een publiek artikel over Paul. Het zou zijn als twisten *met elkaar* - let wel: niet *over*, maar *bij* een dode. Die Cornette heeft zijn stuk zó gesteld dat

3. In DGW 27 (1928)1 (jan.), p. 22-25.

* En wat valt daaraan te verhelpen?

hij zelf achter Paul schuilgaat*; men zou dus hoogstens op de valsheid van dit procédé kunnen doelen, maar... ik ben altijd bang dat wij zelf dan te ver gaan en dat wij eindigen met Cornette te bestrijden, min of meer op dezelfde manier (dus: *ons* bedienende van de vriendschap met Paul!) Neen, laat de hele vunze geschiedenis uit je artikel en bepaal je tot de dode. Als het erom gaat om Cornette te pesten, weet ik wel wat anders. Maar je zou daarvoor eens bij mij moeten komen omdat ik je verschillende dingen beter bij mij kan verklaren. Ik hèb n.l. reeds tegen die Cornette gereageerd,[1] maar op een bepaalde manier, te lang om je hier uit te leggen. Maar als hij mijn stuk in handen krijgt - ook op een bepaalde manier - bijv. via Muls, maar wij doen beter dit samen eens te bespreken - zal hij verre van 'lekker' zijn, zoals het vulgus in Holland zegt.

Overigens: wees verzekerd dat, zodra de gelegenheid zich voordoet, ik de heer Cornette ook publiek te lijf zal gaan, en zelfs deze kwestie zal bespreken; maar niet in een artikel aan Paul van Ostaijen gewijd. Die Cornette schrijft nog wel eens andere lulligheden.

Voilà pour le moment. Kom mij eens opzoeken, maar òf vóór 5 Januari, òf na 25 Januari, want ik maak mij op naar Italië te gaan. Vóór 5 Januari *woon* ik eigenlik in de 40 rue du Bourgmestre (Ixelles); het andere adres is dat van mijn moeder.

Met hartelike groeten, steeds je

EdP.

Veel prettigs in het nieuwe jaar!

P.S. Wil je die andere lul - Muls - eens zeggen dat hij mij alsjeblieft mijn verzen[2] terugzendt? Ik wil niets meer met hem te doen hebben.

226. *Briefkaart aan J. van Nijlen: Brussel, 2 januari 1929*

Woensdag

Beste Jan,

Wschl. heb je gehoord van het nieuwe ongeluk van Simone. Ze is nu gelukkig weer heelemaal in orde en 8 Jan. a.s. gaan wij beiden

* De klap treft òns, langs Paul heen, dit maakt een verschil.

1. Deze reactie is niet teruggevonden.
2. Zie 200n2.

op reis: zij naar Gilly,[1.] ik naar Italië. D.i. dus Dinsdag. Ik wilde je nu vragen Zondag of Maandagavond bij ons te komen. Ik zal ook J. en Aty vragen. Kom met Griet als ze kan, dan hebben we nog een gezellig avondje met gramophoon! de koekjes niet te vergeten. Ik heb je nog vschl. dingen te vertellen.

Schrijf me omgaand terug en geloof me als steeds van harte

je Eddy

Veel Heil en zegen met '29[2.]

Deze pen is afschuwelijk[3.]

227. *Aan A.C. Willink: Brussel, 4 januari 1929*

Brussel, 4.1.29

Beste Willink,

Het volgende in haast: ik maak n.l. mijn voorbereidselen om voor 14 dagen naar Italië te gaan. Vóór 26 Januari moet ik hier terug zijn omdat Malraux dan overkomt voor een lezing in 'Le Centaure'. Het Holland-nr. van 'Variétés'[1.] is nog steeds niet verschenen, maar er wordt aan gewerkt[*] Bovendien is er kans dat wij een paar foto's van je plaatsen in de 'Holl. Revue',[2.] die met '29 voor een groot deel door Greshoff wordt geredigeerd. Het is jammer dat Gr. niet een tijdje in Holland kan doorbrengen; hij zou er anders veel voor voelen om een uitgebreide studie over je te schrijven in 'Onze Kunst'. Nu bespreekt hij allerlei Belzen, als Stobbaerts, Tytgat, etc. Aan den anderen kant, als je hier komt, kan je toch ook niet al je bakbeesten meebrengen! Maar breng mij in ieder geval mijn portret[3.] terug; ook dàt kan nog eens ergens te pronk worden gezet. Misschien kom je in Februari; het is dan nog koud, maar toch gaan we wschl. in die maand al terug naar Gistoux. Je weet dat je daar welkom bent; dus

1. Gilly in Henegouwen was de woonplaats van Simone's ouders.
2. In een getekend hart geschreven.
3. Rechtsboven de brief geschreven.
1. Zie 198n3.

* Vooral met den geest!

2. *Hollandsche revue*, onder redaktie van Johan Koning, heeft geen foto's van W's schilderijen gepubliceerd.
3. 3. W's schilderij *Du Perron en zijn* '*muze*'.

schrijf me tegen 25 Jan. aan het adres v./m. moeder: *28 avenue Emile Duray* (van hier ben ik dan al weg).

Nu, beste, het beste natuurlijk ook met het Nieuwe Jaar! Hartelijke groeten, ook van Simone, en van

je EdP.

228. *Aan N.A. Donkersloot: Brussel, 5 januari 1929*

Brussel, 5.1.29.

Waarde Donker,

Te oordeelen naar het kiekje ben je een stevige knaap! en denkt men eerder aan den tijd waarin je zeeman was[1.] dan aan je tegenwoordig bestaan. Het zou toch treurig zijn als je nooit meer uit die streken wegkon, maar *is* dat nu werkelijk zoo, of zie je den toestand op het oogenblik wat moedeloos in? Greshoff zei mij een tijdje geleden dat, als je serieus een kuur deed, je wschl. naar Holland terug zou kunnen gaan. En dan is er in ieder geval toch nog de zee: denk aan Stevenson en de Zuidzee-eilanden. Ik voel mij samenkrimpen bij het idee dat je nooit meer uit Davos en Arosa zou wegkunnen, hoe lief die plaatsjes misschien ook zijn. Natuurlijk, men komt vrij ver met een zekere philosofie, maar het vleesch is niet altijd zwak en komt soms schrikbarend in verzet. Ikzelf ben door omstandigheden langen tijd in deze oorden gehouden waar ik ook maar half voor mijn plezier zit; maar over een paar dagen ga ik weer (zij het voor korten tijd) naar Italië[*] en den volgenden winter hoop ik zelfs naar Sicilië te gaan, vnl. om er te werken.

Schrijf me eens of ik je plezier kan doen met wat boeken - vnl. Fransche natuurlijk, gegeven mijn woonplaats. Er gaat zooveel door mijn handen dat ik je met het grootste plezier van tijd tot tijd een pakje zenden zou. Ken je *Vasco* van Marc Chadourne? *Les Conquérants* van André Malraux? Of schrijf me welk genre, welke groep het meest je belangstelling heeft. Ken je overigens dat mooie verhaal van Stevenson - en dat iemand in jouw omstandigheden dubbel apprecieeren moet - dat *Will o' the Mill* heet en dat voorkomt in den bundel *The Merry Men and other stories*? Zoo niet, zeg het mij, en ik zend je het boekje op. (Het gaat om den man die hunkert om weg

1. D had zijn studie Nederlands tijdelijk onderbroken om als matroos te dienen bij de Koninklijke Marine.

* Milaan, Florence (waar ik anders vier maal geweest ben!)

te gaan en die tenslotte dit verlangen bedwingt, blijft, en tòch het ‘Geluk’ vindt.) Daar is ook nog een ander verhaal in dien bundel dat uitstekend is en dat *Markheim* heet; de rest is zoo-zoo...

Heeft Greshoff je geschreven dat de door jou gevraagde werken uitverkocht zijn? Van Ledegouwer had men zelfs nooit gehoord. Kan je me eenige aanwijzingen geven, dan zal ik na mijn terugkeer eens zelf voor je zoeken. Men kent hier alleen maar Ledegànck!

Als je me terugschrijft, doe het dan aan het volgende adres: *28 Avenue Emile Duray, Bruxelles*. Ik geef dit appartement[2] op, zoodat ik, als ik terugkom, eenige tijd bij mijn moeder zal moeten intrekken. Ik denk eind van de maand terug te zijn.

En daar merk ik dat ik vergat je het allerbeste toe te wenschen met dit nieuw ingetreden tijdperk! Ik hoop van harte dat je wèl den een of anderen trein zult kunnen nemen, nog binnen 1929.

In ieder geval tot nader, hoop ik. Een ferme hand van
je EduPerron

P.S. - Ik bekijk het kiekje weer eens. Er is een allergrappigst tooneeltje dat zich afspeelt op het 2e en 3e ‘plan’: die twee mannetjes die dat erge slanke vrouwtje zoo nakijken dat wegwandelt in de zon. (En ik vergeet natuurlijk niet dat *jij* dat vrouwtje een minuut eerder ‘in de oogen moet hebben geschouwd’.)

229. *Aan A.A.M. Stols: Parijs, 9 januari 1929*

9 Jan. 1929.

Beste Sander,

Ik heb bij Malraux geïnformeerd naar hetgeen je Ch. zou kunnen geven. Het antwoord was: ‘Les éditeurs ici donnent pour des commissions pareilles 10%’. Dit lijkt mij trouwens een gezonde basis.

Ik heb Ch. zelf nog niet gezien, en schrijf je dit terwijl ik op hem wacht in de ‘Napolitain’. Ik scheid er ook meteen weer mee uit vanwege de afschuwelijke pen.

Parijs lijkt nog steeds op Parijs.

Doe de hartelijke groeten aan Jan, Mile. Wouters en andere ‘oploopenden’ die in mijn gratie staan.

Een poot van je
Eddy

2. Te Elsene

230. *Prentbriefkaart*[1.] *aan L. Chevasson*[2.]**:** *Florence, 15 januari 1929*

aant.

Florence, 15.1.29.

'Mon cher ami',

Tutta l'Italia è resta molto bella. Io me promeno a traversi tutta Firenze che se chiama la Bella. Io spero che vo vô portete terribilmente bene et che la borsa non va troppo male non più. Credete mi vostro amico

EduPerrone.

231. *Prentbriefkaart*[1.] *aan J. van Nijlen: Florence 13 januari 1929*

Florence, 15.1.29.

Beste Jan,

Hartelijke groeten ook aan Griet en tot spoedig ziens (22 of 23). Alles ligt hier onder de sneeuw maar blijft prachtig mooi. Nogmaals arrividerci!

Je EdP.

232. *Prentbriefkaart*[1.] *aan A. van Schendel-de Boers en C. van Schendel: Milaan, 24 januari 1929*

Milaan. Buffet v/h station.

Lieve Annie,[2.] Ik heb de *boeiendste* gesprekken aangehoord in den trein en er als een uil in doodsnood bij gezeten. Helaas! dat ik maar de helft verstond... Nu zit ik in het buffet en denk met weemoed aan de Florentijnsche verwarmde kamer, de lieve menschen, de sofa, en

1. Foto van Florence, zicht op de Arno met S. Trinita-brug.
2. Louis Chevasson (geb. 1900) was vanaf de lagere school bevriend met André Malraux, die hem met DP in kennis bracht. In 1930 trouwde Chevasson met Germaine Wauters, secretaresse van Stols en kennis van DP, die hij had leren kennen toen hij als journalist in Brussel werkte. Daarna verhuisde het echtpaar naar Parijs, waar zij met DP contact hielden in de tijd dat deze er gevestigd was.

1. Gezicht op de Arno te Florence.

1. Piazza Vittorio Emanuele te Bologna.
2. DP had gelogeerd bij de familie Van Schendel in Florence. Annie en Kennie (Corinna) zijn de vrouw en de dochter van Arthur van Schendel.

de rhum die mij ontgaat. Ik heb haast dit land te ontvluchten en mijn zoete herinneringen! Nogmaals dank voor alles. Je

Eddy

Lieve Kennie, Ik heb zóóveel gegeten dat ik het dîner één uur gerekt heb. Nu nog twéé uren. - Heb je één oogenblik aan me gedacht? (Oogenblik = de tijd die voor de oogen noodig is om een blik te werpen.) Studeer braaf! (A.V.)

233. *Aan F. Hellens: Brussel, vermoedelijk 1 februari 1929*[aant.]

Bruxelles, vendredi soir.

Mon cher ami,

J'ai bien vivement regretté de ne pas avoir été chez moi, hier, à l'heure de ta visite. J'étais chez des amis chez qui j'avais dîné et ma mère n'est venue m'y chercher en auto qu'assez tard. Aujourd'hui je serais certainement venu chez toi si j'avais eu à ma disposition ‘l'ombre d'une voix’, - mais voilà: depuis mercredi soir j'ai attrapé une nouvelle chose en ite et aujourd'hui matin je me suis éveillé aphone. (Il y a de ces réveils moins gais que celui, si fameux, de Byron[1]).

Je continue donc de t'attendre, pour le moment sous les couvertures et tout en empestant la chambre de l'odeur d'alcool camphré et d'autres remèdes du même genre. Si tu venais dans 3 ou 4 jours je te parlerais peut-être de ma voix ordinaire et je pourrais essayer de charmer ton ouïe pas des sons amicaux et dévoués; - mais si tu venais demain je ne réponds pas de l'effet que je pourrais te produire. Je te dis tout ceci sachant que tu es un raffiné du gramophone, et que, pour te charmer, par une cacophonie, il faudrait que la cacophonie soit étudiée et pour le moins volontaire. Il paraît que tu as vu mon gosse et une autre pièce de la collection de ma mère: ma soeur adoptive javanaise[2]; mais tu as échappé à une vieille dame qui eu fait par-

1. Byron constateerde in 1812 na de met een verrassend succes bekroonde verschijning van het eerste deel van zijn gedicht *Childe Harold's Pilgrimage*: ‘I awoke one morning and found myself famous.’
2. Volgens oud-Indisch gebruik had DP's moeder omdat zij geen dochter had een zg. *anak mas* (letterlijk: gouden kind) of pleegkind aangenomen toen hijzelf 9 jaar oud was en het gezin aan de Zandbaai aan Java's zuidkust woonde. Het kind had de naam Bérina gekregen en werd Ina genoemd. Als ‘Silvia’ komt ze nog even voor in *Het land van herkomst* (*Vw* 3 p. 231).

tie, elle aussi, et qui est une cousine authentique de Vincent van Gogh.[3.]
Tranquillise-toi pourtant, pour que tu y tiennes, tu ne perdras rien pour attendre.
Je te montrerai même *cela*. - Greshoff m'a dit qu'il irait peut-être chez toi demain soir (samedi). Fais mes compliments à tout le monde et crois-moi bien à toi
EdP.

Tu excuseras mon style et mes ratures: j'ai pris, depuis hier, nombre et choix aussi de remèdes intérieures.

234. *Briefkaart aan J. van Nijlen: Brussel, 4 februari 1929*

Brussel, 4.2.29.
Beste Jan,
Ik ben 25 Jan. hier teruggekeerd na 30 uur sporen; 26 Jan. 's avonds was de conferentie van Malraux; 27 Jan. 's ochtends waren M. en ik in het Congo-museum in Tervueren, 's avonds in Amsterdam; 28 Jan. 's morgens hadden wij allebei griep, ik nog met weinig, M. met veel koorts. Wij hebben toch nog een paar musea afgewerkt; om 2 uur zaten wij weer in den trein; dus 's avonds was ik in Br. terug en ging meteen naar bed. Daar ben ik in gebleven, zoowat tot vandaag. De koorts is voorbij, maar mijn hoofd is nog verre van frisch en de eerste dagen zal ik nog wel niet uitgaan. Simone heeft ook griep (van mij overgekregen). Dit alles verklaart je waarom je mij nog niet hebt gezien. Ik kom bij je op kantoor zoo gauw ik kan. Heb je *Cahier 4* ontvangen? Ik zend je vandaag een curieus ex. van *Le Cantique des Cantiques*, door Breuer destijds gedrukt in 15 ex.,[1.] en waarin een mooie foto van Renan, in het genre van jouw Sainte-Beuve. Bewaar dit ex. goed als een gedachtenis aan mij. Schrijf mij hier eens een woordje; 28 av. Em. Duray. Ik heb je gelaat niet gezien onder de

3. Marie van Gogh, die enige tijd huisgenote van DP's moeder op Gistoux was, wordt in *Het land van herkomst* gememoreerd als ‘Mimi van Gerth’ (*Vw* 3 p. 427 e.v.).
1. Evenals het vierde *Cahier*, dat even tevoren was verschenen, een door DP in eigen beheer uitgegeven editie, Renans Franse vertaling van het *Hooglied*.

groote mannen van *Vandaag*.[2.] Hoe moet dat nu? Tot spoedig ziens hoop ik, en vast de hand van je

Ed.

235. *Briefkaart aan J. van Nijlen: Brussel, 4 februari 1929*

Brux. Maandag.

N° 2

Beste Jan,

Na lange en aandachtige beschouwing heb ik je waardig bevonden om uit mijn handen ook nog te ontvangen het ex. van *L'Ecclésiaste*[1.] dat ik in de vertaling van Renan had, en dat een waardig pendant vormt van het andere boekje. Als het een beetje wil krijg je de twee pakjes tegelijkertijd. - Ik denk dat ik groote opruiming ga houden onder mijn boeken, in de hoop op een betere basis over te beginnen, of liefst het er bij te laten! (maar het vleesch is zwak et je n'ai pas lu tous les livres[2.]). - Als ik maar wist waarmee mij anders bezig te houden. Weet je dat er ernstige plannen gemaakt worden om naar Indië terug te gaan? Enfin, we spreken daar nog wel over.

Tot ziens!

Steeds je EdP.

236. *Briefkaart aan R. Herreman: Brussel, 9 februari 1929*

Brussel, 9.2.29.

Waarde Herreman,

Ik vind daarjuist het stukje papier terug waarop ik je adres genoteerd heb, en maak van de gelegenheid gebruik je te vragen mij wel te willen opgeven in welk nr. van de Nwe. Rotterd. je mijn cahier 3 besprak?[1.] (Ik vernam dit een dag of veertien geleden, geheel toe-

2. Vlaams halfmaandelijks tijdschrift dat in februari 1929 werd opgericht en waarvan de verschijning na 20 nummers in december van dat jaar werd gestaakt. Herman Teirlinck was er hoofdredakteur van en Maurice Roelants redaktiesecretaris.
1. De Franse vertaling van het boek *Prediker*, ditmaal in een markteditie.
2. Toespeling op de uitspraak van Mallarmé in ‘Brise Marine’: ‘La chair est triste, hélas! et j'ai lu tous les livres.’
1. Recensie niet achterhaald.

valligerwijs, door een brief uit Indië!)

Je wilt mij misschien wel een kaartje schrijven hierover, mijn adres is: 28 avenue Em. Duray, Ixelles. Met dank bij voorbaat en beste groeten

t.t. EduPerron

Cah. 4. zond ik aan Roelants omdat ik je adres toen nog niet had teruggevonden. Evenzoo voor L.[2.]

237. *Aan H. Mayer[1.]: Brussel, 9 februari 1929*

Brussel, 9.2.29.

Waarde Heer,

Des te beter als het nieuwe cahier[2.] u weer wat geamuseerd heeft. Van *Climats* gesproken, het eerste deel is in zijn mondaine banaliteit misschien 'goed', ja; het tweede is voor mijn gevoel vrijwel mislukt. Philippe Mercenat ziet in Odile tenminste nog een ontoerekenbaar vrouwtje, terwijl zijn tweede vrouw hem - dien knùl! - voor een soort van groot man verslijt. (Dit staat niet eens in de cahiers!) - Waarom veronderstelt u dat ik *Der Liefde Bloesems* niet geheel zou waardeeren? wat ik op de door u bedoelde blz. 48 zeg, slaat op slechts eenige boeken die ik in den laatsten tijd las. Stel u dus gerust...ofschoon: ik hèb wel een paar (kleine) bedenkingen tegen dat boek (het Charles Lamb-Shakespearianisme[3.] van het begin). Het meesterwerk van Van Schendel blijft trouwens *Tamalone*[4.]; vindt u niet?

Ander praatje: Ik zend eerstdaags aan 'de zaak' 20 gldn, in gedeeltelijke afbetaling van mijn nota. Zou u mij na ontvangst van dat geld willen doen opgeven wat er dan nog precies staat; zoo heb ik af en toe een overzicht. Bij voorbaat dank!

2. Karel Leroux.
1. Henri Mayer (1880-1958) was van 1911 tot 1957 werkzaam voor de boekhandel Nijhoffin Den Haag. DP zal hem waarschijnlijk hebben leren kennen nadat M in 1926 contact had opgenomen met DP's Brusselse uitgever R. Simonson om inlichtingen over Duco Perkens te verkrijgen.
2. Het vierde, verschenen in 1929 te Elsene-Brussel, waarin DP o.m. Maurois' roman *Climats* besprak.
3. Charles Lamb (1775-1834), o.m. bekend om zijn *Tales from Shakespeare* en zijn opstellen over deze schrijver.
4. *Een zwerver verliefd* en *Een zwerver verdwaald.*

Komt u niet spoedig weer eens in Brussel?
Geloof mij steeds gaarne uw
EduPerron

238. *Briefkaart aan A.A.M. Stols: Brussel 9 februari 1929*

Brussel, 9.2.29.
Beste Sander,
Ik veronderstel dat Mej. W. je reeds lang je ex. van Cahier 4 heeft overhandigd. Heeft ze je ook gevraagd 1 ex. van mijn twee boekjes te zenden aan *Vandaag*? Mocht dit nog niet gebeurd zijn, zend dan 1 ex. van die boekjes aan den heer F. Toussaint van Boelaere en een ander ex. aan den heer Karel van de Woestijne, alles aan het adres van Vandaag (van Maurice dus) en met op het papier gestempeld ‘ter bespreking’. - Toussaint heeft mij er zoowat om gevraagd. Maar hij zit er voor het proza en v/d.W. voor de poëzie, dus zend ze ieder een ex. van de *twee* deeltjes, dat lijkt mij guller! Hoe worden ze overigens verkocht? gaat het nogal? of heelemaal niet? En hoe staat het nu met dat prospectus? Laat eens wat van je hooren, want ik kan nog steeds niet uit.
De hand van je
Eddie

239. *Aan A.C. Willink: Brussel, 13 februari 1929*

Brussel, 13.2.29.
Beste Willink,
Dank voor je gezellig schrijven. Natuurlijk wil ik best dat briefje aan Blijstra schrijven als het je amuseeren kan; alleen: de grap lijkt mij lang niet zoo aardig als wanneer jij juist voorgaf het portret van dien schrijver Maurits te willen schilderen - of voor het minst teekenen, en dusdoende in nauwer aanraking met hem kwam, en natuurlijk ook met zijn concubine. Je bewondering voor 's mans schrijverij zou je op delicate wijze aan de concubine in kwestie moeten toevertrouwen. Probeer het eens, het is voor jezelf veel vermakelijker, als je maar niet tè ernstig verliefd wordt gedurende comedia.
Malraux heeft hier een lezing gehouden en daarna ben ik met hem in Amsterdam geweest, maar niet langer dan één avond, den volgenden dag zijn wij beiden met koorts en keelpijn (d.i. met een

solide, Hollandsche griep) naar huis teruggespoord. Ik had je anders natuurlijk opgezocht, vooral in het atelier. Ik heb je van hier veel te vertellen (weet je ook dat ik nog in Italië geweest ben, tusschen verdomd veel sneeuw?) - maar je moet maar wachten tot je in Gistoux bent. Half Maart gaan wij erheen; vanaf eind Maart, begin April ben je dus welkom. Neem je verfdoos mee om te schilderen; een doek en zoo vinden we wel in Brussel; neem ook mijn portret mee terug en misschien eenige andere doeken? Alleen, ik lig zoo'n beetje overhoop met de heeren van *L'Epoque* en *Le Centaure*, vnl. vanwege dat artikel over de surrealisten (in *D.G.W.* stonden alle smoelementen erbij: Péret en Desnos waren overheerlijk!)[1.]

Ja, dat boekje van Roelants[2.] vind ik ook niet erg genietbaar, en waarom die man moet *jazzen*? Het is mij ook te mooierig opgeteekend en beredeneerd. *Komen en Gaan* was oneindig beter, al zou jij daar misschien ook niet erg voor voelen (of hèb je't gelezen?) Ik verwachtte van Roelants veel meer na dien eersten roman; maar 't kan nog komen!

Heb je *Erts* 3 al ergens ontmoet? Het omslag is ontzettend geslaagd, de bijdragen zijn ook weer hartverheffend (b.v. het fragment van den roman van Jo de Wit,[3.] en zoo meer). Je moet die Maurits aansporen om aan *Erts* mee te doen; dat kan best, want al zou hij een vrij oude zaadzak zijn, men kijkt voor *Erts* naar den datum van de eerste publicatie. De vraag is dus: wanneer verscheen zijn eerste boek.[*] Ik ben de titels van zijn werken alweer vergeten, was er niet één bij dat '*n Mensch* heette[4.] (met n-apostrophe)? '*'k* Zou meenen, dat mot wel van '*n* gevoeld realisme zijn'. Onderwijzeressen en verpleegsters schrijven dikwijls: *'k* en *'n*; dat vinden zij lichtvoetiger en ook meer bescheiden.

Het vriest hier ook gemeen.
Simone zendt je haar mooiste groeten.
Groeten ook aan Mies als jullie in vrede verkeeren.
Schrijf me wanneer je komen kan en geloof me als steeds
je EduP.

Met den roman gaat het beroerd.

1. Voor DP's artikel, zie 191n3.
2. *De jazzspeler*. Zie ook *Vw* 2, p. 197-198.
3. *Een kort leven.*
* D.i. vóór of na Ten Kate, of zoo iemand.
4. De titel van deze roman uit 1927 luidt inderdaad '*n Mensch*.

240. *Aan R. Herreman: Brussel, 14 februari 1929*

Brussel, 14.2.29.

Beste Herreman,

Dank voor het toegezonden artikel dat ik gisteravond ontving.[1] Jan. Gr. kan je er moeilijk over gesproken hebben, omdat hij het heelemaal niet kent! Wat hij met je besprak betrof dus *misschien* je eerste bespreking van de cahiers, maar ik geloof veel meer die enkele tirade over 'de Harde Dood' in de bespr. van *Erts*.[2] Ikzelf trouwens kan je waarlijk niet feliciteeren met die formule van een zoo specifiek-Nederlandsch verwijt; bovendien leek mij het moment slecht gekozen. Maar ik ben partijdig, want 'de Harde Dood' is zoowaar één van de weinige Nederl. gedichten - (van àlle tijden!) - die ik zelf zou hebben willen schrijven, en door een gelukkig toeval is mij dat gebeurd. Ik heb mij de oogen ook uitgewreven toen ik zoo erg veel goeds las van die twee vertalinkjes van Jany (die hij ongetwijfeld zelf als fonds-de-tiroir beschouwt), van de 'fulgurante oproep' van Coster (of is dit een zwaar-giftig sarcasme?) en van je verlangen naar andere prulgedichtjes van de heer Van de Voorde.[3] Maar natuurlijk, dit alles is een kwestie van smaak, zal je zeggen... Intusschen, je vraagt me poëzie, en ik vrees dat ik nooit iets beters dan die 'Harde Dood' zal kunnen leveren. (Dit dreigt dus op een treurig te-kort in kas uit te loopen.)

Begrijp mij wel: ik vraag niet direct bewonderd te worden - noch aan jou noch aan mijzelf. Bewondering trouwens hebben wij voor zoovéél scribenten; ik ben geheel bereid Boutens en Henriëtte-je-weet-wel te bewonderen, als ik ze maar niet hoef te lezen. Maar verdomd, ik zou het onaangenaam gevonden hebben als een ander die 'Harde Dood' had geschreven.

Ik zou, onder ons gezegd en gezwegen, nog 'De Ontkomen Zwerver'[4] hebben willen schrijven, 'De Renegaat' van Slauerhoff en dit kwatrijn van denzelfde:

1. Niet teruggevonden (vgl. brief 236).
2. Waarschijnlijk besprekingen in de *NRC*.
3. 'Liefde's aanblik' (naar Rossetti) en 'Geen tweede Troje' (naar Yeats); 'Hervonden werkmanschap'; 'Drie onlustige liedjes'.
4. Gedicht van Roland Holst.

‘Or, le dédain superbe de s'en aller
En souriant, le long du précipice,
Au charme paisible de la vallée,
Vaut bien le Bonheur et tous les délices.’

(Het komt voor in een plaquette *Fleurs de Marécages*, dat bij Sander staat te verschijnen.)

Voor de rest* wil ik alle overgangen voelen tusschen bewondering en kokhalzen. Er zijn trouwens heusch vele oogenblikken waarin ik andere horizonten zie dan die van de literatuur, of - om met jou te spreken - van het journalisme. Ik bedenk daar dat ik je misschien zou moeten bedanken voor al de complimenten die je me gemaakt hebt over mijn journalistieke volkomenheden. En de onvolkomenheden van mijn geschrijf (die, laat me je het geheim openbaren, de onvolkomenheden zijn van een ‘conversatie’) maken dus een goede ‘reportage’? (Tusschen haakjes, wie van ons beiden wordt verneukt: UEd. of MijnEd.?) Mijn beste, ik heb in Indië vier maanden aan de journalistiek gedaan, en men heeft mij zelfs dààr een hoogst volkomen journalistiek prùl bevonden.

Ik schrijf je dit alles omdat ik het je vooreerst toch niet had kunnen zeggen. Ik ben uit Holland gekomen met een ‘gedegen’ (trouwens Hollandsche) griep, waar ik nog altijd niet bovenop ben gekropen. De eerste tijden zal ik 's avonds dus wel niet uitgaan en begin volgende maand keer ik naar Gistoux terug.**

Voor het geval je Cahier 4 bespreekt, mag ik me van tevoren voor een ex. gerecommandeerd houden? Dank ook bij voorbaat, en geloof me, met beste groeten, gaarne je

EduP.

P.S. - Wat mijn paradoxen, overhaastheden en andere naïveteitjes betreft: àls ik een cahier 5 uitgeef, wil ik ze daarin wel even verklaren.[5.] Mijn stijl is soms elliptisch, maar, ik geloof, zelden onlogisch, en ik let meer op den inhoud dan je vermoedt.

Bijv. die phrase over Gide: ‘Zijn lezing was middelmatig: mogelijk ook aan de Belgische mentaliteit aangepast.’ Elliptisch misschien, omdat daartusschen had kunnen staan (maar ik veronderstelde het

* We hebben het nog altijd over *Nederlandsche poëzie.*

** Vanaf 10 Maart dus (ongeveer) is mijn adres: Château de Gistoux, Chaumont-Gistoux.

5. In *Cahier 5* ging DP uitvoerig op H's kritieken in (*Vw* 2, p. 145-151).

als bekend en het was mijn goed recht, après tout) dat iedere Franschman die in Brussel komt lezen zich minstens een dozijn keeren afvraagt: ‘Qu'est-ce qu'on peut bien raconter à ces Belges-là?’ - Er is zelfs een Fransch acteur die *Cyrano* op een bepaalde manier speelt voor Belgische ooren, de heer Aragon geloof ik (Jean, niet Louis, mogelijk ook met twee *r*'s); die heer speelt in Brussel, tot zijn grootste succes, *Cyrano* au ralenti. Ik geef je dit ééne staaltje. Ik laat dààr of die mensen gelijk of ongelijk hebben, ik heb alleen rekening gehouden met die opvattingen, bij het beschouwen van een Franschen conférencier in Brussel, al was het dan ook Gide.

Andere phrase, door jou geciteerd als bewijs van (goede) reportage: ‘Ik voor mij vind het bijna jammer dat de belangstelling van Gide voor Afrika’ enz. Ik ben bepaald zoo naïef de naïveteit van die phrase niet in te zien. Het is de uitdrukking van een persoonlijk gevoel, waar je het best niet mee eens kunt zijn, maar wat ter wereld heeft het te maken met ‘reportage’?

(Maar ik scheid er hier mee uit, of je zou dit p.s. een goed krantenartikel gaan noemen.)

Hernieuwde groeten.

EduP.

P.P.S. Zou je Roelants willen vragen mij een nr. te zenden van den eersteling van *Vandaag*?

241. *Aan J. Muls: Brussel, 14 februari 1929*

Zeer geachte heer,

In dank ontving ik het nr. van *Vl. Arbeid*. Voelt u er iets voor om bijgaande kopij[1] te plaatsen? laat u zich door den druk niet afschrikken, zij werd voor mij zelf gedrukt, in 1927, in niet meer dan 15 of 20 exemplaren.

Ik heb u voor het oogenblik helaas niets beters aan te bieden, maar dit ‘gesprek’ lijkt mij bij overlezing toch niet onaardig.

Geloof mij, geachte heer, met beleefde groeten uw dienstw.

EduPerron

Brussel 14.2.29.

1. De bundel *Alle de rozen of het gesprek bij maanlicht* die zes sonnetten en acht prozastukken bevatte. Zie voor de publicatie 277n1.

242. *Aan A.A.M. Stols: Brussel, 14 februari 1929*

Vandaag 14.2.29.

Beste Xander,

Met deze verdòmde kou kan ik nog steeds niet uit, na mijn Hollandsche griep, maar ik zend je den chauffeur om de Kennedy-novels op te halen. Wat kost dit grapje? Ik kom je zoo gauw ik kan even de hand drukken. Dank intusschen voor het zenden van die boekjes en niet minder voor het bestellen van deze.

Ja, van de Citroën heb ik gehoord! - den eenigen dag dat ik éven uitging. En van héél wat mooiers nog, dat alleen nog maar is besteld...

Zaterdag zie je me natuurlijk *niet* in Antwerpen! Wou je me dòòd hebben?

Laat dat prospectus eens spoedig zien. Heb je de persdienst van de twee eerste boekjes reeds gedaan of was het wachten op die prospectus? Zijn er reeds eenige critiekjes verschenen, voor zoover je weet? heb je een paar exx. verkocht? Wanneer krijg ik de drukproef van het derde boekje?

Tot ziens en als steeds je

Eddy*

Hoe gaat het met den neus van Cleopatra - d.w.z. Mej. Wouters, voor deze gelegenheid?

243. *Briefkaart aan A.A.M. Stols, 14 februari 1929*

14.2.29.

Beste Sander,

Ik hààst me je te schrijven om je te zeggen dat - mochten die Harpers Broeders het snoode plan koesteren je nog wat méér Craig Kennedy's te sturen - je ze desnoods telegraphisch daarvan moet zien af te brengen! Het is een hopelooze rubbish, en God zij gedankt dat zij niet de hééle serie hebben opgezonden! Ik doe nu alleen nog maar schietgebedjes dat het mij ook zóó niet al te duur te staan zal komen! Oef!.... is me dat een verrassing geweest. Enfin - *jij* wordt nogmaals van harte bedankt.

Tot spoedig. Je

Ed.

* d.w.z. je *Diogenes*

244. *Briefkaart aan G. Burssens: Brussel, februari 1929*

Brux. 15.2.29.

Beste Burssens,

Deze pestilentie die met graden onder nul wordt nagemeten houdt mij voortdurend gevangen en belet mij zelfs de tentoonstelling van Ensor[1] te zien. Kom niet vóór het wat christeliker weer is.

Wil mij omgaand op een kaartje antwoorden op deze enquête (die ik vandaag open): 'Wat hebben mijn Cahiers v/e Lezer met Journalistiek te maken?'[2] Je hebt nog niet alles, maar nr. 4 geeft je misschien toch wel een idee, of genoeg idee om op deze vraag te antwoorden.

Muls zond mij een ex. van Vl. Arbeid (na speciaal verzoek). Het is toch treurig zoals die Brunclair bijv. iedere keer P.v.O. kopieert![3] Voélt de kerel het zelf niet? Daar is nu ook nog een meneer Rutten. Als het zo doorgaat zou je over een jaar of tien kapelmeester kunnen spelen over een vol orkest kleine P.v.O's. Jij wenst v. Ost. lyriek, maar die heren hebben het v. Ost. recept! (Gare!)

Tot ziens en steeds je

EdP.

245. *Briefkaart aan H. Mayer: Brussel, 15 februari 1929*

15.2.29.

Waarde Heer,

Ik open een enquête: 'Wat hebben mijn Cahiers v/e Lezer met Journalistiek te maken?'

Antwoord op een kaartje maar omgaand.

Dank en hart. gr. van

uw EduP.

28 av. Em. Duray

Bruxelles

1. In het Palais des Beaux-Arts, Brussel, 19 januari-19 februari.
2. Herreman, die de *Cahiers* besprak, vond ze vol journalistiek. DP protesteerde hiertegen (zie brief 240 en *Vw* 2 p. 145-151).
3. DP doelt op het gedicht 'Berglied' in *Vlaamsche arbeid* 24 (1929), p. 161.

246. *Briefkaart aan J. van Nijlen: Brussel, 15 februari 1929*

15.2.29.
Beste Jan,
Ik open een enquête: 'Wat hebben mijn Cahiers v/e Lezer met Journalistiek te maken?'
Antwoord op een kaartje maar omgaand.
Je Ed.

Ik word nog steeds thuisgehouden door dit pèstweer! Ik kom zoodrà ik kan.

247. *Aan J. Muls: Brussel, 16 februari 1929*

Brussel, 16.2.29.
Zeer geachte heer,
Tussen mijn papieren van twee jaar terug vind ik de fragmenten van een lang gedicht dat ik toen schrijven wilde en dat ik (wschl. voor goed) heb verlaten. Drie van deze fragmenten, bijeen-geschikt, lijken mij nog wel te publiceren; ik zend ze u hierbij, mogelik is u van hetzelfde gevoelen. Ieder stukje moest trouwens een afzonderlik liedje vormen: alleen moesten er tien of twaalf stukjes in, volgens de oude konceptie, en niet drie. Enfin, gaat het zo niet, dan stuurt u ze mij wel terug.[1.]
Voor een blad als het uwe kan ik zeker de leestekens wel supprimeren. Zij gaan slecht samen, vind ik, met het karakter van *lied.*
Geloof mij, geachte heer, met beleefde groeten, gaarne uw dienstwillige
E duPerron

248. *Aan J. van Nijlen: Brussel, 17 februari 1929*

Beste Jan,
Niets zal mij liever zijn dan je bij mij te zien! Ik durfde je echter

1. Behalve 'Alle de rozen' plaatste M in *Vlaamsche arbeid* 24 (1929) 2, p. 70-71, van DP 'Drie liedjes voor licht en donker', getiteld 'Aubade', 'Romance' en 'Nocturne'. Deze drie gedichten zijn door DP in gewijzigde vorm als tussenzangen opgenomen in het grote gedicht 'Hubertus bij zon en schaduw' (*Vw* 1, p. 78, 80 en 84).

het voorstel niet doen omdat ik schuldbewust ben dat je vóór mijn vertrek naar Italië verscheidene malen bij me bent geweest en dat het bepaald mijn beurt is naar jou toe te gaan. Dit zal trouwens zeker gebeuren zoodra ik wat meer 'van griepen vrij' ben. Simone en ik komen dan graag een avondje bij jullie doorbrengen, zeker toch vóór ons vertrek naar Gistoux.

Kom dus Dinsdag of Woensdag of wanneer je wilt. De rest bespreken we dan wel.

Hartelijke groeten aan Griet, ook van Simone, en als steeds van harte je

Eddy

Ik ben dus in 28 avenue Emile Duray.

Mijn moeder zal je ook met vreugde terugzien.

Zondag, 17.2.29.

249. *Aan A.A.M. Stols: Brussel*[1]*, 18 februari 1929*

Maandag

Beste Sander,

Pech dat ik je uit moest vinden. Kom *mij* eens opzoeken met je Citroën! - Pech ook met de Kennedy's maar tant pis! 'voorzichtigheid' is inderdaad een schoone zaak... Ik troost me alweer dat er MAAR 14 deelen kwamen (er zijn er 22!) Als de lawine maar geen staart krijgt. Geef me spoedig op wat de grap mij kost, dan ben ik uit de onzekerheid.

Wanneer krijg ik de proeven van mijn *derde* boek[2]?

Heb je de exx. aan Toussaint en Karel de Groote verzonden?

Ik neem de Douglas graag mee voor 90 Belg. frs. - 10% = 81 Belg. frs.!

Komt Chevasson *werkelijk* over?

Nu, Sander, ik hoop: tot ziens. Antwoord op de ENQUÊTE![3]

Je Ed.

1. Briefhoofd van *De witte mier* doorgestreept.
2. *Nutteloos verzet.*
3. Het desbetreffende briefje is niet bewaard gebleven.

250. *Aan G. Burssens: Brussel, 20 februari 1929*

20.2.29. 'sav.

Beste Burssens,

Dank voor het antwoord. - Wat die dichters betreft, ik zou me in jouw plaats wel wachten er *iets* over aan Jozef Muls te vertellen. 1°. Als Jozef Muls het zelf niet inziet, of, het wèl inziende, er vrede mee heeft, is alles pour le mieux etc. 2e. Welke ook zijn gevoelens mogen zijn, hij zal je van 'jaloersheid' op die heren verdenken, die hij natuurlik als 'rivalen' van je aanziet. 3e. Het doet er tenslotte nièts toe, want het zijn maar de kleine kantjes van het schrijven. Bovendien, er is iets anders dat mij amuseert; ik vraag mij af: 'Hoe moet het nu verder, nu P.v.O. er niet meer is om nieuwe recepten te geven? Die heer Brunclair vooral: als men zijn ontwikkelingsgang door de eeuwen nagaat, ziet men hem rigoureus met P.v.O. *mee* evolueren. Denk je nu zijn geval in (hij is het zich misschien niet bewust, maar jij wel): Nadat Gaston met zijnen basson het levenslicht heeft gezien, is Gwendoline met de mandoline gekomen en die andere jongedame; maar nù? De *Boere-Charleston* is een van P.v.O.'s laatste gedichten. Is de heer Brunclair nu veroordeeld zijn hele verdere leven boere-charlestons te komponeren of krijgen we om de zoveel tijd het ganse P.v.O.-repertoire van voren af aan? De situatie is bijna even nijpend als het Christus-worden van de heer Krishnamurti. 'Wacht en stille zit.' Het zijn van die toneeltjes waarbij men zich in een fauteuil het mééste amuseert.

Cahier 1 tot 3 krijg je *zodra* ik er zelf bij kan en zonder mankeren. Ik ben vrij sekuur in dergelijke dingen. Maar dat valies ligt in Gistoux en ik ben daar zeker niet vóór half Mei. Tot zolang minstens zal je dus moeten wachten. Maar aangezien de 'aktualiteit' de minste eigenschap is van dergelijke aantekeningen, komt het op hetzelfde neer, ook voor een event, bespreking, of je ze wat eerder of later ontvangt.

Hoe staat het met de bundel die je met Floris Jespers voorbereidt[1]?

Wat het komen hier betreft: wat denk je van de volgende Zaterdag, d.i. dus: 2 Maart, volgens de kalender? Ik vermoed dat deze kou dan enigszins verdwenen zal zijn. Zend overigens wat je voor *D.G.W.* te schrijven hebt rustig in, aan mij als je het misschien liever

1. *Klemmen voor zangvogels* (1930), een uitgave van Avontuur. De bundel werd geïllustreerd met vier tekeningen van Jespers en samengesteld uit de bundels *Piano* en *Enzovoort*, vermeerderd met nieuwe gedichten in de afdeling 'Voor kleine saksofoon'.

niet direkt aan Gr. doet. Zijn adres intussen is: 130, B[d] Auguste Reyers, Schaerbeek.

Kan je dat nr. van *Vrije Bladen* waarin dat verhaal van Marsman[2.] staat, misschien niet even afstaan? Je krijgt het onmiddellik over de post terug. Het zou mij ook genoegen doen dat tijdschrift in zijn nieuwe vorm terug te zien, ik zag het in zeker geen 3 jaren; vroeger was het een klein 4[o] formaat met 32 blzn. geloof ik, dus vrij wat dunner dan *Avontuur*.

Hoe gaat het toch met Jozef Peeters? Ik heb een soort wroeging dat ik hem sedert zo lang geheel verwaarloosde. Hij is tegenover mij altijd uiterst kameraadschappelik geweest. Ik zou eigenlik graag eens in Antwerpen komen, maar dezelfde reden houdt mij op het ogenblik van alles af. Ik heb, God betere 't! de expositie Ensor niet eens kunnen zien!

Vandaag[3.] schijnt flamboyant te zijn. Vijf frank per nummer en zo goed als geen tekst. Vraag: hoe lang zullen de ‘namen’ het publiek imponeren?

Ik houd op met deze kletspraatjes. Tot ziens en steeds je

EdP.

251. *Aan F. Hellens: Brussel, 2, 9, 16 of 23 februari 1929*[aant.]

Bruxelles, samedi soir.

Mon cher ami,

Ta lettre tombe à merveille: eet après-midi j'avais parlé de ce livre à faire avec Greshoff et Stols, et Greshoff, apprenant que j'avais chez moi la copie de *l'Enfant Sauvage*[1.] avait proposé de faire plutôt *cela.*

Alors, voilà: Stols fera probablement *L'Enfant Sauvage*, si tu veut; soit en entier, soit en choisissant les meilleurs chapitres. Parlez lui de cela quand tu le verras.

(Je n'ai trouvé ta lettre qu'en rentrant, vers 9h½ du soir.)

A bientôt! - vendredi probablement.

Ton ami EdP.

2. ‘Bill’, in *DVB* 6 (1929), p. 1-17.
3. Zie 234n2.
1. Roman die onder de titel *Le Jeune Homme Annibal* in 1929 verscheen bij Stols.

et l'apporterai ensuite chez Stols. Le mieux serait qu'il vienne, de son propre mouvement, t'en parler. - D'après Greshoff Stols serait ravi popre mouvement, t'en parler. - D'après Greshoff Stols serait ravi de sortir un peu de ‘toutes ces plaquettes.’ Alors l'édition complète de l'Enfant ferait son affaire.

As-tu vu son édition de *Sur un air de Scarlatti*, de Jaloux? C'est rudement bien! on l'achèterait rien que pour le chic de son allure. S'il ‘exécute’ ton bouquin comme ça, il me semble que nous serions tous très contents.

252. *Aan N.A. Donkersloot: Brussel, 24 februari 1929*

Brussel, 24.2.29.

Beste Donker,

Ik ben ook weer zoo'n beetje kwakkelend in orde: - trouwens ik bèn in den winter geen mensch, nooit geweest, of ik moest naar het Zuiden. Wat men in Europa ‘het Zuiden’ noemt. Dit jaar was het bàr; ik heb je al geschreven hoe heerlijk het was in Italië, Ça en valait la peine! en toch - après tout, alles telt, wat een beetje vreemd is vooral, voor de herinnering.

Pas op, laat me niet lyrisch worden. Brussel is trouwens geen land voor lyriek. Ik schrijf op het oogenblik bijna uitsluitend aan mijn z.g. *Cahiers van een Lezer* waarin ik af en toe snor van genoegen, maar oneindig meer hooge ruggen opzet. Ik ben bepaald geen vriend van de schrijverij van den heer Coster; dàt is voor mij nu precies het abjectste wat de Nederlandsche geest heeft opgeleverd. Het ergste van alles is voor mij dat Coster eigenlijk geen mensch meer is: het is een instelling, een monument voor ethische weekdieren die er zachtjes tegenaan gaan liggen en genieten van het uiterlijk vertoon van hùn eigen monument. Beste Donker, praat me er niet van. Wat je van Marsman als criticus schreef - hm ja... maar die verdòmde tempelgeheimenissentoon zit er bij hem toch ook in. Een beetje meer natuurlijkheid, een beetje meer ròndheid in de literatuur - vooral in ònze literatuur van mooischrijvers en hoog-intellectueel geparadeer* (in Frankrijk is het trouwens in werkelijkheid ook niet veel beter) - een beetje meer hèldere, spontane taal, waar je houvast aan hebt, desnoods om het te verfoeien.

Ik voel mij altijd zoo diep teleurgesteld als ik door al die fraaiïg-

* Onze literatuur van *gezichten-trekkers*!

heden van bast, schors, enz. heb heengebeten, - om dan, alinea voor alinea, als inhoud: van die verschrompelde nootjes te vinden, die ik misschien ook nog wel had doorgeslikt als ze bloot op een schaaltje gelegen hadden, tenminste netjes schoongemaakt, en zonder al dat vertoon - en vooral zonder die groteske ernst - opgediend. Maar na al de moeite die ik mij ervoor gegeven heb, spuug ik ze uit en bedank voor een volgende keer.

Ik heb Marsman's *Anatomische Les* gelezen, Ça me suffit. Ik zal mij, voor mijn part, met zijn gedichten tevreden stellen. *De Lamp van Diogenes* ga aan mij voorbij. Een pakkende titel anders. Maar ik geloof eenvoudigweg niet dat Marsman den mènsch zou zoeken, ik geloof dat hij nog veel te veel op den mooikraaier let, willens of onwillens, 'ambtshalve' of als dupe.[1.]

Als ik den mensch zoek in de literatuur, en *au fond* is het sedert jaren wat mij verreweg het meeste interesseert, dan is het iets anders dan wat Coster en Marsman zoo noemen (vooral de eerste). Als Coster 'mensch' zegt en 'menschelijkheid' begint het dadelijk zuur te ruiken voor mij. Iemand die zulke zotteklap kan uitslaan bij de verzen van Dop Bles, die zich zoo overdonderen laat door het geürm van Achilles Mussche! neen, mijn waarde, daar ben ik werkelijk ten slotte te veel *Lebemann* voor geweest, niet in den zuiver mondainen, maar juist in den *menschelijken* zin van het woord.

In één woord: ik ben wars van al dergelijke (etische, of intellectueele, of zelfs poëtische) *aanstellerij*. Ik houd van een vent die zichzelf durft zijn, die vat op zich geeft, die zich niet achter het een of ander voetstukje verstopt onder voorwendsel dat hij er soms bovenop gaat staan; een vent die weet wàt de dood voor het leven beteekent, maar die dat niet *alleen* in een berookte kamer bij Dostojevski heeft 'bestudeerd'. Ik heb bij Coster van het begin tot het einde het gevoel: onwaar, onwààr, ONWAAR. Een kamer-ethicus qui se bat les flancs. Het is een antipathie die ik tegen hem heb vanaf mijn eerste ontmoeting met hem, ik geloof vanaf mij 18e of 19e jaar. Ik ben nu bijna 30, dus... En, zooals ik je zei, ik zie den mensch Coster eigenlijk niet meer, ik zie de Hollandsche instelling, het Hollandsche monument. Het is geslààgd.

Verwonder je dus niet als je ontboezemingen van mij ziet tegen

1. Over Marsmans nieuwe bundel kritieken schreef DP in dezelfde bewoordingen in de *Cahiers* (*Vw* 2, p. 163). D besprak de bundel in *DGW* 28 (1929) 1 (jan.), p. 5-8.

Coster gericht. In 1925 heb ik in *De Driehoek*[2.] zijn 2e druk van *Nieuwe Geluiden* besproken en daarin voor ééns en voor goed mijn houding tegenover hem aangegeven. Ik hoop dat men hem een ex. van dat nummer gezonden heeft. Ik zie in de Nederl. literatuur van onzen tijd trouwens een serie menschen tegenover wie ik alleen maar mij onmogelijk wensch te maken: voor ééns en voor goed. Ik voel werkelijk zooveel voor de *vriendschap* dat het idee *relaties*, te menageeren individuën, en dgl. mij verwoed antipathiek is. Ik heb Slauerhoff eens in Brussel ontmoet, veel te kort en vooral: onder veel te veel menschen.[3.] Hij leek mij bizonder aantrekkelijk: dat gevoelige, kapotte bijna, onder dat onverschillige en verwaarloosde. Er komt bij Stols eerstdaags een kleine plaquette uit waarin Sl. eenige van zijn gedichten in het Fransch heeft vertaald; daarin staat o.a. dit kwatrijn, dat trouwens de slotstrophe is van het gedicht *Fin de Siècle* (in *Clair-Obscur*):

> ...Or, le dédain superbe de s'en aller
> En souriant, le long du précipice,
> Au charme paisible de la vallée
> Vaut bien le bonheur et tous les délices.[4.]

Als je *Clair-Obscur* bij je hebt, zoek het daarin dan op, maar bereid je voor op een teleurstelling. Deze Fransche vertaling is oneindig mooier. Ik las zooeven je bespreking van 't Lindenhout's werk[5.]; en ik ben als jij in dat opzicht: voor een kwatrijn als dit geef ik ook tien bundels cadeau - maar niet tien middelmatige bundels, tien bundels van ‘Kanonen’ liefst, als die ‘Kanonen’ mij niets zeggen, of mij hier en daar wat zeggen, tusschen véél aesthetiek door, je weet wel...

Dat kwatrijn van Slauerhoff - look here: als ik zooiets lees en ik kan gelooven dat de dichter ook ‘de man is van die regels’, dan kan ik niet anders dan dien man zijn toegewijd! Maar vóór ik tot zooiets kom. Ik geloof n.l. precies niet als jij dat ‘verzen het essentieele van een menschenleven geven’ - ik schreef het zooeven in mijn Ca-

2. 1 (1925) 6 (sept.), p. 3 (*Vw* 2, p. 12-18).
3. Waarschijnlijk in 1928 op een van de vrijdagse ‘salon’ avonden van Hellens, met wie Slauerhoff bevriend was.
4. Uit *Fleurs de marécage*, ‘Poèmes de J. Slauerhoff. Précédés d'une lettre de Franz Hellens’, door DP uitgegeven.
5. In *DGW* 28 (1929) 1 (jan.), p. 46-47.

hiers[6] - ik geloof dat menig menschenleven door de literatuur ontzaglijk wordt geflatteerd, en dat, anders beschouwd, menig menschenleven interessanter (boeiender en zelfs aangrijpender) zijden heeft dan men soms vindt in dien mensch zijn verzen.

Als ik je dit zou moeten verklaren zou het alle saveur gaan verliezen. Denk er even over na en je begrijpt wat ik zeggen wil. Er zijn oogenblikken, te vreemd, of te klein, of te groot voor verzen; oogenblikken die niet *samenvallen* met de harmonie van het woord. Ik improviseer stuntelig. Denk er zèlf over na.

Ik verlaat je hier: 1e omdat het heel laat is; 2e omdat deze brief te dik worden zou. Tot een volgend maal, en ik hoop je dan vermakelijker dingen te vertellen. De hand van

je EdP.

P.S. - Ik lees dezen brief over en neem er een stuk uit over voor de Cahiers,[7] met zooveel 'oprechtheid' heb ik mij blijkbaar laten gaan!

EdP.

253. *Briefkaart aan J. van Nijlen: Brussel, 24 februari 1929*

Brussel, 24.2.29.

Beste Jan,

Wil je mij omgaand even schrijven, hoe precies de verzen van B. d'Aurevilly luiden die ongeveer zoo zijn:

> 'Ah! si tu veux pleurer, que ce soit en silence
> .....cache au moins tes pleurs...'

Je vindt het in de *Memoranda* op een blz. links: duidelijk zichtbaar natuurlijk want het zijn, naar het uiterlijk tenminste, heele echte verzen.

Ik heb bijna heel cahier 5 klaar. De rest neem ik Donderdag voor je mee, want zal je wschl. ook amuseeren.

Tot ziens! en steeds je

Ed.

6. *Vw* 2, p. 163. Het nogal vrij overgenomen citaat komt uit D's bespreking van Johan van 't Lindenhout.
7. *Vw* 2, p. 166-168.

254. *Aan F. Hellens: Brussel, 4, 11, 18, of 25 februari 1929*[aant.]

Bruxelles, lundi soir.

Mon cher ami,

Je reçois à l'instant ta lettre. Si je vois Stols avant vendredi je tâcherai de le faire venir avec moi. Je lui ai apporté tout à l'heure le manuscrit de ton *Enfant*, mais il n'était pas chez lui et j'ai laissé le ms. chez Greshoff qui, comme tu sais, demeure à dix pas de chez Stols. Bien. Entre nous, je crois que Stols qui se plaint beaucoup de la 'crise', comme tout le monde, ne se décidera pas de faire tout le livre, mais un choix de quelques chapitres pourrait le tenter - et il me semble que l'oeuvre ne peut qu'y gagner. Quand on connaît *le Naïf*[1] on y trouve des longueurs, des redites, - on a l'impression qu'une grande partie de *l'Enfant* se trouve déjà dans le *Naïf*. Quel magnifique bouquin aurait fait un choix des meilleurs chapitres des *deux* livres! mais je t'entends déjà me dire que tu as dû céder les droits à Emile-Paul... Pour conclure: personnellement j'aimerais te conseiller - à toi et à Stols - de faire un *choix* dans *l'Enfant*. Les chapitres que je préfère, moi, sont: *Les Géants, La Chasse au Canard, Les seins de Jeannette* (évidement!), *Le Concours de Lecture* et *La Confession*. - Ensuite *Le Merle, Le Boucher, - La Petite Flûte* aussi, peut-être, mais c'est un peu long. Il serait curieux de voir les chapitres que Greshoff préfèrera; je lui ai dit de lire, le plus vite possible, le manuscrit, avant de le passer à Stols. Il y aura, entre Greshoff et moi, au moins cette différence que lui ne connaît pas *le Naïf* et moi bien.

Autre chose. J'ai reçu ce matin *les Hors-le-Vent*[2] dont je te remercie vivement. J'ai lu les trois premiers contes et je comprends assez bien que certaines personnes appellent ce livre-là ton chef d'oeuvre. Moi, en toute humilité, je préfère *le Naïf*. Comme artiste tu y es à peine moins fort, et tu y es tellement plus humain. *Les Hors-le-Vent* me paraît contenir la quintessence de ton côté 'halluciné' - c'est un livre qui n'a rien de satanique, au fond, mais où on a peur des *ombres*. Mais il me faudrait lire encore les trois autres contes, avant de me prononcer. Jusqu'ici je choisirais, comme toi, *Les Soirs de Gand*, plus dominé, moins fiévreux que la *Cuisine des Fous*. De toute façon je porterai aussi ce livre à Stols pour qu'il se rende compte luimême, et tu lui feras voir les dessins d'Ensor.

1. Roman van H uit 1926.
2. Verhalenbundel van H uit 1909.

Je t'envoie, par la même poste, le bouquin de Jaloux. Stols te donnera certainement un exemplaire; - sans cela, tu garderas le mien. Ne pourrais-tu pas faire une note sur ce bouquin pour *Den Gulden Winckel*, qui pourra faire suite à l'autre sur *Soleils Disparus*[3.]? Je traduirais cela et tu t'en pourras servir, ensuite, d'ailleurs. Qu'en pensestu?

A vendredi. Bien à toi

EdP.

255. *Briefkaart aan G. Burssens: Brussel, 27 februari 1929*

27.2.29.

Beste Burssens,

Gelijk hiermee zend ik je Cahiers 1 t/m 3 en *Den Gulden Winckel* waarin je artikel over P.v.O.[1.] voorkomt. Misschien ontving je dit nr. reeds, maar allicht ben je gesteld op een 2de exemplaar.

Wat denk je van 2 Maart a.s. (Zaterdag) voor de ontmoeting met Greshoff? Maar beter nog zou zijn: een Zaterdag later, want ik geloof dat deze week allerlei mensen uit Holland voor hem overkomen.

Schrijf me nog even hierover en in ieder geval tot ziens!

Met hart. gr. steeds je

EduP.

En het nr. van *de Vrije Bladen?*

256. *Briefkaart aan J. van Nijlen: Brussel, 27 februari 1929*

Brux. 27.2.29.

Beste Jan,

Ik zal je weer uitstel moeten vragen, want mijn broer[1.] komt juist morgen (Donderdag), en het is zijn afscheidsbezoek vóór hij naar ‘den Oost’ terugkeert. Hij vertrekt wschl. Zaterdag of Zondag; laat ons mijn bezoek bij jou dus op Maandagavond stellen, als je dat

3. Ook een roman van Edmond Jaloux.
1. ‘Paul van Ostaijen als vriend. Herinneringen.’ In *DGW* 28 (1929) 2 (febr.), p. 36-37.
1. DP's halfbroer Oscar van Polanen Petel, zoon van zijn moeder uit haar eerste huwelijk, die bij zijn vader was opgevoed en planter was in Nederlands-Indië.

schikt. Anders Dinsdag? - De verzen van Barbey heb ik zelf al teruggevonden. Heb ik je al geschreven dat het heele 5e cahier klaar is? Het was een prettig werk je voor deze koude dagen; nu is het voorbij maar de koû niet! d.w.z. ik verveel mij mottig. Ik lees *La Vie de Mahomet,*[2] maar het is een schrale troost. Vandaag weer 11o beneden nul - het is onuitstaanbaar. Ik heb een dezer avonden weer kou gevat. En jij? hoe is het met de smeulende griep? (als men het zoo zeggen mag.) Heeft Sander je de *Vier Balladen* van Den Doolaart gegeven? Ze zijn werkelijk zeer goed; behalve de 4e die mij wat *te*[3] mooi is; maar de 2e is *bizonder*. Nu, Jan, tot ziens. Groeten aan Griet en de II en de hand van je steeds je E.

257. *Aan A.A.M. Stols: Brussel, 27 februari 1929*

Beste Sander,

Ik zend je catalogus door naar mijn ouden chef, den heer P. Gediking, bibliothecaris v/h Batav. Museum, die voor die dingen de grootste belangstelling heeft.

Overigens heb ik geheel vergeten je te zeggen - iets wat mij na je vorige catalogus al op het hart lag - dat je liever niet meer moet zetten: 'un *volume* de 18 pages'. Beneden de, laat ons zeggen 80 à 90 blzn. moet men spreken van een plaquette. En dan niet: 'une plaquette de', maar liever directer: 'Plaquette, 18 pages', of zoo. En voor dikkere deeltjes: 'Vol. de X pages'. Vergeef mij deze schoolmeesterij en let op de goede bedoeling!

Vergeet je niet *De Wilde Vaart* voor mij te bestellen? Dank bij voorbaat. Tot ziens; steeds je

Eddy

Brux. 27.2.29.

258. *Briefkaart aan G. Burssens: Brussel, 28 februari 1929*

Beste Burssens,

Ik ontving daarjuist je brief en zie dat je liever wèl deze Zaterdag

2. In 1929 verschenen levenbeschrijving van Mohammed door E. Dermenghem.
3. Dubbel onderstreept.

komt. Laat ons dus afspreken dat wij elkaar om half 6 treffen in de oude 'Hulstkamp' die nu *Taverne du Passage* heet (in de galeries St Hubert). Ik kom met Greshoff.

Tot ziens! Hart. gr. van je

EduPerron

28.2.29.

259. *Briefkaart aan G. Burssens: Brussel, 5 maart 1929*

5.3.29. Brux.

Beste Burssens, Ik heb gisteren terloops een woordje bij Stols voor je gedaan, en hij is geneigd jou precies hetzelfde te rekenen als mij (d.w.z. geheel en al een prix d'ami), n.l. voor 96 blzn., formaat en papier en oplaag van *Poging tot Afstand*, maar met 1 corps groter letter: 3000 frs. Het valt dus erg mee, en is zeker goedkoper dan wat een Brussels kunstdrukker (van Buggenhoudt of Vromant) zou vragen. Informeer maar eens, en denk erover na. Ik zond je het nr. *Vrije Bladen* terug - het verhaal v. Marsman[1] vind ik een zouteloos prul - je twee bundels[2] heb ik tot dusver niet ontvangen. Maar het is pas Dinsdagmorgen. Vanaf morgen is mijn adres: 13 rue Anoul (Ixelles); schrijf mij dus daarheen. Ik ga wschl. *niet* naar Gistoux!

Hart. gr. van je

EdP.

260. *Aan G. Burssens: Brussel 6 maart 1929*

Brussel, 6.3.29

Beste Burssens,

Met *Piano* en *Enzovoort* vóór mij, ziehier enige aantekeningen. Over het eerste:

Piano: aanhouden; goed.

La Passante: goed, maar wat lang. Ik heb 't gevoel dat dit gedicht erbij winnen zou, als je 't wat samentrok?

Terras: zeer goed.

Nacht: zeer goed.

1. 'Bill', zie 250n2.
2. *Piano* en *Enzovoort*, zie 250n1.

Jean Jaurès:?? Lang. Ik voel niets voor: 'Lichtstad-jichtstad-schichtstad' - ik herinner mij dat P.v.O. dat ook veroordeelde.[1] Daarentegen is strofe 2 en 3 met de eindregel: 'ethiek van Jezus-Kristus en Jean Jacques' heel suggestief. Kan je dit gedicht ook niet omwerken of samentrekken?

Bomen: voor mij minder.

Zonnebrand: zeer goed.

Rosa Luxemburg: goed.

Dans Tent: vind ik ook minder.

Rozen: goed. Als je Malherbe precies wilt citeren, de regel is: 'et rose elle a vécu ce que vivent les roses' (*rose* zonder hoofdletter).

Borms: voel ik niets voor; ook het einde: 'wordt de lijder leider' is mij wat erg calembour. Ik schreef zelf zoiets op Wies Moens (in het Bozige Boekje), maar daar was het de bedoeling ridikuul te zijn, of beter: te doen zijn...[2]

Guido Gezelle:?? Ik zou het toch maar behouden.

Interieur: zeer goed.

Regen: goed. Maar ik ken van dit gedicht een eerste lezing (in Het Overzicht[3]) die mij spontaner en aardiger leek. O.a. ik herinner mij de regels: 'de regen....brengt in uw huis een vledermuis.' Ik zou die zéker behouden!

Mist: goed.

Avend:??

Kussen: vind ik ook nogal goed. Misschien iets te gewild stèrk.

Lenin: goed.

Sneeuw: goed.

Straat: goed. De blz. waar *Einde* op staat hoort er toch bij?! (Ik zou 15 gedichten aanhouden van de 20. Of 14? met 1 blad voor de ondertitel in de verzamelbundel.)

Nu *Enzovoort.*

Ik vind al de prozastukjes (vier) hierin aardig, maar ze zouden wschl. in de nieuwe bundel misplaatst zijn, en typografisch het oog schokken!! Dus: het proza niet meegerekend zou ik aanhouden:

Ballade. - Eén man één woord. - Jubileum. - Schommel. - Vervaldag. - Andante lamentoso. - Eeuwig is zo lang. - Allegretto. - Jachtgenot. - Ridderschap. - Serenade. - Recitatief. -

1. In brief 21 schrijft DP dit fragment 'aller-onaangenaamst' te vinden.
2. Dit zou op verscheidene gedichten in *Het boozige boekje* kunnen slaan.
3. Nr. 21, april 1924, p. 158.

De Boodschap. - Schemering.

Dat zou dus zijn: 14 gedichten op de 18. Of is dat te veel? Maar misschien kan je van sommige erg korte motieven door bijeenvoeging één langer gedicht maken? bijv. *Schemering* zou heel goed kunnen staan als aanhef of eerste deel van *Ridderschap*. Over het algemeen zijn deze gedichten wat erg kort. Het lijkt telkens op enige akkoorden aangeslagen op een snaarinstrument. Je zou de onderafdeling ook kunnen vergroten door er enige langere gedichten van later tussen te schuiven, maar ik zou in jouw plaats die titel *Enzovoort* aanhouden, die heel aardig is. Dus:

blz. 1-2: franse titel; 3-4 b.v. frontispice van Jespers. 5.-6 titelblad. 7-8. titel: *Piano*. 9-24 gedichten van *Piano*. 25-26. titel *Enzovoort*. 27-42 gedichten van Enzovoort (vermeerderd) 43.44. titel nieuwe onderafdeling. 45-93 nieuwe gedichten. 94 witte blz. 95 inhoudsopgaaf 96 verantwoording van oplaag. Werk je er illustraties van Jespers tussen dan verlies je natuurlik voor iedere illustratie 2 blzn., tenzij je op de achterkant van iedere titel binnenin een illustr. liet drukken. Dat zou niet onaardig zijn, en ook vóórin zou je dan 2 blzn. winnen, n.l. p.1. franse titel, p.2. frontispice. 3-4 titelblad. Het beste is dat je de maquette zelf maakt. Baseer je op 28 regels per blz. Ik vergat je te zeggen dat Stols als konditie stelde: niet gehaast zijn. Hij doet het werk dan tussen de bedrijven door. Voilà. Tot nader, en steeds je

EdP.

Noot.

1) Ik lees het gedicht *Guido Gezelle* over. Er staan 3 regels in die mij hinderen; als men ze eruit denkt wordt het geheel voor mij opeens veel inniger en gaver. Het zijn de regels: ‘het vleesgeworden woord’ en de twee tussengedachten: ‘judaskus’ en ‘hanegekraai’. Misschien heb je er een syncope mee willen bereiken, maar was dat in déze melodie gewenst? Het is ook net of je de domme mensen die niet weten wie Judas en Sint Pieter zijn even eraan hebt willen herinneren wat die heren hebben misdaan. Zonder die 3 regels is het gedicht voor mij eigenlik zeer goed.
2) Bekijk ook nog eens die oude lezing van *Regen*. Die regels:

> en in uw huis
> een vledermuis -

zijn werkelik zéér gelukkig, volgens mij.

3) Kan je dat gedicht van ‘de Internationale’[4.] heus niet in de bundel opnemen?

261. *Aan G. Burssens: Brussel, 6 maart 1929*

6.3.29 's av.

Beste Burssens,

Ik ontvang daar een vernieuwde aanvraag tot het schrijven van een artikel over P.v.O. voor *Vandaag*. Ik heb het dus meteen maar gedaan! Ik denk dat het stukje je amuseren zal (àls het opgenomen wordt). Maar het is niet erg lang; ik had het liever 2× zo lang gemaakt. Helaas, de plaatsruimte... Jou wordt ook een artikel gevraagd; schrijf het ook![1.] en verder, zend *mij* een beschrijving van het graf van Paul. Oscar Jespers zei mij dat hij tegen de berghelling oplag=bijna stond. Is er een grafzerk op? of is het gewoon een hoop aarde? Schrijf mij dit s.t.p. omgaand. Onthoud mijn adres: 13 rue Anoul (Ixelles). Ik ga wschl. *niet* naar Gistoux; we zouden elkaar dus spoedig weer ergens kunnen ontmoeten. Hart. groeten van je

EduP.

Hoe is de grond v/h kerkhof in M? Klei of zand?[2.]

262. *Briefkaart aan G. Burssens: Brussel, 8 maart 1929*

Beste Burssens,

Kan je mij per kerende post 1 ex. zenden van *Avontuur* 1? Ik moet die moordenaarshistorie laten vertalen voor de nieuwe revue van Fr.

4. DP doelt op het in het dagblad *De Schelde* van 10 dec. 1922 verschenen ‘Aan de strijder Pol de Mont’. B heeft het gedicht niet opgenomen; voor het overige heeft hij de aanwijzingen van DP grotendeels gevolgd. Zie de verantwoording in deel 2 van B's *Verzamelde dichtbundels* (Den Haag 1970, 2 delen); het gedicht staat hierin afgedrukt op p. 786.
1. DP's stukje was getiteld ‘Bijdrage nummer zoveel’ en verscheen in *Vandaag* 1 (1929) 4 (1 apr.), p. 80-81 (*Vw* 2, p. 177). Burssens’ artikel, ‘Paul van Ostaijen en de kritiek’, kwam wegens vertraging niet in dit tijdschrift terecht en werd uiteindelijk geplaatst in *DGW* 28 (1929) 7 (juli), p. 182-184.
2. Deze regel is met een pijl geaccentueerd.

Hellens[1.] en heb hem telkens laten wachten.
Schrijf me wat je denkt van mijn aantekeningen bij je twee bundels.
Tot nader. Dank bij voorbaat en steeds je
EduP.
13, rue Anoul,
Ixelles-Brux.

263. *Briefkaart aan W.A. Kramers: Brussel, 8 maart 1929*

Beste Kramers,[1.]
Nu heb ik vergeten je het voornaamste van alles te schrijven: mijn adresverandering. Vanaf gisteren woon ik in de rue Anoul 13, (Ixelles-Bruxelles). Noteer dit met het oog op de uitbetalingen van Str.[2.] vooral! Mag ik je ook nog vragen twee dingen te wijzigen in het Léautaud-stuk[3.]? Op pag. 1 van de drukproef, regel 28 een komma schrappen na het woord *armoe* a.j.b. en aan het eind van de alinea: 'van het laborieuse van de aardigheden van een Anatole France' veranderen in: 'van de laborieuse ironie van Anatole France'. Zeer vele malen dank en excuus voor al de moeite die ik je geef. Kom me eens opzoeken in de rue Anoul als je weer in Brussel bent. Mijn vrouw zal je met genoegen terugzien. Hartelijke groeten van haar-en-mij. Je
EdP.

1. Het driemaandelijkse literaire tijdschrift *Nord*, waarvan het eerste nummer in april verscheen, heeft vier afleveringen beleefd, de laatste niet meer onder hoofdredaktie van Hellens. 'Zo leeg een bestaan' is er niet in gepubliceerd.
1. W.A. Kramers (geb. 1893) was sinds januari 1929 redaktiesecretaris van *DGW*, waarvan hij met ingang van oktober 1929 de leiding zou overnemen van Gerard van Eckeren en J. Greshoff. Het begin van de correspondentie met K is niet teruggevonden. Er valt niet met zekerheid te zeggen wanneer DP met hem kennismaakte.
2. A.J.G. Strengholt, die samen met Allert de Lange *DGW* uitgaf.
3. DP's artikel 'Paul Léautaud. Het alter ego van Maurice Boissard' stond in *DGW* van maart (*Vw* 2, p. 151-156).

264. *Briefkaart aan G. Burssens: Brussel, 11 maart 1929*

11.3.29.

Beste Burssens,

Dank voor je brief, met de beschrijving v.h. graf en voor *Avontuur 1*. Je bent een bovenste beste, waar men op rekenen kan! Ik ben je van mijn kant een antwoord schuldig op de vraag: wat te doen met die kritieken over Bruning en Kuyle. Ik zou zeggen: ze *moeten* er in! Het standpunt van P.v.O. tegenover jong-katholieke poëzie is iets, wat later van grote waarde zal kunnen blijken. Hoè zijn die kritieken? uitgebreid? goed? In dat geval *niet* weglaten, voor al de kuitenbrouwers niet van Billendam. Als Debock zich zo laat ringeloren door de mannetjes van De Gemeenschap, had hij zich niet met de uitgave van P.v.O.'s werken moeten belasten. Die mannetjes zijn - zoals ik al zei - bizonder happig op het kastreren van doden; laat ze van P.v.O. afblijven! Ik voor mij protesteer dus in ieder geval, en met klem. Wordt het boek anders uitgegeven dan mèt die kritieken, dan zal ik er een artikel over schrijven.[1.] De hand van je

EdP.

Stuur mij eventueel die 2 kritieken op, en vraag *wàt* die kuitenbrouwer ertegen heeft.

265. *Aan G. Burssens: Brussel, 12 maart 1929*

Brux. 12.3.29.

Beste Burssens,

Als je dit briefje krijgt, neem dan de bundel van P.v.O. vóór je en maak eens een lijstje op van de gedichten die je *voor je eigen gevoel* van hem bijeen zou wensen te zien in een boekje, gedrukt door bijv. Stols. *Als* ik eens geld heb, wil ik toch zo'n boekje laten drukken, ware 't maar in 25 of 30 exemplaren![1.]

In de eerste plaats dus: *Barbaarse Dans.*

Daarna een *keus* uit 'Het Eerste Boek van Schmoll'.

1. Het artikel over 'Henri Bruning en Albert Kuyle' (ps. van L.M.A. Kuitenbrouwer) werd toch opgenomen in het eerste deel van *Krities proza* (1929).
1. Dit vaker ter sprake gekomen plan is niet gerealiseerd.

Zend mij ook een kopie van de onuitgegeven gedichten* - Ik heb mijn keuze gemaakt; als jij mij nu de jouwe zendt, toets ik de twee aan elkaar en kan ik ook zien in hoeverre ze elkander dekken.

Roelants drong er gisteravond bij mij op aan dat jij een artikel over Paul zou geven, met zoveel mogelik illustratie-materiaal. Zorg dus dat hij een en ander omstreeks 15 dezer heeft. Het mijne is al doorgezonden naar de drukkerij. Zend óók een ex. van Paul's portret door jou, uit *Avontuur 3*. Ik sprak R. hier reeds over en het was hem welkom; hoe meer hoe liever!

Leroux is een zéér geschikte jongen; voor mijn gevoel (en tot dusver altans) *de* geschiktste, als mens, van de 'Fonteiners'. De 2 anderen zijn mij soms te druk.

Ik ben blij dat je iets aan mijn notities over *Piano* en *Enzovoort* gehad hebt. Als ik je verder van dienst kan zijn, gaarne.

Tot zover, vandaag, en steeds je

EdP.

Als je in *De Feesten van Angst en Pijn* gedichten ziet, die ook nog voor je meetellen, geef ze dan natuurlik óók op!

P.S. - Ik vind in mijn laden oude brieven van P.v.O. terug. Ik zend ze je op; ze gaan aan de Miavoye-periode vooraf. Zo wordt je kollektie kompleet.

266. *Aan A.C. Willink: Brussel, 13 maart 1929*

13-3-29

Beste Willink,

Ik ben weer met onaangenaamheden het huis uitgegaan en woon nu in no. 13 rue Anoul (Ixelles). Vermoedelijk zal ik dus zelf, deze zomer maar een paar keeren naar Gistoux gaan. Het is misschien een tegenvaller voor je, maar ik vind het eigenlijk ook niet zoo erg prettig, dus... Dit op jezelf wonen op appartementen is bewerkelijk en duur.

Misschien komt er later weer wat kans op logeeren; in dat geval schrijf ik je dadelijk. Wij gaan dan *samen* voor een week bijv. naar Gistoux. Het appartement opgeven doe ik zeker niet; ik heb ge-

* Een kopie die ik behouden kan.

merkt dat in mijn familieleven zoo'n haven een noodzakelijkheid blijft.

Ik heb je van alles en nog wat te vertellen, maar later. Voor het oogenblik stuur ik je alleen maar eenige clichés, waar jij zelf op voorkomt en waar je misschien op gesteld bent? Ik heb vanavond n.l. groote opruiming moeten houden vanwege gebrek aan ruimte!

Laat spoedig wat van je hooren en geloof me
steeds je EdP.

267. *Aan G. Burssens: Brussel*[1], *15 maart 1929*

Beste Burssens,

Ingesloten de drukproef van mijn stukje over Paul. Ik zend het je op, om je herhalingen te doen vermijden (ik ben n.l. bang voor dat citaat[2]!) Zend het mij terug mèt je artikel, als het kan.

De foto's ontving ik vandaag en ik heb ze door Greshoff *alle* aan Roelants laten geven.

Ik ben absoluut *voor* plaatsing van Paul's stuk over Bruning en Kuyle. Er is *geen enkele geldige* reden waarom dit stuk juist uit de bundel zou worden gelaten.

Dit is voorlopig alles. Het is zeer laat en ik ben moe.
Steeds je EdP.

15.3.29.'sav.

268. *Aan G. Burssens: Brussel, 17 maart 1929*

Beste Burssens,

Ingesloten het stuk over Bruning-Kuyle terug. Het einde ontbreekt, maar dat kreeg ik zelf niet van je. - Dan vergat ik nog iets. Die aanhaling uit het stuk van Herreman: ‘Werd ons nog eens een kans gegeven, enz.’ staat in het nr. van *D.G.W.* dat ik jou meegaf, ik meen het December-nr.; in de bespreking van *Erts*. Wil je die zin er in opzoeken en precies citeren, d.w.z. mijn citaat wijzigen naar de tekst van H.?[1] Dank bij voorbaat! en steeds je
EdP.

1. Briefhoofd van *De witte mier* doorgestreept.
2. Zie 268n1.

1. Zie voor het citaat uit *DGW* 27 (1928) 12 (dec.), p. 377-80: *Vw* 2, p. 178.

Je artikel komt daarjuist binnen. Van jouw kant heb je nu ook gezien dat de geciteerde passages feitelik voor jou onbruikbaar geworden zijn. Ik schrap ze dus en verander in je artikel het zinnetje waarin ‘recept’ staat, aldus:... ‘alleen zij die de van Ostaijen'se lyriek als een verzameling Schablonen benutten, zijn de schuldigen - die tevens de slachtoffers zijn.’ Zo lijkt het niet te zeer op een komplotje tussen ons beiden, maar meer op een samentreffen van gelijksoortige meningen. Trouwens, wij zijn waarlik de enigen niet! - Krishnamurti kan ik misschien ook nog in mijn artikel werken? we zullen zien.

Zondag.

P.S. - Bij nadere beschouwing zend ik je de laatste bladzij van je artikel terug. Schrijf dat liever zelf over, misschien heb je ook lust er het een en ander aan toe te voegen.

269. *Aan H. Mayer: Brussel, 18 maart 1929*

18.3.29.

Waarde Heer Mayer,

Ik zou zoo gaarne mijn ‘studie’ van Couperus weer wat hervatten, maar vind hier natuurlijk niets. Jan[1] heeft, alles bij elkaar, 3 of 4 boeken van hem. Zou ù mij niet kunnen helpen? Ik zou graag lezen: *Een Lent van Vaerzen; Orchideën, Extaze* en *Eene Illusie* - om mee te beginnen. Bezit u die boeken misschien en zoudt u ze mij willen toesturen? Wat mij werkelijk bevalt zou ik u dan vragen mij te bezorgen - of aanhouden, indien de boeken niet van uzelf, maar te koop zijn.

Ik vraag u misschien erg veel, maar het is zoo moeilijk voor mij in Brussel iemand te vinden die mij hierin helpen kan. Heeft Kramers misschien ook een paar Couperussen voor mij te leen? Ik weet dat u hem dikwijls ziet, vraagt u het hem eens.

Hartelijk dank bij voorbaat en steede gaarne

uw EduPerron

En mijn móói ex. van *Eline Vere?*

1. Greshoff.

270. *Aan G. Burssens: Brussel, 20 maart 1929*

Brux. 20.3.29

Beste Burssens,

Dank voor de keuze uit P.v.O. (brief 1) en de rest (brief 2). *Alles* is naar Roelants. Tant pis voor de aanhaling uit Herreman, ik heb de noot toch maar gesupprimeerd. De uitdrukking waar je het over had, is, tot mijn spijt: 'Een hart onder de riem' en niet: 'Een riem onder het hart'. Ik weet wel dat men dikwels het laatste zegt, maar het is foutief. Zie Van Dale, bij *riem.*

Iets anders. Zou je me nog eens een dienst willen bewijzen en bij Paul's boeken voor mij ophalen: *Le Reflux* van R.L. Stevenson. Ik zond het hem naar Miavoye, misschien ligt het nog in Antwerpen. Het is een gewoon formaat, groen omslag. Neem me niet kwalik dat ik je telkens weer met deze werkjes verveel, maar het boek is niet meer te krijgen en zeker niet hier (het wordt ook weinig gezocht) en ik ben overigens geheel tot wederdienst bereid.

Vergeet niet mij een afschrift (liefst getijpt) te zenden van de onuitgegeven groteske gedichten. Waarom publiceer je ze niet in *Vl. Arbeid*? Of elders?

Het gedicht in *Erts* heet: *Souvenir*[1]. Wanneer ongeveer werd het geschreven? In de láátste periode?

Ja, ik heb Prampolini het ex. van *Enzovoort* gezonden. Zo kan hij de beide boekjes tegelijk bespreken in de *Fiera*.[2]

Van de Woestijne.....????

Tot nader en steeds je

EdP.

271. *Aan N.A. Donkersloot: Brussel, 20 maart 1929*

Brussel, 20.3.29.

Beste Donker,

Ik ben zéér in mijn schik dat je de cahiers genietbaar vond, en dat niet alleen, maar dat je er zelfs zoo hartelijk over schreef! Ik was een beetje bang voor een 'aesthetischen kant' van je: mijn termen zijn zoo erg dikwijls die van een toespraak in een gesloten kamer. Zóó

1. Gedicht van Van Ostaijen, gepubliceerd in *Erts* 1929, p. 13.
2. Zie 223n1.

is alles voor het beste; en wat Coster betreft... Ik kreeg een weekje geleden een briefje van Slauerhoff (die weer even is komen opzetten); hij schreef mij o.a. - zoo tusschen de bedrijven door -: 'Dat jaaroverzicht van Coster is toch de limiet! Ik geloof nu dat je qualificatie juist is. Als men de holl. literatuur serieus nam, zou men hem reeds moeten kielhalen, ontooren, enz. Nu maar blauw blauw laten'. - Ik weet van dat 'jaaroverzicht'[1.] niets af! Jij?

Ken je Slauerhoff? Ik zag hem ééns (nog altijd maar ééns: wij zijn elkaar minstens vier keer misgeloopen) - het is een allersympathiekste kerel: verwaarloosd, verward, spontaan, gevoelig en onverschillig tegelijk, half jongensachtig en half verloopen (Jany Holst zegt: 'aan scherven'). Misschien maak ik mij ook een verkeerde voorstelling van hem; maar het is in ieder geval één van de weinige 'Nederl. jongeren' die ik persoonlijk beter zou willen kennen. Maar de man is 'elusive as a shadow'.

Hoe gaat het jou nu? Het moet een moeilijke zaak zijn voor je om daar in je ballingschap ook nog je brood te moeten verdienen. En dan met les-geven[2.]? Lessen in wat? Engelsch? Duitsch? Hollandsch? Je moet, als je in den zomer je ouders opzoekt, werkelijk eens probeeren twee dagen hier te komen. *Als* ik in Gistoux ben (er is sprake van het kasteel te verkoopen), zou je zelfs een paar dagen bij mij kunnen logeeren. Ik heb mijn moeder nog, mijn vader heeft twee jaar geleden zelfmoord gepleegd: een hopeloos geval van neurasthenie. Ik schrijf het je om je te doen zien dat het genre 'familiedrama' mij ook niet bespaard is gebleven. Of schreef ik het je reeds eerder? Maar wat bij jullie is gebeurd, is oneindig verschrikkelijker.[3.] Je ouders moeten er geheel van overstuur zijn; ik stel mij voor dat bij ouders altijd een basis is van 'in hun kinderen te willen voortleven'. Zijn het vrome menschen? zijn ze oud, of betrekkelijk jong? Je bent de jongste van de zoons, zeg je, en uit *Erts*[4.] zie ik dat je zes- of zeven-entwintig moet zijn, twee of drie jaar jonger dan ik. Mijn ouders waren niet zoo erg jong meer toen ik geboren werd, ofschoon ik eenig kind

1. In twee afleveringen gaf Coster het 'Jaaroverzicht van "De stem".' In *De stem* 9 (1929) p. 129-145 en 196-212).
2. Na zijn promotie medio 1929 werd D leraar aan het Lyzeum Alpinum te Zuoz.
3. D's oudere en jongere broer waren gestorven, de laatste nog geen halfjaar tevoren.
4. In *Erts* 1929 waren drie gedichten van D opgenomen met een bio-bibliografische noot.

ben; mijn vader was 37, mijn moeder 34, geloof ik. (Maar ik heb een halfbroer - van moeders kant - iemand die 12 jaar ouder is dan ik en die ontzettend veel geld verdient in de thee, sedert ik weet niet hoeveel jaren.)

Er is kans op dat ik naar Indië terugga, misschien niet dadelijk, maar toch te vroeg, naar mijn zin. Het hindert mij in het werken aan mijn roman; ik heb er nu weer in geen maanden aan gewerkt. Soms voel ik de literatuur als een soort strafwerk en scheid er dan onmiddellijk mee uit. Vertel me eens wat van je novelle.[5.] Maak je ook niet ongerust over de boeken die ik je zend; ik lees voortdurend, maar heb alleen behoefte aan een *kleine* bibliotheek van uitgelezen werken (c'est le cas de le dire); ik ben dus bepaald blij als ik weer een pakje kan wegdoen! Schrijf me ook eens als er iets is dat je bizonder graag lezen zou.

Et voilà. Ik praat er maar een beetje op los; voor een beter contact zouden wij elkaar moeten kennen. Denk dus aan Brussel, en geloof me toch

van harte je EdP.

272. *Briefkaart aan G. Burssens: Brussel, 23 maart 1929*

Bruss. Zaterdag.

Beste Burssens,

Een vervelende historie: zoëven ontmoette ik op de tentoonstelling van Stols[1.] geheel bij toeval Roelants, die mij zeide dat hij mijn zending nog steeds niet ontvangen heeft. Ik verzond die enveloppe nu bijna een week geleden; er zat in: je artikel, mijn drukproeven, de ets van Jespers en een geleidebriefje. *Als* het pakje nog terecht komt, kan een en ander in een volgend nr. komen, maar ik vrees het ergste. Mijn artikel werd door Roelants op de drukkerij nagekeken, op het laatste ogenblik. Hebben we ons daarvoor zoveel moeite gegeven tussen Brussel en Antwerpen, om tussen de rue Anoul en de rue de la Loi te vergaan?! De enveloppe was vrij dik, maar ik had geen tijd ze te rekommanderen, ik heb er een postzegel van 1 frank op geplakt en ze, naar ik meen, zelf op de bus gedaan. Het is een dom-

5. D schreef enkele novellen, die echter niet gepubliceerd zijn.
1. Een expositie van uitgaven van Stols.

me geschiedenis, mais qu'y faire? Aanvaard in ieder geval mijn betuigingen van spijt en van woede en geloof me steeds gaarne je

EduP.

273. *Briefkaart aan G. Burssens: Brussel, 26 maart 1929*

26.3.29.

Beste Burssens,

Dank voor de gedichten van P.v.O. die inderdaad gevoeglik uit onze 'eventuele bloemlezing' gemist kunnen worden (ook het Duitse,[1.] wat *mij* betreft). Misschien is àlles toch nog wel hier of daar (b.v. in Vl. Arbeid?) publiceerbaar. N.l als bijdrage tot kennis enz.

Ik begrijp nu niet veel meer van die aardigheid van Roelants. Als Rom bouts goed heeft gezien is het een vreemde historie. Ik zie Roelants alleen bij grote uitzondering, maar hij woont dicht bij Greshoff en die zal ik er eens over spreken.

Ik heb Gr. ook nog naar een ex. van nr. 2 (D.G.W.) voor je gevraagd. Schrijf anders direkt naar: W.A. Kramers, Smidswater 17, 's Gravenhage. Hele geschikte baas; rekommandeer je maar van mij.

Tot nader en misschien tot spoedig ziens? steeds je

EdP.

274. *Briefkaart aan H. Mayer: Brussel, 26 maart 1929*

13, rue Anoul, Dinsd.

Waarde Heer Maijer,

Mijn vrouw en ik danken u zéér voor het vriendelijke briefje dat u nog even voor uw vertrek[1.] geschreven heeft. Het was heusch de moeite niet dat zoo netjes af te doen! wij waren alleen maar wat bang dat u voor goed in al die cortège's en fanfare's verdwenen waart. Wanneer komt u weer een Brusselschen Zondag doormaken (of vindt u 'doorleven' mooier?) Vandaag hebben we hier V. Sch. nog met vrouw en zoon. Denkt u aan *Extaze* en *Metamorfoze*? De twee andere Couperussen zijn reeds bij Jan Gr. terug, die zal hij met Paschen naar Holland terugvoeren. Begin volgende maand zend ik

1. 'Du gute Kuddelmuddelmutter Erde', dat voor het eerst gepubliceerd werd in *Vw, poëzie 2,* p. 180-81.
1. M had DP een bezoek gebracht op 24 maart.

weer een postwissel aan de ‘zaak’, en denk dat iedere maand, naar de maat van mijn krachten, voort te zetten. Voilà... Hartelijke groeten van mijn vrouw en van steeds gaarne uw

EduP.

275. *Briefkaart aan G. Burssens: Brussel, 27 maart 1929*

Brussel, 27.3.29

Beste Burssens,

Opgepast vóór je boos wordt op Roelants: ik krijg daar juist mijn zending van de post terug, geopend & in een nieuwe enveloppe gestoken (om mijn adres terug te vinden, dat alleen aan de binnenkant voorkwam!) en met ‘Inconnu au 246 rue de la Loi’ op de oude enveloppe. Ets en alles is erin, de heer Rom bouts heeft er, wat dàt betreft, dus maar op los gepraat. Morgen geef ik alles aan Greshoff, die, zoals ik je reeds zei, vlak bij R. woont. Maar natuurlik komt noch het artikel noch de ets meer in het April-nr. van *Vandaag*. Wil je dat we het artikel elders plaatsen? Maar waarom niet desnoods in het nr. van 15 April[1], geill. door de ets? Als er iemand schuldig is geweest, ben *ik* het toch, après tout? Heb ik me zó vergist met dat nummer? Kijk het eens na. Gr. van je

E.

276. *Briefkaart aan G. Burssens: Brussel, 29 maart 1929*

29.3.29.

Beste Burssens,

Laat mij je altans een *gedeelte* van het mysterie verklaren. Romb. kan best de *foto's* bij Roel. gezien hebben, immers, die zond ik hem lang tevoren, of beter, die deed ik hem door Gresh. ter hand stellen. Die komen er ook in. Het mysterie blijft alleen bestaan ten opzichte van de *ets* van Jesp., die Romb. *niet* gezien kan hebben, als alles klopt, want die zat in de enveloppe. Alles is nu weer bij Roel. (wederom veilig door Gresh. overgebracht). De 3e pag. van je artikel werd door mij bij ongeluk verscheurd en daarna weer netjes bijeengeplakt, schrik dus niet als je dat ziet en verdenk er niet opnieuw Roel. van.

1. Zie 261n1.

Alles is zo mysterieus geworden dat men overal een ‘aanwijzing’ in zou kunnen zien! Ik had blijkbaar grote haast toen ik die enveloppe gereed maakte! Werk je artikel om, dat is een goed idee; in ieder geval wil Gresh. het wel hebben als je het niet in *Vandaag* wenst. Voilà. Tot nader en steeds je

EdP.

277. *Aan G. Burssens: Brussel, 31 maart 1929*

Beste Burssens,

Zou je voor mij willen nazien of in een der laatste nrs. van *Vl. Arbeid* reeds verschenen is een stukje van mij dat heet: *Alle de Rozen of het Gesprek bij Maanlicht*.[1.] Zo ja, zou je mij dat nr. omgaand willen toesturen? koop het dan voor mij, d.w.z. schiet mij het geld zolang voor. Ik heb het nodig voor een werk je waar ik mee bezig ben.[2.]

Dank bij voorbaat en steeds van harte je

EdP.

31-3-29

278. *Aan N.A. Donkersloot: Brussel, 2 april 1929*

Brussel, 2.4.29.

Beste Donker,

Ik kan niet anders dan je van harte geluk wenschen met een zoo bloeiend uiterlijk! En het kan ook niet anders of je moèt er wel op vooruit zijn gegaan. Je bent een stevige knaap met een opgewekt blozend gezicht! als ik daar Paul van Ostaijen naast denk: geel, met ingevallen wangen, tenger, broos... Trouwens, men denkt dat, als hij had kunnen gaan waar jij zit, hij veel kans zou hebben gehad om, zooniet geheél er bovenop te komen, dan toch een flink eind verder te leven. Het zou toch beter voor je zijn als je inderdaad onder de hoogtezon bleef, en voorloopig althans - waarmee ik bedoel de eerste *jaren* - absoluut géén onvoorzichtigheden beging. Je moet vech-

1. Van dit in 1927 gedrukte boekje waren de zes sonnetten erin reeds in *Vlaamsche arbeid* verschenen: 23 (1928) 5 (okt.). De acht prozastukken werden geplaatst in 24 (1929) 2 (maart), p. 65-69.
2. De samenstelling van de bundel *Parlando*.

ten voor je leven, hardnekkig maar *listig*; geen klappen zoeken! Ik ben zeer benieuwd je in September te zien. Maar ga je naar Holland wanneer het juist koud wordt? of bedoelde je met ‘terugreis’ een terugreis naar Davos? Je zou dan al spoedig naar Holland gaan? trouwens, het is waar, je schrijft: ‘ik promoveer dezen zomer’. Wanneer vertrek je uit Arosa?

Ik antwoord op mijn beurt op je vragen. Wat ik eigenlijk ben van mijn beroep? Eigenlijk, *niets*. Een rentenierszoon, zelf, in bescheiden mate, rentenier. Ik leef dichter of verder naast mijn moeder, ofschoon ik overigens man-en-vader ben. Ik heb geen enkele behoorlijke studie achter den rug, geen enkelen graad, zelfs geen enkel diploma (behalve, misschien, een vrijstelling van militaire-dienst). Het is, maatschappelijk gesproken, een treurig geval, en ik vrees dat er nooit meer veel aan te verhelpen zal zijn.

Of ik *Grenzen* en *Acheron* heb? Het eerste ja, het tweede neen. Als je mij het tweede bij gelegenheid bezorgen kunt, graag. Ik zeg ‘bij gelegenheid’ maar niet uit gebrek aan belangstelling, want ik *ken* het boekje. Voornamelijk de laatste verzen eruit, *Paradise Lost,* geloof ik, sluiten zich bij *Grenzen* aan. Ik ben nu benieuwd geworden te weten wàt Coster de fouten van *Grenzen* vindt.[1] Waarschijnlijk het sympathiekste wat je in je stem hebt. Pas op als kerels (‘gidsen’) als Coster het over ‘fouten’ hebben; ze zeggen het altijd: ontzettend juist, en ze hebben het toch altijd: faliekant verkeerd. God weet waarom, maar het is zoo. Het is net als met die teekenleeraren van de H.B.S. die ook in *alle* meesterwerken van de schilderkunst, zonder haperen de fouten weten aan te wijzen, en zelf alleen maar in staat zijn foutlooze prullen te wrochten, waarmee ze hun huiskamer een ongelukkig aanzien weten te geven. Slauerhoff maakt zonder twijfel oneindig meer fouten dan Campert, Binnendijk of Scholte. Greshoff sprak mij een dezer dagen over je in dezen zin: ‘Wat het aardige is van Donker is dat hij er ook wèrkelijk zoo ver van af staat. Hij schrijft - net als Slauerhoff - omdat hij werkelijk schrijven moet, het is niet zoo: “We doene mee, hoor!” wat Marsman ten slotte ook heeft.’ En toch waardeeren wij allen, geloof ik, op onzen tijd Marsman, en terecht.

1. Coster besprak in zijn jaaroverzicht (zie 271n1) D's dichtbundel. Als fouten worden aangemerkt: ‘Voorzichtige expressie, en opschroeving van het conflict tot ijle onuitzegbaarheid’, terwijl D in een ander vers ‘voortstrompelt van modieuse gemeenplaats tot gemeenplaats’.

Wat ik in Indië ga doen? Ik weet het niet. Als ik weer eenmaal daar ben zal ik wel zien. Misschien ga ik er ook niet zóó spoedig heen. Heb ik je verteld van mijn roman? Ik zou dien werkelijk voor mijn plezier flink groot willen maken; maar als ik naar Indië ga - vnl. met het oog op mijn moeder - is er 90% kans op de 100 dat ik hem niet afmaak. Aan den anderen kant voel ik er niets voor mij te verstoppen achter een roman: als er besloten wordt te gaan, zal ik ook klaar zijn. In deze onzekere situatie heb ik er wat anders op gevonden: ik zal mijn roman in brokstukken uitgeven, min of meer volledige deelen. Het geheel zal heeten: *De Onzekeren*. Het eerste boek: *De Vrees te berusten*. De man die dit eerste boek vult ben ik zelf: vervormd natuurlijk, maar toch zoo gelijkend nog dat het mij bijna geen moeite heeft gekost deze eerste honderd blzn. te schrijven. - In het tweede boek treedt een avonturier op die Pablo heet; dat tweede deel wordt oneindig boeiender, als het mij lukt het te schrijven*; ik zal het overigens zeker met meer *plezier* schrijven dan het eerste! Het moet ook weer een afzonderlijk leesbaar boek worden. Het derde boek daarentegen - àls ik dat schrijf - zou worden: het samentreffen van de personen uit 1 en 2 met de vrouw die de hoofdfiguur is van 3. Maar als dit 3e boek uitkomt is ook het ensemble klaar en kan de heele indeeling mij feitelijk niets meer schelen. De vraag is op het oogenblik alleen: *tot hoever kom ik?* Voor het tweede deel zou ik eigenlijk een paar maanden in Sicilië moeten doorbrengen. Toen mijn vader nog leefde en ikzelf nog ongetrouwd was, zou dat heel gemakkelijk zijn gegaan; nu is het heel wat ingewikkelder. Enfin, het schikt zich anders misschien ook nog wel. Ik heb nu opeens weer - na den heelen winter zoowat niets te hebben uitgevoerd - lust aan dien roman verder te schrijven, desnoods op de bonnefooi. Ik laat het eerste boek bij kleine brokjes overtijpen; als het je interesseert wil ik je graag telkens een doorslag zenden bijwijze van vervolg-roman. Jij die mij *niet* kent, hebt wellicht een beter oordeel - waarmee ik bedoel: een zuiverder reactie ten opzichte van die eerste honderd blzn. Wat denk je ervan?

Ik maak mij overigens weinig illusies. Een ‘gevierd romanschrijver’ zal ik wschl. nooit zijn, niet over tien, en niet over dertig jaar! Maar juist de rol die ik spelen kan heeft voor mij een bepaalde charme. Niets geeft mij zooveel genoegen als te worden be-costerd, ik zeg het je in allen ‘eenvoud des gemoeds’ en zonder éénige comedie.

* zooals ik het zie,

Mijn enkele vrienden voor wie de literatuur telt moeten maar mijn publiekje spelen; mijn rechtbankje ook, van tijd tot tijd. De rest gaat een ijdeltuit aan die gelukkig niet al te dikwijls in mij wakker wordt en voor wien ik bitter weinig sympathie heb in mijn betere oogenblikken. Ik zou niet kunnen zonder literatuur - van mijzelf en van anderen - maar ik hoop te kunnen blijven buiten de literatuur als vàk, de literatuur die een soort superieur strafwerk wordt, en waarin men eerst luitenant wordt (als Marsman), dan kapitein (Nijhoff), dan majoor (Coster), dan kolonel en generaal (Boutens, Van Deyssel). Daar is, naar het schijnt, ook nog de dynastie: Boutens, koning, Werumeus Buning, kroonprins, enz? Stel je voor dat je opeens hoorde dat je tot hertog was verheven, 'hertog in de Nederl. poëzie!' wat voor smoel zou je tegen jezelf moeten trekken?

Ik zond je gisteren een nr. van *Vandaag*, waarin weer eenige artikelen over Paul van Ostaijen. Mijn bijdrage[2.] geeft vrij zuiver weer wat ik van deze aardigheden denk; er zal misschien nog wel antwoord op komen. En toch verzeker ik je dat het mij oprecht genoegen doet te zien dat men P.v.O. waardeert; alleen: het is te veel, en te bête, après tout, na al het onbegrijpen en het te-weinig. Het is ook tè enthousiast, en te algemeen, om wààr te kunnen zijn. Het is weer een: 'we doene mee, hoor, om dien gestorven jongen dichter te waardeeren!'

Je weet dat ik ook eens gestorven ben[3.]? Maar gewaardeerd te worden is mij zelfs toen toch lekker niet gelukt.

Voor vanavond laat ik het hierbij. Houd je voorbereid op de ontvangst van den roman in brokken. Dat overtijpen kost vrij veel en kan dus misschien wel een tijdje duren.

Geloof me steeds van harte je onbekende vriend,
EduPerron

P.S. Ik ben niet meer zoo enthousiast over Nescio als jij. *De Uitvreter* is verreweg het beste van de 3 verhalen. Maar je zult zien dat het bij een herlezing toch niet meevalt.

2. Zie 261n1.
3. In december 1925 bracht DP zijn breuk met het het modernisme tot uitdrukking door Maurice Casteels aan de pers te laten meedelen dat Duco Perkens (het pseudoniem waaronder hij zijn eerste, modernistische, werk had gepubliceerd) te Cap Martin was overleden.

279. *Aan F. Hellens: Brussel, 2 april 1929*[aant.]

Brux. 2.4.29.

Mon cher ami,

Ainsi, te voilà à Gistoux et tu t'y amuses? Tout mieux pour le chic pathelin. Non, je n'y serai pas encore cette semaine; ma mère, par contre, s'y réinstallera demain, soit le 3 avril. Va la voir si cela t'amuse, tu la connais maintenant. Je pense qu'à partir du 5, elle sera en état de recevoir, si tu n'y mets pas trop de cérémonie, ce que j'ose espérer de toi.

Je suis à peu près sûr que Sacha[1] n'a pas pris ton 'Gulden Winckel', mais *je crois* que Neel Doff l'a emporté. Tu ferais bien de le lui demander. Greshoff est parti en Hollande, sinon lui je demanderais un autre exemplaire. Moi, je n'ai plus le mien. Mais écris une carte à Neel Doff et je pense que tu recouvreras ton bien.

Tu devrais essayer de répandre le bruit à Gistoux que ce n'étaient nullement des bouquins que le parquet a cherché au château, mais une *très jeune* fille que j'étais soupçonné d'avoir violée, puis coupée en morceaux et cachée ainsi dans mes valises. Je parie que deux mots suffissent pour faire croire cela à tout le chic pathelin. On te racontera même, en échange, de bien jolies choses, probablement. Seulement, prends garde: 'un type qui fait de la littérature' est toujours plus ou moins suspect. Landru chantait bien: *Adieu, notre petite table*!

Au revoir! Amitiés à Maroussia et les deux bambini et crois-moi toujours ton ami

EdP.

280. *Aan R. Herreman: Brussel, 2 april 1929*

2.4.29.

Beste Herreman,

Wat is dat voor een raadselachtig briefje? Ik zit mij zoo'n beetje af te vragen waar het op slaat? Op de alinea in mijn artikel over Léau-

1. De Belgische tekenaar Sacha Klercx, die een portret van H had getekend bij een bespreking van diens in 1929 verschenen *La femme partagée* door J. van Nijlen in *DGW* 28 (1929) 3 (maart).

taud,[1] of op de aanhaling in mijn stukje over Van Ostaijen[2]? Ik ben ook nog uitgebreid op je besprekingen in de *Nwe Rotterd. Crt.* ingegaan,[3] maar in het *Cahier van een Lezer* 5 dat nog bij den drukker is, zoodat ik wel gelooven moet dat je dàt niet kent?... Het meest waarschijnlijke is dus: Léautaud.

Van wie is de 'openbare aanklacht' en van wie de 'openbare biecht'? Ik voel mij bang worden.

Eerstdaags hoop ik je persoonlijk te ontmoeten. In de Lunette misschien, nu het weêr beter wordt en ik nog niet naar Gistoux ben gegaan.

Geloof mij steeds gaarne je

EduP.

281. *Aan G. Burssens: Brussel, 3 april 1929*

Brussel, 3.4.29.

Beste Burssens,

Wat je zegt over dat artikel van mij over Léautaud, is geheel juist; ikzelf had voortdurend het gevoel dat ik het, onder het schrijven, telkens over mijzelf had! Maar het wàs niet zoo, dus -. Overigens zal het ensemble[1] je duideliker worden als je *cahier* 5 ontvangt (men is pas begonnen te zetten): vóór dat stuk over L. staat n.l. mijn antwoord op de kritieken van Herreman, gevolgd door de antwoorden van mijn lezers op mijn z.g. 'enquête'. Dat situeert uitstekent het stuk over Léautaud, waarop bovendien een soort vervolg werd geschreven, te persoonlijk om in *D.G.W.* te worden afgedrukt, maar dat je zeker amuseren zal. Het gaat over de Nederl. roman en is de logiese voortzetting van die laatste alinea waarin ik het had over dat boek dat L. voor mij bedorven had (het was *Het Ivoren Aapje* van Teirlinck). Zou je niet wachten met je artikel[2] tot je ook *cahier* 5 hebt? Haast is er immers niet bij?

1. 'Paul Léautaud. Het Alter Ego van Maurice Boissard' was verschenen in *DGW* 28 (1929) 3 (maart) p. 74-76. De alinea betrof de Nederlandse literaire kritiek (*Vw* 2, p. 154).
2. Zie 268n1.
3. Zie *Vw* 2, p. 145-151.

1. *Vw* 2, p. 145-160. De antwoorden op de 'enquête' die DP in de eerste druk heeft opgenomen, heeft hij voor latere drukken geschrapt.
2. B publiceerde zijn bespreking in *Vlaamsche arbeid* 24 (1929) 6 (dec.) p. 249-51.

Tant pis voor *Le Reflux*, en neem mij niet kwalik dat ik je al die last heb gegeven! Hoe maakt vader V.O. het?

Als je Muls bij toeval tegenkomt, en mijn stuk nog steeds niet in *Vl. Arbeid* is verschenen, por hem dan wat op. Wat jouw artikel betreft, zooals ik je reeds zei: Greshoff zal het gaarne opnemen. Niets belet je ook het bijwijze van repliek op mijn stuk in *Vandaag* om te werken, wat je n.l. zou veroorloven uitgebreider op die kwestie van navolging van P.v.O. terug te komen: als gaf je *mij* een uitleg.[3.] Het einde van je artikel was ten slotte n.l. nogal kort. - Maar wat komt er dan als illustratie bij, nu *Vandaag* zoowat alles heeft uitgeput? Alléén die ets van Jespers?

Tot nader, en steeds je

EdP.

282. *Aan G. Burssens: Brussel, 14 april 1929*

14.4.29.

Beste Burssens,

Dus *niet* het stukje uit La Nervie.[1.] All right.

Het idee die kleinere stukjes te groeperen is uitstekend. Maar ik zou de namen voluit laten staan. Wat 'der vergetelheid gewijd' is, blijft daar tòch wel in!

Met genoegen zal ik je inleiding lezen. Ik wacht er dus op.

Ik wacht óók op mijn stuk in *Vl. Arbeid*. Misschien zend Muls mij het nummer wel. - Een andere kwestie is: krijgt men geen honorarium in dat edele blad? Ik ontving vandaag voor 6 sonnetten in *Groot-Nederland*,[2.] eventjes fl. 30.! De poëzie wordt op die wijze toch nog betaald. Waarom geeft het gele blad van Muls niets? Schrijf mij hier eens over. Sedert ik weet dat de poëzie betaald wordt, voel ik er niets voor de mijne voor niets te geven, zelfs niet aan Muls van het Vleminckxveld met x, c, k.

Ik ben opeens een geweldige duitedief geworden, tout comme

3. In het tweede deel, dat begint met: 'Het beste artikel over P.v.O. in *Vandaag* was geteekend: E. du Perron', leverde B felle kritiek op de copieerlust van Victor Brunclair. DP die Brunclair al had aangevallen, kreeg vervolgens de toelichting die hij B zelf voorstelde te geven.
1. *Krities proza* I bevatte alleen kritieken uit *Vlaamsche arbeid*.
2. Zie 215n4.

Marsman en de Hollandse jongeren, de jong-katolieken meegerekend.
Tot nader! Steeds je
EdP.

283. *Aan N.A. Donkersloot: Gistoux, 19 april 1929*

Gistoux, 19.4.29.
Beste Donker,
Ja, *Acheron* ontving ik eenige dagen geleden, waarvoor mijn dank. Ik heb het nog eens gelezen: het is agressiever knap dan *Grenzen*, maar als geheel toch een prélude tot dien tweeden bundel. De laatste verzen zijn mij de liefste, ofschoon toch bijv. *Poppaea Sabina* een heel sterk en gaaf sonnet is. - Ik ben zeer benieuwd naar je novellen; het proza wordt in zoo geringe mate door de jongeren beoefend. Ik weet natuurlijk niet precies wat Marsman en de heer Kuitenbrouwer van de Gemeenschap als proza=Proza beschouwen, maar ik zal er mij niet druk over maken, I assure ye! en doe het ook maar niet. Tot dusver interesseerde mij van de Holl. jongeren alleen het proza van Lichtveld-Helman. Van Marsman las ik bij ongeluk in *Vrije Bladen* een verhaal[1] dat je misschien ook kent, ik ben den titel vergeten maar het betrof het ontroerende avontuur van een jongen man die naar Amerika ging om volgens Europeesche begrippen (+ een antiek fonds door Xenophon) paarden te dresseeren, wat hem zoo goed afgaat dat hij zijn meisje Corrie kan trouwen. Ik zou zeggen: ‘daar moet een diepere beteekenis onder zitten die mijn stompe hersens is ontgaan’. Het is wellicht ook, in zijn geheel, en juist door dat effene van gegeven en uitwerking (ik ken zoo die theorieën) een wonder van evenwicht. Ik ben alleen persoonlijk zoo eigenwijs niet het minste belang te stellen in proza-verhalen die belangrijk zijn door de oplossing van soortgelijke probleempjes. - Daarentegen is het niet noodig slecht te schrijven als men beter kan; mijn overtuiging is dus misschien wel mijn zwakheid of andersom. Maar een auteur werkt - en werke - met de middelen die de zijne zijn. Ik reken op jou o.a. om mijn stijl, waar het noodig is, te zuiveren; want vergis je niet: je schrijft hoogstwschl. beter dan ik, naar de taal geoordeeld. Ik schrijf, als ik eenmaal op gang ben, razend vlug; en ofschoon ik

1. ‘Bill’, zie 250n2.

dikwijls heele passages heb omgewerkt, ik geloof ten slotte aan de bizondere charme en de waarde van de spontaniteit. Het te veel opwerken achteraf lijkt mij ook niet gewenscht, het stolt dikwijls de gàng, wat mij erger lijkt dan een paar stijl- of zelfs taal-fouten.

Tusschen haakjes, mijn titel kan zoo niet blijven. 'De Vrees *te* berusten' is geen Hollandsch. Wat zal ik ervan maken: 'De Vrees *voor 't* Berusten'? met een *'t* inplaats van *het*? Vind jij er misschien iets op? *Om te* berusten zou allerakeligst zijn, bovendien drukt het niet uit wat ik zeggen wil.

Ik ben van dactylo veranderd, omdat deze te veel vroeg. Vandaar de vertraging. Maar je krijgt spoedig hfdst 2 en 3 tegelijk.

Wat is dat garantiefonds waar je van sprak? Leg mij dat eens uit, ik weet niets van dergelijke dingen af. Is het voor je dissertatie en een garantie in geval van niet-slagen? Het moet wel zooiets zijn, maar ik weet er niets van. Vertel, vertel.

Het is allerellendigst voor je dat je nu weer niet naar Holland kan, maar je zou verkeerd doen met toch te gaan.* Volgende maand ben je dus in Davos. Als je in Holland bent zou *ik* je er misschien kunnen opzoeken, ook om je persoonlijk geluk te wenschen met je doctoraat. Waarom zend je je novellen niet naar *De Gids*. Schrijf me waar ze verschijnen, ik ben zéér benieuwd, zooals ik al zei, naar je proza, naar deze novellen en misschien nog meer naar den roman.[2.] Ja, dit eerste deel van den mijne is geheel door mijn eigen leven gevuld en Reinald Godius lijkt schaamteloos op den auteur. Maar in deel 2 komt een figuur voor die Pablo heet en waarvoor ik niet meer dan eenige gegevens heb, die mij veel meer aantrekt en waarop ik werkelijk mijn best wil doen (op mijn manier dan altijd). Ik moet er alleen nog wat voor wachten; maar ik heb geen haast; ik heb nog vijf groote verhalen in dialoogvorm op mijn actief, waarvan misschien één in *De Gids* komt en één in de *Vrije Bladen*.[3.] Ik moet dus zelfs oppassen dat men mij niet verwijt een verachtelijk veelschrijver te zijn!

Ja, ik ben man en vader, maar Reinald Godius zal je ongeveer leeren hoè.

Denk je niet te veel goeds van Louis Chadourne? Hij is, après tout,

* Vóór het absoluut *noodig* wordt.

2. Pas in 1935 verscheen D's enige roman *Schaduw der bergen*.
3. In *De gids* 94 (1930) 1 (jan.) p. 57-81 verscheen 'Het drama van Huize-aanzee', in *DVB* is nooit een verhaal van DP gepubliceerd.

een ‘habile faiseur’. *Vasco* van zijn broer is veel beter. Het is vreemd, dit ‘voortzetten’ van een gestorven broer* door iemand met eigenlijk veel grootere gaven. Ik wacht met ongeduld op het volgende boek van Marc.

Ik schaam me eigenlijk, je allerlei boeken te zenden die nu heusch niet zoo erg de moeite waard zijn. Je moet ze eerst maar eens doorkijken, en smijt weg of geef aan het kamermeisje wat je niet bevalt. Lees *Les Conquérants* van André Malraux, die vrij wat meer te vertellen heeft dan de in Holland zoo dik-bewonderde Julien Green;-ik zal zien je een exemplaar te sturen. Het is eigenlijk het beste wat er in jaren in Frankrijk verschenen is, van de jongeren vooral. Lees verder als je kan *héél André Gide*, men kent hem niet als men niet vrijwel alles gelezen heeft. Verder *Jean Barois* van Roger Martin du Gard; en *Barnabooth* van Valery Larbaud. Van dezen zelfden schrijver, als hij je bevalt, kan je ook nog lezen *Fermina Marquez* en *Amants, heureux amants*. En dan moet je absoluut lezen de twee drie romans van Jean de Tinan, een jonge man die op 24-jarigen leeftijd is gestorven aan tering en die de heele jeugd van zijn tijd heeft weergegeven met een allerbekoorlijkste sensibiliteit (omstreeks 1900, de tijd van Bullier en de Boulevard). Zijn boeken heeten: *Un Document sur l'Impuissance d'Aimer; Penses-tu réussir?* en *Aimienne ou le Détournement de Mineure*. Het laatste is onaf, maar zou misschien het beste geworden zijn; ofschoon in het tweede prachtige dingen staan. Ze zijn uitgegeven door de Mercure de France. - Als ik er mij eens echt toe gestemd voel zal ik een groot artikel schrijven over Tinan, een ander over Larbaud, en vooral een over Gide,[4.] die in Holland met het domste wantrouwen, nog steeds, behandeld wordt. Gerard Bruning bijv. die gedacht heeft dat hij Gide al wonderwel dóór had omdat hij diens Dostojevski-studie gelezen had, *Les Caves du Vatican* en dan nog *Les Nourritures Terrestres*. Iemand die Gide heelemaal gelezen heeft, aanvaardt hem zonder meer, en met àl zijn fouten (van karakter, en levensleer, enz. enz.) omdat hij sans contredit het grootste en het gevarieerdste talent is van de heele levende Fransche schrijverswereld. Een Anatole France is naast hem een oude hoer van het zuiverste water, een Barrès een vervelende Streber, en zoo kan men doorgaan. Maar er valt niet te praten met menschen die bij ongeluk één boek van Gide gelezen hebben, wèlk boek dat ook zij! Er zijn

* van diens werk dan altijd!

4. Over Tinan heeft DP nooit een ‘artikel’ geschreven.

bijna zooveel kanten aan Gide als er boeken in zijn oeuvre zijn, en ongetwijfeld zoveel nuancen. *Corydon* is in zijn werk een prul, en toch valt het niet te verwaarloozen. Je moest eens een vacantie bij me kunnen logeeren en dien tijd wijden aan een studie van Gide (ik zou je allerlei boeken kunnen geven die geheel uitverkocht zijn, zooals het eerste bijv. *Les Cahiers d'André Walter*); en dan zou *jij* de studie over hem kunnen schrijven die in Holland noodig is.

Men zou jou ook direct veel meer gelooven dan mij!

Frankrijk is voor Holland: Tharaud-Duhamel-Mauriac voortgezet in Green-Montherlant, met, voor de èrg durvenden, een paar brokjes Delteil en Cendrars. Het is om van te proesten. - En toch moet men zich er misschien al over verblijden...

Ik verlaat je hier, âmechtig en suf. Hartelijke groeten
van je EdP.

284. *Briefkaart aan G. Burssens: Gistoux, 20 april 1929*

20.4.29.

Beste Burssens,

Wil je mij hier naar Gistoux zenden: 3 exx. van elk nummer van *Avontuur*? dus 9 exx. in 't geheel.

Van Muls kreeg ik plotseling drukproeven; je onderhoud met hem heeft dus een zekere uitwerking gehad.[1.]

Vergeet niet mij te schrijven over dat honorarium: je weet niet wat voor een geldwolf ik een dezer dagen geworden ben!

Bij voorbaat dank en
steeds je EduP.

285. *Aan J. van Nijlen: Gistoux, 29 april 1929*

Gistoux, 29.4.29.

Beste Jan,

Hoe is het er nu mee? kom je Zaterdag? ik kom je dan in Brussel halen; schrijf mij tegen welk uur.

Het laatste nr. van *Vandaag* heb ik gezien en er veel moois in aangetroffen. In de eerste plaats het artikel waarin Toussaint peut-être

1. Zie 277n1.

bien van Boelaere *Les Conquérants* navertelt[1] in ZEd's stijl dewelke het midden houdt tusschen dien van J.-K. Huysmans en dien van Paul Adam (à moins que se ne soit Jean Lombard?) - Verder met oprecht genoegen gelezen wat K. v/d Woestijne over P.v.O. schreef.[2] Zoo'n stuk geeft warmte aan het hart, en is in de eerste plaats dààrom verheugend, omdat K.v.d.W. er zich, ook voor zijn eigen gevoel, eigenlijk mee heeft gecompromitteerd.

Ik heb, zooals ik je misschien reeds zei, een groot gedicht[3] geschreven (dat zeker geen genade zal vinden bij den wijzen Herreman) en overigens al het geschrevene voor cahier 6 verscheurd. Het stukje over P.v.O (uit *Vandaag*[4] wordt aan cahier 5 toegevoegd en als een waardig besluit beschouwd:-uit. De zaak kost mij te veel geld; of liever gezegd, ik geef het met meer plezier aan iets anders uit. Ik ga met Jan Gr. samen zijn *Korte Overwegingen* uitgeven, in afzonderlijke vellen en 1 Juli a.s. gaat je bloemlezing[5] in druk (*sans faute*).

Tot Zaterdag, hoop ik. Hartelijke groeten, ook van Simone, en aan Griet en de kinders, van je

Eddy

286. *Aan J. van Nijlen: Brussel of Gistoux, 2, 9, 16, 23 of 30 april 1929*

Beste Jan,

Veel dank voor de moeite die je je gegeven hebt. Er is inderdaad niet veel bij dat ik voorloopig terug kan nemen. Eigenlijk alleen maar:

Claude le Petit: *L'Adieu des Filles de Joye*.
Le Bonze Mèche-de-Lampe.[1]
Baudelaire, *Amoenitates Belgicae*.

1. Fernand Victor Toussaint, die zich in publicaties Toussaint van Boelaere noemde, was een Vlaams schrijver en criticus, als ook toen de chef van Jan van Nijlen op de vertaaldienst van het ministerie van justitie. In *Vandaag* 1 (1929) 5 (15 april) besprak hij Malraux' roman.
2. ‘Gemeenplaatsen over kritiek en poëzie’, ook in *Vandaag* 1/5, p. 122.
3. De cyclus ‘Hubertus bij zon en schaduw’, voor het eerst opgenomen in *Parlando* van 1930 (*Vw* 1 p. 77-85).
4. De necrologie ‘Bijdrage nummer zoveel (Paul van Ostaijen)’ in *Vandaag* 1/4 (*Vw* 2 p. 176-180).
5. Zie 149n2.
1. Zie 110n3 en brief 202.

Het zijn 3 heele dunne boekjes die je tenminste niet zullen bezwaren. Neem ook voor mij mee, àls het aanwezig is, het ‘wetenchappelijke’ gedeelte van de *Lettres à la Présidente*[2.], d.w.z. de inleiding van P. Dufays met de portretten (*niet* de tekst met de etsen). Maar misschien heeft Jan het aangehouden.

Tot ziens, bij voorbaat dank voor het overbrengen, en steeds van harte je

Eddy.

Dinsdagmorgen.

287. *Aan N.A. Donkersloot: Gistoux, 1 en 2 mei 1929*

Gistoux, 1.5.29.

Beste Donker,

Zooeven naar Brussel gaande er je brief gevonden. Ik antwoord, op mijn beurt, punt voor punt.

Neen, àl die titels bevallen mij niet. Ik houd niet erg van slotwoorden op -ing. Ik zal een geheel àndere titel moeten vinden; trouwens, als ik mij eenigszins fit voel geef ik liever den geheelen roman ineens (300? 400 blzn?) met als titel: *De Onzekeren*. Alleen, ik heb voor 't oogenblik de omstandigheden niet mee. Enfin, afwachten...

Ik begin te begrijpen wat betreft die dissertatie-kwestie. Het idee dat je zoo heelemaal in de poëzie zit, d.w.z. in de kritiek en geschiedenis der poëzie, geeft me iets anders in: zou jij niet voor D.G.W. de kroniek der poëzie willen overnemen, die Herreman op het oogenblik heeft?[1.] Greshoff zoekt eigenlijk al lang iemand anders, maar hij wil ‘een geschikt iemand’. Schrijf mij of je in principe zoudt willen; ik spreek er Gr. dan over. Hij kan H. natuurlijk niet direct opzij zetten, maar men moppert er over 't algemeen over, geloof ik (zie maar Den Doolaard) en vroeger of later zal het er toch wel van komen. Maak je overigens geen gewetensbezwaren: Herreman krijgt dan

2. Titel van een niet in de handel maar in 1927 zg. ‘sous le manteau’ uitgebrachte verzameling brieven van Théophile Gautier aan Apollinie Aglae Sabatier, een destijds bekend schilders- en beeldhouwersmodel met wie zowel Gautier als Baudelaire bevriend waren en die ‘la présidente’ werd genoemd. De uitgave had een inleiding van Pierre Dufay, evenals die uit 1925 van *Amoenitates Belgicae*, Baudelaire's scheldverzen tegen België.
1. D aanvaardde het voorstel en verzorgde deze rubriek van februari 1930 t/m februari 1931.

wel een andere ‘rubriek’.

Die novellen van je. Ik geef je groot gelijk dat je de intelligentie van Marsman (die ik niet gering acht) af en toe consulteert, maar, alvorens je te laten ontmoedigen, bedenk één ding: dat hij de sinistere manie heeft ieder ‘kunstwerk’ tot een formule te willen herleiden, en dat, *wat telt*, daar altijd ver over uit gaat. Het is ten slotte meer dan treurig wanneer men zich moet gaan zitten afvragen: hoe schrijf ik een novelle, en hoe een roman? Men gaat zitten en schrijft. Hoe meer ik schrijf, hoe grooter mijn vertrouwen wordt in de spontaniteit van de eerste redactie. Die opwerken: best; die overwerken: daar kijk ik bezorgd. Tenzij hier en daar een pagina bepaald mislukt is. Ik heb nooit proza van je gelezen (verhalend, wel te verstaan), ik weet dus niet wat jij slordig noemt. Misschien héèft Marsman volkomen gelijk. Maar je z.g. fout: je aflaten drijven op het gegeven-lijkt mij iets zeer sympathieks, en zelfs iets heilzaams, voilà. Ik heb ook nog altijd in het geheugen dat prozaverhaal van Marsman, en laten wij het er rustig over eens wezen dat een dergelijk verhaal *geen enkel belang* heeft, al laat het zich misschien tot het laatste atoom in ouwels of poeders onderverdeelen. - Deze proza-kwestie (of prozaprincipen-kwestie) heb ik met Jany Holst ook zoo dikwijls besproken: ieder prozaverhaal van Holst is voor mij eigenlijk een mislukt gedicht. Tot *De Afspraak* toe, dat zich misschien ontpopt had tot een prachtig gedicht,* als Holst zich eenigszins ‘op slag’ had gevoeld. - Laat ons een van de cracks nemen op kùnst-prozagebied: Walter Pater. Dat is een imposant man! Welnu, ik zou compleet lak hebben aan alle proza-theorieën van Walter Pater, als ik Stendhal was. Ik zou weten dat ik hem als mensch, als kenner van het leven, volkomen zou domineeren. De kwestie komt dus altijd weer hierop terug: òf men heeft iets uit te drukken, coûte que coûte, en hoe sterker deze behoefte is, hoe minder wij in staat zijn gesteld op de ‘kunstigheid’ van ons proza te letten; òf wij zijn makers van prozadingen, en dan staat de deur open voor allerlei theorieën: die van de soberheid, van de arabeske, van het zwaargolvende rhythme en het hortende dito, van de zuivere taal en van de ornamenten, enz. enz. - Maar afgescheiden daarvan, geloof ik aan twee dingen: 1. men kan schrijven: d.i. men heeft de behoefte, de drang, het vermogen, het talent, wat je wilt, van te schrijven, eerder dan wat anders te doen; en 2: men is als mènsch de moeite waard, men heeft, als mènsch, iets te zeg-

* het is trouwens poëzie, ook zooals het is!

gen. - Of nogmaals anders: er zijn betrekkelijk onbeduidende menschen die met vlijt werken aan hun *stijl*; en er zijn menschen die, vóór alles, aan *zichzelf* werken; en daarna schrijven, par force majeure.

In cahier 5 staan eenige blzn. die je dit misschien duidelijker zullen maken (naar aanleiding van den Nederlandschen roman).[2.]-Ik geef overigens voorloopig die cahiers-schrijverij op[3.]; ik had 40 blzn. klaar voor cahier 6, waaronder een antwoord aan Herreman, ik heb die boel verscheurd. Ik heb voortdurend de behoefte n.l. mij over dergelijke dingen te uiten, maar ik verlies geen oogenblik het besef dat het allemaal erg relatief is, in de eerste plaats van belang-en dan nòg!-voor *onszelven*, dat wij er in laatste instantie niets van weten: maar dan Marsman (met zijn pharmacopae van de schoone letteren) precies even weinig als ik (met mijn 'egotistische' aanteekeningen). Het is ten slotte altijd weer als in dat versje:

> '-U wéét het niet? Ha! aan mijn borst, mijnheer!
> Vergeef me 't sentiment van dit wat oud gebaar-
> maar zóó'n woord, over kùnst, strekt ons te zeer tot eer!
> Wij weten er niets van. Wij kunstenaren maar.'[4.]

Je houdt het mij ten goede dat ik mezelf citeer, het gebeurt langs mijn neus weg, met een glimlach op m'n facie. Ik wou hièrop neerkomen: àls je novelle - de 'grootscheepsche mislukking' - ressorteert onder het proza dat Marsman interesseert,[*] dan heb je wschl. gelijk met je op zijn oordeel te verlaten. Maar als je schrijft als ik-ik spreek nu niet van *Bij Gebrek aan Ernst*, of alleen van het laatste deel daarvan, ik denk meer aan de 5 verhalen van *Nutteloos Verzet* die je niet kent, en waarvan 2 of 3 mij werkelijk 'in de goede richting' lijken-dan zou ik in jouw plaats dat oordeel beschouwen als te zijn van zéér relatieve waarde. Gooi in ieder geval je eerste lezing niet weg, en als je wilt, neem over een tijdje eens de proef op mij: zend mij de beide lezingen, zonder mij te zeggen welke de eerste en welke de tweede is en laat ons dan eens kijken wat mij het meeste treft.

En dan nog dit-als je mij kende zou je weten dat ik het je zeg zonder de minste zucht tot beminnelijk-zijn:-ik ken Marsman feitelijk evenmin als jou, maar ik ben ervan overtuigd dat je méér uit te drukken hebt dan hij. Dit heeft met poëtische gaven of intelligentie niets

2. *Vw* 2 p. 156-160.
3. In november 1929 zou DP zijn *Cahier*-aantekeningen voortzetten.
4. De laatste strofe van het zestiende gedicht uit *Het boozige boekje*.

* Ik bedoel: in de huidige phase van zijn literator-schap interesseert.

te maken, of althans treurig weinig, het betreft altijd weer den mensch. Ik vrees dat de mensch Marsman hoe langer hoe meer verdwijnen zal onder de uniform die hij al zoo parmantig draagt: je weet wel, van 1e luitenant nu, kapitein morgen, enz. - Als je een Nederl. voorbeeld wenscht voor het proza: kijk dan naar Couperus. Die wist het nooit zóó precies, en die schreef rustig voort, nàást de alwetende literaire beweging. Men zal zijn beste boeken over 100,200 jaar nog kunnen lezen of zij van gisteren waren. En o wee Van Deyssel, en Van Looy, en Ary Prins, en hoe al die krachtpatsers van het proza verder mogen heeten, de vóór-en-nà-Querido's, en de Feybriefs[5] par-dessus le marché!

Heb je de *Boeken der Kleine Zielen* wel eens gelezen? Ik wist niet dat het zóó wijd en sterk was! Ik dacht dat het een wat meer verwaterde reprise was van *Eline Vere*. In werkelijkheid is het heel wat sterker, al is het slordiger misschien - slordiger? ik geloof het graag, men kiest het onderwerp van zoo'n boek niet, men wordt er toe gedrongen, men braakt het uit als men tot de hals toe vol zit van al de geborneerdheid, de lafheid, de laagheid van 'fatsoenlijke menschen'. Het is - als je de proporties ook van de landen niet uit het oog verliest-wat Gogol's *Doode Zielen* voor Rusland was: een epos en een bombardement met grof geschut; maar het geldt Den Haag!

* * *

2.5.

Ik heb nog op allerlei dingen niet geantwoord; hier is dus het vervolg. Neen, ik heb noch de Utrillo, noch de Jarry uit de serie 'bohèmes', maar ze zijn geen van beide erg geslaagd. - Waarom iedereen op Coster gebeten is? Ik weet het niet! Het is een 'reactie', dunkt me. - Of ik meje oproep over jeugdpoëzie[6] herinner? O ja; ik vond dat juist zoo aardig indertijd, ik had je haast een gefingeerd jeugdvers gezonden, uit pure sympathie. Maar ik hèb geen dichters in mijn omgeving, beste Donker. Roelants, Leroux, Herreman schijnen zich voor elkaar te schamen als je ze zooiets vraagt; ze grinniken en smoezen een beetje, beloven 'eens te kijken' en zenden nooit wat. Ik zal Burssens eens vragen, maar vrees dat hij niets heeft. Wil *jij* die menschen niet ieder eens een kaartje sturen? dat zou misschien meer uitwerking hebben. Hierbij de adressen:

5. Feylbrief (J. van Oudshoorn).
6. In *DGW* 27 (1928) 2 (febr.) p. 58.

Gaston Burssens, 57 Albertstraat, Wilryck-Antwerpen. Reimond Herreman, 8 rue de la Bascule, Uccle-Bruxelles. Maurice Roelants, bij Greshoff (hij is net verhuisd en woont in diens buurt, ik weet niet waar).

Karel Leroux, 32, Alexander de Craenestraat, Schaerbeek-Bruxelles.

Ik zal persoonlijk aan Jan van Nijlen vragen, maar die is eigenlijk al zoo héél lang geleden jong geweest...

Hieronder een gedichtje van *mijn* 17e jaar:

De avond kwam den dag bekronen,
Het nietsdoen schoof het werk op zij.
Ik luister naar de weeke tonen
Van Schumann's *Traümerei*.

Het lamplicht, achter steeds meer ruiten,
Verving het stervende avondrood;
En mèt stierf ook de drukte buiten
Een langgerekten dood.

Toen danste een meisje, slank en schoone,
Mijn kamer in, onmenschlijk vrij,
En vroeg met blozen op de koone:
‘Hoû je van mij?’
Toen zeide ik, lusteloos en loome:
‘Waarom? De Liefde kent mij niet’.
Ze zei: ‘k Ben één die je volkomen
Begrijpt en je doorziet.’

‘Ik kom de zwarte fee onttroonen’,
Zoo sprak ze, hupplend naderbij,
‘Die zóó lang in je hart dorst wonen.’
En zat toen aan mijn zij.

Zij sprak en sprak tot 't morgengloren,
Schoon, zooals elfentroost kan zijn:*
'k Zal steeds die woorden blijven horen
Als een refrein.

* Of: zoo schoon als elfentroost kan zijn (was het, geloof ik).

Toen was ik blijde en opgetogen;
Toen was zij vóór mijn blik vervlogen:
Een hersenschim; geweest; voorbij...
Ik luister (met mijn matte oogen)
Naar Schumann's *Traümerei*.[7]

Ik had toen een literaire vriend die het héél mooi vond, maar die er toch bezwaren tegen had dat ik naar zoo'n stukje muziek luisterde met mijn *oogen*. Vandaar de haakjes. - Bon! Veel mooiers heb ik niet.

Greshoff heeft sedert lang je adres.
Ik zend je eerstdaags weer een Melville.
Met hartelijke groeten, je

EduP.

288. *Aan F. Hellens: Gistoux, 7 mei 1929*[aant.]

Gistoux, 7.5.29.

Mon cher ami,

Ces quelques mots en toute vitesse pour te dire que je me trouve sur le point de partir en Hollande, mais que je te reverrai sans faute dès mon retour (vers le 20). Je ne sais pas si Roland Holst m'accompagnera, je ne pense pas, mais de toute façon je compte sur toi à Gistoux, après. Greshoff aussi pense venir vers Pâques c.à.d. après Pâques.

C'est moi qui te dois mille excuses de ne pas t'avoir écrit plus tôt, mais je me trouve à peu près dans la même situation que toi: impossible d'écrire, vague à l'âme etc. J'ai pourtant sans doute mille choses à te dire. Nous reparlerons de NORD[1]. Quelle triste histoire avec ton petit garçon! décidément tu n'as pas de chance. Espérons que tout cela ne sera pas bien grave et que sa jeunesse sera plus forte que le mal. J'irai te voir peut-être *avant* mon départ, parce que j'attends une lettre de Holst avec indications, avant de partir; si possible, tu me verras peut-être vendredi ou samedi, chez toi ou au 'bureau.'

Rien de neuf dans 'l'Affaire'[2]; espérons qu'elle soit terminée. *Le jeune homme Annibal* paraîtra sous peu, pour autant que je sache; la

7. Opgenomen in *De behouden prullemand* (1927), niet herdrukt in *Vw*.
1. Zie 262n1.
2. Vermoedelijk de huiszoeking waarvan sprake is in brief 279.

dernière correction est faite depuis longtemps. Sans doute le verrastu bientôt aussi. Voilà. Au revoir et toujours bien ton
EdP.

Sincères amitiés à ta femme, de nous deux.

289. *Aan N.A. Donkersloot: Gistoux, 8 mei 1929*

Gistoux, Woensdag.
Beste Donker,
Ingesloten de boekbespreking[1] terug, die ik zéér sympathiek vind: helder geschreven en persoonlijk, met wat de criticus-die-zijn-taak-au-sérieux-neemt aan de persoonlijkheid van een ander verschuldigd is. Natuurlijk geeft een kroniek der poëzie je veel meer gelegenheid je uit te spreken en zelfs nog op een anderen-(verhevener?) toon. Greshoff voelt er veel voor, maar heeft gewetensbezwaren tegenover Herreman; hij zou een andere rubriek voor hem 'creëeren' en zien gedaan te krijgen, bij van Eckeren, dat jij de poëzie met Januari volgend jaar kreeg. Laten we er het beste van hopen en reken op mij om hem af en toe wat op te warmen. Als die Herreman-kwestie er niet was, hadt je die kroniek vandaag. Maar wees er zeker van dat Greshoff geen oogenblik betwijfelt dat jij het veel beter zou doen; zijn schroom is van 'vriendschappelijk-humanen aard'.... (en zijn verlangen gaat uit naar jou)....
Na wat je me van Davos vertelde, kan ik mij voorstellen dat je stof te over hebt. Juist dat weggaan en terugkeeren moet je voor allerlei dingen meer opmerkzaam hebben gemaakt en geeft natuurlijkerwijs reeds de phasen in je roman aan (decoratief beschouwd), dunkt me. - Verscheur die mislukte novelle niet, en als je het over je kunt verkrijgen, zend *mij* die eens. Maar ik dacht dat je 3 novellen klaar had: *Madonna, Kameraad* en nog één: *Twee Vrienden*(?); ik heb den brief niet hier waarin je erover spreekt. *Kameraad* vind ik een onaangenamen titel, waarom dan niet: *De Kameraad*? Ook *Madonna* zweemt mij te veel naar jong-Hollandsch werk, eerlijk gezegd; doet mij een beetje denken aan Roel Houwink. Je moet, volgens mij, ernaar streven die titels te vermijden die aan opstellen doen denken. Paul van Ostaijen zei altijd: 'Het verschil dat er in Holland bestaat

1. Waarover deze vermoedelijke proefrecensie ging kon met achterhaald worden.

tusschen eersterangs- en tweederangs literatuur, is altijd het verschil dat er bestaat tusschen het opstel van een H.B.S. - leerling en van een H.B.S. - leeraar'. - De *Arabesken* van Couperus zijn aardig-als alles wat hij schreef, eigenlijk - maar zijn kracht komt volgens mij niet uit in de novelle, maar in den roman. Voor een novelle mist hij een grootere beheersching; zijn korte verhalen zijn niet genoeg samengetrokken; ik heb altijd het gevoel dat het aardige fragmenten zijn. In de romans is het eigenlijk precies hetzelfde, hij zit vol met romanciers-trucs: uitwijdingen, herhalingen, maar de constructie van het geheel geeft er ten slotte dien indruk van kracht aan, van rijkdom ook. Het is een tegenstelling met een roman als bijv. *Les Faux-Monnayeurs* van André Gide, waar sommige hoofdstukken achter elkaar gezet een meesterlijk kort verhaal zouden vormen (bijv. de vier bezoeken van Edouard aan zijn ouden muziekmeester La Pérouse). Dit boek onverwijld lezen, als je 't niet kent! Ik zend je overigens *Moby-Dick* van Melville, een van de geweldigste dingen die ik in jaren las. (*Typee* en *White Jacket* zijn daar documentair bijwerk naast.)

Dat gedicht van mij heet inderdaad *Traümerei*. Of *Droomerij*. Ik heb Jan van Nijlen naar jeugdverzen gevraagd. Hij heeft niets, 'hebbende alles zorgvuldig vernietigd.'

Dolk en Knoet[2] is heel aardig als plan, maar lastig uitvoerbaar. Je zou er haast een serie van kunnen maken! Er zijn alleraardigste artikelen in dien geest van allerlei onbekenden (ingezonden stukken, langvergeten kranten). Ik denk aan Karel Wybrands, de eerste polemist van Indië, die daverende stukjes heeft gepend, à la Multatuli, met meer 'grappigheid'; in de Indische kranten zou je zéker moeten kijken. De 'men of one poem' lijkt mij makkelijker, maar waarom daar niet één bundel van gemaakt met de jeugdpoëzie? Jeugdpoëzie, deel I; Men of one Poem II. Het schijnt in Holland lastig te zijn om uitgevers te krijgen voor dergelijke uitgaafjes. Niemand koopt zooiets. Stols tenminste klaagt aanhoudend. Ik had hem voorgesteld een serie keurige boekjes uit te geven van onze 17e en 18e eeuwsche dichters (keuzen uit Hooft, Bredero, Vondel, Revius, Huygens, Starter, Poot, enz. zelfs uit menschen als Focquenbroch), telkens een bundel van 80-120 blzn. met een mooi in hout gesneden portret, en absoluut geen aanteekeningen of ander gelul. Hij voèlt er alles voor, maar durft er niet aan dènken het te doen. Het zou anders alleraardigst zijn: in de verantwoording der oplage zou men even kunnen

2. Bloemlezing van polemische en scheld-stukken die D wilde samenstellen.

vermelden wie de keuze heeft gemaakt en wie de houtsnede. Maar de menschen koopen zooiets niet, *àls ze zoo'n boekje moèten hebben*, nu ja, dan koopen ze het liever voor -95 cts. in een schooluitgaafje, met allerlei geleerdheid onder aan de bladzij, dat krijg je er dan nog BIJ..

Het zou anders ook hierin alleraardigst zijn, dat de keuzen uitsluitend zouden worden toevertrouwd aan jonge dichters: Buning, jij, Marsman, Greshoff, enz..... Ik ben benieuwd naar de *Mariner* (dat ding schijnt alle vertalers aan te trekken!) en de *Rattenvanger*, maar het meeste nog naar *Kruistochten*[3]. Ik voel nogal veel voor Cantré, maar misschien meer voor Jean-François, dan voor Jozef. Je moest ook nog eens een rijmprent uitgeven. Nu, mijn beste, hier neem ik voorloopig weer afscheid. Zend mij, als je kan, dat 'eerlijk mislukte' verhaal, ik ben dol op dergelijke mislukkingen. Ga voort met je vol moed open te stellen voor het nieuw-teruggevonden Davos en met je geen zorgen te maken voor de toekomst. Alles schikt zich, min of meer (nooit anders dan 'min of meer'.) Je hebt de hartelijke groeten van Greshoff en de hand van je

EdP.

290. *Aan H. Mayer: Gistoux, 14 mei 1929*

Gistoux, 14.5.29.

Waarde Heer Maijer,

In dank het groote pak ontvangen. Eerstdaags gaan *Babel* en de 3 andere terug. Inderdaad, het is niet onaardig, dit alles, maar mij toch wat vèr en ook wat erg kunst-alleen. (Intusschen, van de drie zou *Babel* mij nog het meest aangetrokken hebben.) Ik begin aan *De Berg*.

Is die bloemlezing[1] u misschien door Jan Gr. besteld? Ik dacht dat hij een recensie-ex. zou aanvragen. Het is een hopeloos prul, met een inleiding van minder dan niets: daar wordt dan nog een doctor in de letteren voor in het veld gebracht. Ik heb eigenlijk geen lust er iets over te schrijven; mocht dat andere ex. dus nog komen, dan zend ik u één ex. terug en het andere aan Anthonie Donker met verzoek de 'bespreking' voor mij af te doen.

3. Dichtbundel van D uit 1929.
1. *Werk van Louis Couperus* (1929), samengesteld en ingeleid door dr. A.J. de Jong en J. Hiegentlich. Door Donkersloot besproken in *DGW* van juni 1929.

Nu komt dus nog Andersen.

Wat zijn de *Antieke Verhalen*? Als het zooiets is als *God en Goden*, heb ik het niet noodig. *Antiek Toerisme* kan ik van Jan krijgen. *Schimmen van Schoonheid* interesseert mij niet (ik las daarvan een staal in *Lucrezia*). Wat is *Uit Blanke Steden onder Blauwe Lucht*? Een reisbeschrijving? dan ook maar niet. Wat is *Herakles*? Dan komt *De Ongelukkige*. Dat zou ik toch wel willen doorkijken, bij gelegenheid; en ook *De Komedianten*. Voor de *Verliefde Ezel* heb ik, dunkt me, genoeg aan Lucius en Apuleus,[2.] uit welke laatste trouwens ook het *Psyche*-verhaal is 'ontleend'. Wat is *Legende, Mythe en Fantazie*? U ziet, wij naderen het einde.

Veel dank voor alles, en steeds uw dienstwillige

EduP.

291. *Aan H. Mayer: Gistoux, 16 mei 1929*

Gistoux, 16.5.29.

Waarde Heer Mayer,

Uw brief kwam vandaag, maar de boeken zijn al weg! Ook schreef ik u reeds: gisteren.

De Andersen vooral *niet* met prentjes van Rie! Dus de andere vertaling, in één deel[1.]; ik laat toch alles overbinden.

Het artikel van Lapidoth[2.] ontving ik vanmorgen, gelijk met uw schrijven. Het stuk valt mij èrg van hem mee; als criticus 'van den ouden stempel' moest hij die boekjes verfoeilijk vinden, zonder meer. Ik merk overigens meer en meer (maar wij wisten het allen, na de ondervinding van Balzac, Bismarck en wie al niet meer?) dat men de waarheid moet zeggen om niet geloofd te worden. In de 'Zittingen voor een Damesportret' is *ieder* détail waar; die dame-

2. Lucius Apuleius wiens *Metamorphoses* bekend werden onder de titel *Asinus aureus* (De gouden ezel).
1. In 1927 was de vierde druk van Andersens sprookjes verschenen, in vertaling van Christine Doorman, geïllustreerd door Rie Cramer. De 'andere vertaling' is die van mevr. Van Eeden-van Vloten uit 1928.
2. In *De nieuwe courant* 29 (1929) van 12 mei (zondagsblad) publiceerde Frits Lapidoth zijn recensie van *Bij gebrek aan ernst* en *Poging tot afstand* onder de titel 'Bundels vol ironie en satire'. Lapidoth vroeg zich in dit stuk af of DP niet een pseudoniem was 'van een onzer bekendste jongere dichters'.

een comtesse[3.] nog wel[*]-heeft mij die verhalen precies zoo verteld en volmaakt in die volgorde-want ik heb dat verhaal met veel slepen, bij stukken en brokken, en naarmate nieuwe stof was 'aangebracht', geschreven; als dagboek of reportage, zooals men verkiest. En verder, toen ik nog Duco Perkens heette, heeft niemand mijn identiteit betwijfeld; toen ik als Duco Perkens stierf,[4.] heeft alleen een enkele ingewijde geweten dat ik feitelijk nog leefde. (U en anderen, waaronder ons beider vriend Simonson...[5.]) Nu ik eenvoudigweg alles onder eigen naam uitgeef, ziet men mij voor een problematischen anderen meneer aan. - Maar hij ziet mij zeker niet voor Jan aan; denkt u wel? Ik geloof eerder voor Slauerhoff of Marsman;-u moest het hem bij gelegenheid eens vragen. En laat hem dan mijn fiezelemie zien (in *Variétés*[6.] of elders), opdat hij ù niet geloove!

Ik vind dien goeden heer Lapidoth anders toch werkelijk wel aardig. Als men zich in zijn plaats stelt, kan men niet anders zeggen of hij is tenminste niet afgesloten. En ook dàt is héél wat, zooals *hij* zegt naar aanleiding van mijn 'persoonlijkheid'.

Zoudt u mij-voor mijn goede moeder!-vijf exemplaren van die *Nwe Crt* van 12 Mei willen bezorgen? Mijn moeder vindt dat alle, nog niet voor goed van mij gedégoûteerde tantes, dit driekolommig vonnis dienen te ontvangen. 'Hè! al die menschen die zeggen dat ik zoo nièts uitvoer. Laten ze nu eens *hun eigen* Lapidoth erop nalezen!'..... (Zes jaar geleden, toen ik toevallig in den Haag was, wilde mijn nicht van der Wyck mij met alle liefde naar den heer Lapidoth meevoeren 'om door een deskundige te laten beoordeelen' of ik wel zou mogen schrijven.)

-'Wie ìs die mijnheer du Perron?'-'t Is of je Boutens hoort! 'Hij woont in een kàs-teel; en dan schrijft-i gedìch-ies...'

Schrijft u me spoedig weer over de *Antieke Verhalen* enz., en komt u spoedig kijken of ik werkelijk nog in levende lijve besta.

Met hartelijke groeten, steeds

uw EduP.

3. Gravin de Monceau de Bergendal, dochter van degeen van wie DP's vader het kasteel te Gistoux had gekocht.

* fût-ce belge!

4. Zie 278n3.

5. De kunsthandelaar te Brussel, o.a. uitgever van *Bij gebrek aan ernst*.

6. Zie 198n3.

292. *Aan A.A.M. Stols: Gistoux, vermoedelijk in de tweede helft van mei 1929*

Beste Sander,

Ik kan morgen eerst in Brussel komen, maar mijn moeder is vandaag gegaan en hierbij dus de 1000frs. Dat stuk van Lapidoth was eigenlijk nogal aardig! als hij de menschen nu maar zoo heeft warm gemaakt met de verzwegen ‘zwijnerij’ van het *Damesportret*, dat je aanvraag op aanvraag krijgt! - Zeg aan juffr. W. dat ik morgen bij jullie verschijn. Tot ziens.

Je Eddie

293. *Aan N.A. Donkersloot: Gistoux, 23 mei 1929*

Gistoux, 23.5.29.

Beste Donker,

Snel een antwoord op je laatste schrijven, en voor dit keer draai ik het zaakje om en begin met op het postscriptum te antwoorden. - Voor rijden zonder licht komt men niet voor een rechter van instructie, die voor intellectueel onderzoeker fungeert, maar voor een meer laag-bij-den-grondschen politiecommissaris, meen ik. Ik ben er niet zeker van, hebbende het zaakje wel eens aan de hand gehad, maar zijnde nooit ervoor opgebracht. Ik ben twee maal voor den heer rechter geweest daarentegen, eens in Indië, als getuige à charge in een oplichtingszaak, tegen een bizonder sympathieke (en beroemde) oplichtster, Marietje van Oord, die gedurende mijn verklaringen: ik was toen even 20, mij met vurige blikken van terzijde opnam onder het uiten van gesmoorde kreten als: ‘Zóó'n leugenaar!’-‘Hoe kàn men zoo liegen!’-‘Foei, mijnheer! u, zoo jong nog!’ enz. (Dat was dus in Indië.)-De tweede keer hier in België, nog heel kort geleden, bijna als beschuldigde in een zaak van pornographische luxe-edities, in Parijs verspreid door twee vrienden van mij, die mijn naam en adres hadden opgegeven, in de vaste overtuiging dat de affaire nooit in België zou worden overgebracht. Dit was veel spannender, omdat men mij direct voor den uitgever van die boekjes hield en omdat ik aan den anderen kant mijn vrienden niet wilde noemen, en dus met een stalen gezicht moest zitten vertellen dat ik nièts van die zaakjes afwist, dat het heel sympathieke

jongens waren, enz. - Daaraan was voorafgegaan een volledige ‘overval’ op Gistoux (ik zat toen in Brussel) door het heele parket van Nivelles (procureur des konings, rechter van instructie en griffier) plus drie maréchaussées of dergelijken, enfin, kerels in uniform. Zij hebben mijn koffers opgengebroken en mijn heele bibliotheek onderste-boven gehaald, mijn heele correspondentie doorgekeken, enz!-en den volgenden dag had ik in Brussel twee rechercheurs thuis die dààr-maar met meer égards, vanwege mijn aanwezigheid-aan het snuffelen zijn gegaan. Hier in Gistoux dacht men niet anders of ik was in de ‘faux d'Utrecht’[1] betrokken. Je kunt je voorstellen met welke gevoelens van razernij ik naar Nivelles ben gegaan om aan den oproep van dien heer rechter te voldoen. Het idiootste van alles was dat hij een paar brieven van mijn vriend Fr. Hellens had meegepakt, om mij te ‘bewijzen’ dat ik in ieder geval mij wel met ‘edities’ bezighield (Hellens doelde op de *Cahiers v/e Lezer* of zooiets). Het was absurd, ergerlijk en hopeloos belachelijk: die vlaag van kuischheid die zich van dien rechter, dien griffier en mijzelf scheen te hebben meester gemaakt! Het mooiste is dat ik inderdaad een considerabele verzameling erotieken heb, maar ik was gewaarschuwd en had die dingen zoowat drie maanden tevoren in veiligheid gebracht. - Zooals de zaken nu stonden, heb ik meteen een klacht bij den Nederlandschen gezant ingediend en door mijn advocaat bij het parket van Nivelles doen protesteeren: en het schijnt dat de procureur du roi van dat stadje een erg lang gezicht had na zijn mislukte expeditie. Stel je voor dat uit de kelders van Gistoux eenige duizenden exemplaren smeerlapperij waren opgehaald! de man was minstens minister geworden. Terwijl hij nu wschl. een schrobbeering gaat ontvangen van het Parquet Général van Brussel, en door iedereen voor een oude zaadzak wordt aangezien.

O, er is een geweldige vague de pudeur in België, en zelfs de pornographie van Flaubert's *Tentation de Saint-Antoine* is in de Kamer ter sprake gebracht. Ik zal er over een tijdje nog wel een gezellig artikel over publiceeren in het een of andere Belgische blad[2]-maar eerst als het onderzoek in Parijs afgeloopen zal zijn.

Schrijf mij hier niet over of in bedekte termen; er is nog altijd een *kleine* kans dat ik een tweede bezoek van die kuischheids-wellustelingen ontvang.

1. De publicatie in het Utrechts Dagblad (1926) van vervalste documenten m.b.t. het beheer van de Nederlands-Belgische waterwegen.
2. Dit is niet gebeurd.

-Dit afgedaan zijnde: veel dank voor het artikel waarvan je mij hebt bevrijd. Ik vroeg Greshoff ook nog wat anders voor je te vinden. Alleen: de betaling van die Strengholt-associatie laat wat te wenschen over. Zooals ik je al schreef: iedereen klaagt er op het oogenblik over. - Ik ben met dat al nu meer dan benieuwd naar je artikel.

Over doctorstitels gesproken: ik heb in Brussel een neefje[2.] van op het oogenblik 22 jaar die zich groen en bleek werkt om Belgisch doctor in de letteren te worden-de man weet dus over misschien 5 of 6 jaar ongeveer de helft van wat jij nu weet-en die in den familiekring niet genoeg zijn verachting kan uitdrukken over mijn schrijverij en zijn verontwaardiging over de aanmatiging waarmee ik mij 'littérateur' laat noemen (volgens hem). Ik spreek en zie het mannetje nooit, maar als het er eens van komt, denk ik dat ik hem aan zijn oortjes zal trekken of zoo-zóó ben ik overtuigd dat er met woorden absoluut nièts te doen is, tegenover een dergelijke voorbeschikking tot verstoptheid, van huis uit. Die mijnheer A.J. de Jong zal een dergelijke jeugd hebben gehad.

Laat me spoedig meer hooren van dat verhaal.[3.] Het oordeel van den heer Nijhoff kan anders misschien ook verrassingen voor je bevatten. Wschl. krijg je een lang en curieus prozawerk van ZEd. met aanwijzingen voor in te lasschen scènes, te schrappen alinea's en uit te werpen of te vervangen personage's. Die mijnheer Nijhoff heeft n.l. een zéér consciencieuze opvatting van zijn taak als revue-directeur, voor zoover mij bekend. Maar je kent hem wellicht tien maal beter.

Ik lees erg moeilijk Duitsch en kan het meteen niet lezen als het in Gothische letters gedrukt is. Van een heer Mann (maar welke is het?) las ik een lullig, gevoelig-hysterisch verhaal, dat in Fr. vertaling heette: *La Mort à Venise*.[4.] Iets dat door een oude juffrouw kon zijn geschreven, wat de stemmingen betreft: overigens vaag pederastisch en met cholera aan het eind, maar die zonder ontlasting scheen te zijn, een idealistische cholera, waaraan men in dat boek stierf als aan een wat àl te rijpe Sehnsucht. - Van *dien* mijnheer Mann wil ik bepaald niets meer lezen. - Wat Remarque betreft, ik ben er zeker van dat het heel goed is, maar ik raak geen boek meer aan, behoorend tot de oorlogsliteratuur. Het is als met de sociaal-democratie van

2. Jean de Sturler.
3. 'De Zwarte Pieten' genaamd, aan het eind van brief 296.
4. Thomas Mann, *Der Tod in Venedig* (1913).

Henriëtte Roland-Holst: ik kàn daar niet tegen; ik gelóóf het, met oogen en ooren dicht. Oorlog is HEEL afgrijselijk, en stank en armoê ook;-passons!

Je zult het boekje van Tinan[5.] in een ander licht zien als je de twee andere deeltjes van hem hebt doorgekeken. Ik zal zien ze voor je te krijgen; want alles is wel 'jeugdwerk', maar het eerste boekje toch wel extra.

Tot nader. De hand van steeds je

EdP.

294. *Aan G. Burssens: Gistoux, 25 mei 1929*

Gistoux, 25.5.29.

Beste Burssens,

Het artikel voor *D.G.W.*[1.] zal ik spoedig aan Greshoff geven. De nrs. van *Avontuur* heb ik behoorlik ontvangen, heb ik je dat nog niet geschreven? in dat geval hierbij mijn dank. Heb je het Holland-nr. van Variétés[2.] gezien? 'Un peu colonie, la Hollande à Bruxelles', zooals Malraux mij schreef, maar toch niet onaardig.

Van *Alle de Rozen* en dus van *Vl. Arbeid* niets gezien, zoals viel te verwachten. Het is een hopeloze historie, maar ze hebben dan ook voor het laatst iets van me gehoord of gezien in die goêgemeente.

Waarom heb je in je artikel niet aangehaald: 'Gwendoline en Caroline' tegenover 'Gaston'? Twee voorbeelden zijn beter dan één. Als je dat stukje voor me opschrijft (ik heb het nr. van *Vl. Arbeid* niet meer) dan kan ik het er nog tussen werken.[3.]

Verder lijkt mij iets niet te rechtvaardigen in je lijn: Middeleeuwen-Hooft-Gezelle-Gorter-v.d. Woestijne-tegenover: Jan van Eyck-van Nijlen-Moens-Fonteintje. - Waarom Jan van Eyck? dat was een schilder. Van Nijlen staat, eerlijk gezegd, geheel buiten de lijn (ik zeg dit niet omdat hij een vriend van mij is, maar omdat het gewoonweg de waarheid is) en eigenlik ook de Fonteintjes-mannen, die nog het meest te maken hebben met de Fr. 'fantai-

5. *Un document sur l'impuissance d'aimer*, zie ook brief 283.
1. Zie 261n1.
2. Zie 198n3.
3. De passage luidt: 'En in hetzelfde gedicht van Br. vindt men een pretentieuze variant op "Gaston met zijnen basson" in: Colombine met de crinoline/Gwendoline met de mandoline'.

sisten'. Ook is Hooft voor de zuivere lyriek eigenlik een slecht voorbeeld, hoezeer hij ook sympatiek is (*à part cela*). Ik zou in jouw plaats nemen: de Middeleeuwen-Bredero's liederen-Gezelle-Gorter (als je wilt) en dan, desnoods! Van de Woestijne-(en Kloos? moèt die erbij, het kan natuurlik, en om de redenering van v.d.W. zelf te handhaven zou het moeten)-maar, aan de andere kant: Van Eyck weglaten (of bedoelde je P.N. van Eyck, de vervelende Hollander van 'De Beweging'?) en nemen: P.N.v. Eyck (welja), Van de Voorde, Moens, en 'dergelijken'. De mensen met de *strekking* in de poëzie.[4.]

Is het, in het vers van Gezelle: *Derelik*, of *Derelink*? Moet *tee*, in dat vers, niet geschreven met een *h* erin?[.]

Dat stuk van V./d. Woestijne over Paul[6.] was zéér sympatiek. Het heeft mij bepaald goed gedaan het te lezen. Wat die mijnheer Rombouts betreft, met zijn tendenzieus stukje in *Vandaag*,[7.] ik begin de man meer en meer aan te zien voor een lul van Blanus.

Je vraagt mij uitvoeriger terug te komen op de kwestie: navolgers van P.v.O. - Die is, wat jou betreft, toch snel opgelost, en wat de anderen betreft, daar zijn we het over eens. Zowel je eerste *Verzen* als *Piano* als *Enzovoort* geven aan dat je geleidelikerwijs de kant P.v.O. bent uitgegaan, maar altijd-d.w.z. in het ensemble-een eigen akcent hebt behouden. P.v.O. dacht er niet anders over, en er is geen enkele reden waarom hij jou niet gezien zou hebben zoals hij het Brunclair deed, als jij er aanleiding toe had gegeven. Later ben je *soms* (zoals in de 'jodelende Tyrolers'[8.]) misschien wat gevaarlik dicht bij enkele bepaalde gedichten van P.v.O. gekomen, maar dit karakteriseert je niet direkt als epigoon! Men kan eerst over je oordelen als een nieuwe bundel van je verschenen zal zijn; in *Piano* en *Enzovoort* is je woordspel, volgens mij, geheel eigen. In je volgende bundel kan men je alleen beoordelen naar het karakter van het ensemble, en heb ik dus goed vertrouwen. Neem daarentegen het volledige oeuvre van een Brunclair en je kunt, als je het naast dat van P.v.O. legt, stap voor stap de navolging-het mee-evolueren, zoals ik zei-aantonen. En nogmaals, P.v.O. dacht er niet anders over.

4. Met weglating van Hooft heeft B zijn oorspronkelijke tekst gehandhaafd.
. 5. Het is *Derelik*, Kollewijns voor *Derelijk. Tee* is *teen* (nl. 'van de tol'). Als voorbeeld van zuivere lyriek gaf B in zijn artikel Gezelle's gedicht 'Timpe, tompe, terelink'.
6. Zie 285n2.
7. 'Paul van Ostaijen en de openbare rust', *Vandaag* 1 (1929) 5 (15 april), p. 83.
8. Uit de bundel *Klemmen voor zangvogels*.

(Mocht je eventueel deze passage willen benutten, dan heb ik daar niet het minste tegen.)

Je krijgt spoedig cahier 5. Overigens voel ik er, voorlopig altans, niet veel meer voor, ik houû er dus voorlopig mee op, en ik hoop zelfs voor lang. Dat schrijven over andere mensen is heel aardig, maar als het te lang duurt, begint men zichzelf te herhalen. En bovendien, het wordt tijd dat ik mij weer eens aan iets 'oorspronkeliks' zet. Ik heb eigenlik het laatste jaar (sedert begin vorige winter) NIETS uitgevoerd!

Wanneer komt een nieuwe bundel[9] van je uit? Er zal toch wel mogelikheid zijn die bundel ook in België goed te laten drukken en voor minder geld misschien dan bij Stols? Voelt 'de Sikkel' er niets voor?

Schrijf me spoedig terug en geloof me steeds

van harte je EduP.

295. *Aan G. Burssens: Gistoux, 30 mei 1929*

Gistoux, 30.5.29.

Beste Burssens,

Ik breng morgen je artikel bij Greshoff en er is veel kans dat het in de volgende *D.G.W.* wordt opgenomen. Ik wil persoonlik met die meneer Brunclair niets te doen hebben, al zou hij een stuk van 6 kolom over me schrijven in *Vl. Arbeid*. Stuur me ook dat nr. niet meer; we zullen ons bij dit ene voorbeeld houden. Misschien kan je het er zelf nog tussen werken (dat andere vb.) als je de drukproeven korrigeert.

Mijn beste wensen voor je bundel. Alleen, àls je bij Stols laat drukken, moet je vooral geen haast hebben! Het is belachelik zolang ik nu al wacht op *Nutteloos Verzet*. Hij doet het voor ons betrekkelik goedkoop, maar dan erg 'op zijn tijd'. Laat *De Sikkel* eventueel proberen een paar exx. voor je te verkopen, maar niet zelf uitgever spelen vind ik. Ik weet niet waarom, maar die de Bock lijkt mij een vervelend heer, al drukt hij dan ook de werken van P.v.O. voor zijn rekening, wat hem *misschien* als verdienste mag aangerekend worden, après tout.

Cahier 5 komt zeer spoedig. Tot nader; steeds je

EdP.

9. *Klemmen voor zangvogels* (1930).

296. *Aan N.A. Donkersloot: Gistoux, 31 mei 1929*

Gistoux, 31.5.29.

Beste Donker,

Veel dank voor de teruggezonden hfdstn. (2-5). Waar is hfdst. 1 gebleven?-zend me dat ook nog terug, bij gelegenheid,-haast is er niet bij, je kunt er mee wachten tot je de rest ontvangen hebt. Ik ben er zéker van dat hfdst. 6-8 beter zijn dan wat je tot dusver kreeg (hfdst 1. niet meegerekend); later zal ik je het 'mysterie' verklaren; nu nog niet omdat ik juist je onbevooroordeelde kijk wensch. Wat je er tot dusver over gezegd hebt, lijkt mij *juist* (moet ik zeggen: helaas?) Mijn manier van schrijven is haastig en slordig, maar daarvoor heb ik je gewaarschuwd. Ik heb veel gehad aan je aanteekeningen en verreweg de meeste van de onderlijnde zinnetjes verbeterd. Inderdaad: ik zit nu zóólang in deze 'Fransche contrijen' dat ik soms bepaald in het Fransch denk!

De kinderachtigheid van R. Godius hoort zoo, in deze gedeelten tenminste; het is dus geen fout als je hem beter vindt in Spanje; ook in het vervolg zal het, hoop ik, beter gaan. Maar hij *is* natuurlijk, ten slotte, 'vervalscht romantisch' (uitstekende term!) (Als je dit boek later ooit bespreekt, houd die uitdrukking voor hem aan.)-Kortom, je hebt over het boek-as far as it goes-gezegd wat ervan te zeggen was en ook de zwakheden ervan heel goed aangegeven. Maar een zekere haastigheid* en een zekere droogheid (wat jij 'saai noteeren' noemt) zijn voor mij gewenscht. - Bovendien is het mij onmogelijk het geheel om te werken. Neen, zóó moet het maar de wereld in,-ook een weidsche term,-al zou het beroerd zijn. Ik moet dan maar zien op te halen met een volgend boek, of een volgend *deel*. - Ik ge loof op het oogenblik niet dat ik het uitgeef als *De Onzekeren* (groote compositie!) Maar mijn stemmingen wisselen, en hangen trou wens zooveel af van mijn levens-omstandigheden. Als de boel mij verveelt, scheid ik er dadelijk mee uit, een roman schrijven bijwijze van taak zou voor mij op een catastrophe uitdraaien. Ik vrees dat ik ook van jou (de Marsman-Kuitenbrouwer-visie daargelaten) nog vele verwijten zal oploopen in ons verder literair leven, de vraag is alleen maar in laatste instantie: 'Vind je het ensemble de moeite waard?'

Als ik de drukproeven krijg van *Nutteloos Verzet* zal ik ze je op-

* Fr: rapidité.

zenden; laat daar dan ook weer het schoolmeesterspotlood overheen gaan. Tenminste, als je het niet te vervelend vindt, zeg mij dit eerlijk.

Wat denk je van den titel: *Een Mannetje Alleen*[1.] voor deze Reinald Godius-historie?-eerste boek of dito deel.

(Eigenlijk zou ik misschien het beste doen met het ding weg te leggen en over tien jaar het tweede deel ervan te schrijven, n.l. deel I: R.G. van 22-32 jaar; deel II: R.G. van 32-42 jaar!)

Ingesloten de bespr. terug. In mijn vorigen brief zond ik je twee besprekingen terug, méér had ik niet ontvangen. De eerste maal zond je mij één stukje, de tweede maal twee; nu weer twee. Ik heb in al je enveloppen gekeken en vind er niets. Weet je zeker dat je die bespr. niet naar iemand anders hebt gezonden?-Neen, ik lees (en zie zelfs) nooit *De Vrije Bladen*. Zend me eens een paar nrs. als je wilt.

Het kiekje, dat grappig is, breng ik morgen in Br. bij Greshoff. Heb je van hem al een nieuwe recensie opgekregen?* Hierbij nog een photootje van mij, dat juist tusschen mijn papieren scharrelt; alweer met een hoed op, en toch ben ik niet kaal. Jou zie ik liever zonder hoed, je voorhoofd en haarinplanting doen aan die van Van Schendel denken. Ik heb V.S. een paar maanden geleden in Brussel ontmoet,[2.] hij is mij in zijn gesprekken over 'kunst' wat tegengevallen. Van den eenigen man die in zijn tijd in Holland wat te vertellen heeft gehad, verdraagt men niet goed dat hij aan een kunstwerk een paar bepaalde, wat bekrompen voorwaarden stelt. Als iemand me vertelt dat Stendhal geen kunstenaar is, maar Julien Green wel, geef ik hem desnoods gelijk, maar hoef ik verder niet met hem te praten. (Niet dat V.S. zich uitgesproken heeft over Stendhal, maar het *principe* was ongeveer hetzelfde.)

Principen in de kunst(nijverheid) zijn voor mij soms absoluut noodig, soms absoluut onuitstaanbaar. Ik ontving vanmorgen een brief van Gaston Burssens, waarin opeens stond: 'het in de lyriek niet te verdedigen individualisme'... Ik krijg dan lust te lachen en den verkondiger van zoo'n theorie vriendelijk op den schouder te kloppen, en dan, *vooral zonder ièts te zeggen*, hem te laten staan.

1. Deze titel dateert van medio 1927 (zie de brieven 62 en 71).

* Neem anders zelf maar wat; het is heusch welkom wat Gr. betreft.

2. Deze eerste ontmoeting tussen DP en Van Schendel vond vermoedelijk begin januari 1929 plaats, toen Van Schendel Brussel aandeed op doorreis van Groningen (waar hij wegens ziekte van zijn zoon sedert april 1928 verbleef) naar Florence.

Ik moet dat *Tropenwee* van Van Booven dan toch eens lezen, als het zoo goed is. De man zelf is me nogal sympathiek, ook dat hij Couperus er weer 'in' tracht te brengen.[3.] Kan je in Juli, als je naar Zwitserland terugreist, niet een paar dagen in Gistoux komen? Het zou je reis een beetje breken en ik zou je dan in Brussel met de auto van den trein komen halen. (In ieder geval: *think of it*!) Een ander grapje: mijn vriend Willink zou graag een groote compositie maken met eenige Hollandsche jongeren erop, hij heeft mij gevraagd wie ik hem daarvoor aanraadde (behalve mijn eigen nobele zelf) en ik heb hem opgegeven: Marsman, Slauerhoff, jou, Den Doolaard, Theun de Vries en misschien Scholte.[*] Zie jij andere menschen die er misschien méér voor in aanmerking komen? Van de Jong-Katholieken moet hij anders later maar een apart schilderijtje maken, met die achter brillen schuilgaande onanisten-smoelen wensch ik zelfs in verf niet te verkeeren. Dat schilderij zou trouwens een speciale *kleur* vereischen... Engelman, Kuitenbrouwer, de Brunings (al is er dan één van dood), kan je je iets onaangenamers indenken?[**] Ik verbeeld me heusch geen oogenblik dat wij mooie jongens zijn, mais on a tout de même plus de physionomie que *ça*! Alleen Helman-Lichtveld maakt een prettige uitzondering; hoe komt die jongen daar verdwaald?[***]

Om van de compositie niet al te zeer een deftige groep te maken, à la *De Staalmeesters* of zoo, had W. gedacht een half-ontkleede vrouw: een Muze? of half-*ge*kleede dito bij ons (vóór, achter, naast ons?) op te stellen. Op het jong-katholieke schilderij zou zooiets natuurlijk niet mogen voorkomen. Eerder, ergens in de lucht zwevend, een wat uitgerekte phallus, met vijf krampachtige vingers erom, en de olie-desgewenscht-uit dezelve druppelende op de bleeke hoofden.... (Van 'dialoog' gesproken, hoe vind je dien stouten Engelman die tegen dames toespraakjes houdt in den trant van: 'Met ù als Annabel Lee zou ik het kingdom by the sea direct willen in-

3. In 1933 publiceerde Henri van Booven zijn *Leven en werken van Louis Couperus*. Fragmenten hiervan verschenen vanaf 1929 in *GN* en *Elsevier's geïllustreerd maandschrift*.

* 1e is dat een aardige vent en 2e kan W. hem gemakkelijk bereiken.

** op dit tòch al onfrische wereldrond. (Maar, pardon, *jij* dwaalt onder de hoogtezon.)

*** Versta mij niet verkeerd: ik bedoel, kwesties tusschen hem en God staan toch buiten de Gemeenschap?

gaan!'. Wat zou hij wel gezegd hebben als de literatuur hem daar niet te hulp was gekomen?)

Ik ben benieuwd naar Nijhoff's oordeel over de Zwarte Pieten. Houd me daarvan op de hoogte. Of krijg ik misschien, vóór ik het goed weet, opeens een overdruk uit *De Gids* toegestuurd?-Ik vind het beroerd dat je die eerste novelle opgeeft.

Tot zoover. Met hartelijke groeten, steeds je

EdP.

P.S. - Willink die met de literatuur overhoop ligt en een slecht geheugen heeft voor namen, noemt jou, met het vriendelijkste gezicht: *Ko Donker*.[5.]

297. *Aan G. Burssens: Gistoux, 5 juni 1929*

Gistoux, 5 Juni.

Beste Burssens,

Zoals je me de zaak voorstelt, lijkt mij ook dat we het beste doen met maar aan te nemen.

Maar kan je op die Bock aan? Zal hij later werkelijk de verzamelde grotesken uitgeven?

In ieder geval vind ik dat 'Paul's belangen'* voorlopig het best gediend zijn met twee bundels krities proza, maar dan moet je àlles ook maar bijeen brengen: stukken over franse en duitse letteren, over schilderkunst, letterlik alles wat er nog is en van énig belang is...

En later moet-als het *enigszins* kan-ook *al* zijn verhalend proza uitgegeven worden, óók dus:de Trust, *Ika Loch* en *Vogelvrij* nog eens, inplaats van in die flodderuitgaafjes te blijven en, zoals je zei, het laatste met vele fouten. Spreek die Bock er vast over. Vraag hem of het eventueel te doen zou zijn om àlle Paul's grotesken te verenigen, bijv. in twee bundels, het ene onder de titel: *De Trust der Vaderlandsliefde en andere grotesken* het andere onder de titel: *De Bende van de Stronk en andere grotesken*. Hij zou dan desnoods met dit twede kunnen beginnen (dus de tot dusver onuitgegeven stukken). Maar na-

. 4. Het is niet duidelijk waarop dit betrekking heeft. 'Annabel Lee' is een gedicht van E.A. Poe ('It was many and many a year ago,/In a kingdom by the sea,/That a maiden there lived whom you may know' etc.).

5. Van Ko Doncker stonden toen geregeld tekeningen in *De groene*.

* dit lijkt op ironie!

tuurlik zouden de twee bundels ongeveer van dezelfde dikte moeten zijn; jij zou hier dus rekening mee moeten houden. - Of zou alles in één flinke bundel bijeen te brengen zijn? Dat zou beter zijn misschien. Men zou dan ook, min of meer, de chronologiese volgorde kunnen houden. Schrijf mij hierover nog eens uitgebreid. *Mij* interesseert dit misschien nog het meeste, en ik zal je hierbij krachtig helpen (korrigeren, indelen, enz).

Wie krijgt nu eigenlik het geld van de verkochte boeken? Mevrouw Constant van Ostaijen?

Zou men in de twee bundels kritieken niet nog twee portretten van Paul doen? Bijv. dat profiel met de hoed, uit *Erts* en een ander portret uit *Vandaag*? De cliché's *zijn* er.

Ik ben zéér benieuwd naar die eerste bundel krities proza. Is die bijna klaar? Zorg je ervoor dat ik een ex. krijg?

* * *

Het art. voor *D.G.W.* is door J. Gr. doorgezonden. Ik schreef er je naam en adres op; je zult ditmaal dus wèl de proeven krijgen, denk ik. Wat de betaling betreft, dat schijnt een andere zaak. Iedereen klaagt daarover, sedert Strengholt de uitgever van het blad is geworden.

Tot nader. Steeds, met hartelike groeten, je

EdP.

P.S. - Ik kreeg, na veel gedonder en geschrijf van advokaten, eindelik een heel pak exemplaren van Hooft's *Minne-Dichten*[1] (je kent dat boekje wel) van Dinger terug. Die Dinger is een soortement schavuitje! Zou jij niet willen proberen er een stuk of wat in Antwerpen te verkopen?-à tout prix, natuurlik; dan krijg ik misschien nog ièts van mijn drukkosten terug.

Ik ga volgende week voor een dag of tien naar Holland-schrijf mij dus niet meer na Zondag, of eerst twee weken later.

Voor welk blad wil je dat artikel over mijn cahiers schrijven? *Vlaamsche Arbeid*?[2] Je zou je dan kunnen amuseren met allerlei citaten, ook bijv. over onze vriend Seuphor (en '*or*') Berckelaers (en '*aars*').[3]

1. Zie 55n4.
2. Zie 281n2.
3. Vgl. *Vw* 2 p. 174, waar DP ook de spot drijft met deze namen.

298. *Aan A.A.M. Stols: Gistoux, 6 juni 1929*

Gistoux, 6 Juni.

Beste Sander,

Waarom zou je niet, na de *Sonnets* van Keats een serie ‘choice poems’ uitgeven uit verschillende Engelsche dichters: met of zonder platen?

Die keuze van 7 of 8 groote gedichten van Coleridge waarvan je het lijstje nog hebben moet, *blijft*, vind ik, een goed idee: Coleridge is immers bij uitstek ‘de groote dichter van een paar gedichten’. (En niet van *the Mariner* alleen).

Maar dan ook een keuze uit *the Ballads* van Tennyson (wiens grootere gedichten òf langdradig òf onleesbaar zijn en die eigenlijk voortleeft op enkele heele mooie kortere dingen als: *The Lady of Shallott, Lady Clare, Oriana, Locksley Hall*, en dergelijke).

Dan: een dergelijke keuze uit Longfellow, van wien ook nog een keuze te maken is, met goed succes, uit de kortere gedichten (als *The Bridge*, e.d.)

Dan-misschien vóór alles-een goede keuze uit de *Love-Poems* van Burns, waaronder prachtige zijn!

Den Doolaard zou je hierin zeer goed kunnen bijstaan, en misschien kan ik je ook wel helpen. Is het noodig te vermelden WIE de keuze gemaakt heeft? ‘Jij, in principe’...

Lalla Rookh zou ik ook in gedachten houden. Daar is een pràchtuitgaaf van te maken, met Galanis; iets veel mooiers dan de geïll. edities die er tot dusver van verschenen (papier couché en Xmas-bookillustraties.)

Nu, dit in haast. Tot ziens. Steeds je

E.

299. *Aan F. Hellens: Gistoux, 7 juni 1929*[aant.]

Gistoux, 7.6.29.

Mon cher ami,

Mille fois merci pour le *Jeune Homme*,[1.] qui est on ne peut plus prestigieux dans eet accoutrement (de Stols, pas de Stobbaerts![.])

1. H's roman *Le jeune homme Annibal*.
. 2. De Belgische schilder Marcel Stobbaerts, vriend van o.m. DP, Greshoff, Van Nijlen, Stols e.a., van wie een frontispice-illustratie in H's roman was opgenomen.

Je vais le relire ainsi. C'est une de tes meilleures choses. On sent que c'est écrit avec plaisir

Je te quitte là, parce que, encore un coup! je fais mes préparatifs pour un voyage en Hollande. Je t'avais écrit hier pour 'réclamer' Annibal, mais cette lettre étant périmée ce matin, je l'ai détruite.

Je pars 'en principe' mardi prochaîn, avec Greshoff.

Comment vas-tu? J'attends de ta part une nouvelle tentative de venir à Gistoux. Moi je ne bouge plus; je me déclare vaincu par le SORT.

Comment va le petit? Et Maroussia? Et la petite, et celle ou celui qui s'annonce?

Amitiés de Simone (qui elle aussi souffre toujours des yeux) et comme toujours ton E.

As-tu envoyé un ex. d'*Annibal* à Slauerhoff? Il en serait si heureux. Voici son adresse: 11, Du Jardinstraat, Amsterdam. Il serait venu ici, s'il ne lui avait pas fallu 'travailler'. 'La vie a ses exigences', dit-il; autrement dit: 'Il faut vivre'.

(Il *faut*?-Dame! il paraît....)

Sais-tu que Malraux se prépare de partir en Perse[3.]? Voui, c'est comme ça! Et ce serait pour le 18 juin...[4.]

300. *Aan N.A. Donkersloot: Gistoux, 10 juni 1929*

Gistoux, Maandag.

Beste Donker,

Morgen ga ik voor een dag of tien naar Holland. Schrijf me dus niet eerder-en dan weer hierheen, naar Gistoux. Je zult me dan wel op allerlei dingen moeten antwoorden, want ik schrijf je den laatsten tijd slag op slag.

Gelijk hiermee zend ik je de 2 nrs. van *Vr. Bladen* terug, waarvoor dank. Ik voel toch weinig voor dat tijdschrift: te veel mise-aupoint,[*] en te weinig spontane uitingen ('creatief vermogen', om te

3. Malraux bezocht enige malen Perzië in verband met een nooit uitgevoerd plan om een roman te schrijven over de olie-industrie.
4. Links boven de brief geschreven.

* vol ijver en geweten overigens...

spreken met Marsman). Dit verklaart je ook waarom mijn Cahiers mij den keel uithingen-al zijn ze dan ook volgens jou mijn beste werk. Maar wacht op *Nutteloos Verzet* om mij te richten.

Ik ben blij dat jij de bespreking kreeg van B.G.*a. Ernst* en niet Hopman of zoo iemand. Hij had die 'eerste bundel studiën' van me eens kunnen bewonderen, zooals hij dat het plaquetje van Otten heeft gedaan[1.]! Die Otten is ook iemand die me niet erg aantrekt, waarom? ik voèl het meer dan ik het weet. Scholte is mij slechts van heel ver bekend: hij schreef een wat meesmuilend maar goedbedoeld necrologisch stukje[2.] na mijn sterven als Duco Perkens (en te goeder trouw, wel te verstaan). Verder zag ik hem ééns in 'de Kring'-een vrij onsympathieke Amsterdamsche dans-vereeniging met artistieke neigingen: fesoendelijk-bohème en dik onder de acteurs. (Ik zàg hem, ik sprak hem niet.) Van jouw vrienden ken ik eigenlijk alleen J.C. Bloem een beetje*; hij heeft mij gevraagd hem in de St. Nicolaasga van de Lemmer op te zoeken, wat nu wschl. gebeuren gaat. Jany Holst ken ik persoonlijk veel beter, ik was eens met hem in Parijs en hij logeerde tweemaal hier in Gistoux.

Wat ik van *Climats* denk heb je in cahier 4 kunnen lezen.[3.] Laat je niet overduvelen door de voorzichtige en gladde techniek van Maurois, die après tout een oninteressant salonmensch is, belezen en gelikt. Zoo'n constructie is altijd 'goed'; daar hoeven we niet eens meer over te praten. Ceci constaté: à la poubelle! Een glorierijke mislukking, in een ànder streven, zou mij persoonlijk altijd tienmaal liever zijn dan het volledig oeuvre van *dit soort* auteur.

Wat je van Van Schendel zegt, lijkt mij daarentegen zeer waar. Ikzelf heb me aan dat Lamb-Shakespearianisme van hem geërgerd, en nog heel kort geleden, en relisant *Der Liefde Bloesems*. Alleen, Tamalone (en in de *beide* 'Zwervers') stijgt boven die mooiigheid uit. Intusschen erken ik nu dat je gelijk hebt met Couperus vóór V.S. te plaatsen. C. is ten slotte sterker, en zelfs grooter; ik ben daar nu van overtuigd na lezing van de 4 *Boeken der Kl. Zielen*. Voor Streuvels voel ik collectief en en-détail niets, en ik kan daar ook niets aan doen; noem het 'rassenhaat', voor mijn part, maar al die boeren-miseriën laten me verwoed onverschillig.

1. Niet achterhaald.
2. In *Nederland*, augustus 1926.
* maar men is met hem al heel gauw volkomen op z'n gemak.
3. *Vw* 2 p. 136-140.

Het *Mannetje alleen*-o jee! daar zijn we nog niet over uitgepraat! Wacht tot je de 3 laatste hfdstn. door hebt, en resumeer dan je ideeën erover. Want ik moet in dit geval uitgerekend *jouw* oordeel hebben en niet dat van Greshoff, Jan van Nijlen of zelfs Jany. Ik vrees overigens dat we het ééns gaan worden over de bestemming van dit boek. Maar ik wou het jou laten zeggen.

Nu heel iets anders. Ik heb voor jou iets uitstekends gevonden, voor mijn gevoel. Ken je *The Literati of New-York* van Poe? (als je het niet kent zal ik je het deeltje eens zenden.) Een reeks artikelen-literaire portretten van tijdgenooten-die succes hebben gehad en schandaal verwekt. Wat zou je ervan denken om een dergelijke serie 'portretten' te publiceeren in *D.G.W.*?* Je gaat nu toch der letteren doctor worden; zooiets ligt dan ook 'binnen je studiegebied'. Samenvattende artikelen over Holst, Bloem, Buning, Nijhoff, Marsman en wie er maar eenigszins voor in aanmerking komt; je hoeft al die heeren natuurlijk niet zóó in pillen en poeders voor te dienen als Marsman dat doet, je zou er 'levende portretten' van kunnen maken, met een minimum van kunst-termen en *jezelf* telkens geven, tegenover, naast, vóór of achter je 'sujetten'. Je hebt carte blanche of je begint er niet aan. Je kunt er je 'zedelijke moed' en je 'tact' mee oefenen! Je bent er overigens dubbel voor aangewezen: 1°. vanwege dien titel; 2° omdat je alles van zoo ver-af kunt overzien. Ik wacht met ongeduld op je antwoord,[4.] al zal ik dat eerst over 10, 12 dagen kunnen lezen. Maar ik zal er Greshoff al vast over spreken en ben er bijna zeker van dat hij het een goed idee vindt-het zou dan meteen een rubriek voor jou zijn en eigenlijk interessanter en van een veel minder actueel karakter dan zoo'n kroniek van de poëzij. (Ik bedoel n.l. dat andere kàn Herreman ten slotte nog wel: al is het met allerlei slappe gijntjes en beroerd-hièr zou hij de ballen van terecht brengen.**)

Greshoff gaat morgen ook naar Holland (examineeren!) Heerlijk onderwerp van gesprek voor in den trein. Als jij nu maar wil. Overweeg rijpelijk en schrijf dan.

Tot over 10 dagen. Steeds van harte je

EdP.

* Als die Strengholt tenminste weer betaalt!

4. D is op dit voorstel niet ingegaan.

** Of alleen maar het zakje? ik ben er nog lang niet zeker van.

301. *Aan F. Hellens: Beetsterzwaag, 21 juni 1929*[aant.]

Frieslande, 21.6.29

Cher ami,

Nous voici[1.] près des polders du Nord. Il fait beau et comment se plaindre d'un pathelin où l'on vous donne des omelettes au lard à 1 heure du matin? Il paraît que les pêches aussi sont toujours miraculeuses. À part cela, je viendrai bientôt te revoir. Amitiés à Maroussia, la main de ton

EdP.

Cher ami

Je me sens très coupable je n'ai pas écrit longtemps. Ah, vous savez toutes mes pérégrinations mais bientôt une lettre. Merci encore de votre 'lettre' préface.[2.] Au revoir.

Slauerhoff

302. *Aan F. Hellens: Amsterdam, vermoedelijk 23 juni 1929*[aant.]

Amsterdam, dimanche

Mon cher ami,

Il faut nous tranquilliser: nous croyons avoir laissé ton manuscrit chez toi, dans un journal, car en cherchant dans le train pour le lire nous ne l'avons plus trouvé. Sinon, il ne peut être que chez Greshoff, où j'ai dû laisser mon par-dessus. Ecris-moi tout de suite à ce sujet, et si en a encore le temps, envoie-moi le ms. chez Willink[1.]: Keizersgracht 538, Amsterdam. Il faut nous pardonner, nous étions tous deux assez flapis; Slauerhoff ayant mal dormi et moi itou; j'étais du reste assez énervé par les derniers événements à Gistoux. Nous avons du moins été très heureux d'avoir retrouvé chez nous-dans un journal qui d'après nous, devait encore contenir le ms. - ton portrait.

A bientôt, j'espère. Slauerhoff n'est pas là pour le moment. Nous ne sommes riens moins que fixés sur ce que nous allons faire. Mais

1. In Beetsterzwaag zocht DP Slauerhoff op, die daar een huisartsenpraktijk waarnam.
2. Het in de vorm van een brief geschreven voorwoord van Hellens bij de uitgave van Slauerhoffs Franse gedichten, *Fleurs de marécage* (1929).
1. Bij wie DP na zijn verblijf in Friesland een paar dagen logeerde.

écris-moi chez Willink, c'est le plus sûr.
Encore une fois merci et mille excuses. Bien ton
EdP.

Dieux! que la vie est parfois compliquée-et pas plus intelligente pour cela!
(Malraux est parti jeudi, par Moscou.[2] Celui-là, du moins, a l'air de savoir ce qu'il veut faire et le fait.)

303. *Aan G. Burssens: Gistoux, 27 juni 1929*

Gistoux, 27.6.29.
Beste Burssens,
Snel dit antwoord op je brief dat ik vind na 14 dagen in Holland te zijn geweest.
Zend de eerste bundel kritieken èn een ex. van de *Gedichten* naar Mr. J.C. Bloem, Sint Nicolaasga, Friesland-die mij er speciaal om gevraagd heeft, en die ze voor de *Gids* zou willen bespreken. Kan je dit van de Bock gedaan krijgen? Schrijf het mij anders even.
Het optreden van Berckelaers (op aers) is karakteristiek.
Benieuwd naar je artikel. Er wordt anders eigenlijk veel te veel geschreven over die cahiers. In *D.G.W.* mag je er niet over schrijven, dat zou ik erg onaangenaam vinden. Men denkt in Holland al aan een Brusselsch *groepje* in dat blad: z.g. gevormd door Greshoff, van Nijlen, mij, jou en de mannen van het Fonteintje! Pauvres ahuris! maar ze weten zoo dikwijls niet beter...
De *Minnedichten*? Wat denk je van 12 frs. prix fort, dus 8 frs. voor den boekhandel? Maar desnoods ook minder! Vijf, zes francs? Later beter-en steeds van harte je
EdP.

Wat zeg je van het surrealisten-nr. van *Variétés*[1]? Heere, Heere, wat een pover *ploertendom*! wat een drekkerige cabotinage!

2. Malraux en zijn vrouw reisden naar Perzië via de Sovjet-Unie.
1. Het juni-nr, getiteld *Le surrealisme en 1929*. André Thirion schreef daarin een artikel tegen ‘l'Escroc Malraux’.

304. *Aan N.A. Donkersloot: Gistoux, 27 juni 1929*

Gistoux, 27.6.29.

Beste Donker,

Thuiskomende, onder een heel pak andere pampieren je brief gevonden en je bespreking van *B.G.a.E.*[1]-Wat dit laatste betreft, daar sta ik ongeveer zoo tegenover (je moet aannemen dat ik zoo objectief mogelijk ben): Als verschijnsel op zichzelf, als boek, heb je m.i. den bundel onderschat, d.w.z. tè verward gevonden, en zelf te veel naar humor gezocht, waar de verhalen eigenlijk iets anders bevatten (het verhaal *Ieder zijn kwelling* bijv. is werkelijk in de lijn van het 'sinistere', om met Engelman te spreken); maar als kritiek van mijn houding: d.w.z. van wat ik tenslotte bereikt heb in vergelijking met wat ik zou kunnen (=moeten) bereiken, ga ik geheel met je accoord. M.a.w., wat er aan raadgevingen in dit stuk zit, is met het oog op de toekomst geschreven, en als zoodanig aanvaard ik het niet alleen, maar zou ik het, in jouw plaats, ongeveer zóó gezegd hebben, of beter: zoo gedacht. - Nu het derde punt: de manier van schrijven, het ensemble van het stuk als kritiek: als zoodanig is het een van de beste die ik tot dusver van je las, en waar Marsman en passant gewoonweg stommiteitjes en oppervlakkige lulligheidjes ten beste gaf over Stendhal en Gide, zijn jouw meer algemeene opmerkingen, aan het begin en aan het eind, raak en goed.*

Je overdrijft (dit ook in het algemeen opgemerkt) toch een beetje in de richting van de humor, van het salutair-clowneske. Er is ook iets anders waar wij m.i. behoefte aan hebben**: een zekere scherpte, iets wat noch ernst is noch humor, dat in wezen met het eerste verwant is en in uitdrukking met het tweede. Slauerhoff heeft het dikwijls, overal eigenlijk waar hij niet zuiver poëtisch is of openlijk het avontuur en den conquistador verheerlijkt.

Ik zend je gelijk hiermee *IJzeren Vlinders* van Blijstra. Daar is het ook in, maar voor mij soms te 'goedig' (wat jij misschien wel sympathiek zult vinden). Schrijf me eens wat je van dit eerste bundeltje

1. In de *NRC* van 12 juni 1929 (avondeditie).

* Er staan ook eenige uitstekende beelden in, die ik zeer heb 'gegoûteerd'!

** of dat in ieder geval volkomen recht van bestaan heeft, als je me de akelige term vergeven kan-mais il faut s'entendre par des à peu près.

denkt. Engelman schreef er in *de Nieuwe Eeuw* een groote kritiek[2] over met zinnetjes erin als: ‘nu ik door de kleine hel van Blijstra's boekje ben gegaan’, maar daar is hij Engelman (R.K.) voor. Schrijf me vooral wàt je er het beste in vindt.

Zoodra ik Gr. weer zie zal ik hem dus zeggen dat je liever de poëzij-cronijck hebt; dat is afgesproken. Alleen zal je er wat op moeten wachten. Ik vond thuiskomend ook een kleine postwissel van Strengholt; het schijnt dus werkelijk dat hij weer betaalt! Deed hij het jou ook?

Tot slot: dat ik met groot genoegen kennis met je heb gemaakt (van aangezicht tot aangezicht[3]). Het had me kunnen tegenvallen en dan had ik er beleefd over gezwegen... Het doet me vooral genoegen dat je nog grooter en sterker bent dan op je portretjes en ook dat je zoo helder uit je kluisgaten kijkt. Ik heb overigens-zoo is ‘het Leven’!-ons prettig samenzijn moeten betalen met een ellendige thuisreis: conversatie met een ellèndig wijf, een artistiek bijgespijkerde française, thuis bij Van Hecke en de Brusselsche surrealisten. Het laatste half-uur was één over-en-weer ketsen van glimlachende hatelijkheden. Wat heeft me in Godsnaam bewogen dat leliebel aan te spreken? ik zal in sommige opzichten *nooit* wijzer worden. In Brussel meteen door een paar kennissen ingelicht over de laatste manifestaties van de surrealisten, o.a. tegen mijn vriend Malraux (die naar Perzië is); God, God, wat een ploertendommetje!-Maar daar hoeft men zelfs niet één letter meer aan vuil te maken. Het zal óók wel dood bloeien, dat beweginkje; die knullen voelen zich al zóó uitgekotst in Parijs, zei me iemand die het weten kan, dat ze dolblij zijn nog wat lawaai te kunnen maken in een nummer van de Belgische *Variétés*. Nog één, twee jaar, dan zijn ze in hun eigen drek verzopen.

Beste wenschen voor het komende doctorschap,[4] mijn groeten aan je ouders, en de hand van je

EdP.

Misschien is dit briefje hier en daar wat onduidelijk, maar ik schrijf

2. Nr. 578 (20 sept. 1928). In de inleiding van zijn bespreking citeerde Engelman een strofe van het *Gebed bij de harde dood*.
3. DP sloot zijn verblijf in Nederland op 26 juni af met een bezoek aan Donkersloot.
4. Op 12 juli promoveerde Donkersloot te Utrecht op het proefschrift *De episode van de vernieuwing onzer poëzie (1880-1894)*.

onder aanhoudend gepraat om mij heen, iedereen schijnt mij wat te moeten vertellen, terwijl ik eraan bezig ben.

Je zendt me toch, hoop ik, je dissertatie?

Als je den roman van Eef Lidth[5.] zou willen lezen, zeg het me dan. Ik lees op het oogenblik *Hélène Marveil*, dat je in dat stuk over Couperus signaleerde[6.]; heb er overigens nog geen oordeel over. Wel over den stijl van Stort: die is over het algemeen zeer aangenaam beschaafd, maar slaat bij oogenblikken opeens in een potsierlijke deftigheid over.

305. *Briefkaart aan J. van Nijlen: Gistoux, 27 juni 1929*

Gistoux, Donderdag.

Beste Jan,

Gisteren ben ik uit Holland teruggekeerd, na vele omzwervingen met en rond Jany, Jacques, Slauerhoff (die weer op komst is) en een laatste bezoek aan Anthonie Donker (in Rotterdam). Ik heb vandaag voor het laatst je bloemlezing[1.] nagezien-in ms.!-en er, na rijp beraad, de inhoudsopgaaf uit gehaald (onnoodig voor ons en in 30 exemplaren), om, in de plaats van die vier blzn. twee langere gedichten te geven, n.l. *De Zwaluwen* en *Aan Charles Péguy*. En nu gaat overmorgen: Zaterdag, het ms. in Breuer's handen over. (Sander had alles weer laten slapen). Weet je dat Atie's verjaardag Zaterdag gevierd wordt? Ik ga er met Simone heen; kom jij er ook? Ik zou je graag terugzien en heb je wschl. ook van alles te vertellen. Je hebt vast de hart. gr. van Jany en Jacques. Groeten aan Griet, ook van Simone, en de 5 van je

Ed.

306. *Aan A. Roland Holst: Gistoux, 27 juni 1929*

Gistoux, 27.6.29.

Beste Jany,

Om allerlei redenen, maar vnl. vanwege een afgrijselijke gedelabreerde garderobe-geen schoon hemd meer en geen fatsoenlijk

5. *De vreemde erfenis* (1929).
6. Zie 290n1. Donkersloot noemde deze roman ‘veel te weinig bekend’.
1. *Heimwee naar het Zuiden*.

boord-geen wasch- en badinrichting in Friesland te bespeuren-men poept in tonnen, enz. enz. - bref, om allerlei redenen, te lang en te moeilijk om te beschrijven, ben ik Bergen voorbijgespoord et me re-voilà à Gistoux. Simone heeft je een mooie brief met fouten geschreven, naar het schijnt; tout va pour le mieux en daar zelfs Slau serieus in aantocht is, zou ik nu maar probeeren in Augustus over te komen-of wordt het een winter-bezoek, en dan in Brussel? Mijn moeder maakt zich ongerust dat je neurastheniek gaat worden in Bergen en neemt zich weer voor je te schrijven.

Wat te vertellen van de St. Nicolaasga(den)[1.]? Ik heb er allergezelligst gelogeerd; Jacques verwoed uitgehoord over zijn 1001 boeken, die hij niet heeft gelezen (hij geeft voor versteld te staan van alles wat ik las en vindt mij een verdwaasd literator), verder mij kostelijk geamuseerd met allerlei boutade's van hem, rijkelijk anisette gedronken (wederom tot zijn welwillende minachting) en nachten opgezeten waarin wij, ma foi, soms krom zaten van het lachen (o.a. over de gedichten van dien jongen Koch van wien ik je wel eens vertelde en die nu gepubliceerd schijnt te hebben[*] onder den schuilnaam van Adolf ter Haghe[2.]). Ten slotte een soort buikloop gekregen-wschl. toch niet alleen van het lachen. De laatste nacht mijn hart opgehaald aan stormgeloei en kletterende regen, mij in 'Wuthering Heights' gewaand en geen oog toegedaan-ook vanwege de vele sigaretten die ik Klaartje had helpen rooken.

Gisteren in Rotterdam nog even Donkersloot gezien die mij na brieven en portretten nòg meer is meegevallen. Toen in den trein een idioot gesprek gevoerd met een Fransch leliebel dat ik-God mag weten waarom!-had aangesproken. Lafcadio[3.] had zichzelf, na zóóiets, veroordeeld tot minstens 15 punta! God-God, wat ben ik dikwijls toch nog een allertreurigst soort idioot! Dat malle wijf, dat

1. Bloem en zijn vrouw Clara Eggink.
* Identiteit nog niet gehéél zeker. Zal door Klaartje worden opgelost.
2. De neerlandicus dr. Anton Koch, jeugdvriend van DP, studiegenoot van Ter Braak en een neef van DP's latere vriend, de Indische publicist D.M.G. Koch. Zijn pseudoniem was inderdaad Adolf ter Haghe. Overigens stond hij model voor de 'student in de medicijnen en dichter' Arnold Meerman uit *Een voorbereiding*..
3. Sleutelfiguur uit Gide's roman *Les caves du Vatican* die voor zichzelf een boekhouding bijhield van goede en slechte daden met de 'punta' als berekeningseenheid.

zichzelf nog voor een beauty hield, en dat, door al de glimlachende hatelijkheden heen die we elkaar verkochten, het nog noodig vond haar neus te poederen en haar mutsje op en af te trekken om me te laten zien tot welk een prachtige kleur zij haar haren ontkleurd had,-dat mensch, dat opeens met een film-operateur getrouwd scheen (of bleek), was op de hoogte van-ik bedoel het *niveau* ook-van P.G. van Hecke[4.] en die Brusselsche surrealistjes, zonder zelf overigens, zei ze, surrealiste te zijn... Bon! bij aankomst in Brussel van Chevasson gehoord dat de heeren Breton en Aragon een stukje hebben gelanceerd over 'l'escroc Malraux', in een speciaal surrealisten-nr. van *Variétés*. Ik heb je opeens weer je verre onverschilligheid voor het 'literaire leven' benijd. Wat zit dat 'leven' toch vol met allerlei ploertigheidjes, en inderdaad, hoe volkòmen verschillend is dat alles van 'waar het op aankomt'.

Ah! een vraag te beantwoorden nog: Jacques en Klaartje gaan op het oogenblik uitstekend samen. Ik heb het idee dat Kl. muurvast van hem houdt et pour cause. Hij is alleraardigst voor haar, met haar, hij laat haar lachen. Een overrompeling is ten slotte altijd mogelijk, maar ik heb volstrekt *niet* het idee dat Kl. zoo maar een andere richting uit zou gaan; ik heb het expres met haar over die bohème-spelletjes gesproken en zij vindt ze humoristisch, wat een goed teeken is. Ze was tegenover mij zeer spraakzaam en vertelde mij allerlei kluchtige schandaaltjes, zooals die onder breeddenkende families van en om 'de Kring' plegen plaats te hebben. Summa summarum: vooreerst lijkt alles me gezond (als ik 't zoo noemen mag.) Slauerh. had denzelfden indruk. Morgen ga ik naar Br. om dien dokter te bedanken en je een tweede flaconnetje te sturen. Laat daarna weer eens wat van je hooren. - *Het beste*!
La patte van je
Ed.

307. *Aan W.A. Kramers: Gistoux, 30 juni en 1 juli 1929*

Gistoux, Zondag.

Beste Kramers,

Zou je me de foto van Anth. Donker, die Jan van mij kreeg, willen (laten) terugzenden, vóór ze misschien wegraakt? Ik heb vroeger maanden moeten wachten op een kiekje van P. van Ostaijen. - Bij voorbaat dank.

4. Zie 190n2.

Wat die afdrukken betreft, die ik je eens vroeg: eerst kreeg ik een briefje daarover of ik ze wou betalen. - Ik schreef terug van ja. - Ander briefje, van Esser, dat ik ze natuurlijk gratis kon krijgen, maar dat ik zou moeten wachten. Ik wacht nòg, natuurlijk. Zou jij de cliché's niet kunnen opvragen en naar Jan overmaken, op mijn kosten? In Brussel heb ik die afdrukken in *twee* dagen; de cliché's krijg je dan onmiddelijk terug.

Het gaat om het portret van Geerten Gossaert (op den omslag van het Januari-nr. 1925) en het cliché van Léautaud uit het Maart-nr. van dit jaar. De rest zal ik maar opgeven; in de beteekenis van ‘ervan afzien’. -

Zou het geen aardig idee zijn om Anth. Donker een interview te laten afnemen door Pannekoek, profiteerend van zijn verblijf in Holland? Hij is er tot ±15 Juli, om te promoveeren, en gaat dan naar Davos terug. Zijn adres is: Spoorsingel 11, Rotterdam. Verder heet hij, zooals je weet, bij den burgerlijken stand, Nico A. Donkersloot. Dit interview wordt vast beter dan dat van Den Doolaard, als je mij gelooven wil.

Tot nader. Met hart. gr. steeds je

EdP.

P.S. - Ik had ook wel graag een afdruk van het portret van Gide dat bij het art. van H. van Loon is gegaan, àls het tenminste geclicheerd wordt. Dat dan, eventueel, er bij, please.

P.P.S. Ik ben Greshoff in Brussel, stom genoeg, misgeloopen en weet nu weer niet waar hij zit in Holland.

2e deel, *Maandag.*

Beste,

Daar komt net je briefkaart binnen, dus ik opereer mijn enveloppe en schrijf er het volgende bij.

Ik ben geroerd door de waarde die je schijnt te hechten aan mijn schrijverij óver andere schrijverij, maar heusch, voorloopig waag ik mij er toch liever niet aan. Anders gezegd, voorloopig heb ik er mijn bekomst van: des te meer, waar ik niet in staat ben iets ander te presteeren.

Je kunt natuurlijk je engel aanschrijven, maar doe het niet voor mij. Je begrijpt wel dat in laatste instantie fl. 10. - of fl. 5-voor een

artikel *mij* om het even is; het zou alleen zijn om 's mans onjuist gevoel voor verhoudingen wat beter in te stellen. Zoo'n poen zou, après tout, moeten begrijpen dat, als men een medewerker van Astra of Nova, of wat is het dat-i ook al 'dirigeert', fl. 25. geeft voor een strontverhaal van 2 blzn., dat men een eenigszins behoorlijk medewerker van *D.G.W.* dan niet fl. 5. geeft voor een artikel van meer dan 4 kolom. Maar nogmaals, dit zijn theorieën van 'algemeene strekking', en waarvan een ander misschien kan profiteeren. (Ik denk weer aan Anthonie Donker, die een perfect medewerker kan blijken-vond je dat niet een voortreffelijk stuk, over Couperus?-en die niets liever vraagt, vooreerst nog, dan een vaste rubriek te hebben in *D.W.G.*, maar die natuurlijk ook spoedig zal bedanken als de engelen hem fl.5. voor een groot artikel offreeren.)

Het speet mij ook je niet te hebben ontmoet-evenmin als Henri Mayer-en tot het laatste oogenblik heb ik gepoogd jullie in den Haag even op te zoeken, maar mijn terugtocht was om vele redenen overhaast en ik moest nog even in Rotterdam zijn ook, zoodat ik absoluut geen tijd vond. Een volgend maal beter, en 'de kruik' kunnen we misschien in Brussel ook nog wel eens tusschen ons opstellen.

Tot ziens dus, vroeger of later! Steeds je

EdP.

308. *Aan J. van Nijlen: Gistoux, 2 juli 1929*

Gistoux, Dinsdag.

Beste Jan,

Wat zou je ervan denken om, als je toch vacantie hebt, weer een dag of twee in Gistoux te komen? Weet je ook dat hier een nieuw pension de familie geopend is, iets verder dan het café waar jij gewoond hebt[1], schuin tegenover dat 'café de la Filature'? Het zal daar wel goedkooper zijn dan in het andere; het is in een lang wit gebouw vlak aan de straat. Dit voor het geval je met Griet en de kinders wat langer zou willen blijven. Hier zijn voor het oogenblik geen kamers genoeg, omdat mijn moeder een kamer heeft gegeven aan haar nieuwe 'gouvernante' en omdat Slauerhoff wordt verwacht. Jullie zouden met zijn allen toch minstens 3 kamers moeten hebben, niet?

1. Het met een café verbonden dorpshotelletje waar het gezin Van Nijlen eens een vakantie had doorgebracht.

bijv. de groote logeerkamer en twee kleinere. - Waarom zou je niet weer eens wat komen? Dan maak je meteen wat beter met Sl. kennis, die een verbazend geschikte kerel is, met wien is half Friesland ben doorgeloopen en -gereden (in een hotsend Fordje). Ik vertel je de rest mondeling wel. Schrijf me anders waar je me zoudt kunnen ontmoeten; maar beter, schrijf me *wanneer ik je met de auto moet komen halen.*

Groeten thuis, ook van Simone, en als steeds je
Ed.

P.S. Ik zelf ben Jan Gr. misgeloopen en Zaterdag ging het feestje niet door. Die arme Kees[2.] heeft het weer zoo te pakken gehad.

P.P.S. Ik zend je gelijk hiermee de exx. terug van je bundels die je me afstond. De bloemlezing is n.l. in druk!-en ik weet dat je zelf niet veel exx. meer hebt.

309. *Aan H. Mayer: Gistoux, 4 juli 1929*

Waarde Heer Mayer,

Ik ontvang daar de Fiona Macleod,[1.] een bundeltje van Th. de Vries[2.] en *Verloren Vaderland* van Otten. Het laatste zend ik u terug-want dat boekje ken ik sedert lang, en ik heb het wschl. niet besteld; maar, het is mogelijk van wèl, en dan in een toestand van verstandsverbijstering ou à peu près!... Heb ik het misschien op een kaartje geschreven, uit Bergen[3.]? Dat kaartje schreef ik terwijl Holst druk met mij sprak; de bedoeling was dat u mij zoudt zenden: *Voorwaardelijk Uitzicht* van Victor van Vriesland. Kunt u mij dat boek dus nog bezorgen, inplaats van dìt?

Voor het zoontje van Greshoff zou ik op mijn rekening nemen: 'De Ongelooflijke Avonturen van Bram Zus-en-Zoo'[4.]; Gr. zal u

2. De in 1920 geboren zoon van Greshoff, Cornelis Jacobus.
1. Pseudoniem van de Engelse schrijver William Sharp (1855-1905); welk werk van hem DP bedoelt is niet duidelijk.
2. Bedoeld kunnen zijn: *De vervreemding* (1928) of *Terugkeer* (1927).
3. Niet teruggevonden.
4. *De ongelooflijke avonturen van Bram Vingerling* (1927), door Leonard Roggeveen.

den juisten titel wel hebben opgegeven. De schrijver heet, geloof ik, Roggeveen?
Wanneer krijg ik antwoord?
Met beste groeten,
steeds uw EduP.
Gistoux, 4.7.29.

2.

Vanmorgen kwam uw antwoord-gelukkig dat mijn brief nog niet de deur uit was. - Ik zend u, gelijk hiermee, de gewenschte 10 exx. Hooft[5]; ik heb er nog 3 hier, en volgens Keuls moeten we nog een 160 exx. van dien zonderlingen heer Dinger ontvangen. Mocht u de firma Nijhoff ertoe kunnen brengen die oplaag over te nemen, dan zou u mij er een groote dienst mee bewijzen (al was het voor een prik, de exx. hoeven dan niet naar België terug, en het minste is beter dan niets).

Een Voorbereiding wordt vernietigd, maar er verschijnt toch een soort 2e druk van; d.w.z. ik werkte de beste stukken om, die nu de helft vormen van een volgenden roman, die wschl. heeten zal: *Een Mannetje Alleen*.[6] (Het ms. is op het oogenblik bij Jany Holst.)-Dinger ontving, alles bij elkaar, 80 exx. Ik geloof dat hij er nog geen 20 van heeft verkocht.

Aan het *Handelsbl*. zeggen dat u nadere inlichtingen[7] verwacht. Dat doe ik n.l. - Helaas! voor *the Woman in White*! Van *Vincent Haman* liefst een 1e druk. - Neen, Andersen heb ik liever in het Hollandsch. Was er niet nog een uitgave in 2 dln., gewoon formaat, bij Cohen of zoo? Anders deze zelfde, van Mevr. van Eeden-van Vloten,[8] maar zonder die prentjes in kleuren. - Als die verzen van 'Mien Proost'[9] niet tè duur zijn, zend u ze mij dan. Laat ons zeggen: tot fl. 2. - *Hart zonder Land* las ik bij Jacques. Het zijn geen essays, maar verhaaltjes; aardig gesteld maar mij toch te broeierig, te puberteits-achtig.

Jan kwam gisteravond in Brussel terug, maar ik zie hem eerst Za-

5. De door DP samengestelde bloemlezing: *P.C. Hooft: Minnedichten* (W.N. Dinger, Bussum 1926).
6. In april 1930 overwoog DP nog een tijdschriftpublicatie van...*E poi muori* onder deze titel.
7. Het is niet duidelijk welke inlichtingen DP van het *AH* verwachtte.
8. Zie 291n1.
9. Mien Proost, *Het middelbaar onderwijs en andere gedichten* (1929).

terdag. Wanneer zien we u dus in Brussel? Ook Zaterdag? Maandag?
Met hartelijke groeten, uw
EdP.

310. *Aan J. van Nijlen: Gistoux 5 juli 1929*

Beste Jan,

Zou je even willen zien, hetzij in de *Lettres à la Présidente* van Gautier,* hetzij in die studie van Dufay òver dat boek (als je die nog hebt), of daarin zich nog bevindt.. een portret van Mme Sabatier door Clesinger (reprod. v/e *buste, niet* de liggende vrouw met de slang).[1.] Zoo ja, zou je die dan in je bagage willen stoppen, als je Maandag hier komt?

Bij voorbaat dank.
Je E.

Neem ook alle enveloppen, notitieboekjes en dgl. mee, uit die mand.[2.] Laat alleen alle *boeken* vooreerst er nog in, en ook het groote ms. van *Trois Filles de Leur Mère*.[3.]-De brieven van Pia ook eerst nog wat laten liggen. - Bij voorbaat veel dank.

Gistoux, Vrijdag.

311. *Aan N.A. Donkersloot: Gistoux, 8 juli 1929*

Gistoux, Maandag.

Beste Donker,

Greshoff zalje geschreven hebben-of anders nog schrijven-dat hij 17 Juli a.s. eerst uit-geëxamineerd zal zijn en dus 's nachts-de nacht van dien datum!-in Brussel terug kan worden verwacht. Zou

* Dus in de trommel! of is het een mand?

1. Zie 286n2.
2. Omdat DP sinds maart 1929 niet meer over een appartement in Brussel beschikte, had hij waarschijnlijk tijdelijk bij Van Nijlen een hoeveelheid boeken en paperassen gedeponeerd.
3. Pornografische roman van Pierre Louijs.

je het dus zoo kunnen inrichten dat je, als je den 16^{en} hier komt, den 19^{en} eerst weggaat? We zullen goed voor je zorgen-maar in de eerste plaats moeten we natuurlijk vermoeienis vermijden. Ik beschik wel over een auto, maar toch, ook zóó zou het vermoeiend kunnen worden, als je te veel menschen op één dag zou moeten 'afdoen', of teveel heen-en-weer rijden tusschen G. en B.

Bedenk dit dus goed. Stel dat je den 16^{en} aankomt, dan gaan we direct per auto door naar Gistoux (d.i. 3 kwartier verder) en je rust dien avond dan maar uit en den volgenden dag ook. Een kleine wandeling hier zal je niet vermoeien. Den 18^{en} zouden we dan Greshoff in Brussel kunnen opzoeken, en dan kan ik het vooruit zoo inrichten dat we Jan van Nijlen ook nog zien-bij hem op 't bureau of bij Greshoff-en, als je erop gesteld bent, ook Eef Lidth. Daar zullen we 't dan bij laten, vind je niet? als je teveel menschen bijeen ziet, heb je er trouwens niets meer aan. - Wat Slauerhoff betreft, je hebt kans dat je dien reeds in Gistoux treft, maar zeker is het niet-zooals niets met hem zeker is.[1.]

Waarschuw me tijdig vooruit; bijv. een week.

* * *

Dit afgedaan, nog wat over je boek.[2.] Ik las er reeds de 2 eerste hfdstn. van en waarachtig, je geeft me lust die mannen van '80, naast je tekst, weer wat ter hand te nemen! Het eerste hfdst. is m.i. wat te veel naar één conclusie gedreven, de conclusie die noodig was voor je thesis; maar hfdst. 2 is uitstekend: klaar, volledig, boeiend. Over de rest later, na diepgaande studie (ĕhm...) van mijn kant.

Nu wat die stelling betreft: de Nieuwe Gidsers romantisch,-daarop moet men wel *ja* antwoorden, zooals je het voorstelt; maar het zou *neen* zijn als men 'romantiek' neemt in den zin van 'barok' eigenlijk. Dan natuurlijk zijn Hugo, Byron, Shakespeare en Rembrandt ook, romantisch in den vollen zin van het woord (hoe groot of hoe klein de *echtheid* in hun werk ook zij) en dan zijn Kloos, Van Eeden, enz. het après tout toch weer *niet*. Hoe meer ik over dien term

1. Van 16 tot 19 juli logeerde Donkersloot op Gistoux, waar in die dagen ook Slauerhoff DP's gast was, en ontmoette toen Greshoff, Van Nijlen en Stols in Brussel. Donkersloot schreef over zijn bezoek in 'Voorronde van een vriendschap', in *De nieuwe stem* 18(1963), p. 669-670 en 682-683.
2. Donkersloots dissertatie.

'romantisch' nadenk, hoe minder hij mij zegt. Ik geloof dat er ten slotte twee groepen van kunstenaars zijn-en van mènschen-: zij die gerevolteerd zijn tegenover het absurde leven (revolutionnair, romantisch met en zonder verlangen naar beter, opstandig, enz.) en zij, die, ondanks alle nuancen, vinden dat, in laatste instantie 'tout est pour le mieux dans le meilleur des mondes possibles'[3], vooral met een andere wereld op den achtergrond.

Als men de persoonlijkheden afzonderlijk beschouwt, kan men gaan praten over 1001 kleinere of grootere détails, nuancen, enz. - maar grof genomen behoort iedere kunstenaar min of meer tot groep 1 of groep 2. En als je onze generatie bekijkt, dan krijg je weer, zonder moeite eigenlijk, een soortgelijke indeeling. De jong-katholieken behooren-ambtshalve, zou ik haast zeggen-tot groep 2. Evenzoo Marsman, nadat hij het Paradijs herwonnen heeft en met een 'dictatorschap' over dat j.k. groepje werd beloond. Tot groep 1 behoort, zonder twijfel, Slauerhoff; behoor ik ook, uithoofde van mijn hondsch en moerassig karakter[4], en ook omdat de 'humor is... een houding waarmede de romanticus zich het raadselachtig leven draaglijk maakt' (p. 18-19 van je boek); behoort Blijstra (vgl. de 'kleine hel' volgens Engelman), behooren nog een paar anderen (welke dan ook weer de *mate* mag zijn van hun talent). En, in tegenstelling met den Nieuwen Gids-tijd, toen alle jonge kunstenaars, Van Eeden ook, in het begin, vrijwel tot groep 1 behoorden, is deze groep op het oogenblik in Holland weer de minderheid. Men heeft weer zooveel troost gevonden, en zooveel hoop, in de literatuur. Jij ook, beste Donker, behoort tot groep 2, alleen met een volkomen afwezigheid van wat bij de jong-katholieken een houding-een voorgeschreven houding-is, oprecht of minder oprecht, dit doet er weer niet toe. Die jonge man Smit, die immers het tegendeel is van een jong-katholiek (?),[5] behoort ook tot groep 2, verder Willem de Mérode en wie al niet?-(wat geldt is altijd, ten slotte, het *talent*-maar als we toch aan het indeelen zijn....)

Den Doolaard: groep 1 (maar met gebral), Theun de Vries (daar ben ik niet zeker van!), H. de Vries (groep 1 ook)-en heelemaal tusschen de twee in, niet weifelende, maar commercieel coquetteerende met de twee, iemand als Urbanus van de Voorde, met zijn gym-

3. Ontleend aan Voltaire's *Candide*.
4. Toespeling op wat Marsman schreef over DP in zijn bespreking van *Poging tot afstand* (*NRC*, 8 juni 1929).
5. De protestantse dichter en latere hoogleraar W.A.P. Smit, geboren in 1903.

nastiekmeesterssmoelwerk, dat ik, nog liever dan zijn gat, met mijn schoenzolen zou willen bewerken.

Et sur ce-neem ik weer afscheid van je, in de hoop spoedig wat van je te hooren-en keer tot je rijpe boekwerk terug...

Als steeds je EdP. -

Van Gr. vernomen dat je ook nog de Dom-prijs kreeg.[6.] Nieuwe gelukwenschen! Zou het nog wat zoo doorgaan?

312. *Aan J. van Nijlen: Gistoux, 12 juli 1929*

Gistoux, Vrijdag.

Beste Jan,

Vergeet niet mij bij gelegenheid tenminste de vertaling van je bespreking van *Passe-Temps*[1.] te zenden.[*]

Ik vond vandaag een nieuwe titel voor mijn bundel, die mij eenvoudig en goed (en goed-klinkend) lijkt: *Parlando*. Volgens het woordenboek: 'meer sprekend dan zingend'-dat is dus perfect. Het is misschien, après tout, en ook voor Sander's catalogus, zooals je zegt, beter dan *De Vogel Rock*[2.]; en het schrikt de koopers misschien minder af-(och Heere! daar moeten *wij* rekening mee houden.....)

Van Slauerhoff nog geen telegram; die zal dus eerder Zondag dan Zaterdag komen, en misschien eerder later of niet dan Zondag.

Overigens geen nieuws.

Groeten aan de jouwen en steeds je

Eddy

De juffrouw van 'Bénosèr'[3.] staat, geloof ik, op de nominatie van uit

6. Voor de in 1929 verschenen dichtbundel *Kruistochten*.
1. Van Nijlen recenseerde dit in 1929 verschenen boekje met essays, notities, anecdotes enz. van Paul Léautaud ('Die goede L.') in *Groot Nederland* van juni 1929.

* Die goede L. vindt zooiets au fond erg prettig.

2. Deze eerder bedachte titel voor DP's in 1930 bij Stols verschenen verzenbundel *Parlando* (*Vw* 1 p. 9-127) is de naam waaronder in de Perzische vertellingen van *Duizend-en-één-nacht* een mythologische vogelfiguur voorkomt.
3. Waarschijnlijk de in brief 308 genoemde nieuwe gouvernante.

den kasteele verdreven te worden. Sic transit ce qui n'a même pas été la Gloire du Monde.

313. *Aan G. Burssens: Gistoux, vermoedelijk 13 juli 1929*

Gistoux, Zaterdag.

Beste Burssens,

Ik heb nog steeds niet voldoende *Minne-Dichten*; ik zal er dus naar Holland over schrijven. Vraag bij gelegenheid aan dien representant van 'De Spiegel', hoeveel *hij* zou willen en voor welken prijs. Of *moet* dat dezelfde zijn? Toch niet minder, in ieder geval?

Ik heb er niet bepaald op tegen dat je die brieven publiceert, mits die van Paul in de eerste plaats uitkomen en de onze dus dienen om dààr relief aan te geven. Of is het je bedoeling met die korrespondentie (die ik mij natuurlijk niet goed meer herinner) een afgerond geheel te vormen over een bepaalde kwestie? Schrijf er dan noten bij, waar dat noodig is, en geef een kleine inleiding, zoodat het ensemble een soort artikel vormt.[1.]

Ik ben benieuwd naar je bundel en zou het jammer vinden als er niets van kwam. Kan je het geld niet bijeen brengen (b.v. door een paar schilderijen te verkoopen) en het tòch maar probeeren? Ik heb er Greshoff over gesproken, maar hij zegt dat voor Holland ook Jespers niet genoeg bekend is; je zou het dus bijna geheel van Vlaanderen moeten hebben en dat is het lastige ervan.

Wie dacht je als uitgever te nemen? 'In eigen beheer' lijkt mij *altijd* ongewenscht. Heb je al een goeden titel?

Met hartelijke groeten, steeds je

EdP.

Ik merk bij het overlezen dat ik dezen brief half in de Vries en Theewinkelsch, half in Kollewijnsch geschreven had. Ik verbeter hem. Dan maar héélemaal Theewinkelsch voor deze gelegenheid!

314. *Aan G. Burssens: Gistoux, vermoedelijk half juli 1929*

Beste Burssens,

Gelijk hiermee zend ik je een ex. Hooft, maar meerdere exx. kan

1. Burssens publiceerde in 1932 een selectie uit Van Ostaijens brieven aan hemzelf, Oscar Jespers, Muls en Du Perron: *Brieven uit Miavoye*.

ik je nog niet geven-omdat ik ze zelf nog uit Holland verwacht. Misschien neemt de firma Nijhoff ook wel de oplage over.
De twee prospecti zal ik zien te plaatsen.
Ja, denk om die exx. voor Bloem.
Tot nader en steeds je
EduP.

Die bundel kondigt zich aardig aan. Maar de titel lijkt mij niet zo erg goed. Waarom 'klemmen'? waarom zo dreigend, boven een bundel poëzie? Daarentegen is: *Voor kleine Saxofoon*[1] heel aardig.

315. *Aan A.A.M. Stols: Gistoux, vermoedelijk 18 juli 1929*

Beste Sander,
We hebben hier net de Chineesche verhalen in elkaar gezet. Het geheel zal net zoo'n boekje vormen als *Mo Yang Ke;* het zou dus wel aardig zijn, vind je niet? om deel 1 onder den naam van Ravenswood (John) en deel 2 van Slauerhoff (Jan Jacob) in de serie *Luchtkasteelen* onder te brengen.
Zend me omgaand, please, dat stukje over *Het Lente-Eiland*, dat hièrbij komt. Er moeten nog eenige namen anders worden gespeld. Ik doe dan alles bij elkaar en kom je den bundel kant en klaar 'overreiken' als we weer naar Brussel gaan.
Tot spoedig! Hart. gr. van Slau en je
Ed.
Gistoux, Donderdag.

316. *Briefkaart aan G. Burssens: Gistoux, 23 juli 1929*

Gistoux, Dinsdag.
Beste Burssens,
Ik zond je enige dagen geleden een ex. Hooft; dat zal dan wel weggeraakt zijn? Ik zend je nu een ander, maar heb er nu nog maar 2 over hier; ±160 moet Dinger nog altijd terugleveren. - Titel voor je bundel? moeilik zó te vinden. Ik zou alles eens bijeen moeten zien.

1. Titel van de afdeling met nieuwe poëzie in de bundel *Klemmen voor zangvogels*.

Vind je *Cascade's* niet aardig, of iets dergelijks? een goed Nederl. equivalent daarvan? Ik zou een *korte* titel nemen. Eén of twee woorden. - Die heer Lonnes[1] is mij geheel onbekend, maar ik weet dat hij verzen van Slauerhoff vertaalde en dat hij niet een Duitser maar een Duits Zwitser moet zijn. Als hij er voor voelt om het *Gebed b/d H.D.* te vertalen heb ik er natuurlik niets tegen, maar ik korrespondeer er liever niet over met de man zelf. Laat ik er jou dus maar de vrije beschikking over laten; je kent wschl. ook beter Duits dan ik. Tot nader. Steeds je

EdP.

317. *Aan A.A.M. Stols: Gistoux, tussen 18 en 24 juli 1929*

Beste Sander,

Zie je of hieruit de plaatjes van Alexeieff herkent ende houd dit onmisbaar document aan voor de Pouchkine. Er hoort overigens in, behalve de vijf verhalen, een levensschets van J.P. Bielkine.

Kan je mij misschien opgeven de manier waarop in den vorige Chineeschen bundel: Po Tsju I (of Po Chu I, of Po Sju I) en Yuan Tsjen (of Sjen) gespeld zijn?-Het is een misère met die transcripties. Zend me ook spoedig het *Lente-eiland.*

Groeten van Slau, de poot van je

Ed.

318. *Aan F. Hellens: Gistoux, 24 juli 1929*[aant.]

Gistoux, mercredi.

Mon cher ami,

Impossibilité,-cette fois-ci de mon côté: tu vas voir pourqoi. Ma mère qui se reposait un peu, depuis qu'elle avait une cuisinière, a dû expulser celle-ci du château, parce qu'elle avait vidé à peu près notre cave, de sorte qu'on l'a vue, durant trois jours, saoule comme Silène et dégueulant dans toutes les pièces comme un Triton. Elle est partie hier soir.

1. Rudolf Lonnes (± 1900-1933), Duits vertaler van Nederlandse en Vlaamse literatuur. DP heeft in de herfst van 1929 en begin 1930 enige correspondentie met hem gevoerd, die echter niet is teruggevonden. Over Lonnes zie: P. Arents, *De Vlaamse schrijvers in het Duitsch vertaald* (Brussel 1944) en een artikel van M. Gijsen in *De standaard* (B) van 6 nov. 1933.

D'autre part, Slauerhoff[1.] est parti en toute vitesse en Hollande, son père étant gravement malade.[2.] J'ai reçu ce matin un carte de lui, en même temps que la tienne; situation désespérée: apoplexie et coma diabeticum, question de quelques heures. Il pense pourtant revenir ici-mais quand? Samedi ou la semaine prochaine?-ce sera après l'enterrement, l'ouverture du testament, etc, etc.

Vu tout ici, je préfère te voir *un peu* plus tard, et de préférence dans la journée. Pourquoi pas un dimache, si Delgouffre[3.] ne peut s'absenter de ses affaires les autresjours de la semaine? Que penses-tu de dimanche prochain, en principe?

Pia est à Knocke.[4.]

Personne n'a des nouvelles de Malraux,[5.] ce qui commence à devenir inquiétant.

Amitiés à Maroussia, et tous mes voeux. Tiens-moi au courant de l'Evénement!
Ton

EdP.

P.S. Il paraît que M. Thialet s'est mis à engueuler M.M. Gide, Roger Martin du Gard, Malraux 'et autres', au bénéfice de M. Julien Green, et que le tout paraîtra dans Nord II[6.]? Est-ce que, à Liège aussi, on est sujet aux coups de soleil? ou ce jeune homme serait-il idiot de naissance?

319. *Aan J. van Nijlen: Gistoux, 12 augustus 1929*

Beste Jan,

Ik heb Breuer geschreven dat hij bij *jou* de 30 exx. van je bundel[1.] moest laten brengen, zoodra ze klaar waren; je zult ze dus eerstdaags wel ontvangen. Jij zorgt dan wel voor de kleine verdeeling.

1. Slauerhoff had begin juli de waarneming van de praktijk in Beetsterzwaag beëindigd.
2. Slauerhoffs vader overleed op 25 juli.
3. Vriend uit Hellens' kring.
4. De echtgenote van Pia, Suzanne, woonde eerst in Knokke.
5. Zie 302n2.
6. De Belgische criticus Georges Thialet besprak in *Nord* 2 van juli 1929 in de 'cronique du roman' pasverschenen romans van de genoemde schrijvers, waarbij hij van weinig waardering blijk gaf voor o.a. Gide's *l'Ecole des femmes* en Malraux' *Les conquérants* en van veel voor Greens *Leviathan*.

1. *Heimwee naar het zuiden*, door Breuer gedrukt.

Het adres van Donker is: Dr. N. Donkersloot, Pension Rychner, Davos-Platz (Suisse). Het adres van Jany: Nesdijk, Bergen-binnen (N.H.). Slauerhoff zit wschl. dan nog wel hier.

Overigens geen nieuws. Er is weer poep geweest, zou Eef zeggen, maar dat behoort tot de normale orde der dingen. Ik ben leeger dan ooit en alleen nog maar als een copieermachine voor Slauerhoff[2.] te benutten.

Dag! Steeds je

Eddy.

Gistoux, Maandag.

320. *Aan A.A.M. Stols: Brussel*,[1.] tussen 12 en 20 augustus 1929

Beste Sander,

Tevergeefs beproefd-tot tweemaal toe-je te pakken te krijgen. Ziehier waar het om gaat:

Wil je *zoo spoedig mogelijk* doen drukken: *Parlando*, een verzenbundel van 3 vel, die ik hier achterlaat (de copy ervan, wel te verstaan).[*]

Verder vraagt Slauerhoff je wat te wachten met de compositie van zijn Chineesche bundel. Daarbij wilde hij nog doen: de Chineesche verzen die ik bij mijn bundel doe+drie Chin. verhalen die nog in Holland. - Als het absoluut niet meer kàn, wil hij die verhalen wel ergens anders zien te publiceeren, maar de gedichten moeten er bij.

Zou je er Maandag zijn? Ga je de verzamelde gedichten van Krishna Murti uitgeven in het Argentijnsch (vertaling van Mad[me] Guiraldez)? Tot spoedig ziens hopen we.

Je E.

321. *Aan J. van Nijlen: Gistoux, 18 augustus 1929*

Gistoux, Zondag.

Beste Jan,

Neen, aan een handteekening van mij heeft men niets.[1.] Het beste

2. DP heeft door de jaren heen de slordig geschreven en soms onvoltooide manuscripten van Slauerhoff bewerkt en persklaar gemaakt.
1. Briefpapier van Stols, ‘éditeur d'art’.
* Voor de serie *Luchtkasteelen* misschien? Of apart?
1. *Heimwee naar het zuiden*, de bloemlezing uit Van Nijlens poëzie, was door DP verzorgd.

is dat jij de exx., voor verkoop bestemd, voluit teekent en de andere, voor de vrienden, waarin je wschl. dus toch het een of ander schrijft, parafeert. Ik brand van verlangen om het boek te zien, zend dus zonder verwijl 3 exx. hierheen, n.l. dat voor mijn moeder, dat voor Slauerhoff en dat voor mijzelf.

Simone is weer flink in de lappenmand: barstende hoofdpijn, al vijf dagen lang.

Groeten thuis en de hand van je

Ed.

322. *Aan J. van Nijlen: Gistoux, 21 augustus 1929*

Gistoux, Woensdag.

Beste Jan,

Veel dank voor den bundel, en voornl. de weidsche en sierlijke opdracht! Maar van het omslag ben ik zéér verschrokken. Ik heb onmiddellijk een brief aan Breuer geschreven met verzoek het *andere, gekozen* omslag te laten drukken. Wacht dus met verdere verzending tot je dat hebt. Dit is armzalig!

Mijn moeder is zeer in haar schik met haar exemplaar en laat je uitnoodigen tot een spoedige nieuwe verscherping van het heimwee. Zou je niet eens komen als de Greshoven hier zijn? d.i. vanaf morgen (Donderdag).* Slauerhoff gaat morgen of overmorgen weg: naar het Zuiden, i.c. Corsika (een ander schoon eiland).

Hij laat je hartelijk danken voor het hem toegedachte exemplaar. - In het mijne moet je bij gelegenheid de opdracht overschrijven. Die moet volgens mij n.l. *achterin*, en dan met je vulpen, met paarsen inkt geschreven worden, omdat ik je schrift altijd zóó voor me zie. Ik kom je wel eens in Br. ermee opzoeken (met het ex., niet met den vulpen), of anders, doe het hiér, kom het hièr doen, zoo spoedig mogelijk. De auto is voor minstens 8 dagen ter reparatie, de Gr. komen met den trein; maar als je dat ervoor over hebt...

Nu, oude Jan, tot spoedig en nogmaals dank!

Steeds je

Eddy

Zend mij nog één gewoon exemplaar.

* tot Zondag, meen ik.

323. *Briefkaart aan A.A.M. Stols: Gistoux, 21 augustus 1929*

Gistoux, Woensdag

Beste Sander,

Slau vertelt me-ongeveer 'bij toeval' dat in een curieuse collectie die hij in Amsterdam heeft, een Duitsche uitgave genaamd *The Amethyst*[1] een zeer mooi, onuitgegeven gedicht van Poe voorkomt, getiteld: *Leoneni* (niet te verwarren met *Lenore*). Als ik begin volgende maand naar Amsterdam ga, zal ik het voor je overschrijven; dan kan het als attractie in je verzamelde gedichten van Poe voor Engelsche bibliofielen. - Zend mij gauw, please, de rest v/d drukproeven van *Nutteloos Verzet* en de nieuwe proef van *Mo Yang Ke.*

Hart. gr. van steeds je

Ed.

324. *Aan J. van Nijlen: Gistoux, 22 augustus 1929*

Gistoux, Donderdag.

Beste Jan,

Ik schreef je gisteren, na ontvangst van den bundel; ook Slauerhoff heeft je 'eigenhandig' willen bedanken; een brief van mijn moeder volgt. - Vanmorgen kwam jouw briefje doet *precies* wat je zelf wilt, en dit spreekt, vind ik, toch vanzelf? Wat dus de exx. voor Nijhoff betreft, stel dat er 5 of 6 overblijven, dan is dat ook goed. Met het ex. voor H. Mayer bestemd, zou je hem misschien willen schrijven om hem te vragen wat hij ervan zou denken om de overblijvende exx. van mij te koopen, en tegen welken prijs. Maar wacht vooral tot de *goede* omslagen zijn gearriveerd, want déze vind ik hoe langer hoe griezeliger. Eenige drukfouten (die Sl. je reeds aangaf) zouden ook, volgens mij, moeten worden verbeterd: zacht en onopgemerkt, met zwarten inkt en *in* den tekst (niet, als op een drukproef, met een zwaai naar de marge).

De rest werd gisteren besproken. Denk je nog te verschijnen? In ieder geval tot spoedig ziens, hoop ik.

Als steeds je

Ed.

1. Het in 1906 verschenen Oostenrijkse tijdschrift *Der Amethyst*.

325. *Aan J. van Nijlen: Gistoux, 23 augustus 1929*

Beste Jan,

Kan je de exx. niet naar Breuer brengen, laten brengen of zenden? Van het bureau uit is het laatste misschien te doen. De man woont: 313 Chausée d'Ixelles, vlak naast een postkantoor en niet ver boven de Place Ste Croix. Ik heb een mooi-maar alweer grijs papier uitgezocht ('tabak' had hij niet meer); het is hetzelfde als dat voor die kleine keuze uit Malherbe[1.] (korrelig) en den titel laat ik er in *rood* op drukken.

Tot later dus wat Gistoux betreft. Slau is zooeven vertrokken. Jan en Aty zitten hier te koekeloeren naar den regen. Dat kòmt van al dat uitstellen! Simone heeft weer haar penaten bij hare moeder ondergebracht.

Hartelijke groeten thuis, ook van de Greshoven en van steeds je

Ed.

Gistoux, Vrijdag.

326. *Aan J. van Nijlen: Gistoux, 25 augustus 1929*

Gistoux, Zondagmiddag.

(slaapuurtje)

Beste Jan,

Nog steeds doe ik vergeefs moeite om dat kleine boekje van Maynard *Odes et Sonnets* te krijgen, dat ik bij jou zag en dat mij een ideaalwerkje lijkt, gegeven mijn speciale voorliefden. Het schijnt echter uitverkocht te zijn? Zou je het mij niet willen zenden? Mòcht je er afstand van kunnen doen, wil je het dan niet ruilen tegen het een of andere boek waarmee ik je plezier zou kunnen doen (jij koopt Maynard dan wel in een Garnier-editie terug, die bovendien completer is), anders wil je het mij zeker wel voor een weekje leenen? Bij voorbaat dank. Heb je je bundel reeds naar Breuer teruggezonden. Hij moet *30* nieuwe omslagen leveren, de rest dus los erbij. Zend mij met het nwe ex. nog een los omslag, of twee.

Hoe gaat het er mee? Jan en Aty gaan over een uurtje weg; het is een korte vreugd geweest en het weer liet veel te wenschen over.

1. Een door DP in de twintiger jaren in eigen beheer uitgegeven herdruk van de *Poésies galantes et autres*.

Dat komt ervan alsje zoo laat in 't jaar komt! Wat nieuws overigens? Nog altijd veel met Lidth aan den boemel? Ik kom je opzoeken *zoodra* ik weer in Brussel verschijn.

Begin September gaan we naar Holland; ik daarna wschl. naar Parijs.

Nu, ouwe Jan, tot ziens! Hart. gr. aan Griet en steeds je

Ed.

327. *Aan J. van Nijlen: Gistoux, 28 augustus 1929*

Gistoux, Woensdag.

Beste Jan,

Veel dank voor de Maynard, waar ik bizonder blij mee ben-edoch, ik heb het gevoel je dat boekske te hebben afgetroggeld en je zult me dus veroorloven je althans een gewone Garnier terug te geven. Ook zóó blijf ik verre je schuldenaar.

Ja, een papier met zwarten rand leerde mij gisteren dat K.v.d.W. dood *is*.[1.] Hij heeft er lang over gedaan. Ik kan er niets aan doen, maar gisteren, toen dat papier kwam met die lange sleep van families en onderfamilies er op die *mij* dat overlijden kwamen mededeelen: 'melden u met innige droefheid', toen heb ik à la Léautaud, maar toch volkomen vanzelf, een kleine lachbui gehad. En dan die impressionante rij van titels, waarvan sommige mij van héél diep opgedolven lijken te zijn. Was V.d.W. bijgeval ook niet directeur van de leestrommel van Zwijnaarde of zoo? Hoe veel liever had men voor dat alles gelezen: *Dichter*, desnoods gevolgd door, tusschen haakjes: 'bij Gods genade'.

Enfin, de rest gaat de kranten aan.

Tot spoedig ziens en steeds je

Ed.

Ik schreef plotseling achter elkaar: een vertaling van Barnabooth's opdracht aan Gerthie Hansker[2.] Qournal, blz. 337), twee gedichten in octosyllaben en een sonnet.[3.] Het fraais hoop ik spoedig aan je ken-

1. Karel van de Woestijne overleed op 23 augustus 1929.
2. Uit Valery Larbaud, *A.O. Barnabooth-Son journal intime*, vertaalde DP het genoemde vers onder de titel 'Een opdracht'. Het werd opgenomen in *Parlando* (*Vw* 1, p. 88).
3. Welke verzen dit zijn geweest valt niet met zekerheid uit te maken.

nersoog te mogen onderwerpen.

Mijn moeder is inderdaad zeer blij met haar bundel. Ze zegt dat ze jouw poëzie tenminste voelt; ze mag je trouwens bizonder graag, ook zonder dezelve.

Groeten thuis!-Zijn de exx. naar Breuer terug? Het gekozen papier is er *weer* niet, maar er is een ander dat ook heel goed zal zijn.

328. *Aan J. van Nijlen: Gistoux, 28 augustus 1929*

Gistoux, Woensdagavond

Beste Jan,

Daar ik niet geheel zeker ben of ik gelegenheid zal hebben je deze week nog op te zoeken en wij 4 Sept. voor een weekje naar Holland gaan, zend ik je de 3 verzen. Het sonnet laat nog wat te wenschen over. Zeg me hoe je deze verzen vindt, en vooral welke je op- en aanmerkingen zijn ten opzichte van de vertaling.

Je E.

Wil je de twee oorspr. verzen doorzenden naar Jan Greshoff die alleen nog maar de vertaling kent?

329. *Aan F. Hellens: Gistoux, 31 augustus 1929*[aant.]

Gistoux, samedi.

Mon cher ami,

Tu n'as pas eu de mes nouvelles, parce que tout est allé assez mal. Simone est toujours souffrante et a besoin d'être sérieusement examinée. Nous partons le 4 septembre en Hollande, où j'irai consulter un spécialiste ‘Amsterdamien’.

Slauerhoff est brusquement parti pour se retremper dans un voyage. Peut-être l'as-tu revu à Bruxelles? il avait l'intention d'aller te voir (si son train le lui permettait). Il est parti pour la Corse, ce qui fait qu'en ce moment il se promène dans des Baléares. Il *croit* être de retour vers le 15 septembre; j'ai même rendez-vous avec lui à Paris pour le 11 ou 12. Mais nous verrons bien.

Je t'enverrai-dès que je l'aurai-son recueil augmenté,[1] toujours

1. *Fleurs de marécage*.

orné de ta lettre,[2.] mais imprimé chez Breuer. Tu pourrais peut-être y choisir des poèmes pour *Nord*? (Sauf les 4 derniers, qui ont été envoyés à *Variétés*.)

Je te reverrai sans doute dès mon retour. Je ne resterai que 5 ou 6 jours en Hollande.

Toujours bien ton

EDP.

330. *Aan G. Burssens: Gistoux, eind augustus 1929*

Beste Burssens,

Ingesloten een besprekinkje dat mij uit Holland gezonden wordt over Paul v.O. door den heer Uyldert,[1.] groot bewonderaar van Verwey, dichter van ‘de Beweging’, kritikus, enz. enz. Wat een idioot en hoe ‘vrindelik-gezind’ is hij.

Lees en geef over aan de prullemand.

Hoe gaat het er mee? Wat zijn je plannen voor de bundel? Ik heb naar Holland geschreven voor de *Minnedichten* maar kreeg tot nogtoe geen antwoord.

Met hartelike groeten, je

EdP.

331. *Ingezonden brief in Den Gulden Winckel, oktober 1929; geschreven september 1929*

Geachte Redactie,

Mijn dank voor de toezending van 's heeren Brunclair's verbolgenheid in proza,[1.] dewelke ik, beleefdheidshalve, tot ongeveer de helft heb doorgekeken. Maar het was mij uit vorige experimenten bekend dat de heer Br., wanneer hij géén Van Ostaijensche verzen schrijft, zich alleen geven kan zooals hij is-d.w.z. in het beste geval: waar hij zich opblaast-als een opgeblazen nul. Het is mij een geruststelling geweest te zien dat welke dan ook de traditiën mogen zijn

2. Zie 301n2.
1. Uylderts artikel was verschenen in het *AH* van 24 aug. 1929 en betrof de door Burssens en DP verzorgde bundel *Gedichten*.
1. In *DGW* 28 (1929) 10 (okt.) p. 285 en 288 repliceerde Brunclair de aanval van Burssens in het juli-nr.

der Nederlandsche poëzie-de heer Br. aan déze traditie althans getrouw is gebleven.
Met beleefde groeten, uw dienstw.
E. DU PERRON.

332. *Aan G. Burssens: Amsterdam, 8, 15 of 22 september 1929*

Amsterdam, Zondag.
Beste Burssens,
Ingesloten het pampier van Brunclair terug. *Als* je er nog op antwoordt, doe het dan zeer kort. In dat geval kan je er namens mij het ingesloten antwoord bij doen. Anders *niets*.
Ik ben op het oogenblik in Amsterdam, zooals je ziet, en erg bezig met doctoren te bezoeken. Ik hoop overigens spoedig in België terug te zijn, want het is hier verbazend duur. (Overigens voor een 'tourist' niet onaangenaam.)
Tot nader! d.w.z. tot na mijn terugkeer. Als steeds van harte je
EdP.

Jij zou Br. nog kunnen vertellen dat hijzelf niet erg zakelijk of afdoend op het punt dat hem blijkbaar het meest getroffen heeft: de *plagiaatskwestie*, is ingegaan.
(God! wat een pen!)

333. *Aan A.A.M. Stols: Amsterdam,*[1] *14 september 1929*

Amsterdam, Zaterdagavond 1929.
Beste Sander,
Hierbij het gedicht. Er is geen andere bronopgave dan die van het Oostenr: tijdschrift zelf: Der Amethyst, herausgegeben von Franz Blei, Wien MDCDVI. Er bestaat maar één jrg. van.

Leonainie

Leonainie angels named her, and they took the light
Of the laughing stars and framed her in a smile of white.

1. Briefpapier van hotel *Hollandais* met voorgedrukte plaats en eeuw.

And they made her hair of gloomy midnight and her eyes of bloomy
Moonshine, and they brought her to me in a solemn night.

In a solemn night of summer, when my heart of gloom
Blossomed up to greet the comer like a rose in bloom.
All foreboding that distressed me I forgot as joy caressed me,
Lying joy that caught and pressed me in the arms of doom.

Only spoke / spake (?) the little lisper in the angel tongue,

Yet I listening heard the whisper: 'Songs are only sung
Here below that they may grieve you, tales are told you to deceive you
So must Leonainie leave you while her love is young'.

Then God smiled-and it was morning, matchless and supreme,
Heavens glory seemed adorning earth with its esteem;
Every heart but mine seemed gifted with of prayer, and was lifted,
When my Leonainie drifted from me like a dream.

Dit is een reuze-rot-pen. Ik blijf nog een dag of 3 hier, kom vmdl. eerst Donderdag of zoo terug. Hart. gr. aan Mlle W., Chev., en Jan. Tot ziens, steeds
Je E.

334. *Aan J. van Nijlen: Gistoux, 23 september 1929*

Gistoux, Maandag.

Beste Jan,

Eindelijk uitgeput en vol berichten-die ik je eerstdaags mondeling toevertrouw-hier teruggekomen. Je dichtbundel lag rustig en zwaar op mijn bureau; die idioten hebben er weer niets van begrepen en de heeleboel hierheen opgestuurd! Ik kom je eerstdaags het pak op je kantoor bezorgen (misschien Dinsdag of Woensdag.)-Ze zien er nu netjes uit!

Ik zend je vandaag eenige Nederl. heerlijkheidjes die ik niet meer noodig heb en waar jij misschien prijs op stelt. - Vóór mijn vertrek

gaf ik mevrouw Moens[1.] op je een ex. Maynard van Garnier te sturen. Is dat gebeurd?

Tot spoedig ziens! Ik vind hier van alles te doen en de rest is van aangezicht tot idem beter af te werken. Steeds je

Eddy

335. *Aan G. Burssens: Gistoux, 1 oktober 1929*

Gistoux, Dinsdag 1 Oktober.

Beste Burssens,

Jammer dat 'de-boosheid-van Br. - met-onze-minachting' (zooals Kramers zegt) niet meer in *D.G.W.* van deze maand kon worden ondergebracht.

Muls is een beste vent maar tot meewerken aan *Vl. A*. krijgt hij mij niet meer. Een blad dat niet betaalt en niet eens een bewijsnr. geeft is mij wat stèrk van opvatting. Bovendien heb ik zo goed als niets en als men wat inzendt komt het altijd eerst een half jaar later in het blad (en zonder dat men er iets van weet)! Ik wil met genoegen gratis aan een blad meewerken, maar dan toch aan een blad dat mijn volle sympatie heeft?

Strengholt is een poen van een vent. Wees blij dat hij het zaakje niet op zich heeft genomen-je zou met advokaten en dgl. moeten werken aan het eind. 'De Spiegel'[1.] is mij onbekend, maar kan licht fatsoenliker zijn.

Natuurlik was de grote Marsman boos dat de Hollanders (d.w.z. hij en nogmaals hij) niet gevraagd werden.[2.] Het is een kleinzielige rotkerel, die ik met genoegen een draai om zijn oren zou geven; een onuitstaanbaar ambitieus manneke. Kloos heeft hem avant la lettre bezongen met deze 2 regels:

> Gij stàpt met tóórnig ópgestreken zeilen,
> En kuif, parmantig in de hoogte stekend...

Ik heb eens een kwatrijn op hem geschreven dat hierbij gaat, en dat ik nog wel eens publiceren zal.

1. Mevrouw S. Leclercq-Moens, toen eigenares van de naar haar grootvader genoemde Librairie Moens, een boekhandel en antiquariaat in de Brusselse Galerie Bortier. DP kocht er jarenlang zijn Franse boeken.
1. Uitgeverij te Amsterdam, waar ook *DVB* werden uitgegeven.
2. Voor bijdragen aan de *Letterkundige almanak voor Vlaanderen* (1930) zie ook brief 338.

Op een kleine dictator.

Het mannetje van Mars doet alles wat hij kan
dat men zijn sjibbolet niet houde voor een farce -
maar als de zon weer schijnt, blijkt zonneklaar: zijn mars
is niet zo groot, hoezeer ook groter dan de man.

*

Ik ben benieuwd naar je bundel; wanneer komt hij nu uit? En mèt of zonder illustraties van Jespers?-Wanneer verschijnen Paul's kritieken? Heb je dat uittreksel uit onze korrespondentie al aan Muls gegeven?

O, ik lees daar in je brief dat je bundel eind November uitkomt. Kan je me niet wat drukproeven sturen? Ik ben er zeer benieuwd naar, vooral naar de indeling en zo, want de verzen zelf zijn me over het algemeen bekend(?). Wat neem je nu als titel? Zou je ook niet enige van je oudere verzen voorin zetten, o.a. dat aardige ding dat eindigt met: 'en kinderen zingen de Internationale'?[3.]

Ik kreeg gisteren van de heer Lonnes (die wèl een rasechte Duitser blijkt te zijn) een vertaling van *Ieder Zijn Kwelling* (uit B. Gebr.a. - Ernst). Ik ken betrekkelijk slecht Duits, maar de toon van het geheel leek mij uitstekend getroffen. Het is alleraardigst dat die Lonnes zich zo voor Hollands-Vlaamse produktie interesseert; ik zou er als vreemdeling niet over dènken! Ik heb hem-een beetje brutaal misschien-naar zijn 'geloof' in deze gevraagd; zien of hij antwoordt.

Nu, beste, tot nader. Kom je in de winter niet eens in Brussel me opzoeken? Steeds hartelikst je

EdP.

336. *Aan H. Mayer: Gistoux, 2 oktober 1929*

Gistoux, Woensdag 2 Oct.

Waarde Heer Mayer,

Dank voor de inlichtingen, vooral voor het adres v/d heer Cardozo[1.]! Daar heeft u mij een grooten dienst mee bewezen. Ik zal ver-

3. Zie 260n4. Het gedicht eindigt met: 'en kinderen/zingen het lied van het Recht!'.
1. Waarschijnlijk DP's leraar Frans op de HBS te Bandoeng, Lopes Cardozo, één van de twee leraren met wie hij goed op kon schieten (zie *Vw* 3, p. 273).

der Jan v.N. schrijven dat hij u opzendt wat hij missen kan: tusschen de 10 & 5 exx.

Lawrence is misschien wel een goed schrijver, maar toch ook een vervelende pies. Zijn verhaal[2.]-afgescheiden dat er 'penis, cunt, fuck en buttocks' in voorkomt (iets wat mij noch schandaliseert, noch, op zichzelf, bijster verrukt) is erg beredeneerd in elkaar gezet en bij oogenblikken ergerlijk uitgesponnen. Het verhaal op zichzelf heeft niets om het lijf, tenzij men er het symbool in moet zien van den man en de vrouw die, na een contact met de ver-mechaniseerde en verredeneerde wereld, tot de natuur terugkeeren en 'fuck with a warm heart' (!) Het is erg overwogen in elkaar gezet en zou een beetje aan Bourget doen denken als het niet zoo naief en langdradig Engelsch was. De keespartijen op zichzelf zijn niet kwaad, maar ook heelemaal niet schitterend! In z'n geheel genomen is dit boek niet erotischer-niet noemenswaard althans-dan 'De Hel' van Barbusse,[3.] dat boek waarin een sociaal-democraat op een stoel staat te gluren in de kamer naast hem en na zich afgetrokken te hebben bij het ontzettende-enheerlijke wat hij zag, van de stoel komt om commentaren te geven over het 'menschelijk lijden' aan den krantenjongen en de concierge van beneê.

Lady Chatterley's Lover is niet zóó kapot en slijmerig, gelukkig, maar wel even langdradig en *beredeneerd.*

Het ideaal van den erotischen roman zie ik nog steeds niet bereikt.

Weet u wàt een prachtige erotische roman zou kunnen *worden*? *Weir of Hermiston* van Stevenson, *erotisch* voortgezet.

Zendt u mij spoedig een nieuw pak? *Carnaval* van Schnitzler[4.] hoeft u niet meer te zoeken, als u het niet hebt. Die mijnheer is mij erg tegengevallen. In de kliniek van Hilversum leek het mij aardig, hier vind ik het erg oppervlakkig en net leesbaar. *Hazard* is een prul. In *Else* heb ik de ontdekking gedaan dat Larbaud 'gedevanceerd' is in zijn 'monoloque intérieur' (*Amants, heureux amants*) door Schnitzler.[*] Deze vorm is alleraardigst, maar er moeten telkens vondstjes in

2. Welk is niet achterhaald.
3. Henri Barbusse, *l'Enfer* (1908).
4. *Carnaval* (1927), *Hazard* (1928) en *Else* (1926), vertalingen door Alice van Nahuys van resp. *Traumnovelle* (1926), *Spiel im Morgengrauen* (1926) en *Fräulein Else* (1924).

* Behalve dan door Edouard Dujardin natuurlijk, die dan ook weer heel wat ouder is dan Schnitzler. Las u dat boek: *Les Lauriers sont coupés*? Het is curieus en de moeite waard.

staan: bij Larbaud is het vòl; Schnitzler maakt er zich realistisch-gemakkelijk van af. Tenslotte heeft S. toch maar één boek geschreven dat in zijn soort werkelijk 'volmaakt' lijkt: *Reigen*, dat hijzelf onderschat en waarop hij, met de serieusheid van zijn latere domheid, neerkijkt. Zoo gààt het, met serieuze auteurs....

Het speet mij erg te vernemen dat Blok[5.] niets meer van *de Wilsons*[6.] had. Laat hij ieder nr. dat hij terugvindt linea recta bij u brengen, desnoods voor een kwartje 't stuk, of dertig sjenten. Ik wil die dingen niet zoozeer herlezen als ze *terugzien*, ze in handen hebben. Kunt u zich dit voorstellen? Het was het Evangelie van mijn 8-tot-10e jaar!

Et v'là; ik groet u hier, aan den voet van deze bladzij. Nogmaals dank, en als steeds uw

EduP.

P.S. - Wilt u Kramers bij gelegenh. zeggen dat Donker nog steeds wacht op (en vraagt naar) die prozawerken v. Nederl. jongeren. Hij moet hebben: *Komen en Gaan, Hart zonder Land, De Bries*; dan kan hij beginnen.

337. *Aan A.A.M. Stols: Gistoux, 2 oktober 1929*

Gistoux, Woensdag.

Beste Sander,

Dank voor de toegezonden vertaling v. dat ged. uit *Barnabooth*. - Een andere kwestie: Jany, die Vrijdag hier komt, schreef me uit Holland dat *Het Drama v. H./a Zee* eerst Januari in *De Gids* kan komen, en *Hubertus* (dat lange gedicht) in December. Je zou *Nutteloos Verzet* en *Parlando* dus tot eind Januari of Februari moeten aanhouden. Kan dat? ik bedoel: voor jouw serie 'Luchtkasteelen'? Anders zou ik je willen voorstellen om Slau's *Lenteëiland* te laten voorgaan, dus als no. III van de serie. Geef dit op de aankondiging in *Mo Yang Ke* dan aan. Ook voor de verkoop van die twee Chineesche boekjes is het misschien beter als ze kort na elkaar (bijna gelijktijdig) verschijnen? Maak van *Parlando* dan no. IV van de serie, dan komt ook met *De Gids* alles precies uit. De plaatsing van die gedichten in dat blad

5. Antiquariaat in Den Haag.
6. Detective-serie van Arthur Conan Doyle, die verscheen in maandelijkse afleveringen.

brengt mij n.l. toch ook altijd een beetje geld op, wat niet onwelkom is in dezen tijd.
Ik breng je spoedig de drukproeven terug. (Vrijdag?) Tot ziens! Steeds je
Ed.

Heb je nog geschreven om die autobiografie van Douglas?

338. *Aan J. van Nijlen: Gistoux, 2 oktober 1929*

Beste Jan,

Ingesloten een brief van Anth. Donker, over *Heimwee naar het Zuiden*, dunkt mij. Gisteren zond ik je een brief van Jany door. Hij komt Vrijdag, dus de 4e. Ik ben benieuwd naar wat die heeren over je bundel zeggen! vertel me het eens bij gelegenheid. Ik heb er werkelijk de pest over in dat die lullen van *Erts* voortgaan met je niet uit te noodigen, ik vind zooiets gewoonweg niet te pas komen, ik kan het niet anders zeggen. Het spijt mij dat ik mijn verzen[1] reeds inzond, als ik ze terugvroeg zouden ze natuurlijk zeggen dat het niet meer gaat, maar het volgend jaar staan we er samen in of geen van beiden. Ik weet wel dat jij er geen bal om geeft of je er wel of niet instaat, maar ik dan ook niet, dat kan je gemakkelijk narekenen, en deze heele kwestie is, om met Cyrano te spreken: 'pour le principe et pour l'exemple aussi'. Òf *Erts* vertegenwoordigt de huidige Nederl. letterkunde, òf het is de almanak van een groepje; in geval 1 moeten wij er bij, in 2 moeten wij er bepaald *niet* bij.

Van Burssens vernam ik dat Marsman een verbolgen brief schreef aan de Vlaamsche almanak omdat de Holl. jongeren (Marsman en Marsman) niet werden uitgenoodigd. Het is toch een dégoûtante quibus, en het spijt me bij momenten weer dat ik toch maar niet heb laten afdrukken à quel point je l'emmerde. We moesten een eigen aardig blad hebben: Jan, jij, Slau en ik, met event. Blijstra en nog een of twee anderen, waarin we direct konden zetten wat wij wilden: verzen, proza, kritieken en brevetten van idiotie. Als ik wat rijker was, richtte ik dat blad op; in Holland vernam ik in verschillende boekhandels dat *Avontuur* er wel degelijk gelezen werd en als iets heel aardigs beschouwd.

1. In *Erts* 1930 werden van DP 'Drie sonnetten' gepubliceerd: 'Het kind dat wij waren', 'Een grote stilte' en 'Leven is goed...' (*Vw* 1, p. 66, 67 en 68).

Van Henri Mayer ontving ik vandaag een schrijven waarin hij mij zei dat ik maar de 'rest' van je bundel moest opsturen. Stuur hem dus wat je zelf denkt te kunnen missen, maar laat je niet door bedenkingen ten opzichte van mij weerhouden en *houd precies wat je zelf wilt*. (Hierover hoeven we niet lang te lullen.)

Met Simone gaat het werkelijk véél beter! Ik ben blij dat ik naar Hilversum ging bij v.d. Linde[2.]; de toestand hier is werkelijk ook veel beter geworden voor het oogenblik. Ikzelf heb mijn eerste grieperigheid te pakken - Bah! ik zal me nooit verzoenen met dit klimaat. Als ik Jany nu maar van den trein kan halen, Vrijdag, anders zal ik Jan moeten vragen het te doen (deze chauffeur kent hem niet). Hij komt met den trein van 1 u. 1 (Midi[3.]).

Nu, Jan, tot nader en misschien tot spoedig ziens. Kom jij niet nog eens in Gistoux in deze laatste maand October? Hartelijk de hand van steeds je

Ed.

339. *Aan F. Hellens: Gistoux, 4 oktober 1929*[aant.]

Gistoux, vendredi.

Mon cher ami,

Je suis très heureux d'apprendre que tu es de retour et que tu as passé des vacances dignes de toi. Moi, j'ai été dans une espèce de clinique à Hilversum, où Simone a dû subire une cure assez sévère, mais qui lui a fait beaucoup de bien. - Slauerhoff a réapparu et rédisparu, et est en Hollande en ce moment, mais je ne sais où exactement. Astu reçu l'exemplaire des *Fleurs de Marécage* augmentées? Tu as dû le trouver à ton retour.

Holst aimerait beaucoup te voir, reste à établier quand. Il doit une visite à Greshoff, à qui je téléphonerai pour qu'il puisse t'avertir ainsi que Van Nijlen; peut-être pourrions-nous nous retrouver tous ensemble dans une taverne, dans le courant de cette semaine, ou plutôt de la prochaine.

J'aimerais aussi beaucoup admirer ta dernière oeuvre,[1.] celle que tu n'as réussie que grâce à la collaboration de Maroussia. Il y a deux jeunes filles à Brux. qui m'attirent: celle de Stols et le tienne (Dame!

2. Deze arts was een vriend van Roland Holst.
3. Het station Brussel-Zuid.
1. Het pasgeboren kind van het echtpaar Hellens.

je ne suis par sûr si ‘la tienne’ n'est pas un petit garçon...) Mettons: deux hommes nouveaux! - (comme ceux qui ‘en disant: homme, disent aussi: femme.’)

En tout cas, à bientôt. Amitiés à Maroussia; une cordiale poignée de main de ton EdP.

340. *Aan A.A.M. Stols: Gistoux, 5 oktober 1929*

Gistoux, Zaterdag.

Beste Sander,

Gelijk hiermee zend ik je de proeven van Douglas terug. Jany en ik hebben er ieder nog twee fouten uitgehaald. Het is beter op de titelpagina *Bruce* te laten vervallen: 1°. omdat het in de compositie beter uitkomt, lijkt mij; 2°. omdat in de *Collected Poems* ook gewoon *Lord Alfred Douglas* staat.

Schrijf - of zeg - me bij gelegenheid eens of je Slauerhoff nog een ex. Jarry[1.] gegeven hebt?

Waarom was je weg toen we kwamen. Het was kwart vóór 6 toen we vóór je bureau kwamen, daarna hebben we tot kwart vóór 7 in de Taverne Royale op je gewacht.

Ik heb Chevasson geschreven dat hij moest komen.[2.] Nu, tot spoedig ziens. Groeten aan je vrouw en een poot van

je E.

341. *Aan G. Burssens: Gistoux, 11 oktober 1929*

Gistoux, Vrijdag.

Beste Burssens,

Dit in haast en vnl. om je te zeggen dat ik de opdracht van *De Mie ren*[1.] natuurlik met dankbaarheid aanvaard; verder dat ik met belangstelling naar de proeven uitzie; verder dat het antwoord van

1. Vermoedelijk de in 1927 voor DP in 30 exemplaren gedrukte *Poèmes*.
2. Brief niet teruggevonden.
1. Dit gedicht verscheen voor het eerst in *Vlaamsche arbeid* 23(1928), p. 292 en werd herdrukt in de afdeling ‘Voor kleine saksofoon’ van *Klemmen voor zangvogels*.

Muls wel ‘du genre vasouillard’ zal zijn en bijgevolg ‘sans conséquence; verder dat alles zijn gewone gangetje gaat... Misschien ga ik 3 November a.s. voor lange tijd op reis (waarheen weet ik nog niet; vaag gezegd alleen: naar het Zuiden).

Van Lonnes kreeg ik in antwoord op mijn antwoord een voorzichtig briefje. Over Duits kan ik niet oordelen; ‘ik geloof het dus wel’. Ook wat dat betreft, ben ik dus zonder nieuws.

Je houdt me wel op de hoogte v/h verschijnen van Paul's kritieken, niet? In afwachting steeds hartelikst

je EdP.

P.S. Ik heb een paar appartementen in Br. gezien die me niet bevielen. Vandaar het reisplan. Ik geloof trouwens dat een nieuwe reis mij in menig opzicht het grootste goèd zal doen! -

Zie ik je misschien nog eens vóór ik ga?

342. *Aan J. van Nijlen: Gistoux, 11 oktober 1929*

Gistoux, Vrijdag.

Beste Jan,

Jany zit hier nu al een tijdje, Slauerhoff is snel opgedaagd en weer verzwonden, we zijn 2 × in Brussel geweest, maar beide keeren vóór den avond teruggekeerd, d.w.z. Jany heeft een paar haastige bezoeken bij Jan gebracht - na wat langere bij Eef - zoodat op een derde bezoek bij hem gerekend wordt. Deze week of begin volgende week zal dat dus nog wel gebeuren.

Ik van mijn kant wou het dan wel zoo schikken dat Jany meteen jou en ook Hellens ziet, maar dit alles is niet zoo erg eenvoudig. Zooals je misschien weet, wil hij 's middags altijd een tukje doen, en als mijn moeder naar Br. meegaat (zooals de laatste keer) dan beschikken wij niet voldoende over de auto...

Bref, als we weer gaan, zal ik zien het zoo in te pikken dat we even bij je op kantoor verschijnen - mocht dit niet goed uitkomen, dat we elkaar dan toch ergens treffen, in het Taverne Royale bijv. - Ik zal Jan Gr. tijdig van hieruit opbellen; want Jany zou je natuurlijk graag zien.

Ik zend je gelijk hiermee de laatste roman van den heer Cocteau[1];

1. *Les enfants terribles*, in de loop van 1929 verschenen.

door Jany bizonder gewaardeerd (begrijp je zooiets?) - door mij veel minder - ofschoon er toch veel goeds in zit.

Tot ziens. Steeds je

Ed.

Over *L'Ordre*[2.] ben ik het geheel met je eens. Er was van Gilbert veel meer te maken, na het 1e deel!

343. *Aan A.C. Willink: Gistoux, vermoedelijk 18 oktober 1929*

Gistoux, Vrijdagavond.

Beste Willink,

Ingesloten het portret van Miss Eveline.[1.] De oogen zijn aardig, vind je niet? de rest is problematisch. Ze gaat voort mij lange en hartelijke brieven te schrijven; ik trouwens heb nog géén portret gezonden. Ze is niet in Brussel kunnen komen, maar ik heb wel een uitnoodiging gekregen voor Engeland (Londen, Oxford en Durham).

Holst is als steeds: sympathiek en vermoeid. ‘Praten, zegt hij, is terugloopen op een langen weg dien men al zoo dikwijls geloopen heeft en die eigenlijk nooit erg prettig was.’ C'est tout dire. - Slauerhoff is twee dagen na je vertrek komen opzetten, nà een expresse-briefkaart en vóór een telegram. Hij is den Zondag rustend gebleven en toen Maandag afgereisd; - waar hij nu precies zit, weten we natuurlijk nog niet.

Ik heb mijn roman[2.] overgelezen, dien Holst mij heeft teruggebracht, en heb hem voor een groot deel verdomd beroerd gevonden. Het is gek, maar Reinald Godius en Kristiaan Watteyn zijn *niet* één persoon geworden! daar ben ik nu vrijwel zeker van. De belichting is, van het uitgangspunt af, anders. Kr. W. is veel meer een stakkerd; - ik denk dus dat ik die verhalen bij gelegenheid weer uiteen pluk en met de vier R.G. - hfdstn. iets geheel anders doe; maar de 2e lezing van Kr.W. (die bij Greshoff ligt) apart publiceer (of niet).

2. Een in 3 delen, ook in 1929, verschenen roman van Marcel Arland.
1. Eveline Blackett, Engelse correspondentie-vriendin van DP. Zie over haar 350n5 en verder Ronald Spoor in *Tirade* 17(1973) 184/185(febr. - maart), p. 122-126.
2. Delen van wat *De onzekeren* I moest worden (vgl. bv. de brieven 210,283 en 309).

Ik hèb met Gr. over het gele schilderij[3.] gesproken. Hij zegt dat hij - hoezeer hij ook zou willen - onmogelijk dat geld kan missen. Met *D.G.W.* is het uit; hij moet voor andere bladen hard werken en heeft zelf het verdiende hard noodig. Dat stuk over jou zal hij schrijven; zendt je hem nog de beloofde foto's?

Rest het andere schilderij.[4.] Ikzelf ga 3 Nov. a.s. voor langen tijd, hoop ik, op reis. Laten we dus zeggen dat je het aan mijn moeder verkoopt. Mijn moeder zendt je dus 10 maanden lang 200 frs. in de maand. Of is dat te weinig? Schrijf er *mij* dus nog over, vóór ik er met haar over praat.

Overigens is hier alles natuurlijk nog net als toen je ging. Het mishandelde meisje Anna is niet onwillig maar bang en schichtig; Simone is weer lijdende en haar moeder, die nog steeds niet is opengesneden, zweeft doorloopend door het gebouw. Ik wandel dus - met Holst - graag en ver. Mijn humeur is niet van de prettigste.

Houd je taai en geloof me, met mijn eerbiedige groeten aan je Mama, steeds je
Edgar-Charles

344. *Aan G. Burssens: Gistoux, 19 oktober 1929*

Gistoux, Zaterdag.

Beste Burssens,

Ik hoef je zeker niet te zeggen dat de afkeuring van *De Mieren* door de redaktie van *Erts* mij dit gedicht haast eens zo dierbaar maakt. Wat de heer Binnendijk betreft (die in dit geval overigens klerkewerk heeft verricht, zonder meer), ik ken in de hedendaagse Nederl. letteren geen klassieker voorbeeld van een epigoon. Binnendijk is Marsman zonder poëtiese gave en met enige volt pedanterie minder; overigens ademt en zweet hij door Marsman, altans ‘litterair’.

Naar *Krities Proza* I en drukproeven van je verzen blijf ik dus geduldig - en toch met spanning - met geduldige spanning dus, of gespannen geduld - uitzien.... Hoe zijn de tekeningen van Jespers uitgevallen?

Ik weet eigenlik niet goed of ik wel 3 Nov. a.s. vertrek. De wil is goed, maar de buidel dikwels zwak. Ik heb allerlei betalingen te ‘ver-

3. Willinks schilderij *Het gele huis*. Naar Willink meedeelde heeft hij op aanraden en aanwijzing van DP het mannetje naast het huis gezet.
4. *De bank van Philadelphia*.

richten', die mij misschien wel wat langer hier zullen houden. Overigens kunnen wij elkaar wel in Br. treffen, maar altijd tussen elf uur 's morgens en 6 uur 's middags dan, want 's avonds ben ik graag in Gistoux terug.

Ik hoû je op de hoogte van mijn reisplannen en blijf intussen als steeds je
EduP.

P.S. Ik denk dat ik *Erts* het volgend jaar ook naar de duivel zal laten lopen. Die Strengholt heeft zich tegenover Greshoff gewoonweg als een ploert gedragen.[1.]

345. *Aan G. Burssens: Gistoux, 25 oktober 1929*

Beste Burssens,

Woensdag 30 lijkt mij een uitstekende datum. We kunnen beter allerlei dingen bepraten; neem het nodige dan mee. Ook je drukproeven, als dat kan.

De volgorde van *Kr. Proza II* lijkt mij goed; zou je echter niet gewoonweg de chronologiese nemen? Met opgave van de tijdschriftnrs. waarin verschenen?*

De tekeningen van Jespers lijken mij uitstekend; vooral die voor *Piano* en voor *Enzovoort*. De minste vind ik die voor de latere gedichten: dat mannetje en vrouwtje hand in hand.

Als ik niets meer van je hoor kom ik Woensdag om 3 uur in de Taverne du Passage (ex-Hulstkamp).

Steeds je
EdP.
Gistoux, Vrijdag.

1. A.J.G. Strengholt, de nieuwe uitgever van *DGW* (met Allert de Lange) en *Erts* had Greshoff uit de redaktie van *DGW* gewerkt en die overgedragen aan W.A. Kramers. *Erts* is na aflevering 1930, verschenen in 1929, niet meer verschenen.

* Of *is* deze volgorde ongeveer chronologies?

346. *Aan A.A.M. Stols: Gistoux, vermoedelijk 25 oktober 1929*

Gistoux, Vrijdag.

Beste Sander,

Met genoegen hoorde ik gisteren op het bureau dat de operatie van Greet - ofschoon zeer pijnlijk - zeer bevredigend is afgeloopen en dat het nu weer een beetje gaat. Laten we hopen dat al het beroerde nu tenminste achter den rug is! Wanneer mogen Simone en ik je spruit komen bewonderen? Ook Jany zou graag de nieuwe Eva zien.

Vanmorgen kreeg ik bericht van Henri Mayer over die autobiografie van Douglas. De uitgever is Martin Seeker; de prijs 21 sh. Wil je 1 ex. voor mij bestellen? bij voorbaat dank.

Van Ch. hoorde ik dat de Pouchkine[1.] succes heeft. Ik hoop dat het zoo doorgaat; het geld dat ik ervoor krijg wil ik in een nieuwe editie met jou steken, als jij het ook wilt, en desnoods er wat bij doen. - Wat denk je ervan om samen *Devenir* uit te geven van Roger Martin du Gard? of anders een Gide die te krijgen is?

Ik ga overigens bijna zeker 3 Nov. a.s. voor langen tijd op reis.

Tot ziens! Steeds je

Eddy

Hartelijke groeten en beste wenschen voor Greet, ook van mijn moeder en Simone.

347. *Aan J. Greshoff: Gistoux, 27 oktober 1929*

Gistoux, Zondag.

Beste Jan,[1.] Ik zal je raad opvolgen en Breuer telephoneeren om nieuwe proe-

1. De door DP voor Stols verzorgde uitgave van *Les récits de feu Ivan Pétrovitch Bielkine* (Maestricht etc. 1930).
1. Met Jan Greshoff (1888-1971), die sedert 1927 in Brussel woonde en daar correspondent was voor verscheidene Nederlandse bladen, had DP al in maart van dat jaar intensief contact. Zie voor hun relatie J.H.W. Veenstra, ‘Du Perron en Greshoff, een vriendschap vol misverstand’, in *Tirade* 17 (1973) 191 (nov.). Aan deze oudst bewaarde brief zijn er zeker enkele voorafgegaan.

ven van *Disjecta Membra*.[2] Het komt op echt Van Gelder (wit), met een mooie, dikke, helgroene omslag.

D.G.W. ontvangen: het wordt hoe langer hoe poeniger en beroerder - heele dubbele blzn. advertie, en annonces voor te instrueeren meisjes en zoo - wees maar blij dat je er uit ben! Met het grootste plezier heb ik je twee laatste spijkers met koppen[3] gelezen (over 'het Publiek' en over *Deze Week*), ook Mme de Gistoux heeft er hartelijk om gelachen. De oude man is toch nog lang niet aftandsch!...

Verzamel je die snippers[4] nu nètjes? Vroeger of later geven we die dingen uit. Waarom wordt er eigenlijk nog niet mee begonnen?

Maar nu moet ik eerst naar Engeland. Eveline is frightfully charming (in her letters). And she must be like her letters, in some way...

Is je schoonzusje[5] terug? Kan ze Arie Delen,[6] the bouncer, niet eens op den heer V.K. loslaten? En wat denk je - après tout - sérieusement - over ZEd.'s portret in je pot-de-chambre? Nù is het moment gekomen!

Ik schrijf me mottig aan 'Miss Eveline'. Ik heb haar gezegd dat ik een petit gros monsieur was - et marié - maar ze wíl me zien. Nu dan mòt het ook maar, in Godsnaam! Maak het licht uit! (als bij Slauerhoff).

2. Een bundel met tussen 1909 en 1928 geschreven verzen van A. Roland Holst, die deze niet in zijn publiek verschenen bundels had willen opnemen. Als 'afgehakte ledematen' van diens lijf had DP het de moeite waard gevonden ze in een privé-kader te bundelen. Het boekje werd bij Breuer gedrukt in 5 exemplaren, die waren bestemd voor Holst zelf, Van Nijlen, Stols, Bloem en M.B.B. Nijkerk.
3. Greshoff verzorgde in *DGW* een rubriek met de titel 'Spijkers met koppen'. In het nummer van 20 oktober leverde hij o.m. kritiek op een eerder gepubliceerde lijst van de 'vijftien mooiste boeken van 1928', waarvan de rangorde per stembiljet door het publiek was bepaald. In een ander entrefilet spotte hij met de hoogdravende toon van 'een nieuw overbodig tijdschrift "Deze Week" getiteld...'
4. Deze uitdrukking kan slaan op de genoemde rubriek, maar ook op de aforismen die toen in elk nummer van *DGW* onder de rubrieksnaam 'Snipper' anoniem werden afgedrukt.
5. Nini Brunt, toen echtgenote van Greshoffs vriend, de grafische ontwerper Jan van Krimpen.
6. Adriaan Jan Jozef (zich noemende Ary) Delen was kunsthistoricus en letterkundige en o.m. van 1920-1948 hoogleraar aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten in Antwerpen. Het is niet duidelijk waar de passage op slaat.

Wil je *Lady Chatterley's Lover* (dat ik nu terug heb) niet eens inkijken? De kwestie zit zóó, volgens Lawrence: Engeland is heelemaal geïndustrialiseerd, de menschen worden door machines vervangen, en de andere menschen, de intellectueelen, zijn op een andere manier verdroogd en verdord. Lady Chatterley, die daaronder lijdt, ofschoon ze een erg gecultiveerde vrouw is, vindt tenslotte troost bij den boschwachter van haar man, een teruggetrokken kerel die niets met de machines* te maken wil hebben en doodalleen in het bosch leeft. Je voelt het vooropgezette van het geval. Maar er zijn grappige fragmenten, b.v. als de boschwachter in 'broad vernacular' aan Lady Chatterley uitlegt dat de wereld ten onder gaat omdat de menschen tegenwoordig 'fuck with a cold heart'. Men moet naaien met een wàrm hart, zegt hij; dan komt de boel misschien nog wel terecht.

Is het niets iets voor een 'korte overweging' - in aansluiting op dat pessimistische stukje naar aanleiding van *Deze Week*?

Ik kom Donderdag bij je: met honing, druiven en andere délicatessen. Mijn moeder en Simone komen wschl. even mee.

Hart. groeten aan Atij, en de poot van je

Ed.

348. *Aan A.C. Willink: Gistoux, eind oktober 1929*

Gistoux, eind October.

Beste Willink,

Mijn briefwisseling met miss Eveline neemt geheel en al het karakter aan van een metaphysisch liefdesavontuur. (Quite XXth century! Détails later.) Ik ga VAST naar Engeland, maar wschl. eerst eind November: dit met het oog op haar examens.

Ik heb nog steeds geen nieuwe photo's van haar; wat jàmmer is... Maar nu 'de zaken'.

Mijn moeder wil je best 12×200 frs. zenden. Te beginnen dus met November. That right? Houd de compositie aan, en breng ze zèlf, volgend jaar. Het is toch nog maar een lamentabel zakgeld!

Holst is wèg: heelemaal naar Ascona.

Denk je aan de teekeningen? Je bent nu 'bij jezelf thuis'! Greshoff is ontmoedigd en overwerkt. Hij heeft anders nog een paar heerlijke spijkers met koppen in de laatste *D.G.W.* geslagen (die ik je hierbij toezend). De twee laatste zijn uitstekend: over 'het publiek' en een

* Die van ijzer en zoo, bedoelt Lawrence.

nieuw weldenkend tijdschrift, *Deze Week*. (Geef het nr. aan Blijstra door.)

Blijstra heb ik geschreven. Kan *hij* die Schnitzlers niet beter verpatsen? Twéé pop is toch niet veel? Maar soit... - Zend Gr. de photo's.

Houd je taai, vooral in je atelier, en geloof me

steeds je EdP.

349. *Briefkaart aan G. Burssens: Gistoux, 3 november 1929*

Gistoux, Zondag.

Beste Burssens,

Ik sta op het punt naar Engeland te gaan, waar ik wschl. een goede 14 dagen blijf. Ik vertrek morgen (Maandag) met den vroegtrein, dus zie ik helemaal geen kans meer je nog te zien. Zodra ik terug ben zal ik je schrijven.

Van die Holl. uitgevers was après tout niets anders te verwachten. Het is alleen maar zó stom, dat niemand er aan dènkt... Enfin. Waarom zou je toch maar niet Stols vragen? Het kostje iets meer, maar je hebt ook betere verkoopskansen. Ik ben benieuwd wat de 'Mechelaren'[1.] zeggen.

Stuur je me een ex. van je art. over de 'Cahiers'[2.] - als het is uitgekomen?

Nu, tot later dan, en als steeds van harte je

EdP.

Heb je misschien niet vernomen dat de heer Br. (VICTOR)[3.] een kleine hartaandoening heeft gehad of zo?

350. *Aan A. Roland Holst: Oxford,*[1.] *5 november 1929*

5 Nov. '29

Beste Jany,

Bij het openen van de enveloppe heb je gezien... het goede - en

1. Er is niet achterhaald wie hiermee bedoeld zijn.
2. Zie 281n2.
3. Zie brief 331.
1. Briefpapier van het Mitre Hotel, DP door Roland Holst aanbevolen.

het droevige[2.] resultaat, 1. Ik in je Mieter-hotel, 2. Freule Miek[3.] niet bereikt. Ik had maar één avond, daar ik den volgenden morgen (gisteren - Maandag) om 8.37 uit Brussel moest; ik ben bij de V.L.'s geweest, waar ik alleen Minnie[4.] thuis vond; de Freule was uit, sedert den vorigen avond aan den zwabber met vrienden en vriendinnen, dichterlijk genaamd Ten Kate en Perk en zoo... Bon; ik heb twee uren, geloof ik, op haar gewacht, of twee uren na het uur waarop ze thuis had moeten zijn. Daarna moést ik naar Jan en Aty. Ik heb er nog even over gedacht om de missie aan Jan over te dragen, maar jij hadt gezegd met 'niemand', dus... En misschien had hij het van zijn kant niet prettig gevonden? Zoo ging de brief naar Engeland mee en vanuit E. naar jou terug. - Als ik weer in Br. ben, wil ik wel die epistels overbrengen, als je me belooft dat het niet àl te ernstig wordt, òf dat je trouwen gaat! Minnie maakte zich, geloof ik, een beetje ongerust over die warme genegenheid.

Gisteravond Eveline[5.] ontmoet. Zij is véél knapper dan op de photo[*] - maar dat is het hem juist, nu moet ik hièr weer aan wennen. Ze is ook heelemaal niet 'strong-looking', maar eerder klein en frêle; ik voel me altijd een beetje huiverig tegenover breekbare waar en dan - ze is 1°. maagd; 2°. *te goed* voor een love-affair en passant. Ik heb overigens den indruk dat heel veel - zooniet alles - van mij afhangt. Ze is allerliefst geweest: jij was al in optima forma bezweken, denk ik. Ik hèb nu eenmaal niets van een seducteur; ik wil weten of ik van haar houden kan - anders maar liever een warme vriendschap, en dan kan ze schoon tegenover haar toekomstigen (Britschen) man komen te staan. (Staan? - enfin...) Straks zie ik haar in het zonlicht en maak een groote wandeling met haar. Ze spreekt alleraardigst Fransch: heel correct met een heel klein tikje accent, dat er

2. Een niet bij de geadresseerde bezorgde brief van Roland Holst.
3. Miek van Ryckevorsel, dochter uit het eerste huwelijk van de echtgenote van E. van Lidth de Jeude.
4. Mevr. Van Lidth de Jeude-Veder.
5. Eveline Blackett was een 29-jarige Engelse studente die in Oxford Frans studeerde. Voor een studentenblad had zij prozagedichten van DP, die zij in een Franse vertaling had aangetroffen in *Variétés*, in het Engels vertaald. Zij raakte daardoor met DP in correspondentie en van hem gecharmeerd. DP beschreef het avontuur als 'de Britse mislukking' ietwat verhuld in *Het land van herkomst* (*Vw* 3, p. 490-497). Zie ook 343n1. De correspondentie met Eveline Blackett werd niet achterhaald.

* Echt 'mondain lieflijk', tenminste gisteravond.

snoezig bij komt. - Wat zal ik je verder zeggen? Vooreerst niets. Over eenige dagen komt misschien de brief van ons beiden, d.w.z. - niet dat er naar bed gegaan is - maar dat er van beide kanten méér is - erkend en overtuigd en uitgesproken méér - dan de 'warme vriendschap' voornoemd. Anders hoor je niets meer - dan als ik je in Ascona kom opzoeken. (Wanneer?)

Veel dank intusschen nog voor het telegram. Gelukkig dat je het in het Engelsch hebt opgesteld. Ik geloof dat die arme Simone zich kranig houdt, maar brandt van jalouzie: ze voelt den strijd vnl. als zoo erg ongelijk.

En déze spreekt van 'franc jeu'!

We zullen zien hoe zooiets gespeeld wordt: na de éérste dagen. Ik voel me erg onzeker, heelemaal het tegendeel van een libertijn. Nu, tot nader. De hand van je Ed.

351. *Aan A. Roland Holst: Oxford,*[1] *5 november 1929*

Dinsdagavond.

Beste Jany,

We zijn één avond verder (ik schreef je vanmorgen). Ik zal je zeggen wat Eveline is: een typische Engelsche allumeuse - die haar 'temperament in inkt omzet' zooals jij zegt, en daarnaast gaat tot àlle bedrijven van de demi-vierge, d.w.z. tot alles behalve het laatste bedrijf. Daar ik hier weinig voor voelde, heb ik in den loop van heden twee curieuse brieven[2] gekregen (die ik je bij gelegenheid hoop te vertoonen als interessante specimina van het soort) - het gevolg is dat ik me ontzettend wee en misselijk voel en zonder haar verder te schrijven zelfs morgen naar Brussel, of althans naar Londen ga. Ik schrijf je over eenigen tijd nader, - antwoord dus niet meer hierheen maar naar Gistoux.

Met een ferme hand steeds je

Ed.

Deze geschiedenis is een beetje jammer geweest voor het 'beeld' dat ik mij gevormd heb, maar ik ben toch blij de zaak meegemaakt te hebben; het heeft me een alleraardigste kijk gegeven op een soort

1. Briefpapier van het Mitre Hotel.
2. Zie wat de strekking van deze en andere brieven betreft de in 350n5 genoemde passage uit *Het land van herkomst*.

(Engelsche) vrouw. - Ik begrijp sommige dingen van Lawrence nu ook beter. En het ‘beeld’ blijft - in principe - onaangetast voortbestaan.

Houd dit geheel vóór je: zeg maar dat je niets weet.

352. *Aan A. Roland Holst: Gistoux, 8 november 1929*

Gistoux, Vrijdagavond.

Beste Jany,

Gisteren ben ik hier teruggekomen: niet terneer geslagen, zooals je misschien denkt, maar opgewekt om de opgedane wijsheid en blij met de rust van mijn 30 jaren. Ik denk hier nu met het geld wat ik nog heb alle schulden af te doen, zoodat ik de volgende maand met een schoone lei achter me kan vertrekken. Schrijf me dus tot wanneer je in Ascona blijft. Ik dacht dan over Parijs te gaan, daar een week te blijven en jou dan op te zoeken. Is er een hotel in de buurt? Bizonderheden over het Engelsche avontuur krijg je dan mondeling. (Vanmorgen was hier alweer een brief voor me! - zal, hoop ik, voor een heelen tijd de laatste zijn: trouwens, dit heb ik zelf in de hand, want ze wéét heelemaal niet waar ik ben en de brief was ‘pour faire suivre’.) Ik heb eigenlijk ook wel medelijden met het kind, dat ongetwijfeld veel aardigs heeft - maar hoe ik het ook draai, het eenige wat ik haar kan toewenschen is dat ze spoedig hyperbolisch wordt afgenaaid. *Ik* wil het desnoods ook nog wel doen, maar in Oxford, in de omstandigheden waarin zij er verkeert: ‘licensed lodgings’[1] enz., is het niet goed te doen, en voor verdere verwikkelingen zou ik NIETS voelen, dus... het zal er wel nooit van komen. Het is ontzettend zooals het kind schermt met ‘comprendre’ en ‘understand’; ze heeft me ook letterlijk geassommeerd met 1000 ‘choses britanniques’. Ik heb het gevoel dat het heele jonge intellectueele Engeland bestaat uit demi-vierges en aftrekkers (en dit gevoel is wschl. vrij *juist*). Die Engelschen - waar we den laatsten tijd nu zoo véél goeds van hebben gezegd en die zulke atmosferische romans kunnen kakken - doen (laten we het dáár over eens zijn) twee groote dingen verdòmd beroerd: d.w.z. ze kunnen niet koken en ze kunnen niet naaien. Of ze willen het allebei zoo ‘in natura’ doen: het eten

1. Studentenkamers die bij de universiteit staan ingeschreven en waarvan de bewoners daarom aan zekere leefregels gebonden zijn.

met water en zonder zout, het pikken zooals het uitvalt - dat het precies naar niks lijkt. Vrijen, vrijen, vrijen: die lummels laten zich door de vrouwen bedoen - als ze eindelijk mógen, komen ze klaar na 3 stooten, als groote kwajongens, en dat duurt soms een leven lang; vandaar ook het groote aantal onbevredigde vrouwen, die suffragettes worden, enz. Ik begrijp nu opeens tienmaal beter de grieven van dien D.H. Lawrence. En dan dat idiote geregel van àlles: geen tabak na dat uur, ieder winkeltje zijn eigen specialiteitje; en dan die ongelooflijke kalfskoppen die je in Oxford ziet: onmógelijke klootjes, met wijde grijze pantalons en pull-overs, allemaal op dezelfde manier miskleed, allemaal loopende op dezelfe manier, met een smoel vol geborneerde eigenwaan. En daar zouden 'the best brains of Europe' uit voortkomen!? Engeland lijkt me het bolwerk en de triomf van de Burgerij (in de beteekenis dien we dien avond aan het woord gaven). Ik kan me voorstellen dat je meer voor Ieren en Schotten voelt; maar alles kan hièr licht boven: Grieken, Argentijnen, Hollanders, wat je maar wilt. - Ik heb bovendien nog rheumatiek opgeloopen ook, in dat land.

Bon. Ik heb ook *The Egoist* van Meredith gekocht, een bloemlezing uit Yeats, de collected poems van Masefield, en *Two or Three Graces*, mij door jou aangeraden. Ik hoop nu een tijdje lang alleen nog maar Engelsch te lézen - en geen manuscripten[2]!

De mss. neem ik voor je mee als ik in Ascona kom. Je kunt er je mee amuseeren. Je kunt er o.a. in lezen hoe een maagd een complaisant vrindje branleert. Very idealistic, you know. Ik vind dat een heerlijk idealisme dat tot klaarkomen op papier en tot aftrekkerij met twee en vier handen voert. Vivent les choses britanniques!

Men kan alles van mij zeggen wat men wil, maar niet dat ik traag ben als het erop aankomt mij in te werken in sommige dingen. Ik ben Maandagavond om half 8 in Oxford gekomen en Woensdag om half 2 er weer uit weggegaan, en met een pak wetenswaardigs op het gemoed, I assure ye. Koffie en chocola kunnen ze daar ook niet maken, alleen thee, cakes en porridge. De treinen zijn goed - ja... Ik heb de nachtboot naar Antwerpen genomen, vanuit Harwich en heb geslapen met Chineezen, een Egyptenaar, etc. - verdòmd sympathieke kerels, vooral de Egyptenaar die teruggezonden was vanwege een mankement in zijn papieren en die in *zijn* Engelsch heftig zat te kankeren. Om half 10 den volgenden morgen - gisteren - zat

2. Schrijfproeven van Eveline Blackett.

ik bij Jan. Ik ben het met je eens, tegenwoordig, over Mlle. Manteau[3.]: ze is *niet* mooi, maar ze heeft een verdomd prettig en menschelijk, en eenvoudig, òn-Engelsch gezicht, dàt heeft ze!

Nu - denk nu maar niet dat dit allemaal vanwege de ontmoeting met Eveline komt, want die was vrij eenvoudig en in den brief dien ik vanmorgen kreeg zwoer ze me dat ze me terug zou vinden!!! - Maar de heeleboel was niet prettig: precies het tegendeel wat men - wat *ik* voel in Italië. Die Italianen zijn ook met zichzelf ingenomen, maar op zoo'n warme, prettige manier, zoo meeslepend, zou men kunnen zeggen. Die Engelschen (van Oxford) waren om in een kuil te zetten en er 3 dagen en nachten lang door een groote menigte te laten uitlachen.

Ik denk aan je verhaal van Diepenbrock: 'Het is allemaal zoo dom - zoo dòm...'

Schrijf me gauw terug - vooral het adres van Slau, want ook Jan heeft het noodig voor Nygh & V. Ditmar. - Ik heb eindelijk 'Olga'[4.] kunnen antwoorden: 'mevrouw Ramshay' - arm kind! - Tot nader; de hand van je

Ed.

Mijn moeder laat je - wederom - zeggen dat ze *gauw* zal schrijven.

353. *Aan J. Greshoff: Gistoux, 24 november 1929.*

Gistoux, Zondag.

Beste Jan,

Wil in de eerste plaats Annie v. S.[1.] danken voor de vriendelijke regeltjes en alle anderen voor de 'bekrachtiging' van dezelve 'middels' handteekening; en voor de Pontet-Vexiau mij toegezonden; en daarna zelf mijn dank in ontvangst nemen voor de al te vriendelijke woorden die je mij weer - in je interview[2.] - hebt gewijd. Ik las daar-

3. Angèle Manteau, toen secretaresse van Greshoff.
4. Mevr. Hermien Ramshay-Mensink, vriendin van Roland Holst.
1. Annie, de vrouw van Arthur van Schendel. In hun huis in Florence logeerde Greshoff toen.
2. In *DGW* van 20 november was een interview met Greshoff van de Vlaamse journalist Joh. de Maeght afgedrukt. Hij zei hierin DP met Slauerhoff en Albert Helman tot de 'kurieuze persoonlijkheden' onder de jonge Nederlandse schrijvers te rekenen, waarbij hij ten aanzien van DP opmerkte dat men hem in Nederland niet eens kende, ondanks zijn 'origineel en verbluffend debuut'.

net den heelen nieuwen *D.G.W.* (een aardig nummer, ondanks de verfoeilijke reclame waarmee de heer Str. - deze naam moest altijd zóó afgebroken worden - voortgaat het blad te bederven). De 3 spijkers[3.] vnl. verslonden. Bravo! bravo! Het stuk tegen Uyldert zal *menigeen* oprecht genoegen doen; bereid je voor op nieuwe bewijzen van instemming. Het stuk over 'de taak van den kritikus' zou haast als inleiding boven mijn 'cahiers' kunnen staan, àls die in *D.G.W.* verschijnen. (Ik heb er Kramers zelf over geschreven, en hem gezegd dat jij er in principe voor voelde, maar op reis moest, enz. - dat ik, als hij er ook voor voelde, liefst met Januari er mee wou beginnen, bijwijze van 'rubriek'; - van Kelk steeds geen antwoord.) - Verder heb ik, in het interview, met genoegen opgemerkt dat je niet meer naast je 'Polydoor' bent gaan zitten, maar hem ditmaal alleen maar hebt opgewonden. Que veux-tu? de besten onder ons - en onder de 'Polydoors',[4.] hebben dat soms van noode; en zoolang de veer voor opwinden vatbaar is, is alles nog dik in orde. Denk maar eens aan de klachten van Stendhal.

Heb je niet vergeten om den heer v.S. om ZEd.'s jeugdportret te vragen voor mijn *Tamalone*? Als hij er geen te groote bezwaren tegen heeft, laat het dan clicheeren (9×12) - je schiet me dat dan wel voor - en breng het voorzichtig mee terug.

3. In zijn rubriek 'Spijkers met koppen' attaqueerde Greshoff allereerst een anonymus en Maurits Dekker die de kunstcriticus de ondergeschikte taak van een min of meer objectieve gids toedachten, waartegenover *hij* de kritiek 'kunst en niet anders' noemde en 'het kennelijk weergeven van een ontroering, gewekt door het lezen van een boek, het aanhooren van een symphonie, het beschouwen van een schilderij.' In een tweede entrefilet dreef hij de spot met de Haagse schrijver en kunstcriticus Henri Borel die hem in *Het vaderland* had gekapitteld naar aanleiding van een andere 'Spijker', waarin hij ter gelegenheid van de 60ste verjaardag van Koos Speenhoff diens bescheiden Nederlandse loopbaan had vergeleken met de roemrijke en internationale carrière van zijn jeugdvriend Kees van Dongen. Greshoffs derde terloopse aanval betrof de literaire criticus van het *AH* Maurits Uyldert, die een artikel had geschreven over de poëzie van Slauerhoff waaruit zou blijken 'dat Uyldert een echt domme schoolmeester is.'
4. In het interview wordt ook een intermezzo gememoreerd waarin Greshoff voor zijn gast platen draaide op zijn grammofoon merk Polydor. Hij recenseerde toen nieuw verschenen platen voor *De Hollandsche revue* in een rubriek met de titel 'De muziekschijf.'

Schrijf me wanneer en waarlangs jullie terugkomen. Ik ben begin December in Parijs. Zou je niet over Parijs terug kunnen en er een paar dagen met mij samen zijn; je zou dan ook Malraux wat beter kunnen leeren kennen (want ik slaap op zijn divan!)

Voilà. Ik ga werken aan een artikel over Gide,[5.] dat ook in de serie komt, voor *D.G.W.,* als dat doorgaat. Ik kreeg vanmorgen een verrassing: een brief (aan Strengholt geadresseerd) van een ouden kennis van mij, zekeren Evert ten Broeke, indertijd zeeofficier, en die mij schrijft omdat hij telkens weer, zegt hij, mijn 'bekende naam' (d.w.z. voor hèm 'bekend') in *Erts* en *D.G.W.* etc. ziet staan: of zàg? Het aardige is dat hij met een initiaal teekent, omdat - als ik hem vergeten mocht zijn - het zijn bedoeling niet is mij de moeite te bezorgen hem te antwoorden. Ik zag hem, nu tien jaar geleden, maar een enkele maal, in Soerabaja, maar herinner mij hem nog heel goed; het was een frappant mooie jongen, een erge lady-killer of zelfs woman-eater, enz. enz. - later hoorde ik dan ook dat hij getrouwd is met een leelijk-maar-lief vrouwtje. - Ook aan dièn mijnheer moet ik nu schrijven.

Groet voor mij het gezicht van Cellini in den helm van Perseus (Loggia dei Lanzi) en zeg aan Atie dat ze niet vergeet de kennismaking met de zabaglione te hernieuwen. Overigens groeten aan alle huisgenooten. Is de jonge De Moor[6.] daar ook nog? (gezegd Pim). En de ranke en lieftallige, maar voor mij helaas half verstaanbare, Gwendolen?[7.] Ik hoop ze allen in December - of begin Januari - terug te zien. Nu, *geniet volop*! de hand van je

Ed.

354. *Aan A.C. Willink: Gistoux, 25 november 1929*

Beste Willink,

Vóór mijn vertrek naar het Zuiden, wilde ik nog even naar Holland, vnl. om eenige menschen te spreken. Ik kom dan wschl. met dien Poolschen schilder Jarema (uit Villefranche), die nu hier gelogeerd is. De kwestie is alleen dat we het een beetje goedkoop moeten

5. 'André Gide en de Hollandsche kritiek', dat in *DGW* van febr. 1930 zal worden opgenomen en in *Cahier* 5 (*Vw* 2, p. 180-191).
6. Vriend van de kinderen Van Schendel, zoon van de schilder P.C. de Moor.
7. Gwendolen Lloyd, gymnasium vriendin in Florence van Kennie van Schendel.

aanleggen. Alles en alles zou ik 3 dagen willen blijven - hoogstens - misschien kan ik zelfs eerder terug. Schrijf me dus *omgaand* of het je schikt dat ik bij je logeer - desnoods op een bank - voor die 3 dagen en dat Jarema bij jou in het atelier slaapt. Hij zal zich wel redden, en wil vnl. de musea afloopen: het is een erg geschikte kerel. - Gaat dit niet, tant pis; maar schrijf me *omgaand*. Het kan zijn dat ik je daarna alleen het uur van onze aankomst telegrafeer. Kom dan aan den trein, want we zullen met trams inpl.v. met taxis, moeten werken. Blijstra hoort dan wel van jou wanneer wij komen.

Nu, tot ziens hopelijk; de hand van je

E.

Gistoux, Maandag.

355. *Aan C.J. Kelk: Gistoux, 27 november 1929*

Waarde Heer Kelk,[1.]

Hoe u te bereiken om te zeggen dat ik nòch Woensdag nòch Donderdag kan? Voor Woensdag is het zeker te laat: het is Woensdagmorgen, voor Donderdag komt deze brief misschien nog op tijd. Als ik Donderdag aankom, zal het over zessen zijn, misschien (dit hangt van iets anders af) kom ik pas Vrijdagmiddag aan (op hetzelfde uur). Laat ons dus afspreken voor Vrijdag*avond*. Schrijft u mij naar: Willink, Keizersgracht 538, waar ik u Vrijdagavond, na 8 uur b.v. treffen kan. Anders, waar Zaterdagmorgen. Zaterdagmiddag ben ik niet vrij.

Voilà. Mijn excuses als ik u voor niets in de Bodega heb laten zitten. Ik doe mijn best u zoo snel mogelijk te bereiken.

Uw EdP.

Gistoux, Woensdagochtend.

1. DP's kennismaking met de auteur C.J. Kelk (geb. 1901) vond bijna een jaar voor deze brief plaats, wanneer precies is moeilijk te achterhalen. Kelk zelf zegt hierover in zijn *Leven van Slauerhoff*(Amsterdam 1959, p. 157): 'In de winter 1928/1929 gingen wij samen, Slau en ik, op een donkere namiddag naar de woning van de schilder A.C. Willink op de Keizersgracht te Amsterdam om daar voor het eerst Du Perron te ontmoeten'. Vermoedelijk hadden DP en Kelk reeds vóór deze brief schriftelijk contact met elkaar.

356. *Prentbriefkaart*[1] *aan A.A.M. Stols: Amsterdam, 3 december 1929*

Alexander!
Holland is heel aardig - en de jannever nog altijd op hoog peil - overigens is Slauerhoff van meening dat, wanneer hij je slag op slag schrijft (onanie van den duPerron[2]) je G.v.d. ook nog wel kunt antwoorden. Vale.
Willink Slauerhoff C.J. Kelk E.

357. *Aan A.C. Willink: Gistoux, 6 december 1929*

Gistoux, Vrijdag.
Beste Carel,
Ik ben één dag langer in Den Haag gebleven en met Minnie teruggereisd. Hier alles bij het oude gevonden - ietwat verzacht door deze korte afwezigheid. Ik ben blij dat ik bij jou - en in D.H. bij Nijhoff[1] - logeeren kon; toch ben ik après tout nog verdomd arm thuisgekomen! Als je dan nagaat dat ik niet één boek gekocht heb!.... Het reizen is wèl duur, tegenwoordig. Ik denk Dinsdag of Woensdag verder te gaan. Ingesloten de 200 frs. voor December. - Wil je je moeder nogmaals hartelijk voor me danken en het zelf ook nogmaals zijn. Hart. groeten en de hand van je
E.

358. *Aan G. Burssens: Gistoux, 10 december 1929*

Gistoux, Dinsdag.
Beste Burssens,
Ik ben al lang weer uit Engeland terug, en zelfs weer eens naar Amsterdam geweest - maar, hoewel ik mij nu ernstig voorbereid op de 'aftocht naar het Zuiden', voorlopig ben ik met een angina opgesloten, en dat is dàt. Ik weet dus nog niet wanneer ik ga; mogelik Zaterdag of Maandag? Het zou wel aardig zijn als ik je nog even in Br. kon treffen, maar ik vrees van niet. De auto is aan gruizelemen-

1. Kaart van de Ned. Bond tot Kinderbescherming.
2. Het oorspronkelijk geschreven 'auteur' is veranderd in 'duPerron'.
1. De dichter M. Nijhoff.

ten, en met trammetjes en treintjes verlies je gauw een hele dag. Mijn trein naar verderop gaat wschl. tegen 6 uur 's middags.

Schrijf me omgaand wat er voor nieuws is. Hoe staat het met je bundel; met die van P.v.O.? - Heb jij misschien nog een ex. van het 2e nr. van de *Driehoek*? dat waarin mijn bespreking staat van *Het Gracieus Avontuur* van Mr. Ritter[1.]? Zo ja, zou je het mij dan omgaand willen zenden? (je krijgt het onmiddellik terug). Ik heb het nodig voor de noten onderaan die bespreking, die ik n.l. niet in de *Cahiers v/e Lezer* heb overgenomen. Als je liever het ex. niet zendt, schrijf dan even die noten voor me over, dat is eigenlik nog beter. Bij voorbaat van harte dank.

Nu, schrijf gauw! Steeds je

EdP.

Ik heb je jezelf aan de hand zien leiden door de Vlaamse Almanak.[2.] Je zag er uit of je er gauw uit wilde lopen: was dat zo?

359. *Aan A.C. Willink: Gistoux, 10 december 1929*

Beste Carel,

Dank voor je bewijs van ontvangst. Ik heb angina, waardoor mijn reis weer wat wordt uitgesteld. Wschl. ga ik ook niet naar Parijs: *te duur*! - maar direct naar Ascona. Ik zend je gelijk hiermee, een boekje van een Belgische Domela,[1.] z.g. bastaard van Leopold II, een vent die zich voor prins Leopold heeft uitgegeven, die als zoodanig allerlei generaals heeft gedecoreerd, etc. Je zou zoo zeggen: een aardige snuiter. (Hij heeft intusschen net zelfmoord gepleegd.) - Nu moet je het boekje lezen; de man meent ook Dichter te zijn! Niet alleen schrijft hij als een voet, maar je moet eens zien wat een lùl het is! je valt er van om: déze mentaliteit, en dan, après tout, toch een avonturier. Het boekje is de moeite waard... geniet ervan!

Nu, tot nader. Steeds je

E.

Gistoux, Dinsdag.

1. Zie 26n3.
2. In *Letterkundige almanak voor Vlaanderen* (Mechelen 1930) was tegenover p. 112 een dubbelportret van Burssens afgedrukt.

1. Niet achterhaald.

360. *Aan W.A. Kramers: Gistoux, 11 december 1929*

Gistoux, Woensdag 11.

Beste Wynand,

Gelijk hiermee zend ik je het stuk over Gide[1.] weer op. Ik ga er eerstdaags vandoor; op het oogenblik lig ik in bed met een angina. Vandaar dat dit schrijven kort zal zijn. Zend mij naar Ascona de drukproeven, het interview van Pannekoek-'s Gr.[2.] en zoo mogelijk, *De Laatste Ronde* van Jèn Doolert. Ook graag, als je het 'ter bespreking' krijgen kunt, *Hinne Rode* van V.G. Stort. Desnoods zal ik die twee romans zelf bespreken. Mijn adres is: c/o Madame O. Fröbe-Kapteyn, Villa Gabriella, Ascona (Tessin)-Zwitserland.[3.] Geef het ook aan Mayer, voor mogelijk nakomende boekwerken.

Hartelijke groeten van je

E.

Heb je voor Anth. Donker al een ex. *Komen en Gaan* aangevraagd bij Nijgh & V. Ditmar, of aan den auteur hem-zelf?

Wat heeft Pannekoek gezegd van den aanslag op M. Proost[4.]? Tusschen haakjes, zooals het stuk nu is, geloof ik dat het beter is, het niet meer te noemen: 'Een Ontmoeting met M.P.' - maar: 'Achter het Masker van M.P.' Vind je ook niet? De tweede titel komt dan ook beter uit.

361. *Aan G. Burssens: Gistoux, 12 december 1929*

Beste Burssens,

Hoezeer het mij ook spijt, ik vrees dat ik eerst Maandag weg zal kunnen. Ik zal wschl. ook mijn reis naar Parijs moeten opgeven, en direct doorgaan naar Ascona, waar ik verwacht word sedert 10 dezer. Ik had anders zoo gehoopt eenige vrienden in Parijs te zien - maar enfin!...

1. 'André Gide en de Hollandsche kritiek' in *DGW* van februari 1930 (*Vw* 2, p. 180-190).
2. Dit interview met DP werd in mei 1930 in *DGW* opgenomen.
3. Het logeeradres van Roland Holst.
4. In *DGW* van december stond een door de redaktie ondertekend stuk 'De gemaskerde dichteres. "Mien Proost is een man"', dat in feite geschreven was door DP en M. Nijhoff.

Ingesloten □ 2 in dank terug.

Houd mijn ex. van P.v.O. dus maar bij jou aan tot mijn terugkeer. Je hoort daarvan zoodra ik weer hier zit, en laat ons dàn proberen elkaar zonder mankeren te treffen (om het erg volledig uit te drukken)! Tot zolang steeds van harte je

EdP.

Gistoux, Donderdag.

362. *Aan G. Burssens: Gistoux, 13 december 1929*

Gistoux, Zondag.

(Ik vertrek *morgen*.)

Beste Burssens,

Daar zou ik haast nog een voornaam ding vergeten! Stols voelt ervoor om een keuze van P.v.O.'s gedichten uit te geven (door mij samen te stellen), in een serie waarmee hij begonnen is, en die er keurig uitziet.[1] Als er nu maar geen bezwaar bestaat van die Gemeenschaps-sikkels en Sikkel-gemeenschappen! De oplaag van Stols is beperkt tot 150 exx. (waarvan nog 25 buiten de handel). Hoe luidt het kontrakt dat je met DeBock hebt? Zou je, als het niet anders kan, bij hem willen informeren of hij er bezwaar tegen heeft, dan wel onder welke kondities het gedaan zou kunnen worden. Het gaat om een keuze, en voor België alzo, lijkt de konkurrentie mij niet gevaarlik; het is bovendien een bibliofiel-uitgave, vnl. bestemd voor intekenaren op de hele serie. Ik wou opnemen (maar dit hoef je hem natuurlik niet te vertellen): Barbaarse Dans, 2 andere gedichten (korte), uit de *Feesten*, en 44 gedichten uit *Eerste Boek van Schmoll*, dus 47 in het geheel: dat is wel ruim als keuze, maar anders hebben *wij* er niets aan, en ik zou het juist zo prettig vinden voor jou en mij om Paul's beste gedichten in een mooi apart boekje te hebben. (Die keuze heb ik toen met je besproken). - Maak er dus werk van, of geef me de autorisatie, als je dat kan! Schrijf mij naar: c/o Mme O. Fröbe-Kapteyn, Villa Gabriella, Ascona (Tessin, Suisse); daar ben ik over een dag of vier. Zend mij ook een kopie van dat vers van Paul uit Erts 3, is het niet *Souvenir*[2]? ik ben dat kwijt geraakt. In Ascona blijf ik wel een week, schrijf dus in ieder geval. Ik kan dan ook vandaaruit nog

1. Ten gevolge van de minder gunstige verkoop van de door De Sikkel uitgegeven *Gedichten* kreeg DP geen toestemming voor deze bloemlezing.
2. Zie 270n1.

zorgen dat Stols het boekje opneemt en behoorlik vooruit aankondigt. Voilà, Als steeds van harte,

je Edp.

363. *Prentbriefkaart*[1.] *aan J. van Nijlen: Ascona, 20 of 23 december 1929*

Beste Jan,

De melancholie is weinig gesleten. Parijs, duur, vermoeiend, drukkend. Vanaf gisteren zit ik bij Jany, maar denk hier niet lang te blijven en vraag mij af où promener plus loin ce fameux petit marasme. Tot nader.

Je pseudo-A.O.B.[2.]

Eindelijk je adres; ik schrijf een dezer dagen; je Jany

364. *Prentbriefkaart*[1.] *aan J. en A. Greshoff: Ascona, 23 december 1929*

Beste Jan en Aty,

Vier vermoeiende - en dure - dagen Parijs: vermoeiend voor den reclus de Gistoux; één nacht Basel, vanaf gisteren Jany. Maar de Kerstweek drijft mij verder, de vraag is: wàárhéén?... Het volgende kaartje zal het jullie zeggen. Een ferme poot van

je Ed.

Hart. gr. (ik hoop gauw weer eens te schrijven)

van jullie Jany

365. *Prentbriefkaart*[1.] *aan A.C. Willink: Ascona, 23 december 1929*

B.W.

Tot Ascona ben ik dus reeds gekomen. De reis wordt spoedig voortgezet, maar wohin? Ach Gott, das Leben ist u.s.w.

Je Ed.

J. Roland Holst.

1. Foto van Ascona aan het Lago Maggiore.
2. A.O. Barnabooth.
1. Getekend vergezicht over het Lago Maggiore.
1. Foto van Ascona aan het Lago Maggiore.

366. *Prentbriefkaart*[1] *aan A.A.M. Stols: Lugano, 24 december 1929*

Lugano, 24.12.29.
Beste Sander,
Voor een weekje in Lugano, wschl. Zooeven aangekomen, om Kerstfeesten en dergelijke te ontloopen, ik vier die heerlijkheden liefst alleen. Tante Jet en Oom Rick[2] zijn hier, in alle geheimzinnigheid, maar zullen van mij geen last hebben. Groeten aan den ouden Jan (de *twee*); ook aan Greet en Atij. Zend drukproeven op naar Jany.
Je E.

367. *Aan A.A.M. Stols: Lugano, 25 december 1929*

Lugano, 25.12.29.
Beste Sander,
Ik vergat nog op de briefkaart je te vragen de volgende Holl.[1] exemplaren te willen uitdeelen, bij aankomst van *Nutteloos Verzet.*

1. Jan Greshoff.
2. Sander Stols
3. Jan van Nijlen
4. A.C. Willink
   (adres: Keizersgracht 538, Amsterdam).

Het 5e heb ik reeds.
Verder een koppel (=twee) gewone exemplaren zenden aan Jany: één voor hem, één voor mevr. Fröbe. Adres: Villa Gabriella, Ascona, Tessin (Suisse).
Later meer.
Veel dank vooruit, de 5 van je
Eddy

368. *Prentbriefkaart*[1] *aan G. Burssens: Lugano, 26 december 1929*

Lugano, Donderdag. (Ik ga spoedig weer van hier.)
Beste Burssens, Je brief zonet met weemoed gelezen. Dat is jam

1. Foto van Lugano en Monte Brè.
2. Henriëtte Roland Holst-van der Schalk en R.N. Roland Holst.
1. Dubbel onderstreept.
1. Foto van een park te Lugano.

mer-jammer.[2.] Wannéér zal die oplage zijn uitverkocht, Dio mio? - Enfin... Het ‘Krities Proza I’ inderdaad ontvangen. Heerlik het bijeen te hebben, maar wat zijn er een fouten in achtergebleven! bijna één op iedere pagina. - Je maakt grapjes over ‘Vl. Arbeid’. Wat moet *ik* in Godsnaam in een feestnr. gaan schrijven???[3.] Je artikel[4.] zie ik met spanning tegemoet. Ik zal je mijn adres opgeven, als het ‘vast’ wordt!

Je EdP.

369. *Prentbriefkaart[1.] aan L. Chevasson: Lugano, 26 december 1929*

aant.

Lugano, jeudi.

Mon cher Louijs,

Malraux doit vs avoir dit où je suis à présent. Tout à l'heure Holst m'a apporté la poste: pas de *Soulier*[2.] ni de lettre. Le front glacé, les cheveux herissés, je me suis écrié: ‘Indigne ami!’ etc. J'espère que vs finirez par réparer le malheur, malgré les influences pernicieuses, je n'en doute pas, du digne Blancheteau.[3.] - Pas de nouvelles; tout est calme; sauf les soûlards, inséparables de Noël. La main. Votre

EdP

370. *Aan J. Greshoff: Lugano,[1.] 25 december 1929*

Lugano, 26 Dec. '29.

Beste Jan,

Het leven gaat hier rustig om: als Kerstmis de Tessineezen maar niet zoo brullen deed! Jany komt morgen hier: mij opzoeken met een Engelschman uit Ascona, een niet onvermakelijke oude vrijer,

2. Zie 362n1.
3. Voor het laatste nummer van *Vlaamsche arbeid* zond DP het verhaalfragment ‘Het bittere begin’ in: 25(1930) nr. 5-6, p. 365-371 (niet in *Vw* opgenomen).
4. Burssens' bespreking van de *Cahiers*. Zie 281n2.

1. Foto van Lugano, zicht op Paradiso.
2. Paul Claudels toneelstuk *Le soulier de satin* (1929).
3. Boekhandelaar waar Chevasson enige maanden werkte.

1. Briefpapier van hotel Condor Rigi.

Mr. Whitbrooke,[2.] die met mij dineeren zal terwijl Jany de vork bij zijn oom en tante hanteert. Die zitten al. in het Lloyd-Hotel, maar diep incognito (tante is zestig jaar geworden op den laatsten verjaardag van Christus). - Ik heb zooeven, eigenlijk uit pure verveling, een groot artikel gelegd over Den Doolaard's modernen roman.[3.] Maar ook voor jou heb ik iets. Door Jany ben ik in Ascona in kennis gebracht met een wonderlijk mannetje, gewezen diplomaat, enz.: 'le Jonkheer F. van der Hoeven',[4.] een halve Hollander, halve Rus, die in een casa van vrienden woont, moederziel alleen en zonder duiten. Een alleramusantst verteller! Jany, Whitbrooke en ik hebben uren naar hem zitten luisteren - hij heeft verder dat stukje geschreven over 'Oom Paul'[5.] in de December-Gids; ik weet niet of het je opgevallen is, maar het is zéér levendig en heeft een typischen toon. De man is een soort gepensioneerde dame d'atours, zooals Whitbrooke zegt, en een onuitputtelijke chronique scandaleuse: hij schrijft Duitsch of Fransch, maar zou ook graag in Holland publiceeren: alle beetjes helpen. Ik heb hem gezegd dat ik met plezier zijn stukjes vertalen zou, maar ik wou hem met jou in verbinding stellen, vnl. met het oog op de *Hollandsche Revue*. Wat denk je ervan? Hij beloofde mij twee opstellen over de oude Reine de Naples (zuster van de vermoorde Elisabeth van Oostenrijk); hij heeft mij die verhalen verteld: ze zijn àller-aardigst! - Verder wil hij mij naar zijn tante sturen, de weduwe van een andere Van der Hoeven, zij moet zeer mooi en geestig zijn geweest en ook prachtige dingen te vertellen hebben: o.a. over haar schermutselingen met den keizer van Duitschland.[*] Als ik naar Nice ga, waar zij nu woont, zal ik haar zeker opzoeken. Het is een oude dame van in de 70 nu, die ook satyrieke kwatrijnen heeft geschreven: 'le Rubaiyat Moderne' (sans nom d'auteur). Ik kan misschien zelf met deze twee menschen wat maken! - In ieder geval zal ik beginnen met die verhalen van de koningin van Napels, maar je

2. Een Engelse kennis van Roland Holst, een diplomaat in ruste die hem ook wel in Nederland kwam opzoeken.
3. *De laatste ronde*; de recensie werd gepubliceerd in *DGW* 29(1930) 1(jan.), p. 7-9 (*Vw* 2, p. 200-206).
4. Niet nader geïdentificeerd, evenals 'de weduwe van een andere Van der Hoeven' verderop.
5. Paul Krüger. 'Toen oom Paul niet naar Berlijn mocht', in *De gids* 93 (1929) 12 (dec.), p. 347-354.

* Il avait, zegt ze, la politesse d'un sous-officier.

moet Koning[6] dan zeggen dat hij voor een stuk van behoorlijke lengte minstens fl.20,-à fl.25,-geeft; voor dien man is dat een heeleboel. Jany zou van zijn kant zijn best doen om hem in *De Gids* te houden - en later zouden wij kunnen probeeren de artikelen uit *Gids* en *Holl. Revue* (en waarom niet *Groot-Nederland*) te bundelen bij een uitgever als Meulenhoff bijv. (met een paar portretten). Als ik hem jouw adres gegeven heb en hij schrijft je, moet je van jouw kant ook maar probeeren hem te helpen: door hem bij Coenen te introduceeren bijv. Ik zeg je, de man is onuitputtelijk: hij is niet alleen altijd in diplomatieke kringen geweest, maar ook in Thibet, in Griekenland, enz.

Overigens weinig nieuws. Het was heel aardig bij mevrouw Fröbe, maar ik denk niet dat ik daar terugkeer, ook om Jany niet te zeer af te leiden, nu hij weer wat werkt. Wij mogen elkaar graag, maar vinden het, geloof ik, over en weer nogal moeilijk om voortdurend met elkaar op te schieten. Dus, van hier wordt het wschl. de Côte d'Azur. Italië is te duur: even duur als Zwitserland, en Sicilië is, naar men zegt, erg koud in den winter. Men voorspelt overigens een winter, even hard als den vorige. Hier is het, voor het oogenblik, best uit te houden: erg stil en aangenaam; en het zou mij verwonderen als tante Jet's incognito het mijne overtrof. - Hoe maken jullie het? Wat doe je? Schrijf mij naar het adres van Jany, dat lijkt mij het veiligste. Als ik later een vaster adres heb, schrijf ik het je direct. - Nu, Jan, tot zooover. Het beste, ook met de kinders en Aty; de hartelijkste groeten van jullie

Ed.

[7](Vind je dit niet een onverslaanbare naam?)

371. *Prentbriefkaart*[1] *aan J. Greshoff: Lugano, 26 december 1929*

Lugano, Donderdag.

Beste oude Jan,

Zoonet je twee kaartjes hier gekregen - door Jany gebracht. Ik schreef je net een langen brief. In *Parijs* is niets bizonders gebeurd,

6. Johan Koning, een relatie van Greshoff, was redakteur van *De Hollandsche revue*.
7. Rechts boven de aanhef, met een pijl naar de naam ‘Th. Barmettler-Emmenegger’ in het briefhoofd.
1. Foto van het meer van Lugano, S. Mammette.

behalve dat ik de kameraden (alle) in ‘goede orde’, of daaromtrent, heb aangetroffen. Ik schrijf gelijk hiermee aan Malraux om de drukproeven[2]; of je ze krijgt is een andere vraag... Malraux heeft zich overigens weer laten kennen als een verdomd aardig kameraad. Jij bent een tweede dito. Tot nader! Steeds je

Ed.

Heb je de Nerval (Filles de Feu) terugontvangen?

372. *Prentbriefkaart*[1] *aan J. van Nijlen: Lugano, 26 december 1929*

Oude Jan! Je bijschrift op het kaartje van den anderen Jan met warmte van hart gelezen. De melancholia gaat langzaam over, misschien door de kalmte van dit plekje, zoo ideaal voor postkaarten en dgl. - Ik denk toch dat ik snel doorga naar La Napoule of een ander stil plaatsje aan den Azuren Kust, want het begint hier te sneeuwen en dan is het den heelen dag donker. Men *eet* ook te veel in dit land! Ik heb weer geschreven... ende verscheurd. Voilà. De hand van je Ed.

373. *Aan W.A. Kramers: Lugano,*[1] *26 december 1929*

Lugano, 26 Dec. '29.

Beste Wynand,

Zooals je ziet, heb ik mijn tweeden kerstdag doorgebracht met het leggen van een - misschien veel te groot - artikel over Den Doolaard's krachtprestatie.* Ik hoop dat je er tevreden mee bent. Van Donker kreeg ik nog steeds geen antwoord; hij moet het boek wschl. toch elders bespreken en zal het wel verdommen voor mij in te springen. Dus voilà.

Het is erg stil hier, erg prettig. Heelemaal geen razende tempo's. Het meer is rustig en het is niet erg koud. Ik blijf hier misschien een week, want in Zw. franken is goedkoop nog duur.

2. In brief 377 nader aangeduid als ‘de drukproeven van den Vogel’. Dit zou kunnen slaan op *l'Oiseau* van Jules Michelet, waarvan bij Hachette in 1931 een herdruk verscheen.
1. Foto van Morcote aan het meer van Lugano.
1. Briefpapier van hotel Condor Rigi te Lugano.
* Maar het gaat niet tegen hem alleen. Het is dit heele genre dat me zoo den keel uithangt. Hijzelf is heusch nog de kwaadste niet.

'So long', zooals Löwenstein bij Den Doolaard zegt. Zend me vooral de drukproeven van Gide, want ik zal er wel wat aan te veranderen hebben. Tot nader, steeds je
EdP.

[2.] Kan het mooier? Ik ben altijd zeer voorzichtig in de keus van mijn gastheeren.

374. *Prentbriefkaart*[1.] *aan N.A. Donkersloot: Lugano, 26 december 1929*[2.]

Donderdag
Beste Nico, Daarnet je kaartje ontvangen. Ik verwachtte wel zooiets en heb daarom (gebruik makende van de verveling hier) gisteren een groot artikel over *De Laatste Ronde*[3.] afgebokst. Het zou mij spijten als Den Doolaard er ontevreden over werd; het is uitstekend bedoeld; nooit heb ik het hart des kritikus zóó voelen kloppen op de rechte plaats. Ik ontvang daarnet ook je verlovingskaart! Is Martheli een Hongaarsche?[4.] In ieder geval, van harte - nogmaals - gefeliciteerd. Groeten aan je ouders. Je
EdP.

375. *Prentbriefkaart*[1.] *aan A.A.M. Stols: Lugano, 26 december 1929*

Lugano, Donderd.
Beste Alexander!
Zoonet het weemoedige bericht gekregen dat De Sikkel-man géén autorisatie kan verleenen voor de keuze uit P.v.O. Dus werk voor niets geweest. Houd den bundel toch aan, ik zal hem zelf nog

2. Ook deze opmerking, midden boven de brief geschreven, verwijst met een pijl naar de naam van de hoteleigenaar, Th. Barmettler-Emmenegger, in het briefhoofd.
1. Foto van Castagnola aan het Lago Maggiore.
2. Vermoedelijk heeft DP tussen zijn brief van 8 juli en deze prentbriefkaart nog enkele brieven aan Donkersloot geschreven; die zijn echter niet teruggevonden.
3. Zie 370n3, 'Het razende moderne tempo. De whisky puur van het leven'.
4. Martha Magnani, Donkersloots eerste vrouw, was van Zwitserse afkomst.
1. Foto van het meer van Lugano.

wel eens uitgeven. *Als* de oplaag van 500 exx. uitverkocht is, heeft de Sikkelman overigens geen bezwaren meer tegen uitgaven, zelfs van jou... Et v'là. Overigens geen nieuws. Het weêr is triest. Je

Ed.

376. *Prentbriefkaart*[1] *aan G. Burssens: Lugano, 28 december 1929*

Lugano, 29.12.29.

Beste Burssens,

Ik weet hoe langer hoe minder waar ik verder naar toe moet en zou de moeilikheid wel eens kunnen oplossen door naar Holland te sporen (20 uur van hier ligt Amsterdam). Het is hier vooral 's avonds vrij vervelend - en Holland, zoals je weet, is mij minder bekend! Zend het nr. van *Vl. Arb.*[2] maar n/h adres van mijn moeder: 390, Marnixstraat, Amsterdam. Bij voorbaat dank en steeds van harte je

EdP.

1. Foto van het meer van Lugano.
2. Met het artikel van Burssens over de *Cahiers*. Zie 281n2.

Bijlage
Vertaling van Franse brieven

1. *Aan R. Petrucci - Verwée: Brussel, 9 september 1922*

Brussel, 9 september 1922.

Geachte Mevrouw,

Ik schrijf u in de eerste plaats om u mijn verontschuldigingen aan te bieden voor mijn betreurenswaardig slordige keuze van enveloppen; maar ofschoon de brief die u gelezen hebt u wel onaangenaam getroffen zal hebben, ben ik eigenlijk heel blij dat u nu, zonder het te willen, op de hoogte bent, want ik vond mijn houding de laatste tijd wel heel erg hypocriet tegenover u. U verdiende het wel een beetje, want u behandelde me altijd als ‘een kleine jongen’; maar ik vond het toch niet eerlijk van mezelf. Ik herinner me onze Quintogesprekken, toen u tegen me zei dat ik, als ik naar Indië terugging, mijn hart somewhere achter zou laten, iets dat immers heel normaal is op mijn leeftijd en dat me zelfs in Kamtsjatka overkomen zou zijn! Toch wist u heel goed dat ik van niemand anders dan van Clairette hield en, zoals u weet, houd ik nog steeds van haar; en heel heel waarschijnlijk (is het wel nodig dit erbij te zetten?) zal ik altijd van haar blijven houden, hoe u daar ook over denkt. Wat u misschien niet wist (maar nu ik toch tot het bittere einde eerlijk wil zijn, geef ik toe dat ik me niet kan voorstellen dat u, met uw intelligentie en inzicht, niets vermoed zou hebben!) is dat Clairette ook - een beetje - van mij houdt; weest u gerust, mevrouw, een *heel klein beetje* maar, wat zij er zelf ook van zegt, want als ze kritiek op mij heeft, kijkt ze me altijd aan met een blik die nu niet bepaald ‘verblind door de liefde’ is, neemt u dat van mij aan, en ik zal nog heel erg mijn best moeten doen en misschien veel tijd nodig hebben voordat zij echt van me houdt. Maar ik heb de tijd, nu ik toch niet meer naar Indië ga, ook al zouden mijn ouders wèl gaan, en desnoods zal ik wachten met de kalme vasthoudendheid ‘van een hond’, *doggedly*, zoals de Engelsen zeggen.

Maar ik zou niet graag willen dat u mij heimelijk vijandig gezind was. U bent een krachtige persoonlijkheid, mevrouw, dat besef ik heel goed, en tegelijkertijd vind ik u echt te sympathiek om het prettig te vinden dat u zo tegenover mij zou staan; ik zeg dit niet om u tot mijn ‘bondgenote’ te maken, maar meer omdat ik u liever om zo te zeggen als openlijke vijandin tegenover me heb (want ik begrijp wel dat u het niet met mij eens kunt zijn). Net als toneelspelers (de enige mensen die altijd precies weten wat ze willen) zeg ik dus: ‘Ik neem de handschoen op!!!!’ met vier uitroeptekens. Ik zie u al

lachen en zeggen: ‘die kleine jongen toch....’ maar, ik lach op het ogenblik ook! Dus: ik zal mijn best doen om te overwinnen, u bent gewaarschuwd, wat wilt u, mevrouw, kleine jongen of geen kleine jongen, ik *houd* van Clairette, *zeker niet minder dan wie dan ook*, ik kan er niets aan doen en ik voel dat ik hààr nodig heb als strijdmakker, en niemand ‘besides’, en ik zou nooit zo maar passief kunnen blijven, ook al lopen er schijnbaar een paar heren rond die haar meer ‘waard’ zijn, en zelfs al zou ik u daarmee een genoegen doen. - Wilt u mij schrijven wat u ervan denkt? Als u mij iets te verwijten hebt, lucht dan uw hart. Laten we zeggen dat ik u ditmaal als ‘wijze vriendin wier ervaring ik respecteer’ om raad heb gevraagd; denkt u zich eens in mijn plaats in: wat zou *u* doen?

Ik zou ook graag willen weten of u nu helemaal een hekel aan mij hebt gekregen en hoe u tegenover mij staat. Voor geen goud zou ik nu komedie willen spelen en bête tegen u lachen en met u praten over bv. ‘kippen’ en ander gevogelte en merken dat u mij niet mag, misschien helemaal niet mag. Zegt u eerlijk tegen mij of u het nu inderdaad zo erg vindt wat ik doe en of het u werkelijk zo dwars zou zitten dat ik van Clairette houd, als ik meer succes bij haar zou hebben dan de anderen.

Ik hoop dat u het op prijs stelt dat ik zo openhartig ben en dat u het mij niet kwalijk neemt.

Met eerbiedige hoogachting,
uw dw. Eddy

P.S. Graag wil ik u nog persoonlijk gelukwensen met Clairettes verjaardag en u sterkte wensen (als een mondaine jongeling) met de inrichting van uw kasteel.

2. *Aan R. Petrucci - Verwée*[1]*: Brussel, 5 november 1922*

Brussel, 5 November
A.D. 1922.
Hooggeëerde Mevrouw,

Dat zielige jongetje Eddy du Perron is een ongevaarlijke en zachtaardige knaap, die bovenal erg op U gesteld is, maar helaas, Me-

1. Op de envelop: ‘De zeer onwaardige klerk Eric Grave aan de Hooggeëerde, Doorluchtige en Edelmoedige Vrouwe Mevrouw Claire R. Petrucci, Burchtvrouwe van Quinto, etc. etc. etc. in oprechte aanbidding.’

vrouw, in bepaalde Zaken, juist omdat hij zo volstrekt ongevaarlijk is, het beetje logica dat hij bezit als hij zich in een staat van zoete rust bevindt, kwijtraakt. Derhalve heeft hij, Mevrouw, hoewel belast met een belangrijke opdracht, niet de moed gehad zich in Uw Nabijheid te vertonen en zich ermee vergenoegd op een afstand, met zijn oren, die Uw slaven zijn, aan Uw lippen te hangen om de welluidende klanken van enkele van Uw Woorden gretig op te vangen....

Zo komt het dat ik, Eric Grave, die een vriend ben van genoemde Eddy du Perron, en die er soms prat op ga zo ijverig te zijn als een klerk, mij verstout U te schrijven, teneinde U, heel nederig vóór Uw Schoen, de boodschap over te brengen die mijn vriend U haast gebracht had, zijnde: U uit te nodigen zijn familie en zijn woning te willen vereren met Uw Aanwezigheid tijdens het thee-uur, op de dag dat U ruimschoots bekomen zult zijn, Mevrouw, van de vermoeienissen die U hebben durven te benaderen, en wanneer U wederom in de gelegenheid zult zijn Uw Goedheid en zelfs Geluk om U heen te verspreiden.

Geknield naast mijn verstrooide vriend, ben ik iedere fractie van een seconde geheel tot Uw orders,

Eric Grave

3. *Prentbriefkaart aan J.E.E.P. Duboux: Dijon, 12 juni 1923*

Mevrouw!

Ik stuur u mijn ziel maar niet,
Opdat ik u haar niet opdringen zou,
Want veracht uw verfijnde smaak niet
Elk accent van de vreemdeling, mevrouw,
Ik zou bijna vergaan van verdriet
Als u mij dan verbeteren zou.

Ontvang dit portret van een vrouw,
Bescheiden, lief en licht van voet,
Als een kort begrip van mijn groet.

Weet, hoe weinig het opluchten doet
Om *zo* weinig te zeggen, mevrouw.

Dijon, 12 juni 1923

11. *Aan C. Wolfers-Petrucci: Nice, 26 december 1924*

Nice, Hotel d'Europe, 26-XII-'24.

Beste Clairette,

Ik ben zo vrij je te schrijven omdat ik, nogal plotseling, een idee heb gekregen: ik zou je graag om tekeningen willen vragen voor een verhaal dat ik van plan ben binnenkort te schrijven, misschien hier, misschien ergens anders; maar waarschijnlijk hier omdat ik niets te doen heb en liever een tijdje op één plaats blijf. Al bijna een maand zwerf ik nu rond en het lukt me maar niet om me ergens thuis te voelen. Eerst was ik heel blij naar Parijs te kunnen gaan; toen ik er eenmaal was had ik zin om terug te keren naar Brussel; weer in Brussel, voelde ik me aangetrokken tot de Côte d'Azur en ben teruggegaan naar Parijs; van daaruit naar Lausanne, waar het koud was en het leven duur. Ik ben weggevlucht naar Pallanza, omdat ik dacht dat het klimaat daar tegen dat van de Rivièra op zou wegen. Inderdaad was het klimaat er niet zo slecht, maar het was in dat gat een hopeloos doodse boel. Het was niet om uit te houden; na een week, en na een ander verhaal te hebben afgemaakt waar ik in september aan was begonnen, ben ik naar Milaan gegaan en vandaar naar San Remo waar ik dacht te blijven. Onmogelijk, ik had genoeg van charmante badplaatsjes en slaapverwekkende avonden; al de volgende dag heb ik weer de trein genomen, en nu ben ik dan in Nice, waar ik niet van hield. Misschien een reden om er nu van te houden, eigenlijk is het zo gek nog niet. Om me te binden heb ik mijn kamer voor tien dagen vooruit betaald. Ik zal dus zeker hier tot 6 januari zijn.

Dit was wat de verteller betreft, laten we het nu over het verhaal hebben. Als het mij lukt om te maken wat ik zou willen, dan wordt het een vreselijk kuise geschiedenis. Het zou moeten gaan over een jongeman die hunkert, maar zo platonisch mogelijk, naar een jong meisje en die zich, uiteraard, ‘heel erg’ druk maakt over dat gehunker. En dat moet breed uitgesponnen worden, het hele verhaal vullen. Dan opeens, op het meest onverwachte ogenblik, plukt het meisje een bloem en steekt die in het knoopsgat van de jongemaa De jongeman is in de zevende hemel. Doek.

Dat is alles. Maar het moet wel vrij goed ‘doordacht’ zijn. Plotseling - en ik verzeker je dat ik daar van tevoren niet bij heb stilgestaan - dacht ik aan jou om het te illustreren. Wil je 3 of 4 tekeningen maken? Sinds ‘Het Roerend Bezit’ amuseer ik mezelf met het schrij-

ven van verhalen, omdat een roman me te veel zou vervelen. Overigens zijn deze verhalen kleine romans. Ik heb tijdens mijn kuur in Monte Brè een verhaal geschreven dat ik 'Claudia' heb genoemd en waarvan de intrige vrij banaal is; toch beweert Pascal Pia, in wie ik veel vertrouwen heb, dat het niet al te slecht is en Creixams heeft beloofd het te illustreren. Het derde verhaal (dat uit Pallanza) heet 'Een tussen Vijf' en is vrij scabreus, ondanks de achteloze en een beetje naïeve toon. Ik geef toe dat ik best enkele nette Nederlandse critici zou willen choqueren, - nog méér choqueren; want ik heb het al gedaan. En nu, als om mij te verzoenen met de vurige aanhangers van het EDELE, mijn toekomstige kuise verhaal. Schrijf me of je met een paar tekeningen eraan mee wilt werken. Ik zie het al op de titelpagina: met 3 (of 4) tekeningen van Clairette Petrucci, - of van Clairette Wolfers, als je dat liever wilt.

Ik durf je niet bij voorbaat te bedanken, maar wacht met - ik wou zeggen: ongeduld, op je antwoord. Mijn adres staat boven deze brief. Tot lezens dus, hoop ik, en een hartelijke handdruk van je

Eddy

Gelukkig Nieuwjaar! (het spijt me dat ik niet genoeg plaats heb om er een winterlandschapje aan toe te voegen)

Neem mij niet kwalijk dat ik je adres zo gebrekkig heb opgeschreven; ik ben compleet het nummer van je huis kwijt.

18. *Aan C. Wolfers-Petrucci: Brussel, 12 maart 1925*

Brussel, 12-3-25

Beste Clairette,

Neem me niet kwalijk dat ik niet eerder heb geantwoord. Ik ben weliswaar al enige tijd terug, maar je brief - die twee dagen na mijn vertrek in het hotel in Nice was aangekomen - heeft me gevolgd naar Corsica, vanwaar ik een paar dagen nadat ik er was gearriveerd ben weggevlucht. Kortom, toen ik terugging naar Brussel, sluimerde je brief nog rustig op het postkantoor van Ajaccio. Eerst ongeveer drie weken later ontving ik hem hier, en hoewel ik je zelfs toen niet direct heb geantwoord zal je toch wel zo goed willen zijn mij te verontschuldigen, gezien het feit dat Brussel - of februari in Brussel - nauwelijks geaarzeld heeft om mij als gewoonlijk te 'influenzeren';

en op dit ogenblik ben ik net beter na een vrij hardnekkige griep. Die overigens verrukkelijk was om de tijd te doen passeren.

Om terug te komen op ons plan van samenwerking: sinds ik terug ben heb ik niets meer geschreven, ik kan je dus de tekst nog niet voorleggen. Ik zal hem ongetwijfeld eens schrijven, als MEN mij maar lang genoeg laat leven. Ik zal je dan zonder mankeren waarschuwen en als je dan niet van gedachte bent veranderd, zet jij je op jouw beurt aan het werk. Ik dank je wel in elk geval dat je mij je..... hoe moet ik het zeggen? hulp? medewerking? gunst? hebt willen toezeggen.

Ik bedank je ook voor dat goede plannetje van je om me in aanraking te brengen met een 'heel aardige en sympathieke Zwitserse jonge vrouw'. Wat noem je *jong*, Clairette? ik bedoel: in een dergelijk geval? En dat aardig zijn, waaruit bestaat dat? ik bedoel: zou je me graag willen voorstellen aan een vrouw-om-lief-te-hebben of aan een vrouw-om-mee-te-praten? Waarschuw me alsjeblieft: moet ik me goeiig voordoen of eerder als iemand die intelligent is? of onverschillig, wat naar het schijnt veel meer is aan te bevelen. Als ik het aanneem, reken ik op jou om mijn onhandigheden bij te sturen; misschien, wie weet, om ze als charmant door te laten gaan.

Hoe gaat het met je moeder? Ik moet haar een dezer dagen absoluut eens gaan opzoeken. Helaas weerhoudt de wind me vaak - als het niet de hagel is of enige andere gruwel - zodra ik een voet op straat durf te zetten. Maar in elk geval ga ik gauw eens kijken of ik haar thuis tref.

Ik spring één regel over: om te bewijzen dat ik lang heb nagedacht. Zonder ook maar iets te vinden, dat spreekt vanzelf; anders had ik niet hoeven te denken. Het is abnormaal hoe moeilijk ik het vind om te schrijven - waarbij komt dat ik werkelijk niet meer weet wat ik je moet vertellen. Alles gaat goed, behalve het weer, dat helaas in *alles* een grote rol speelt! Bij mij althans! Ik durf je niet te vragen of je leest, je zou ja kunnen zeggen. Ik begin - en misschien wil ik het zelf wel? - steeds meer een hekel te krijgen aan boeken. Dat betekent: afbraak van mijn hersenschim (zie Le Spleen de Paris, ergens in het begin). En weet je dat ik, sinds ik terug ben, bij mezelf nog geen zin in reizen heb ontdekt!

Hoe gaat het met je?

Wil je mijn groeten deponeren in de wieg van Janine en mij zien als je

Eddy

50. *Aan O.-J. Périer: Brussel, vermoedelijk 26 juni 1926*

Brussel, zaterdag
(Bellevuestraat 3)
Beste Périer,

Zou je het erg vinden als ik je vroeg me *mijn* exemplaar van je 'Passage des Anges' te zenden? Ik heb je boek in de etalage van een boekhandel zien liggen en zou het gekocht hebben als ik er niet veel van had verwacht. Maar wat ik er bij jou van gezien heb was waarschijnlijk genoeg dat ik er jou zelfs een durf te vragen.

Met deze brief herinner ik je er ook aan dat je me nog een portret van Barnabooth (graaf van Aquibajo) beloofd had - hoewel je niet zei voor wanneer. Ja, dat heb je echt beloofd.

Hoe is het met jou, Périer? Ikzelf heb nu eens kunnen zien wat reumatiek is - voornamelijk in mijn spieren - het gevolg van een kou waar ik niets van had gemerkt. Wel, ik weet er nu alles van; als we elkaar weer ontmoeten, hebben we het er nog wel over, als je wilt.

Intussen houd ik me gereed voor de Engelen; - toch nog je
Eddy duPerron

P.S. Ik bedank je niet vooraf, want ik doe het liever achteraf.

P.P.S. - Over de Engelen gesproken, waarom lijk je op de foto op de roze omslagstrook zo sprekend op een newfoundlander?

51. *Aan O.-J. Périer: Gistoux, vermoedelijk 3 juli 1926*

Gistoux, zaterdag.
Beste Périer,

Ik heb je waarschijnlijk een belachelijke brief geschreven en ik begin te geloven dat ik daar terecht tot nu toe geen antwoord op kreeg. Was je trouwens wel in Brussel? en gesteld dat je er was, was dat dan een reden je om een boek te vragen (dat je beloofd, ja, juist beloofd had!)? Goed; op dit moment ben ik gekomen tot blz. 63 (die blanco of zowat blanco is) van je boek. Voortdurend was ik verrukt en verrast; het is alleraardigst, nagenoeg 'onbegrijpelijk', en ik heb het haast gelezen alsof het een detectiveroman was. Ik houd van die op zichzelf staande zinnen die op elkaar volgen en bijna nooit een 'geheel'

vormen. Het doet me denken aan Rocambole - die ook iets, of veel, weg heeft van een engel - maar dan anders geschreven. Natuurlijk zit er bij jou - en spreek dat nu niet tegen - een diepere betekenis achter! Ik voor mij heb daar niet naar willen zoeken, het niet los willen maken van het geheel, als je dat prefereert (maar je prefereert niets), - werkelijk, je kunt je volgens mij het beste laten meevoeren door je zinnen en je - nogal wellustig - tevreden stellen met wat men in de literatuur sfeer noemt (zie blz. 7). Kortom, en doe mij het genoegen niets banaals te zien in wat ik nu ga zeggen, wel, hier dan: 'Het is ontzettend aardig.'

Ik vraag me alleen af waarom de gedichten in kleinere letter zijn afgedrukt. Heb jij dat gewild of de N.R.F. die 'dat zo doet'? Het lijkt mij dat de sfeer die overal, (althans tot nu toe) dichterlijk is, in de ingelaste stukken nauwelijks wint aan dichterlijkheid, - trouwens, ik vind het wel best dat je ze ingelast hebt, maar het lijkt me (tot nu toe nog steeds) dat de lezer eerder zal denken dat ze spontaan in die volgorde geschreven zijn en de verheven dichterlijkheid, zo die er al is, lijkt daar dan haast onvermijdelijk en in zekere zin logischerwijze uit voort te vloeien.

Hoe dan ook, ik heb tot nu toe slechts een *dichter* aan het werk kunnen zien, ook al verschilt die nog al wat van de schrijver van de *Citadin*. Je hebt het over sprookjes, zie ik, maar als je je niet te veel laat misleiden door een wonder om het wonder, zijn er toch ook sprookjes, waar veel meer wonderen in voorkomen, die veel, 'heel veel' proza□scher zijn.

Maar misschien zet je op een dag de avonturen van Alpha-Michel-Misère nog wel eens voor ons om in proza en dat zal dan heel gewoon het dagboek zijn van XXXX.XXAX. (Odilon-Jean Périer). - Ik ben misschien niet zo indiscreet als je denkt, want al is je boek een spel, er wordt volgens mij geen verstoppertje in gespeeld. Ik zoek je engelen noch erin, noch erachter*; trouwens, als ze jou moeten voorstellen, wat wil je dan dat het me doet? Ik beken je zelfs eerlijk dat ik, die pas op blz. 63 ben, liever niet verderop, zelfs niet op blz. 222, achter het geheim van de engelen kom. - Maar als dat dagboek ooit zou uitkomen, zou ik wel graag een exemplaar *uit handen van de schrijver* ontvangen: (dat woord vind je kennelijk mooi, je gebruikt het, ironisch of niet, wat doet het er ook toe).

Tot ziens misschien, en steeds je

EduP.

* Ik neem ze zoals ze zijn, ik span me zo min mogelijk in.

52. *Aan O.-J. Périer: Gistoux, 5 juli 1926*

Uit Gistoux, bij Waver
(Waals-Brabant)
Beste Périer,

Waarschijnlijk vergis ik me, maar het lijkt me - vandaag, maandag 5 juli (geloof ik) 'XXVI, 9 uur 's ochtends - dat ik je een vervolg schuldig ben op mijn brief over de engelen. Ik heb nu alles gelezen. Als ik een ogenblik heb kunnen denken dat je engelen zich - en ons - gingen amuseren, heb jij, heeft de schrijver, me verschrikkelijk uit de droom geholpen. Wat een intreurig verhaal over gevallen engelen - zoveel jammerlijker en met zoveel minder glorie gevallen dan die uit de Apocalyps! als dat nu voor jou een spel is?... Enkele 'intelligente' lezers, die misschien alles begrepen hebben, zullen zeggen: 'Périer heeft een satire geschreven over jonge mensen die denken dat ze anders zijn dan de rest'. (Ondanks je uitleg op blzn. 157-158 ontkom je niet aan zo'n compliment.)

Terwijl je vrienden niets anders kunnen doen dan berusten en je in koor citeren: 'Ons verhaal is nobel en tragisch'... Afijn, ze maken je wanhopig, die engelen van jou, maar ze zijn toch wel aardig; Alpha ook, ondanks zijn superioriteit. Overigens geloof ik daar niet in. Als Alpha is weggevlogen, dan is hij niet erg ver gekomen, neem dat maar van mij aan*. Hij was al 'te veel mens' geworden. De enige in wie ik vertrouwen heb als engel, is Jacques Durand. Als je zijn avonturen eens opschreef - als een soort 'vervolg'; je bent ons dat eigenlijk verschuldigd.

Heb je eenmaal het hele boek gelezen, dan sta je er niet meer van te kijken. Soms is het uitstekend, naar mijn mening, vooral *Les Rois Mages* vind ik schitterend (bijna uitsluitend om Jacques Durand), en *Alpha Equilibriste* (daarin staat een prachtige zin die ik, als je het goedvindt, graag zou willen citeren: 'Ik zou niets weten dat de moeite waard is om je er geheel voor in te zetten' - een zin die Michel en Misère op een dag tegen Alpha zullen gebruiken, als ze elkaar ooit weer zien, een zin die hen, Michel en Misère, vrijpleit, of Alpha dat nu wil of niet), en verder, ik zou zeggen 'natuurlijk', *Dans un Fau-*

* Als men hem niet meer heeft teruggezien, komt dat doordat hij zich verborgen hield; als Jacques Durand hem heeft zien 'zweven', komt dat doordat Jacques Durand nu eenmaal Jacques Durand was.

teuil. Het had ook kunnen heten: *Alpha corrumpu*. Want hij mag het publiek dan wel meer verachten dan die oude aftandse vent en voor die oude aftandse vent meer achting hebben dan voor het publiek, het feit dat hij die vergelijking aanvaardt pleit al tegen hem. Als hij op dat moment, nog steeds glimlachend, maar voorgoed walgend van alles, weg was gevlogen... maar die knipoog, hoe *intelligent* ook, verraadt hem. Hij gaat door met spelen, zoals in het volgende hfdst. staat, maar alleen nog, zou Jarry zeggen, met je reinste verdrek. Maar - de verdrek was niet zo slecht!... uiteraard).

Périer, (mijn beste schrijver!) wees gauw eens zo vrolijk, dat je je wreedheid laat varen, kijk desnoods niet naar jezelf noch naar 'een paar mensen van wie je houdt', en maak van Jacques Durand een onberispelijke engel.

Ik bedank je toch oprecht voor deze engelen, deze '*echte* engelen'. En aangezien Alpha het vermakelijkst is, verwijt ik je zelfs je voorkeur voor Alpha niet. Ik draag de tekening boven deze brief aan jou op; lach niet: Alpha heeft zich later een snor aangemeten om een zekere gelijkenis met Arsène Lupin beter uit te doen komen; Michel is, zoals je zei, veel dikker geworden terwijl de wallen onder zijn ogen ronder werden; en Misère droeg vanaf het moment dat hij vaak in het café van letterkundigen kwam een Windsor-bril (deze gewoonte raakte hij later niet meer kwijt). - Stuur je me nog het portret van Barnabooth?

Een stevige hand
EduP.

53. *Briefkaart aan O.-J. Périer: Gistoux, 8 juli 1926*

Beste Périer,

Je briefje doet me plezier, het loopt over van vreugde, oprechte vreugde; en ik wens je van ganser harte geluk. Ik hoop je later weer te ontmoeten; wanneer je je weer eens kunt veroorloven niet altijd, of minder vaak, mondain te zijn. Ik had je vandaag wel willen schrijven over het enige onderwerp dat je interesseert, maar vergeef me dat ik daar niet genoeg van weet. Vandaar slechts deze briefkaart. Je kunt er desondanks zeker van zijn dat ik
geheel-en-al-voor-zover-dat-in-mijn-vermogen-ligt, deel in je geluk. Een hartelijke shake-hands van je

EduP.
Gistoux, donderdag.

73. *Aan C. Wolfers-Petrucci: Parijs, 11 juni 1927*

Parijs, 11-6-27.

Beste Clairette,

Je brief heeft mij naar hier gevolgd, waar ik een paar dagen doorbreng, laten we zeggen ‘om het platteland te vergeten’. Het was een heel aardige brief; ik besefte het pas toen ik hem overlas, want de eerste keer - wat wil je? je begrijpt het, nietwaar? na al die tijd dat het mij niet gegeven was enig schrijfsel van je onder ogen te krijgen... Ik antwoord dan ook meteen, zoals je ziet; misschien een beetje zonder na te denken. Je zou anders kunnen geloven dat ik boudeer of dat ik meer dan vroeger ‘mijzelf in de hand heb’. Dat moet je niet denken; nooit zelfs. In veel dingen ben ik haast niet veranderd, en wanneer ik aan jou denk is het nooit anders dan met veel genegenheid, dat verzeker ik je.

Ook ik - waarom zou ik het niet erkennen? - voelde me (een beetje) bewogen toe ik je die prulroman stuurde. Ik dacht ook aan je moeder, die keer toen ze mij het voorbeeld aanprees van Goethe, die zich compleet bevrijd had van een eerste liefde door Werther te schrijven. Hoe oprecht gemeend ook, je kent daarmee wel een grote waarde toe aan een stuk literatuur; ben je het niet met me eens? - Ik voor mij heb die roman gepubliceerd omdat hij geschreven was; ik heb er alleen het slot aan toegevoegd, d.w.z. de laatste drie hoofdstukken, die ik in twee dagen in Gistoux heb geschreven. En dan de tekening! (ah, ik besef opeens dat je me niet hebt gezegd hoe leuk je hem vond; ik had gedacht dat je tenminste de japon van de dame op prijs zou hebben gesteld.) Nu moet ik je bekennen dat die roman volmaakt overbodig is. Hij bestond al - maar ik heb het alleen te laat geweten - in een hoofdstuk van *Penses-tu réussir*? - en heel wat beter geschreven; en trouwens in het Frans, - het hoofdstuk dat heet; ‘En Façon d'Epithalame pour un Mariage Manqué’ (Hoofdstuk II, geloof ik). Je zou, als je het nog niet kent, het hele boek moeten lezen, dat verrukkelijk is; je zou zeggen een oprechter Toulet; - het is van Jean de Tinan.

Dit dan wat de literatuur betreft.

Je vraagt me nieuws over mijn leven van nu; je stelt me zelfs een reeks vragen. Ik ga erop antwoorden en volg je lijst; daar komt het dan. Of ik werk? ja, bij vlagen; veel te weinig om mezelf ernstig te nemen, veel te veel, helaas! om de mooie naam te verdienen van *leegloper*, die ik me soms toeken (in mijn momenten van dwaze inbeel-

ding). Ik ben nog steeds iemand met vrij geringe ambities. Maar goed, ik probeer mijn leven te beteren.

Of ik tevreden ben over mezelf? - O! Clairette! Nee; ronduit nee; nooit! - behalve na een of andere verhandeling in tegenwoordigheid en ter wille van de een of andere oude dame, maar dan, nietwaar, verkeert men in een wat speciale toestand, ik bedoel: waard om medelijden mee te hebben. En trouwens, tevreden zijn over mezelf, als je eens wist - het is alsof ik je vroeg: wat heb ik dan gedaan om het te zijn? - Andere vraag: nee, ik ben geen aspirant-bohémien meer, zelfs geen bohémien, geloof ik. Maar (je moet het me niet kwalijk nemen) ik zal de laatste zijn om je te zeggen dat wat ik ben geworden veel meer waard is. En ik heb niet altijd een zakdoek bij me om mijn neus te snuiten; je ziet dat ik er niet in slaag om al je valstrikken te vermijden - maar laat dit tenminste een bewijs voor je zijn dat ik je vragen altijd zo oprecht mogelijk beantwoord. - Laten we verder gaan: of ik gelukkig ben? - Nee, niettemin... Is dat niet een beetje jammer? Maar ik zie dat je jezelf verbetert, dat je eraan toevoegt: 'Voor zover je gelukkig kunt zijn'. - In die omstandigheden, *ja.*

Je begrijpt, met het ouder worden leer je jezelf beter kennen (wat bepaalde filosofen er ook van zeggen), of tenminste je *mogelijkheden*. Je vraagt minder gauw, iets minder gauw, het onmogelijke. Dan doen de teleurstellingen - die voornaamste oorzaken van wat men 'het ongeluk' noemt - ons een beetje minder pijn; het is alsof de scherpe kanten er wat afgaan.

Of ik mooie schilderijen heb? (o, wat zakken we weer af naar het concrete!) - ja en nee; dezelfde, weet je. Ik heb daar niet veel geld aan uitgegeven; misschien heb ik ongelijk gehad. Ze stelen mijn boeken niet meer (dat je dat nog wist!); ik schrijf vrij zelden 'iets nieuws' - niet veel zaaks -; ik word minder dan ooit een groot schrijver en - nog een bekentenis - ik loop nog steeds een verkoudheid op door onvoorzichtigheid. (Zei ik je niet dat ik wat dat betreft niet erg veranderd ben!)

Meer vraag je me niet. Ik heb op alles geantwoord; ik heb zo'n beetje als bij de biecht gedaan, als de mooie biechtelinge die er zich toe bepaalt op de geijkte vragen van de zielszorger te antwoorden - en wier hart klopt terwijl ze denkt aan alles wat ze liever *niet* zou bekennen. Want ik heb natuurlijk een hoop stommiteiten uitgehaald en dingen die niet erg behoorlijk zijn, en zelfs helemaal niet behoorlijk - vermoedde jij dat al niet? - ik ben nog steeds, als het

erop aan komt, heel slecht gezelschap, dat moet gezegd worden.

Je moet wel toegeven dat het al evenmin behoorlijk zou zijn als ik doorging met op dit tweede blad over mezelf te spreken; laten we het dus over iets anders hebben, over Angenot als je wilt. Welnu, ik voor mij heb het geluk gehad hem helemaal niet meer te zien, en dat al sinds heel lang. Hij had op het laatst de gave me te ergeren met zijn poppenkast, ik werd er zelfs beroerd van. Toen heb ik zijn vriendschap maar opgeofferd. (En dat is alles wat er over hem te zeggen valt, zoals dat in Arabische sprookjes staat). Je schrijft me ook over Teirlinck. Het is een schrijver die heel wat kan en, wat belangrijker is, een van de levendigste Vlaamse auteurs van nu. Van de schrijvers van zijn generatie is het hem het beste gelukt jong te blijven; zijn pogingen om 'modern' toneel te brengen zijn niet bijzonder gelukkig, maar hij kan tevreden zijn dat hij dat door jou aangehaalde ivoren aapje heeft geschreven (waardoor hij beroemd is geworden) en een klein meesterwerk dat heet: *Mijnheer Serjanszoon, Orator Didacticus*. Ik raad je niet aan het te lezen; zijn taal is vrij 'geleerd', maar het is op een heel persoonlijke toon geschreven en het is vol esprit, het is zelfs onbegrijpelijk geestig voor een Vlaams boek, want Vlamingen, zoals je wel weet, zijn misschien niet verstoken van een zekere grappigheid of zelfs, als je wilt, van een zekere humor, maar ze begrijpen vrijwel niets van wat men in Frankrijk onder esprit verstaat. Welnu, meneer Serjanszoon heeft evenveel esprit in de Franse zin van het woord als een personage dat typerend is voor Anatole France, meneer Bergeret bijvoorbeeld. Het is een vergelijking die niet helemaal opgaat, want zoals ik je al zei, heeft Teirlinck een volkomen eigen stijl weten te creëren.

Van de man zelf weet ik niets. Het schijnt dat hij soms vrij grappig is. Jij moet er beter over kunnen oordelen, jij die hem kent. Hij heeft zich beziggehouden - of houdt zich nog bezig - met politiek, is het niet? Je kunt je indenken dat ik hem op dit gebied absoluut niet volgen kan!

Laten we nu, trouw aan het beginsel om het beste voor het eind te bewaren, het hebben over jou, over Janine, over... over Claire, als ik me niet vergis. Ik kan me jou moeilijk als een zorgzame moeder voorstellen, moet ik je bekennen. (Het is eigenlijk ook al zo lang geleden dat ik je kende!) Ik heb Janine twee keer gezien, ik herinner me dat ze de eerste keer een vrij donkere huid had en dat ik de tweede keer tot mijn grote verbazing zag dat ze helemaal rose was. En mejuffrouw Claire? of Clairette? Schrijf daar eens over. Is het soms je

bedoeling om van de twee jongedames Bruggenaartjes te maken? Maar wat die aanleg van jou betreft om een buitenmens te worden, mag ik je zeker wel zeggen dat ik daar niet erg in geloof. Appelbomen, kuikens en zelfs schapen, dat is allemaal wel aardig, maar dat vormt per slot van rekening niet alleen het buitenleven. In elk geval amuseer ik me in Gistoux maar matig. Toch is het landschap er mooi, ik stel me voor dat het een beetje lijkt op bepaalde streken in Engeland (Kent, Surrey); de grond is glooiend en toch niet te geaccidenteerd; je kunt er verrukkelijke wandelingen maken. Niettemin sluit ik me, als ik in Gistoux ben, de hele dag op - tot wanhoop van mijn moeder - ik lees, ik eet, ik slaap; ik ben dan ook dik en pafferig geworden, zo lelijk als het maar kan. (Ziezo, alleen dit fysieke portret ontbrak nog aan de rest.) Nee, zelf houd ik bepaald helemaal niet van het platteland, en ik heb vooral een afschuw van boeren, die zo geborneerd zijn, hypocriet en berekenend, het zijn lasteraars en dieven, niet eens stom genoeg om tenminste goed en aardig te zijn. Ik werd nog duizendmaal liever handelaar in cocaïne dan ooit plattelander te zijn, als je er niets tegen hebt; overigens oefen ik van tijd tot tijd een soortgelijk beroep uit: mijn vriend Pia beweert dat ik roeping heb voor erotische lectuur.

Ik houd ermee op, Clairette; ik ben bang je lastig te vallen als ik je zo maar een brief schrijf die zich in lengte zou kunnen meten met sommige van vroeger. Maar ik heb je uit de droom willen helpen voor het geval je had gedacht dat ik geen kletskous meer was. Met mijn moeder gaat het goed, in elk geval veel beter, en ze stuurt je haar hartelijke groeten. Schrijf me van tijd tot tijd als je wilt, naar Gistoux of naar de Bellevuestraat 9, waar ik twee kamers heb boven een filiaal van Delhaize (heel praktisch voor brood en boter). Vergeet vooral niet mij te zeggen wat voor kwaads Teirlinck, of iemand anders, je over mijn ‘roman’ te vertellen heeft, en zie mij altijd nog als

je vriend Eddy

113. *Aan O.-J. Périer: Brussel, 26 december 1927*

Lesbroussartstraat 13

26.12.27.

Beste Périer,

Gisteravond heb ik het portret van de heer Barnabooth ontvangen waarvoor ik je heel hartelijk dank. Diezelfde middag tussen 3

en 4 uur was ik naar je toe gegaan, ik belde aan, maar niemand kwam opendoen en de luiken waren gesloten. Daarnet heb ik het nog eens geprobeerd; idem dito. Ik heb met bewondering naar je deur gekeken die werkelijk smaakvol is en naar je huisnummer met zijn schuine cijfers. Daarna heb ik in de brievenbus twee kleine boekjes gestopt die ik al lang voor jou had en waarmee je je, hoop ik, zult vermaken. En dat is het dan. Ik weet niet meer precies of je in Brussel of in Zoute bent, ik schrijf je maar op goed geluk. Geef me een seintje als je weer terug bent of in het bezit bent gekomen van de twee boekjes en dit briefje.

Hartelijk je
EduPerron

P.S. Het dagboek van die beroemde Jack gaat mijn krachten (helaas!) verre te boven - En wat voor soort 'documenten' wil je hebben over de liefde? dat moet je me wel nader uitleggen, want onder ons...

Maar over een dag of tien heb ik iets voor je dat je stellig zal interesseren. (Ook ik heb mijn geheimpjes.)

P.P.S. O ja, ik vergat je te zeggen dat ik ook opgebeld heb omstreeks 'etenstijd'. Geen antwoord. Zal ik het morgen nog eens proberen?

148. *Aan F. Hellens: Brussel, maart of april 1928*

Bruss. vrijdagmorgen.

Beste Hellens,

Onmogelijk vanavond te komen: Simone is van de trap gevallen (bij Gr.), op haar hoofd, of tenminste bijna, en verkeert al 3 dagen in een ellendige toestand. Ik schrijf je dit omdat ik bang ben dat Greshoff vanavond al evenmin bij je komt, aangezien zijn vrouw koorts heeft en ook zijn beide kinderen ziek zijn. Kortom, de Hollanders bezwijken over het hele front...

Om dezelfde redenen is het me niet gelukt om voor je boekje ook maar iets zinnigs op schrift te zetten. Maar ik heb het model voor de reclamestrook naar Malraux gestuurd en hem gevraagd mij te willen vervangen, wat hij beslist zal doen (en heel wat beter)! Hij stuurt het stukje dan direct naar Grasset - (is dat goed?)

Ik hoopje te zien, beste Hellens, zodra het ons beter gaat! Groet je vrouw vriendelijk van me, en een hand van je

EduP.

Ik ben sinds de avond van het ongeluk bij mijn moeder op de Emile Duraylaan 28.

157. *Aan F. Hellens: Gistoux, 17 april 1928*

Gistoux, dinsdag.
(Kasteel Gistoux Chaumont-Gistoux)
om nauwkeurig te zijn.
Beste Hellens,

Al 3 dagen zit ik nu op Gistoux, waar ik mijn baard laat staan en waar ik mij - ik weet niet waarom - volop in de oudheid heb gestort *Job, De Satyricon* en Du Bellay tegelijk! Wat de *Satyricon* betreft, zou je me jouw exemplaar van het boekje moeten sturen, want jij hebt, geloof ik, de vertaling van Tailhade terwijl ik het hier moet doen met het werk van een frik - degelijk misschien, volgens jou, omdat het uitgekomen is in de uitgave van Budé? Het doet er niet toe, ik heb liever die oude schreeuwer van een Tailhade; wees dus aardig en stuur me dat boekje. Zeg me ook - ik bedoel eigenlijk *vooral* hoe het met je mazelen gaat; het zou me plezier doen als ik wist dat je ervan af was! Zo zie je maar weer, je kunt nooit voorzichtig genoeg zijn als je een vader hebt - dit dan bedoeld voor meneer Choura (je vergeeft me wel mijn spellingsfouten, vooral in het Russisch). Nee, maar zonder gekheid, schrijf me of je weer helemaal beter bent en dat je mevrouw Doff (mijn harts- of beschermvrouwe) niet langer laat rond vertellen dat mannen - aha! mannen! - erg slecht tegen Ziekte kunnen. Wil je dat ik je in ruil voor de Satyricon de *Ideeën en Gesprekken* van Epictetus stuur, die knaap die alle kwalen zonder blikken of blozen onderging om, zoals hij zei, ‘er baat bij te hebben’? Je zult zien dat je, met Epictetus, voor die mazelen van jou je hand niet meer omdraait - ik bedoel: niet had omgedraaid - want ondanks alles veronderstel ik dat ze allang zijn ingeslikt, verteerd en verdwenen... (om het eens *netjes* uit te drukken).

Goed dan, schrijf me even om me gerust te stellen. Heb je bericht van Malraux gehad? Van Grasset? Ik heb hem (Malraux, niet Grasset) inlichtingen moeten geven over de tarieven van de passagiersschepen naar de Congo. Hij wil steeds maar OPROTTEN (de hoofdletters zijn van hem) en toch, en toch, die mooie reeks die hij op gaat zetten bij de N.R.F.! De heer Racine door de heer Giraudoux, de heer Montaigne door de heer Gide; en dat is nog maar het begin:

kortom, schrijvers - *grote* dode Franse schrijvers behandeld door grote levende Franse schrijvers, en Malraux die zo maar, heel gewoon, die levenden leidt, hoezeer schrijver en hoe groot ze ook zijn! - 'Wel! (zoals iemand me zei) die meneer kan niet de eerste de beste zijn.' - Wat Pia betreft: met hem gaat het, schijnt het, vrij slecht. Zijn vrouw is ziek geweest, hijzelf is erg moe en moedeloos. En natuurlijk schrijft hij niet. Je zou hem eens moeten opzoeken wanneer je weer in Parijs bent en mij zeggen wat jij ervan denkt. Wanneer ga je?

Dat hangt zeker van de mazelen af? Niets aan te doen: je moet ze kwijt, net zo kordaat als wanneer je, zoals jij altijd zegt, het mes in een roman zet.

Schrijf me gauw; de oudheid is heel mooi en Gistoux ook, maar toch...

Mijn groeten aan je vrouw, een hand van je

EdP.

P.S. - Als je binnenkort naar Parijs gaat, vergeet dan niet voor mij de beroemde Iango (of Fado) van de Passinheros (?) te kopen - (vergeef me ook nog maar mijn spellingfouten in het Portugees.) Bij voorbaat mijn dank. Je krijgt de hartelijke groeten van de dichter Roland Holst, met wie het nu beter gaat, maar die nog steeds in een ziekenhuis in Hilversum ligt.

160. *Aan F. Hellens: Gistoux, 21 april 1928*

Gistoux, 21.4.28.

Beste Hellens,

Erg aardig van je om me zo gauw *De Satyricon* te sturen. De vertaling van Tailhade is toch wel heel goed (ook al zou het niet helemaal Petronius meer zijn), en dan nog het voorwoord dat bijzonder geslaagd is. Grappig is ook dat hij zegt de apocriefe fragmenten van Nodot tussen haakjes te hebben gezet, maar als je zijn tekst vergelijkt met die van de uitgave van Budé, ontdek je er nog andere apocriefe fragmenten in - zoals een heel lang stuk van bladzij 28 tot 43 dat niet tussen haakjes staat en dat van Tailhade zelf moet zijn. - Maar iets anders: Pia is maandag in Brussel en blijft er waarschijnlijk drie dagen. Ik zal proberen samen met hem naar je toe te komen en als ik zelf niet kan zal ik hem zeggen dat hij je in elk geval moet opzoeken met

zijn vrouw. Ik geloof dat het met de zaken nu een beetje beter gaat. Dit is het dan, de rest binnenkort.

Je EduP.

Ik stuur je met dezelfde post *de Satyricon* terug, waarvoor nogmaals mijn dank.

184. *Aan F. Hellens: Gistoux, 1, 8, 15, 22, of 29 juli 1928*

Gistoux, zondag.

Beste Hellens,

Malraux is zaterdag om 1 uur 25 vertrokken zoals hij van plan was. Ik ben 's avonds naar Gistoux teruggegaan, maar zonder Simone, die erg ziek is en naar een kliniek moest worden vervoerd, misschien om er te worden geopereerd. Ik wil hiermee zeggen dat ik eigenlijk maar blij ben dat je deze keer niet hebt kunnen komen. Maar ik hoop dat het, zoals jij zegt, uitstel maar geen afstel zal zijn. Ik zit over die toestand van Simone erg in - arme meid!

Wat Suzanne Pia betreft, heb ik vergeten je te zeggen dat ze beter is. Pia en zij kunnen weer klaverjassen.

Maar jij moet nu eens proberen wat op te kikkeren. Ik vond dat je er erg slecht uitzag. Toen ik gisteravond in Gistoux terugkwam, heb ik alleen je kaart gevonden waarin stond dat je griep had. Je bent net als ik: mooi weer of niet, het heeft er weinig mee te maken.

En nu wat stoms: ik heb de roze kaart verloren die ik voor *ons* filmpje had gekregen. We hebben lang naar het nummer gezocht (op het Comptoir Immobilier, Brouckèreplein 44) maar zonder resultaat: er waren meer dan 4000 foto's. Maar gisteravond, in bed, meende ik me het nummer te herinneren: 3809 of 3890 - een nummer dat uit deze getallen bestaat. Als je tijd hebt, wil je dan eens proberen uit te zoeken of het zo is? je hoeft alleen maar te zeggen dat je vriend de kaart verloren heeft, maar dat jij gelooft dat het een van die nummers is, en dat het gaat om drie heren met vilthoeden. Dat ‘comptoir’ ligt vlak naast de bioscoop aan het Brouckèreplein. Ik ben razend op mezelf dat ik zo'n kostbare kaart verloren heb, maar wat schiet je met razernij op?

Tot ziens, beste Hellens, laat hier eens wat van je horen.

Je altijd toegenegen

EduP.

Nee, Malraux zal niet vergeten nog wat bij zijn stukje te zetten.

190. *Aan F. Hellens: Gistoux, 18 augustus 1928*

Gistoux, zaterdag.

Beste Hellens,

Ik heb eerst je komst willen afwachten; nu ik zie dat je niet bent gekomen, stuur ik je, hierbij ingesloten, het briefje dat je zo vriendelijk was mij donderdag te geven. Het is werkelijk jammer dat er altijd iets is dat je belet om tenminste eens een hele zondag op Gistoux door te brengen. Mijn moeder zou heel graag kennis met je willen maken, Simone zal je met veel plezier weer ontmoeten! en dan is Gille er nog, die revanche wil nemen voor zijn eerste gesprek met je op de Emile Duraylaan. Voor het geval je de trein moet nemen geef ik je hier, eens voor al, de reisroute: vertrek van de Luxemburg-Statie, kaartje nemen tot aan Chastre (dat ligt tussen Brussel en Namen), in Chastre moet je ongeveer een kwartier wachten, dan vertrek je met het buurtspoor dat je precies voor het kasteel afzet (aan de conducteur vragen). Overigens, als je me waarschuwt, kom ik je afhalen. Het is zelfs mogelijk je in Brussel te komen halen, als je me tijdig waarschuwt en als je tenminste de hele zondag kunt blijven. Je moet het mooie weer niet te vaak voorbij laten gaan; het wordt al kouder 's avonds! of vergis ik me? Kan je deze zaterdag (de 25e) niet komen, in plaats van naar Benonchamps te gaan? of neemt je vrouw het me kwalijk als ik jou van haar weghaal? Afijn, kijk zelf wat je kunt doen en schrijf me wat je besloten hebt. Ik geef de hoop niet op je nog *deze zomer* hier te zien.

Als altijd je toegenegen

EdP.

Ik maak mijn brief weer open om er het stuk bij te doen dat je graag wilde hebben. Ik heb het echt voor jou gemaakt, want van die lui van *Variétés* heb ik de buik nu wel vol; vergeef me dus de stijl- en andere fouten die er ongetwijfeld in zitten en verbeter ze alsjeblieft voordat je het artikel doorstuurt. Wat Malraux niet meer aan zijn stuk in de N.R.F. heeft kunnen toevoegen heb ik er natuurlijk ingezet! en daarvoor is *Variétés* weer heel goed omdat idioten als Mesens er floreren tussen Van Hecke en Morine, in de schaduw van Max Ernst en Hans Arp. Goed! het belangrijkste is dat je tevreden bent. In dit geloof wil ik leven en sterven...

Tot binnenkort! Je vriend

EdP.

Het is misschien het beste dat je het stuk corrigeert en het dan op de machine laat uittikken; maar als je me plezier wilt doen, respecteer dan mijn kleine manie voor punt-komma's! Het ziet er een beetje 18e eeuws uit, maar ik houd ervan, ik weet niet waarom.

197. *Aan F. Hellens: Gistoux, 1 september 1928*

Beste Hellens,

Ik heb het stuk over L'Enfant et l'Ecuyère ontvangen en heb het teruggestuurd naar Van Hecke, omdat die het 'met de grootste spoed' terug wilde hebben. Wat het stuk over Desbordes-Cocteau betreft, zag ik het liefst dat het naar jou werd gestuurd zodat jij nog een paar fouten kunt verbeteren, enkele komma's zetten, enz. Ik vind ook, als ik erover nadenk, dat het beter is alleen *sperma* te laten staan en *sukkelig* te schrappen. Er staat al *de hand van de meester!*

Laten we zetten dat meneer Cocteau 'eens en voorgoed een opschepper, een aansteller en zelfs nogal een knoeier blijkt te zijn, die niet erg fijngevoelig (of niet zo erg kieskeurig) is.' Dat maakt een minder boze indruk en klinkt achtelozer. Vind je niet? En laten we bovendien aan het slot in plaats van 'met andere woorden, enz.' zetten: 'In één woord: een groot kunstenaar (of: weer een groot kunstenaar) aan wiens roem niet getornd mag worden.' Dit 'aan wiens roem', is dat niet een beetje te erg? Zo ja, verander het dan.

Ik bezorg je veel werk, maar het is voor de goede zaak! en bijna voor het goede doel.

Tot ziens! probeer aanstaande zaterdag op Gistoux te komen.

Je vriend EduP.

Gistoux, zaterdag

206. *Aan F. Hellens: Gistoux, 8 oktober 1928*

Gistoux, maandag 8.10.28.

Beste Hellens,

Ik heb je kaart uit Fontarabie ontvangen, maar naar welk adres moet ik nu antwoorden? Ik schrijf maar op goed geluk naar de Napelsstraat om je te zeggen dat ik de opmerking van Paulhan wel begrijp maar niettemin van mening ben dat je Cécile moet behouden. Allereerst weet je best dat het *echt* is en volgens mij is échtheid nu

eenmaal belangrijker dan literaire compositie; verder omdat het verschijnen van Cécile in elk geval de atmosfeer opklaart - ook voor de lezer - die verstikkend is geworden door het trio. En tenslotte is Cécile op zichzelf bekeken goed, wat voor mij de doorslag geeft.

Iets anders: wil je, direct nadat je terug bent, aan Van Hecke vragen om mijn stuk over Cocteau aan mij terug te sturen als hij er werkelijk over in de rats zit - of andere bezwaren heeft. Ikzelf ben er nogal op gesteld - ten onrechte waarschijnlijk - maar het kan altijd een plaats vinden in mijn *Cahiers van een lezer*.

Mijn adres is van 11 oktober af: Emile Duraylaan 28, Elsene-Brussel. Hier is het te koud om te blijven. Geef me een seintje als je weer in staat bent je vrienden te ontvangen en wees verzekerd van mijn vriendschappelijke gevoelens voor jou.

EduP.

230. *Prentbriefkaart aan L. Chevasson: Florence, 15 januari 1929*

Florence, 15.1.29

'Beste vriend',

Heel Italië is nog steeds erg mooi. Ik wandel heel Florence door, dat de Schone genoemd wordt. Ik hoop dat het met jou enorm goed gaat en met de beurs ook niet al te slecht. Als steeds je vriend

EduPerrone.

233. *Aan F. Hellens: Brussel, vermoedelijk 1 februari 1929*

Brussel, vrijdagavond.

Beste Hellens,

Ik vond het wel heel erg vervelend dat ik niet thuis was gisteren, toen je me op kwam zoeken. Ik was bij vrienden bij wie ik had gegeten en mijn moeder kwam mij er met de auto pas vrij laat ophalen. Ik was vandaag zeker bij je gekomen als ik ook maar 'een schaduw van een stem' tot mijn beschikking had gehad - maar weet je, sinds woensdagavond heb ik een nieuw soort itis opgedaan en vanmorgen ben ik stemloos wakker geworden. (Er is een minder vrolijk soort ontwaken dan het zo beroemde geval van Byron).

Ik blijf je dus verwachten, momenteel onder de dekens, terwijl ik

de kamer verpest met de lucht van kamferspiritus en andere middeltjes van hetzelfde soort. Mocht je over 3 of 4 dagen komen, dan heb ik mijn gewone stem misschien weer terug en kan ik proberen je gehoor met betuigingen van vriendschap en toewijding te strelen; - maar als je morgen komt, sta ik niet in voor het effect dat mijn stem op je zou kunnen hebben. Ik zeg je dit allemaal omdat ik weet dat je een fijnproever van grammofoonmuziek bent, en wil jij van een cacofonie genieten, dan moet die cacofonie ook met opzet zo gemaakt zijn. Het schijnt dat je mijn zoontje hebt gezien en een ander stuk uit de verzameling van mijn moeder: mijn aangenomen Javaanse zusje; maar je bent ontkomen aan een oude dame die er ook deel van uitmaakt en die een authentieke nicht is van Vincent van Gogh. Maak je maar geen zorgen; voor het geval je er prijs op stelt, mis je er heus niets aan als je er op moet wachten.

Zelfs *dat* zal ik je laten zien. - Greshoff heeft me gezegd dat hij misschien morgenavond (zaterdag) naar je toe komt. Doe mijn groeten aan iedereen, je toegenegen

EdP.

Excuseer mijn stijl en mijn doorhalingen: ik heb sinds gisteren een hoop verschillende geneesmiddelen geslikt.

251. *Aan F. Hellens: Brussel, 2, 9, 16 of 23 februari 1929*

Brussel, zaterdagavond.

Beste Hellens,

Je brief komt op een allergunstigst ogenblik: juist vanmiddag sprak ik met Greshoff en Stols over dat boek dat gemaakt moet worden, en toen Greshoff hoorde dat ik de kopij van *L'Enfant Sauvage* bij mij thuis had, stelde hij voor liever *dat* te nemen.

Dus kijk: Stols neemt waarschijnlijk *L'Enfant Sauvage*, als je dat wilt; hetzij helemaal, hetzij een keuze van de beste hoofdstukken. Spreek er met hem over als je hem ziet.

(Ik heb je brief pas gevonden toen ik thuis kwam, tegen half tien 's avonds.)

Tot binnenkort! - waarschijnlijk vrijdag.

Je vriend EdP.

Nu ik er nog eens over nadenk, wacht nog maar even. Ik zal *L'Enfant*

Sauvage zo gauw mogelijk lezen en het dan naar Stols brengen. Het beste zou zijn dat hij er uit eigen beweging met je over kwam spreken. - Volgens Greshoff zou Stols dolgraag wat van ‘al die plaquettes’ op de markt brengen. Dan moet de volledige uitgave van L'Enfant op zijn weg liggen.

Heb je zijn uitgave *Sur un air de Scarlatti* van Jaloux gezien? Het is verrekte goed! je zou het alleen al kopen omdat het er zo smaakvol uitziet. Als hij jouw boekje zo ‘uitvoert’, kunnen we allemaal, lijkt me, heel tevreden zijn.

254. *Aan F. Hellens: Brussel, 4, 11, 18 of 25 februari 1929*

Brussel, maandagavond.

Beste Hellens,

Ik ontvang net je brief. Mocht ik Stols vóór vrijdag zien, dan zal ik proberen hem mee te nemen. Ik heb hem zo juist het manuscript van je *Enfant* gebracht, maar hij was niet thuis en ik heb het ms. bij Greshoff achtergelaten die, zoals je weet, tien passen van Stols af woont. Goed. Tussen ons gezegd, geloof ik dat Stols die, zoals iedereen, erg klaagt over de ‘crisis’, niet van plan is om het hele boek uit te geven, maar wel een keuze van enkele hoofdstukken; dat zou aanlokkelijk voor hem kunnen zijn - en volgens mij kan het werk er alleen maar bij winnen. Je vindt er, als je *Le Naïf* kent, langdradige uitweidingen in, herhalingen - je krijgt de indruk dat een groot deel van *L'Enfant* al in *Le Naïf* zit. Wat een prachtig boekje zou uit een keuze van de beste hoofdstukken uit de *twee* boeken te maken zijn! maar ik hoor je al zeggen dat je de rechten hebt moeten afstaan aan Emile-Paul... Tot slot: persoonlijk zou ik je het liefst aanraden - jou en ook Stols - om een *keuze* uit *L'Enfant* te maken. De hoofdstukken waar ik voor mij de voorkeur aan geef zijn: *Les Géants, La Chasse au Canard, Les seins de Jeannette* (natuurlijk!), *Le Concours de Lecture* en *La Confession*. - Dan *Le Merle, Le Boucher* - misschien ook *La Petite Flûte*, maar dat is wat lang. Het zou grappig zijn om eens te zien aan welke hoofdstukken Greshoff de voorkeur geeft; ik heb hem gezegd dat hij het manuscript zo gauw mogelijk moet lezen, voordat hij het aan Stols doorgeeft. In ieder geval is er een verschil tussen Greshoff en mij: hij kent *Le Naïf* niet en ik wel.

Nu iets anders. Ik heb vanmorgen *Les Hors-le-Vent* ontvangen, waarvoor ik je hartelijk dank. Ik heb de eerste drie verhalen gelezen

en ik begrijp wel waarom sommigen dat boek je beste werk vinden. Ik geef, in alle bescheidenheid, de voorkeur aan *Le Naïf*. Artistiek is het nauwelijks minder sterk en je bent er veel menselijker in. *Les Hors-le-Vent* lijkt me de quintessens te bevatten van je voorkeur voor hallucinaties. - Het is een boek dat eigenlijk niets satanisch heeft maar waarin men bang is voor *schimmen*. Maar ik moet eerst nog de drie andere verhalen lezen, voor ik mijn oordeel kan geven. Tot nu toe zou ik, net als jij, *Les Soirs de Gand* kiezen dat beheerster, minder koortsachtig is dan *La Cuisine des Fous*. In elk geval zal ik ook dit boek naar Stols brengen, dan kan hij zelf zien wat hij wil, en jij moet hem maar de tekeningen van Ensor laten zien.

Ik stuur je, met dezelfde post, het boekje van Jaloux. Stols zal je zeker een exemplaar geven; - zo niet, dan mag je het mijne houden. Kan je niet een stukje over dat boekje makten voor *Den Gulden Winckel*, als vervolg op het andere over *Soleils Disparus*? Ik kan het dan vertalen en jij kunt het overigens later weer gebruiken. Wat denk je ervan?

Tot vrijdag. Je toegenegen

EdP.

279. *Aan F. Hellens: Brussel, 2 april 1929*

Bruss. 2.4.29.

Beste Hellens,

Zo, jij bent dus in Gistoux, en amuseer jij je er? Des te beter voor dat deftige gat. Nee, deze week ben ik er nog niet; maar mijn moeder gaat er morgen weer zitten, op 3 april dus. Ga haar opzoeken als je het leuk vindt, je kent haar nu. Ik denk dat ze je vanaf de 5e wel zal kunnen ontvangen, als je het zonder al te veel plichtplegingen doet, wat ik van jou gelukkig ook niet verwacht.

Ik ben er zo goed als zeker van dat Sacha je 'Gulden Winckel' niet heeft, maar *ik geloof* dat Neel Doff hem heeft meegenomen. Je moet het haar maar eens vragen. Greshoff is weg naar Holland, anders zou ik hem om nog een exemplaar vragen. Ikzelf heb niet eens meer het mijne. Maar schrijf een kaart naar Neel Doff en ik denk dat je dan je eigendom wel weer terugkrijgt.

Je zou moeten proberen in Gistoux het gerucht te verspreiden dat het helemaal geen boeken waren waar het parket in het kasteel naar heeft gezocht, maar een *erg jong* meisje dat ik verkracht, in stukken

gesneden en in mijn koffers verstopt zou hebben. Ik wed dat twee woorden al voldoende zijn om 't het hele deftige gat te laten geloven. Waarschijnlijk zullen ze je zelfs in ruil daarvoor allerlei fraais vertellen. Maar wees voorzichtig: ‘een vent die aan literatuur doet’ is al tijd min of meer verdacht. Landru zong terecht: *Adieu, notre petite table!*

Tot ziens! Groeten aan Maroussia en de twee bambini en als steeds je vriend
EdP.

288. *Aan F. Hellens: Gistoux, 7 mei 1929*

Gistoux, 7.5.29.

Beste Hellens,

Even haastig een paar regels om je te zeggen dat ik op het punt sta naar Holland te gaan, maar ik hoop je meteen weer te zien zodra ik terug ben (tegen de 20e). Ik weet niet of Roland Holst met me mee komt, ik denk van niet, maar in elk geval reken ik daarna op je in Gistoux. Greshoff denkt er ook over om tegen Pasen te komen, d.w.z. na Pasen.

Niet jij, maar ik moet me duizend keer verontschuldigen je niet eerder te hebben geschreven, maar ik bevind me zo ongeveer in dezelfde situatie als jij: niet in staat om te schrijven, landerig enz. Toch heb ik je zeker wel duizend en één dingen te vertellen. We moeten het nog eens over NORD hebben. Wat een nare geschiedenis met je zoontje! werkelijk, je hebt geen geluk. Laten we hopen dat het allemaal niet zo heel ernstig is en dat zijn jeugd het van zijn ziekte zal winnen. Misschien kom ik je nog opzoeken *voor* mijn vertrek, omdat ik een brief van Holst met wat aanwijzingen verwacht, vóór ik wegga; als het kan zie je me misschien vrijdag of zaterdag bij jou thuis of op je ‘bureau’.

Niets nieuws over ‘de Affaire’; laten we hopen dat er een eind aan is gekomen. *Le jeune homme Annibal* staat op het punt te verschijnen voor zover mij bekend; de laatste correctie is al lang de deur uit. Ongetwijfeld zal je het dan ook gauw zien. Dat is alles. Tot ziens en steeds je

EdP.

Hartelijke groeten aan je vrouw, van ons beiden.

299. *Aan F. Hellens: Gistoux, 7 juni 1929*

Gistoux, 7.6.29.

Beste Hellens,

Duizendmaal dank voor de *Jeune Homme*, die wel hoogstindrukwekkend is in deze aankleding (van Stols, niet van Stobbaerts!)

Ik ga het zeker in deze uitvoering weer lezen. Het is een van je beste dingen. Je voelt dat het met plezier is geschreven.

Ik laat het hierbij, omdat ik het - alweer! - druk heb met voorbereidingen voor een reis naar Holland. Ik had je gisteren geschreven om Annibal ‘op te eisen’, maar omdat die brief vanmorgen overbodig was geworden, heb ik hem verscheurd.

Ik vertrek ‘in principe’ aanstaande dinsdag, met Greshoff.

Hoe gaat het met je? Ik verwacht van jou dat je nog eens probeert naar Gistoux te komen. Ik ga nergens meer heen; ik verklaar me overwonnen door het LOT.

Hoe gaat het met je zoontje? En met Maroussia? En met je dochtertje, en met haar of hem die op komst is?

Groeten van Simone (die ook altijd maar last van haar ogen heeft) en als steeds

je E.

Heb je een ex. van *Annibal* aan Slauerhoff gestuurd? Hij zou er zo blij mee zijn. Hier is zijn adres: Du Jardinstraat 11, Amsterdam. Hij zou hier gekomen zijn als hij niet had moeten ‘werken’. ‘Het leven stelt zijn eisen’, zegt hij; anders gezegd: ‘Je moet nu eenmaal leven’.

(Moet dat? - Tja! 't schijnt zo....)

Weet je dat Malraux aanstalten maakt om naar Perzië te gaan? Ja, zo gaat dat! En dat zou op 18 juni moeten gebeuren...

301. *Aan F. Hellens: Beetsterzwaag, 21 juni 1929*

Friesland, 21.6.29

Beste Hellens,

Daar zitten we dan vlak bij de noordelijke polders. Het is mooi weer en waarom zou je dan klagen over een gat waar ze je om 1 uur 's ochtends omelet met spek geven? Het schijnt dat er ook alijd wonderbaarlijk veel vis is. Afgezien daarvan, kom ik je gauw weer opzoeken. Groeten aan Maroussia, een hand van je

EdP.

Beste Hellens

Ik voel me erg schuldig dat ik al zo lang niet geschreven heb. Nou, je kent mijn omzwervingen, maar er komt binnenkort een brief. Nog bedankt voor je ‘brief’ als voorwoord. Tot ziens.

Slauerhoff

302. *Aan F. Hellens: Amsterdam, 23 juni 1929*

Amsterdam, zondag

Beste Hellens,

Stel ons gauw gerust: we geloven dat we je manuscript bij jou hebben achtergelaten, in een krant, want toen we er in de trein naar zochten om het te lezen, konden we het niet meer vinden. Zo niet, dan moet het bij Greshoff zijn, waar ik waarschijnlijk mijn overjas heb laten liggen. Schrijf me dadelijk hierover en stuur het ms., als er nog tijd voor is, naar Willink: Keizersgracht 538, Amsterdam. Vergeef het ons maar, we waren allebei doodop; omdat Slauerhoff slecht had geslapen en ik dito; ik was trouwens vrij nerveus door de laatste gebeurtenissen op Gistoux. We waren in ieder geval wel heel blij om bij ons thuis - in een krant die volgens ons ook het ms. had moeten bevatten - jouw portret terug te vinden.

Tot gauw, hoop ik. Slauerhoff is er op het moment niet. We weten nog absoluut niet wat we gaan doen. Maar schrijf me naar Willink, dat is het beste.

Nog eens bedankt en duizend excuses. Je

EdP.

Mijn God! wat is het leven soms gecompliceerd - en daarom niet gemakkelijker te begrijpen!

(Malraux is donderdag vertrokken, via Moskou. Die schijnt tenminste te weten wat hij wil en dat doet hij dan ook.)

318. *Aan F. Hellens: Gistoux, 24 juli 1929*

Gistoux, woensdag.

Beste Hellens,

Het kan onmogelijk - deze keer van mijn kant: je zult zien waarom.

Sinds ze een keukenmeid had, deed mijn moeder het een beetje rustig aan, maar ze heeft haar uit het kasteel moeten zetten omdat zij bijna onze kelder had leeggedronken, met het gevolg dat ze drie dagen lang zo dronken als Silenus is geweest en alle kamers heeft volgekotst als Triton. Zij is gisteravond vertrokken.

Overigens is Slauerhoff in aller ijl naar Holland vertrokken, omdat zijn vader heel erg ziek was. Ik heb vanmorgen een kaart van hem gekregen, tegelijk met de jouwe; de toestand is hopeloos: een beroerte met coma diabeticum, het is een kwestie van een paar uur. Toch denkt hij erover hier terug te komen - maar wanneer? zaterdag of vogende week? - dat zal dan na de begrafenis zijn, na het openen van het testament, enz. enz.

Alles bij elkaar genomen, zou ik je het liefst *een beetje* later ontmoeten, en dan bij voorkeur overdag. Waarom niet op zondag, als Delgouffre op de overige dagen van de week niet van zijn zaken weg kan? Wat denk je van aanstaande zondag in principe?

Pia is in Knokke.

Niemand heeft bericht van Malraux, wat verontrustend begint te worden.

Groeten aan Maroussia, en het beste. Houd me op de hoogte van de Gebeurtenis!
Je

EdP.

P.S. Het schijnt dat de heer Thialet de heren Gide, Roger Martin du Gard, Malraux ‘en anderen’ nu opeens uitkaffert, ten gunste van de heer Julien Green, en dat dit alles in Nord II zal verschijnen? Hebben ze nu ook in Luik last van een zonnesteek? of zou deze jongeman vanaf de wieg al zwakzinnig geweest zijn?

329. *Aan F. Hellens: Gistoux, 31 augustus 1929*

Gistoux, zaterdag.

Beste Hellens,

Je hebt geen bericht van mij gehad omdat het allemaal niet zo goed is gegaan. Simone voelt zich nog steeds verre van lekker en moet nodig serieus worden onderzocht. We gaan op 4 september naar Holland, waar ik een Amsterdamse specialist wil consulteren.

Slauerhoff is plotseling vertrokken en heeft zich weer in een reis gestort. Misschien heb je hem nog in Brussel gezien? zijn bedoeling

was wel je op te gaan zoeken (als het kon vanwege zijn trein). Hij is op weg naar Corsica, wat betekent dat hij op het ogenblik op de Balearen rondzwalkt. Hij *denkt* terug te zijn tegen 15 september; ik heb zelfs een afspraak met hem in Parijs voor de 11e of de 12e. Maar we zullen wel zien.

Ik zal je - zo gauw ik hem heb - de uitgebreide herdruk van zijn bundel toezenden, die altijd nog met jouw brief is getooid maar bij Breuer gedrukt. Je zou er misschien verzen uit kunnen kiezen voor *Nord*? (Behalve de laatste 4, die naar *Variétés* zijn opgestuurd.)

Ik zie je ongetwijfeld weer zodra ik terug ben. Ik blijf maar 5 of 6 dagen in Holland.

Steeds je

EDP.

339. *Aan F. Hellens: Gistoux, 4 oktober 1929*

Gistoux, vrijdag.

Beste Hellens,

Ik ben erg blij te horen dat je terug bent en dat je een geheel bij jou passende vakantie hebt gehouden. Ikzelf ben in een soort kliniek in Hilversum geweest, waar Simone een nogal ernstige behandeling heeft moeten ondergaan, maar waar ze erg van is opgeknapt. - Slauerhoff is weer verschenen en weer verdwenen, en is op dit moment in Holland, maar waar precies weet ik niet. Heb je het exemplaar van de vermeerderde herdruk van de *Fleurs de Marécage* gekregen? Je had het bij je terugkomst moeten vinden.

Holst zou je graag willen zien, de vraag is alleen wanneer. Hij is Greshoff nog een bezoek verschuldigd, die ik erover zal opbellen zodat hij jou en ook Van Nijlen kan waarschuwen; misschien zouden we elkaar allemaal in een café kunnen ontmoeten, in de loop van deze week, of liever nog de volgende.

Ik zou het ook heel fijn vinden je laatste werk te bewonderen, dat je alleen maar hebt kunnen presteren dank zij de medewerking van Maroussia. Er zijn twee kleine meisjes in Brussel de ik heel graag zou willen zien: dat van Stols en het jouwe (Tjonge! ik weet niet eens zeker of ‘jouw meisje’ geen jongetje is...) Laten we zeggen: twee nieuwe mensen! - (zoals zij die ‘door mens te zeggen, ook zeggen: vrouw’)

In elk geval tot gauw. Groeten aan Maroussia; een hartelijke handdruk van je

EdP.

369. *Prentbriefkaart aan L. Chevasson: Lugano, 26 december 1929*

Lugano, donderdag.

Beste Louijs,

Van Malraux zal je wel gehoord hebben waar ik op het ogenblik ben. Zojuist heeft Holst me de post gebracht: geen *Soulier* en ook geen brief. Het koude zweet stond op mijn voorhoofd en mijn haar recht overeind; ik riep uit: ‘Onwaardige vriend!’ enz. Ik hoop dat je het toch nog goedmaakt, ondanks de ongetwijfeld verderfelijke invloed van de brave Blancheteau. - Geen nieuws; alles is rustig; op de zuiplappen na die nu eenmaal bij Kerstmis horen. Een hand. Je

EdP